

HLAS,

časopis církevní.

P. T. pánům a spoluúďům
Dědictví ss. Cyrilla a Methodia, jakož i čtenářům
Moravana

odporučiti máme za potřebné a prospěšné.

Časopis tento přináší nejen náboženská i mravně zábavná i poučná pojednání, ale také zprávy církevní z našich vlasti i z cizozemska, a zvláště o všem, co se týká Velehradu našeho památného. — Také uvádí vždy ve známost, kdy se knihy z Dědictví vydávají, jako jiné záležitosti Dědictví Cyrillo-Methodějského, které spoluúďů se týkají aneb jim jsou zajímavé. Kdoby se předplatiti chtěl, aneb si přál předešlé ročníky (vychází od roku 1849) míti, nechť se ve frankovaném listu obrátí na expedici „Hlasu“ v kněhkupectví Antonína Nitsche na Velkém náměstí v Brně, ročníky však 1860 a 1861 jsou úplně rozebrány. Vychází počátkem r. 1861 třikráte za měsíc, 5., 10., 25. každého měsíce, poštou stojí 3 zl., kněhkupectvím 2 zl. r. m.

Karel Šmídek,

redaktor.

HEMERLEIN gemahlt.

RANSBERGER.

Sv. rodina.

Moravan.

Kalendář na rok obyčejný 1869.

Ročník osmnáctý.

Nákladem Dědictví ss. Cyrilla a Methodia.

Pořadatel:

Jan Kr. Vojtěch,
prof. theologie.

V Brně.

V komisi u Antonina Nitsche v Brně, Bedřicha Grosse v Olomouci
a Karla Řivnáče v Praze.

Tiskem národní kněhtiskárny Jos. Šnaidra.

Leden (měsíc tříkrálový) má 31 dní.

Polsky: Styczeń. Ilirsky: Sečanj. Slovinsky: Prosijnec. Rusky: Januar.

Den měsíce	Denní věstník	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1	P.	† Nov. rok Ob. P. S. Odilo op.	7	54	4	6	7	54	10	37	Prvá čvrt dne 3 v pátek o 5 hod. 9 m. ráno. Úplněk dne 9. ve čtvrtek o 11 hod. 59 m. več. Posled. čtvrt 5. v úterý o 7 h. 32 m. več. Nový měsíc 12. v úterý o 8 h. 2 m. več.
2	S.	S. Makarius op. Spiridion b.	7	53	4	7	9	14	11	5	
Neděle 1. v roce. Vstaň a vezmi dítě i matku Mat. 2.											
3	N.	S. Genovefa, p. Anterus pp.	7	53	4	7	10	34	11	31	
4	P.	S. Titus b. Rigobert b.	7	52	4	8	11	52	11	56	Pováňnost. „Dá-li Pán Bůh!“ Z počátku zima, kteráž až ne- stejně, trvá až do první čtvrti, v kteréž mnoho na- padne sněhu, náčež až ku konci měsíce dešť a sněh.
5	Ú.	S. Telesfor pp. Šimon Styl. p.	7	52	4	8	ráno		večer		
6	S.	S. 3 králov. S. Melanias b.	7	51	4	9	2	23	0	20	
7	Č.	S. Raimund Pen. Lucian m.	7	50	4	10	3	35	0	46	
8	P.	† S. Severin op. Theofil m.	7	49	4	11	4	45	1	15	Pováňnost. „Dá-li Pán Bůh!“ Z počátku zima, kteráž až ne- stejně, trvá až do první čtvrti, v kteréž mnoho na- padne sněhu, náčež až ku konci měsíce dešť a sněh.
9	S.	S. Marcellin b. Julian m.	7	48	4	12	5	49	1	48	
Neděle první po Zjev. Páně. Dvanáctiletý Ježíš v chrámě Jeruz. Luk. 2.											
10	N.	S. Pavel poust. Agathon pp.	7	47	4	13	6	47	2	28	
11	P.	S. Hyginus pp. Honorata p.	7	46	4	14	7	38	3	14	Pováňnost. „Dá-li Pán Bůh!“ Z počátku zima, kteráž až ne- stejně, trvá až do první čtvrti, v kteréž mnoho na- padne sněhu, náčež až ku konci měsíce dešť a sněh.
12	Ú.	S. Arnošt b. Haštal b.	7	45	4	15	8	20	4	7	
13	St.	S. Veronika p. Leontius b.	7	44	4	16	8	55	5	5	
14	Č.	S. Hilarius b. Felix m.	7	43	4	17	9	25	6	6	
15	P.	† S. Maurus op. Maximus m.	7	42	4	18	9	50	7	10	Pováňnost. „Dá-li Pán Bůh!“ Z počátku zima, kteráž až ne- stejně, trvá až do první čtvrti, v kteréž mnoho na- padne sněhu, náčež až ku konci měsíce dešť a sněh.
16	S.	S. Marcellus pp. Priscilla m.	7	41	4	19	10	12	8	14	
Neděle druhá po Zjev. Páně. O svatbě v Káně Galilejské. Jan. 2.											
17	N.	S. 3 králov. Jan. Jaz. S. Ant. poust.	7	40	4	20	11	32	9	18	
18	P.	S. Priska p. m. Liberata p.	7	39	4	21	10	53	10	23	Pováňnost. „Dá-li Pán Bůh!“ Z počátku zima, kteráž až ne- stejně, trvá až do první čtvrti, v kteréž mnoho na- padne sněhu, náčež až ku konci měsíce dešť a sněh.
19	Ú.	S. Kanut kr. m. Marius m.	7	38	4	22	11	13	11	28	
20	St.	S. Fabian a Sebastian m.	7	37	4	23	11	36	ráno		
21	Č.	S. Anežka p. m. Mainard psť.	7	36	4	24	večer		1 42		
22	P.	† S. Vincenc a Anastas m.	7	35	4	25	0	1	2	52	Pováňnost. „Dá-li Pán Bůh!“ Z počátku zima, kteráž až ne- stejně, trvá až do první čtvrti, v kteréž mnoho na- padne sněhu, náčež až ku konci měsíce dešť a sněh.
23	S.	Zasn. p. Marie. S. Emerenciana	7	34	4	26	0	32	4	3	
Neděle Devítník. (Septuagesima.) O dálních bojích. Mat. 24.											
24	N.	S. Timotheus b. Babillas b.	7	33	4	27	1	10	5	11	
25	P.	Obrác. sv. Pavla. S. Ananiáš k.	7	31	4	28	1	57	6	14	Pováňnost. „Dá-li Pán Bůh!“ Z počátku zima, kteráž až ne- stejně, trvá až do první čtvrti, v kteréž mnoho na- padne sněhu, náčež až ku konci měsíce dešť a sněh.
26	Ú.	S. Polykarp b. m. P. mod. p. J.	7	30	4	29	2	56	7	10	
27	St.	S. Jan Zlat. uč. c. Avitus m.	7	28	4	30	4	7	7	56	
28	Č.	S. Flavian m. Valerius b.	7	27	4	32	5	26	8	33	
29	P.	† S. František Sal. b. Konstant.	7	25	4	34	6	48	9	6	Pováňnost. „Dá-li Pán Bůh!“ Z počátku zima, kteráž až ne- stejně, trvá až do první čtvrti, v kteréž mnoho na- padne sněhu, náčež až ku konci měsíce dešť a sněh.
30	S.	S. Martina p. Hypolit m.	7	23	4	36	8	12	9	34	
Neděle 1. po Devít. (Sexagesima.) O zasetí a semenu. Luk. 8.											
31	N.	S. Petr Nol. v. Julius kn.	7	21	4	38	9	34	9	59	

Únor (měsíc hromniční) má 28 dní.

Polsky: Luty. Ilirsky: Velača. Slovinsky: Svečan. Rusky: Februar.

Den měsíce	Den v týd.	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti mě- síce a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1	P.	S. Ignát b. m. Efrém kn.	7	20	4	41	10	53	10	24	Posled. čtvrt dne 3. ve středn o 6 h. 5 m. več. Nový měsíc dne 11. ve čtvrt. o 3 h. 3 m. več. Prvá čtvrt dne 19. v pátek o 6 h. 15 m. več. Úplněk dne 26. v pátek o 1. h. 14 m. večer.
2	Ú.	Očiš. P. Marie Pam. urb. p. J. K	7	18	4	43	ráno	10	50		
3	St.	S. Blažej b. m. Ansgar b.	7	16	4	45	1	25	11	18	
4	Č.	S. Ondřej Kors. Gilbert v.	7	15	4	46	2	36	11	50	
5	P.	† S. Háta p. m. Albin m.	7	14	4	47	3	42	večer		
6	S.	S. Dorota p. m. Amand b.	7	12	4	49	4	4	0	28	
Neděle II. po devítiku. (Quinquagesimae). Ježíš uzdravuje slepého. Luk. 18.											
7	N.	S. Romuald op. Richard kr.	7	11	4	50	5	34	1	11	Posled. čtvrt dne 3. ve středn o 6 h. 5 m. več. Nový měsíc dne 11. ve čtvrt. o 3 h. 3 m. več. Prvá čtvrt dne 19. v pátek o 6 h. 15 m. več. Úplněk dne 26. v pátek o 1. h. 14 m. večer.
8	P.	S. Jan Mat. v. Emilian b.	7	9	4	51	6	19	2	2	
9	Ú.	S. Apollonia p. m. Nicefor m.	7	8	4	53	6	56	2	57	
10	St.	† Popel. středu S. Skolastika p.	7	6	4	55	7	28	3	57	
11	Č.	† S. Desid. b. Amadens v.	7	4	4	57	7	54	5	0	
12	P.	† S. Eulal. p. m. Pam. tr. k. p. J.	7	2	4	59	8	17	6	4	
13	S.	† S. Benignus m. Kateř. Ric. p.	7	0	4	0	8	38	7	7	
Neděle I. postní. (Invocavit). Pan Ježíš pokoušen od ďábla. Mat. 14.											
14	N.	S. Valentin m. Den úm. s. Cyr.	6	59	5	2	8	58	8	12	Posled. čtvrt dne 3. ve středn o 6 h. 5 m. več. Nový měsíc dne 11. ve čtvrt. o 3 h. 3 m. več. Prvá čtvrt dne 19. v pátek o 6 h. 15 m. več. Úplněk dne 26. v pátek o 1. h. 14 m. večer.
15	P.	† S. Faustin a Jovita m.	6	57	5	4	9	19	9	17	
16	Ú.	† S. Juliana m. Porfyrius v.	6	56	5	6	9	40	10	23	
17	St.	S. Theodul m. Donat m.	6	54	5	7	10	3	11	24	
18	Č.	† S. Sim. b. m. Helladius b.	6	52	5	9	10	30	ráno		
19	P.	S. Mans. Pam. k. a hř. p. J.	6	50	5	11	11	4	1	45	
20	S.	† S. Eucherus b. Nilus b.	6	48	5	13	11	45	2	52	
Neděle II. postní. (Reminiscere). Proměna Krista Pána. Mat. 17.											
21	N.	S. Servulus m. Fortunat m.	6	46	5	15	večer	3	56	Posled. čtvrt dne 3. ve středn o 6 h. 5 m. več. Nový měsíc dne 11. ve čtvrt. o 3 h. 3 m. več. Prvá čtvrt dne 19. v pátek o 6 h. 15 m. več. Úplněk dne 26. v pátek o 1. h. 14 m. večer.	
22	P.	† Síd. s. Petrá S. Papias b.	6	45	5	16	0	36	4		54
23	Ú.	† S. Petr Dam. uč. Floren. m.	6	43	5	18	1	39	5		41
24	St.	† S. Matěj ap. Montan m.	6	42	5	19	2	53	6		26
25	Č.	† S. Markéta Kort. Justus m.	6	40	5	21	4	14	7		1
26	P.	S. Alex. b. Pam. pl. p. n. Xta	6	38	5	23	5	39	7		31
27	S.	† Leander b. Antigon m.	6	37	5	24	7	4	7		59
Neděle III. postní. (Kýchavná, Oculi). Ježíš vymítal ďábelství. Luk. 11.											
28	N.	S. Roman op. Ruffin muč.	6	35	5	26	8	27	8	25	Posled. čtvrt dne 3. ve středn o 6 h. 5 m. več. Nový měsíc dne 11. ve čtvrt. o 3 h. 3 m. več. Prvá čtvrt dne 19. v pátek o 6 h. 15 m. več. Úplněk dne 26. v pátek o 1. h. 14 m. večer.

Povětrnost.
„Dá-li Pán Bůh:“ Až do nového světla po-
šmourno a deštivo; pak na krátko hezky; k první
čtvrti padá sníh a jest zima, po první čtvrti prší,
pak následuje snh a zima až ku konci.

Březen (měsíc postní) má 31 dní.

Plosky: Marzec. Ilirsky: Ožujak. Slovinsky: Sušec. Rusky: Mart.

Den měsíce	Denní věstník	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí	
			vý- chod		západ		vý- chod		západ			
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.		
1	P.	†† S. Albin b. Eudocia m.	6	34	5	27	9	50	8	51	Posled. čtvrt dne 5. v pátek o 6 h. 48 m. ráno. Nový měsíc dne 13. v sob. o 9 h. 55 m. ráno. První čtvrt dne 21. v neděli o 9 h. 13 m. r. Úplněk dne 27. v neděli o 10 hod. 42 m. več.	
2	Ú.	†† S. Simplicius p. Herakl. m.	6	32	5	29	11	9	9	19		
3	St.	†† S. Kunhuta p. Tician b.	6	31	5	30	ráno		9	51		
4	Č.	†† Kazimir kr. Lucius pp.	6	29	5	32	1	33	10	27		
5	P.	† S. Hadr. m. Pam. 5 ran p. J.	6	27	5	34	2	36	11	9		
6	S.	†† S. Bedřich. Viktorin m.	6	26	5	35	3	32	11	57		
Ned. 4. postní (Laetare, důžebná). P. Ježíš nasitil 5000 mužů. Jan 6.												
7	N.	S. Tomáš Ak. Perpetua	6	24	5	37	4	19	večer		Povětrnost. „Dá-li Pán Bůh,“ Studené a sychravé počasí, někdy i sníh až do první čtvrti, pak na čas silné mrazy, po úplňku dnu sice chladné ale krásné.	
8	P.	†† S. Jan z Boha v. Appolon. m.	6	22	5	39	4	58	0	51		
9	Ú.	†† S. Františka ř. vd. Pacian b.	6	21	5	40	5	31	1	50		
10	St.	†† 40 sv. muž. Krescencius m.	6	19	5	42	5	59	2	52		
11	Č.	†† S. Kandidus m. Eulogius k.	6	17	5	44	6	22	3	55		
12	P.	† S. Rehoř v. uč. P. n. kr. p. J.	6	16	5	45	6	44	5	0		
13	S.	†† S. Kristina m. Theodora m.	6	14	5	47	7	4	6	4		
Ned. 5. postní (Judica, smrtelná). Kdo z vás bude mne z hříchu trestati? Jan 8.												
14	N.	S. Mathilda císař. Eutychius m.	6	12	5	49	7	24	7	9		
15	P.	†† S. Longinus m. Cyriakus m.	6	10	5	51	7	45	8	15		
16	Ú.	†† S. Heribert b. Dionysius m.	6	8	5	53	8	7	8	21		
17	St.	†† Bl. Jan Sark. Patricius b.	6	6	5	55	8	33	10	25		
18	Č.	†† S. Eduard kr. Eukarpus	6	4	5	57	9	3	11	35		
19	P.	† S. Josef p. P. Sl. 7bol. P. M.	6	3	5	59	9	40	ráno			
20	S.	†† S. Jachim ot. M. Eugenius m.	6	1	6	0	10	26	1	45		
Ned. květná. P. Ježíš na oslavi slavně jede do Jeruzaléma. Mat. 21.												
21	N.	S. Benedikt op. Filemon m.	6	0	6	1	11	22	2	44	Povětrnost. „Dá-li Pán Bůh,“ Studené a sychravé počasí, někdy i sníh až do první čtvrti, pak na čas silné mrazy, po úplňku dnu sice chladné ale krásné.	
22	P.	†† S. Oktavian m. Benvenut b.	5	58	6	3	večer		3	35		
23	Ú.	†† S. Frumencius Theodosia m.	5	56	6	5	0	28	4	19		
24	St.	†† S. Gabriel arch. Seleukus v.	5	54	6	7	1	44	4	56		
25	Č.	† Zvěstov. P. M. *) Zol. čtvrtek	5	53	6	9	3	5	5	27		
26	P.	† Velký pátek. Sv. Emanuel m.	5	51	6	10	4	29	5	55		
27	S.	† Bílá sobota. Sv. Rupert b.	5	49	6	12	5	54	6	22		
Boží hod velikonoční. P. Ježíš vstal z mrtvých. Mark. 16.												
28	N.	Ned. velikon. S. Guntram kr.	5	47	6	14	7	18	6	48		
29	P.	Pond. velikon. S. Eustasius op.	5	45	6	16	8	41	7	15		
30	Ú.	S. Jan Klim. op. Regulus b.	5	44	6	17	10	2	7	47		
31	St.	S. Kornelia m. Balbina p.	5	42	6	19	11	47	8	22		

*) V tento den, co zasvěcený svátek, každý katolík povinnen, Mši sv. slyšeti; pročež tam, kde více kněží, více Mši sv. obětováno bude.

*) V tento den, co zasvěcený svátek, každý katolík povinen, Mši sv. slyšeti; pročež tam, kde více kněží, více Mši sv. obětováno bude.

Duben (měsíc velikonoční) má 30 dní.

Polsky: Kwiecień. Nirsky: Travanj. Slov.: Mali traven. Rusky: Aprelj.

Den měsíce	Den v týd.	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1	Č.	S. Hugo b. Valerik op.	5	41	6	20	ráno	9	3	Posled. čtvrt 3. v sobotu o 9 hod. 17 m. več. Nový měsíc dne 12. v pondělí o 2 h. 57 m. ráno. První čtvrt dne 19. v pondělí o 4 h. 15 m. več. Úplněk dne 26. v pondělí o 8 h. 31 m. ráno.	
2	P.	† S. František a P. Urban b.	5	39	6	22	1	26	9		50
3	S.	S. Rich. b. Evagrius m.	5	37	6	24	2	17	9		43
Ned. 1. po Velikonoci. P. Ježíš se zjevuje učedníkům Jan 20.											
4	N.	S. Isidor b. Zosimus poust.	5	35	6	26	2	59	11	42	
5	P.	S. Vincenc Fer. Irene p.	5	33	6	28	3	34	večer		
6	Ú.	S. Celestin. Denúm. s. Meth.	5	31	6	30	4	3	0	43	
7	St.	S. Albert v. Herman v.	5	30	6	31	4	48	1	46	
8	Č.	S. Dionysius b. Perpetuus m.	5	29	6	32	4	50	2	50	
9	P.	† S. Marie Eg. Demetrius m.	5	27	6	34	5	10	3	54	
10	S.	S. Ezechiel pror. Terencius m.	5	25	6	36	5	30	5	0	
Ned. 2. po Velikonoci. Já jsem pastýř dobrý: Jan 10.											
11	N.	S. Lev uč. cirk. Izák v.	5	23	6	38	5	50	6	6	
12	P.	S. Julius pp. Zeno v.	5	22	6	39	6	12	7	12	
13	Ú.	S. Hermeneg. kr. Justinus m.	5	20	6	41	6	13	8	20	
14	St.	S. Tiburc., Valerianus a Max.	5	18	6	43	7	4	9	28	
15	Č.	S. Anastasia m. Maro m.	5	17	6	44	7	39	10	35	
16	P.	† S. Kallistus m. Turibius b.	5	15	6	46	8	21	11	40	
17	S.	S. Anicet pp. Rudolf	5	13	6	48	9	13	ráno		
Ned. 3. po Velikonoci. Mladěná a neuztíle mne. Jan 16.											
18	N.	S. Apollonius m. Eleutherius b.	5	12	6	50	10	15	1	32	
19	P.	S. Leo IX pp. Timon m.	5	10	6	53	11	25	2	17	
20	Ú.	S. Sulpicius m. Marcian kn.	5	8	6	55	večer		2	55	
21	St.	S. Anselm b. Puricius m.	5	6	6	57	0	42	3	27	
22	Č.	S. Soter a Kajus m.	5	4	6	58	2	2	3	55	
23	P.	† S. Vojtěch b. m. Gerard m.	5	3	6	59	3	25	4	21	
24	S.	S. Jiří m. Fidelis m.	5	1	6	0	4	48	4	47	
Ned. 4. po Velikonoci. Jda k tomu, kterýž mne poslal. Jan 16.											
25	N.	S. Marek Ev. Anianus b.	4	59	7	2	6	11	5	13	
26	P.	S. Kletus a Marcellin m.	4	58	7	3	7	33	5	41	
27	Ú.	S. Peregrin v. Cita p.	4	56	7	5	8	52	6	14	
28	St.	Bl. Petr. Kan. v. Vitalis m.	4	54	7	7	10	6	6	53	
29	Č.	S. Petr Verons. m. Antonia p.	4	52	7	9	11	13	7	38	
30	P.	† S. Kateřina Sen. p. Severus b.	4	51	7	10	ráno	8	30		

Povětrnost
„Děti Pán Bůh.“ Až do nového světla mráz stále trvá, pak nastane mírné počasí; po první čtvrti jinovatka a sychravé dni, po úplňku krásné.

Květen (měsíc Marianský) má 31 dní.

Polsky: Maj. Ilirsky: Svibanj. Slovinsky: Velki traven. Rusky: Maj.

Den měsíce	Denní témd.	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti mě- síce a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1	S.	S. Filip a Jakub ap.	4	50	7	11	0	57	9	2	Posled. čtvrt dne 3. ve pond. o 2 h. 50 m. v. Nový měsíc dne 11. v úterý o 5 h. 24 m. več. Prvá čtvrt dne 18. v úterý o 10 h. 39. m. večer. Úplněk dne 25. v úterý o 4 h. 32 m. več.
Ned. 5. po Velikonoci. Budete-li zaž prositi Otce. Jan 16.											
2	N.	S. Sigismund k. Athanasius b.	4	48	7	13	1	35	10	30	
3	P.	Nal. sv. kříže. S. Alexander	4	47	7	14	2	7	11	33	
4	U.	S. Florian m. Monika vd.	4	46	7	15	2	33	večer		
5	St.	S. Pius V. pp. Gothard b.	4	45	7	16	2	56	0	38	
6	Č.	Nanebevst. P. S. Jan Damasc.	4	43	7	18	3	16	1	42	
7	P.	† S. Stanislav b. m. Flavia m.	4	42	7	19	3	36	2	49	
8	S.	Zjev. s. Michala Akathius m.	4	41	7	20	3	55	3	54	
Ned. 6. po Velikonoci. Když přijde vstátiel. Jan 15.											
9	N.	S. Rehoř Naz. b. Hermas m.	4	39	7	22	4	16	5	0	
10	P.	S. Antonín b. Gord. Epimach.	4	37	7	24	4	39	6	8	
11	U.	S. Mamertus b. František de H.	4	36	7	26	5	6	7	17	
12	St.	S. Nereus m. Pankrác m.	4	34	7	27	5	39	8	26	
13	Č.	S. Servác b. Glyceria m.	4	33	7	28	6	19	9	33	
14	P.	† S. Bonifác m. Pachom. poust.	4	31	7	30	7	8	10	36	
15	S.	† S. Isidor roln. Zofia p.	4	30	7	31	8	7	11	32	
Boží hod svatodušní. Miluje-li kdo mluo. Jan 14.											
16	N.	Ned. svatodušní S. Jan Nep.	4	29	7	32	9	14	ráno		
17	P.	Pond. svato S. Paskal B. v.	4	28	7	33	10	28	0	59	
18	U.	S. Venancius m. Erik k. m.	4	27	7	34	11	46	1	31	
19	St.	† S. Ivo kn. Petr Celest.	4	25	7	36	večer		1	59	
20	Č.	S. Bernardin S. Asterius m.	4	29	7	37	1	6	2	25	
21	P.	† S. Fel. a Kant. Synes. m.	4	23	7	38	2	26	2	49	
22	S.	†† S. Julia p. m. Rita vd.	4	22	7	39	3	47	3	14	
Ned. 1. po sv. Duchu. Dáns jest m. všeliká mod. Mat. 28.											
23	N.	S. a Trojice Boží S. Desid. b. m.	4	22	7	39	5	8	3	40	
24	P.	Sl. p. Marie, p. kř. S. Johanna	4	21	7	40	6	27	4	10	
25	U.	S. Rehoř VII. pp. Urban pp.	4	20	7	41	7	44	4	45	
26	St.	S. Filip Ner. v. Eleutherius m.	4	19	7	42	8	55	5	27	
27	Č.	Božího Těla S. Magdal. de P.	4	18	7	43	9	58	6	16	
28	P.	† S. German b. Emilius m.	4	17	7	44	10	50	7	13	
29	S.	S. Maximin b. Theodosia m.	4	16	7	45	11	34	8	14	
Ned. 2. po sv. Duchu. Clovek učení večer veltkou. Luka 14.											
30	N.	S. Ferdinand kr. Felix pp.	4	15	7	46	ráno		9	18	
31	P.	S. Angela M. p. Petronilla p. m.	4	14	7	46	0	37	10	23	

Povátrnost.

„Dě-li Pán Bůh“ Květen počíná krásně; v po-
slední čtvrti bouřka, pak sychravo a pozmourno; k
novému světu se vyjasní, po něm zima až po první
čtvrti — pak teplo, ku konci opět zima.

Červen (měsíc Božího Těla) má 30 dní.

Polsky: Czerwiec. Ilirsky: Lipanj. Slovinsky: Rožnik. Rusky: Junij.

Den měsíce	Denní témd.	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí	
			vý- chod		západ		vý- chod		západ			
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.		
1	Ú.	S. Ivencius m. Firmus m.	4	13	7	47	1	1	11	28	Poled. čtvrt 12. ve středu o 8 h. 30 m. ráno. Nový měsíc dne 10. ve čtvrtek o 5 h. 1 m. ráno. První čtvrt dne 17. ve čtvrtek o 3 h. 24 m. ráno. Úplněk dne 24. ve čtvrtek o 2 hod. 48 m. ráno.	
2	St.	S. Marcellin Erasmus m.	4	12	7	48	1	22	večer			
3	Č.	S. Klotildis kr. Cecilius	4	11	7	49	1	42	0	33		
4	P.	† S. František K. Kvirin m.	4	10	7	50	2	1	1	39		
5	S.	S. Bonifac b. Dorotheus	4	10	7	50	2	21	2	44		
Ned. 3 po sv. Duchu. O ztracené ovci. Luk. 15.												
6	N.	S. Norbert b. Sl. srd. p. Marie.	4	9	7	51	2	42	3	51	Povětrnost. „Dá-li Pán Bůh!“ V poslední čtvrti jinovatka, pošmourné; v novém avšle teplo, kteréž pořád roste, v první čtvrti bouřky a přehánky, po úplňku jasno a teplo.	
7	P.	S. Robert v. Sabinian m.	4	8	7	52	3	7	5	1		
8	Ú.	S. Medardus b. Sallustian v.	4	7	7	53	3	37	6	11		
9	St.	S. Primus a Felician m.	4	7	7	53	4	14	7	20		
10	Č.	S. Markéta kr. Maurinus op.	4	6	7	54	5	1	8	26		
11	P.	† S. Barnabáš ap. Parisius v.	4	6	7	54	5	57	9	26		
12	S.	S. Jan z Fak. Basilides m.	4	5	7	55	7	7	10	18		
Ned. 4 po sv. Duchu. Ježíš učil z lodičky Luk. 5.												
13	N.	S. Antonín Pad. Lucian m.	4	5	7	55	8	17	11	1		
14	P.	S. Basilius v. b. Kvinacian m.	4	5	7	55	9	34	11	36		
15	Ú.	S. Vít, Modest a Krescencia m.	4	4	7	56	10	54	ráno			
16	St.	S. František Reg. v. Benno b.	4	4	7	56	večer		0	31		
17	Č.	S. Rainer v. Nikander m.	4	4	7	56	0	13	0	55		
18	P.	S. Markus a Marcellian m.	4	3	7	56	1	32	1	19		
19	S.	S. Juliana F. Gervas a Protas m.	4	3	7	57	2	51	1	43		
Ned. 5. po sv. Duchu. Nebude-li hojnější spravedlnost vaše. Mat. 5												
20	N.	S. Silverius pp. Florentina p.	4	3	7	57	4	9	2	10		
21	P.	S. Albisius Gonz. Albanus m.	4	3	7	57	5	25	2	42		
22	Ú.	10 tisíc sv. muž. S. Paulinus b.	4	3	7	57	6	37	3	20		
23	St.	S. Agrippina m. Felix m.	4	3	7	57	7	44	4	6		
24	Č.	S. Jan Křest. Firminus m.	4	3	7	57	8	42	4	59		
25	P.	† S. Vilém op. Prosper b.	4	4	7	56	9	39	5	58		
26	S.	S. Jan a Pavel m.	4	4	7	56	10	8	7	2		
Ned. 6. po sv. Duchu. P. Ježíš nasýtil 4000 mužův na poušti. Mark. 8.												
27	N.	S. Ladislav král. Krescenc m.	4	5	7	56	10	39	8	7		
28	P.	†† S. Leo II. pp. Serenus m.	4	5	7	56	11	5	9	13		
29	Ú.	S. Petra a Pavla	4	6	7	55	11	27	10	18		
30	St.	Památka sv. Pavla. Lucina v.	4	6	7	55	11	47	11	23		

Červenec (měsíc Cyrillomethodějský) má 31 dní.

Polsky: Lipiec. Ilirsky: Sarpn. Slovinsky: Mali Serpan. Rusky: Julji.

Den měsíce	Den v týd.	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí	
			vý- chod		západ		vý- chod		západ			
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.		
1	Č.	S. Theobald pst. Domician op.	4	5	7	55	ráno		večer		Posled. čtvrt dne 2. v pátek o 1 h. 55 m. ráno. Nový měsíc dne 9. v pátek o 2 h. 46 m. več. První čtvrt dne 16. v pátek o 7 h. 57 m. ráno. Úplněk dne 23. v pátek o 3 h. 4 m. večer. Posled čtvrt dne 31. o 6 hod. 16 m. večer.	
2	P.	† Navšt. P. Mar. Process. Mart.	4	5	7	55	0	25	0	29		
3	S.	S. Ireneus b. m. Heliodor b.	4	6	7	55	0	25	1	35		
Ned. 7. po sv. Duchu. Varujte se falešných proroků. Mat. 7.												
4	N.	S. Prokop op. Udalrik b.	4	6	7	54	1	9	2	43	Povětrnost „Dá-li Pán Bůh!“ Po poslední čtvrti velké horko, bouřky, lijavce a krupobíť; po novém světle pomournu, chladno a deštivo, což s malými změnami trvá až do konce měsíce.	
5	P.	S. Cyrilla a Methoděje ap. sl.	4	7	7	53	1	36	3	51		
6	Ú.	S. Dominik p. m. Romulus b.	4	8	7	52	2	9	5	1		
7	St.	S. Vilibald b. Odo b.	4	8	7	52	2	51	6	9		
8	Č.	S. Alžběta král. Kilian b. m.	4	9	7	51	3	44	7	13		
9	P.	† S. Veronika J. p. Anatolia p.	4	9	7	50	4	47	8	10		
10	S.	S. 7 bratří muž. Rufina m.	4	10	7	49	6	0	8	58		
Ned. 8. po sv. Duchu. Co slyším o tobě? Vydej počet. Luk. 16.												
11	N.	S. Pius I. pp. Pelagia m.	4	11	7	48	7	18	9	37		
12	P.	S. Jan Kv. op. Nabor a Felix m.	4	12	7	47	8	39	10	9		
13	Ú.	S. Anaklet ap. Silas uč. ap.	4	13	7	46	10	0	10	37		
14	St.	S. Bonaventura b. Cyrus b.	4	14	7	45	11	20	11	2		
15	Č.	S. Jindřich cis. Antiochus m.	4	15	7	44	večer		11	25		
16	P.	† P. Marie Karmel. Faustus m.	4	16	7	43	0	40	11	49		
17	S.	S. Aleš žebr. Marcellina p.	4	17	7	42	1	57	ráno			
Ned. 9. po sv. Duchu. P. Ježíš plakal nad Jeruzalémem. Luk. 19.												
18	N.	S. Kamil. de L. Symfor. a syn.	4	18	7	41	3	13	0	44		
19	P.	S. Vincenc a Paula. Symmach.	4	19	7	40	4	26	1	19		
20	Ú.	S. Jeroným Emil. Markéta p.	4	20	7	39	5	33	2	1		
21	St.	S. Praxedes p. Daniel pror.	4	21	7	38	6	33	2	50		
22	Č.	S. Maří Majdalena Theofil m.	4	22	7	37	7	24	3	57		
23	P.	† S. Apollinař b. Libor b.	4	23	7	36	8	6	4	49		
24	S.	S. Kristina m. Ursicinus b.	4	24	7	35	8	40	5	53		
Ned. 10. po sv. Duchu. O fariseovi a publikánovi. Luk. 18.												
25	N.	S. Jakub větší ap. Křištof m.	4	25	7	34	9	8	6	59		
26	P.	S. Anna matka M. p. Olympius	4	26	7	33	9	31	8	5		
27	Ú.	S. Pantaleon m. Konstantin m.	4	27	7	32	9	52	9	10		
28	St.	S. Nazarius, Celsus a Viktor	4	28	7	31	10	11	10	15		
29	Č.	S. Marta p. Felix, Simplicius	4	29	7	30	10	30	11	20		
30	P.	† S. Abdon a Sennen m.	4	31	7	29	10	50	večer			
31	S.	S. Ignát z Loj. Fabius m.	4	32	7	28	11	11	0	26		

Srpen (měsíc poutnický) má 31 dní.

Polsky: Sierpień. Ilirsky: Kolovoz. Slov. Veliki Serpan. Rusky: August

Den měsíce	Denní věstník	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíc				Čtvrti měsíce a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
Ned. 11. po sv. Duchu. P. Ježíš uzdravil hluchoněmého. Mark. 7.											Nový měsíc 6. v sobotu o 11 h. 17 m. večer. První čtvrt 14. v sobotu o 1 h. 50 m. večer. Úplněk dne 22. v neděli o 5 h. 33 m. ráno Posled. čtvrt dne 30. v pondělí o 9 h. 7 m. večer.
1 N.	S. Petr ap. v okov. 7 bratr. M.	4	34	7	26	11	36	1	33		
2 P.	S. Alfons Lig. Sl. Porciunk.	4	36	7	24	ráno		2	41		
3 U.	Nalez. sv. Štěp. m. Lydia uč.	4	37	7	23	0	42	3	49		
4 St.	S. Dominik v. Perpetua m.	4	38	7	22	1	29	4	55		
5 Č.	P. Marie sněžné. Osvald kr.	4	39	7	21	2	27	5	55		
6 P.	† Proměnění P. Jež. Sixtus pp.	4	41	7	19	3	36	6	48		
7 S.	S. Kajetan v. Afra m.	4	42	7	18	4	54	7	32		
Ned. 12. po sv. Duchu. O milosrdném Sama- ritánu. Luk. 10.											Povětrnost. „Dá-li Pán Bůh!“ Ráno budou časté mlhy; z nichž k první čtvrtletí se někdy utvoří dešť, v ostatní části měsíce bude hezky a teplo.
8 N.	S. Cyriak. Largus, Smaragd. m.	4	44	7	16	6	15	8	8		
9 P.	S. Emidius b. m. Roman m.	4	45	7	15	7	40	8	38		
10 U.	S. Vavřinec m. Asteria m.	4	46	7	13	9	2	9	5		
11 St.	S. Tiburcius a Susanna m.	4	48	7	11	10	25	9	29		
12 Č.	S. Klára p. Hilaria m.	4	50	7	9	11	45	9	54		
13 P.	† S. Hippolit a Kassian m.	4	52	7	7	večer		10	19		
14 S.	†† S. Eusebius m. Athanasia v.	4	53	7	6	1	3	10	58		
Ned. 13. po sv. Duchu. P. Ježíš zhojil 10 máloemocných. Luk. 17.											
15 N.	Nanebevz. P. Marie S. Alip.	4	54	7	5	2	17	11	21		
16 P.	S. Rochus v. Hiacint v.	4	56	7	3	3	26	12	0		
17 U.	S. Liberat m. Eutychian m.	4	57	7	2	4	28	ráno			
18 St.	S. Agapit m. Helena cis.	4	59	7	0	5	21	1	40		
19 Č.	S. Ludvík Tol. b. Agapius m.	5	1	6	58	6	5	2	40		
20 P.	† S. Bernard op. Filibert op.	5	3	6	56	6	41	3	43		
21 S.	S. Johanna Ch. vd. Patern.	5	5	6	54	7	11	4	48		
Ned. 14. po sv. Duchu. Žádný nemůže dvěma pánům sloužiti. Mat. 6.											
22 N.	S. Timotheus a Hippolit mm.	5	6	6	53	7	35	5	54		
23 P.	S. Filip Ben. Eleazar m.	5	8	6	51	7	57	5	59		
24 U.	S. Bartoloměj ap. Ptolomäus	5	9	6	50	8	17	8	5		
25 St.	S. Ludvík kr. Genesius m.	5	11	6	48	8	36	9	10		
26 Č.	S. Zefirin pp. Konstancius m.	5	13	6	46	8	55	10	14		
27 P.	† S. Josef Kalas. Rufus b. m.	5	14	6	45	9	15	11	20		
28 S.	S. Augustin b. uč. Hermes m.	5	16	6	43	9	35	večer			
Ned. 15. po sv. Duchu. P. Ježíš vzkřísil mrtvého v Najmu. Luk. 7.											
29 N.	Sl. s. anj. str. Stěti s. Jana kř.	5	18	6	41	10	4	0	27		
30 P.	S. Růžena Lim. Fel. Adauc. m.	5	19	6	40	10	37	1	33		
31 U.	S. Raimund Non. v. Optatus b.	5	21	6	38	11	18	2	39		

Nový měsíc 6. v sobotu o 11 h. 17 m. večer.
První čtvrt 14. v sobotu o 1 h. 50 m. večer.
Úplněk dne 22. v neděli o 5 h. 33 m. ráno
Posled. čtvrt dne 30. v pondělí o 9 h. 7 m. več.

Povětrnost.
"Dá-li Pán Bůh!" Ráno budou časté mlhy; z
nichž k první čtvrtletí se někdy utvoří dešť, v
ostatní části měsíce bude hezký a teplo.

Září (měsíc anjelský) má 30 dní.

Polsky: Wrzesień. Ilirsky: Rujan. Slov. Kimovec. Rusky: Septembr.

Den měsíce	Den v týd.	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1	St.	S. Jiří op. 12 bratrů m.	5	23	6	36	ráno	3	40	Nový měsíc dne 6. v pondělí o 7 h. 19 m. ráno. První čtvrt 12. v neděli o 10 h. 32 m. večer. Úplněk dne 10. v pondělí o 9 h. 50 m. ráno. Posled. čtvrt 28. v úterý o 10 h. 19 m. večer.	
2	Č.	S. Štěpán kr. Elpidius b.	5	25	6	34	1	12	4		35
3	P.	† S. Serapia p. Mansvet b.	5	27	6	32	2	25	5		22
4	S.	S. Rozalia p. Kandida p.	5	28	6	31	3	45	6		2
Ned. 16. po sv. Duchu. Sluší-li v sobotu uzdravovati? Luk. 14.											
5	N.	S. Vavřinec Just. b. Bértnus	5	30	6	29	4	10	6		35
6	P.	S. Zachariáš pror. Petronius	5	32	6	27	6	36	7		3
7	Ú.	S. Regina p. m. Pamfilus b.	5	33	6	26	8	0	7		30
8	St.	Sl. Naroz. P. Mář. S. Adrian	5	35	6	24	9	25	7		55
9	Č.	S. Gorgonius m. Dorotheus m.	5	36	6	23	10	47	8		20
10	P.	† S. Mikolaš Fol. Pulcheria cis.	5	38	6	21	večer	8	48		
11	S.	S. Protus a Hiacint m.	5	40	6	19	0	5	9	20	
Ned. 17. po sv. Duchu. Milovati budež Pána Boha. Mat. 22.											
12	N.	Slav. jm. P. Marie S. Kvido v.	5	42	6	17	1	18	9	55	
13	P.	S. Ligorius m. Amatus kn.	5	44	6	15	2	23	10	43	
14	Ú.	Pozdvížení sv. kříže. Maternus	5	45	6	14	3	19	11	34	
15	St.	† S. Nikom. m. Eutropia p.	5	47	6	12	4	6	ráno		
16	Č.	S. Ludmila k. Eufemia m.	5	49	6	10	4	44	1	35	
17	P.	† S. Lambert b. Hildegard.	5	51	6	8	5	14	2	39	
18	S.	†† S. Josef Kup. Tomáš V.	5	53	6	6	5	40	3	44	
Ned. 18. po sv. Duchu. Doufej synu, od- pouští se tobě hříchy. Mat. 9.											
19	N.	S. Januar b. Konstancia	5	54	6	5	6	3	4	50	
20	P.	S. Eustach a Theopist m.	5	55	6	3	6	23	5	56	
21	Ú.	S. Matouš ap. Jonáš pror.	5				6	41	7	1	
22	St.	S. Moric pl. m. Emeram b. m.					7	0	8	6	
23	Č.	S. Linus pp. Thekla p. m.					7	20	9	11	
24	P.	† P. Marie od vyk. S. Jaromir	6				7	41	10	17	
25	S.	S. Kleofáš uč. P. Cyprian b.	6				8	6	11	24	
Ned. 19. po sv. Duchu. Království nebeské jako svadba. Mat. 22.											
26	N.	S. Justina m. Alban y.	6	4	5	5	8	36	večer		
27	P.	S. Kosmas a Damian m.	6	6	5	53	9	12	0	28	
28	Ú.	S. Václav kn. č. Silvin b.	6	8	5	51	9	58	1	30	
29	St.	S. Michal arch. Herakleas m.	6	10	5	49	10	54	2	26	
30	Č.	S. Jeroným uč. c. Honorius b.	6	13	5	47	ráno	3	15		

Povětrnost.
"Dá-li Pán Bůh!" Až do první čtvrti teplo a krásné; pak poznesáhla chladno a inlhavo; po ouplňku tepleji, k poslední čtvrti pozmournno a mokro.

Říjen (měsíc posvěcení chrámů Páně) má 31 dní.

Polsky: Padziernik. Ilirsky: Listopad. Slov. Kolopersk. Rusky: Oktobr.

Den měsíce	Denní věk	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1 P.		† S. Remigius b. Notburga p.	6	14	5	45	1	15	3	56	Nový měsíc 5. v úterý o 3 h. 29 m. večer. Prvá čtvrt 12. v úterý o 11 h. 4 m. ráno. Úplněk dne 20. ve středu o 3 h. 7 m. več. Posled. čtvrt 26. v úterý o 9 h. 43 m. ráno.
2 S.		S. Leodegar b. Gerinus m.	6	16	5	43	2	37	4	31	
Ned. 20. po sv. Duchu. P. Ježíš uzdravil syna královu. Jan 4.											
3 N.		Růžencová slav. S. Evald m.	6	18	5	41	4	2	5	1	
4 P.		S. František Seraf. Aurea p.	6	20	5	39	5	28	5	28	
5 U.		S. Placidus m. Flaviana p.	6	22	5	37	6	54	5	53	
6 St.		S. Bruno op. Magnus b.	6	24	5	35	8	20	6	18	
7 Č.		S. Marek pp. August kn.	6	26	5	33	9	43	6	45	
8 P.		† S. Brigitta vd. Nestor m.	6	28	5	31	11	1	7	17	
9 S.		S. Diviš b. m. Guntér op.	6	29	5	30	večer		7	53	
Ned. 21. po sv. Duchu. Král klade počet se služebnky svými. Mat. 18.											
10 N.		S. Frant. Borg .Sl. Mat. P. M.	6	31	5	28	0	13	8	36	
11 P.		Sv. Probus. S. Andron.	6	33	5	26	1	14	9	26	
12 U.		S. Maximilian b. Valfrid b.	6	35	5	24	2	5	10	23	
13 St.		S. Eduard kr. Koloman m.	6	36	5	23	2	46	11	25	
14 Č.		S. Kalixtus pp. Burkhard b.	6	38	5	21	3	19	ráno		
15 P.		† S. Terezia p. Aurelia m.	6	39	5	20	3	46	1	35	
16 S.		S. Havel op. Florentin m.	6	41	5	18	4	9	2	41	
Ned. 22. po sv. Duchu. Sluš-li daň dávati císaři. Mat. 22.											
17 N.		Sl. Posv. chrámů P. S. Hedviga	6	43	5	16	4	29	3	46	Povětrnost. "Dá-li Pán Bůh!" Z počátku špatné počasí; po první čtvrti jinovatka; k úplňku krásně, pak stí- davě studeno a hezky; v poslední čtvrti zima stále potrvá.
18 P.		S. Lukáš ap. Ferdinand kr.	6	44	5	15	4	48	4	52	
19 U.		S. Petr z Alk. Akvilinus b.	6	46	5	13	5	6	5	57	
20 St.		S. Vendelin v. Irene m.	6	47	5	12	5	25	7	3	
21 Č.		S. Voršila m. Hilarion op.	6	48	5	11	5	46	8	10	
22 P.		† S. Kordula m. Salome vd.	6	50	5	9	6	9	9	17	
23 S.		S. Jan Kapistr. v. Severin	6	52	5	7	6	37	10	23	
Ned. 23. po sv. Duchu. Kníže klanělo se P. Ježíši. Mat. 9.											
24 N.		S. Rafael arch. Sl. čist. P. Mar.	6	54	5	6	7	11	11	25	
25 P.		S. Křišpin m. Chrysanthus m.	6	55	5	4	7	53	večer		
26 U.		S. Evarist pp. Gaudiosus b.	6	57	5	2	8	44	0	23	
27 St.		S. Šabina m. Frumentius b.	6	59	5	0	9	45	1	13	
28 Č.		S. Simon a Juda ap.	8	1	4	58	10	55	1	55	
29 P.		† S. Zenobius kn. Narcissus b.	7	3	4	55	ráno		2	31	
30 S.		†† S. Marcellus. Klaudius m.	7	4	4	56	1	32	3	1	
Ned. 24. po sv. Duchu. Pan Ježíš utišil bouři mořskou. Mat. 8.											
31 N.		S. Wolfgang b. Lucilla p.	7	5	4	54	2	25	3	28	

Listopad (měsíc všech Svatých) má 30 dní.

Polsky: Listopad. Ilirs.: Studenj. Slovinsky: Listopad. Rusky: Novembr.

Den měsíce	Den v týd.	Svátky a slavnosti církevní.	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1	N	Sl. Všeck Svát. S. Cesarius	7	7	4	52	4	19	3	52	Nový měsíc 4. ve čtvrtek o 0 h. 44 m. ráno. Prvá čtvrt 11. ve čtvrtek o 4 h. 15 m. ráno. Úplněk 19. v pátek o 8 h. 27 m. ráno. Posled. čtvrt 28. v pátek o 7 h. 23 m. večer.
2	Ú	Všeck věr. dušiček S. Theodot.	7	8	4	51	5	46	4	16	
3	St.	S. Hubert b. Malachiáš b.	7	9	4	50	7	11	4	42	
4	Č.	S. Karel Bor. b. Vitalis m.	7	10	4	49	8	34	5	11	
5	P.	† S. Emerich K. Zachariáš pr.	7	12	4	47	9	52	5	44	
6	S	S. Leonard v. Felix m.	7	13	4	46	11	1	6	25	
Ned. 25. po sv. Duchu. O pšenici a koukolu. Mat. 13.											
7	N	S. Engelbert b. Sl. ochr. p. M.	7	15	4	44	11	59	7	13	Povětrnost. „Dá-li Pán Bůh!“ Do první čtvrti studeno; pak pozmourno s mlhou a deštěm; po úplňku častěji padá sníh; k poslední čtvrti studeno; odpoledne větším dílem jasno a hezky.
8	P.	S. Simplicius m. Bohumír b.	7	17	4	42	večer		8	9	
9	Ú	S. Theodor m. Agrippinus b.	7	18	4	41	0	45	9	11	
10	St.	S. Ondřej Avel. b. Tryfon m.	7	19	4	40	1	22	10	17	
11	Č.	S. Martin b. Menas m.	7	21	4	38	1	51	11	23	
12	P.	† S. Martin pp. Kristin m.	7	22	4	37	2	16	ráno		
13	S	S. Stanislav Kostka. Brikcius	7	24	4	35	2	36	1	36	
Neděle 26. po sv. Duchu. O zrně horčičném. Mat. 13.											
14	N	S. Serapion m. Jukundus b.	7	25	4	39	2	55	2	41	
15	P.	S. Leopold věv. rak. Gertruda	7	27	4	32	3	13	3	46	
16	Ú	S. Otmar op. Edmund b.	7	29	4	30	3	31	4	52	
17	St.	S. Rehoř životv. Alfeus m.	7	30	4	29	3	51	5	59	
18	Č.	S. Odo. P. chrám. S. Pet. a Pav.	7	32	4	28	4	13	7	7	
19	P.	† S. Alžběta kr. Poncianus b.	7	33	4	27	4	39	8	15	
20	S	S. Felix z Val. v. Agapius m.	7	34	4	26	5	11	9	20	
Ned. 27. a poslední po sv. Duchu. O ohavnosti, spuštění. Mat. 24											
21	N	Obětování P. Marie Kolumban	7	35	4	25	5	50	10	20	
22	P.	S. Cecilia p. m. Filemon m.	7	36	4	29	6	39	11	13	
23	Ú	S. Klement pp. Felicitas m.	7	37	4	23	7	37	11	58	
24	St.	S. Jan z Kříže. Chrysogonus m.	7	38	4	22	8	44	večer		
25	Č.	S. Kateřina m. Erazim m.	7	39	4	21	9	57	0	35	
26	P.	† S. Petr Alk. b. Konrad b.	7	40	4	20	11	15	1	5	
27	S	S. Virgilius b. Jozafat kr.	7	41	4	19	ráno		1	32	
Ned. 1. adventní. O posledním soudu. Luk. 21.											
28	N	S. Sosthenes m. Štěpan m.	7	42	4	18	1	55	1	56	
29	P.	S. Saturnin m. Filomen m.	7	43	4	17	3	17	2	19	
30	Ú	S. Ondřej ap. Trojan b.	7	44	4	16	4	41	2	42	

Prosinec (měsíc vánoční) má 31 dní.

Polsky: Grudzień. Nirs.: Prosinec. Slovinsky: Gruden. Ruský: Decembr.

Den měsíce	Den v týd.	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí	
			vý- chod		západ		vý- chod		západ			
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.		
1	St.	†† S. Eligius b. Natalia vd.	7	45	4	15	6	4	3	8	Nový měsíc 3. v pátek o 11 h. 50 m. ráno. Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno. Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno. Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.	
2	Č.	S. Bibiana p. Aurelia m.	7	46	4	14	7	25	3	38		
3	P.	† S. František Xav. Hilaria m.	7	47	4	13	8	40	4	14		
4	S.	S. Barbara m. Petr Chrys.	7	48	4	12	9	45	4	58		
Ned. 2. adventní. Ty-li jsi ten, kterýž přijíti má. Mat. 11.												
5	N.	S. Sabbas op. Potamia m.	7	49	4	11	10	38	5	51	Nový měsíc 3. v pátek o 11 h. 50 m. ráno. Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno. Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno. Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.	
6	P.	S. Mikoláš b. Leoncia m.	7	50	4	10	11	20	6	52		
7	Ú.	S. Ambroš b. uč. c. Theodor	7	50	4	10	11	53	7	58		
8	St.	†† Nep. poč. bl. P. M. S. Sofron.	7	51	4	9	večer		9	6		
9	Č.	S. Leokadia m. Valeria m.	7	52	4	8	0	20	10	14		
10	P.	† S. Melch. pp. Hermogenes m.	7	53	4	7	0	42	11	21		
11	S.	S. Damasus pp. Eutychius m.	7	53	4	7	1	1	ráno			
Ned. 3. adventní. Poslali židé z Jeruzaléma kněze k Janovi. Jan 1.												
12	N.	S. Synesius m. Maxencius m.	7	54	4	6	1	19	1	32		
13	P.	S. Lucia p. m. Otilia p.	7	54	4	6	1	37	2	38		
14	Ú.	S. Spiridion b. Eutropia m.	7	55	4	5	1	56	3	44		
15	St.	† S. Kristina m. Ireneus m.	7	55	4	5	2	17	4	52		
16	Č.	S. Eusebius b. Albina m.	7	56	4	4	2	41	6	0		
17	P.	† S. Lazar b. Vivina p.	7	56	4	4	3	10	7	8		
18	S.	†† S. Gracian b. Basilian m.	7	56	4	4	3	47	8	12		
Ned. 4. adventní. Léta 15. císařství Tiberia. Luk. 3												
19	N.	S. Nemesius m. Fausta	7	56	4	4	4	32	9	9	Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno. Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno. Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.	
20	P.	S. Amon m. Theofil m.	7	56	4	4	5	28	9	57		
21	Ú.	S. Tomáš ap. Festus m.	7	57	4	3	6	34	10	38		
22	St.	†† S. Zeno m. Florus m.	7	57	4	3	7	46	11	11		
23	Č.	S. Viktoria m. Kleomenes	7	57	4	3	9	3	11	39		
24	P.	† Adam a Eva. Irmina. St. več.	7	56	4	4	10	22	večer			
25	S.	Narození Páně. S. Anastasia	7	56	4	4	11	42	0	3		
Neděle mezi Narození P. a novým rokem. Josef a Maria divili se. Luk. 2												
26	N.	S. Štěpán. S. Marinus m.	7	56	4	4	ráno		0	25		
27	P.	Sv. Jan ap. Theofanes m.	7	56	4	4	2	22	0	47		
28	Ú.	Mladátek. S. Theofila m.	7	55	4	5	3	41	1	11		
29	St.	S. Tomáš kant. Honoratus m.	7	55	4	5	5	1	1	38		
30	Č.	S. David kr. Rainer b.	7	54	4	6	6	18	2	10		
31	P.	† S. Silvester pp. Melania.	7	54	4	6	7	27	2	49		

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h.

Prvá čtvrt dne 11. v sobotu o 0 h. 21 m. ráno.
Úplněk dne 19. v neděli o 0 h. 59 m. ráno.
Posled. čtvrt 26. v neděli o 3 h. 43 m. ráno.

I. Přehled židovského kalendáře na rok 1869.

Dle počtu židovského 5628—5629.

<i>Počet křesťan.</i>	<i>Počet židovský.</i>	<i>Počet křesťan.</i>	<i>Počet židovský.</i>
15. pros. . .	1. Tebeth	9. července .	1. Ab.
24. " . .	10. " "	18. " . .	Půst spál. chrámu
13. ledna . .	1. Šebat	8. srpna . .	1. Elul
12. února . .	1. Adar	6. září . .	Nový rok 5628
24. " . .	Půst Esther	7. " . .	Druhý sv. novor.
26. " . .	Sušan Purim	8. " . .	Půst Gedaljah
13. března . .	1. Nisan	15. " . .	Slavnost smíření*
27. " . .	Zač. svátk. velik. *	20. " . .	Slav. pod zeleným*
28. " . .	Druhý svátek*	21. " . .	Druhý svátek*
2. dubna . .	Sedmý svátek*	26. " . .	Slavnost palmová
3. " . .	Konec sv. velik.*	27. " . .	Konec sl. pod zel.*
12. " . .	1. Ijar.	28. " . .	Radost ze zákona
29. " . .	Lag B'omer	6. října . .	1. Marchešvan
11. května . .	1. Sivan	5. listopádu .	1. Kislev
16. " . .	Slavnost letnic*	29. " . .	Posvěcení chrámu
17. " . .	Druhý svátek*	5. prosince .	1. Thebeth
10. června . .	1. Thamuz.	14. " . .	10. Půst obležení Jeruzalema.
27. " . .	Půst dobytí chrámu		

Poznamenání. Slavnosti hvězdičkou * znamenají se u židů přísně slaví.

II. Pohyblivé svátky na rok 1869.

Slavnost Jména Ježíše 17. ledna.	Hod Boží svatodušní 16. května.
Neděle Devítník 24. ledna.	Nejsvětější Trojice 23. května.
Památka modlit. P. J. Ch. 26. ledna.	Hod Božího těla 27. května.
Památka umuč. P. J. Ch. 2. února.	Slavnost nejsv. Srdce. P. Ježíše 4. června.
Popeleční středa 10. února.	Slavnost přečistého srdce P. Marie 6. června.
Památka trnové koruny P. J. Ch. 12. února.	Slavnost sv. Anjelův strážných 29. srpna.
Neděle první postní 14. února.	Slavnost Jména P. Marie 12. září.
Památka kopí a hřebů P. J. 19. února.	Slavnost růžencová 3. října.
" plátna P. J. 26. února.	Slavnost mateřství bl. P. M. 10. října.
" 5 ran P. J. 5. března.	Obecné posvěcení chrámu 17. října.
" nejdražší krve P. J. Ch. 12. března.	Slavnost čistoty bl. P. M. 24. října..
Slavnost 7 bolestné P. M. 19. března.	Slavnost ochrany bl. P. M. 7. listop.
Neděle květná 21. března.	První neděle adventní 28. listop.
Zelený čtvrtek 25. března.	Masopust počínaje dne 7. ledna, trvá do 9. února.
Hod Boží velkonoční 28. března.	
Prosební dni 3., 4., 5. května.	
Na nebe vstoupení Páně 6. května.	

III. Dnové postní.

Dnové postní jsou v kalendáři našem pro úplnou jistotu znamenány *trojími znameními*. Dnové *jedním černým křížkem* znamenání, jsou takové dnové postní, na kteréž každý kat. křesťan masitých pokrmů se zdržeti musí, ale vícekrát za den se nasititi může. — Dnové *dvojím černým křížkem* znamenání jsou rovněž dnové postní, na kteréž masitých pokrmů jísti se dovoluje, ale poroučí se *Církvi svatou, jen jednou za den do syta se najísti*. — Dnové *červeným křížkem* znamenání jsou

nejpřísnější dnové postní, kdy se zachovati má *půst dokonalý*, kdy totiž povinno jest se zdržeti masitých pokrmů a spolu jen jednou za den se do syta najísti.

Spolu též připomínáme katolíkům diöcese Brněnské, že nejdůst. Pan biskup náš oběžným listem ze 6. listopadu 1865 nejmilostivěji dovoliti ráčil, v rodinách nezámožných k maštění a přípravě jídel i v postní dny užívati jakéhokoliv sádla.

IV. Čtvero suchých čili kvatembrových dní.

1. Dne 4., 6. a 7. března.	3 Dne 16., 18. a 19. září.
2. Dne 3., 5. a 6. června.	4. Dne 16., 18. a 19. prosince.

V. Nedělní písmena.

C.

VI. Posvátný čas velikonoční

trvá od čtvrté neděle postní až do slavnosti Nejsvětější Trojice.

V tomto posvátném čase povinován jest každý katolický křesťan, knězi k slyšení zpovědi ustanovenému ze všech hříchů svých skroušeně a úplně se vyznati čili zpovídati, a nejsvětější svátost oltární čistým srdcem a pravou pobožností přijmouti. Kdo nehodně přijímá, nevyplnil zákon církevní, a nového hříchu se dopustil.

VII. Znamení oběžnic čili bludic větších.

Jmeno.	Znamení.	Jmeno.	Znamení.
1. Dobropán (Mercurius)	♿	5. Králomoc se 4 měs. (Jupiter)	♃
2. Krásopaní čili Lada (Venus)	♀	6. Hladolet s 8 měs. (Saturnus)	♄
3. Země s 1 měsícem (Tellus)	♁	7. Nebeštanka s 8 měs. (Uranus)	♅
4. Smrtonoš (Mars)	♂	8. Vodan (Neptun)	♆

Mimo tyto větší oběžnice jest mnoho jiných menších, podobajících se hvězdám 9. — 12. velikosti, to jest tak malým, ano zdanlivě nejmenším hvězdám, které prostým okem, bez hvězdárských dalekohledů nejsou ani k spatření. Posud jich bylo 54 vypátráno, z nichž nemají všechny posud jména, aniž znamení, ba ani čas jejich oběhu není znám. Nazývají se Planetoidy.

VIII. Zatmění slunce a měsíce.

Roku 1869 budou dvě zatmění slunce a dvě zatmění měsíce, z nichž jenom první zatmění měsíce v našich krajinách viditelné bude a připadne 1. dne 28. ledna; započne o 1. hod. 39 min., a skončí se o 3. hod. 57 min. ráno. Toto zatmění bude viditelné v Evropě, Africe a Americe. — 2. Zatmění slunce dne 21. února, k spatření jenom v jižní Africe a Americe. — 3. Zatmění měsíce, dne 23. července, k spatření v Australii a částečně ve východní Asii a Africe. — 4. Zatmění slunce dne 7. srpna, viditelné v části Asie, v severní a střední Americe.

IX. Roční časové.

Jaro započne 20. břez. o 2. h. večer. | Jesení započne 23. září o 1. hod. ráno.
Léto „ 21. června o 11. h. ráno. | Zima „ 21. pros. o 7. „ večer.

X. Noremni dnové.

Posvátné doby (Tempus sacramentum), v nichžto po zákonu církevním zapovězeny jsou všeliké hlučné kratochvíle, plesy čili bály, veřejné hudby čili muziky a těm podobné zábavy, jsou:

1. Doba adventní a svátky vánoční až do slav. sv. tří Králův.

2. Celý 40denní postní čas a týden velikon. až do neděle průvodní.

3. O čtveru suchých čili kvatembrových dnech, jakož i v pátek a v sobotu po celý rok.

4. Ve svatvečer před hlavními svátky.

5. Na den sv. apoštolův našich Cyrilla a Methodia, k němuž jistě každý katolík v národě našem dobře

volně přidá den úmrtí sv. Cyrilla, a den úmrtí sv. Methodia, 6. dubna.

Plesy (bály), hudby (muziky), všeliké divadelní hry a všechny zábavy veřejné zakázány jsou též nejvyššími zákony císařskými:

1. Poslední 3^{dni} adventní, dne 22., 23. a 24. prosince.

2. Na Boží hod vánoční, dne 25. prosince.

3. Na středu popel., d. 10. února.

4. Na slav. Zvěstov. P. Marie.

5. Po celý sv. týden před Velikonoci.

6. Na Boží hod velikonoční.

7. Na Boží hod svatodušní.

8. Na slavnost Božího Těla.

9. Na slav. Narození P. Marie.

XI. Letopočet nové doby.

Rok 1869 po narození Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista jest rok mající 365 dní.

Rok tento jest:	
Od stvoření světa	6034
Od potopy světa	4263
Od založení Říma	2622
Od narození Krista Pána .	1869
Od zkázy Jeruzaléma . .	1800
Od císaře Konstantina . .	1563
Od příchodu sv. Cyrilla a Methodia do krajin českoslovanských . . .	1006
Od založení Pražského arcibiskupství	525
Od vynalezení Ameriky . .	377

Rok tento jest:	
Od bitvy na bílé Hoře . .	249
Od smrti císaře Josefa II. .	77
Od založení Rakouského monarchství	65
Od nastoupení císaře Františka Josefa I. (dne 3. prosince 1848.)	21
Od uvedení jazyka českého do úřadů a do škol . .	21
Od založení Dědictví sv. Cyrilla a Methodia v Brně (na den sv. Víta 1850) .	19

Nejnovější kolkové skály.

Skála I.
na směnky
jenž nejsou později splatné
nežli v 6 měsících ode dne
vydání

Poplatek		Mimořádná přirážka		Úhrnem	
z/kr.	z/kr.	z/kr.	z/kr.	z/kr.	z/kr.
v rakous. čísle					
4	1	1	5		
8	2	10			
16	4	20			
24	6	30			
32	8	40			
40	10	50			
48	12	60			
56	14	70			
64	17	80			
72	18	90			
80	20	1			
160	40	2			
240	60	3			
320	80	4			
400	1	5			
480	120	6			
560	140	7			
640	160	8			
720	180	9			
800	2	10			
880	220	11			
960	240	12			
1040	260	13			
1120	280	14			
1200	3	15			

Až do 60 zlatých rak. čísla
Výše 60 až do 120 zl. r.č.
" 120 " " 240 "

Svatí patronové zemští,

jichžto památka slavně se koná v zemích našeho císařství Rakouského.

Svatí Cyrill a Method, dne 5. července na Moravě.	Svatý Michael, dne 29. září v Haliči.
Svatý Jan Nepomucký, dne 16. května v Čechách.	Svatá Hedvika, dne 15. října ve Slezsku.
Svatý Václav, dne 28. září v Čechách.	Svatý Ladislav, dne 27. června v Sedmibradsku.
Svatý Štěpán, dne 20. srpna v Uhřích.	Svatý Stanislav, dne 7. května v Haliči.
Svatý Eliáš, dne 20. července v Chorvátsku.	Svatý Leopold, dne 15. listopadu v Dolním Rakousku.
Svatý Jan Křestitel, dne 24. června v Slavonsku.	Svatý Florian, dne 4. května v Horním Rakousku.
Svatý Jiljí, dne 1. září v Korutansku.	Svatý Ruprecht, dne 14. září v Solnohradsku.
Svatý Jiří, dne 23. dubna v Krajinu.	Svatý Spiridion, dne 14. prosince v Dalmatsku.
Svatý Josef, dne 19. března v Korutansku, v Krajinsku, v Pomoří, ve Štyrsku a v Severním Tyrolsku.	Svatý Virgil, dne 27. listopadu v Jižním Tyrolsku.
	Svatý Justus, dne 1. listopadu v Terstě.

Nejvyšší císařský rod

panující v říši Rakouské.

J. ap. Veličenstvo František Josef I., z Boží milosti Císař Rakouský, král Uherský, Český, Lombardský, Benátský, Dalmatský, Chorvatský, Slavonský, Haličský, Vladimírský a Ilirský, markrabě Moravský atd. narodil se dne 18. srpna 1830, za plnoletého prohlášen dne 1. prosince 1848. Když byl Jeho strýc, císař Pán Ferdinand I., dne 2. prosince 1848 v Olomouci korunu složil, a Jeho otec arcivojvoda František Karel trůnu se odřekl, nastoupil vládu. — Choť císaře Pána Alžběta, Amalia, Eugenia, dcera Jeho k. Výsosti Maxmiliána Josefa, vojvody v Bavořích, a Její k. Výsosti Ludovíky Vileminy, nar. 24. pros. 1837, zasnoubena ve Vídni dne 24. dubna 1854.

Děti Jeho Velič. císa. Pána.

Cís. Výsost, arcivévodkyně Gisela, naroz. dne 12. července 1856, Rudolf, králevič, naroz. 21. srpna 1858.

Rodičové J. Velič. císa. Pána.

František Karel (Jos.) syn císaře Františka I. († 1835), naroz. dne 7. pros. 1802. Choť jeho Zofie (Bedřiška, Dorothea, Vilemina) dcera † krále Bavorského Maxmiliána Josefa, nar. 25. ledna 1805, zasnoubena dne 4. list. 1824.

Bratři Jeho Velič. císa. Pána.

Ferdinand (Maximilian, Jos.) nar. 6. července 1832, císař v Mexiku, usmrčen 19. června 1867.

Karel Ludvík, nar. dne 30. července 1833. 18. dubna 1793. Zasnouben s Marií Annou, dcerou † krále Sardinského, Viktora Emanuela, nar. dne 19. září 1803, zasnoubena ve Vídni dne 27. února 1831.

Ludvík (Josef, Anton, Viktor), nar. dne 3. května 1842. Maria Klementina, narozena dne 1. března 1798, zasnoubena dne 18. července r. 1817 s král. princem obojí Sicilie, Leopoldem.

Bratr a sestra otce Jeho Velič. císaře Pána.

Ferdinand I., Dobrotivý bývalý císař Rakouský, naroz. dne

Výtah

příjmů a vydání při Dědictví sv. Cyrilla a Methodia od
1. ledna až do 31. prosince 1867.

Příjem.

	Na úpisech.	Na hotovosti.
Koncem roku 1866 zbylo:	60720 zl. — kr.	6187 zl. 86 kr.

Nový příjem.

1. Přibylé jistiny:			
a) přistoupením nových údů	2062 zl. — kr.		
b) doplacením	384 „ 55 „		
		2446 zl. 55	kr.
2. Úroky		3115 „ 91 ⁵ / ₁₀	„
3. Ztěžného za knihy . .		308 „ 6	„
Úhrn veškerých příjmů . .	60720 zl. — kr.	12058 zl. 38 ⁵ / ₁₀	kr.

Vydání:

1. Na nová díla:			
a) honoraru . .	584 zl. 51 kr.		
b) za tisk a papír	5998 „ 9 „		
c) za vazbu . .	2124 „ 20 „		
d) na daně . .	739 „ 20 „		
		9446 zl. —	kr.
2. Jiné výlohy		111 „ 77	„
Úhrnem . . .		9557 zl. 77	kr.
Když se od příjmů . . .	60720 zl. — kr.	12058 „ 38 ⁵ / ₁₀	„
odtahuje vydání . . .		9557 „ 77	„
Zbývá k dalšímu účtování . .	60720 zl. — kr.	2500 zl. 61 ⁵ / ₁₀	kr.

V Brně, dne 31. prosince 1867.

Ludvík Tidl,
revident.

Fr. Sušil,
starosta.

Fr. Maršovský,
pokladník.

Stanovy.

§. 1.

Účel dědictví sv. Cyrilla a Methodia.

Dědictví pečuje o zvelebení lidu Moravského, jakého náš čas požaduje; ozvedení všestran-
né, avšak na základě víry ka-
tolicke, s vyloučením všeliké
politiky.

§. 2.

Prostředky k dosažení účelu tohoto.

1. Spisování a vydávání kněh a sice netoliko výhradně nábožen-
ských, nýbrž vůbec vzdělávacích a
k duchovním potřebám věku na-
šeho prohlédajících, zvláště děje-
pisu, zeměpisu, poznání vla-
sti, přírody, řemesel a orby
atd. I v zábavných spisech
obsažena býti má buď obrana, buď
utvrzování pravdy některé katolické,
jížto se odbor časový dotýká.

Vydávati se budou Dědictvím
knihy ve trojí řadě:

- a) Obšírné životopisy Svatých.
- b) Spisy poučné.
- c) Spisy zábavné.

Časopisy a všelijaké listy běžné
— Organem Dědictví sv. Cyrilla a
Methodia jest „Hlas, časopis cír-
kevní.“ *)

3. Předměty umělecké, ku př.
obrazy, zeměvidy čili mapy atd.

§. 3.

Šetření zákonův tiskových.

Při vydávání časopisův, kněh
běžných, obrazů, a. t. d. budou se

stávající zákony tiskové zevrubně
zachovávat.

§. 4.

Zřízení Dědictví.

1. Spoluúdem Dědictví státi
se může každý, kdož za sebe jeden-
krát za vždy položí 10 zl. 50
kr. r. č.

2. Kdo však témuž ústavu
105 zl. r. č. věnuje, považován
bude za spoluzakladatele,
a obdrží 4 výtisky věcí Dědictvím
vydaných zdarma.

3. Kdo jednou na vždy dá
42 zl. r. č., bude téhož ústavu
spoluúdem, 1. třídy, a obdrží
3 výtisky. — Kdo 21 zl. r. č.
dá, stane se spoluúdem 2. třídy,
a obdrží dva výtisky. — Kdo 10
zl. 50 kr. r. č. položí, bude spolu-
údem 3. třídy, a obdrží jeden vý-
tisk zdarma.

Kdyby bylo zapotřebí dru-
hého neb třetího vydání ně-
které již vydané knihy, spoluúdom
ji dostávati nebudou, nýbrž budou
se prodávati ve prospěch pokladnice
Dědictví, aby se nákladnější díla
vydávati mohla.

4. Řehole, děkanství (vi-
kariaty), osady, kněhárny, ško-
ly, rodiny, spolky, bratrstva
atd. vstupují dvojnásobným
příspěvkem do spoluzakladatelství
a v nadřčené třídy.

Spojili se pak manžel s
manželkou svou v jeden to-
liko základ o 10 zl. 50 kr. r. č.,
vydávají se jim knihy jen do úmrtí
prvního z nich.

Aby úmrtí spoluúda
přišlo ústavu tomuto ve zná-
most, žádají se vel. pp. du-
chovní pastýřové, aby úmrtí
takové pokladníkovi Dědictví,
třebas přímo poštou oznámili-
ráčili.

*) Jelikož výborný tento katolický list
všeliké zprávy stran Dědictví našeho
přináší, a na něj činěné přeptávky
zodpovídá, dobře by bylo, kdyby ho
údom společně podle farních osad
odbírali.

Podobného oznámení písemního zapotřebí jest, kdykoliv spoluúd některý buď k vyšší důstojnosti vynikl, neb se jinam přestěhoval.

Poznámání 1. Rodina se bere, pokud jméno se netratí. Dcery provdané, synů-li není, odbíratí budou knihy, pokud žijí; dítky pak jejich, jiné již jméno nesoucí, nemají již práva tohoto.

Poznámání 2. Polovice vkladu totiž 5 zl. 25 kr. r. č. se nepřijímá.

5. Každému volno, doplněním vkladu u vyšší třídy postoupiti. Zašle-li tudíž ku př. spoluúd 3. třídy k prvním 10 zl. 50 kr. r. č. opětně 10 zl. 50 kr. r. č., stane se spoluúdem 2. třídy, a tak dále.

Avšak spoluúdství postoupiti jinému nedovoluje se.

6. Každý přistupující račiž jméno a místo přebývání svého jakož i biskupství a děkanství (vikariat) a poslední poštu z evrubně udati.

7. Každý kněz, který jest údem Dědictví sv. Cyrilla a Methodia, bere na sebe povinnost, buď ve slavnost, buď některý den v oktávě svatých apoštolů Cyrilla a Methodia každoročně sloužiti mši svatou za vsecky živé a mrtvé spoluúdy dotčeného dědictví; a bude-li libo a možno, i jinou mši svatou za obrácení národův slovanských od jednoty církevní odloučených, kterouž pobožnost jistě každý spoluúd co věrný katolik spolu konati neopomine.

8. Zemřelí, za které někdo vkladek k Dědictví učinil, tak jako ti, jižto na smrtelné posteli nejméně 10 zl. 50 kr. r. č. za sebe do Dědictví odkázali, stávají se účastnými duchovních milostí v předěšlém (7.) čísle jmenovaných.

Každý jenž byl vkladek učinil za mrtvého, pokud živ jest, knihy bez ohledu na velikost vkladu — ovšem nejméně 10 zl. 50 kr. r. č. — po jednom výtisku dostávají má.

9. Správu Dědictví sv. Cyrilla

a Methodia, vede výbor sestávající z kněží, kteří buď v Brně, buď na blízku přebývají.

10. U jiných osob a úřadů zastupuje Dědictví sv. Cyrilla a Methodia starosta, a v jeho zaměstnání jeden z jednatelů.

11. Výbor schází se čtvrtletně, a k vyzvání starostovu i častěji v Brně, aby, čeho zapotřebí, v poradu bral, a většinou hlasů přítomných výborníkův o nálezech pro celé Dědictví platných rozhodoval. — Výbor má právo, počet údův svých odcházejících doplniti nebo i rozmnožiti, avšak ne jinak než katolickými kněžími, a každoročně uveřejňuje zprávu o činnosti své.

12. Každý spoluúd Dědictví má právo písemné návrhy své činiti a přání svá projevovati dotčenému výboru, kterýžto při svých shromážděních zavázán jest, jich svědomitě v úvahu bráti, a dle nich, pokud potřebno, prospěšno a možno jest, se zachovati.

13. Ve sporech z poměru spolkového snad vzniklých, odvolává se k starostovi, a v domněle nedostatečném vyhovění k příslušcím c. k. úřadům.

14. Kdo témuž Dědictví obětuje práce své literární neb umělecké, obdrží na výslovnou žádost honorár podle výbornosti, obšírnosti a důležitosti spisu svého, o čemž výbor úsudek pronese.

§. 5.

Rozesílání kněh a výtvorův uměleckých.

O rozesílání kněh, spisův a jiných předmětův Dědictvím vydaných postará se výbor. Každý přistupující k Dědictví račiž ihned oznámiti, jakou cestou se mu knihy mají posílati aneb v kterém poblížším kněhkupectví je sobě brát zamýšlí.

Poznámání 1. Pravidlem u věci této ostane, co na listku tištěno jest, že na pouká-

zání listku svého každý spoluúd v hlavní komisi u pána Antonína Nitsche, kněhkupce v Brně, Řivnáče v Praze a Grosse v Olomúci knihy sobě vybíratí má. Kdoby však chtěl poštou knihy své dostatí, radějiž se obrátiti frankovaným listem na jmenovaná kněhkupectví.

Poznámání 2. Všeliké dopisy v záležitostech Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje budtež posílány pod adresou na Dr. Fr. Sušila, starostu Dědictví, profesora bohosloví; **zásilky peněz pak budtež činěny v listech frankovaných pod adresou:**

Pokladnictví sv. Cyrilla a Methoděje

z Brně (Dörnröl číslo 2).

Poznámání 3. Žádají se všickni, kteří budto Dědictví druhou polovici vkladu svého, aneb Seb.

Kubínkovi, jiné peníze pro Dědictví sv. Cyrilla a Meth. dluží, aby peníze tyto též pod adressou výše uvedenou zaplatit sobě neobtěžovali a v té i jakékoliv záležitosti Dědictví se týkající vždy číslo svého diplomu udali.

• §. 6.

Poměr k vládnímu řízení.

9. Vládnímu řízení se ponechává nahlédati v jednání spolku, bdíti nad zachováním nařízení u propůjčeném potvrzení daných, aneb všeobecnými předpisy stanovených, a uzná-li za potřebu, přidati spolku od příslušícího úřadu určeného císařského komisara.

2. Kdyby se spolek rozejíti měl, rozhodne výbor o jmění v duchu Dědictví sv. Cyrilla a Methodia, a podá o tom předběžnou zprávu vysokému c. k. místodržitelství, a svému P. T. nejdůstojnějšímu p. biskupovi.

Řídící výbor.

Dr. theol. *František Sušil*, rytíř rusk. řádu sv. Anny II. třídy, čestný kanovník, prof. theol. v Brně, starosta. — *Frant. Maršovský*, ředitel v ústavu pro hluchoněmé v Brně, pokladník. — *Jan Kr. Vojtěch*, prof. mravovědy v Brně, jednatel. — *Beneš*, děkan v Příboře. — Dr. *Jan Evang. Bílý*, farář v Předklášteří Tišnovském. — Dr. fil. *Josef Chmelíček*, profesor pastorálky v Brně. — *Jan Fáborský*, farář v Pohořelicích. — *Bedřich Geissler*, skutečný konsistoriální rada, farář v Telnici. — *Tomáš Hájek*, farář v Kurovicích. — Dr. theol. *František Hošek*, vychovatel. — *Jan Janoušek*, titul. konsist. rada, děkan a farář v Třebíči. — *Karel Kandus*, čestný kanovník Mikulovský, kons. rada, děkan a farář v Cvrčovicích. — *Guntér Kalivoda*, prelát a opat v Rajhradě. — *Pavel Křížkovský*, kněz řádu sv. Augustina na Starém Brně. — *Beneš Method Kulda*, titul. konsist. rada, vikář a farář na Chlumě. — *Eduard Karlík*, kanovník v Mikulově. — *Cyprian Lelek*, farář ve Vodce v Prusku. — *Peregrin Obdržálek*, administrator v Topolanech. — *František Poimón*, ředitel hlavní školy ve Slavkově. — *Emanuel brahě Pötting*, kanovník Olomoucký. — *Jakub Procházka*, duchovní správce v klášteře Voršulinek v Brně.

— *Matěj Procházka*, titul. konsist. rada, gymnasiál. profesor v Brně.
 — *Jiří Slota*, farář na Slovensku. — *Jan Soukop*, farář v Doubravici.
 — *Eduard Stuchlý*, titul. konsist. rada, děkan a farář v Nosislavě. —
Bedřich brabě *Sylva-Taroucca*, kněz církevní. — *Tomáš Šimbera*, farář
 v Komíně. — *Arnošt Šírek*, prelát a opat v Nové Říši. — Dr. fil. *Frant.*
Škorpík, tit. kons. rada, děkan a farář v Kučerově. — *Karel Šmudek*,
 gymnas. prof. v Brně, redaktor církev. časopisu „Hlas.“ — *Ant. Šubert*,
 arcibisk. pražský notář, farář v Lulči. — *Robert Šuderla*, skut. kons.
 rada, děkan a farář v Modřicích. — *Josef Šum*, děkan v Opavě. —
Josef Těšík, tit. kons. rada, farář v Telči, bývalý c. k. školní rada. —
Ludvík Tidl, čestný kanovník, arcikněz, děkan a farář v Šatavě. —
Ignát Vurm, vikář v Olomouci, poslanec zemský. — *Josef Vykydal*,
 farář na Velehradě. — *František Veber*, farář v Miloticích, poslanec
 zemský. — Dr. theol. *František Zeibert*, profesor církev. dějepisu a
 kan. práva v Brně.

Seznam zemřelých údů Dědictví sv. Cyrilla a Methodia, pokud oznámeni byli.

Uzavřen 20. ledna 1868.*)

Z arcibiskupství Olomouckého.

13160. Pásek František, řeznický mistr v Krásensku.	10131. Vybíral Ant. z farnosti Tlumačovské.
2019. Nudlová Josefa, podruhně v Novosadech.	6943. Nesrstová Anna z far. Tlumačovské.
9706. Roušek Frant., výměník z Králíc.	2037. Vylečilová Maria, dcera domkáře z Hrubého Týnce.
2919. Střelak Anna, chalupnice z Králíc.	2038. Tkadlcová Cecilia, dcera domkáře z Hrubého Týnce.
5870. Nevrlá Antonia z Králíc.	2894. Nesvadba Matouš, sedlák z Vsiska.
5679. Malovaný Frant., 1/2láník z Králíc.	3165. Bedliva Josefa, výměn. z Čechovic.
5575. Dokoupil Josef, 1/2láník z Vittonic.	3823. Obrtel Antonín, 1/2láník z Hrubého Týnce.
5445. Přikryl Josef, výměnkář z Vittonic.	3989. Dosoudil Václav, sedlák z Hrubého Týnce.
4569. Dvořáček Flor., 1/2láník z Hrubic.	5052. Šmoldasová Kateřina, hospodyně z Hrubého Týnce.
12772. Přemeslovská Maria z Bedihošti.	5505. Galaš Jakub, sedlák z Grygova.
11967. Hasník Dominik z Ottonovic.	7185. Polášek Fabián, výměn. z Grygova.
5821. Pitner Jan, stolář v Hulíně.	9859. Zácpal Jan, chalupník z Hoskovic.
10499. Hlobil Josef, 1/2láník z Pravčic.	8752. Zlámal Teresia, výměnkářka z Hrubého Týnce.
10672. Zlámal Karel, 1/2láník z Hulína.	9684. Kyselý Jan, sedlák z Grygova.
10416. Machaň Jos. z farnosti Tlumačovské.	
10130. Burešová Anna z far. Tlumačovské.	

*) Uctivě se žádají všichni příznivci našeho Dědictví, aby úmrtí spoluúďů správě Dědictví rychle oznámili, jelikož se to od mnohých spoluúďů teprv po mnohých letech stávalo.

10780. Dočekal Jan, domkář z Kněmaně.
 12018. Obrtel Josef, chlapník z Hrubého Týnce.
 12049. Kelná Anna, svobodna z Hrubého Týnce.
 12539. Dřízga Josef, pasekář na Čeladné.
 5345. Mikulková Anna z Křelova.
 3889. Konečná Teresia z Křelova.
 5750. Dvořák Petronilla z Kroměříže.
 10081. Winkler Františka z Kroměříže.
 8348. Hubík Jos., posl. zemský z Travníka.
 8265. Dostal Ant., chalupník v Loučanech.
 11140. Ondruš Fr., hoferkyně v Troubkách.
 7223. Balcarková Kateřina, chalupnice v Lesnici.
 11375. Matoušek Fr., výměnkář v Lesnici.
 4553. Horáková Anna na Jachimově.
 10039. Niklová Antonia, vdova ze Štarnova.
 380. Důstojný pán Navrátil František, arcikněz a děkan v Přerově.
 2678. Gardovský František, tkadlcovský mistr v Prostějově.
 5008. Hubáčková Maria, vdova v Cholině.
 6753. Kotíková Maria, vdova v Přerově.
 9472. Hejbalová Anna v Starém Ptíně.
 5741. Matějka Jan, kožešník z Buchlovic.
 6010. Malíček Flor., výměn. z Přaslavic.
 443. Dukat Jan, vzorný učitel v Brumově.
 2168. Zaccalov Emereuciana, výměnkář z Hrubého Týnce.
 5103. Tkadlec Frant., domkář z Hr. Týnce.
 9686. Skopalík Matěj, domkář z Grygova.
 1314. Zlámalová Anna, výměn. z Prosenic.
 11018. Bouchal Valent., domkář z Malých Prosenic.
 11229. Polívka Jan z Doloplas.
 11798. Pastrnek Kateřina z Kelče.
 8912. Pastrnek Františka z Kelče.
 1493. Mácek Pavel rolník z Bilnice.
 9536. Prokopová Josefa, služeb. z Bilnice.
 10969. Velebný pán Pavlík Josef, kněz deficientní v Brumově.
 2921. Popp Josef z Lipníka.
 2921. Poppová Rosalia z Lipníka.
 5510. Novák Jan z Jezernic.
 12555. Šlosarová Anežka z Lipníka.
 4088. Kovaříková Kateřina z Podolí.
 7361. Pochylý Matouš z Popovic.
 11350. Kadlčík Jan z Kunovic.
 11756. Navratilová Petronilla z Derflu.
 3951. Velebný pán Seibert Alois, farář z Pačlavic.
 13139. Černý Frant., 1/2láník z Tvarožné s syn. Františkem a dcerou Josefou.
 5171. Veinreich Jakub, výměn. z Kozlan.
 5496. Vel. p. Vaněk Jan, farář v Měříně.
 2498. Vaserburgová Alžběta v Kavryanově.
 10053. Ludvík Prokop v Brně.
 4475. P. Filipský Tomáš, učitel z Příspě.
 4820. Letovský Tom., chal. z Ratiškovic.
 11250. Catetková Maria, vdova z Ratiškovic.
 6997. Suchý Karel, výměnkář z Mohelni.
 2984. Vel. p. Nesrsta Jos., farář z Pozořic.
 702. Vel. p. Babiš Alois, farář z Lažánek.
 627. Vytopil Ondřej, mistr tesařský z Vicomělic.
 1925. Kellnerová Judita z Bučovic.
 1929. Hladký Matouš z Trnavy.
 3135. Prechal Frant., měšťan z Černé Hory.
 10531. Smihlová Martha z Klobouček.
 11805. Pokorný Šimon, 1/4ník z Svatošlavy.
 2452. Kadlcová Maria, 1/4nice z Čučic.
 10148. Soukop Matěj, výměn. z Ketkovic.
 3385. Šimáček Jiří, 3/4ník z Nemojan.
 3386. Modlitba Fr., hospodský z Nitkovic.
 3378. Hranáč Jan, mlynář ze Zvonovic.
 4253. Haška Jan, soused ze Zvonovic.
 1253. Nenutil Josef, mlynář z Nemojan.
 990. Kachlíková Maria z Knmína.
 991. Hošek Josef, 1/4ník ze Žabovřesk.
 1784. Hrubý Jakub, domkář z Ořechovic.
 2632. Zoufalová Anna, vdova ze Syrovic.
 3471. Mléoušek Petr, výměn. z Chvalkovic.
 6879. Maděranková Anna ze Soboutovic.
 7806. Kocmann Adolf, obyvatel z Karlova.
 8997. Iraková Rosina, vdova z Jezdovic.
 11650. Šabata Josef, 1/2láník z Slavětic.
 616. Škorpilová Anna, vdova po mlynáři z Komořan.
 12370. Zelený Maria, měšťanka z Bystřice.
 46. Vel. p. Lenocho Ant., far. ze Stražku.
 8370. Ouarda Josef, hospod. z Ratišovic.
 4975. Köbler František z Třebetic.
 7560. Taborská Teresia z Vostejkovic.
 1515. Kostka Josef z Kobíl.
 2801. Bílková Maria z Vrbic.
 1653. Doležalová Maria z Lesunek.
 4026. Havlík Havel, 1/4ník z Medlovic.
 1826. Novotný Josef, výměn. z Nosislavy.
 2552. Svobodová Vikt., výměn. z Nosislavy.
 5734. Slouk Jakub, výměnkář z Nosislavy.
 6257. Slatina Matěj, výměnkář z Žerotíc.
 854. Důst. p. Irro Ignát, farář z Dalešic.
 3744. Vrána Jakub, výměnkář z Morašic.
 9933. Maňásek Barbora z Brna.
 7. Velebný pán Brhel Jakub, duchovní správce z Štároviček.

Z biskupství Brněnského.

10747. Taterová Teresia z Bejkovic.
 3977. Kolařík Vít, obchodník z Lelekovic.
 11213. Mašek František, 1/2láník a jeho manželka Františka v Medlanech.
 2296. Sika Fr., stavitelský mistr z Dačic.
 6605. Vaček Ignác, 1/2láník z Křtěnice.
 6606. Vospalec Václav, 1/2l. z Višňového.
 9471. Fiala Jan, mistr kolářský v Doubravníku.
 4589. Annerl Matěj, 1/4ků syn z Miroslavy.
 2398. Příkazký Jan, chalup. z Ratiškovic.

Z arcibiskupství Pražského.

- 12 43. Důstojný pán Zvík Jan, arcibiskup. vikář a farář z Bříství.
 12185. Salaš Josef, syn Václava Salaše, sedláka z Charvatic.
 5695. Hájek Petr, kovář ze Slaného.
 5696. Bräuer Josef, učitel ze Slaného.
 11927. Černý Ludmila, sousedka z Křenku.
 6529. Berounský Václav ze Star. Vestce.

11314. Pletichová Anna z Příbrami.
10587. Důst. pán Burda František, děkan
ze Sedlčan.

Z biskupství Budějovického.

7559. Brašna Jan, domkář ze Struhadla.
6661. Hubata Vojtěch, soused z Božejova.
3840. Soukupová Maria z Janevic.
7508. Vel. p. Mašek Jan, kaplan z Pisku.
10938. Ledvína Martin, měšťan z Domažlic.
11244. Vel. p. Fröhlich Mat., farář z Bělčic.

Z biskupství Králohradeckého.

6434. Sobotecky Anna z Nového Bydžova.
8198. Novotný Anna z Nového Bydžova.

9596. Tomsová Anna z Nového Bydžova.
7730. Frinta Josef z Králové Hradce.
193. Vel. p. Štěpánek František, koope-
rátor z Klášterce.
5460. Raus Karel, 1/2lábník z Kameničné.
5816. Junek Josef, učitel vzorní z Tě-
chonín.
6700. Potůček Jan z Králové Hradce.

Z biskupství Litoměřického.

8334. Urbanová Kateřina z Psinic.
5810. Eliš František, domkář z Oudrníc.

Z biskupství Ostráhomského.

11714. Hauk Ignát, zahradník ze Seredt.

Odpočinutí lehké dej jim Pane, a světlo věčné ať jim svítí. Amen.

Svatá rodina.

(Viz titulní obrázek.)

Pod palmami v Nazaretě
Chaloupka se ukrývá,
Rodina tam v celém světě
Nejšťastnější obývá.

Obývá tam Josef cnostný,
S Ježíškem a s Marií,
Vijí věnec přemilostný
Z růžiček a lilí.

Nenajdeš tam stříbra, zlata
U chudého tesaře,
Kvete tu však láska svatá
V zimě jako na jaře.

A ta láska Boží zdobí
Život skromné rodiny,
Tam, kde není hříchův zloby,
Rajské plynou hodiny.

Sotva v okénku se třese
Prvý ranní červánek,
Modlitba se z chyžky nese
K nebi jako skřivánek.

A než slunko zlatou září
Políbí svět veškery,
Josef s utěšenou tváří
Chápe se své sekery.

Vykonává práci sladkou
Pro miláčky vesele,
Ježíšek mu z drahou matkou
Slouží jako anjelé.

Když pak ruka mdlobou klesá,
Synáček řeč rozprává
O Bohu, až srdce plesá,
An jim Zákon vykládá.

Hle jak oko jeho plane
Ohněm božské moudrosti,
Otcův to duch na něj vane
S jasné nebes výsosti.

Pěstoun, máti naslouchají
Zázračnému dítěti,
A dech se jim v prsou tají
Láskou k tomu poupěti.

Ježíšek jim nahraňuje
Světa všeho klenoty,
Onť jim práce oslazuje,
Zapuzuje trampoty.

Žádáš-li též blaze žíti
Jako svatá rodina,
Ježíška hled v srdci miti,
Onť tvá spása jediná.

Jan Soukop.

Rozličné školy a studie.

Obrazy ze života od Fr. Pravdy.

I.

Ukončil se školní rok, pan učitel v Olešnici má naposled své žáky před sebou a loučí se s nimi moudře a upřímně. Mnohé z nich ve škole již neuvidí, odrostli, budou sloužiti, budou se učití řemeslům, minulo jim dvanáct let, déle v kraji málo kdo školu navštěvuje. Ba ani do dvanáctého roku dívky do ní nechodí, vystoupili již napřed, opatřili si služby anebo doma zaháli, mají-li rodiče nedbalé a nesvědomité.

Přišlo-li dítě do školy již před šestým rokem, chce z dvanáctého roku něco strhnouti, aby škole neobětovalo víc než šest let; přišlo-li ale teprv po šestém roku, zajisté nic dobrovolně nevynabrazuje a rodiče ho nepobízí a nenutí jsouce rádi, že na ně pan učitel ztratil právo. Mohou je potřebovati doma a kdyby třebas nepotřebovali, škola jim za to nestojí, aby v ní dítě sedělo než musí. Neposílali ho ani, když to byla jejich povinnost a kdyby člověk ty hodiny, ty dni a měsíce spočítal, co se za šest let promeškalo a vynechalo, přesvědčil by se, že na školu neodpadla ani polovička.

Jako jinde, tak to bylo i v Olešnici a hodný pan učitel na konci roku propouští své žáky s těžkým srdcem, věda, že někteří si již školu odbyli, a více se v ní neukážou. Má o ně starost, naučili se málo, jeden neumí ani dobře čísti, druhý se sotva podepíše, rozum jejich se nevzdělal, srdce neušlechtilo: škola jim nepřinesla užitku, že si jí nevážili oni ani jejich rodiče, majíce ji za břemeno a ne za největší výhodu.

Budou sice zavázáni k škole opakující, jenž se odbývá v neděli, aby dosadili a doplnili, kde co

schází a se nedostává, ale nebude jim na ní záležeti a ještě menší prospěch jim přinese nežli škola obyčejná, že snad se jí vyhnou na-prosto.

Pan učitel v tom ohledu si nashromáždil mnoho smutných zkušeností a napomíná, prosí a zve že školy vystupující žáky, aby se mu nestali nevěrní.

Poslouchají ho pozorně a nepozorně podle toho, jaká je jejich povaha a mnohý se již ani nedostavil na tu poslední hodinu nechodě do školy již dávno, že se mu to doma trpělo.

Je tu Václav Zvědák, Vít Kmínek, Josef Šišma, Martin Sekoun mimo jiné chlapce a dívky, jichž se týká řeč učitelova. Všickni k ní mlčí a nepřišlo jim ani na mysl, že by třeba bylo nějaké odpovědi. Ovšem by se měli učiteli a pěstounu svému poděkovati za práci a namáhání, co si s nimi bral za tolik let; ale nikdo jich na to neupozornil, jim to nepřikázal a oni sami to zajisté nepovážili. Vždyť jim škola nebyvala milá, těšili se, až ji budou mít za sebou a tomu, čemu se v ní učilo, nepřikládali velké ceny.

Byli na tom vinni velcí, jenž je od školy zdržovali, jako by škoda bylo času v ní ztráveného. Žalovali a naříkali často na to učení a všelijakým způsobem je zlehčovali. Je prý zbytečné, nevede k ničemu, lidé před nimi bez něj obstáli a byli dost hodni a šťastni. O učiteli propovédělo se při tom všelicos, což mu sloužilo jenom na potupu a vložiti se mohlo za urážku. Museli mu odváděti ten nenáviděný školní plat, jemuž se leckdes říká „sobotáles“, to je mrzelo, to se jim protivilo a proto ho hanili a pomlouvali.

Nebylo tedy divu, že děti se školou a učitelem pohrdali nejsouce vděčny za prokázaná dobrodíní. Učitel byl jejich nepřítel dle jejich náhledu, chtěl z nich kořistiti, a marně je soužil a týral. Myslili si: „Nyní se ho zbavíme, již mu po nás a nám po něm nebude nic“ a sotva nad tím utajili radost.

Martin Sekoun štouchl svého souseda Josefa Šišmu loktem a pošeptal mu do ucha: Mne sem již nedostane, ať si mluví a dělá, co chce.

Šišma odpověděl: „Mne také ne.“

Sekoun řekl: „Já si zavejsknu, až dnes ze školy vykročím.“

Šišma přidal: „A já udělám kotrmelec.“

Smáli se tomu skrytě a shýbali se pod lavici, aby jich pan učitel neviděl. Však viděl je Vít Kmínek a pohoršil se, že si k posledku a k závěrce ve škole tak lehkomyšlně počínají. I mračil se na ně, a hrozil jim prstem, aby přestali, ale oni mu začali nadávati a dělali si z něho šašky a žerty, až si toho pan učitel povšimnul. Ptal se, co se děje, a Vít Kmínek mu vyhradil, že Šišma se Sekounem nedají pokoje jsouce nezbedni a rozpustili a neberouce si k srdci pěkná a důtklivá jeho slova.

Zarmoutil se nad tím a chtěl jim domluvit a je pokárati, aby se zlou vůlí pryč od něho neodešli. Když se na chvíli byl zamlčel bolestně hledě před sebe a skoumaje v duchu, co by se jich dotklo a co by jimi pohnulo, napomenul Sekoun Šišmu: „K ničemu se nepřiznej a já také budu zapírat.“

Šišma pravil: „Jen jestli to prospěje.“

Sekoun řekl: „Když neprospěje, nebojme se ho, již nám nic neudělá a nedejme se mu, kdyby chtěl něco udělat.“

S tím Šišma nebyl srozuměn a dal Sekounovi výstrahu, aby si to s učitelem zcela nepokazil, dokud nebude mít vysvědčení od něho. To Sekoun uznal a nyní zapírali a lhali oba, že nic nespáchali, co by za-

sloužilo důtku. Kmínek je udáváš a donášeč a všechno si vykládá na špatnou stranu. Oni jen mezi sebou něco měli a pana učitele se to netýkalo: mohli by se na to zadušovati.

Pan učitel je zná a nepochybuje o Kmínkovi, nýbrž o nich, ale že ničeho na sebe nechťejí dopustiti, nesoudí jich, nýbrž ponechává soud i trest Pánu Bohu, jenž jim vidí do srdce a ví, jestli a čím se provinili.

I mluvil k nim vážně a důtklivě řka: „Bylo by mi líto, kdyby někdo z vás neměl za důležité přítomné okamžení, v němž jste naposled pohromadě, a neubráníl se zlým úmyslům. Pečoval jsem o vás všechny bedlivě a svědomitě, chtěl jsem vaše dobré a staral jsem se o vaše štěstí. Jestli jsem každému neprospěl, jak jsem žádal a jak jsem si přál, překazili jste to sami nedbalým navštěvováním školy, zahálkou a neposlušností. Ještě všelicos můžete napraviti, bude-li vám na tom záležet, a já doufám, že bude, jste dospělejší, jste moudřejší, vystupujete do světa, jenž vám připraví mnohé boje a obtíže. Budete se učit chléb vzdejší si vydělávati a to není tak lehké, jak se vám snad zdá: brzy se o tom přesvědčíte. Je vám zapotřebí rozličných známostí, jichž ještě nemáte, musíte si je opatřiti a musíte se utvrditi, aby nad vámi nezvítězilo pokušení a v bídu a zkázu vás neuvrhlo. Škola a kostel vám pomohou, vás zachovají, a vás ostříhají, proto školu a kostel podržte v paměti a v uctivosti a hledejte v nich, co jinde se vám nedá a dáti nemůže. Jsem hotov ujímati se vás, raditi vám, učiti, cvičiti a vzdělávati vás jako posud. Uvidím vás rád, až přijdete, budu vás očekávati, budu se těšiti a budu Pánu Bohu děkovati, když lepší vůlí dokážou, co až do této doby mi odporovali podléhající vlastní nechuti a cizím vplyvům.“

Domluvil a dal jim s Bohem prose, aby hned o nastávajících prázdninách ochotnost svou dokázali

podstoupiti nový život a důstojně se k němu přichystati.

Vít Kmínek měl v očích slzy, chtěl něco říci, ale nemohl pro pláč, Václav Zvědák to viděl, a anpadlo mu, aby sám oslovil pana učitele. Ozval se nesměle, a koktal a zajíkal se při tom, ale netrvalo to dlouho a on se rozhovořil, že se všickni podivili.

Zvědák byl maličký hoch, ale minulo mu již také dvanáct let a nepatřil již do školy, jak se to obyčejně jmenuje. Mezi žáky se významenal a pan učitel ho měl za prvního, což mu nikdo nezáviděl věda, že to zasluhuje. Rodiče jeho byli chudí, nemohli naň platiti a sotva ho ošatili a uživili, že měli ještě více dětí a to menších než on. Přece nikdy nescházel ve škole, posílali ho, ačkoliv ho doma potřebovali, a k vůli němu si všelicos odepřeli. Ovšem jim to dělalo radost, že dobře prospívá a uzavřeli a odhodlali se, že ho ve škole ještě ponechají, aby pokročil a se zdokonalil ve všem umění. Je na řemeslo ještě slabý, zatím vyrostl a sesílil, pak dále Pán Bůh vybere si nějaké povolání a oni k němu a v něm budou nápomocni. Netajili toho, nýbrž vyjednali to s ním, a svolili a slíbili, že školu ještě nepřestane navštěvovati.

Byl potěšen a plesal v duši a nyní na konci roku vyjevil to panu učitelovi v řeči, již mu přednesl z vlastního udání. Pravil: „Milý pane učiteli, my víme, že to s námi dobře obmýšlíte. Pečoval jste o nás jako otec a učil a vychovával jste nás, aby se z nás stali schopní a hodní lidé, praví a šlechetní křesťané. My vám udělali mnohé starosti a mnohé mrzutosti a špatně jsme se vám odměňovali. Odpusťte nám to a nehněvejte se na nikoho z nás, však my vám budeme vděční, chceme se řídit dle vaší rady a dokonáme, k čemu vy jste pevný základ položil. Já do školy ještě přijdu, jestli mne ještě

přijmete, milý pane učiteli, tatínek a maminka nemají nic proti tomu a rádi mne zde nechají. Za to, co jste nám již prokázal, děkujeme vám srdečně a upřímně a budeme se za vás modliti, dokud živi budeme, aby vám to Bůh odplatil, že my vám to odplatiti nemůžeme. Po-vidám a slibuji to za sebe a za všechny, jenž se ke mně přidají, a v povinnosti a počestnosti mne chtějí následovat.“

Povstali všickni žáci, Josef Šišma a Martin Sekoun váhali, ale vidouce, že by zůstali sami, zdvihli se také a panu učitelovi se poklonili jako druží na znamení, že s Václavem Zvědákem se shodují.

Vít Kmínek se zatím zpamatoval, pláč mu již nebránil a on řekl vážně: „Spolehněte se na nás, milý pane učiteli, Zvědák mluvil pravdu, já se k ní také přiznávám a co jsem slíbil, budu držeti, tu máte na to ruku.“

I vystoupil ze stoličky a podal mu ruku, po něm to učinil Zvědák a po Zvědákovi to učinili ostatní a jeden po druhém k panu učitelovi se přiblížili.

Šišma a Sekoun mezi všemi byli poslední a šoukali a loudali se, jakoby se jim pranic do toho nechtělo. Pan učitel to pozoroval a ještě tu jim dával vlídná slova, aby je obměkčil a aby si je naklonil získav je dobré věci. Nevěděl podařilo se mu to čili nic, tvářili a usmívali se potutelně a jak říkáme, ani nečekli.

Škola se vyprázdnila, žáci a žáčky jsou na ulici, jdou, běží, mluví, křičí, pan učitel se za nimi dívá a myslí si: „Milé děti, vzdalujete se ode mne, Bůh vás provázej, čeho se dočkám, a co z vás asi bude!“

II.

Martin Sekoun a Josef Šišma rozvázali jazyky a stali se bujnými a rozpustilými, jak mile školu měli za sebou a učitelovi s očí byli zmi-

zelj. Sekoun v skutku zavejskl a Šišma v skutku udělal kotrmelec, že školy a učitele je prost, a radost jejich byla převelká. Nezatajili ji před druhými žáky, nýbrž plesali a smáli se, soudíce, že si, co dnes ve škole se dělo, pan učitel mohl zajisté uspořiti. Jim prý to nespletlo a nezamodrchalo mozky jako Kmínkovi a Zvědákov, a do školy jich pan učitel již nedostane, kdyby si plíce vymluvil. Nabazili a nasýtli se jí a nyní si nedají od nikoho poroučeti. Ve škole se jen soužili a trápili, to přestalo: nastupují život svobodný.

Sekoun si ještě jednou zavejskl a Šišma udělal ještě jeden kotrmelec, aby prý dokázal, že se nebojí. Chtěli, aby děti, co šli s nimi, také skotačili. Byli naposled ve škole a mají k tomu příčinu jako oni. Některé již svolovali a shromáždil se okolo zástup, jenž začal hulákati a povykovati na znamení, že je mu blaze mimo školu.

Kmínek a Zvědáka a jiní slyšeli to, stojíce stranou, a nemíchali se mezi ně, aby neupadli v podezření, že jim snad přisvědčují. Však Sekoun a Šišma jich nenechali na pokoji a zvláště na Kmínka a Zvědáka bleděli a mířili, aby se jim pomstili. Kmínek žaloval panu učitelovi a udal je, Zvědáka je zabanbil a panu učitelovi něco vypravoval, s čím oni nejsou spokojeni. Oba pana učitele chválili, mu děkovali a slibovali ve jmenu všech, kdo pak je k tomu oprávnili? Jsou lízalové a pokrytci, chtějí se povýšiti a je chtěli ponížiti, pan učitel drží s nimi, má je rád a ostatní pronásleduje. Musejí je za to potrestati a Sekoun navrhl, aby jim hodně vyprášili. Mínil tím, aby jim vybili a když se nikdo k tomu neměl, že se děsíl následků, dali se do nich Sekoun a Šišma sami a a již se s nimi táhali a hašteřili.

Malý Zvědáka se neuměl potýkati a rváti a chtěl ustupovat, ale Kmínek byl udatný, a ačkoliv měl měkké srdce a hned do pláče upa

dal, když ho něco dojalo a pohnulo, přece se nedal týrati: postavil a protivil se, bojoval a obyčejné vyhrál. Šel Sekounovi a Šišmovi naproti, když se proti nim hnali a volal na Zvědáka, aby necouval. Řekl: „Schovej se za mne, máš-li strach, já jich na tebe nepustím, a ty mi pomůžeš, až je budu porážet.“

Zvědáka byl nejmoudřejší, všechno znal a všechno věděl a děti k němu pohlížely jako k svému vůdci a vzoru. I Kmínek se mu podroboval, koře se jeho duchovní statečnosti, a důvěřoval mu, jsa přesvědčen, že se mu nevyrovná obratností ani silou. Kmínek si rád hrál na jeho strážce, obhajce a ochrance a vždycky se ho ujal, když to bylo třeba. Byl také bohatší než Zvědáka, rodiče jeho měli dům a hospodářství, a rodiče Zvědákov bydleli v nájmu a živili se prací nádenickou. Těšilo ho, když Zvědákov někdy mohl přispěti, dával mu, čeho se mu ve škole nedostávalo a zval ho k sobě, aby s ním pojedl, co měl dobrého. I obnošené šatstvo mu poskytoval, ale nesmělo býti špatné, aby se Zvědáka za ně nemusel stydět a byl by se styděl sám, kdyby ho byl podělil nějakým hadrem. Rodiče jeho se z toho radovali, že má tak bezpečného přítele a společníka a bylo jim milo, viděti je často pohromadě. Učili se spolu, opakovali si, dělali úlohy, co dostali ve škole a Zvědáka Kmínkovi obyčejně pomáhal. Kmínek nebyl tak nadán jak on, a s úsudkem svým za ním někdy zůstal pozadu, ale také lehce pochopil a lehce podržel v paměti, co řekl a co slyšel. Rodiče jeho viděli, že mu Zvědáka prospívá v učení a dobrém chování a proto se mu všemožným způsobem za to odměňovali. Syn Kmínek sám si to pokládal za čest, že s ním obcuje nejvýbornější žák z celé školy, byl na to pyšný a když mohl, okázal, že mu i on býti může k užitku. Kdykoliv někdo Zvědákov chtěl ublížiti, stál na jeho straně a

bránil ho, jako by útok na sebe byl odrážel.

Mimo Sekouna a Šišmu newěel Zvědáka skoro žádných nepřátel a ti byli i Kmínkovi nepřátelé, že jim překážel v rozpustilosti. Jdouce naposled ze školy kuli proti nim zlé úmysly a doufali, že je již mine trest, když je vyvedou. Aby byli silnější a mohli vinu uvaliti také na jiné, chtěli se spolčiti s některými svými druhy a naváděli a štváli je proti nim.

Nepodařilo se jim to, jak jsme již pravili a když se do nich pustili sami v naději, že Zvědáka snadno přemohou a pak i nad Kmínkem dobudou vítězství, našli větší odpor než očekávali a Kmínek jim sám zastoupil cestu.

Zvědáka stojí za ním a drží v ruce pravítko míře s ním na smělé protivníky, jenž se Kmínka chápali. Již Šišmu uhodil přes prsty a Sekounovi dal ránu do nohy, tak že až poskočil. Tím je podráždil. Sekoun se vrhl na Kmínka, Šišma na něj a již všickni čtyři leželi na zemi. Kmínek je na vrchu, ale Zvědáka dole a Kmínek vida to nechal Sekouna a vysvobodil od Šišmy Zvědáka.

Přítomné děti se napřed jen dívali a smáli, ale když Zvědáka prohrával, přiběhli mu ku pomoci a proti Šišmovi a Sekounovi se obořili. Nepůjdou-li pokojně domů, zaženou je třebas klacky, jenž tu jsou na hromadě anebo je nazpátek dovedou do školy, aby jim pan učitel uložil pokutu za jejich nezbednost.

Kmínek pravil, že na ně vystačí sám, vzal si Zvědákovu pravítko a šermoval proti nim jako mečem. Dali se na útěk, ale ještě jednou se obrátili zdvihajíce kamení a házejíce jim po dětech. Již lítalo v povětří a děti se museli schovávat a vyhýbat, aby ušly poranění. Kmínek dělal hrdinu a běžel za nimi chtěje jich zapuditi a neškodnými učiniti, a'e zasáhli ho kamenem a zrovna do hlavy ho udeřili.

Kdy by ho nebyla chránila čepice, byl by měl hlavu proraženou anebo alespoň silně dotknutou. Boule mu přece naskočila a bolesti pocítil, že až zavrával. Však nedal se tím zdržeti a zastrašiti, nýbrž pospíšil si ještě víc, dohonil je a mlátil do nich pravítkem.

I nahodil se k tomu otec jednoho z nich a sice otec Sekounův, a velmi se rozlobil, že se synovi a společníku jeho činí veřejné násilí. Chopil Kmínka za kabát, vytrhl mu pravítko a zatočil je proti němu. Křičel: „Co to děláš? Já dítě své od tebe nedám trýzniti. Opovážlivý uličníku, mluv, než v tobě všechny kosti polámu.“

Kmínek mluvil a pověděl mu, že on nezačal, nýbrž Sekoun a Šišma, jenž proti němu a Zvědákovu nepřátelsky se chovali.

Sekoun volal: „Oni nás ve škole žalovali panu učitelovi“ a Šišma dosadil: „Zvědáka nás tloukl pravítkem, a nyní nás pravítkem tluče Kmínek.“

„Proč jste na nás házeli kamením!“ vytýkali jim Zvědáka s Kmínkem, aby se ospravedlnili.

„Celá škola je proti nám,“ posteskl si Sekoun otci a Šišma pravil: „Všickni se na nás vrhli jako draci.“

„My jsme jim nic neudělali,“ tvrdil Sekoun a Šišma nařkl i pana učitele, že prý vždycky jen proti nim se ozývá, všechno věří, co se mu na ně doneslo a druhých šetří, když na nich křivdu spáchali.

To vášnivého muže ještě víc popudilo. Dal se do klení, strkal a třásl s Kmínkem a vysázel mu jich několik na záda. Děti se toho hrozili, vědouce, že se mu činí bezpráví a Zvědáka želel, že trpí za něj, protože se ho byl zastal, když podlehl nebezpečnosti. I prosil starého Sekouna, aby ho nechal řka, že je nevinný, a děti svědčili, že je to pravda. Zvědáka chtěl radši sám býti bit, než aby Kmínek za něj a všechny se stal obětí a děti se

odvolávali na pana učitele, aby on byl jejich soudcem.

„Já budu soudit vás i vašeho učitele,“ osopil se na ně Sekoun, přelomil pravítko a odhodil je a pak Kmínka vlekl ke škole.

Děti následovali, některé plakali, některé křičeli a některé utekli domů, pro rodiče. Zvědák nehnul se od Kmínka, věrného svého přítele domlouvaje mu, těše ho a pomoc učitelovu slibuje.

Sekoun učitele snižoval a zavrhoval, směje se, že on sám pomoc bude potřebovati, a žvastaje, že ho naučí a musí naučiti spravedlnosti.

Z domu vybíhali lidé a mnoho se jich k nim připojilo, aby viděli, co se děje a mohli zakročiti, bude-li zle. Dostavil se i otec Kmínkův a otec Zvědákův, pro něž děti byly doskočily a Šišma si sám přivedl svého otce, aby přispěl Sekounovi.

Otec Kmínkův si na Sekouna vyjel, aby pustil jeho syna a Sekoun nadal i jemu jmenuje ho učitelovým nástrojem a kněžskou podnožkou. Syna pustil, že i jiní sousedé naň reptali, ale bouřiti a láti nepřestal, rovnou cestou spěchaje do školy. Děti se hrnuly za ním, a i velcí lidé ho doprovázeli, byl jich tu zástup a k otcům a mužům se přidaly také matky a ženy.

Pan učitel slyšel křik a domnívaje se, že někoho potkalo snad neštěstí, vyšel ven a vrazil Sekounovi zrovna do rukou. Můžeme si pomysleti, jak se lekl, zarazil a podivil, když mu Sekoun počal dělati hanbu přezdívkami, utrhaním, haněním a tupením a tvářil se, skákal před ním a dotíral náň, jako by ho chtěl chopiti za hrdlo. Nemohl si z toho vybrati, proč si tak počíná, a že Sekoun nebyl schopen moudré řeči a zdvořilé odpovědi, ptal se přítomných sousedů, co se přihodilo a proč Sekoun tak zuří. Oni to také nevěděli a Sekoun mu to řekl nyní zřetelně a obšírně, nešetře žádných ohledů. Je nepřítel jeho syna, jedná s ním pohrdavě, ublí-

žuje mu, týrá ho, popuzuje proti němu celou školu, dnes on sám k tomu přišel, když s ním děti špatně nakládali a Kmínek ho tloukl pravítkem.

„Ano tak je to,“ svědčil otec Šišma a huboval, že jeho hoch ve škole je také povrhelem, kdežto se jiným holomkům, bídákům a chudákům dává přednost, jakoby na nich Bůh ví co záleželo.

Sekoun pravil: „Ti se něčemu naučí a ti naši ničemu, že učitel na ně nehledí, o ně se nestará, jim nic neukazuje.“

Šišma řekl: „Ano tak je to, můj hoch nyní vystoupí ze školy, je mu dvanáct let, a ještě neumí čísti ani psátí.“

Učitel konečně přece přišel k slovu a ozval se: „Milí lidé, to není moje vina, když někdo ve škole zůstane pozadu, nýbrž je to vina jeho, a je to vina jeho rodičů, že ho do školy posílali nedbale, proti učitelovi mu nadržovali a školu mu zošklivili.“

Zvědák, Kmínek, a druzí hodní občané uznali, že se pan učitel nemýlí a Sekoun je zakřikl, aby mlčeli, že právě oni školu a učitele kazí, pochlebujíce mu a podporujíce ho v nesprávném a nepatřicím příkoří.

Šišma opakoval: „Ano tak je to, vy učitele zavádíte a on a vaše děti jsou proti našim dětem, jak dnes dokázali.“

Učitel byl jist, že hádky a křiky s nimi nevedou k ničemu a prosil je, aby žalobu proti němu, chtějí-li, zadali úřadu, třebaš obecnímu čili rychtářskému, a odůvodnili ji svými výčitkami. On se ospravedlnil a dnešní udalost vyšetří hned, aby mohl posouditi, která strana chybila a se provinila.

Zavolał děti do školy, ale Sekoun a Šišma ho neposlechli a do školy mu nešli. Otcové je za to pochválili řkouce: „Dobře máte, nechodte mu tam a již tam nepůjdete: zase by všecko na vás svá-

lili. My to tak nenecháme, soud musí rozhodnout.“

III.

Učitel se od dětí dověděl, že Sekoun a Šišma nemilého mu výstupu na ulici v skutku byli původcové, chtíce Kmínkovi a Zvědákovvi vyprášiti, jak pravili, a i jiné k tomu vybízějce. Kmínek a Zvědák se bránili a když Zvědák byl přemožen, zastáli se ho všickni jeho přátelé a Sekouna a Šišmu přinutili k útěku. Metali po uich kamením, Kmínek je pronásledoval a když ho uhodili do hlavy, vypleskal jim Zvědákovým pravítkem.

„To jsi neměl dělat,“ napomenul pan učitel. „Jak milé jste je zahnali, měli jste se rosejiti a ty jsi se jim neměl mstiti, zlí splácejí zlým.“

Kmínek toho litoval, vymluvil se, že chtěl, aby neházeli a někoho neporanili a že, když byl poraněn sám, jak dokazuje boule jeho na hlavě, zapomněl se pro bolest a nevěděl, co činí, pro zlost, když se do nich dal.

Pro tu zlost ho pan učitel ještě pokáral, a pak děti po druhé propustil prose je a ukládaje jim, aby se varovali všeho nepřátelství a zachovali svornost i se Sekounem a se Šišmou.

Ještě toho dne odbyvala se pře u představeného čili rychtáře, jak se tehdaž ještě říkalo. Otec Sekoun a otec Šišma pana učitele žalovali a otec Kmínek a otec Zvědák a jiní hodní otcové přišli, aby žalobu jejich vyvrátili. Byla opravdu nepodstatná, učitel se ospravedlnil a celá obec se ho ujala pochvalou a příznivým svědectvím. Představený patřil také k jeho ctitelům a velební pání dobrou pověst a slávu jeho ještě rozmnožili prohlásivše, že nad něho není moudřejšího a svědomitějšího pěstouna mládeže.

Sekoun a Šišma měli odvolati, čím ho veřejně byli nařkli, a žá-

dalo se na nich, aby ho i odprosili. Sekoun mimo to Zvědákovvi měl nahraditi pravítko, co mu přelomil a Kmínkovi výprask, co mu dal. Protivil se tomuto i onomu, vypeskoval rychtáře a všechny sousedy, zlořečil a hromoval a přehrozně se zapřisahl proti učitelovi.

Šišma stál při něm a držel s ním ustavičně říkáje: „Ano, tak je to, já jsem toho samého mínění.“

Šli si právo hledati na kancelář k panu direktorovi, jenž tenkrát na panství vládl, prožalovali a udali celou obec i s rychtářem, učitelem, farářem a kaplanem.

Když se věc vyšetřila, shledalo se na novo, že jsou vášnivci a buřiči a že učitelovi činí křivdu, strannost a vlažnost, neschopnost a schopnost mu vytýkajíce. Potupili ho a dotkli se jeho cti, dali příčinu k výtržnosti na ulici, zavedli lid nedokázaným udáním, pohoršili ho lží a špatným příkladem, zbudili v něm podezření, nespokojenost, mrzutost a nenávist, způsobili nevoli, Sekoun mimo to se dopustil násilného jednání a proto na dva dny a Šišma na den do šatlavy byli odsouzeni.

Neprospěl již žádný odpor, Sekoun vzdoroval, Šišma prosil, vše bylo nadarmo, museli si trest v šatlavě odseděti.

Oba z toho měli hanbu, Šišma se styděl, Šišma litoval, Sekoun ale se zlobil a chtěl si právo hledati v krajském městě, třebaž až v Brně, třebaž až ve Vídni, třebaž až u svého císaře pána, kdyby ho všude tak jako doma odbyli a odstrčili. Však nechal toho býti, když se mu pravilo, že ničeho nepořídí, jenom útrat si nadělá a snad ještě větší trest, než přestál v šatlavě, si přitáhne.

Šišma nechtěl již o žádném soudu slyšeti a když ho Sekoun nutil, aby nepopustili, řekl mu, že na těch čtyřadvaceti hodinách v šatlavě má dost, a ani minuty více si nepřeje.

„Ano tak to je,“ vyjádřil se určitě a Sekounovi od této doby se vyhýbal, aby s ním do většího neštěstí neupadl.

Sekoun to věděl a v srdci dobře cítil, že je v nepravdě a že nemá práva na své straně, ale nepřiznal se k tomu a nepovolil, aby si před sousedy nic nezařádal. Zadal si ovšem ještě víc, ale to takoví náruživí hlupci nepochopují chtěje hlavou prorážeti zeď, jak říkáme, což nemá jiných následků, než že si hlavu hodně narazí.

Sekoun zůstal doma a nešel do krajského města, do Brna ani do Vídně, avšak pokoje přece nedal, nýbrž ustavičně brojil proti učitelovi, a občany proti němu popuzoval. Kdyby prý vládla spravedlnost na světě, byl by prý zajisté vyhrál a mohli do Olešnice dostatí výbornějšího učitele, ale všechno se to hrnulo za Kmínkem a za Zvědákem, jenž učiteli nadřžují, však on ví proč, proto nebude líp a děti jejich se nevzdělají a nevyucí. On svého Martina do školy již nepošle, bez toho by se prý již nic nepřiučil a týrati ho nedá od nikoho.

S Kmínkem a se Zvědákem Sekoun se rozkmotřil naprosto, nepozdravil jich, když je potkal, ba ani jim nepoděkoval, když oni ho pozdravili. Zvědák nesměl překročiti jeho prah, sic by ho byl z domu vyhodil, a Kmínek nesměl naň promluvit sice by mu byl hrubsky vynadal. Byl statkář a hospodář jako on, a nyní všude a vždycky se mu stavěl naproti, mu dělal vzdory a ho potlačoval. Nescházeli se spolu arcit jen u rychtáře, když odváděli daně anebo když byla hromada a jednalo se o obecných záležitostech. Tu Sekoun hned se dal do Kmínka a když Kmínek k něčemu řekl „ano,“ řekl on zajisté „ne“ a také činil naopak. Nechtěl vedle něho ani seděti a přisedl-li Kmínek k němu, zdvihl se a šel jinam a nechtěl se po něm ani napítí a podal-li mu Kmínek sklenici, odvrátil se a nepřijal ji. V kostele

nevstoupil do stolice, kde byl Kmínek, a když jinde nebylo místa, raději stál a v duchu se pořád na Kmínka zlobil a mrzel, tak že se ani nemohl močit. Do hospody Kmínek nechodil, a kdyby se tam byl ukázal, když tam Sekoun trval, byl by zajisté neušel sporům a hádkám a Sekoun by snad s ním byl začal pranic. Všecko co Kmínek řekl a činil, Sekounovi dávalo příčinu k nespokojenosti a rozepří, on nenáviděl celou rodinu, jeho čeládku a jeho dobytek, zajímal mu stáda, tloukl a zabíjel jeho husy a slepice, když mu vešly do škody, a střílel jeho holubi, když se mu spustili do pole. Jeho Martin s Kmínkovým Vitem nesměl obcovati a v skutku neobcovoal, jsa jeho nepřítelem a celého domu Kmínkova jako otec.

Ze Zvědáka si Sekoun tak mnoho nedělal jako z Kmínka, byl jen podrub a nestál mu za zlost, jak říkal. Jindy ho brával do práce a přál mu výdělky, nyní ho k dílu již nepovolal a on by byl ovšem špatně pochodil, kdyby se o ně sám byl blásil. Měl od něho kousek pole to mu vzal; vypůjčoval si jeho potah, ten mu odepřel; sbíral si v jeho lese dříví a pásl na jeho mezi krávu, to mu přísně zapověděl a již netrpěl. Ztratil mnoho, ale Kmínek mu to vynahradil a živil se nyní z většího dílu při jeho statku, jenž byl lépe spořádán a ustavičně se zveleboval.

Zvědák byl moudrý a pilný dělník a prospíval Kmínkovi jako Kmínek jemu a oba dva si na sobě zakládali. Jejich synové Václav a Vít se také nepřestali míti rádi, a po prázdninách zase spolu navštěvovali školu ačkoliv již dvanáct let jim minulo. Když do školy chodil Václav a chudý otec mu tu obět přinesl, že ho posílal, nechtěl Vít za ním zůstatí pozadu a otec jeho bohatý se z toho těšil nahlížeje, že mu to bude k užitku. Pravidl: „Přes zimu by se mi doma bez toho jen povaloval, a až bude jaro, uvidíme,

k čemu se hodí a co si s ním máme počítí.“

Sekoun Martin a Šišma Josef ve škole se již neukázali a neukázali se v ní ani v neděli, když to byla jejich povinnost. Nikdo jich nepobízel a nenutil, ano otec Sekoun synu svému dokonce zakázal do školy chodití, čehož ovšem nebylo zapotřebí že syn sám na školu a na učitele byl zanevřel.

Otec Šišma synu svému nechal na vůli chodití do školy nebo nechodití, syn nechtěl a on tedy byl spokojen. Rozumí se tu škola nedělní opakující. Aby po ukončeném dvanáctém roku do školy ještě chodil ve všední den, to nenapadlo otcí ani synu a pokládalo se tenkrát za zbytečnost od nich i od jiných. Však tenkrát u odrostlých a dospělých žáků ani na školu nedělní se tak nedbalo jako nyní a vyhýbalo bez překážky a bez pokuty. Nyní se to ovšem také ještě stává, ale rodiče přece již jsou bedlivější přišedše k poznání, že děti nedělní škola utvrzuje a zdokonaluje v tom, čemu se za šest let byli naučili a k novým pro život a pro budoucí stav potřebným vědomostem jim dopomáhá.

Šišma takovým výhodám nerozuměl. byl sprostý a slabý člověk a nezáleželo mu než na vezdejším chlebě, jehož chtěl mítí dostatek. Že by škola děti k vydělávání chleba vezdejšího učiniti mohla schopnější, to mu bylo neznámo a to on nepochopoval spolehaje se jenom na ruce a nic na hlavu. Umět psátí a umět čísti je arcíť dobrá věc pro toho, kdo se s tím obírá a od toho je živ, ale kdo musí pracovati, sekati, mlátiti a orati, ten z toho nemá užitku, nic tím nezíská a nic si neulehčí. Ještě by se zavedl a si uškodil, kdyby se s tím zdržoval a když má po práci a může si odpočinouti, je lépe lehnout si a vyspat se než s knihou a s pérem a mozek másti. Jeho hoch půjde na řemeslo, aby se nemusel tak lopotiti

jako on otec a k řemeslu to učení také nepotřebuje. Ať je krejčí nebo švec, zámečník nebo kovář, truhlář nebo kolář musí zase vydělávati rukama a čtením a psaním si nic nedobude. Nechce, aby moc věděl, je těžko a usouží člověka vštípití do hlavy, k ničemu to nevede a brzy se to vykourí, když nastaly jiné starosti.

Šišma byl domkář a měl mimo zahrádku i kousek pole, jež mu dávalo výživu. Na školu nedržel a školy si nevážil a přece za synu musel platit celých šest let, ať do ní chodil nebo nechodil. To ho mrzelo a ho dopalovalo a proto si při každé příležitosti na učitele vyjížděl jsa se Sekounem a s jinými zpozdilci proti němu. Když konečně pro učitele byl zavřen do šatlavy, měl se víc na pozoru a myslel si: „Nyní ho mám již s krku, Josefovi je dvanáct let, nebudu mu platití krejcaru.“

Neplatil a Josefa nechal doma, že tento o školu nestál a on také ne, nechtěje ji v neděli pro syna mítí ani zadarmo.

Sekounův Martin a Šišmův Josef po prázdninách žili jako o prázdninách; lenořili a vyhledávali vyrazení a kratochvíli. Martin dostával od otce a matky peníze, Josef se s ním měl dobře a jako stín ho z místa na místo doprovázel. Dělal mu, tak říkajíc, lokaje, chodil, kam ho posílal, snášel, co potřeboval, staral se o veselou společnost. Již si nedali v ničem bránití a všechno si dovolovali, ať to zakázal velebný pán nebo pan učitel. Když nechtěli jítí do kostela, nešli dopoledne ani odpoledne a když bylo křesťanské cvičení, vyhnuli se mu pod všelijakými zámínkami. V hospodě nescházeli nikdy, když byla muzika, honili se a dováděli venku a v síni, poslouchali hanebné ředí a písne, smáli se jim a pili pivo a kořalku, již jim Martinův otec sám zavdával. O posvícení a o masopustě si muziku zjednali zvlášť a pivo i kořalku si kupovali za své peníze až se opili.

Tu hanebně mluvili a zpívali jako velcí, pokoušeli děvčata a dávali veřejné pohoršení. Napřed jim svou světnici propůjčil k tomu Šišma a že jim byla malá, vybrali si po druhé světnici Sekounovu. Martin již také zkusil, dovede-li kouřiti a otec mu sám nacpal do své dýmky. Šlo mu zle jakož i Josefovi, jenž si také zabíval. Rodiče to bavilo a když je někdo moudrý a hodný proto káral, říkali: „Však oni si na to zvyknou, ať je to dříve nebo později.“

Mill hoši k práci se ještě ani nepotahovali, rostou prý a jsou slábí a ublížili by si na zdraví. Rejdili tedy, chytali ptáky, koupali se v létě, klouzali se v zimě, prováděli rozpuštělosti. Nejvíce se jim líbilo uklady kouti proti panu učitelovi, kazili mu květiny a stromky, křičeli před školou, kladli mu všelicos za okna a před dvěře. Nemohl jich lapnouti, že byli činni večer a v noci a chránili se před ním útekem.

Tak to tropili až do jara a již se proti nim přísně mělo zakročit, aby byl zjednan pokoj v obci a navrátila se lepší kázeň.

IV.

Nastalo jaro, domkář Šišma slyšel, že jeho Josef je velký uličník a divil se tomu, jako by mu to bylo něco zcela nového. On to v skutku nevěděl nevěšmaje si jeho toulek a nyní se bál, že chlapce budou stíhati a trestati, jak prý se již ustanovilo.

Sekoun se dověděl to samé stranu svého syna a postavil si hlavu jako obyčejně zlobě se, že se proti jeho Martinovi zase spikli, jenž prý je hoch pořádný a přece nikomu se nezachová. Právil: „Jen když se zachová mně, jiným po tom pranic není. Já jsem otec a vím co se patří. Má ležeti na peci a modliti se růženec? Na to má dost času, až bude stár. Mládež se ráda vyskáká a vybouří. Martin to také činí a já mu nebudu pře-

kážet když se raduje ze života. Ať se jenom někdo opováží sáhnouti na něj, ošklivě by pochodil.“

Šišma tomu nevěřil, co Sekoun povídal, a myslil si: „Já svého Josefa dám pryč dřív, než zase něco vypukne. Již jsem k vůli němu seděl čtyřadvacet hodin a Sekoun k vůli svému Martinovi seděl osmačtyricet hodin, ačkoliv dost fuků a rantů nadělal. Z těch soudů nevyhází nic dobrého, za Josefa učitelovi již neplatím a proto se do něho míchat nechci a nebudu.“

Martin se spolehal na otce, že mu pomůže, kdyby se na něj něco prozradilo a Josef se spolehal na Martina, že se mu nic nestane, do-kuď je s ním v spolku.

I umluvili se a spustili Kmínkovi rybníček čili sádku za vsi, tak že mu ryby zůstali na suchu. Spůsobilo to velkou nevoli, vinníci se chytili, podařilo se skutek jim dokázat, že tu byli svědkové a Josef Šišma, když mu počali vyhrožovati, že se mu hůř povede, bude-li zatvrzelý, se přiznal ke všemu. On vyjevil i to, čeho se dopustili dříve proti panu učitelovi a jiným a když se na něj Martin Sekoun obořil, aby mlčel, již bylo pozdě a Martinovi se odepřela víra, když zapíral.

Lidé nyní přednášeli své stížnosti jeden po druhém: nic na návsi neobstojí, děti se jim zavádějí, ty muziky je kazí, špatný příklad jim ubližuje a ten jim dává Sekoun a Šišma. Netajili, co na ně věděli: dělají poviky, způsobují škody, ruší vážnost k chrámu Páně a ke škole, podřívají poslušnost k rodičům, svornost mezi sousedy, lásku mezi dětmi, jsou původcové mnohých nemravů a neřestí.

Mladý Sekoun viděl a cítil, že se s ním jedná opravdu, velební páni, učitel, rychtář, Kmínek a jiní pořádní sousedé zasadili se o to, aby ty nešvary v obci pominuly a že se jim starý Sekoun protivil nechtěje nic dopustiti na svého syna, museli se obrátiti k úřadu a Martin

a Josef odsoudili se na kancelář k metle a trest na nich se hned vykonal. Kmínkovi se přiřkla náhrada za ryby v sádce, učitelovi se přiřkla náhrada za stromky v zahradě a jiným se přiřkla náhrada za to a ono, co ničemové zkazili a zhubili, ale nikdo o náhradu nestál a náhrady nepřijal, aby se vyhnul mrzutosti, nepřátelství a soudu se Sekounem. Byl bez toho dost pobouřen a rozhněván, chtěl zase jít do krajského města, do Brna a do Vídně a zase nešel nikam, uznáváje, že to nepomůže.

Šišma byl tichý a nic se nezýval pro strach před šatlavou a svému Josefovi přál, co dostal říká: „Proč se lépe nechová, já za to nemohu.“

Zpozdilec, kdo pak za to mohl než on? Kdyby byl syna držel na uzdě, netrpěl mu všechno, co si v lehkomyšlnosti své dovoloval, bděl nad ním a varoval ho, byl by jiný, byl by hodný a každý by ho ctíl a miloval. Nyní již ani Sekoun si ho nevážil zlobě se, že on tu hanbu, co se jim stala, prohloupil. Mohl držeti hubu; nic by se jim nebylo dokázalo, kdyby se byl nepřiznal; je špatný společník pro jeho syna a již mu nesmí do domu.

Otec Šišma se nad tím nermoužil, že Josef od Sekounů byl vypuzen. Naopak, ono ho to těšilo. To přátelství s Martinem nepřináší nic dobrého. On sám již byl zavřen a Josef byl bit metlou. Každý na ty hochy natíká a hubuje. Kmínek a Zvědák a jiní nechtějí své děti mezi ně ani pouštět. Josef je dobrák a jen ten Sekounův Martin mu ve vsi připravil takové postavení. Však, co měl dělat? Nechal to být, jak to bylo a Josef se staral o sebe sám, to jest, on tropil, co se mu líbilo a otec mu nepřekážel říkáje: „Já za tebe nebudu bit, když zase něco vyvedeš.“

Sekoun to snášel s největší hořkostí a nechutí, že je Martin pod dohlídkou, jak se to mohlo na-

zvati a ani hnouti se nesmí, aby proti němu hejno psů se nerozštěkalo. Již chtějí po něm sliditi, je-li večer doma, již ho honí do kostela, již se po něm tážou o křesťanském cvičení, již posílají, aby v neděli chodil do školy, již mu vzali dýmku, když se s ní veřejně ukázal a byla to dýmka otcova, již zakázali, aby nikdo dětem do domu nepřijal muziku a neprodával jim kořalku a pivo; to všechno se týká Martina a je to nenávist a msta, z nichž ho chce a musí vybaviti, aby nevybráli a nemohli nad ním panovat.

Sekounovi se zdálo, že je Martin vtipný a napadlo mu: „Což kdy bych ho dal na študie?“

Zmínil se o tom ženě a ta pravila: „Jen jestli co dokáže, doma nic nedokázal!“

Sekoun řekl: „Nedivím se tomu. Je toho vinen náš učitel. Ten za nic nestojí. Pak se u nás učí jen český. Dám ho do německých škol. Tam jsou učitelové chlapíci. Za rok se sebere, může pokračovat a budeme mít z něho pána.“

Aby se stal Martin pánem, to máte také lahodilo, ale namítla: „Je mu třináct let, pozdě začne a vysoko snad nepřijde.“

Můž doufal, že vezme třebas dvě školy najednou, až se v tom drobet prohlídne a kdyby třebas vysoko nepřišel, může být alespoň písařem, kancelářským, správcem, ti jsou také páni a mají se lépe než jiní.

To bylo pravda a Sekounová se ještě bála, že si nadělají mnoho útrat a že se jim bude nedostávat peněz, již se jim bez toho nedostává.

„Něco za něco, nic za nic,“ odpověděl jí Sekoun, „však my to vydržíme a musíme vydržet — na vzdor svým protivníkům.“

Zůstalo to tajemstvím, aby se jim lidé nevysmáli, kdyby z toho nic nebylo a Sekoun si potajmu došel do města, kde byly německé školy ale obyvatelé Češi. Vyptal se tam na to učení a došel k pánům učitelům, aby se s nimi poradil.

Myslili, že je Martin již tuze starý a pochybovali, že mu to dobře půjde, nemá-li pevný základ ze školy domácí.

Sekoun na tu školu domácí žaloval a naříkal: špatně se v ní učí, děti umějí málo a němocky Martin neumí nic. Kdyby ho předce přijali, třeba mezi ty menší, než by postoupil mezi větší, nechtěl by to zadarmo, bude platiti a ňákou tu husu nebo kachnu, kuřata nebo holoubata, podsvinče nebo vepřové maso a jitrnice, máslo nebo smetanu, mouku nebo vejce, brambory nebo zelí mohl by přidati a jsa sedlák nic by si tím neublížil.

Inu, když mu na tom tak záleží, chtějí to s jeho synkem zkusiti, napřed se ale musí podrobiti zkoušce, aby věděli, do které školy ho mají zapsati.

Sekoun slíbil, že Martina tedy přivede, ale prosil je, aby nebyli tuze přísní, poněvadž prý se zalekne a nebude moci odpovídat.

Nedělá nic, musí si přinést vysvědčení, v tom bude státi, co umí, jak se učil a jak se choval a oni se s tím spokojí.

„Vysvědčení si přinese,“ pravil otec, „ale jaké bude, to je choullostivá otázka. Pan učitel Martinovi nepřeje a vždycky byl proti němu, jakož i pan kaplan. Měl jsem s ním ňákou hádku a dostali jsme se až na úřad. Zlobí se i na mne a bojím se, že mu do toho attestu něco napíše, co mu bude na škodu a ujmu.“

Potěšili ho, že na to nebudou hleděti, nebude-li to nic urážlivého a pohoršlivého a on jim pověděl, že takového něco syn nikdy nespáchal, a že se jedná jen o malichernosti, jež si chlapci rádi dovolují, když se vyrážejí, jež ale jejich učitel zapovídá a trestá, zvláště, když je vykonali žáci jemu nemilí a protivní. Nezachází se všemi stejně, nýbrž mnohým naddržuje a jeho Martin vždycky byl ubohým beránkem, je- muž činil křivdu.

„Však ono se to ukáže, jaký

chlapec je,“ pravili páni učitelové a Sekounovi neodporovali. neznajíce bližších poměrů a skutečných udalostí v Olešnici. Vrátil se domů s dobrou zprávou a vypravoval ženě, že ti páni v městě člověka si jináč váží než jejich kantor, který prý se nevyrovná ani tomu nejmladšímu a stál by za ním pozadu, nejsou učení ani zkoušený na hlavní školu.

Žena chystala dary a brzy by z toho všeho bylo sešlo, že Martin nechtěl študovati, jak se vyjádřil. Měl strach před školou a před učením a povídal, že se radší utopí, než aby si z nova lámal hlavu. Otec mu vysvětlil, že to v městě nepůjde tak těžce jako u nich ve vsi. Jsou tam učitelové, jenž umějí do hlavy vští- piti beze všeho namáhání, čemu vyučují a nic ho nebudou nutiti ani týrati. Bude se míti dobře, peníze dostane a všelicos si koupí. Je tam všecko na prodej, vyrazení nikdy neschází a doma by musel již pracovati jako pohůnek anebo jako pasák, jenž je u nich v službě a propustil by se, aby mu udělal místo.

Matka řekla: „Zjednáme ti nové šaty, budeš študent a zahanbíš Kmínka a Zvědáka a všechny ty panáčky, k vůli nimž tě náš učitel soužil a zavrhoval.“

„Ty zahanbíš i učitele samého,“ přidal otec „a budeš pán, před nímž on musí smekat.“

To Martina pohnulo a naklonilo jíti na studie a nastala potřeba starati se mu o to vysvědčení, jež v městě na něm chtěli. Musí je vyzdvihnouti matka. Otec s učitelem nechce míti nic a nerád by se před ním pokořil. Matka učitelovi do očí ještě nikdy nevynadala jako on. Může tedy bez ostýchání-se před něj předstoupiti a kdyby jí něco předhodil, řekne, že za manžela nemůže. Však učitelové jsou pober- tové, ten jejich ovšem také vezme, co mu dají a udělá, co chtějí. Bezpochyby se na ně rozhněval a roz- durdil proto, že mu nic nedávali. Hrnek medu a kocour lnu to na-

praví, přehlídne mrzutost, co s nimi měl, Martinovi vydá attestat a všechno v něm výnechá, co si proti němu pamatoval a poznamenal.

Sekounová s hrnkem medu a s kocourem lnu odebrala se do školy a tam napřed vešla k paní učitelové, aby ji na svou stranu obrátila. Nese ji něco k lízání, tak pro ten pamlsek a něco k potřebě, aby měla na náky kousek plátna, na něž jí děvečka v zimě napředě. Ale musí se za ni přimluvit u pána, o to prosí, Martin potřebuje vysvědčení a pan učitel mu dá náké dobré a hezké, když ho ona k tomu vybidne.

Učitelová jí pověděla, že učitel v tom ohledu na ni pranic nedá, ano že ho o to nesmí ani žádati, jak se již často přesvědčila.

Sekounová chtěla, aby mu aspoň řekla, že dostala med a len a drobet ho udobřila, jestli se ještě zlobí na Sekouna, jenž prý jest prohlivý, ostatně ale snesitelný člověk.

Nastojte, učitelová med a len jí dala nazpátek tvrdíc, že ničehož bez vědomí mužova nesmí přijmouti a kdyby přijala, že by to nepřijal on, jak se již také stalo.

Zeny se tedy neshodly a učitel, když k tomu byl povolán, schválil všechno, co učinila manželka a Sekounové se nedal obměkčiti ani uprositi. Pravit: „Vysvědčení Martinovi vystavím takové, jaké si zasloužil a dary by je neudělaly lepší. Podržte si je, byly by ztraceny, já k vůli nim nemohu ustoupiti a neustoupím od pravdy.“

I ptal se, nač Martin vysvědčení potřebuje. Sekounová mu svěřila, že ho dají do města na němeké studie. „Jeli pak možná,“ podivil se on a nezatajil jí, že Martin se na studie nehodí německé ani české a že mu i sobě jimi ublíží. „Martinovi by prospělo,“ mluvil dále, „aby se dobře choval doma a vyučil a vycvičil se v tom, co hodní a pilní žáci vědí a znají, když všední i nedělní školu si odbyli a vyrostli za švarné chasníky. I potom

ještě by mohl pokračovati, aby se vzdělal ve svém stavu a povolání a byl řádný hospodář.“

Sekounová si stýskala, že je hospodářům pořád hůř a hůř a že syn bude študovati, aby mohl pánem býti, jenž zajisté jí chléb snadnější.

Učitel jí to nemohl vymluviti a nadarmo jí dokazoval, že Martin ve studiích nic nepořídí nemaje potřebných schopností a nejša příčinnivý. Nevěřila mu, myslíc si v duchu, že mu toho štěstí nepřeje a on jí vysvědčení vystavil k cíli, k jakémuž je chtěla. Na faře je podepsali, ale pan farář i pan kaplan ji opakovali, že z Martina student býti nemůže.

Nedala na to a muž na to také nedal. Vysvědčení měli, ovšem dost chatrné a s tím oba dva šli do města Martina vedouce s sebou.

V.

Zkouška Martinova u pánů učitelů vypadla tak bídně, že nemohl býti připuštěn leč do té nejníšší třídy a rodiče ho do ní dali zapasati nechťce se domů vrátiti s nepořízenou, což prý by bylo hanba.

Dary odvedly do té a oné kuchyně, kde všude paničky, kuchařky i děvečky si je předcházely zvouce je zdvořile, aby k nim častěji zavítali a s nimi se poradili. Budou na syna dohlížet, a budou za něj orodovat, aby mu páni manželé hodně pomáhali a hodně ulehčovali ve všem učení, kteréž mu nyní nastane.

Sekounová se bála, že by se Martin snad rozstonal, kdyby si to učení tuze bral do hlavy a k srdci nejša mu zvyklý a ony ji potěšily, že mu půjde hračky, poněvadž mnohem menší a mladší hoši k němu vystačí. To samé jí a muži slíbili i učitelové a řekli, že Martin bude ve škole první, co se stárí týče a snadno přemůže všechny překážky. Dostaví se po prázdninách, až začnou nový školní rok a zatím

mu rodiče objednali byt a stravu, jestli to ještě neučinili.

Sekoun a Sekounová byt a stravu pro syna hledali hned a hospodský a spolu řezník, u něhož bývali a k němuž si zašli k obědu, jim navrhl, aby ho dali k němu, že má velký pokoj, kde bydlí jeho rodina a místo je i pro něho. Přijali to a měli po starosti, jak Sekoun pravil, jsa rád, že se nemusí trhnouti od sklenice, z níž si již pilně přihýbal. Jedl také pečení, žena a Martin s ním a Martin se usmíval, když se mu oznámilo, že nyní každý den bude mít maso a napije se piva.

Hospodský pravil: „U nás se vaří a peče skoro jen samé maso, hosté nic jiného neřádají a nám maso mezi všemi pokrmy je nejmilejší a ovšem i nejlacinější, že sami zabijíme.“

Martin na maso již napřed si dělal laskominy a pivo také miloval doufaje, že si někdy lízne i kořalku, jenž mu ještě víc byla vzácná.

Sekounová očekávala, že po mase hodně stloustne a bude pevnější než je. Pivo prý také dodává síly a když bude mít toto i ono, spraví se za krátký čas jsa nyní suchý, hubený a vyzáblý.

Sekoun žertoval, že je to všechno dobře, ale že to bude stát peníze, o něž je ve světě nouze.

„Nebude to stát ani krejcarů,“ prohlásil hospodský a když tomu nevěřili a to nepochopovali, řekl: „Vy jste hospodář, máte obilí a dobytek, místo peněz odvedete mi, co prodáváte a co já kupuji a zajisté vám ještě doplatím.“

To bylo pravda a Sekounovi se líbilo, jako by Martin za stravu a byt neplatil nic, nýbrž měl to zadarmo. On za to, co v hospodě utratil, také nic nedal, hospodský nic nechtěl vzít a vrazil to do účtu za to obilí a za ten dobytek, co mu mnil přepouštět. Byl tedy pln chvály dobrého výsledku cesty do města a chlubil a radoval se, jako by Martin již byl vyštudoval.

Ve vsi si z toho dělali šasky, že Martin bude študovati, jak Sekoun říkal, a soudili, že u nich děti tedy také študují navštěvující školy nejnížší. Do vyšších Martin sotva postoupí, znají ho, je ničema a nenaučí se víc než doma, že ho budou učit německy, čemuž on slova nerozumí.

Kdy by Zvědáček nebo Kmínek na studie se připravili, mohlo by z toho něco pojit. Kmínkův otec by snáz na syna platil nežli Sekounův, je v lepším stavu, hospodářství mu víc vynáší, že si ho pilně hledí, pak méně chodí do hospody a varuje se útrat marných a zbytečných.

Zvědáčkův otec je chudší a na syna, jenž jest ze všech neschopnější, nemůže vynakládati. Sotva se s ním zmůže na nějaké řemeslo a že mu ničím nepřispěje, zůstane pozadu a bude vždy třít nouzi jako rodiče.

Že člověk s to jest pozdvihnouti se vlastní silou, schopností a příčinností, na to se lidé nespolehají a je to chyba, že sobě i jiným málo důvěřují. Dokázali by víc, kdyby to činili a rozmnožilo by to jejich statečnost a podnikavost, již bohužel se nedostává mnohým krajanům.

Domkář Šišma si myslil: „Není do toho všeho nic, ty školy Sekounovi přijdou draze a je blázen, že si něco začíná, co mu způsobí jenom obtíži.“

On se svým Josefem bude moudřejší, zaopatří ho zadarmo a když mu nepřibude, alespoň mu také neubude.

Šišma chtěl Josefa dát do Vídně, kam rok co rok dohazovač Haras odváděl chudé chlapce, aby jim tam mistry a pány vyhledal. Dávala se mu za to obyčejně odměna od rodičů těch dětí, jež přijal pod svou ochranu, i od mistrů, jimž dodával učenníky. Josefův otec nezavázal se k žádné odměně. Když chlapce s sebou vezme, je dobře, dá mu ho; když nevezme, je také dobře, doveze si

ho tam sám a dostane třebas ještě něco na ruku. Haras se zdráhal, ale vida, že Šišma trvá na svém a ničímž se mu neodslouží, svolil přece doufaje, že za Josefa tím více obdrží ve Vídni. Byl zdravý a silný hoch, skoro bychom řekli, byl důkladné a pěkné zboží a takové ve Vídni mělo větší cenu, než neduživá, mdlá a nedostatečná mládež jiná z Čech a z Moravy.

Sešlo se v určitý čas a na vykázaném místě deset nedospělých vystěhovalců, aby se svým vůdcem nastoupili dalekou cestu do Rakous. Mezi nimi byl i Josef Šišma, otec ho sám přivedl a matka jen půl hodiny za Olešnici ho doprovodila. Měl na zádech raneček jako druží a věru ani neplakal, když se loučil s rodiči. Dali mu několik grošů na útraty, ty převzal a schoval Haras, on sám si nesl velký bochník chleba, tvrdé homolky a hrneček měkkého syra a jednu košili mimo tu, co měl na sobě. Šaty dostal také dvoje: všední a sváteční. Vysvědčení ze školy, pas a křestní list odevzdal Harasovi a ve svých kapsách skrýval nůž — tak nazvanou kudlu, klubko nití s jehlou, čamrady, knoflíky, provázky a starý růženec, jež mu postoupila matka, že mu scházel vlastní a že mu scházely i knížky modlitební.

Otec odcházejícího syna napomenul, aby se držel v službě, do jaké přijde a neutíkal domů, sice že ho vyžene. Zkusiti něco musí, to se rozumí samo sebou a doma by také zkusil, to je věc přirozená. Nemůže mu posílati peněz ani ničeho jiného a neví, po kom by co poslal, že do Vídne nikdo od nich nechodí. Bude se o sebe starati sám, vyučí se řemeslu, jaké se mu nahodí a začne vydělávati, což je a zůstane hlavní úlohou a hlavním povoláním, za kterýmž do Vídne putuje. Již tisíce Čechů a Moravanů tam učinili štěstí, štěstí zajisté větší, než by byli učinili doma, kde chudý člověk z bídy a psoty sotva vy-

bředne. Až i on nějaký ten stav si vydobyde a nějaké ty příjmy a to bohatství si vyzíská, nesmí zapomenouti na rodiče a oni ho uvítají s potěšením, když přijde a jim — nějakou pomoc poskytne.

Slova tato svědčí, jak domkář Šišma pečoval o své děti. Chtěl z nich míti užitek a přece nepodporoval spůsobnost a hodnost k tomu a nepřinášel jim žádných obětí; žádal na nich pomoc a přece jim sám nepomáhal — ani, dokud byly malé a pomoci jeho potřebovaly. Byl to špatný otec a vytýkáme mu nejen lhostejnost a tupost, nýbrž i sobectví a ziskuchtivost.

Ubohé děti ubíraly se k Vídni se svým průvodcem, jenž je tam hnal, dovolíme si říci, jako na prodej a byly smutné a nasmělé, dokud se mezi sebou nedomluvíly a neseznámily. Jeden pocházel odtud, druhý odjinud a ačkoliv otčiny jejich neležely daleko od sebe, přece si byli cizí a jen málo který měl společníka z té samé vsi, z toho samého městečka, kde až posud byl domovem.

Rodiče jejich odřekli se jich buďto z nouze anebo z lehkomyšlnosti a někteří rodičů ani neměli jsouce sirotci, jichž se chtěli zbaviti nemilosrdní příbuzní. Z většího dílu to byly děti zanedbané, děti, jenž v mládí málo se vedly k dobrému a málo se chránily před zlým, děti, jenž snad ani nechodily do školy, neuměly čísti a psáti a nic důležitějšího a podstatnějšího nevěděly o Bohu. Chyb na sobě měly arcit dost, ale dobrých vlastností a ctností málo, čemuž se ovšem nebudeme diviti, když povážíme, v jakých okolnostech vyrostly.

Nebyla to vina jejich a nebyla to snad vina ani jejich rodičů a příbuzných, nýbrž byla to vina našich smutných poměrů, našeho žalostného postavení. Scházely nám školy, lid nebyl probuzen a nebyl vycvičen, nedovedl a nemohl si pomoci. Žili jsme v porobě, nepři-

spívali jsme si a nestarali jsme se o sebe. Tížila nás chudoba a bídáci utíkali do Rakous, utíkali do Vídně, kde rozmnožili blahobyť prací svou, potem svým a mozoly svými a sami jen tak těmi odpadky a těmi ostřepky toho blahobytu se spokojili jsouce rádi, když zachovali život a nastrádali si malé výdělky.

Ve vážnosti a ve cti zajisté nestáli, stíhalo je opovržení, činilo se jim příkoří, pronásledoval je posměch.

Nezapíráme, že to často zasloužili, neboť mnozí opravdu byli lidé nespolehliví, hrubí, neřestem oddaní, byli tuláci a šmejdllové, byli povrbel, jenž i nám byl protivný. Stydíme se za ně, ale my jich také litujeme. Kdyby se jim bylo dostalo lepšího vzdělání, kdyby se byli vycvičili v lepších školách a v těchto i doma schopnost jejich se byla rozmnožila a mravní cit se byl probudil a upevnil, kdyby je nebyli odstrkovali a potlačovali cizozemci ve vlasti, jenž sami chtěli vynikati a bohatnouti, poroučeti a panovati a je drželi v poddanosti a odvislosti, a nevědomosti a malátnosti, aby se nad ně nepovznegli, kdyby národ byl požíval práva, jenž mu patří a byl mohl vyvinouti se přirozeně a pokročiti jako jiní národové svobodní a samostatní: hledal a našel by každý doma práci, uměl by ji zastati, zakládal by si na sobě, měl by sebevědomí, byl by správný, jevil by odhodlanost a pilnost a sám by z toho měl užitek a prospěch, zámožnost a bohatství, co do kapes plynulo jiným.

Dej Bůh, aby se to brzo napravilo! Pak nebude zapotřebí vystěhovati se a vydobývati si štěstí za hranicemi: vykvěte nám a oblaží nás ve vlastní zemi.

Však málo bylo těch, již si v cizině k štěstí v skutku dopomohli. Větší díl jich tam zahynul na těle i na duši. Odepíraly se jim prostředky zachovati se, byli bez pevného základu z domova a

neodolali zlým příležitostem a pokušením.

To zvláště platí o české mládeži, jenž vlast svou opouštěla, aby v Němcích dopídila se jakéhokoli zaopatření.

Právě jsme slyšeli, že tam putuje Josef Šišma z Olešnice v společnosti jiných chlapců stejné s ním povahy. Napřed mnoho nemluvil, že jich neznal, ale byli mezi nimi také, co nikoho neznali a ti se k sobě brzy přiblížili. Pověděli si, odkud jsou a jak se jmenují, ukázali si, co nesou a počali se vyrážeti. —

Když se drželo poledne, viděl každý, co má k jídlu druhý a dal mu od svého, chtěl-li si s ním něco vyměnit. Vyměňovali si i jiné věci, jak to děti činívají, smlouvali se, přidávali a nože, knoflíky, čamrdy a šňůry šly z ruky do ruky.

Již si také bráli, každý něco věděl a jeden měl s sebou i kašty, jež tajně ukázal svým důvěrníkům. Nebylo možná použiti jich, že pořád byli na cestě, ale když přišli na nocleh a to ještě záhy, aby si hodně odpočinuli, zalezlo si jich několik za plot a tam karbanili.

Nocleh jim dohazovač Haras opatřil u sedláků, leželi v stodole na slámě anebo na kolníku v seně a nic za to neplatili.

Haras se obrátil do hospody, kde nějaká byla, najedl a napil se a hoši svou hostinu odbyli venku, třebas pod kůlnou anebo na silnici. Těm, co v rancích měli jížky čili zápražky, uvařily milosrdné hospodyně polívku. I brambory si někteří nesli anebo si je vyžebraли a také si je dali uvařiti. Voda jim nescházela nikde, nabírali si ji ze studnic a ze studánek a když je soužila žízeň, i z potoků, ze struh a z řek, okolo nichž cestovali.

Vycházely na jevo vlastnosti jejich a zvyky a víc jich bylo zlých nežli dobrých. Jeden rád nadával a přezdíval, druhý se hned hádal a přel, třetí byl posměvač, čtvrtý

vyzvědač a udáváš, pátý lhát a šestý si liboval v lání a klení.

Josef Šišma se dlouho tajil se svou libůstkou a chtěli si ho vyvoliti za terč svých vtipů a dotíravé svévolnosti. Pokoušeli a týrali ho, on to chvíli trpěl, pak ale ho to omrzelo a pustil se s nejdřívejšími mezi nimi do pranice. Ukázal jim, co umí, když mu notně vyklepal a oni ho již nechali na pokoji, ano ucházeli se o jeho přátelství a přízeň.

Než dorazili do Vídně, i to se přihodilo, že jeden spáchal krádež na svém společníku. Vyzradila se a musel vrátiti, co si přivlastnil, byv od Harasa souzen a trestán — pohlavkem.

VI.

Ve Vídni s chudáky hochy se držel trh a dohazovač Haras je vodil od mistra k mistru, aby je odbyl a — odprodal. Mistři si je prohlíželi a záleželo jim víc na tělesných přednostech než na duševních, jež dokazovaly jejich attesty.

Josef Šišma hned u prvního zbudil pozornost, ale že byl švec, nešel k němu říka, že on ševcem nebude. Když se ho ptali, proč, pověděl jim, že je mu ševcovské řemeslo tuze mdlé a slabé a že se radší dá na nějaké jiné, při němž by nemusel sedět, nýbrž stát, pohybovat se, bít a bouchat.

Haras ho napomenul, aby si nevybíral. Právil: „Můžeš býti rád, když si tebe někdo vybere. Vždyť mu za to nic nedáš a otec tvůj také ne. Vyučí tě zadarmo, proto si toho máš vážiti a máš jít, když tě chce. Řemeslo je jako řemeslo.“

Josef k ševci přece nešel a švec přijal jiného, jemuž se ševcovské řemeslo líbilo a jenž z toho měl radost, že již má svého pána a je šťastně odveden.

„Čím pak tedy chceš býti?“ skoumal na Josefovi Haras.

Josef řekl: „Krejčím také ne.“

Haras se vadil: „Pověz, čím chceš a ne, čím nechceš býti.“

Josef pověděl, že chce býti kovářem anebo truhlářem, anebo něčím podobným, aby se mohl rozhánět a hodně vybouřit. Znal těch řemesel málo, že jich v Olešnici nebylo a napadlo mu, že by třebaš byl také řezníkem, jenž prý se hodně vyběhá chodě do vesnic pro skopce a pro telata.

To se ve Vídni asi nestávalo, že jim tam dobytek přiháněli a přiváželi obchodníci a Haras Josefa nechal u mistra truhláře, že řezníci, kováři a jiné učenníků právě nepotřebovali a s ním se neshodli, podávající mu za něj málo. Truhlář se mu hezky odměnil, že takového chlapce zrovna si přál, který by mu neplatil, aby s ním mohl dělati, co bude chtíti. Napřed mu musí sloužit v kuchyni a v dílně, než se začne učit, bude nosit vodu, obstarávat posilky, chodit ke kupci, k pekaři, k mydláři a jinam do krámů, aby opatřil kávu a cukr, chléb a rohlíčky, svíčky a mýdlo, víno a pivo, maso, olej, tabák, všecko, čeho se pánovi a paní, dětem, tovaryšům a kuchařce bude nedostávat.

Josef si své věci složil do komory, kde měl v noci lžati s jinými mladíky, jenž bydleli u mistra a ne jinde v městě jako mnozí starší tovaryši. Bylo jich tu mnoho a byli mezi nimi i Češi, krajané Josefovi. S těmi se Josef mohl domluvit, ale s druhými nikoliv, že uměl jen česky a oni jen německy anebo také maďarsky.

Haras mu dal s Bohem a ptal se: „Co zkážeš rodičům?“

Josef odpověděl: „Pozdravujte je.“

Haras řekl: „Učiním to, chlapče, a povím jim, že komu jsi se dostal. Za rok přijdu zase, přinesu ti poselství od nich a podívám se na tebe. Pak jim toho zkážeš víc a já to vyřídím.“

Celý rok tedy měli býti rodiče bez návštěvy o synu a měl býti syn bez návštěvy o rodičích. Aby syn psal jim a aby oni psali synovi, to

nemínili a to neočekávali. Půjde-li někdo od nich zatím do Vídně anebo přijde-li někdo z Vídně, jenž Josefa zná, bude dobře, zkážou si a dovědí se, co se přihodilo a jestli se to nestane, bude také dobře, počkají až na Harasa.

Haras všem chlapcům, co do Vídně přivedl, zjednal místa a šel na odbyt jeden po druhém: dříve silnější a zdravější a naposled ti útlejší a slabší. Zůstal mu jen maličký a churavý hošík, jmenem Jan Ruda, s tím dlouho musel choditi po městě, z předměstí, z ulice do ulice, než ho odbyl a sice u krejčího, jenž sám byl chudák a bídne se živil správkami a záplatováním. Chtěl si uspořiti děvečku a uspořil si ji. Jan ji zastával vykonávaje práce její a mistrovi se, jak říkáme, vyplatil jsa mu prospěšný.

Však nesvědčilo mu Vídeňské povětrí a velké namáhání, jemuž se musel podrobovati, aby obstál a udržel se u mistra. Neduživěl, postonával, nutil se a nechtěl ulehnouti až musel. Přišla zima a porazila ho, mistr ho dal z jara do nemocnice a tam pouť vezdejší dokonat daleko od svých rodičů. Zpomínal si na ně, když žádný přítel k němu se nepřiblížil, mu v nemoci nesloužil a jen cizé ruce léky a polívky mu podávaly, ale nemohl si jich k sobě přivolati a nemohl se k nim domů vrátiti. Nedověděli se ani, že stůně a že umřel, až když na úřad přišel list umrlčí a jim byl odevzdán.

Již odpočíval pod zemí mladý ubožák, snad s mnohými jinými v jednom hrobě, po němž ani nebylo lze doptati se a jehož lidé neznali a nenavštěvovali. Byl odvezen na hřbitov, odvezlo se jich tam s ním víc, nikdo nebyl při tom, nevšímal si toho, netruchlil a neplakal.

V nemocnici den co den skonávají lidé, na nichž nikomu nezáleží, než snad jen mladým lékařům a učitelům jejich, jenž na mrtvolách jejich činí zkoušky, se učí a cvičí.

Jan Ruda ve Vídni místo štěstí, co hledal, našel smrt a rodiče jeho pravili: „Když měl umřít, byl by umřel také doma“ a mysleli si: „Doma by nás to bylo stálo peníze a ve Vídni nás to nestálo nic.“

Ano oni se sháněli po těch šatech, co měl a co tam snad zanechal a vyzvídali, jestli a kterak by je domů dostali.

Když se úřad tázal, kdo za Jana Rudu ve Vídni zaplatí, co nemocnice požaduje, rodiče-li nebo obec, nechtěli platiti rodiče ani obec. Rodiče na úřadě řekli, že nemají čím a prosili, aby se jim vrátily klůcky, co po něm ve Vídni zůstaly. Těšili se: „Přijdou-li na úřad, vydají se nám zadarmo a my s tím nebudeme mítí výloh.“

Tak nízko stojí mnohý člověk, tak sprostý a podlý jest, že ze všeho chce kořistiti i z dětí svých i ze smrti a nezapírá to ani, že si nepřipouští hanby ani studu.

Opustili jsme dohazovače Harasa ve Vídni dřív než tam se svým zaměstnáním byl hotov, abychom krátký a smutný příběh s Janem Rudou dopověděli, a nyní si ho zase vyhledáme, jsouce žádostivi slyšeti, s čím se tam ještě obíral.

Haras měl ve Vídni mnoho známých, jenž pocházeli z jeho krajiny a jimž tam z většího dílu sám místa byl dohodil. Byli to nejen učenníci a tovaryši, nýbrž byly to i chůvy, děvečky a kuchařky a on se všemi i s rodiči a příbuznými jejich stál ve spojení. Když před sebou měl cestu do Vídně, chodil již dlouho napřed po okolí a sbíral poselství a pozdravení, zprávy a psaníčka a cokoliv kdo pro své milé do Vídně měl přichystáno. On psaní třebas i sám napsal těm, co se v tom dobře neznali a kde nedostal peněz za to, dostal alespoň jísti a nocleh měl všude zadarmo. Spolu najímal a dobýval nováčků, přemlouval je, aby to s Vídni zkusili a poskytovalo mu to nějaký čas výživu, můžeme říci, dost hojnou a lehkou.

Ve Vídni se Harasovi také nevedlo zle, živili ho svěřenci a příznivci jeho, nechávali ho u sebe spáti a všelijaké dary, peněžité i nepeněžité, mu udělovali. Přinesl jim, co se jim poslalo a když se jim neposlalo nic, což bývalo často anskoro vždycky, odevzdal psaníčko a když ani toho neměl, vyřídil zkázání a pozdravení.

Z Vídne toho Haras nosil víc než do Vídne, neboť, kdo se tam měl dobře, koupil to a ono přátelům anebo složil, co si uspořil a on mu to vzal domů, aby mu to zachovali pro budoucí potřeby. Byl jistý a spolehlivý člověk, doma zase roznesl, s čím přišel a každému odvedl do ruky, co bylo jeho, zač opět neminula ho malá odplata.

Nebudeme skoumati, co ze všech těch chlapců se stalo, jež dohazovač Haras s Josefem Šišmou dopravil do Vídne, nýbrž zmíníme se jen o tomto a povíme, co ho potkaly za osudy, až na něj přijde řada po Sekounovi, Kmínkovi a Zvědákovvi, známých spolužácích jeho z Olešnice.

Martin Sekoun byl v městě a študoval první školu německou. Byly tam také školy latinské a kdo velkého hochu viděl s balíkem knížek pod pažďí, myslil si a hádal, že chodí do těchto, snad již do druhé nebo do třetí. Však nastojte, on se vedl s těmi nejmenšími žáky ze škol německých do kostela a z kostela a každý na něj hleděl a se tomu divil, kdo byl přítomen. Chlapci se mu smávali, ho měli za hloupého, si z něj tropili šašky a žerty a s ním nechtěli choditi v páru nejen proto, že byl větší a starší než oni, nýbrž zvlášť proto, že nejmlň uměl mezi nimi. —

Musíme se Martina zastati, že to nezasloužil. Nemohl za to, že nerozuměl německy, když se tomu nikdy neučil. Za to arcit mohl, že ani česky dobře čísti a psáti nedovedl, ačkoliv českou školu byl navštěvoval. Nyní seděl, díval se,

otvíral hubu, jak se praví, a nic nepochopoval. Když mu učitel postavil otázku, nedal na ni odpověď a když přece něco řekl, bylo to převrácené, zmatené, bezsmyslné a malí hošci se strkali a chechtali. I učitelovi to dělalo vyražení, proto jich netrestal a Sekouna také ne, když jim nemohl stačiti a pořád zůstával pozadu. Scházela mu příprava, scházal mu základ k německému učení, slyšel a pamatoval si snad některá slova, ale do věci nepronikl, že mu ji podali a vysvětlili v řeči cizé. Kdyby k němu byli mluvili česky, byl by věděl, co pravili a mohlo to obohatiti jeho ducha a ušlechťiti jeho srdce. Z německého učení neměl prazádného prospěchu jsa pouhý Čech a prospěchu míti nebude, dokud německou řeč si nepřisvojí, což tímto způsobem trvati může leta, jež pokládáme za ztracená.

Čecha učiti německy pomocí německého jazyka je zpozdilé a pošetilé, jako zpozdilé a pošetilé by bylo učiti Němce česky pomocí českého jazyka, jenž je mu zcela neznámý. Mluv ke každému v jeho jazyku, aby ti rozuměl, pak Čecha snadno naučíš německy a Němce česky, Čecha v českých a Němce v německých školách, kde se o to jedná, aby se vycvičili v řeči druhé, čehož nikdo nezapírá výhodu a potřebu. Má-li dítě rozumem postihnouti a citem pojmuti věc, má-li skutečně něčemu se naučiti, musíme je vychovávat v mateřtině, abychom ho neokradli o drahý čas, jenž utíká bez užitku, když se vychovává v jiné řeči, než kterou umí. Je to dlouhá cesta, je to cesta nemotorná a nespravedlivá, po níž se leckdes vede česká mládež a mají-li se mezi námi, mají-li se mezi lidem rozšířiti vědomosti, nesmíme ho k nim voditi po zacházkách a oklikách, jenž zdržují a překážejí, nýbrž rovně — pomocí našeho drahého jazyka.

Martin Sekoun byl dán do města, aby se tam vzdělával. Doma ho učili česky. To ho mohlo vzdě-

lati, že byl Čech. V městě ho učili německy. To ho vzdělání nemůže, že jim nerozumí. Než porozumí, bude pozdě. Zatím si v městě přivlastní, což k vzdělanosti nepatří, ano jí se protivuje a německá škola ho před tím nezachrání, že nemůže působiti na zlepšení a zdokonalení jeho povahy.

Martin bydlel, jak již víme, v hospodě a nikdo na něj nedohlžel mimo hospodského a hospodskou, jimž stačilo, když navštívil školu a pak se tuze netoulal. Doma mohl dělati a dělal, co chtěl a pán a paní proti tomu nebyli, když přišel do šenkovny a jim drobet pomáhal. Často se tam zdržel až pozdě do noci, sloužil hostům, nalíval jim a poslouchal jejich řeči. Že nebyly vždycky mravné a hezké, můžeme si pomyslet, on v nich ale měl zalíbení a víc si z nich pamatoval než z učení ve škole. Dostával k obědu i k večeri maso a pivo a když ráno paní neměla ještě uvařené snídaní a již byl čas jíti do školy, dala mu rohlíček a skleničku kořalky, jenž mu byla milejší nežli polívka. Otec, když mu to povídal chlubě se, jak se má dobře, těšil se z toho, neboť i sám rád pil pivo i kořalku a připíjel mu, kdykoliv za ním do hospody zavítal. Druzí hosté mu také připíjeli, zvláště ti, co byli z Olešnice a on si připil někdy sám bez vědomí pána a paní, když ho poslali do sklepa.

Se spolužáky svými neměl Martin žádných bližších známostí, že mu byli tuze malí a nedospělí, ale s učenníkem a tovaryšem domácím se brzy seznámil a ti mu věru špatně prospívali. Chodil za nimi na dvůr, byl přítomen porážkám dobytka, křičel a klel s nimi a často se s nimi zavřel do jejich kumbálku a tam kouřili a hráli v karty.

Otec i matka za synem přicházeli do města a vždy něčím na přilepšenou ho překvapili. Míval koláče a buchty, máslo a med

v truhličce a dávali mu peníze jeden jako druhý, aby si koupil mlsnoty u kupce a ovoce u hokynářky. Požadoval také mnoho na školní potřeby, vyložil před ně popsaný papír, sešity a knížky a oni se divili, jak tuze se zaměstnává a vynasnažuje. On zatím nedělal nic, neučil se doma a neopakoval a tu náskou úlohu mu pomohl provést sám pan učitel, jenž ho a několik jiných dětí cvičil v kromobyčejných hodinách, zač mu zvláště platili. Matka mimo to mu nepřestala přinášeti dary a počty, jenž se přijímaly v kuchyni a on syna chválil, říká, že je s ním jak náleží spokojen. Měla z toho radost a otec též a oba si na tom zakládali, že Martin v městě stojí ve vážnosti, kdežto doma ve vsi býval zaňobován a tupen. Doma se nic nenaučil, v městě činí pokroky, jak uznává i pan hospodský a dokázal otcí tím, že se ho ptal, jak se to a ono po německu jmenuje, což Martin uhodl a pověděl.

Otec to vypravoval matce a matka to vypravovala sousedkám. Řekli: „V městě jsou jiní učitelové než ten náš v Olešnici, jenž Martina zanedbal, tak že skoro nic neuměl. Nyní mu to jde výborně, je študent a bude pán, ať tomu učitel, farář a kaplan věří nebo nevěří. Jsou jeho nepřátelé, jemu ale na nich nezáleží a nemusí záležeti, že mu nic dobrého ještě neproukázali.“

Martin jich sotva pozdravil, když domů přišel na svátky a byl-li někdy v kostele a slyšel-li kázání, chvastal se, že se jim v městě káže německy, což prý je mnohem krásnější a libější.

Ubožák tomu nerozuměl a že i svaté náboženství ve škole jen německy se jim přednášelo, nemohlo ho to poučiti ani povzbuditi a tak pořád hloub a hloub klesl v duševním a mravném ohledu.

VII.

Vít Kmínek a Václav Zvědák ještě celý rok chodili do školy

Olešnické a nevystoupili z ní až po zkoušce jsouce již přes třináct let starí.

Kmínkovi rodiče nevěděli, co se synem mají učiniti a přemnoží jim radili, aby ho dali na studie. Myslili si: „Kmínek a Sekoun jsou protivníci. Sekounův Martin studuje. Kmínek bude chtít, aby jeho Vít také studoval. Je schopnější, dokáže víc než Martin a tím ho i otce jeho zahanbí.“

Mimo to měl Kmínek větší bohatství než Sekoun a mohl, jak říkáme, víc vydržeti než tento, což ovšem studie synovy, na něž je třeba peněz, by mu bylo ulehčilo.

Možná také, že Sekounovi dojdou prostředky na Martina platiti, jestli Martin s těch studií nesběhne dobrovolně anebo nuceně, že je hoch dareba. Pak by Kmínek zvítězil, povýšil se nad Sekouna a Víta nad Martina.

Kmínek neměl takovýchto úmyslů a ani mu nenapadlo, aby Sekounovi na vzdor Víta učinil studentem. On si ani nepřál, aby Vít studoval, chtěl ho mít doma, odevzdá mu statek, až sestárne, bude v Olešnici sedlákem.

Však přijde na Víta, čím chce býti, nebude mu předpisovat a nebude ho nutit, ať si vyvolí stav dle vlastní libosti.

Vít pravil: „Tatínku, stane se každý pánem, kdo studuje?“

Tatínek mu odpověděl: „Každý se pánem nestane, neboť se ty studie každému nezdaří.“

Vít se ptal: „A komu se zdaří, jakým pánem se stane?“

Tatínek řekl: „Stane se knězem, úředníkem, lékařem, advokátem.“

„Jiní páni na světě nejsou?“

„Jsou, knížata, hrabata, baroni a jiní, co mají panství.“

„Ti neštudují?“

„Študují také, ale ne všickni pro nějaký stav, nýbrž aby něco věděli.“

„Což důstojníci na vojně?“

„I ti napřed byli studenti.“

„Jsou také páni?“

„Ovšem.“

„Vy nejste pán?“

Tatínka ta otázka překvapila a než si dobře rozvážil odpověď, pravil krátce: „Nejsem.“

„Což kdy byste byl studoval?“

„Pak bych nebyl sedlákem.“

„Proč ne?“

To tatínek nedovedl rozsouditi a smál se synovi, když prohlásil, že by rád studoval, ale — na sedláka.

„K čemu by to bylo, co bysi z toho měl, naž si děláš zbytečné útraty, nebyl bysi pán ani sedlák, zavedl, zkazil bysi se, odvykl bysi práci a ještě bysi přišel o statek,“ to a ještě mnoho jiného proti tomu pronesl otec, což nepřesvědčilo ani neupokojilo Víta, jemuž novyšla z hlavy myšlénka: studovati na sedláka.

Kmínek z toho nebyl dost moudrý a došel si do školy k panu učitelovi a s panem učitelem na faru k velebným pánům, aby jim pověděl, co syn má za nápady a poradil se s nimi.

„Je to k smíchu,“ řekl, „co jsme dnes já a Vít spolu mluvili a podivíte se, jak je ten chlapec pošetilý. Jestli pak kdo již slyšel, že by se mohlo studovati také na sedláka?“

Přiznali se, že to ještě neslyšeli a pan farář se ptal: „Snad váš Vít na sedláka chce studovati?“

„Chce,“ přisvědčil mu Kmínek a opravdu se tomu zasmál.

Smáli se také, ale ne dlouho, neboť pan farář pravil: „Zdá se nám to směšné, že se to nestává a že se tak nevyjádřujeme, ale já se domnívám, že by nechybil, kdo by na sedláka studoval.“

Kmínek opakoval své námítky, že by to nevedlo k dobrému, nýbrž jen k zlému a pan kaplan a pan učitel mlčeli vědouce, že pan farář má na mysli jiné studie než ty obyčejné.

V skutku tomu tak bylo a pan farář, aby to Kmínkovi vysvětlil,

řekl: „Kdo by na sedláka chtěl študovati, nešel by za Sekounovým Martinem do německé hlavní školy a z této nepřestoupil by do škol latinských, což ovšem by mu neprospělo.“

„Do jakých škol by tedy šel?“ vyzvídal Kmínek.

Pan farář odpověděl: „Do takových, jakých, bohužel, posud nemáme. Mním školy hospodářské a ty se u nás ještě nezavedly jako v jiných pokročilejších zemích.“

„Když nejsou, nemožno do nich choditi,“ povzdychl si Kmínek.

„To je pravda,“ potvrdil jeho výrok pan farář a upozornil ho, že se máme starati, abychom si je vy nahradili.

Kmínek v tom ohledu byl jako slepý, ale pan kaplan a pan učitel tušili, nač pan farář naráží a přidali napotom všelicos ze své vlastní moudrosti a zkušenosti k jeho řeči.

Čeho má především zapotřebí sedlák, rolník, hospodář anebo jak mu jináč říkají?

Mnohých vědomostí je zapotřebí všem lidem stejně a k těm se vedou děti v domácích školách obecných. Učí se tam čísti, psáti, počítati a učí se tam svatému náboženství, což jest věc nejhlavnější. K tomu se připojuje ještě to a ono, co všem lidem je užitečné a pěstounům mládeže nejvíc na tom záleží, aby probudili rozum svěřených sobě dětí: naučili je poznávati a pochopovati, mysliti a rozvažovati a aby vzdělali jejich srdce: naučili je milovati dobré a nenáviděti zlé, oddati se ctnosti a odporovati hříchu.

To je základ všeho vychování a na tom se pak staví dále buďto od učitelů ve vyšších školách anebo od žáků samých, jenž žádných škol více nenavštěvují, ale schopnosti a chutí jsou opatření, pokročiti a pozdvihnouti se vlastním přičiněním.

Každý si vyvolil nějaký stav a k tomu se připravuje. Přípravy dle rozličnosti stavu jsou také rozličné.

Kdo chce býti pánem, jak Kmínek povídal, totiž knězem, lékařem, advokátem, úředníkem musí projíti školy k tomu ustanovené a jak se říká, študuje.

Kdo chce býti řemeslníkem, vstoupí do učení a to je pro něj také škola, bez níž by se neobešel. Chce-li v řemesle dosáhnouti větší dokonalosti, skoumá, cvičí se ještě zvlášť a navštěvuje třeba školy řemeslnické a průmyslné, kde se již zřídily. Může se státi také umělcem a čím více povolání svému a všemu, co je ulehčuje, podporuje a zvelebují, rozumí, tím víc se mu podaří a vyplatí.

Kdo chce býti rolníkem, zůstane obyčejně doma u otce rolníka a naučí se od něho, s čím, jak myslí, vystáčí. On se tomu ani neučí, nýbrž zvykne si na to a vykonává to napotom maně, slepě, beze vsí úvahy a beze všeho pokroku.

To je chyba. Rolník se má a může také vzděláti — nejen všeobecně, nýbrž i ku prospěchu svého stavu a zaměstnání. Mohlo by se to státi ve školách rolnických, že nám ale ještě scházejí, musí ten, kdo v rolnictví chce přijíti ku předu, vyhledávati jiných prostředků, kterak by toho docílil. Když vyčerpá, co mu podává škola domácí, pomáhá si k patřicím vědomostem a zkušenostem, kde a jak může. Jen spůsobnost k tomu a touhu po tom musí míti a pak zajisté zvítězí.

Snad je v okolí hospodář, statkář, jehož příklad výborný by mohl následovati? Zlepšuje si pole, louky, lesy, má přiměřené náradí, dobré nástroje, chová užitečný dobytek. Proč by k němu nemohl docházeti, proč by se k němu nemohl dáti do školy, proč by u něj nemohl třeba sloužiti, aby nabyl jeho známostí?

Jiný pěstuje zahrady a sady, je zběhlý štěpař a zase jiný se významává včelařstvím. Proč by se od něj umění jeho nemohl přiučiti?

Mnoho se také doví s prostonárodních knih a naučil-li se v nich

čísti s prospěchem a vzbudil-li v sobě lásku k čtení, zdokonalí se bez cizí pomoci.

Zapisovati si, účty vésti, rozvrhovati příjmy a vydání, dělati přehledy a výměry, není tak těžká věc, aby ji vtipný člověk nepochytil a učitel a leckdos jiný mu k tomu rád dá navedení. Jedná se jen o dobrou vůli a kde se ta nalezá, oblaží každého šťastný výsledek.

Tak mluvil pan farář, mluvil pan kaplan i pan učitel a Kmínek poslouchal, na všechno pilný pozor dávaje. I navrhli mu, že oni jeho Víta si sami vezmou do cviku, aby s ním ty studie na sedláka provedli anebo mu k nim aspoň přispěli.

Ovšem to přijal s velkou radostí. Vít nepřestal chodit do školy k panu učitelovi, nyní chodil také na faru k velebným pánům a horlivě studoval — na sedláka.

Otec si zatím vyhlídl jeden panský dvůr, kde bylo zavedeno vzorné hospodářství a měl v úmyslu, syna tam dáti na zkušenou, až doroste a jak náleží bude připraven. Smál se, že to pro něj bude vyšší školou a Vít se do toho zabral a vpravil, že ničeho si tak nehleděl, srdce a mysl své úloze věnuje, jako — pravý student.

Kmínkův dům ještě vždycky navštívoval otec a syn Zvědák a dověděli se tam, co s Víta má být. I napadlo otci Zvědákovi a počalo mu dělati starost: „Kam pak já se obrátím se svým Václavem?“

Byl podruh, jak již víme, bohatství neměl a nic si nepřihospodářil jsa živ z toho, co si vlastní rukou vypracoval. Na syna nemůže platiti, obětoval na něj, co mohl, a posílal ho do školy až do třináctého roku. Co si s ním počne nyní? Ve škole byl první mezi žáky, to je pravda, ale mimo školu se jen málo kterým vyrovnal, že byli ze statků, z chalup a z domků a měli víc jmění než on.

Ríkalo se: Václav Zvědák by

měl studovati, z toho by něco bylo, přivedl by to daleko.“

Říkal to sám pan učitel a říkali to i velební páni znajíce schopnost a pilnost Zvědákovu. Ano oni o tom i přemýšleli, jak by to bylo možná a chtěli k tomu býti nápo-mocni radou i skutkem.

Otec se toho bál a namítal jim: „Já na něho nemohu nakládati. Musel bych se spolehati na jiné a ti by za mne nesli břemena. Václav by jim byl obtížný a já bych se nutil prositi a žebrati, aby se ho ujali. On by činil to samé a předce by měl dost bídy a nouze. Musel by si dát mnoho líbiti. Odstrkovali a ponížovali by ho. Tím by snad utrpěl na své povaze a cit a stud by si otupil. Kdyby se to nestalo, chtěl by si brzy vydělávati sám vyučováním po domech, měl by nedostatky, zapíral a namáhal by se víc než slabá síla jeho snese. Tím by si uškodil na zdraví upadl by v churavost a neduživost a zahynul by před časem.“

Nedalo se tomu odporovati, ačkoliv to všechno na Václavovi se nemuselo vyplnit. Již mnoho chudých studentů se šťastně, jak říkáme, protlouklo, neublíživše si na duši ani na těle. Jsou hodní a statní páni, jsou v důstojnostech postaveni, působí velmi blahočinně a již dávno vynikli nad ty, jenž byli bohatší a snad právě proto zůstali pozadu anebo zcela se zvrhli a zavedli.

Otec Zvědák se svým synem to nechtěl zkusiti a vymlouval se mimo to, že není ctižadostivý a pyšný a nechce z něho míti pána, což prý by snadno vésti mohlo k pádu. Má-li dobrou blavu, jak se tvrdí, vlohy a vtíp, hodí se ke všemu, a může také na něco jiného studovati nežli na pána jako Kmínkův Vít, jenž prý studuje na sedláka.

Zvědák si myslel: „Jsem podruh a nádenník a jednou jsem sloužil za pacholka. I Václav může sloužiti a bude hned zaopatřen. Sloužití není žádná hanba, a schopný a

hodný čeledín zaslouhuje uznalost jako každý jiný dobře zachovalý člověk. Služby jsou rozličné dle díla, k čemuž zavazují. Kdo se lépe vzdělá v tom, co bude muset konati, bude tím lepší služebník a má tedy také k tomu stavu se připraviti, aby dokázal víc a nebyl pouhou mašinou a slepým nástrojem. Pak bude ve světě užitečnější a nemine ho hojnější odměna. Ať Václav tedy vstoupí do služby třeba za pasáka, může pokračovati a bude předce váženým členem lidské společnosti, jestli své místo důkladně a úplně zastane.“

Václav řekl, „že by radší se učil řemeslu, než by sloužil.“

Otec se ptal: „Již jsi si nějaké řemeslo vyvolil?“

On odpověděl: „Svolíte-li, budu krejčím.“

Byli s tím spokojeni otec i matka a starali se mu o mistra, jemuž by ho bezpečně mohli svěřiti.

Šiřma radil, aby ho také dali do Vídně, kam přišel jeho Josef a dohazovač Haras se nabídl, že jim ho tam dovede. Zdráhali se a nepřijali toho, chtějíce mítí Václava blíž u sebe a doma v Čechách, aby k němu mohli dohlídnouti a mohli ho před zlým chrániti, a v dobrém zachovati.

V Olešnici byl také krejčí, ale málo se znal v řemesle a máje kus políčka v nájmu, víc si bloďel tohoto než onoho. Zvědák chtěl, aby Václav jen řemeslu se věnoval a vycvičil se v něm dokonale. Právil v žertu jednou u Kmínků, kam posud chodil do práce: „Když váš syn studuje na sedláka, proč by můj -yn nemohl studovati — na krejčího?“

Prisvědčili mu, že má dobře a pan učitel a velební páni to také schválili. Václav bude student. Bude se učit a bude se připravovat. Bude myslit a bude skoumat. Použije všech prostředků, aby se povznesl ve svém stavu. Školy a dílny mu pomohou. I knihy rozmnoží jeho

zkušenost. Umlípsáti a umlíčisti. Naučí se krealiti a naučí se ještě všelicos jiného, co ho učiní — zdatným krejčím.

Zvědák si došel do města, kde Sekounův Martin studoval na pána, vzal Václava s sebou a hledal mu tam krejčovského mistra. Nebyl mu každý dost dobrý a shodl se teprv s tím, jenž připustil jeho výminky. Chůvu, děvečku, posla a lokaje mu Václav dělati nebude. Navštěvovati školu mu nesmí bránit a bude ji navštěvovati i ve všední den, třeba po práci času večerního. V neděli půjde do kostela, ráno na velké služby Boží, mši svatou a kázání, odpoledne na požehnání a cvičení a když mu zbyde svobodná chvíle vyplní ji děláním úloh ze školy a domácím učením.

Tak se v skutku stalo, Václav Zvědák byl dán do města a studuje tam — na krejčího.

VIII.

Přeskočíme mnoho let a podíváme se, kam to přivedli studenti z Olešnice.

Martin Sekoun a Vít Kmínek jsou doma a jsou oba rolníci a hospodáři jako jejich otcové.

Tak tedy Martin Sekoun se nestal pánem, na nějž v městě studoval?

Takovým pánem nikoliv, jakého z něj chtěli mítí rodiče, ale on předce byl pánem a dělal pána, což bychme mu nepokládali za zlé, kdy by se to stávalo jiným způsobem.

Martin ztrávil ve třech školách německých čtyry leta a zatím vyrostl, že lidé, co ho neznali a co tomu nerozuměli, mysli si o něm, že je student z vyšších škol latinských. Ubožák nedostal se do nich a ani ho nepřijali, že byl tuze starý a k tomu ještě zcela neschopný. Otec si ho vzal domu a že mermocí z něj chtěl mítí pána, učitelovi a kněžím a sousedům na vzdor, opatřil mu místo praktikanta na

blízkém malém statečku a těšil se, že aspoň bude panem písařem, panem kancelářským, panem zprávcem, až si to praktikanství odbyde.

Běda, nemohli ho potřebovati a poslali ho otcí nazpátek s návěstím, že jim nevyhověl, poněvadž nic neumí.

Otec tomu nevěřil jsa přesvědčen, že Martin umí dost a matka měla v podezření velebné pány i učitele, že ho očernili a v zámku mu to pokazili. Martin prý hezky píše a to německy, on také německy čte a německy mluví, jak již sama slyšela. Co potřebuje víc? I zlobili se, tupili a nadávali a umínili si, že Martin musí býti pánem a je pánem, když ne jinde, tak zajiště doma, v čemž prý mu nikdo, Petr ani Pavel, učitel ani kněz, brániti nemůže.

To bylo ovšem pravda a bez vsí překážky se vykonalo. Martin žil jako pán, šatil se jako pán, vyrážel se jako pán, kouřil, jedl a pil jako pán a namlouval si jako pán. Práce si mnoho nehleděl a věru jí ani nerozuměl, že k ní nikdy nebyl přidržován. Chodil sice do polí, ale ne proto, aby sám k práci ruku položil, nýbrž aby mu čas ušel; kutil lecos v domě, ale nebylo to k užtku a nic z toho nepošlo; poroučel a nařizoval čeledínům, ale neposluchovali ho, že znali jeho nejapnost a nezkušenost.

V Olešnici za potah užívali volů a i u Sekounů měli voly nechtíce nikdy chovati koně, že se jim mň vyplatili. Martin stál na tom a provedl to, že otec koně koupil a to víc pro syna než pro sebe, jenž chtěl jezdit sem a tam, zvlášť do města, kde prý se lépe baví nežli ve vsi. Zjednal mu také malý kočárek čili bryčku, aby jako pán i jezdil a ne jako sedlák v řebřínách a košatinách.

S chasníky ve vsi Martin obcoval, jen když se mu propůjčili k špatností a scházel se s nimi v hospodě, kde je učil počínati si a

utráceti po panskú. Činil to zvlášť při muzikách, pil mimo pivo i víno, rosolky a likéry, čaje a punče, bílou a černou kávu, a nejvíc si dal sloužiti od muzikantů.

Tu také mluvil německy, to jest, on přes chvíli probodil nějaké německé slovo a když byl přítomen Němec a po německu ho oslovil, vrátil se zase k češtině, že německy mluví v pravdě ani neuměl.

Vymlouval se, že zná tu písemní čili zpisovní řeč německou a ne tu horáckou, jaké v domácnosti užívají Němci.

Však on ani té písemní německé řeči nebyl mocen. Ukázalo se to, když něco německého měl přečísti. Přečetl to sice, ale nerozuměl tomu a někdy ani smyslu nepochopil, zcela naopak si to vykládaje.

Chodili k němu s německými dopisy, co přicházely do vsi, aby jim pověděl jejich obsah, ale když se přesvědčili, že ubožátko k tomu nevystačí, obrátili se jinám, a jemu se — vysmáli.

Ještě hůř se mu vedlo, když něco německého měl napsati, což mu z hola bylo nemožné, neuměl-li to nazpamět.

Proto předce se chlubil se svou německou vzdělaností a myslil, že je lepší než pouhý Čech třeba dost po česku vzdělaný.

On česky arcit mluvil, vždyť musel, ale četl špatně a psal ještě hůř, že ničemu se již nepřiučil, když vystoupil z Olešnické školy, jsa ve všem až hanba.pozadu.

V náboženství se také lépe nevzdělal, že mu je vysvětlovali v řeči neznámé a že ani českých kázání neslyšel jemu jedině pochopitelných a srozumitelných. Dělal mudrlanta a v náboženství byl vlažný, až je zcela zavrhl, že odporovalo jeho náruživostem a bránilo mu v špatnostech. Od té doby se nevázal na ctnost a hříchy se nehrozil neboje se trestu časného ani věčného.

I přestal choditi ku zpovědi a k svatému přijímání, ze svatých věcí si dělal žerty a duchovenstvo bacil a tupil. Málo kdy ho bylo viděti v kostele a když tam byl, byl tam jen ku pohoršení nábožných a věřících křesťanů.

V Olešnici nebylo lehkomyšlníků podobných Martinovi Sekounovi, ale chodil a dojížděl si za nimi do města, kde nescházeli a tam se ještě víc pokazil.

Stálo ho to také mnoho peněz, že za každého platil, kdo se k němu přilichotil a pochlebníci a podlízači měli se dobře na jeho útraty.

Přišel domů z Vídně Josef Šišma, tovaryš truhlářsky a hle, on nebyl jiný než Martin a výborně se k němu hodil. Josef uměl německy, totiž mluvit, ale mluvil pokazeným nářečím Vídeňským a čísti a psát neuměl německy nic a česky málo. Všecko mu bylo špatné, co bylo české a již Čechem ani býti nechtěl říkaje, že Němci jsou jiní páni nežli Češi a že mezi nimi a při nich až do smrti zůstane. Že ve Vídni do školy nikam nechodil a v kostele jen německým službám Božím býval přítomen, dokud kostel navštěvoval, klesl v náboženství ještě hloub nežli Martin, zlí společníci ho zavedli a upadl v nevěru a nevěra byla příčinou nemravnosti jeho a prostopášného života.

Josef v Olešnici překvapil matku, když zemřel otec, což mu svým časem oznámil a vyřídil dohazovač Haras, jenž ještě vždycky mezi Vídni a jeho otčinou dělal posla a prostředníka. Chtěl po otci něco děditi, zbyla chalupa, snad je jeho anebo má na ní pojištěnou nárok jistinu a vyzdvihne si ji, jsa již — plnoletý.

Nastojte, chalupa patřila matce a Josefovi nepatřilo nic, než co mu matka jednou odkáže. Měla ještě více dětí, ty sloužili tu a tam mimo jednoho syna a jednu dceru, jenž byly doma u ní a také čekaly na podíly.

Josef byl dost dobře ošacen a přinesl peníze, tak že se mohl dáti vidět. I dal se vidět, zvláště v hospodě, kde se scházel s mladým Sekounem a mnozí ze vsi schvalně tam přišli, aby se na něj podívali. Zatrhoval německy, když mluvil a chlubil se, že tu hloupou češtinu zapoměl ve Vídni a již ji ani nepotřebuje vyvoliv si Vídeň za domov.

Někteří sousedé se nad jeho řeči mrzeli a kdy by ji byl slyšel starý nebo mladý Kmínek, byli by k ní zajisté nemlčeli. Jenom Martinovi se líbila a on a Josef byli pořád spolu, majíce se za vzácnější a vzdělanější nežli byli všickni Olešniční občané. Nevymínili ani Víta Kmínka, že neuměl německy a nedělal ze sebe než sedláka. Študoval na sedláka, jak jsme dříve víc v žertu než bez žertu pravili a již studie své měl za sebou, ačkoliv se ještě přiučoval. Cvičili ho velební páni a pan učitel, poznal všecko, co do hospodářství jeho zasahovalo a v panském dvoře, kam byl dán na zkušenou, se v tom utvrdil.

Sekoun se smál, že tam slouží za pacholka a smál se, že je student, jenž věru nikdy pánem nebude. Mnozí se smáli s ním, ale smáli se přestali, když Vít se vrátil domů a se vši opravdivostí se ujal svého statku. Začal ho zlepšovat a zvelebovat, opravoval pole a louky, sázel lesy, zakládal zahrady, zřídil si včelník; všemu rozuměl a vše provedl ku své radosti a k svému prospěchu. Při tom zůstal horlivý křesťan, měl ve vážnosti chrám Páně a nikdy v něm nescházel. Doma, když ho nezanímala jiná práce, četl, psal a počítal, rozvrhoval a spojoval a znal se v tom, že pochopil každou knihu, napsal si každou listinu a složil každý účet. Počala se šířit vážnost k němu a hle, lidé sami od sebe a dobrovolně mu říkali „pane,“ jsouce přesvědčení, že mu to patří a že je pán jako každý ctihodný a samostatný člověk.

Upřímným přítelem zůstal Vít

Kmínek Václavovi Zvědákově, tovaryši krejčovskému, jenž pracoval nyní v Praze. Vyučil se v městě svému řemeslu, studoval tam na krejčího, jak otec jeho s otcem Kmínkem tomu říkali, a opravdu vynikl nad jiné. Byl dokonalým krejčím, uměl kreslit, měřit a přistříhovat a jsa zvyklý, užívatí rozumu a přemýšletí, vynalezl a opravil všelicos sám a ustavičně pokračoval sbíraje si zkušenosti, kdekoliv se mu k tomu vyskytla příležitost. V Praze se dal zapsati do školy průmyslné a pilně ji navštěvoval, naučil se rozeznávat látky a ceny jejich, posuzovati barvy, sestavovati kroje pro rozličné stavy, naznačovali staré a nové módy a brzy obrátil na sebe pozornost mistrů, jenž mu přední místa ve svých dílnách nabízeli. Vstoupil k jednomu velmi pořádnému a toho se držel, pořád víc a víc zvelebujíc jeho obchod. Uznával to a odměňoval se mu spravedlivě, až ho konečně učinil svým společníkem. Měl dům a jmění, Zvědák měl vtipnou hlavu a pilnost, každý přispěl tím, nač se spolehal a dařilo se jim výborně.

Pověst jejich se roznesla, Zvědák i mimo dům si získal vážnost a obcova s pány, jenž se nestyděli za krejčího, hodného a vzdělaného Čecha. I lidé učení mu přáli, kupoval a odebíral knihy, četl v nich, dovedl povědět a dovedl napsati své myšlenky a vystoupil i co učitel a co pěstoun mladých řemeslníků.

Odvaha jeho byla ctnostná, zakládal si na svatém náboženství, hájil je a žil dle něho po křesťansko-katolicku. Chrám Páně zajisté nezanedbával a přidržoval k němu i svěřené sobě učenníky a tovaryši.

Z Olešnice již neposílali děti do Vídně, nýbrž posílali je do Prahy k Václavovi Zvědákově, jenž tam zaopatřil, koho mohl a staral se, aby nebyl zbaven víry, mravnosti a své české národnosti.

S Vitem Kmínkem si Václav dopisoval a Vít již také u něho byl

v Praze, aby poznal hlavní město, znamenitosti jeho a muže o vlast zasloužilé. Přišel tam k hospodářské výstavě, zbudil pozornost úsudky svými a zkušeností svou a ačkoliv byl jen sedlák, předce si ho všickni páni všimali a měl přístup mezi ně. Byl také pán a Zvědák krejčí s ním, dělali rolnickému a řemeslnickému stavu čest, každý proslul ve svém a vyrovnal se lidem k jiným stavům povoláním.

Václav Zvědák nezapoměl na své rodiče, nýbrž posílal jim domů bojně podpory. On i svým mladším bratrům hleděl prospěti, učili se řemeslům tím způsobem jako on, byli u mistrů, vstupovali do dílen, vedli správu a vystačili i k tomu, k čemu se jindy brávali cizozemci. Jeden opravdu studoval a stal se knězem a všickni byli páni, že se vzdělaností svou pozdvihli k samostatnosti a neodvislosti.

Josef Šišma nechtěl se z Olešnice do Vídně navrátiti s prázdnou a přemluvil a donutil matku, že chalupu prodala. Půjde do Vídně s ním, vezme syna a dceru, co má doma s sebou a všem se jim tam dobře povede. Budou bydlet u něho, je prý již — ženat, má dítě a to babičce odevzdá, aby je chovala a kolébala. Zbaví se těch českých nůši, jež v Olešnici nosí na zádech, bude živa jako panička, a nic jí scházeti nebude.

Byla mu po vůli a když ji lidé zrazovali, říkala: „Považte, já tam již ani nůše nebudu nositi na zádech, to je břemeno české, dost jsem se ho natáhala.“

Prodala tedy i svou nůši a s Josefem se odebrala do Vídně. Všecky peníze měla u sebe a Josef si od ní již na cestě vypůjčoval slibuje, že ve Vídni se vyrovnají.

Chalupu Šišmovu koupili Zvědakovy děti, pro otce a matku a nejvíc na ni dal Václav, že až posud mezi nimi byl nejbohatší.

Martin Sekoun hospodařil od pěti k čtyřem a naposled přišel až

na nulu, že pořád víc utrácel, než mu statek vynesl. Tento vynášel mň a mň, že si nebleděl hospodářství a nic mu nerozuměl. Oženil se a obdržel se ženou věno, jenž se také promarnilo. Když již nezbyvala jiná pomoc, byl mu statek prodán a rodiče na něm zůstali u cizích co výmínkáři. On si pronajal hospodu ale na té se také neudržel, musel odstoupiti a odešel do Rakous na výdělky.

Zatím se z Vídně vrátila matka Šišmova a sice bez peněz, co ztržila za chalupu. Přivedl ji o ně syn Josef úskočný a darebný člověk, jenž tam žil ze ženskou, a s níž nebyl oddán a matku chtěl mít za děvečku. Bratr a sestra se užívali v práci a službě, ale matce bylo zle; když jí došly peníze a Josef ji sám poslal do Čech nazpátek. Byla žebračka a zase nosila tu českou nůši, aby hladem nezahynula.

Josef ve Vídni zanikl a vzal za své jako mnoho jiných Čechů. Praví se, že tam metá ulice a v Olešnici jsou rádi, že ho sbyli s krků a že jich neobtěžuje.

Martin Sekoun zabloudil až do Uher a stal se honákem. Vedl život toulavý a pořád byl s dobyt看 na cestách. Na ženu nedbal, ta si na živobytí musela vydělávati sama a muž se k ní již nepřihlásil.

I podporoval ji Vít Kmínek a i otci Sekounovi v stáří byl útěchou, když poznal svůj blud, a začal litovati, že si syna sám zavedl a pokazil. Smířil se se všemi, s nimiž se jednou pro syna byl zneprátelil a u Kmínků býval víc než doma.

Rodiče Kmínkovi dočkali se na svém synu velkých radostí. Hospodářství jeho květlo, jmění mu přebývalo a pořád postupoval ve vážnosti. Novější časy ho našly připraveného, je představeným obce, údem okresního zastupitelstva a zajiště zaslужuje, aby ho vyvolili za poslance do zemského sněmu. Děti jeho všechny študovali na sedláky, řemeslníky, fabrikanty čili továrníky a také na pány v úžším a obyčejným smyslu toho slova. Již pro ně má školy hospodářské, řemeslnické, průmyslné a jiné, horlivě jich užívá a nelituje žádného nákladu.

Václav Zvědák v Praze vykoupil se od svého společníka, má svou dílnu a vede řemeslo a obchod sám. Již dávno je pražským měšťanem a podporuje vše dobré a české, máje k tomu s manželkou svou dostatečných prostředků.

Můžeme na Zvědáka a na Kmínka býti pyšní, školy a studie jich učinily, čím jsou a dej Bůh, aby nám vychovaly samých takových sedláků a řemeslníků.

Půtka s býky.

Sepsal profesor dr. Josef Chmelíček.

Napoli vedere e poi morire (Neapoli viděti a pak umříti.) Tak zní přísloví Neapolitánův, jimžto chtí říci, že není město, kteréžto by mělo krásnějšího položení, než Neapole, a že za šťastného se pokládáti musí, kdo Neapoli viděl. Jako Neapolitáné, zakládají sobě i Španělové ne málo na hlavním městě svém Madridu. Četl jsem v jakési knize, že Španělové město Madrid

v tak veliké vážnosti mají, že ho pokládají za střed všeliké cti, všeho umění a všech rozkoší a že umírající otcové udělujíce synům svým požehnání, vyslovují také přání, by jim Bůh dal — v Madridě přebývati. Inu, chuti jsou rozličné. Co se mně týče, nechtěl bych v Madridě přebývati za příčinou nepěkného položení jeho, a kdy bych měl složiti jádrné přísloví, řekl bych: „Kdo

byl v Madridě a neviděl tam pŭtky s býky, neviděl nic.“ Já byl v Madridě a viděl jsem tam tuto nad míru ukrutnou pŭtku, jejížto popsání tuto čtenářům svým podati mŭlím.

Každé veliké město země španělské má svou okrouhlici (okrouhlé stavení, aréna neb amfiteáter.) Taková okrouhlice bývá stavená na způsob vejce; míváť zvenku dvoje i troje poschodí a ke každému úhlu světa jednu bránu, ze které vedou schody na pravo i na levo vzhůru k sedadlům diváků. Tato sedadla vystupují z arény, t. j. z bojiště kolem dokola výše a výše, tak že diváci s vyšších sedadel přes sedadla nižší na arénu viděti mohou. Bojiště mívá 60 mužských kroků v déli a 50 v šíři a jest kolem obeháno prkenou asi na sáh vysokou stěnou. Mezi touto stěnou a mezi nejnižšími sedadly, kteráž jsou však o mnoho vyšší nežli stěna ta, nachází se prostranství, v němžto 3—4 lidé vedle sebe jíti mohou. Okrouhlice na tento způsob stavené mají města Barcellona, Valencia, Granada, Valladolid, Madrid a jiná. Největší a nejkrásnější okrouhlici má město Konda; stavba okrouhlice této stála prý 3 miliony frankův. Nejvyšší sedadla v okrouhlicích bývají nejlepší; neboť jsou opatřeny střechou, kdežto divákům, v nižších sedadlech náramné slunečné parno snášeti bývá.

Okrouhlice bývá vlastnictvím města, kteréžto ji za veliký ročný plat nějakému nájemníku projednává. Věci takového nájemníka jest, aby sobě obstaral společnost šermířův čili bojcův, kteří by s býky se potýkali, jakož i býky a koně, jichžto k takové pŭtce potřebí jest. Šermířové tvoří na způsob našich krasojedců, jejichžto údové z jednoho města do druhého docházejíce od nájemníků okrouhlicí najati bývají, aby za jistý plat několikráte s býky se potýkali. Potřebné k boji tomu býky kupují nájemníci v jižním Španělsku, ve krajině řečené Anda-

lusie. Zvířata tato bývají asi osm dní před pŭtkou ve chlévích uvnitř okrouhlice se nalezajících zavřená, drážďící píci krmena a picháním neb jiným způsobem ke hněvu popuzována. Stávat se to za tou příčinou, aby ubohá zvířata tato co nejvíce rozhořčená a během tím k boji rozdrážděna byla.

Okolo čtvrté hodiny polední odebral jsem se v Madridě do okrouhlice. Řady sedadel naplňovaly se vždy více a více diváky všelikého druhu; sbor hudebný hrál pro obveselení všelijaké kousky, kteréž ale ubohým býkům a koňům co úmrtní zpěv v uších zaznívati musely. Když se přiblížila hodina pátá, bylo asi 12000 diváků v okrouhlici shromážděno. Žádost moje, viděti věci, které se tu před očima mýma dáti měly, dosáhla nejvyššího stupně. Mé sedadlo bylo jedno z nejvyšších a nejlepších; neboť jsem z něho viděl zrovna na bránu, kterou jeden býk po druhém ze chléva do okrouhlice vpouštěn byl; nad to jsem z místa toho také přehlédnul celou arénu a viděl jsem dobře, co a jak se všechno na ní dalo.

Po páté hodině otevřela se brána ležící ku straně západní a sbor šermířův vstupoval do okrouhlice. Dáloť se to v následujícím pořádku: Napřed jelo na koních 12 četníků (žandarmův), kteřížto šermíře na arénu doprovodili a je shromážděnému obecenstvu tak řka představili. Za nimi se ubírali v pořádku šermířové pěší „Banderilleros“ zvaní. (Španělské slovo „banderillero“ znamená tolik co: bojovník s býky, Stierfechter.) Banderillerové tito byli pěkně oděni; měli krátké spodky, hedbávné vyšíváné kabátky, punčochy a střevíce; vlasy měli z předu na krátko ostříhané, v zadu ale dlouhé a v culík spletené. Barva oděvu jejich byla červená, zelená, modrá, — slovem: barva do oka padající, jakoužto býk snadno ke zlosti popuzen bývá. Banderillerové tito ne-

byli nikterak ozbrojeni; ale každý z nich měl v ruce korouhvičku aneb praper svrchu zmíněných barev. Za banderillery jeli na koních 3 šermířové — „picadores“ zvaní ježto bývají pikami ozbrojeni. Měli kožené spodky a kabátky, vysoké boty s ostruhami a bílé široké klobouky. Koňové, na nichžto seděli, měli oči zavázané, což pokládám za ukrutné trýznění zvířat, že takový ubohý kůň, máje oči zavázané, protivníka svého — rozlíčeného býka — ani nevidí. — Za „pikadory“ jelo dvoje spřežení 3 mezků vedené několika pacholky. Mezkové, jejichžto úlohou jest, vytahovati z bojiště mrtvé býky a koně, měli hlavy okrášlené kvítím a pentličkami. I psové doprovázejí bojovníky na arénu; neboť se někdy stává, že některý býk nemajíce do boje chuti, od psů k tomu drážděn býti musí. Bojovníci přišedše na arénu, objeli ji dvakráte neb třikráte, při čemž lid na všechny strany pozdravovali. Po té vyjeli četníci bránou východní, a šermířové pěší i jízdní, čili „banderilleros“ a „picadores“ rozestavili se po okrouhlci v jisté vzdálenosti jedni od druhých. Na to vyjel jeden z pikadorů, hodil jednomu pacholkovi klíč a rozkázal mu, aby otevřev jižní bránu prvního býka ze chlévu do arény vpustil.

Když byl pacholek bránu tu otevřel, zavzněly po třikráte trouby, načež první býk do arény vběhl. Bylotě to zvíře krásné a silné, pravý to syn pouště, kterýž snad ponejprv do chlévu zavřen, tam rozdílným způsobem drážděn a nyní vypuštěn byl. Bylot na něm viděti, že jest rozloben a že by se rád potýkal. Barva pentlíček na hřbetě jeho oznamovala krajinu, z nížto pocházel. V pravdě krásný byl pohled na býka, když vyběhnuv z chléva, před arénou se octnul. Asi 10 neb 15 kroků před bránou ostal státi a pohlédaje okolo sebe kroutil hlavou na pravo i na levo. Vše, co tu

spatřoval, bylo mu věci novou a neobvyčejnou; čílt snad, že se tu jedná o život jeho. Až posud byl živ co svobodný pán v horách úrodné a spanilé Andalusie, kdež mu bylo všechno vyhýbalo a kde se mu byl nikdo neprotivil. Nyní zde stál co uražený král, a spoléhaje na sílu svoji měřil ohnivým okem bojovníky, jako by byl skoumal, na kterém z nich by měl zlost svou vylíti. Pěna mu stála u huby, soptěl zlostí, bučel, potrhoval se, a házel hlavou semotam a ryl nohami i rohamy v zemi. Konečně zaměřil okem na jednoho pikadora, a cele rozlícen rozběhnul se a vrazil naň s náramnou vzteklostí. Pikador hleděl trkání býka od koně svého pikou odvrátiti; býk ale bodnul oběma rohy koně do břicha a vyhodil jej vzhůru i s jezdcem jeho. Mezi tím co pikador padal, přiběhli z druhé strany dva neb tři pacholci, zachytili ho a odtáhli, by pod koně nepadl a nohu sobě nezlámal. Zároveň přiběhlo také několik banderillerův, kteří býka ve střevách ubohého koně ryjícího dráždili a pohybováním korouhviček svých pozornost jeho na sebe obrátiti hleděli. Tu býk ostaviv koně, hnál se za banderillerem, kterýžto v útěku spásy hledati musel. Běžel s velikou rychlostí a skočil přes onu vysokou prkennou stěnu, o nížto svrchu zmínka učiněná byla. Býk skočil za ním. Mohlot by se zdáti, že by tak těžké zvíře ani nebylo s to, aby vyvedlo takový skok; jáť jsem však při též púťce viděl jednoho býka, který zmíněnou zeď tu třikráte přeskočil. Banderilleros skočil ihned zase přes touže zeď na zpět do arény, čehož ale býk učiniti nemohl, poněvadž mu za příčinou těsného prostranství nebylo lze dosti se rozběhnouti. Běhal tedy za onou stěnou a pacholci dávali pozor, ku které bráně by se obrátil. Ješto pak polovici této brány otevřeli, musel býk opět do arény vstoupiti. Ubohý kůň jehož býk potrkal, po-

I.

Banderilleros raněn od býka.

skytuje ošklivý a ukrutný pohled. Býváť obyčejně tak těžce raněn, že mu již ani vstáti nelze; nejsou-li však rány jeho smrtelné, bývá od pacholků bitím nucen, by opět vstal, pikadora svého nosil a s býkem z novu se potýkal. Častokráte běhá takový ubohý kůň, jemužto střeva ze břicha dolů visí, sem a tam po aréně, a poněvadž máje zavázané oči, brániti se nemůže, vráží opět na býka, kterýž mu břicho ještě více rohama probodá. Viděť jsem jednoho koně, jemužto již téměř všechna střeva dolu visela; býk jenž ho byl probodnul, byl zatím usmrčen; ale ubohý tento kůň musel pikadora svého nositi ještě v boji s druhým býkem. Toto nad míru ukrutné trýznění zvířat, jakéž spatřiti lze ve španělské púťce s býky, nedá se ani dostatečně popsati. Proto jsem svrchu pravil, že kdo v Madridě byl a tam púťky s býky neviděl, — nic neviděl.

Když býk z onoho malého prostranství za prkennou zdí opět do arény vstoupil, pouštívá se do šermíře, jenž mu nejbližše stojí, buď si to banderillero neb pikador. Onen musí hleděti, aby rychlým útekem aneb obratným skokem v pravo neb levo trknutí býkovu se vyhnul, častokráte musí i přes býka skočiti v tom okamžení když tento kloní hlavu k trkání. Nedáť se upříti, že šermířové tito projevují v ohledu tom velikou obratnost a podivuhodnou hbitost. Stává se ale nezdárka, že při tom bývají od býka raněni.*) Kdo se vydává v nebezpečení, přichází v něm k zahynutí. Vedle mne seděl mezi diváky jeden šermíř mladý to, krásný a silný muž, měl ruku obvázanou, ještě byl osem dní před tím od býka v púťce raněn. — Úlohou pikadorovu jest, aby trkání býkovo pikou svoji od koně odvrátil, při čemž však býka zabiti nesmí.

Je-li býk krvácením, nama-

hávým bojem a ustavičným běháním již unaven (což bývá asi po čtvrt hodině, dá se znamení zvoukem, aby byl zabit. Na to vystupují dva banderillerové, z nichžto mívá každý 3 neb 4 šípy, kteréž malými, z papíru zhotovenými korouhvemi opatřeny bývají. Úlohou banderillerův těchto jest, aby býka v onom okamžení, když by nahýbal hlavu k trkání, šípy ty na hřbet hodili. Býk nemoha šípy tyto, jejichžto konce kotvičité jsou, ze sebe shoditi, stává se bolestí a zlostí jako vzteklým; bučí, ryje nohama a hlavou v zemi a cupá. Následkem pohybování jeho otvírají se ony papírové, na šípech umístěné korouhvičky, z nichžto pak vylétují — vrabci, kteřížto do nich pro obveselení obecnstva dání byli. „Převýborně!“ křičí tu lid tleskaje při tom rukama. Býk krvácí náramně z rán, kteréž mu šípy těmi zasaženy byly, slábne, omdlévá a nemívá již chuti k pronásledování utíkájících banderillerův. Avšak přece by ještě žádný ze šermířův se neopovážil, přijíti mu na blízko.

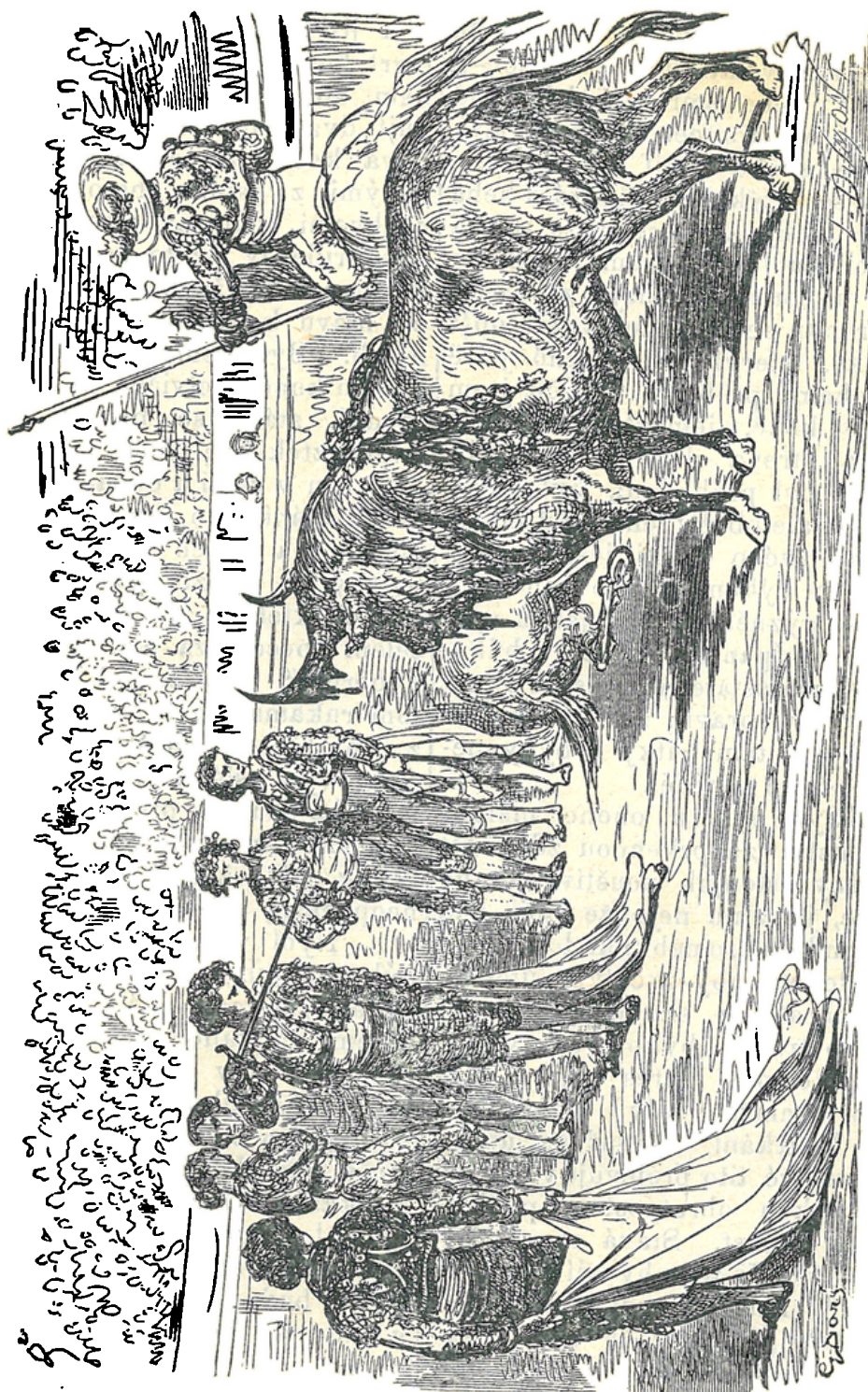
Nyní vystupuje jeden z nejvýbornějších bojovníků, kterého nazývají „Matadorem“ (vrahem zabíjákem); Matador tento má v pravé ruce meč a v levé kus červeného třepetného sukna.*). I dráždí ještě po nějakou chvíli býka, hledě, aby mu v tom okamžení, když by hlavu k trkání nakloňoval, meč do hřbetu bodnul. Podařilo-li se mu to, sklesá býk; poněvadž ale ještě mrtev nebývá, bode ho matador kopíčkem v zadu do krku, načež býk ihned zdechá.

Tu blučí hudebný sbor, lid jásá vzdávaje matadorovi pochvalu, spřežení tří mezků přijíždí na arénu, pacholci přivazují mrtvého býka za rohy a mezkové jej vytahují v rychlém běhu z arény. Podobným způsobem odstraňují pak i mrtvé koně. Pokrvácená na bojišti místa

*) Viz obrázek I.

*) Viz obrázek II. na str. 58.

II.

Matador očekává býka.

zasypají se plískem a ležící semotam střeva koňův se odnášejí. Když toto všechno vykonáno, stává se šermířové (banderillerové i pikadorové) opět na místa svoje, trouba zaznívá, brána se otvírá a druhý býk vbíhá do arény. Když i tento asi po čtvrt hodině podobným způsobem uhoněn a usmrcen byl, při-

chází třetí, čtvrtý a tak i ostatní. Počet býků bývá po každé určen, ne ale počet koňův. Při pûtce, jížto jsem v Madridě přítomen byl, padlo osm býků a dvanácte koňů. Pochod hraný sborem hudebným činívá konec tomuto krvavému divadlu.

Jistý slovutný německý spiso-

vatel vychvaluje nad míru obyvatel země španělské a praví, že jest mu jeden Španěl milejší nad tisíc jiných lidí. Půtky s býky, tohoto ukrutného tryznění zvířat, sice také nechválí, hledí ji však předce ve prospěch národu španělského ospravedlniti; i přirovnává zkázu, jakouž půtky takové přivádí, ku zkáze

mnohem větší, jakouž prý působí divadla naše. Proti tomuto přirovnání nemám čeho namítati; tázati se ale musím, zdaliž v divadlech španělských pouhé mravnosti lze se přiučiti? Cestujíc po zemi španělské, přišel jsem jednoho dne i do města Figuerasu, v jehožto divadle právě téhož dne provozovalo se dráma:

Půtka s býky.

III.

(Obrázek k str. 61.)

„*Expulsion de los Jesuitas en España*“ (vyhnání Jesuitův ze Španělska); mámt za to, že kus tento nábožného obsahu není. A pokládá-liťž spisovatel mnohou hospodyní v Německu proto za ukrutnou, že děvečku svou, ještě o půl noci v kuchyni neb drhnutím dlážky se mučící, nadto i skrovným jídlem, zimou a nedostatečným spaním sužuje; nečiním ani proti tomuto náhledu jeho námítky. Z toho však nelze souditi, že by ve Španělsku podobných ukrutných hospodyní nebylo. A štvou-li se v německých zemích v čas lovu psové na zvěř; kapounují-li se kohouti; bývá-li ubohá husa seděním a krmením tak mučena, že játra Brodnická (Strassburger Leber) dostává; tedy z toho všeho ještě nevyplývá, že Španělské půtky s býky nejsou ukrutnými a ošklivými. Jestli to v pravdě zábava tak ukrutná a ošklivá, že bych ji po druhé obcovati nechtěl. Zabíjí-li rezouk vola, kuchařka kachnu a myslivec zvěř, stávat se to k užtku člověka; ale ukrutné půtky s býky nemají jiného účelu, leč, aby upokojily divoukrutnost Španělův. Právě-li zmíněný spisovatel, že Španělové při půtkách těchto neradují se z prolévání krve, nýbrž ze zmužlosti, udatnosti a obratnosti šermířův; mylí se nemálo. Sedmý býk ježž jsem v okrouhlici Madridské viděl, vyběhl z chlévu na arénu a spatřiv tam koně, počal ihned couvati. A hle! lid žádal s náramným křikem, aby býk tento bez odkladu se zabil, ještě prý odvážlivosti k boji nemá. Tu neměli tedy šermířové příležitosti ku projevení obratnosti a zmužlosti, a býk předce neušel smrti. Někteří z býků ještě neraněných chtěli několikrát z bojiště do chléva se vrátiti; zdáloť se, jako by tím byli projevovali ošklivost svou nad lidem majícím zalíbení v tak ukrutném zápasu. Neří-li pak to ukrutnosti, nechtíti darovati života býkovi, jenž byl již dokázal, že boje se nehrozí? Neří-li to

ukrutnosti, zavazovati ubohým konům očí, aby se brániti a nebezpečnosti vyhnouti nemohli? Bojuje-li slepý kůň s vidícím býkem, musí ovšem tento zvítěziti. Jistý muž v městě Malaga mi vypravoval, že v tamnější okrouhlici jeden býk devět konů usmrtil. V okrouhlici Sevilské bylo jednou 34 konů od šesti býků zahubeno; jeden z býků těchto usmrtil prý sám 9 konů, a tomu prý byl darován život.

Zdáť se, že i sám lid španělský počíná již nahlížeti, že půtky s býky jsou cos ukrutného. Netrpěť by zajisté, aby při nich nějaký španělský kněz mezi diváky se objevil. V Madridě strojívají se půtky tyto vyjma několik měsíců v roku, každou neděli; v Barcelloňe, ve Valencii, v Granadě a v jiných městech dvakráte neb třikráte v roce; v Portugalsku prý ale již docela přestaly. Mnozí papežové půtky ty zapověděli a nařídili, aby šermířové, ježto život svůj bez příčiny v nebezpečnosti vydávají, z církve vyloučení byli. Jistý španělský kněz mi osvědčoval, že jedna této záležitosti se týkající bulla papežská začíná těmito slovy: „*Concedimus crudelibus Hispanis*“ (dovoluujeme ukrutným Španělům.) Slyšmež však ještě ku konci, co o půtkách těchto smýšlí slovutný spisovatel španělský — Fernan Caballero. *)

„I nejtvrďší srdce, dí spisovatel tento, muselo by při mukách ubolých zvířat těchto puknouti; ale milovníci divadel těch mají oči, pozornost a cit toliko pro býka. Bývají jako pomateni, a pomatenost tato přechází i na mnohé cizozemce, kteří jinak Španělsku a ukrutné té kratochvíli příznivci nejsou. Ostatně musíme vyznati a vyznáváme s bolestí: Ve Španělsku jest utrpnost se zvířaty obzvláštně v mužských více věci skumnosti

*) Vlastně Cecilia de Arom. Viz její spis: *Die Möhe* II. Theil Seite 39, 40.

(Theorie) nežli věci výkonu (praxis). V nižších třídách lidu nedostává se jí docela. Půtky s býky bývají zábavou cizozemcům, kteří mají buďto pokaženou chuť, anebo okusivše již všech rozkoší života až ku zošklivení, práhne voda již zamrznutí počínající po obživujícím zamíchání; a nebo bývají zábavou velikého počtu takových Španělův, kteří mají mnoho energie (vážnosti) ale málo sentimentálnosti (citlivosti) a kteří nadto již od mládež takovým divadlům přivykli. Mnozí přicházejí do divadel těchto ze zvyku, jiné obzvláště paní, aby viděly a viděny byly; jiným navštěvovatelům těchto půtek s býky nebývali půtky ty zábavou, nýbrž mukou; nicméně při nich předce setrvávají následkem tělesnosti, jížto se dostalo v hojně míře lidské naší přirozenosti.“*)

Listek z tobolky r. 1866.

Podává Jan Soukop.

I.

Obloha politická kabonila se nad ubohou vlasti jako černý pokrov; těžká bouře již hrozila vypuknouti. Naděje, tato blaživá dcera nebes, naděje v zachování míru, ač posud žila, denně bledla. I doufali jsme předce do posledního okamžení, až krutý král Svantovit uchopil se krvavého žezla. Pluk Airoidiho, jenž od 28. května v okolí našem meškal, povolán ke dni 17. června na slavnou polní mši do Doubravice, ze které však sešlo, an téhož dne polední dobou z nenadání vojsko na bojiště úprkem odtáhlo. Sestával pluk onen s Maďarů a Srbů, maje dva kněze: katolického a nesjednoceného Řeka.

Co zvláštnost vytknouti sluší, že v témž pluku nacházel se také jeden nováček, přívrženec tak zvaných Nazarenův. Blouznivci tito zavrhuje neomylnou autoritu církve u vykládání písma sv. překrucují smysl slova Božího dle vlastní zbrklé hlavy a učí na příklad, že Bůh na prasto zakazuje přísahati a zbraní užívati. Věren nesmyslným bludům své sekty nováček ač již několik neděl na vojně byl, nemohl nikterak přiveden býti, aby přísahal a kdykoliv mu zbraň do ruky vnutili, pustil jí na zem. Následkem této

tvrdostí byl ustavičně vězen a pokutován a uloženo bylo knězi by ho vyučováním získal. Než, všeliká snaha byla marná. Důvodům nejjasnějším odpíral, předstíraje vnitřní hlas Boží, kterého prý uposlechnouti musí. Konečně oznamil kněz písemně plukovníkovi, baronu Gamerovi (který mimo chodem řečeno, zvláštní vlivností svou všeobecné oblíbenosti u nás došel,) že není naděje, by zarytého sektáře na jiné myšlénky přivedl. A tu hned odevzdán nešťastný blouznivec jinému učiteli — kaprálovi. Ač ze stanoviska křesťanského takovéto vštěpování náboženství nikterak schvalovati se nedá, přec bylo tedy bohužel nevyhnutelné. Či jak by obstála armáda, kdyby Nazarenství od vojny osvobozovalo? Nehrnula by se chasa k vojně povinná šmahem do sboru privilegovaného? A nemohli by dokonce i skuteční vojáci zbraň zahoditi zvláště ve válce pod zástěrou, že se stali Nazareny? Jediná lekce u kaprála působila víc, než deset cvičení kněžských — Nazaren přísahal a chtěj nechtěj chopil se zbraně. Avšak měl svrchovaný čas, an po vyhlášení války by byl po

*) Obrázek III. na str. 59.

zákonu vojenském bez milosti zastřelen býval. Jiný podobný blouznivec jak mi praveno, dal prý se v pravém smyslu slova dříve ubít, než by byl přísahu složil a zbraň nosil. —

Katolický kněz téhož pluku byl kutý Maďar, vtělené takřka přísloví maďarské: „*Extra Hungariam non est vita*,“ t. j. mimo Uhry nestává žádného života. Čítal Maďarů v Uhřích za třikrát tolik, než jich skutečně je, maje bez mála každého za Maďara, kdo v Uhřích přebývá. I když černé na bílém se mu ukázalo, v Naučném slovníku, jaký je počet Maďarů, Slováků a Srbů v království uherském, hádal se a durdil, že liché jsou prameny našeho slovníka, jako by sám osobně byl veškerou říši Svatoštěpánskou sčítal. Vůbec nebylo dle jeho náhledů nikde intelligence, ani svobody, ani vzdělanosti, ani blahobytu — leda v Uhřích: *extra Hungariam non est vita!*

Pravý opak samolibého Maďara byl kollega jeho skromný, rozšafný a upřímný Srb Kojič, z řádu Basilianův blíž Karlovic obývajících. Byl již obstarlý pán a býval dvorním kaplanem věhlasného druhdy patriarchy Rajačiče. Nemaje peněz nemohl se dodělati ani fary, ani místa představeného v klášteře, ani v církvi nesjednocené podnes nejhnusnější svatokupectví se provozuje. Nestáváť tam také zvláštních farních domů, jako u nás, nýbrž kdykoli pop umře, přestěhuje se fara do jiného selského statku, který je majetkem nástupce jeho. Prosti mnichové bývají po celý život takřka otroky svých archimandritův. Sloužiliť p. k. u vojěť již v neblahé válce italské, nesdělují nikterak nepochybnou jistotu ve vítězství, jakou se vychloubal ješitný, nezkušený Maďar, domnívaje se, že veškerá pruská armáda do bot praskne, před husary, kteří prý přímo do Berlína klusati budou. Nenadálť se ovšem Maďar, že on právě místo Berlína

k Vídni utíkatí bude s nepátrným zbytkem svého pluku, jenž téměř veškeré důstojníky v boji ztratil. Někteří z nich, i řadové vojáci téhož pluku, poranění léčili se, napotom v okresní nemocnici rajecké. Litovali ubožáci času, že plné 3 neděle zabáletí museli, u nás, a napotom dvojnásobnými pochody, žízní a hladem zemdení — — útokem na nepřitele v pevné posici postaveného a všelikou spíží a výtečnou zbraní výborně opatřeného. Všech raněných v Rajci ošetřovaných bylo 15 důstojníků a 88 řadových mužův. Místnosti pro nemocné poskytnul patriotický pan kníže Salm; vrchní správu nemocnic vedl obětivě pan ředitel Gavalovský. An Rakousko tehdež k smlouvě Ženevské nebylo ještě přistoupilo, dle které raněné vojsko a ošetřovatelé jeho jsou nedotknutelní, museli uboží vojinové za nedlouho rajeckou nemocnici opustiti, a po dráze na útěk se dáti, by nepadl do rukou pruských. Jeden jediný Polák Gurko Zajda, byl do prsou smrtelně raněn, uvázl v Rajci, kdežto i dne 11. července pouť vezdejší dokonal. Měl slavný pohřeb s hudbou, rakev ozdobenou věnci, a trikolory od paníček rajeckých strojenými. Nyní vyznačen i hrob zbožného Poláka nákladným křížem železným, který mu na pobídku pana Gavalovského postavili národovci zdejší. Kříž nese tento nápis:

Tady bratře chrabří zbraň si složil,
Stuhla ruka Tvoje vítězná,
Koule sklála prsa železná,
V boji za vlast smrti ctné jsi dožil.
Vzdálen Polsky, ojeizny své drahé
Dívej v lůně sestry Moravy,
Až ti anjel věnec oslavy
Věčné podá na výšině blahé. —

II.

Jobova věšt o nešťastné porážce králohradecké (dne 3. července) rozlítla se bleskem po ubohé vlasti, ač noviny z Prahy dávno nás již nedocházely. Za to dojížděly k nám denně noviny živé, ne-

pochybné — celé vlaky nabité — raněnými. Nádraží rajecké obklopeno bývalo přes celý den okolním lidem, který netoliko po novinách z bojiště pátral, nýbrž upřímnou soutrast s raněnými jevil, donášeje pro jich občerstvení hojnost potravy, masa, mléka, kávy, koláčů, chléba, doutníků atd. Samaritánskou službou vyznačili se opět útrpné paničky a slečny rajecké, nad jiné však vynikal pan Gottlieb, představený nádraží se svou chotí, kterážto ze zásob lidem snešených na kotlích vařila kávu, polévky, maso atd. a to po mnoho dní a nocí — an manžel její poděloval a podělování řídil, by pokud možná, všem se něčeho dostalo. Šlechtný skutek tento sám v sobě jest odměnou nejsladší, a převáží zajisté mnohé zlaté křížky, ježto po vojně z oblaků se chumelily.

Zároveň s raněnými ujížděl personal železniční s rodinami a se vším svým činem, děsivé zprávy roznášeje všude kdekoli vlaky se stavovaly. Nejvýmluvnějšími novinami o tom, co se děje, bylo na sta vozův — prázdných, ježto po několik dní a nocí jakoby o závod okolo Doubravice ujížděly k Brnu, v Uhrích spásu hledající před vítězným Prusem. Nejednou 20 i více lokomotivů saských i českých jeden za druhým střelou ujíždělo. Telegrafům krátil se dech každým dnem, každou hodinou, jako umírajícímu; včera již jen z Pardubic se telegrafovalo — dnes již jen z České Trebové, již jen ze Svítav, z Březové, ze Skalice — až telegraf světoběžný na čisto ducha vypustil — a poslední vlak z Rájce k Brnu ujel. — Hrobové ticho se rozložilo po kraji druhdy tak půvabném a živém; celá příroda v květu letním podobala se desnému hřbitovu, an člověk skličenosť vlastní na ni přenášel. Jenom ptáček hovořil na drátu telegrafním tak vesele, jakoby pranic nezáviděl člověku — pánu světa — té smutné přednosti, že hůř než dravec pustošiti dovede

krásný ten svět olovem a prachem, jehlovkou a dělem, ohněm a mečem. Truchlivá to přednost a špatné to svědectví, chvástavé osvěty století devatenáctého, která zamítajíc ideální nadšenost a umění středověku jedno neblahé dědictví středověké zachovala, ano na stupeň obromý přivedlo — pěstní právo. —

Bylo to 12. července ráno, když se donesla k nám ohromující zpráva, že Prusové již ve Svítávce 1½ hod. cesty od Doubravice nocovali a že již k Doubravici táhnou. Zmatek téhož dne ovšem se nedá popsati. Kdo posud nezakopal a nezazdil dříve, co uchrániti chtěl, činil to v poslední chvíli — každý bez mála byl tehdež zedníkem. I chudšasové nejbídnější, jenž neměli čeho schovati, trásli se o své — děti, neboť se mnozí na to dušovali, že prý v Čechách dítky se od Prusů vykoupiti musí, chlapec za 10 zl. děvče za 5 zl., jinak že na vrbách je věší. Největší naháňku však měli chasníci a mladí mužové, ježto v houfích s uzlíčkem pod paží uháněli od Boskovic a Svítavky k Brnu, na jisto pečetiце, že u př. pan farář Olešnický příchozím Prusům ihned matriku odevzdati musel a že hned se rekrutovalo. Ano udával se zevrub i počet rekrutův, kolik prý odvedli Prusáci v Poličce, v Olešnici, ve Svítavách atd. Což divu, že i naše chasa se poplašila ba i mužové ženatí s pláčem rozloučivše se s manželkami do lesův umetali. Nesmyslný strach tento nemálo rozmnožili sami úřadové, vydávající mladému lidu průvodní listy, ano vyzývající zjevně, by chasa prchla, jinak že Prusy rekrutována bude; kdo tedy mohl ještě pochybovati? Mezi houfy prchajícího mužstva obecného uháněl ne jeden mládevec myslivecký s puškou, předháněje se tu s opozdilým jak říkáme „obšourem“ tam s četníkem, jenž sáhovými skoky upaloval do zaslíbené země, kde Prusákův posud nebylo. —

Konečně dne 12. července k večeru přiletěly do Doubravice první pruské kobyly a dech se v nás tajil z toho, co se bude dít. Byltě to štáb 8. infanterní divise pod generálem von Hornem, který se ubytoval v knížecím dvoře. Na faře se uhostili 3 štábní lékaři a 2 polní faráři se služebnictvem. Oba duchovní měli každý svůj vlastní kočár a 3 koně od státu. Pochopitelně jest, že jsem se hned ku katolickému faráři P. Nagelovi důvěrně přitulil, spatřiv v něm anjela strážného, který mne svou radou bratrskou mnohé škody ochránil. Bez jeho výstrahy byliby si prusáci bez pochyby můj kočár na věčnou oplátku vypůjčili, jako se stalo zadušnímu. Kdož by se byl nadal, že ani zadušního kočáru šetřiti nebudou? Přes to byl to ještě jeden s předpotopních exemplářů, jakové již dávno vymřely v ostatním světě mimo — fary. Nezapíráme, že jsme ze srdce červenému husaru, který v něm stoje ujížděl, přáli toho pláče a skřípení zubův, jehož od časů Abrahamových zakoušeli duchovní Doubravičtí na této nemilosrdné káře.

Protestanský pastor Dr. R. měl ohromný kočár na způsob našich poštovských, nabitý kufry, kterýžto za obydlí sloužil jeho kostelníkovi, v němž i „kistr“ tento spal hlídaje valečné zboží pána svého, jež za dne ustavičně překládal u př. aksamitové šatstvo, cíchy, skvostné přikrývky, ano i železné — hrnce. Od P. Nagela jsem se teprv dověděl, že pověst o rekrutování Prusů v Čechách a na Moravě náleží mezi směšné bájky, vymyšlené na postrach ubohé chasy, která nocovavši v lesích teprv druhého dne ráno domů se vracela. Já pak touž dobou učinil jsem poklonu staříckému generálu von Hornovi prose ho, by milosrdně nakládal s osadou, která nedávno vyhořela. Přijal mne velmi laskavě a na mou

otázku stran služeb Božích a zvonění atd. odpověděl, že v náboženských věcech vše při obyčejném pořádku zůstati má, dokládaje s okem zaroseným, že nám všem potřebí jest modlitby a že proto právě tolik zla na světě, že se lidé málo modlí. Výrok tento z úst šedivého generála protestantského není zajisté bez váhy. Zmíniv se o přírodních znamenitostech zdejšího kraje musel jsem téhož dne, kdežto vojsko odpočívalo, veškeré hosty své doprovoditi do jeskyň sloupských, které jim tisíce „ach Herrje“ vyloudili. P. Nagel ujišťoval mne mezi jiným, že farníci jeho pranic nekradou, v čem jsem však pochybnost svou vyjádřil, vida na vlastní oči, jak Prusák sotva do domů vstoupív, slepici čistě ošklubanou do kuchyni přistojiti si dal a druhého dne zase jinou. Kde jí asi koupil? Ostatně musím svědectví vydati, že v mém domě pranic sami neodcizili, vyjma píci pro koně; ovšem se jim ochotně dalo vše co žádali, zač veždy zdvořile prosili i děkovali. Zvláště vrchní stabní lékař Dr. Schubert vyznačil se takovou jemností a přívětivostí, že mi nikdy z paměti nevypadne. Dne 14. od táhli k Brnu.

Z této první známosti s Prusáky nenadal jsem se ovšem těžké zkoušky, která mi nastala v nemnohých dnech.

Dne 16. na večer přivalila se na Doubravice nová povodeň nepřátelská: pluk gardových granátníků císaře Františka Josefa (!) číslo 2. s 2 generály; a pak oddíl gardových dělostřelcův. Na faře se ubytoval nadplukovník granátníkův a velitel dělostřelectva s 2 adjutanty, přes 20 mužů a tolikéž koní. Nebylo však dosti tohoto nadělení; pocíť též poručík gardových hulánů č. 3. setniny pefelem, že prý mu mám laskavě vydati všechn oves, co na sýpce mám. Já pravil, že ho bude sotva měřice. An ani smrt nebéře, kde nic není, došlo místo

ovsa na ječmen, kterého 10 měřic na rekvisici pro obec nachystáno bylo v pytlicích. Huláni hnali se proň na půdu, an šavlice jejich po schodech děsivě břínčely. Tu pak událo se divadlo tragikomické. Plukovník granátníkův v domě obývajícím obořil se na rekvirujícího hulána, jakým právem prý se opovazuje žádati píci, která jedině jemu náleží; hulán se bránil a tu též velitel artilerie osoboval se právě na sýpku — a tak se vespolek tito tři vydríduchové hádali, až by bylo bez mála na pračku přišlo. Já naslouchaje tiše, nenalézal jsem příčiny tomu neb onomu nadržovati, předvídaje, že všickni stejně platit budou. Konečně se rozdělili při lucerně a p. hulán vyžádal si ještě zdvořile několik láhví vína. Na namítku, co potom dám ostatním důstojníkům, an zásoba již dochází, odpověděl štipkem, že prý to všechno jedno, vypijí-li to ti, nebo oni.

III.

Den 17. července zůstane mi nad jiné v památce. Městečko bylo tak zaplaveno Prusáky, že ani nebylo pomýšlení na mši sv. An obec se zdráhala složití obilí, jak Prusové žádali a jak já jsem radil, požádáno místo obilí tuším 6 kusův hovězího dobytka. Tehdejší obecní představení dali tentokráte faráři přednost a vzali mu pro Prusy první krávu — a proč ne? Vždyť měl ještě dvě, a v celé obci prý dle jejich slova neměl žádný více? — Druhou krávu vzali mlynáři p. Ř. a ostatní v knížecím dvoře. Nadplukovník litoval, že takto farníci jednají, knězem začátečníkem, jenž se v Doubravici takřka ještě neohřál, pomoci však nemohl, an bráti musel toliko krávy, které obecní slavný úřad naznačil. —

Při obědě téhož dne vyplachoval si floutek adjutant Rakouskem nevymáchaná ústa tak, že by i holubici musela žluč překypět. Vyměnil si ode mne rakouskou zlatku, a posměchy si z ní čině

doložil, že ji musí poslati domů, aby prý přec poznali rakouské peníze. Já odvětil na prosto, že i za papír přece všeho nakoupiti můžeme.

Když po obědě hořcí hosté tito odjížděli, z čista jasna přijel na faru vůz a na něm 4 Prusáci nemocní na choleru; průvodší jich s bodákem ohlašoval mi ovšem zase jen ústní pefél i, že fara Doub. se ustanovila za lazaret čili špitál a komandoval otevření světnice a chystati postele, peřiny a. t. dále. Odvolával jsem se, že v Rájci je polní špitál zřízený pro rak. vojsko, čítaje přes 100 postelí, že tam též je stanice železniční, ale uic platno — pefél je pefél a kdo by se také kněze ujímal? — Museli se otevření světnice a ubozí choleristé pole mrtvi vyvlekli se z vozů a museli se z rájecké prázdné nemocnice dovézt postele a jiné příslušnosti špitální. Lékař pruský, který téhož dne u nemocných zůstal, přál mi štěstí k tomuto nadělení, an prý lazarety vyjmuti jsou od všelikého ubytování zdravého vojska a ode vši rekvisice. Co do poslední výhody, bylo pro mne již pozdě a co do ubytování zdravých, nevidělo se mi tak hrozným býti, jako lazaret choleristův, s nimiž jsem se všemi domácmi až do 10. srpna bydleti musel, až p. Dr. Vankel z Blanska, jenž napotom léčení jich převzal, úsilně na mne dotíral, bych se vystěhoval z domu morovinou nakaženého. Po celý čas vlály z okna a nad bránou dva prapory bílé s červeným křížem na znamení lazaretu, jemuž každý vyhýbal. —

Během celého toho špitálnictví leželo na faře 10 choleristův z nichžto dva tamtéž zemřeli a sice gardový střelec Klenner, a granatýr Maas. Ubohá matka Klennerová, vdova psala mi po vojně srdcelomný list, prosíc bych jí zprávu podal o způsobu smrti a pohřbu jejího syna jediného, do něhož veškerou naději ve stáří svém sklá-

dala. Ach tolik takových to listů žalostných psáno od matek hořekujících, kolik milionů alží teklo a teče posud pro choutky ctižádostivých lidí! —

Rok 1867 přijela tatáž vdova až ze Charlottenburku do Doubravice, by porosila hrob milého dítěte slzou materskou a přivezla naň porcelánový kámen na způsob cihly s nápisem, a dala hrob zeleným drnem obložit. Po Maasovi našli soudruhové jeho toboleku, ve které se nacházela fotografie jeho milky a milostný list, který mu do pole psala — na posledy.

Pruský lékař, o kterém jsem se na hoře zmínil, zdál se mi dle jména z počátku kutý Berliňák, zatím seznal jsem v něm brzo uvědomělého, nešťastného Poláka, který prý pro národní snahy též již přísně vyšetřován byl pod ostrou dohlídku dán byl. Měl jméno z cela německé, které však již dědové jeho — já jsem se toho zhrozil — liberální mi (!) Prusáky úředně oktrojováno bylo, místo jména ryze polského. Stalo se prý tak před lety v celém jednom kraji. Vypravoval mi pološeptem, že již nežije co Polák — nýbrž živoří co pouhý lékař, slepá — mášina v rukou německé vlády. Zoufalé to vyznání. —

Musím též zmíniti se ještě o jiném lékaři pruském, který jednoho dne nové choleristy mi vnutil a s hroznou hubou mi vytýkati chtěl nedostatek křesťanské lásky, kdežto nájemník ten, jak jeho služové mi vypravovali, Boží dopustění kútil, když ho jednou v noci k nemocnému zburcovali — byltě pak žid avšak nestýchal se kázati o křesťanské lásce! — Dovezl 10 choleristům as žídlík červeného vína zdravým důstojníkům pak ve dvoře dal celý koš láhví, bezpochyby pro nemocné nějakým spolkem zaslanych. Týž dobrodinec, přijel pak 8. srpna z čista jasna ze Svitávky s vyšším rozkazem, by zbývající choleristé následujícího

dne buď jak buď do velké lázaretu. Letovického dopraveni byli, co se i stalo. Bylo mi těch chudáků opravdu lito, an někteří měli takřka smrt na jazyku. —

Lazaret cholerový zbavil mne ovšem všelikého dalšího ubytování nesčíslných vojáků městečkem k Brnu i zpět táhnoucích; avšak za to jsme si všickni v domě postonali, až téměř zázrakem — nikdo z nás neumřel. Téhož času vypukla též mezi faráře, na kterou od 17. července do 21. října 105 osob zemřelo. Toliko dvě osady: Jablonka a Kuničky zůstali nedotknuty. —

Jednoho dne rekvirovali Prusáci i p. kaplana, by jim pochoval kamaráda a protestanta v Rájci, což ovšem beze všech obřadů učinil. Divná to zajisté nedůslednost protestantův, jižto spílající nám modlárům přec kat. kněze při pohřbu míti chtěli. Jindy pochovávající v Rájci sami opět protestantského vojáka tázali se u hrobu, zdaž už je vykropen svěcenou vodou, která se jím na žádost z nejbližší chalupy donesti musila.

IV.

Dne 5. srpna kázal pruský pastor ve filiálce ražské ovšem beze všeho opovězení, což také v Doubravici téhož dne se státi mělo, avšak námitka farářova, že chrám je příliš malý pro tolik vojska postačila, že od svého úmyslu kazatelové upustili. Za to však katolické vojsko vykonalo téhož dne k večeru svou nedělní pobožnost v Doubravickém chrámě. Kat. farář 9. královské devise P. Letocha vložil vojákům nedělní evangelium napřed v němčině, modlil se litanie o P. Marie doloživ modlitby za krále, královnu a prince, za každého zvláště; potom přidal ještě několik Otčenášů za padlé a raněné bratry. Pak opakoval se výklad a celá pobožnost v jazyku polském. Byl přítomen těmto službám Božím pozoroval jsem, že vojsko pruské

jevilo v celém chování svém hluboké sebevědomí náboženské. Vše se hrnulo k oltáři, Němci i Poláci poklekše na kolena a znamenavše se křížem naslouchali pak stojíce slovu Božímu s takovou pozorností, že takřka nedýchali, nikdo se nepohnul, neohlížel, nerci-li aby kdo rozprávěl, jak to kdesi jinde takřka módou bývá; známo vůbec, že zvláště ti, kteří lidem začasťe dosti ničemným se klání a takřka na kolena samou zdvořilostí před nim padají, považují to za hanbu, Pánu Bohu v chrámě se pokloniti a tudíž službám Božím se vyhýbají a přijdou-li někdy obyčejně jen na komando svých představených — tu ovšem chovávají se na místě svatém tak nezdvořile a pohoršlivě, že by se jim v pořádném domě, za takové jednání všim právem dveře ukázaly. — Při celé litanii a modlitbách vojsko pruské klečelo a po skončené pobožnosti nejedni ještě před oltářem v tiché modlitbě pobřizeni klečeli, až se chrám zavřel. A hle, tato pobožnost pranic nepřekážela vojenskému duchu, ano máme za to, nemálo jej utužila a povznesla. Jak mi P. L. jistil, nečeká pruské vojsko na přísné komando, alebrž přes celý rok přistupuje pilně ke stolu Páně. Nebylo by tuším se škodou, aby též vojsko naše za příkladem Prušákův netolikó jehlovkami se ozbrojilo, alebrž i duchem náboženským zbraň hmotnou posvětilo na obranu vlasti.

Uznávajíc co chvalného na vojsku Pruském, nemůžeme zamlčeti, že i kněžstvo, jejich polní, pokud jsme ho poznali a o něm slyšeli, vesměs je velmi horlivé a statečné, nezačínajíc v tom nejmenším své důstojnosti kněžské. Vypravěl mi zmíněný P. Letocha, že nedávno ubytován jsa na jisté faře, uslyšel náramný hluk na dvoře. Otevřa okno, vidí, že chtějí vojáci faráři rekvirovat kus černého dobytka. Když pak farář jakési námitky vysloviti se odváží, tu vytáhl

důstojník pruský všecka stavidla své nevymáchané huby a spustil na ubohého kněze celou povodeň nejsprostších nadávek, čím ovšem sám sebe na pranýř surovce stavěl. P. L. nedbaje šedin surového důstojníka oslovil ho z okna hlasem určitým a pevným: „P. důstojníku, vy máte právo rekvirovat, avšak co tady mluvíte nepatří nikterak k rekvizici, toho já si rozhodně zakazuji.“ A hle, surovec omlouvaje se — zarazil. —

Za polního kněze, jak mi praveno, nebéře se v Prusku kdokoliiv se hlásí, nýbrž biskupové sami vybírají a vyzívají nejvýtečnější kněze do služby vojenské. Dostane pak každý takový divišijní farář 1200 tolarů a za času vojny má 3 koně od státu, toliko kočár kupuje si sám.

Mezi kazateli protestantskými nalezali se také mnozí dobrovolníci, kterých vyslal a platil spolek Gustav-Adolfský a tudíž ovšem bylo jich mnohem více, než kněží katolických. —

Nemůžeme a nesmíme na konci řádků těchto mlčením pominouti, že nás věhlasný p. kníže Hugo Salm-Rifferscheid po celý čas pruské okupace neohroženě mezi námi ve svém zámku rajeckém setrval a tudíž všeliké břímě strastné té doby plnou měrou snášel. Utrpělť ovšem takto mnohou ránu, avšak od lidu ji odvrátil, kterýžto, vida vznešeného pána stejně, ba mnohem více strádati, příkladem jeho mravně se povznášel a sílil, kdežto jiní šlechticové s úředníky na mnoze prchajíce před nepřítelem malomyslnost ubohého lidu, ba zoufalý téměř strach provolávali. Proto není také nikoho v okolí, kdoby se upřímně neradoval s císařského listu, kterým Jeho apoštolské Veličenstvo statečnost a obětovnost p. knížete před celou vlastí uznává a chválí. Ač zámek rajecký byl po celý čas války téměř zaplaven hořkými hosty, přec v kaple zámecké neměli protestanté pruští ani jednou svou

pobožnost a to proto, že p. kníže rozhodně se kazatelům vyjádřil, že proti tomu co katolíci protestovati musí, ledaby násilně vystoupiti chtěli, čeho však neodvážili se. — Z knížecích dvorů pobralo se na 100 kusů hovězího dobytka, 9 koní, 6 plemenic, do nichžto kulturní národ za živa šavlami sekal; mimo to rekvirovali v knížecím pivováře rajeckém tisíc věder piva i s nádobami a všecku plci i obilí co na sýpkách bylo atd.

Teprv dne 18. září odtáhli poslední Pruzové z Doubravice a okolí, doprovázeni jsouce všeobecným přáním, by se nikdy více nevrátili. My pak nehodlajíce milé krajany rozvlačným pérem unaviti, přestáváme na tomto skromném listku z tobolky osudného roku, s kterým jsme se následujícím proslovem Sylvestrovským na věky rozžehnali:

Slyšte! rána dvanáctá už bije
Na hodinách věčných, světových —
Umřel rok — a nový zase žije,
Z červánků se zrodil růžových;
Rakev — kolébka — jak těsně stojí
Vedlé sebe! Smrt zas život strojí.

Krvavé a děsné byly tvoje cesty,
Jimiž jsi nás vodil životem
Roku strastný, šedesátý šestý!
Vítali jsme tebe s jasotem, —
Končíme však s bolem v tuto dobu,
Na tisíce naplnil jsi hrobů.

Svantovít hle zdupal zlaté nivy,
Zpupný zachvátil vlast Branibor,
Odvěký náš — vrah a lupič lstivý;
Zaplavil nás jako přívál s hor,
A kam nedosáhla jeho ruka,
Moranina pustošila muka.

Acť, kdo sečteš tisícerych strastí,
Miliony slz a — krve tok,
Smrtné rány, ubohé jež vlasti
Zasadil — nám — pominulý rok;
O kéž nikdy nevrátí se více,
Na věky kéž shasne jeho svíce.

Pochodeň již shasla zlého roku,
Neustal však svatý za vlast boj.
Kdo jsi Slávy synem — v pevném kroku
Do boje zas nového se stroj;
Za otčinu a za její práva
Nechť každý statky — život dává.

Čím víc vrahů na tvůj život sahá,
Slavnějším tím budeš vítězem;
Nechť žije vlast — ta matka drahá!
Heslo naša: „Buďme železem“ —
Kladivo když na sklo křehké buje,
Roztříští je, železo však — skuje.

Bývá otrokem jen ten, kdo v boji
Odhodí zbraň z ruky zbabělé;
Kdo však pevně třímá meč, ten stojí
Jako skála. — Protož přátelé,
Nikdy — nikdy zbraně nesložíme,
Umřeme — buď slavně zvítězíme. —

Nuže slyšte přísahu tu svatou
Strážní otcův našich duchové!
Nikdy nedáme, by rukou klatou
Spoutali nás cizí vrahové;
S Bohem tedy k předu mužným krokem
K slávě vlasti novým tímto rokem!

Jediná dcera ze statku.

(Obrázek ze života.)

Jež nakreslil: *Josef Ehrenberger*, kanovník na Vyšehradě.

I.

Po celém hořejším pořádku Svítavy, od Březové až po Blansko, není přes Juranův statek v Sudlově. Stavění od cihel, chlěvy a sýpka od kamene, stáje a stodola na pilířích: vše zánovno, obíleno a upraveno jako klec. A proč by nebylo, když Jurna teprvé za svého hospoda-

ření vše ze základů zbudoval, a s opravami, byťsebe menšími, z dneška na zejtrék neodkládá? Ovšem, lehko stavět a opravovat, když jest z čeho. Taková živnost, která má luk na dvacet vozů sena, a sevného pole, na němž vyrosté, nač bys pomysllil, přes sto měr: taková živ-

nost, řku, ta něco vydrží! Ale, co pravda to pravda, Jurna se přičiňuje a hospodářství sobě hledí, jako málo kdo po celém okresu. V čas vzdělá, v čas oseje, práce a potu nešetří, a mrvou zrovna plýtvá. S čeledí-
nem Martinem, jehož dle nářečí v oné krajině běžného nazýváno Machem, srovnali a upravili mrviště na zvláštní způsob, aby sluncem nepráhlo, deštěm neomokalo, a chlewné hnojovky, aby ani kapka nazmár nepřišla. Ti dva lidé jsou jako krtkové, nejrač by celé dny jen v hlíně se batolili: každý příkop vyberou, každou jámku vyštourají, aby jen hodně na mrvišti přibývalo. Za dostatečného hnojiva zkusili také hlubší orby, a hle! ono se osvědčilo tou měrou, že Jurna o dobrou třetinu více sklízí, než kterýkoli jiný soused ve vsi.

Nesmíme však zamlčet, že Jurna vedle upřímného přičinění také o to svědomitě se snaží, aby sobě pozhnání Božího zasloužil. Jest vzorným manželem, příkladným otcem, svorným sousedem a dokonalým katolíkem. Marného slova z úst nevypustí, o palírnu nezavádí, drží na chrám Páně, na kázeň i pobožnost domácí; a kdo se k němu o slušnou věc uteče, s prázdnou neodchází. Proto mu Bůh žehná. Co dále k celku utěšeně napomáhá, jest to, že Jurnovi lidé všichni, jak se říká, za jeden řemen táhnou, a jedním kolejem se ubírají. Jurnova ve všem svém počínání jest pravým odleskem řádného manžela: tichá, mírná, nábožná a k chudým štedrá. Co živa klevet neměla, s nikým na štíru nebyla, a s vyjimkou almužny ničeho o své hlavě neučiní, aby se s manželem neporadila. Ba i ta čeled, že jí v domě krivdy není, hospodáři celým srdcem jest oddána, a dbá o jeho, jako o své vlastní.

Věru, všechnoť u těch Jurnů milo a pěkně, ale ozdobou a radostí celého domu jest Kateřinka, šťastných rodičů jediné dítě. Rodiče ji vychovali s onou péčí, jakouž Bůh

rodičům křesťanským prikazuje, a vychovali sobě anděla. Po celém Sudlově jde o Kateřince jedna nepřetržitá chvála, ale lidé říkají, žeť to děvče, kteréž všech pět P má pohromadě. A věru, nejsou na omylu! Kateřinka jest poctivá a nevinná jako lilie, pobožná jako světice, pracovitá jako včelička, pěkná jako růže; a co se posledního P týká, to oněch předešlých nebude menší. Také peněžitou bude Kateřinka. Jak jináče? Jediná dcera, takový statek a dluhů nic! Kdyby hotových ani halíře nebylo: Jurnova usedlost bratrovi za celý tucet tisícovek stojí. O, kdo se na Jurnovo přiznání, a Kateřinku dostane: ten sedne do plného, a o štěstí bude moci povídati!

Pravdať, tak honem ono to ještě nebude. Otec Jurna říká, že dceři věk kaziti nebude, a Kateřinka, ač osmnáctiletá, jest dotud jako děcko a o světě mnoho neví. Nezbedná chasa ve vsi se jí tak mezi sebou směje, že prý sobě dotud s pannami hraje a chlapců se bojí; ale nebojí se. O dobrém svědomí a o čistém srdci netřeba se koho báti, a s pannami, jsouc příliš moudrá, také sobě už nehraje. Křesťanské vychování a bdělost rodičů zabránily, že vášeň zbožné srdce dceřino ještě neovanula. Proto se Kateřince nejlíp jen u rodičů líbí, a když souvěká děvčiska v neděli a ve svátek odpoledne se toulají aneb u muziky trdlují: sedává Kateřinka za knihou, a rodičům i čeledi předčítá. O knížky u Jurnů není. Kateřinka jest zapsána v Moravském i v Českém Dědictví, také z Hradeckého a Píseckého Dědictví otec pro ni spisy odebirá, a jiná ještě pěkná a užitečná čtení z fary donáší. Taktě utěšené zábavy pro celý dům, a otec Jurna nemálo se diví, kterak lidé při tolikých tak pěkných a levných knihách o jiná vyrazení státi mohou.

Nevím, nevím, jak dlouho ono takhle u Jurnů zůstane. Kohout svůj

červený hřebínek a otec pěknou dceru před očima světa neukryje; jelen vodu a ženichové bohatou nevěstu dojista vyslidějí. Podivno dosti, že u Jurnů ještě nikdo nezaklepal; ale, jak se všechno podobá, dlouho do toho nebude.

Píše se leto Páně 1865, jest napodzim po svatém Václavě, kdy zemědělci se vyorávají a sklízí. Všady po polích lidí jako mraků a po staveních prázdno, leda že hospodyně doma na hlídce zůstala, a dělníkům na pole nějaké najedení chystá. Právě tak u Jurnů býti shledáváme. Hospodář s čeledí, několik přijednaných ženských a Kateřinka dělají o té boží zemi. Mach prooral řádky, ženské vybírají, nasypávají do měchů, a jak mají nasypáno tolik, mnoho-li se na vůz vejde: jede hospodář s čeledínem domů, aby naplněné měchy okénkem do sklepu po korytě vyprázdnili. Již dvakrát s plným vozem přijeli, s prázdným odjeli; za nějakou chvíli bohda přijedou po třetí, a vezmou s sebou, co hospodyně vybíračkám k obědu ustrojila.

Mohou přijet na místě, a hospodyně v rozpaky neuvedou. Jurnová napekla vdolků po půl drubé čtvrci, má je rozloženy na dvou deskách, a výborně se jí povedly. Jsou na čtyry prsty, krásně upečený jak smažinky, některé sýrem jiné perníkem posypaný, a ještě jiné rozvařenými kadtáky namazany. Za takový oběd netřeba se pomluvy obávat. Proto jest Jurnová také velmi spokojena, a čeká jen, coby boží dárek prochládnul, aby ho do nůše srovnati a po mužských, až přijedou, na pole odeslati mohla.

Mužští dotud nepřijeli, ale za to někdo cizí do statku přišel. Přivelebila se vysoká obstarlá žena, majíc na zádech krámskou putnu s víkem a na ruce sotor, z rákosí upletený. Vešla do světnice s veselou jako dobrá známá, a po obvyklém křesťanském pozdravení bez okolků putnu s ramen na lavici

spouští, sotor staví opatrně straňou, a hospodyně dle staromoravského obyčeje ruky podává. Jurnová jest vlídná, ženu příchozí vítá, pobízí, aby se posadila, nohoum odpočala, a ze všeho jde na jevo, že jí návštěva nemilá není.

Jest tak docela přirozeno; neboť nepřihodilo se snad ještě, aby Johanna, máselnice z Letovic, někam v nevhod byla přišla. Kupuje máslo a vejce na Brněnské trhy po celém okolí, platí slušně a vezdy hotovými, a nikoho nezarmoutí. Řeči má jak vody, ví pokaždé něco nového, a každému zná připochlebiti. Optej se ji nač chceš, odpověď nikdy nezůstane dlužná; i také poradit a dobodit umí. Při tom jest opatrná, na čem záleží dovede zdržet za zuby, a nikoho tak snadno nepomluví. Za to má přízeň zvláště u hospodyň, a třeba másla a vajec nekoupila: vdolek neb krajíc chleba pokaždé odnese, a tudý velmi lacino se vyživí. U Jurnů jí přejou všichni až na čeledína Macha. Neublížila mu ani pohlodem, a přede jest mu odporná. Bůh sám ví, čím to je! Mach jest dobrák, ani kůreti nepřespole, celý svět má rád — jen ta máselnice jest mu trnem v očích. Přijde-li na ni kdy řeč, bývá nelaskav, říká, že to babisko ví, kdy papež vstává a co císař pán k večeri mívá; a uhlídá-li, že máselnice z návsi k statku zabočuje, hned se ze světnice klidí a bručí: „Už tu dlouhouhodu štafetářku zase rách nese!“

U Jurnů nevědí, čeho o takových těch Machových vrtochách mysliti; ale proto na máselnici nezanevřeli. Kdykoli do statku přijde, rádi ji vidají, jakož také dnes býti spatřujeme.

Johanna, podarována vdolkem, sedí u kamen na lavici, Jurnová ukládá oběd na pole do nůše, a mezi tím se bavějí hovorem. Máselnice má právě slovo, a prohlízejíc darovaný vdolek ze všech stran, pronáší veliké chvalořečení.

„Matko!“ znějí slova její, „u vás je zdárná pec i zdárná trouba, a vaše ruce jsou zlaté. Takový boží dar jest zřídka k uhlidání: jako mech, jako peří, jako boura; prsty se doň bořejí, srdce se naň směje! U vás, to se musí říci, boží požehnání všady a ze všeho vyhlédá. Ze máte srdce k nuznému, za to vám Bůh nadílí.“

„Hřešila bych, kdybych řekla, že pravdu nemáte,“ odvětila Jurnova; a třeba že chválám Johaňným délkou času uvykla, předeč po někud se rdí a oči klopí. „Bůh nám žehná, že toho daleko, daleko nezasluhujeme.“

„Ba, arci že žehná,“ pokračuje máselnice hlasem povýšeným. „Žehná na poli, žehná v chlévě i v domě. Koně jako srny, krávy jako kádě, obilí jak rákosí! Me korunou všeho jest Kateřinka. To není děvče, to je cherub! Tuhle po povýšení svatého kříže jsem ji viděla, jak byla s pantátem na pouti v Bradlenách. To bylo nějakého koukání, šeptání a ukazování, když se po službách Božích mezi boudami u kostela procházela! Lidé na ni oči nechat mohli. O, šťastná matka, kteráž se takovou dcerou honositi může!“

„Buď Pán Bůh pochválen,“ přisvědčila Jurnova, radostí materskou téměř k slzám pohnuta. „Hodné, jak náleží hodné to děvčisko. Co živa nás nezarmoutila.“

„Ráda věřím, ráda věřím,“ dí máselnice a novými chválami se šíří. „Kateřinka nenarodila se pro zármutek, ale pro radost; jenom že svět té radosti vám samotným už dlouho přátí nebude. Měla jste vidět, jak tam v Bradlenách o pouti chlapci na opatky vystupovali, se rděli a po Kateřince očima stříleli. Dlouho oni vám ji doma nenechají. Člověk zatím obchodem lezkam přijde, lecco slyší, o leccem se doví — jen že jsem se vám dotud chlubit nechtěla. Mladý mlynář z Víru, mladý dvořák z Domašínka na setkání na

Kateřinku se vyptávají; také ten nový kupec z Boskovic, ba i jeden pán od okresu o ní řeč zaonačili. Jak povídám, dlouho vám Kateřinka doma nezůstane; takové májové máslíčko, to ono jde na odbyt, jakby na vítr hodil.“

„Můj Bože!“ diví se Jurnová, ruce spínajíc. „Kdoby si pomyslí, kde oni všady o tom našem děvčisku vědí? Ale mně se zdá, že ani možné není, abychom ji komu dáti měli; a kdyby do konce z domu přijít měla, já bych po ní neobstála, já bych to odstónala.“

„Musíte se na to připravit, musíte si udělat srdce. Děti s rodiči a rodiče s dětmi do nejdélsí smrti pohromadě býti nemohou. Bylo tak před námi, bude tak po nás; z ostatku je Kateřinka vaše dcera, a nemusíte ji dát, leč komu budete chtít.“

Po té počala máselnice se míti k odchodu. K laskavému pozvání, aby zase brzy přišla, dostala od Jurnové na rozchodnou ještě jeden vdolek a vzkazujíc pantátovi a Kateřince pozdravení odešla.

Za humoy se potkala s Machem, jenž naměřiv sobě pěšínkou, hospodáře, s plným vozem jedoucího, na rychlo předatihnul, aby zatím doma ve sklepě něco upravil. Uzřev Johannu zamračil se a chtěl se jí vyhnouti. Žeby však tudy svoje tajné zášti příliš na odiv stavěl, zanechal toho; ale přidal do kroku, a hledě stranou hledal minouti, jakoby máselnici ani neviděl. Než čeho zamýšlel, nezdařilo se.

„Ai, ai Mášku!“ oslovila její nenáviděná na dobrých dvacet kroků před setkáním. „Ty pelášíš, jakby tě vlci honili.“

„Mám na pilno,“ odbýval oslovený hovornou ženu z krátka, a hledě pořád stranou, uháněl dale.

„Toť jsi dnes vstal nějak na ruby, jak nepěkně zblízíš,“ pokračovala máselnice, z krátka odbyti se nedadouc. „O, kdybys věděl, jak ti to nesluší, věru žebys jinýma očima na svět koukal! Anebo jsem

ti něčím nevyhověla, že takového nezdvořáka ukazuješ?“

Mach domluvou popuzen, a chtěje dávné svoje zášti projevit, utrhnul se řka: „Vám já se dvořit nebudu! Takové štafetářky, jako vy jste jedna, mám od jakživa v žalúdku! Rozumíte?“

„Tak ona se ti štafetářka ne-
líbí?“ tázala se pošádlená hlasem
táhlým a dala se do smíchu, z ně-
hož všemi konci pohrdání a škodo-
líbost prorážely. „Milý Mášku! vím
já dobře, jakých štafet ty se bojíš
— ale nebojíš se jich. Pusť tu po-
šetilost z hlavy, a pamatuj, co staří
říkávali: „moudrý na hambálky
neleze, aby třeba hlavu nesrazil.“
Rozumíš Mášku?! Chlapec z po-
druží, a jediná dcera ze statku: to-
by byl pěkný párek! Dej si pokoj,
a nestav se moudrým lidem za
blázna! Mladý Jurna tobě, myslím,
nikdy říkat nebudou. Hahaha!“

Machem to škublo; a třeba že
takto choulostivé povahy nebyl a
z malého hroma, jak se říká, mnoho
sobě nedělal: nicméně zblednul, za-
chyěl se a zůstal státi. Než brzy
změnil barvu, co by čtyry napočítal,
zčervenal jak kohout, a ruce se
mu svíraly v pěstě. Chtěl také něco
říci, ale jazyk pro samé rozčilení
jemu selhal. Mrštiv po máselnici
okem bodavým, odvrátil se od ní
s hněvem, a zabručel něco pro sebe,
což bez mála tak znělo, jakoby
řekl: „To není samo sebou, ta baba
musí mít hospodářčka!“

II.

V neděli před svatým Havlem
v pravé poledne přijel do Sudlova
nějaký pán na kočáře. Kočár byl
pěkný až se celý lesknul, před ním
dvě bujně vranky drobným krokem
zrovna tancovaly, a na něm se
pyšnil onen již dotčený vyšňožený
panák. Kočár byl vlastně krytý;
že ale ani vetříček nevanul, a slu-
něčko utěšeně hrálo: stáhl vozka
kryt kočáru nazad. Proto seděl pán,
odnikud nezasloučen, jako na vý-

stavě, tak že si jej, komu líbo, jak
sluší a patří prohlídnouti mohl.

Měl na sobě lehký svrchník
jasné barvy, pod nímž, poněvadž
byl rozepjat, černý frak, černé spodky
a lakyrky jak zrcadlo se blýštily.
Krk zdobila červená atlasová páska
s naškrobeným límcem, v mašli vě-
zel velký žlutý špendlík, a na hlavě
seděl vysoký lesklý kastor. Vzrůstu,
jak se zdálo, byl pánáček prostře-
dního a štíhlého; ale v sličnosti a
o pleti tváří nebylo lze čeho uho-
dnouti. Obličej byl zarostlý jak
mechoviště, a z chumáče nahně-
dlých vousisek vyčníval toliko při-
žloutlý nos, na němž nasazeny byly
brejle v žlutém kování. Jedna ruka
trčela v bílé rukavičce, druhá pak,
kterouž žhavý doutník přes tu chvíli
k ustům přisazováno, byla takto
holá, ale na všech prstech, jediný
palec vyjímaje, prsteny a žlutými
kroužky až po kotníky jako pobita.

Bylo na chlapíka nějaké po-
dívání! Že se v tom svém vyšňo-
ření na kočáře roztahoval a sobě
odfukoval, jakoby mu Pernštýn s
Veveřím a k tomu ještě Blanské
hutě patřily, netřeba povídati. Na
Sudlovské chalupy a domky hleděl
pohrdlivě, s vysoka; jen Jurnova
pěkného statku důkladně sobě vši-
mal. Tam brejlil jak na nová vrata,
ba i okuláry sobě hedbavným ka-
besným šátkem otřel a honem zase
nasadil, aby lépe viděti mohl.

Kočár, k němuž se, co po
návsi jel, několik všetečných Su-
dlovských výrůstků přidalo, zarazil
před hospodou. Pán vyskočil jako
na křidlách, prohlížel a narovnával
svrchník, ometal a oprašoval se, a
vběhl do hospody, kdež chudasovi
hospodskému nemalých nesnází na-
dělal. Chtěl míti pro sebe pokoj,
žádal umývadlo a velké zrcadlo, a
také po jídelném listku se sháněl.
Když ale hospodský poprostu po-
věděl, že Sudlov není Brno, že
kromě velké společné světnice ji-
ného pokoje nemá, pro hosti, kte-
rýchž po celý Boží rok nebývá, že

zvláště nestrojil, a chce-li se pán umýt, aby sobě zašel na dvůr ke studnici: tu bylo zle a vzbůru! Do pána vjely vztěky, huboval a vadil se, prohodil několik nadávek, vybrožoval, že vše na patřičném místě udá, a celý rozdurděný z hospody utekl. Ale hospodský, jenž vlastně od polního hospodářství se živil, a pivo i kořalku jen tak o hodech neb při některé blučnější svatbě naléval: hospodský toho všeho k srdci přílišně sobě nepřipouštěl. Již za pánových hněvů měl smíchy pořád na konečku, a včil, kdež byl sám, spustil na hlas z plného hrdla, řka: „Jestli ten odněkud z blázince neuprchnul, at mně Kuba říkají.“

U Jurnů byli po obědě Jurna, pomodliv se hlasitě obyčejnou modlitbu po jídle, prikazoval čeledi takto: „Dohledněte k dobytku a dělejte, abyste přišli v čas na požehnání.“ K těm slovům odešel Mach do maštale a jedna děvečka do kravína, co zatím druhá nádobi omývala. Hospodář s hospodyní zůstali u stolů, a Kateřinka, majíc rozečteno o „Cestě do svaté země“, přinesla knihu, aby, dříve než bude čas do chrámu Páně, ještě některý list přeříkala.

Kateřinka čte, a rodiče se zalíbením poslouchají. Než utěšená zábava netrvala dlouho a nastala vytržnost, anož troje lehké zaklepání na dvěře u světnice z venku se ozvalo. Poněvadž v Sudlově, když soused souseda navštíví, tukáním na dvěře jeden druhému se neopovídá: nemohli se Jurnovi hned zrovna dovtipiti, co by to znamenalo. Ale hospodář, že za rozličnými příčinami v městě bývá, zpomenuť sobě na panský obyčej; a když klepání, onoho předešlého drobátko silnější, poznovu se ozvalo, neváhal také se ozvati, řka: „Jen dále, jen dále.“

Hned na to otevřeli se dvěře, a mezi nimi objevil se pán, jehož jsme na kočáře i v hospodě byli

viděli. Vešed do světnice pozdravil způsobem, v Sudlově neslychaným, takto: „Moje nejhlubší ucta! ponížený služebník! prosím za odpuštění, že se opovažuji—“. Při tom sekl poklonu za poklonou, točil se jak šiška na másle, a po špičkách až ke stolu přihopkoval. Než kdo nač pomyslel, políbil Jurnové ruku, a podobně Kateřince učiniti chtěl. Ale děvče, jak o ní panák zavadil, vykřiklo, od stolu vyskočilo, a pryč ze dvěří tatam! Také Jurnova, nevědouc co býti má, od stolu se vzdálila, a opodál u okna se posadila.

Pán počínáním Kateřinčiným nemálo se zarazil. Zůstal jako opanřený, vrtil nepokojně hlavou, až také slovy svojí nevrlosti průchod učinil.

„Ne, to je zu moc!“ zvolál nevrle, a vousy se mu ježily. Já byl ve Vídni mnoho let, já přišel do nobl domů, mezi honett lidí — ale něco podobného, bei Gott! se mi nepříhodilo.“

Jurna, ač se útěku dceřinu před drzostí nezvaného hosta pranic nedivil, nicméně tolik nablížel, že se Kateřinka panákovi po chuti nezachovala, a snad také proti obyčejům velkoměstským pochybila. Proto soudil, že nebude od místa, aby dceru omluvil.

„Milý pane!“ počal velmi vlídně, „nehodí se každý obuv na každou nobu. Jinák jest v městě mezi pány, jinák na vsi u sedláka. U nás takto obyčejně nelíbáme ruky, leč velebnému panáčkovi. Proto se neďte, že to děvčisko před vaší velkoměstskou zdvořilostí se splášilo. Kdyby ale takovému děčku, sotvi metle odrostlému, ruky líbal!“

„Jest vidět,“ odseknul panák a patrně se durdil, „že vzdělanost a osvěta po kraji se ještě neuhostila. V městě ve velkém městě jen dámám se ruce líbají; pánům nikdy a knezi do konce ne — leda by se kdo notně vysmát nechal!“

„Věřím rád“ řipouštěl Jur-

na," neboť, jak se mnoho ve světě neznám, tolik vím předce, že páni v mnohých věcích, a zejména v účtě k duchovním, od nás venkovanů se uchylují. My ale rozumíme věci docela přirozeně. Že sobě vážíme svatého náboženství, vážíme sobě také jeho sluhů; a ruky knězi tou příčinou líbáme, poněvadž jest posvěcena, a svatými svátostmi nám přislubuje. Proto však se hádati a zlou vůli mezi sebou míti nebudeme. Posadte se, povězte co dobrého jste nám přinesli; a budeme-li vám čím moci posloužiti, mile rádi vám posloužíme."

Pán, jenž za úmyslem docela jiným do statku přišel, nežli aby s domácími sporů míti chtěl, pokynutí Jurnova ochotně uposlechnul. Posadil se, vyjasnil tvář, pohladil vousy, byl jako vyměněný, a hned také dále promlouvati se jal.

"Než dojdeme na to, co bych od vás rád," započal s jakémsi hrdým usměchem, "musím se vám představit. Nerád se chlubím, ale tolik říci musím, že jsem zámožný člověk. Strávil jsem deset roků ve Vídni při obchodě, a zachoval jsem pěkné peníze, z nichž také těžiti umím. Jsem akcionářem neboli účastníkem při dvou cukrovnách a při třech přádelnách; a včil, když se mi v sídelném městě nelíbilo, zavedl jsem tady v blízkém venkovském městě obchod ve smíšeném zboží."

"Co škodí, co škodí," odvětil Jurna, a dobromylně blavou zakýval. "Ale myslím, že se pánovi na venkově nehrubě líbiti bude, když za tolik let velkému městu přivyknul, a tam jako zdomácněl."

"E contrair, právě naopak!" odporoval účastník při dvou cukrovnách a třech přádelnách. "Mně se na venkově jak náležitě líbí. Ano, tak jsem pro venkov zaujat a celý hin, že se po venkovsku i oženit zamýšlím."

"Ale, ale, ale, divil se Jurna a měl co dělat, aby smích za-

držel. "Ját myslil, že se lidé, at v městě nebo na vsi, všady stejně ženějí."

"Per se," toť se rozumí!" připouštěl obchodník ve smíšeném zboží a potutelně se usmíval. "Já vlastně chtěl říci, že švarné venkovské děvče sobě vzíti hodlám."

"Nevím, bude-li takový sňatek šťastný," namítal Jurna. "Říkává se, že jen stejné k stejnému se hodí, a platí-li vůbec, tím více v manželství. Venkovské děvčisko k takovému uhlazenému, sladkému a světem proslému paušálkovi špatně by se hodilo. Víím dobře, kterak při takovém neb podobném manželstvu bývá. Naposledy se jeden druhému znechutí — a peklo jest hotovo."

"Nic platno, jináče neudělám!" troštoval se ženích, venkovskou nevěstu hledající. "Ovšem jest to ode mne podivný nápad, a mohl bych říci slabost; ale ta už tak daleko dospěla, že se jí poddám. Vůbec se mi přichází, co jsem z Vídně pryč, že ve mnohých svých náhledech, ba i zásadách se měním. Byl jsem u příkladu pevně odhodlán, že se neožením, až bude zavedeno občanské manželství, kteréž, jak toho pokrok a osvěta vyžaduje, zájisté dlouho na sebe čekati nedá. Ale včil od toho upouštím, a k vůli venkovské nevěstě oddavkům dle starého způsobu se podrobím."

"O té občanské ženitbě" převzal slovo Jurna a tak se tvařil, jako když moudrý s bláznem mluvíti má, "o té už po roce 1848 novináři nám hudlí. Jak jsem té věci tehdež vyrozuměl, byly by to oddavky bez štoly, manželství bez svátosti a znamenalo by tolik, jako nějaká trhová smlouva. No, to by nám ke všem těm bídám, a psotám, co jich máme, tak ještě scházelo. Pan Bůh nedopouštěj, aby se stalo! Kdyby se ale stalo, a já měl děcko, ježto by na takový ten občanský způsob se ženit aneb vdávat chtělo: věřte, jak jsem takto dobrák, že bych mu

na místě křížem na čele, poželhal obuchem na hřbetě.“

„Pardon, pardon!“ chlácholil přítel občanské ženitby jejího odpůrce!“ Vždyť to ještě není, a mimo to jsem řekl, že k vůli švarné venkovské nevěstince oddavkům dle starého řádu se podrobím. A věru“ mluvil dále bez přítrží, „dobře, velmi dobře sedne, které ruky podám. Moje akcie, můj závod zabezpečují rodině, a třeba dosti četná byla, výborné opatření.“

„Ani za mák nepochybuj,“ posvědčoval Jurna, „že bude šťastna, po které okem hodíte.“

„A jak pane Jurna,“ tázal se ženich po malé přestávce se zvláštním důrazem — „jak, kdybych už byl okem hodil, a kdyby moje vyvolenou byla vaše dcera: jaké odpovědi směl bych se nadíti?“

„Pán ráčí být někde od Špásova“ pousmál se otec tchánem býti mající, a sobě chce bez pochyby trochu zažertovat.

„Nikoli! Spass a parte, beze žertu! zvolal ženich s plnou opravdivostí. Já se v skutku o ruku slečny dcery ucházím — a prosím, čeho se mám nadíti?“ —

„Berete-li to do opravdy,“ odpovéděl Jurna bez dlouhého rozmyšlení-se, a tvář jeho stala se velice vážnou: tož nezbyvá, leč plnou za plnou nalíti, a opravdově odpovéděti. Učiním tak z krátka a řeknu, že z toho prosa na věky věkův kaša nebude — a sice z kolikera příčin.“

„Rád bych ty vaše příčiny slyšel“ — probodil ženich s pichlavým pohledem, a nos se jemu na čtvrt palce natáhnul.

„Uslyšíte hnedle, odpovéděl vyzvaný docela ochotně. „Za jedno, jest Kateřinka pouhé děcko, jemuž zajisté vdávání dotud ani ve snu na mysl nepřišlo; a proto může a bude čekati. Za druhé, neprovdám dceru svou za nikoho, komu by ona nakloněna nebyla a o němž bych přesvědčen nebyl, že jest způsoben,

aby s ním žena ve svaté spokojenosti živa býti mohla. A konečně, nedůvěřuju takovým pánům, kteří z města do vsi zabíhají a o jichž majetnosti člověk nahlednutím do půdovných knéh přesvědčit se nemůže. Stává se, že podobným ženichům hlavně o věno běží, a že by, obdrževše toto, nevěstu třeba do smrti u tatíka nechali.“

„Slyšíte apropos!“ rozdurdil se ženich tak z krátka bez obalu odbývaný, a celý až hořel. „Vy, vy mě urážíte!“

„Uchovejž Bůh, abych vás urážeti chtěl“ zařikal se Jurna. „Cítíte-li se však mými slovy dotknuta, nemohu za to; a nemám jiné náhrady, leč abych připomenul staré pořekadlo: ipse vtip se, za nos chyt se.“ Ne, to je škandal, to je neslychané! zasoptil ženich na ten čas bez nevěsty, a obličeje, dokud pro vousy viděti bylo, jemu až zmodral. „Škoda, na věky škoda cesty, kterouž jsem k vám vážil!“

„Ovšem že škoda,“ potákal Jurna. „Ještě dobře, že nás proto svědomí hryzat nebude; neboť za utěchu bude nám to, že jsme pro vás neposlali.“

„A včil punktum! včil toho mám dost!“ To pověděl, vzbopil se pán ze židlici, narazil kastor zrovna u stolu, a na rozloučenou nepozdraviv, uháněl se ke dvěřům.

Neštěstí prý nikdy nepřichází samo: a má-li člověk jedno brubší, některé menší hned se přidá. Tak se přihodilo pánovi na útěku. Chvátajíc od Jurnů ze světnice celý rozjančený, zapoměl změřiti výšku prahu. Tu pak se stalo, že klopytnul — a jak široký tak dlouhý se svalil, až brejle a kastor odlítly. Jurnovi spěchali ku pomoci; ale dříve než dospěli, byl pán už na nohou, a sebrav svých pět švestek, jako povětrnice ze statku uháněl.

III.

Ženich kupec, jakož sám ve městě se nepochlubil, kterak s ná-

mluvami v Sudlově pochodil; podobně bezpochyby přál, aby také od Jurnů nic nevyšlo. Jurnovi, rodiče a dcera, nezmínili se nikomu; ale čeledi, zejména čeledi ženské, bylo těžko, ústa zacpatí.

Děvečka, co nádobí oplachovala, hned jak cizí pán do světnice vešel, s celým svým krámem na pokynutí hospodynino utíhla do kuchyně. Měla sobě ovšem hleděti své práce, a o ostatní se nestarati; ale ona učinila naopak. Nechala práce a naslouchala u dveří, že jí z rozmluvy ve světnice ani slovo neušlo. Druhá služka, dohledši k dobytku, strojila se na požehnání; a právě když upravena z komory vycházela, stalo se že pán, klopýtnuv přes prah, šeredně se natáhnul. Tu pak milé holky na vzájem sobě pověděly, onano co slyšela, tato co viděla: a měli látky k řeči na kolik dní. Vynesly-li co z domu, nevíme; ale mezi sebou zvláště při práci na venku, když nikdo z domácích přítomen nebyl, naštěbetaly a nachychtaly se o tom do syta. Také Machovi za vhodné příležitosti o všem vyprávěti se jaly; ale Mach tak podivně při tom hleděl, jakoby říci chtěl: vám je do smíchu, mne však pobřichu! Aby něco přireknu, pověděl štebetalkám, že to poslední ženich nebyl, včil že se s nimi roztrhne ranec a že se budou trousiti, až ten pravý přijde. Také přidal, že to všechno nejspíše ta šeredná máselnice nastrojila, a na konec velmi z hluboka vzdychnul. Děvečky už neřekly nic, jenom na se pohledly a čtverácky se usmály. Uhodly tuším, proč Mach vzdychá, ale neodvážily se, aby jej škádlily. Nechtěly Macha rozhněvati, poněvadž z něho, ač jen čeledínem byl, bez mála tolik co z hospodáře sobě dělaly.

Nebylo jim divu, neboť Mach v domě velmi mnoho platil, čehož také zasluhoval.

Mach pocházel z Rozhraní a byl synem podruha, kterýž ač na

dvě hodiny cesty z domu jaktěživ nebyl, přede všelichému rozuměl a ve svém rodišti za nemalého samouka považován jest. A v skutku uměl toho až ku podivu. Pošíval střechy doškovinou, spravoval kolovraty a dřevěné hodiny, vyřezával dymky, a z nouze také truhlařil a bednařil. Říkával sám o sobě, že jest kolikera řemesel nešťěstím; a poněvadž lidem pracoval za pac, splnilo se na něm pořekadlo: „devatero řemeslo a desátá nouze.“ Když konečně krátce po smrti manželčině s tímto světem se rozžehnal, bylo Machovi třináct roků, jemuž kromě poctivého jména nezanecháno ničeho. Mach byl chlapec hodný a schopný, ve škole býval nejlepším žákem, a také z otcova svobodného umění mnoho pochytil. Než aby se tím živiti mohl, na žádný způsob nestačilo; a tudy nezbyvalo jiného, leč služba.

Chtěje se přiučiti němčině, zašel do Bělé, nejbližší to osady německé, a tam sobě službu vybídal. Pro své dobré vlastnosti a křesťanské mravy měl od lidí přízeň; a poněvadž záhy na těle zmohtnul a ku práci se míti znal; už ve dvou letech od krav ke koňům se dostal. S osmnáctým rokem těšil se pověsti výborného orače a dělníka v roli; čehož následkem bylo, že jej pání za pacholka do dvoru zjednali. Ve dvoře se Machovi takto hrubě nelíbilo. Mezi četnou čeledí mužskou i ženskou nebylo tam kázně, nebylo bázně Boží; a Mach zajisté ani prvních vánoc by se tam byl nedočkal, kdyby zvláštní zájem jej byl nepoutal. Zpozorovalť v krátkosti, že pání ve stájích, na poli, na lukách a všady po celém hospodářství mnohé věci docela jinaké zavádějí, nežli jak u sedláka bývá. A mnohý ten závod byl takový, že pádem makavě užitečným se osvědčoval. To přimělo Macha, že ustanovil ve dvoře vytrvati, ažby sobě ony panské rozumy poněkud přiosvojil. Během dvou let

při svém přirozeném důvtipu šta-
stně toho dovedl; načež k Jur-
novi, jakožto k muži po celém
okolí na slovo branému do služby
se dal.

Novému hospodáři se Mach na
první podívání hned zalíbil, a příz-
nivý ten dojem průchodem času
také ospravedlnil. Shledánoť záby,
že Mach všemu, co na čeledína sluší,
výborně rozumí, a že ve všem na
něho se spolehati lze jest. Takovým
dílem vyvinul se mezi hospodářem
a čeledínem poměr velmi přátelský;
a když později k radě Machově vše-
lico při hospodářství po způsobu
dvorském zavádět se počalo a vý-
sledek se ukázal: učiněn jest Mach
Jurnovi jako pravou rukou, a slovo
jeho, týkalo-li se věcí při živnosti,
tolik co hospodářovo v domě platilo.
Že za přízni hospodářovou k Macho-
vi následovala přízeň celého domů,
netřebat povídati.

Právě dopadá šestý rok, co
Mach u Jurnů slouží. Když do
domu přišel, byla Kateřinka žáčkou
a poslední rok do školy chodila.
Mravnému bezoukému děvčátku,
kdo je uhlídal, každý musil býti na-
kloněn; a tudy ani Mach z jiných
býti nemohl. I přál Kateřince z
celého srdce, a kde jen věděl a
mohl, radost jí učiniti hleděl. V
zimě, kdy při hospodářství pilné
práce nebývá, zkoušel Mach, zdali,
co od neboštíka otce pochytil ještě
nezapoměl, a pořizem, dlátem, nebo-
zizem, sekyrkou i nožem všelico na
obřeznici neboli, jak v Sudlově ří-
kají, na kozlíku kutil. Šlo mu to
od ruky, a pro Kateřinku hromadu
věcí narobil. Před obraz Rodičky
Boží, kdež Kateřinka na zemi klečíc
své ranní a večerní modlitby konala,
zhotovil Mach slušné klekátko, dále
vyřezal postylku pro panny, udělal
truhličku na bračky, také malé
hrábě, lehounký čepek a množství ji-
ných tretek pro Kateřinku napletl.
Za to jemu Kateřinka přála, ráda
k jeho práci přihlížela, a dostala-li
od matky něco chytřejšího k snědku,

se všim na Macha pamatovala, a
třeba na pole za ním donesla. Co
dospívající panna pořád stejně k
Machovi se chovala; a když jí matka
řekla, že jest už velká a že se ne-
sluší, aby za Machem na pole a ji-
nam dobíhala: zanechala toho ovšem
co poslušné dítě, ale myslila, proč
raděj nezůstala malou, když u Macha
bývati na velkou se nesluší.

Machovi ovšem ujíti nemohlo,
že jej Kateřinka jako druhdy ne-
vyhledává, a s bývalou zrovna děc-
kou důvěrností k němu se nemá;
ale, uměje se příčiny takové změny
dovtipiti, nermoutil se pro to. Tušil
dobře, že z matčina pokynutí tak
se děje; a poněvadž tomu, co se
sluší, sám rozuměl: byl tak spoko-
jen. A předc začasté, zvláště když
se o samotě nalezal, bolestně se za-
mýšlel a jevil tvář hluboce zkormou-
cenou. Uhnětala, trápila jej Kateřin-
čina co den vzrůstající pannenská
sličnost. O takové děvče s takovým
věnem budou se ženichové co ne-
vidět pokoušeti; a toho se Mach
děsil. Proto také nenáviděl Johannu,
máselnici z Letovic, o nížto věděl,
že vedle svého obchoďu nevěstám
od ženichů a ženichům od nevěst
vzkázaní donášší. Než co jemu bylo
po tom? On, sprostý čeledín a
synek z podruží, chtělby snad na
nejhezčí a nejbohatší děvče v celém
okresu pomýšleti? Vždytby se mu
lidé vysmáli! Mach to věděl, uzná-
val svou beznadějnost; avšak srdci
svému, aby nežalostnilo, poručiti
nemohl.

Veden zdravým rozumem na-
hlížel, že nebude jiné pomoci, leč
aby od Jurnů ze služby vystoupil,
někam hodně daleko zašel, a na
vše minulé aby zapoměl. Chtěl také
nejednou hospodářovi svůj úmysl
oznámiti, aby se před časem po ji-
ném čeledínu ohlédnouti mohl; ale
jak mělo přijít na opravdu, vyschlo
mu v hrdle, jazyk otupěl — a Mach
nepověděl ničeho. Ku konečné od-
hodlanosti nedospěl, až teprve po
nemilým výstupu, jakýž mezi ním

a máselnici Johannou se byl udál. Johanninou bezohlednou a pošklebnou řečí odevřely se Machovi oči. On až dotud soudil, že kromě Pána Boba nikdo neví, co v jeho srdci se děje; a hlel máselnice to věděla a s ní bezpochyby celý okres. Mach se zbrozil; a poněvadž nechtěl, aby sobě lidé na něho ukazovali, ustanovil nezvratně, že s vypověděním služby otáletí nebude. Návštěvou ženicha kupce přibyla mu nová pohnutka k zamýšlenému kroku. Chce, bude, musí s hospodářem mluvit, a toliko na vhodnou příležitost čeká. Avšak dříve nežli se vhodná příležitost naskytla, bylo Machovi nové hoře zažiti, na nového ženicha hleděti.

V neděli po svatém Havle obědvali v Jurnově statku o něco později a také déle, než obyčejně. Hospodář měl nějakou porizenou u starosty, zašel k němu hned po kostele, a to bylo příčinou opozdění. Mimo to slavily se téhož dne v Sudlově hody nebo-li posvícení, bylo více krmí: a proto obědvalo se déle. Jurna ani o hodech od svého křesťanského obyčeje neupustil, a při obědě svých domácích na obsah slova Božího, v chrámu Páně hlásaného, se vyptával. Jurnová s Kateřinkou byly v kostele ráno, a tudy bylo hlavně na děvečkách, aby na otázky hospodářovy odpovídaly. Věděly jen něco, říkaly páte přes deváté, a o nějakém souvislém celku nebylo ani pomyslení. Když nemohly z místa, přispěl ku pomoci Mach, a tak se ta milá zkouška ukončila.

Včil teprvé děvečky sobě oddechly, a oběda sobě přály. Měly z čeho; neboť bylo masa vařeného i pečeného, a ani koláčů nescházelo. Za dobrého rozmaru a že se otázek hospodářových už nebylo bati, vykládaly děvečky, co se jim na cestě do kostela přihodilo. Dohonil je nějaký ohasník nevelký a zavalitý, nepříliš mladý, a musil býti přespolní, proto že ho neznaly. Měl na sobě šedý kabát a šedé spodky,

strakatou vestu, a na krku vysoký černý obojek, z něhož bílý naškrobený límec bez mála až po uši vyčníval. Dále měl klobouk perníkové barvy, žluté kožené rukavičky a v ruce rákosku. Ze byl rozepjat, spatřily na něm děvečky také stříbrný řetěz od hodinek, na němž visel klíček jako z dvacetníka udělaný, pak ještě několik jiných stříbrných penízů, potom pečtidlo a dvě neb tři červené bambulky, tak žeby vše dohromady na závaží k hodinám postačilo. Ač jako půlpán vyhlížel a příliš vesele nekoukal, nicméně s nimi se zahovořil, a na všelico se vyptával. Chtěl věděti, či jsou a u koho sloužeji? který to je Jurnův statek? a má-li Kateřinka nějakého ženicha? Potom se od nich odloučil, a zašel-li do kostela nebo do hospody, to nevěděly.

Vypravování děveček naslouchali všichni; ale každý jináče dojatým bytí se viděl. Jurna se usmíval, Mach bledl, Kateřinka se rděla a dech se jí tajil, a Jurnova s přízvukem nehrubě radostným zvolala, řkouc: „Pro hořké amučení! snad to nebude zase nějaký ženich?“

Sotvy že dořekla, vrzla od návsi vrata, na náspi se ozvaly hřmotné kroky, a dveřmi dokořan otevřenými vešel do světnice mužský na vlas takový, jakého děvečky byly vyhlížely.

Popořed na dva na tři kroky, zastavil se a pozdravil, řka: „Dej vám Pán Bůh dobrý den;“ a poněvadž hospodáře i s čeledí ještě při stole zastal, doložil toto: „Rač Pán Bůh žehnat.“ To pověděv zůstal státi, a hleděl do klobouku, jakoby tam odtud něco předčítati měl.

Ženské příchodem neznámého hosta jaksi poplašeny, zvedly se od stolu; Mach pomodliv se zticha učinil po nich, a toliko hospodář zůstal na svém místě. Nevěda, kterak na pozdrav právě pronesený honem odpověditi, teprv po malé nesnázi pronesl toto: „Děkujeme a vítáme vás. Pojdte dále, sedněte ke stolu,

a líbo-li, okuste našich posvícenských placek.“

„Děkuju, jakoby se stalo,“ zamítl příchod pohostinství hospodářovo. „Placky, třeba pšeničné, nejsou u nás nic vzácného; neboť ve mlýně, řku v takovém mlýně, jako je náš mlýn, není o ně nouze. Ale sednout — to třeba, abych vám spaní neodnesl.“

Po té přisedl ke stolu na roh, a znova do klobouku se zakoukal.

„Pán musí být z dobrého kraje a z velkého místa —“ propovídal Jurna jako s podivením, aby řeč zrovna státi nezůstala.

„To si myslím!“ odfouknul sobě neznámý, a klobouk položil stranou. „Vírský mlýn, to je nějaké místo, tomu se říká — „slyšijou!“ Troje složení, pila, olejna, lubník — a vody hundrt! Švarcava je nějaká řeka — té se říká „oni!“ Nepromrzne, nepřeschne nikdy; a když žabárníkům na potocích v lednici pavouci přadou a vrabci hnízda dělají: u nás teče vody plným korytem!“

„Věřím rád,“ připouštěl Jurna. „Viděl jsem Švarcavu v Tišnově a musím říci, že to krásná řeka. O mlýnáře na takové stálé vodě je hej! Tentě naproti jiným učiněný Kubík.“

„To si myslím!“ odfouknul sobě schloubce na rohu podruhé. „A ten Kubík, to jsem já! Zápis na Vírský mlýn mám v kapse, a hospodařit mohu od minuty.“

„Přeju vám štěstí,“ uklonil se Jurna sedě; „a věru nevím ani, čemu vaši vzácnou návštěvu přičísti —“

„Víte pantáto!“ jal se vykládati hospodářem od minuty býti mohoucí — „na takovém mlýně, jako je náš mlýn, to aby člověk pořád něco obstarával. Hned to, hned zas ono schází. Včil u příkladu potřebuju jilem na řidel, potřebuju jalůvku na příchovek, a vyšel jsem, abych jedno i druhé vyhledal.“

„Netrefil jste na pravé místo,“

litoval Jurna. „Já vám ani řidelem ani jalůvkou posloužit nemohu.“

„Nedělá nic,“ usmál se zápisník Vírského mlýnu, a po bradě se pohladil. „Není-li to ani ono, může být něco jiného. Vždyť víte, jak bývá, že ženichové vezdy pod nějakou záminkou přicházejí. Co jsem dříve o řideli a o jalůvce prohodil, bylo jen tak na plano. Ovšem, není mi tobo zapotřebí; neboť kdo má mlýn, jako je náš mlýn, může přijít bez záminky a mluvit bez obalu. Vždyť sám náš dvojctihodný pán povídal, kdybych ruku oknem vystrčil, že se mi na každý prst nevěsta připne.“

Jurna, jehož rozmluva až dotud jaksi bavila, pojednou se změnil. Usměv z tváře zmizel, a úplná opravdovost se tam usadila. Po krátké pak přestávce pověděl toto: „Po způsobu vašeho pozdravení a že se o dvojctihodném pánu zmínujete, poznávám, že nejste katolík; dle toho pak, co jste o řideli a o jalůvce pověděl, soudím, jakoby jste se o mou dceru ucházeti chtěl.“

„Na mou věru,“ zvolal ženich, „vyť znáte hádat, jakoby jste s cikány byl chodil!“

„Děkuju za poklonu,“ odpověděl Jurna, opravdovým býti nepřestav. „Spolu však zuřmo činím, žeby v dotčené záležitosti každého dalšího slova škoda bylo. Já svou dceru za nekatolíka neprovdám.“

„Ai, ai, ai,“ divil se ženich a oči vyvalil. „Nechtěl byste pověditi, proč?“

„Proto,“ znělo za odpověď, „poněvadž smíšené manželství pokládám za veliké, velikánské neštěstí. Muž a žena mají býti jedno tělo, jedna duše; jak se ale ve věci nejsvětější, jak se v naboženství rozcházejí: po blahodárné požehnané oné jednotě jest, musí být veta! Tu pak štěstí manželské, blaho rodinné hned ve svém základě jest porušeno. Než politování nejbodnějšími jsou dítky, z takového manželství zrozené. Vidouce rodiče každého jinou

cestou kráčet, a slyšíce nezřídka že, co matka velebí, otec potupuje: upadají chudátka v zmatek, z něhož otupělost náboženského citu a žalostivá ve věcech víry netečnost nutným způsobem se rodí. To však, nebýti ani studeným, ani horkým jest před Bohem zlo největší.“

„Vy naděláte brikul,“ durdil se ženich bez naděje, „jakoby skála nad naším mlýnem sesypat se měla. A já přede znám hromadu takových manželství a vím, že nejedno z nich je vydařené a šťastné.“

„Že u nás na Moravě,“ vykládal Jurna dále — „takových manželství bohužel stává, vím já také; žeby ale které z nich tak šťastné a vydařené bylo, jak se domníváte: na to věru přísahat bych nechtěl. Holenku! ony jsou ve světě věci, nad nimiž jen skrytě slza se roní, a s kterýmiž lidé na trh neběhají. Toliko v jediném případě možné jest, že rozdílnost víry mezi manžely klidu neruší, a sice tehdy, když jeden jako druhý víru svou má za pecku; při čemž pak ale oba dohromady ani za pecku nestojí.“

„Vidíme, vidíme! Takové o Jurnovi po celém kraji chvály — a vy jste zatím ze všech zakutílych papeženců ten nejzakutilejší!“

„Pane!“ ozval se pohaněný nad obyčej prudce. „Šetřte domácího práva, a dávejte pozor na řeč! Já sebe od vás pro své náboženské přesvědčení ve svém vlastním domě ani chlapeckou přezdívkou tupiti nedám. Co by jste vy tomu říkal, kdybych vám u vás ve mlýně „beranů,“ aneb tak nějak měl spílati?“ —

„Hrome! vy mně u nás ve mlýně takového něco říci? Já bych vám ukázal, kde tesař díru nechal!“ —

„Měl byste dobře,“ doložil Jurna. „A právě proto i já vás na vaši prostofekost pozorna činím, abyste pak třeba také díru po te-

saři hledati nemusil. Domluvili jsme, odejděte v pokoji.“

Ženich se vzchopil, a zrovna jako jeho předchůdce hned u stolu klobouk narazil, a bez pozdravu na rozloučenou ke dveřím uháněl. Že však nohy lépe zdvíhati uměl, překročil osudný Jurnův prah šťastně, a bez nehody svého předchůdce pryč ze statku pelášil.

IV.

Dobře pověděl Mach, že se se ženichy roztrhnul ranec, a že se pořád trousiti budou. Ještě neuplynul týden, ještě se Machovi ani příležitost neudála, aby hospodářovi vypověděl: a hle! ve statku jsou opět námluvy. Totéž jako z udělání!

Ve čtvrtek brzy po ránu nový ženich se dostavil, a tenkrát nepřišel sám. Takto od pohledu je chlapík, dosti zrostlý, všady plný a nadělaný jako měch žitem nabitý; houserů a psů po cestě věru bítí by se nemusil! Ústa má s sebou, dítě není: také promluvit mohlby dovedsti; a přede nepřišel sám, a družbu sobě na pomoc přivedl!

Družba, nevelký hubený človíček v dlouhém poněkud vyrudlém kabátě, jest mrštný jako ouhoř, pohyblivý jako rtuť, a dle toho, co za malou chvílku pověditi dovede, viděti jest, že hubě darmo jísti nedává. Pochází ze Ždánic, jmenuje se Mifka, a platí po celém tamnějším okolí za čtveráka a člověka velmi nadaného. Písničku třeba devadesati slok udělá za malou chvíli, nad kozlem, když v pondělí o hodech stát býti má, vyvede kázaní, že se přítomní smíchem zrovna ohýbají, a žida o ostatecích nikdo po celém Jihlavsku jako on představití nedokáže. Po svatbě, při které družbu nedělá, nic není, a námluvy zřídka kdy bez něho se odbudou. Zná mluvit jako kniha, bere všechno do rýmů, a nejednomu nesmělému ženichovi výbornou službu prokázal.

Do světnice u Jurnů vešel první, a po obvyklém pozdravení

co starý známý sobě počíná, ač ho Jurnovi jaktěživi neviděli. Hospodáři a hospodyně podává ruky, těší se stálému zdraví, prosí za odpuštění, že prah vzácného domu všetečně překročil, a při tom neustále po ženichovi se ohlíží, všelijak znamení dáváje, aby po něm činil.

Ženich, v lesklém zeleném kabátě a s velikou mašlí pod bradou, jest svého družby učiněný opak. Pohybuje obrací se nemotorně, jest jako prkenný, a nejradš by na jednom místě státi zůstal. Také špatně chápe, a přes všechny posušky družbovy dosti nesnadně toho dovedl, že Jurnovi a Jurnové ruky podal, ni slova nepromluviv.

Jurna, vezdy přívětivý a vlídný, pobídnul nenadálých hostů, aby se posadili: a sám jako pro příklad první za stolem se uhostil. Ženich, jenž dle všeho na posezení držel, ukazoval se docela ochotným, po vyzvání hospodářovu učiniti; ale prozatím nesměl. Na zvláštní znamení svého průvodce zůstal státi, a mačkaje klobouk v ruce, celý zastydělý do země hleděl.

Zatím se družba nápadným způsobem napřímil, odkašlal dvakrát po sobě, a stoje tváří v tvář naproti Jurnovi, započal takto: „Pokoj buď tomuto domu, štěstí zdraví k tomu: na světě dobrého hojnost a po smrti věčná radost! Takové jest naše přání a upřímné vinšování; dále pak na doplnění vzkazuje vám pozdravení tuhle Honzíčkova maminka, kmotra Dvořáčka z Domašínka.“

To pověděv ohlídnul se na ženicha, jenž hlasem, na svou postavu nad obyčej tenkým, pronesl toto: „Ano, ano — naše maměnka povídaly, že vás vzkazajou na sto-krát pozdravovat.“

„Děkujeme pěkně za pozdravení,“ odvětil Jurna, a měl co dělat, aby smíchy utajil. „Nemám sice potěšení, abych Dvořákovou znal, ale o Domašínku vím.“

Na to družba: „Co není, snadno může býti; neboť tak jest v lidském živobytí, že se hory nescházejí večer ani ráno, ale lidé ano. Příklad toho máte na nás, jenžto jsme navštívili vás co hosté neznámí a nezvaní po dlouhém dost putování. Však příčina naší chůze je předuležitá tuze; neboť tuhle Honzíček, šlechtitný mládeneček, ustanovil že svůj stav promění, a že v bázni Boží se ožení. Tu pak vyhlídnul si stezičku, kteráž vede k upřímnému srdíčku — a to srdíčko pod vaší střechou bije, — neboť krásná Kateřinka tady žije.“

„Člověče!“ zvolal Jurna a měl oči od tajemného smíchu jako uplakané. „Vyť mluvíte, jako byste na jarmarky písničky komponíroval. Našinec na obyčejnou mluvu uvyklý má co dělat, aby vám rozuměl. Než tolik předce chápů, že jste naší Kateřince jako ženicha přivedl. A jak medle jste o ní zvěděli? vždyť ji ani neznáte!“ —

Družba odpověděl: „O fialce, co ve trávě sedí, třeba skryta byla, lidé předce vědí. Po vůni, kterouž oplývá, snadno nalezena bývá. Tak se vede ctnostné panně, o níž chvála přes potoky, stráně dostala se, co radostná novinka, ze Sudlova do Domašínka. Jen včil at nikdo nebrání, když mládenec k ní se sklání, za manželku pojmout ji hotový, Janek syn Dvořáčky vdovy. Dostane se do živnosti, kde jest všeho, chvála Bohu, dostil.“

„Ano, ano!“ ozval se ženich na nové pokynutí družbovo hláskem ještě tenším. „Naše maměnka povídaly, že se u nás zle mít nebude.“

„Divná věc,“ pozastavoval se Jurna, „že jste až k nám po nevěstě zašli! Říkávají, na dobré místo že netřeba daleko pro ženu choditi. Což tam u vás děvčat na vdání není?“

„Děvčat jako kvítí,“ — vpadl družba honem do řeči; „ano děvčat jako kvítí, z nichž by každá Honzíčkovou chtěla býti; ale hoch u

vzdálí bledá zdaru, jako Abraham svou Sárú.“

„A naše maměnka povídaly,“ doložil ženich, ale tenkrát bez pokynutí, „že tam ty naše děvky mají věna v punčoše krejcar, troníkem zašitý; a k nám, že je potřeba peněz.“

„Aha, teď to vyšlo!“ rozesmál se Jurna z plného hrdla. „Tak ona to nebyla jen fialka a vůně, co vás přes stráně a potoky z Domašínska do Sudlova přivábilo! Myslil jsem tak hned. Náš pastucba říká, že nicha z daleka že zapotřebí ze všech stran ohledati, jako zloučejský chleb. Ještě dobře, je-li to jen tak nějaký domácí Boží dárek, při němž dlouhého ohledávání není zapotřebí.“

Družba nenadálým obratem věci i řeči přišel jak se říká z konceptu. Vrtil sebou, přeštlapoval, a zlostným okem po ženichovi několikrát mrštil. Než konečně se zpatoval a promluvil takto: „Přimlouvám se za mládence ctného, nezakusil hněvu vašeho za to, že z nezkušenosti dopustil se zpozditosti.“ —

„Uchovej Bůh, abych se hněval!“ odušil Jurna za nejlepšího rozmaru. „Dověděl jsem se pravdy, a pravda jest mi vezdy milá, ať odkudkoli a jakákoli. Z ostatku nejsem dnešní a vím, že mládenci za našich dnů vůbec více věno než nevěstu hledají.“

Družba takováto přímá slova pokládal za povolnost a ochotu. Byl hned jako na koni, a aby záležitost celou jedním rázem přivedl k žádoucímu konci, spustil, jak následuje: „Nebe na nás se usmívá, pantáta se vlídně dívá; z jeho řeči svítá mile, že není daleká chvíle, kde krátkým slovíčkem „ano“ Janu Kateřinky navždy bude přáno. O, vyřekněte toho slovíčka, aby zaplesala srdíčka ženiška Honzíčka, nevěstinky Kateřinky.“

„Milý brachu!“ zavrtil Jurna záporně hlavou. „S tím „ano“ ono to tak rychle nepůjde. Abych celé

komedii učinil konec, musím vám říci, že jsme na dceřino provdání ještě ani nepomyslili. Na to bude času třeba za deset roků; a tak dlouho čekati ženich bezpochyby nehodlá.“

„Čekat?“ ozval se Honzíček z Domašínska. „To nejde! Naše maměnka povídaly, že židák z Býstřice už také čekat nechce.“

„Jaký to židák?“ otázal se Jurna s patrnou zvědavostí.

„Inu víte,“ odpověděl ženich: „ten přizerzalý, o němž naše maměnka povídaly, že mu není co věřit, a žeby nám mohl dáti živnost na buben.“

Tímto vyznáním ztratil družba mysl i s hlavou. Cítil, že má půdu pod nohama pryč a že je po všem. — Špoulil ústa, chtěl mluvit — ale ono to nešlo. A poněvadž to nešlo, soudil že bude nejlíp, aby sám odešel; a již také po dverích se ohlížel.

Jurna, znamená co bude, chtěl mítí závěrečné slovo, říká: „Jak žid čekat nechce, a u nás bez čekání ničeho byste se nedočekali: tož nezbyvá, leč po jiné nevěstě se podívatí. Přiju vám štěstí k dobrému pořízení na jiném místě. Abych vám ale ničeho dlužen nezůstal: můžete sobě ke všem těm zdařeným rýmům a veršům, co jsem jich dnes od vás slyšel, pamatovati a cestou třeba zanotiti ještě tento: Živnost na buben, svoji nebudem!“

„Takby z toho jako nebylo nic?“ otázal se ženich Honzíček, jakoby byl dobře nerozuměl.

„Nebude, nebude.“

„I, necht si!“ potěšoval ženich sebe sám. „Naše maměnka povídaly, kdybyste nechtěli, abych se vás neprosil.“

Družba už držel za kliku, Honzíček stál těsně za ním; a v takovém pořádku ze statku odešli.

V.

Po celém Sudlově nebylo jiné řeči, leč o ženiších, co jich tu

v krátké době za sebou u Jurnů na námluvách bylo. Míňší o té věci bylo rozličné. Moudřejší lidé ve vsi pravili, že tak docela přirozeno, poněvadž děvče s bohatým věnem od jakživa vzácné a hledáno bývá. Méně moudří soudili jinak. Otcové, Jurnovi nepodobní, kteří na místě hospodářství sklenky sobě hleděli, tropili sobě v palírni z Jurny smíchy, že prý sobě ničeho nepřije a jen lakotí a bromadí, aby to nějakému cizopanskému obojdomu do chrťanu vstrčil. Chlapci na ženění se mrzeli, že jim lidé, dás ví odkud, do zeli lezou, a soudili, že by se ženich pro Kateřinku také v domácnosti našel. Děvčata na vdaní, ale bez ženichů, užrala se závistí, a matky takovýchto lichých nevěst, přizvukující dcerám, říkaly: že snad pro tu Kačku naposledy nějaký baron v kočáře přijede.

Měli-li lidé ve vsi, jichž se vlastně netýkalo, těch ženichů plné hlavy: tož tím více ve statku. Jurna se mrzel. Učiniv poptávku po ženichu kupci a mlynářovi, dověděl se na jisto, že oba, zrovna jako Honzíček z Domašínka, se svým majetkem jsou na kahánku. I bylo mu až líto, že po jeho poctivě nabytém jmění pasou lidé snad lehkovážní a hýřiví, aby je co záplatu na svou mizinu uchvátili; a proto se mrzel. Jurnové ovšem lichotilo, že má dceru tak náramně vzácnou; když ale od manžela uslyšela, že jdou ženichové za věnem a nikoli za Kateřinkou a že, kdyby věna nebylo, o Sudlov žádný z nich by nezavadil; tu arci mateřská její marnivost ochábla, a ona mrzela se také. Nejhuře však bylo Kateřince. Tísní a nevolí mohlo se jí srdce rozskočiti. Naříkala matce, že jest nešťastná, že pro ty dotíravé namlouvače zbytečně jen do řeči se dostane, a hrozila, že z domu uteče, kdyby nadále pokoje míti neměla.

Co ubohou takovouto hořkostí naplnilo, bylo to, že Mach hned od návštěvy ženicha kupce k ní docela

jináče, nežli jako dříve, se choval. Býval smuten, neusmál se, nepromluvil na ni, měl-li s ní třeba jen na chvílenku zůstatí samotén, bonem se vzdálil, ba i práci, v nížto se Kateřinka účastnila, zjevně se vyhýbal. Ubohé děvče, ježto Machovi hned od dětinství přálo, nemohlo toho snéstí. Jednou v zahradě Machovi schválně nadešla, a když on s očima sklopenýma mlčky chtěl minouti, sama jej oslovila, řkouc: „Machu! co jsem učinila, že se na mně hněváš?“ —

Machem to šklublo. Žárlivost v srdci tutlaná k nevinnému slovu Kateřinčinu hrozila provalením, a slova trpká tlačila se Machovi na jazyk. Než zpamatoval se. Nechtěl se prozraditi, nechtěl ani poklidu dceřina rušiti, ani záměrům rodičů v cestu se stavěti, a slova trpká šťastně spolknul. Usmál se jak mohl nejkldněji, a odpověděl toto: „Musil bych břešit, kdybych se na tebe hněvati měl.“

„Tak mi podej ruky na důkaz, že se nehněváš,“ — žádala Kateřinka. A Mach učinil, jak chtěla. —

Když však ucítil, jak se ruka Kateřinčina chvěje a pálí: udělalo se mu tak podivně, tak bolně i sladce, že se sotvy na nohách udržel. Pohleděl Kateřince do očí, a její pohled byl měkký a něžný — a slza kanula jí po tváři. Mach byl překonán, pevný jeho úmysl se víklal, a slovo vyznání sedělo mu na jazyku. Avšak i tu šťastně se zpamatoval. Chtěl odejiti z domu co muž poctivý, osten bolu po sobě zůstaviti nechtěl — a proto mlčel. Tolik ale poznával, že by podruhé při takové zkoušce třeba neobstál a tudý ustanovil, že bez odkladu hned na místě odejde.

Vyhledav hospodáře na srubě zaměstnaného, z krátka a určitě úmysl svůj jemu vyjevil. Jurna byl překvapen a řeči Machové velice se divě, tázal se, co se mu v domě nelíbí, aneb v čem zkrácení trpí?

Mach jistil, že sobě nač nařikati nemá, ale, jak jedná, že jednati musí. —

„Tak měj přede rozum a mluv jasněji!“ vybízel Jurna bez mála jako rozhněván. „Já myslím, že nemáš příčiny, abys úplně důvěry ke mně mít nemohl!“ —

Ale Mach soudil, žeby důvěrným všeho sdělením hospodáře na sebe navždy rozhněval. Tou příčinou nechtěl s barvou ven, a pořád jenom na svém stál, že jak činí, činiti musí, a že samo svědomí tak činiti jemu přikazuje.

„Když jest tak a důvěry mi popřít nechceš,“ — pověděl Jurna: „tož dělej, jak Boha znáš. Avšak pro pořádek v domě i pro lidi až do vánoc dodržeti musíš. Zatím sobě toho kroku budeš moci rozmysliti.“

Mach, ochladnuv zatím na mysli i v srdci, uznal, žeby náhlým odchodem jen podnětu k daremným řečím zaval. Proto slíbil, že do vánoc dodrží, a spolu pevně sobě předsevzal, že se bude mít na pozor, aby zkoušku, jako dnes, podruhé podniknouti nemusil.

V neděli po svatém Martině měli ve statku hosta. Přijel po jízdecku na koni, byl z okresního města a zastával službu při úřadě. Jurna, ač s ním dříve činiti neměl, od osoby jej znal, ale jináče více o něm nevěděl.

Navštěvy pánovy se ve statku nelekli. Stává se, že páni třeba od od okresu všelicos pro domácí svou potřebu u hospodářů na vsi sobě objednávali, poněvadž koupě na trhu spolehlivá vezdy nebývá. Tím sobě Jurna neočekávanou návštěvu vysvětloval, a o uctění hosta peč měl. Jurnová předložila Martinské rohlíky, ovoce a co lepšího ve špižirni bylo: Jurna poslal pro pivo, a měl radost, že pán poctou nepohrdá.

Pán byl hovorný, a u Jurnů se jemu velice líbilo. Chválil pořádek po celém domě, čistotu ve světnici, pečivo na stole; při čemž Kateřinku, když se ukázala, zvlášt-

níma očima měřil. Řeč přišla na to i na ono, až se pán také Jurnových optal, čím sobě v neděli a ve svátek čas krátějí. Jurna odpověděl, že čas, co ho po službách Božích vybyde, trávějí čtením, o něž se jim stará Moravské a České Dědictví, a mimo to že vypomáhá pan farář zapůjčováním knížek ze své knihovny. Rozumí se, že Jurna sobě tu svou zábavu na záverěk pochválil, a za vyrazení člověka, křesťanského nejdůstojnější, slavně vyhlásil.

Pán ale v tom ohledu s Jurnem nesouhlasil. On přítelem čtení nebyl a pověděl, že se těmi knihami jen hlavy lidem matou a národní záští podněcuje. Dále huboval, že ta hloupá čestina i úřadování znesnádňuje, a při tom sobě vyjel na kněžstvo, řka, že ti černí všemi těmi zmatky vinni jsou, a že svrchovaný čas jest, aby se jim křídla přistříhla.

Jurnu z takové řeči rozpalovalo horko, mírnil se však, ale zejména duchovenstva zastati se neopomenul. Ná před pánovi dosti důvtipně pověděl, že duchovenstvo, kdyby už po oděvu jmeno mít mělo, snaze „zlatým“ než černým slouti by musilo, poněvadž při Bohoslužbě a při posvátných obřadech zlatotkaných ornátích a pluvialích vystupuje. Po takovém úvodu zásluhy Moravského kněžstva spravedlivě uznával a slušně vynášel, až na závěrek s nadšením zvolal, řka: „Všechna čest, všechna chvála našim duchovním! Oni pocházejí z lidu, oni znají potřeby lidu, a o jeho vzdělání, o jeho ušlechtění, o jeho uvědomění pečují po otcovsku. Při tom stavějí na základě pevném, stavějí na základě svaté víry, a proto dílo jejich potrvá. Třeba za naší zbrklé doby některý ten nepotatilec o ně svůj nečistý jazyk brousil: však bohda přijde čas, kde nepopíratelné zásluhy našeho duchovenstva dojdou uznání nejskvělejšího, a potomstvo bude jemu vděčně žehnati na věky!“

Pán zůstal jako omráčený. Takového odporu naproti svým osvědčeným náhledům se nenadál. Měl ovšem všelico za lubem; poněvadž ale s Jurnem na žádný způsob rozkmotřit se nechtěl, držel za zuby. Velmi obratně přivedl řeč do jiného koleje, a měl se zrovna úzkostlivě na pozoru, aby nějaké nové rozhoření ze strany Jurnovy nevyvolal.

Konečně obrátil řeč na sebe a na své poměry. Pověděl, že jest vdovcem a velmi důtklivými slovy dolíčil bídu, v jakéž se muž octne, když věrnou družku života a obezřetnou hospodyní byl ztratil. Není mu lze, aby nadále tak zůstal, a musí chtít nechtít se oženiti.

Jurna i Jurnova stejného s ním byli náhledu a myslili, že snad nic tak příliš těžkého nebude, aby sobě hodnou paničku vyhledal.

Pán sám nepochyboval. Pochlubil se, že má postavení pěkné, a že s ním paní zle mítí nebude. Jen těch ženichovských pocházek se bojí, poněvadž pro muže jeho věku a stavu se ani neslušejí. Přeje sobě, aby trefil na rodiče moudré, jenž by jemu bez mnoha okolkování a bez dlouhých průtahů dceru dali.

Jurnovi oba pána těšili, že se ti moudří rodiče s pomocí Boží najdou, poněvadž takové zaopatření svého dítěti sotva který otec z ruky pustí.

Pán vyndal z kapsy bílý šátek, otřel sobě pot z čela, odkašlal a pronesl toto: „Jak nechtěl by jste vy těmi moudrými rodiči býti? Věřte, lepšího opatření své dcery se nedočekáte!“ —

Včil zůstal Jurna jak omráčený. Takového konce neočekával a byl na rozpacích tou měrou, že slova pronést nemohl. Sebral se konečně, a celý pánův návrh jako za žert přijímal. Ale pán nežertoval, myslil to do oprávdy a chtěl vědět, čeho se má nadíti.

„Můj Bože, můj Bože!“ spínal ruce Jurna. „Děvče neznáte, dnes

jste je spatřil poprvé, — a chcete je za manželku!“ —

„Naše doba,“ usmál se pán, „doba železnic a telegrafů jest vůbec rychlá a kvapná. Vždyť třeba na pouhé návštěví v novinách ženu dostati lze!“ —

„Račte odpustit,“ podotýkal Jurna; „takové lidičky, kteří v novinách o sobě psáti dávají, že na odbyt jsou, stavějí se mezi zboží a zahazují svou lidskou důstojnost.“

„Vyborně, vyborně!“ zatleskal pán rukama. „Já zrovna tak soudím, a tudy co řádný muž osobně o vaši dceru se ucházím. Ostatně nemyslete, že ji neznám. Nepoznáváme jen očima, ale také ušima. Já o ni slyšel, a to mi postačilo.“

„Kam to račíte myslit? namítal Jurna. „Takové prosté, po selsku vychované děvčisko se pro vás a pro váš stav nehodí! Mezi sobě rovnými potratíte vši vážnosti, a ta ubohá nebylaby, leč za smích!“ —

Pán námítku Jurnovi porazil tím: žeť jeho nejvřelejším přáním, aby zachovalé venkovské děvče a dceru pořádných rodičů za manželku dostal. Chce býti šťastným, a jen takto šťastným státi se může. Na lidské řeči nedbá a na toho, kdožby jeho budoucí jen pohledem uraziti se opovážil, na toho by se chtěl podívat!

„Před malou chvílkou“ namítal Jurna dále, — „nazval jste češtinu hloupou;“ a naše Kateřinka vedle milého jazyka mateřského jiné řeči nezná.“ —

Pán postavil naproti: že jen tu vysokou, nově vynalezenou češtinu nenávidí; ale oné, jakáz v ústech lidu koluje, sobě váží, ji zná, rád v ní rozmlouvá, poněvadž sám z matky Moravanky se narodil.

„Také valným přítelem kněžstva nezdáte se býti“ — pokračoval Jurna ve svých námítkách. „Našemu ale děvčisku jest otec duchovní jako první osobou po Bohu. Ono by vám do očí skočilo, kdyby jste

se o těch „černých“ nějak neuctivě zmínil! —

Na to vyjádřil se pán: že on sobě stavu duchovního sám vysoce váží, a jeho nechut že se vztahuje toliko k těm přemrštěným, co lid bouří, a české knihy rozšiřují, ba i spisují.

Mohlo se namítati cokoli — pán ze všeho se uměl vysekati. Jurna už nevěděl z místa. Naproti takovému ženichovi chtěl zachovati slušnost, a ten slušným způsobem odbývati se nedal.

Konečně uhodil Jurna na šťastnou cestu, an uváděti se jal, že taková věc jest velice důležitá, a jedním rázem odbýti se nedá.

Tomu pán odporovati nemohl. Nechtěl tedy déle nalehati, dal Jurnovým čtrnáct dní na rozmyšlenou a pravil, že po uplynutí vyměřené lhůty pro konečnou odpověď sobě přijede.

Na tom zůstalo, a s takovou pán odešel. Než cesty pro konečnou odpověď milý ženich mimo nadání byl zbaven. Hned třetího dne po své návštěvě obdržel ze Sudlova psaní. Otevřel je kvapně, přečetl rychle — ale po přečtení nastojte: na sto kusů roztrhal — a ve statku se více neukáزال.

VI.

V Sudlově se domnívali lidé, až nastane masopust, že potáhnou ženichové k Jurnom procesím, když jich tam před adventem už tolik bylo. Než ve svém očekávání tenkrát se zmýlili. Po celý masopust ženich o statek nezavadil, a bylo dobře. Nedařilo se tam ženichům hned před adventem, a včil tím hůře byliby pocházeli.

Mach před novým rokem odešel ze služby: a s ním odešla z domu všechna radost, všecken klid, všechna spokojenost. Jurna, řádnému čeledínovi tak dlouho uvyklý pobřešoval Macha v každou chvíli, na každém místě. Práce se nedařila, nic nebylo na svém místě, všechno

šlo na rub: Mach všady scházel. Jurna se mrzel, ba mrzeti se nepřestával a sám na sebe se hněval, že hodného čeledína kdy ze stavení pustil! Také Jurnová Macha litovala, a vidouc manžela neustále nevrlého a příčinu jeho nevrlosti znáíc: litovala tím více.

K hoři jednomu přidalo se druhé, a to bylo ještě větší. Kateřinka hned od nového roku počala postonávat. Měla špatné spaní, v noci vzdýchala, ztratila chuť k jídlu, celá se spadla, byla bledá, a bývala smutná. Matka od dcery neustále věděti chtěla, co jí schází: a Kateřinka vzdýchajíc říkala, že nic. Otec ji chtěl zavézt do města k lékaři; ale Kateřinka tvrdila, že ji nic není, a lékař žeby ji nebyl platen.

Celá ves to ví, že Kateřinka churaví; ba lidé, jichž se netýká, vědí více, než sami rodiče. Děvčisko prý má nejspíše souchotě, a kukačku slyšeti, růže trhati už nebude. Staří sobě na ní příliš zakládali, pro ty ženichy počali zpýchati, a Bůh je tresce. Tak povídaly kmotry klepny, Jurnovým nepřející; a bratři z mokré čtvrti se vysmívali Jurnovi v židovně, že co namamonil nebude mít ani komu dáti, až mu dcera umře. Ale patří mu tak. Proč je takový chra-
chtil, jenž sobě ničeho nepřaje, a po celý rok mezi sousedy nevyjde!

Pověst o Kateřinčině nemoci roznesla se po celém okolí, a to tuším bylo příčinou, že ji ženichové na pokoji nechali.

Minula zima, nastalo jaro, a s jarem nastávaly věci, pro něž Sudlovští na všechny běžné záležitosti domácí, ba i na Kateřinčinu nemoc zapoměli. Povídá se, že bude vojna s Prusy, a že bude jistě. Samy noviny vojnu za nezbytnou vyhlásily; propukne, musí propuknouti co nevidět. A v skutku, ona propukla! Bojovánost v Čechách rychle za sebou na mnoha místech, bojovánost bohužel velmi nešťastně! Naši coufají a nepřítel za nimi jak povodeň se hrne! Už přitáhl od

Litomyšle do Poličky, a ze všech stran do Moravy vníká. Pobírá dobytek, pobírá obilí, pobírá vše co se mu hodí, a ví na vlas, u koho ve vsi co brátí jest. Ne ná milosrdenství, na prosby nedá, a nejhůře se děje tam, kde po německu s ním smluviti se nemohou.

V Sudlově se všechno hrůzou třese, a sám Jurna, jindy tak statečný a rozvážlivý, všeobecnému postrachu podléhá. Zpomíná na Macha, lituje že ho ze stavení pustil, a jest o něm přesvědčen, žeby v případě nejhorším celému domu prapěti mohl. Po německu umí, jest neohrožený a moudrý, jistě, žeby s Prusáky dovedl, a pohromu alespoň z části odvrátil. Dávno už byby Jurna pro něho dojel, kdyby jen věděl, kde jej hledati. Po novém roce zdržoval se nějakou chvíli na Rozhraní u známých; potom ale odešel, nikomu nepověděl kam, a ztratil se, jakby země po něm se slebla. O, škoda, přeškoda Macha! Jurna svou vranou klisnu hned by za to dal, kdyby Macha v domě bylo! —

Tak na myslí přemítaje, chodil Jurna po světnici s blavou svislou a s rukama nazad složenýma, až se maně před oknem zastavil, a na náves vyhlednul. A hle! v tu právě dobu někdo ke statku zabočuje. Zdá se, že má na spěch, žene se cvaem, a Jurnovi připadá, že ho má znáti. Protírá oči, jakoby sám sobě věriti nechtěl, znovu na venek vyhlédá — a v skutku pospíchajícího poznal.

Jest to Mach, jenž dříve, než se Jurna od svého překvapení zpatoval, už do světnice vstoupá. „Pantáto!“ volá mezi dveřmi, a nít na něm suchá není. „Nelekejte se, budete mít návštěvu od Prusáků! Trefil jsem se v Březové, když právě několik nepřátelských tlup od hlavního voje na rekvisice vyjíždělo. Náčelník jedné z oněch tlup, vsedaje na kůň, měl v ruce kus papíru, z něhož, jako pro lepší pamět, hlasitě sobě četl: „Sudlov!“ Mně bodlo

k srdci, zpoměl jsem na vás, a naměřiv sobě nejpříměji letěl jsem, aby vás nezvaní hosté nepřekvapili.“

„O, Mášku! můj drabý Mášku!“ přivítal Jurna bývalého čeledína snáručním otevřeným. „Právě jsem na tě myslel — Bůh sám tě posílá! Včil ať přijde kdo přijde, jen když tebe zase mám!“

Za malé čtvrt hodinky byla Prusáků plná náves, a jedno oddělení táhlo přímo k Jurnovu statku. Jurna jim vyšel vstříc a Mach, co tlumočník, jménem hospodářovým jich vítal, tázaje se, čeho by sobě přáli? Prusáci byli neomalení, chtěli toho mnoho. Chtěli mít koně na příprež, hovězí dobytek na maso, a obilí na mouku. Mach pověděl, že vůle jejich, když jim Pán Bůh vítězství dal, platí za zákon: bez čeho být nemohou, aby sobě vzali: a toliko za to se přimlouval, aby nežádali, čeho bez úplné zkázy hospodářovy dáti nelze.

Prusákům taková řeč se líbila, a ve svých požadavcích stali se o mnoho mírnějšími. Koně nechali na pokoji, obilí nasypali do několika pytlů, a z dvanácti kusů hovězího dobytka vzali jen dva, ovšem že nejtucnější.

Jurna, jenž myslel, že poberou všechno a statek že obrátí na rub, div radostí nevýskal, když viděl, na čem Prusáci přestali. Počínal sobě jako dítě, smál se i plakal pojednou, a vedle ochrany Boží všechnu zásluhu Machovi přičítal.

„Mášku!“ zvolal na konec, bývalého čeledína objímaje. „To ti do smrti nezapomenu, za to se ti odměním, a z domu, kdybys na hlavu se stavěl, tebe více nepustím!“

S Machem vrátilo se do statku vše, čeho tam za posledních dob od nového roku nebývalo. Jurna nebyl k poznání a přese všechnu škodu, jakouž od Prusáků utrpěl, předešlé nevrlosti pozbyl a stal se opět, jako dříve býval, klidným a spokojeným. Jurnová, vidouc manžela tak prospěšně změněného, od srdce se

tomu radovala; a s Kateřinkou, s tou stal se pádem zázrak! Nabyla živosti a bodroty, růže jí znovu na tvářičkách zakvítaly: zkrátka ona ozdravěla. Jurna říkal, že neschází nic, leč aby ta vojna ještě přestala, a potom že se jemu zase docela na světě líbiti bude. A když Mach jednou prohodil, že ve statku déle než do skončení války zůstati nebodlá, vysmál se mu Jurna, řka: „Dej si pokoj Mašku! Po druhé nám tuším neutečeš! Já tě tak pevně k domu připoutám, že se rozvázati nedoveď.“

Válka netrvala dlouho. Už za měsíc proslýchalo se o míru, až konečně jest uzavřen. Prušáci kudy dříve táhli, tudy opět domů se vraceli, a nějakou ještě chvíli po osadách na ubytování zůstali. Také do Sudlova na ubytování přišli, a u Jurnů jich měli dvanáct. Ale to už nebyli Prušáci od prvejška. Ničeho násilně nebrali, byli spokojeni co dostali, a ve všem velmi slušně sobě počínali.

Zvláště u Jurnů, kdež s Machem smluviti se mohli, výborně se zachovali; a Jurnová povídala, že není možné, aby ti lidé do našich byli stříleli, jak jsou hodni.

Prušáci odešli a v Sudlově se těšili, že bude od nepřátelů pokoje na dobro. Ale nastojte! ono nebylo; neboť nepřítel nejhorší za osudného roku 1866 dostavil se naposledy. Hned po Prušácích vypukla cholera, a třetí, jehož zlá nemoc uchvátila, byl — Jurna. Špatně se mu dařilo, a první výbuch šeredné hlízy byl až děsný. Jurnová a Kateřinka hrůzou a lítostí zrovna měly, a věru bylo se obávati, aby také ne onemocněly. Ale Mach dodával mysl, těšil, k důvěře v Boha zbuzoval, a nemocného sám a sám s bezpříkladnou obětivostí obsluhoval.

Konečně po kolika dnech šeredné zjevy zlé nemoci se zastavily; ale nemocnému předc líp býti nechtělo. Cítil náramnou mdlobu, byl celý zpitomělý, a lékař se obával,

aby po choleře nepřišla hlavníčka, a poslední věci, aby nebyly horš prvních. Jurna sám sobě netroufal a po odchodu lékaře pokynuv svým milým, pravil: „Lékařství lidské neprospívá; musíme hledati lékařství nebeského.“ Načež žádal, aby jemu otce duchovního povolali.

Manželka a dcera daly se k těm slovům do hlasitého pláče, a nemocný káral přísně obou, že pro pošetilý předsudek lidský zapomínají na Boží zaslíbení, jež Pán svátosti umírajících přijímajícím také na pozdravení tělesné učiniti ráčil.

Otec duchovní přišel, a Jurna, co vzorný katolík, svou pobožnost vykonal s velikou vroucností. Nejsvětější Tělo Páně a svátost posledního pomazání přijal u přítomnosti svých domácích, a po skončeném svatém úkonu vyndal ze záhlaví svého lůžka zapečetěný spis, kterýž panu faráři odevzdáváje, řekl: „Jet to moje závět, moje poslední pořízení. Schovejte je u sebe důstojný oče! a v případě, že by mně dobrotivý milosrdný Bůh z tohoto slzavého údolí do stánků nekonalých slastí povolati ráčil: prokažte mi tu lásku a závět mou třetího dne po pohřbu u přítomnosti mé manželky a dcery, a někdejšího čeledína Macha otevřte a přečtete. Kdyby mně ale Všemohoucí s vámi a mezi vámi ještě déle na zemi ponechal: tož, jak poprvé do chrámu Páně díky vzdávat půjdu, u vás na faře pro schovanou se zastavím.“

Po Sudlově byla jedna řeč, že Jurna k poslední hodině pracuje; ale lidé míní a Pán Bůh mění. Jurnovi počalo být lépe, okřival jako divem, a v pátek před slavností přesladkého Jména nejsvětější Panny byl poprvé na mši svaté. Manželka, dcera a Mach jej provázeli, a za jeho uzdravení díky nejvroucnějšími Pána Boha velebili.

Po kostele zastavil se Jurna na faře. Pan farář, z uzdravení jeho velice potěšen, nechtěl jej hned od sebe propustiti a vybízel, aby

poseděním trochu sobě oddechl. Také ostatních, aby na hospodáře venku čekati nemusili, k sobě do pokoje pozval.

Posadili se všichni; a když tak bylo, jal se mluvit Jurna, řka: „Důstojný pane! Bůh mně divotvorně pozdravil, a dny, jež mi na zemi dále popřítí ráčí, co nezasloužený dar z Jeho svatých rukou vděčně přijímám. Než ostatek svého života jediné a výhradně spasení své duše a službě Boží hodlám věnovati, a tudy po zralém všeho uvážení chci, aby moje poslední vůle, již v rukou máte, ve své plné platnosti zůstala, a ve skutek uvedena byla. Pročež prosím Vašnost, abyste mou závěť zde u přítomnosti mých milých přečísti sobě neobtěžovali.“

Pan farář vyndal ze skříně zapečetěný spis, zlomil pečeť, a z otevřeného listu předčítal, jak následuje:

„Ve jméno nejsvětější a nerozdílné Trojice Boží. Amen.“

„Já nížepsaný nevěda, zdali mi dnes neb zítra z tohoto života vykročiti a před Soudce věčného předstoupiti nebude, ana zlá a nákažlivá nemoc v osadě propukla: za úplného zdraví a při nejlepším rozumu o majetku svém činím pořízení toto:

„Všechno svoje zboží movité i nemovité odevzdávám své milé a jediné dceři Kateřině, ale tak, aby ona jen polovičnou všeho zápisnicí byla, a zápisníkem druhé polovice podáním své ruky aby mého bývalého čeledína Macha učinila; k čemuž jim oběma svého otcovského požehnání uděluji.“ —

Mach a Kateřinka zůstali jako omráčení; krve by se na nich byl nedořezal. Zpamatovali se však, a poklekše před rodiče, ruce i nohy jim líbali. Oslzeli všichni, ani pana faráře nevyjímaje.

Po výjevu tak tklivém uchopil se první slova pan farář, a oslovil Macha a Kateřinku takto: „Milé děti! jste sobě zasnoubeni, ale bu-

dete se musit rozloučiti. Není slušno, aby ženich a nevěsta pospolu pod jednou střechou přebývali. Pročež Mach zůstane na faře, a svého čeledína Jakuba pošlu zatím na vypomoženou do statku. Ostatně však se přičiním, abyste jeden po druhém dlouho vzdýchati nemusili.“

A pan farář skutečně se přičinil. Téhož ještě dne vezl jej Mach na kočáře do Brna, kdež při nejdůstojnější biskupské konsistoři prominutí druhé a třetí ohlášky šťastně jest vydobyto. V neděli o slavnosti Jména nepoškvrněné Bohorodičky byla ohláška, a v úterý na to kopulace.

Odbývalo se vše z ticha; ale pro to v Sudlově ticho nebylo. Takového něco, aby jediná dcera ze statku a všeho dědička za sprostého čeledína a syna z podruží se provdala: v Sudlově, dokud pamět stačila, se nepřihodilo. Tudy nebylo divu, že z toho pošlo řeči přerozmanitých.

Lidé ve vsi moudřejší tvrdili, že Jurna, ač nikdy nic pošetilého neučinil, provdáním Kateřinky za Macha zrovna Šalomounský kus vyvedl. Mach jest v každém ohledu řádný, bohabojný a hospodářství rozumí, žeby na každém panství direktora dělati mohl. Jurnovu živnost přivedl hlavně on na ta místa, na kterých se nalezá; a Jurna přijmuv jej za zetě, učinil skutek správedlnosti a zdravého rozumu. Mělo by tak býti všady, aby se při sňatcích na ctnost a jiné dobré vlastnosti více než na peníze hledělo. Má-li jedna strana, nemusí míti druhá, aby už jednou přestalo to šeredné pořekadlo, že čert vezdy na větší hromadu dělá.

Vedle těchto ve vsi moudřejších byli jiní, kteří docela jinaké rozumovali. Čeledín prý, ať jest jakýkoli, zůstane předc jen čeledínem; a Jurna, že dceru za čeledína provdal, svůj rod potupil a celé usedlé sousedstvo pohaněl. Oni by za celý svět tak neučinili; a při

obecné bromaďě vedle souseda, jenž čeledínem býval, ani za nevím co by se neposadili. Kamarádi nedopi'ové v palírně litovali Jurnova statku. Škoda prý na věky takové živnosti, že se na ni po chrachtilovi dostane ždímal, kterýž jako předchůdce kromě sirovátky a podmásli po celý Boží rok něčeho jiného kapku na jazyk nepustí, a mezi pořádné sousedy nevyjde. O, přežel té živnosti! Ta by něco vydržela! A závistivé kmotry klepny bádaly, že oni se Mach a Kateřinka už dávno znají: a že by svatba tak horem pádem nebyla, kdyby být nemusila. —

Lidé se namluvili do libosti; ale na věci, která se stala, a na

šťěstí Jurnových, mladých i starých, nezměnili ničeho. A Jurnovi, mladí i staří, jsou v skutku šťastni, jak toho pro své výborné ctnosti křesťanské v plné míře zasluhují.

Ostatně chodí ve statku všechno touž kolejí, jako druhdy bývalo, až na něco. Johana, máselnice z Letovic, tam více nepřichází. Stydí se Macha, a mrzí se, že ve svém prorokování tak šeredně se pomýlila. Ona předpověděla Machovi, že jemu „mladý Jurna“ říkati nebudou; a hle! přes její věštbu lidé mu tak říkají. Proto se Johana stydí a mrzí; ale jest bláhová. Toho zajisté vedle ní nenadali se mnozí, že čeledínovi za manželku se dostane *jediná dcera ze statku*.

Památka osmnáctistoletá umučení knížat apoštolských v Římě

dne 28. a 29. června 1867.

(Podává Matěj Procházka.)

1. Význam jubilea tohoto.

Jedna z největších událostí minulého roku jest zajisté osmnáctistoletá památka knížat apoštolských ss. Petra a Pavla, která se r. 1867 v Římě co nejslavněji konala. Vším právem možno říci, že už drahně let nezářil Řím v takové slávě, jako při této památce. A sláva ta nezáležela tak v zevnějším lesku, jehož ovšem přehojně bylo, jako raději v odlesku vnitřního rozhodně katolického smýšlení všech účastníků slavnosti; nebo všickni jako jeden muž projevovali vznešenou a svatou lásku ke Christu a synovskou přítulnost k církvi a viditelné hlavě její, papeži co náměstku sv. Petra. Slavnost ta jest tím významnější, že přese všechny úklady Garibaldovcův se co nejkvěleji zdařila. Nebo ti to, chtějíce ji překaziti, roztrušovali o Římě pověsti nejhroz-

nější, jednak že prý tam cholera zuří a tisíce lidí uchvacuje, jednak, že v těchto dnech v Římě vypukne revoluce a že mimo to cesty do Říma pro množství brigantův (vlastných loupežníkův) nejsou bezpečny. Všechny tyto úklady bran pekelných úplně na zmar přišly všemohutnou ochranou toho, který ku Petru byl řekl: „Ty jsi Petr (skála) a na této skále vzdělám církev svou a brány pekelné nepřemohou ji.“

V čem pak záležela hlavně slavnost ta? Sestávala ze dvou částí: nejprvé z pouze církevní a pak i z občanské, kterážto poslední jako doplňkem oněho první býti měla. Pouze církevní část záležela z velkolepých nešpor dne 28. června od papeže s přistojícími biskupy a kardinály konaných a z veleslavné mše svaté dne 29. června, kterouž

v přítomnosti přčetných biskupův ze všech dílů světa sloužil papež a při kteréž několik mučenníkův a vyznavačův prohlášeno za svaté. Občanská část záležela ve slavnostech, které obecní rada Římská, pak rozličné akademie učené a větší koleje k oslavě dotčené památky zařídily.

Za svaté vyhlášeni jsou:

1. Josafat Kunčevic, arcibiskup Polocký na Bílé Rusi, kterýž dne 12. listopadu od rozkolnických Rusův pro katolickou víru svou zavražděn jest.

2. Petr Arbuesky, kanovník v Saragosse ve Španělsku, jenž léta 1485 od židův, proti kterým kázal, najatými zákeřníky zavražděn jest.

3. Devatenáct mučenníkův příjmům Gorkumských v Holandsku, kteří l. 1572 od Luteranů v Brielu umučeni jsou.

4. Pavel od kříže, rodák španělský, kněz a zakladatel řádu Passionistův čili nejsv. utrpení Ježíše Christa, vyznavač Páně, jenž l. 1775 umřel v Římě.

5. Leonard z Portu Mauricia, Janovan z řeholy sv. Františka, jenž první zařídil bratrstvo nejsv. srdce Páně, a kterýž pobožnost cesty křížové a stálé se klánění Christu Ježíši v nejsvětější svátosti oltářní co nejvřeleji podporoval a pro svou požehnanou činnost co kazatel a misionář jmeno apoštola města Říma a Italie sobě zasloužil. Umřel co řeholník Františkanský v klášteře sv. Bonaventury v Římě 1751.

6. Marie Františka od pěti ran z III. řádu sv. Františka, kteráž v Neapoli andělský život vedla a l. 1791 zde v Pánu svatě umřela, a

7. Germana Kousinova, chudá pastýřka, která ve Francii v biskupství Toulonském nevinností, pokorou a podivuhodnou láskou k bližnímu proslula a l. 1601 v 22. roce život svůj svatě dokončila.

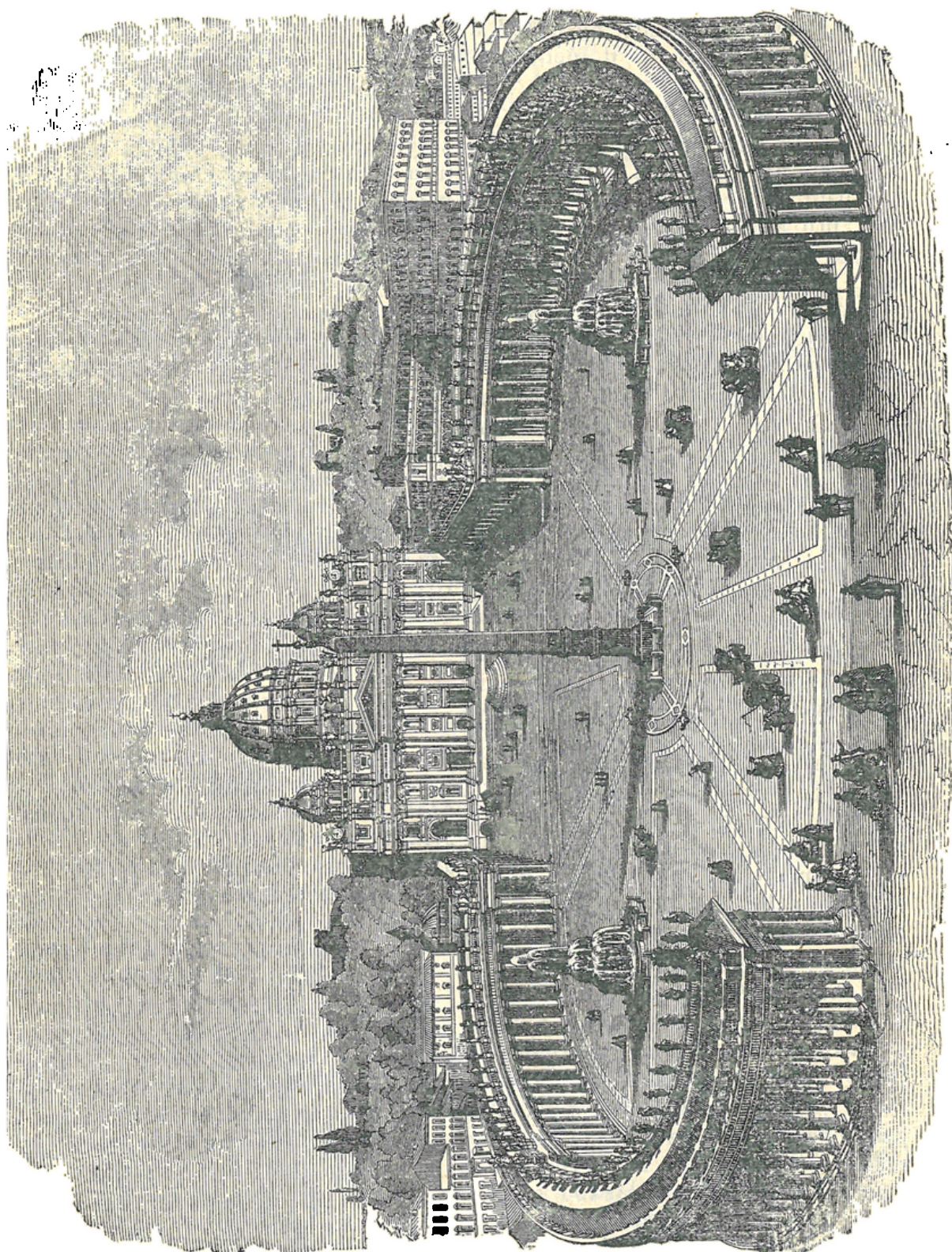
Jelikož blaboslavenci tito na mnoze Španělsku, Francouzsku, Hol-

landsku i Polsku náležejí, dalo se očekávati, že z dotčených zemí četní zástupcové do Říma ku slavnosti zavítají, což také skutkem se splnilo.

Ještě jeden význam jubilejné slavnosti nemůžeme mlčením pominouti. Při této příležitosti zrodila se totiž ze synovské přítulnosti ke stolici sv. Petra také myšlénka, svatému Otci k ochraně darovati zuavý. Myšlénku tu první pojal a pronesl francouzský baron Onffroy. Záležít v tom, zaříditi zvláštní vojsko k ochraně papežově z mladých dobrovolníků ze všech národů katolických, kteří by majíce lehký šedý šat s červenými šňůrami, na malých mysliveckých flintách nosili sekací bodáky. Myšlénka tato francouzského šlechtice zjednala si brzo průchod nejprvé u katolíků francouzských. Mnoho měst francouzských snažilo se hned také dobrovolníky získati a města tato vydržují je nyní v Římě svým vlastním nákladem. Tak vydržuje na př. biskupství Kambraiské 161 zuavův ve vojsku papežském, biskupství Nantesské 66, Arrasské 51, Angerské 37, Turonské 32, Metské 8, Toulonské 16 atd. V celku vydržovalo Francouzsko už minulého roku přes 600 zuavův ve vojsku papežském a počet tento horlivostí katolíkův francouzských se každým dnem množí. Nelze pochybovati, že příklad ten dojde následování také u jiných národův, zejména u Vlachův, Španělův, Němcův i Slovanův.*)

*) Co toto píšeme, právě se dovídáme, že k tomuto účelu koná se ve všech biskupstvích třídní pobožnost před vystavenou velebnou svátostí v kostelích, kde u dvéří dámy z rodův šlechtických i měšťanských sbírají milodary tomuto účelu věnované. V samém Hamburku ponejvíce protestantském podali tamnější katolíci r. 1868 krásný příklad obětovnosti. Kromě halíře svatopetrského přispěli 7500 franky ku vydržování vojska papežského, což činí 4 fr. 20 centim na jednotlivce ze sboru katolického počítajícího 5400 duší; nad to vydržuje obec tato ještě vlastním nákladem své školy sirotčince a nemocnice.

Ačkoli důchody stolice sv. Petra v posledním desetiletí náramně ztenčeny jsou, přece se sv. Otec na tom usnesl, že na den sv. Petra všechny od chudých lidí v půjčovnách římských zastavené věci vyplatí. Překrásný to zajisté a veledůstojný skutek křesťanské lásky, jímžto ovšem slavnost zvýšena a v pravé jubileum (plesání) i chudého lidu obrácena.

Chrám sv. Petra se sloupořadím v Římě.

2. Přípravy ke slavnosti jubilejné v Římě.

Hlavní slavnost jubilejní měla se dít v obrovském chrámu sv. Petra ve Vatikáně. Chrám tento jest nejskvostnější a nejmohutnější kostelní stavbou celého světa.*) Přední jeho jest 224 střeveců dlouhá; uvnitř má chrám ten 592 střeveců délky; prostřední loď má zvyš 148 střeveců, a zšíří 136. Od dlažby až k luncerně v bání chrámové obnáší výška 380 střevecův a ku špici kříže 436. V bání vypočteno jest prací mosaikovou (vysazovanou), čtvero sv. evangelistův a to v tak obrovských rozměrech, že péro sv. Lukáše jest 8 střeveců dlouhé. Pod velebnou kopulou (bání), nejsmělejším to dílem lidského umění, stojí uprostřed chrámu velký oltář s točenými bronzovými sloupy a pod ním kapla ss. Petra a Pavla; všude po stěnách, na oltářích a pomnicích papežů spatřují se mistrovské práce mosaikové, malířské a sochářské. Před chrámem rozprostírá se slavná prostranina sv. Petra, se dvou stran sloupovými chodbami obklíčená, uprostřed egyptským obeliskem a dvěma krásnými vodomety ozdobená.

Chrám tento vykrášen jest k jubileu s takovou nádherou, jakéž již dráhně let v Římě nevidáno; ale ozdobování to prováděno co nejvкусněji tou měrou, aby krásy díla Michala Angela, stavitele tohoto chrámu (v 16. stol.), nebyly zastřeny. Veškeré sochy se obnovovaly a kromě jiných ozdob byly obzvláště čalouny, kytky, svícny a lampy upraveny v nevidané kráse. Celé sloupořadí hlavní loď chrámové ověšeno draperií ze zlata a ze stříbra; hlavice sloupův ozdobeny strojeným kvítím rozličných barev. Na vnitřních stěnách chrámových vzdělány jsou v modré barvě na zlaté půdě a sice na způsob mosaiky (vysazovaného díla) četné nápisy, vzaté z

písmě sv., vztahující se vesměs na sv. Petra. Na sloupech postaveni jsou andělé s věnci a pochoduemi. Blíž kazatelny postaven vzorek malého chrámu, z něhož vycházeti měly nesčíslné paprsky zlaté, mající uprostřed obraz nejsv. Trojice. Na čtyřech rozích velkého oltáře postaveno osm ohromných svícnu ku podivu pěkně zhotovených. Více než 30000 svíček připraveno, aby v den slavný hořely ve chrámě sv. Petra. Stůžkami zlatých třásní pokryty jsou výžlabky u pilířův sloupových a sloupův samých; i praví se, že se jich zpotřebovalo na 80 tisíc metrův t. j. dvacet mil. Krystalové svícny zavěšeny jsou na všech obloucích v lodi, kdežto řady voskových svícův zobrazovaly na vrchu věnec, nad nímž vymalována byla jako na způsob mosaiky všechna slova písma sv., jež vystavují předností sv. Petra. Oblouky vyzdobily se hedbávím červeným se zlatou obrubou a při každém měl vláti veliký prapor, na němž vyobrazen jeden ze zázrakův aneb jeden ze slavných činův ze života světcův, kteří v den jubilejní za svaté vyhlášení býti měli. Hlouběji ve chrámě za oltářem zpovědi oblemovala ohromná koruna světla s velikými paprsky obraz představující Pána Ježíše, odevzdávajícího svatému Petru klíče, ježto otevírají a zavírají nebe. Uprostřed lodi vypočteny jsou ze květin a z krystalu tiara papežská, klíče a kříž. Aby osvětlení chrámu bylo co nejslavnější, zavěšeno v chrámě na 1000 lustrů a nastrčeno 20 tisíc svíček z čistého vosku; nebo jiných svíček než voskových se v Římě při slavnostech církevních neuzívá. —

Tolikéž prohlíženo k tomu, aby bání svatopetrská v celé své slávě se objevila. K takovému dílu užívá se zvláštních osob, jimž v Římě San-Petrini říkají. Osoby tyto tvoří zvláštní třídu obyvatelstva a jsou jako domovem ve vnitřních prostorách Svatopetrského chrámu

*) Viz obrázek na str. 92.

a v jeho bání. Před každou slavností jsou náramně činní; běhajíce, lezouce a téměř lítající ve vzduchu, visíce na címbuří převysokém, sedíce na podnášecích kamenech v povětrí, na hvězdě nejvyššího obelisku a na samém kříži bání, odkud k moři zírajíce vesele sobě prozpěvují. Mámeť sice i my mezi sebou velice odvážlivé zedníky, pokrývače střech, hasiče, kteří ve výši závratné směle pracují; ale všecka tato odvážlivost nedá se porovnat se smělostí San-Petrinův.

Dopisovatel do Videnských novin (č. 146 m. r.) vypravuje o nesmírném dojmu, jež naň a na všechny diváky učinilo slavnostné osvětlení bání Svatopetrské, které provozují San-Petrini. „Bylo to jednoho večera,“ dí on, „když bání Svatopetrská v celé své ohenné slávě nad Římem zářila. Klidně, velikolepě stál planoucí velikán ten ve své obromující slávě pod blednoucími na nebi hvězdami nad tichým a temným městem. Byloť, jakoby ohnivé sloupy nesly — zářící bání tu a jasněji ještě planoucí nad ní kříž jakoby vrcholem sáhal až mezi hvězdy. Nepohnutě po celé hodiny stáli diváci na náměstí Trinitá de' Monti, kochajíce se v tomto divadle a poněkud i ve strachu, obávající se, totiž že by jim toto velkolepé a překrásné divadlo opět najednou vzato býti mohlo. A skutečně počala záře víc a více hasnouti, mezi plameny ukazovaly se temné prostory a konečně uhasl skoro veškeren svit. Než tu volali Římané k cizincům: „Přijde proměna!“ A hle za dvě minuty už stala se podivná proměna ta; nebo obrovský chrám planul opět ve velkolepém a mohutném slavnostném ohni jako dříve, s tím jedině rozdílem, že oheň ten byl silnější, velkolepější a krásnější než dříve. I tázal se mnohý cizinec s podivením: Což pak se po celé stavbě té vede rourami plyn, aby se tak rychle osvětlení provésti dalo? Čili sedí čaro-

dějové na bání, na hlavicích sloupů, na římsách, na nejvyšším kříži?“ „To jsou Petrini,“ odvětili Římané, „dobře to provedli a vždycky se jim to zdařívá.“ Ovšem tuší málokdo, že celá velestavba téměř poseta jest muži, z nichž každý má svou úlohu, totiž obstarávání čtyř až šesti plamenův v příhodnou chvíli. Pracují jako pluk vojnův na svém cvičišti.

Věc ta ač sama už o sobě památná, stává se ještě zajímavější, dovidáme-li se, jak tito vojáci vzdušní se cvičivají a jaký zvláštní život vedou mezi nebem a zemí. Všichni, jimž jest v noci v bání pracovati, bývají za dne přísně uzavřeni. Starosta, jež San-Petrini sobě sami vyvolají, bdí nad zachováním tohoto předpisu, jsa za to Vatikánu odpovědným. I sedávají Petrini co mnichové ve svých celách, nedostávající ani kapky vína aniž smějící se nějakou zábavou rozčilovati. Pravidlu tomuto podrobuje se i nejcvičenější; nebo hodiny, kdy v bání pracuje, travívá mezi životem a smrtí. Protož i také Petrini ti přivedli to ku takové hbitosti a bezpečnosti, že se nikdo z nynějšího pokolení na nějakou nehodu při osvětlení bání dotčené rozpomenouti nemůže.

Vstoupíme-li v těchto dnech přípravy, dí dopisovatel dále, do chrámu sv. Petra, vidíme tam Petriny s největší horlivostí pracovati. Nejednen cizinec užasnul, vida lidi ty v ohromných výškách velechrámu se vznášeti; nebo jako pavouci soukají se na provazích, které nitkami se býti zdají, po celém chrámě. Z okna zvonice nejednou viděti vyvěšený provaz, na němž nějaký Petrino ve výšce sta loket jako klučik na houpačce se houpá, aby nohu svou na nějakém výběžku neb průčelí zaraziti mohl. Jak obrovské jsou rozměry velechrámu toho, může cizinec nejlépe pochopiti, když vidí Petrina uvnitř chrámu na nějaké galerii pracovati;

nebo tu se o nic větší nezdá býti nežli brouk lezoucí na stropě.

Jako vlaštovčí hnízda visejí lešení, na nichž Petrino chrám obnovují neb vyzdobují, podle zdí. Ve skrovné skřínce uzavřený pracuje tu Petrino klidně a bezpečně, ješto dav lidí dole zdá se mu býti mraveništěm. Obecnstvo dole ani toho neznamená, aniž toho znamenati má, kterakž tam v závratné výšce Petrini ustavičně buší, tlukou a jinak pracují. Stojíme zamýšleni vidouce, an Petrino na ramenou svých přináší anděla šest střevíců vysokého a živými barvami na plátně malovaného. Najednou zmizí nám muž ten mezi davem a teprva za půl hodiny znamenáme jakýsi pohyb na nižší galerii. Vystavuje se nám první figura k ozdobě. Jest to tentýž anděl s trubou, její jsme dříve viděli, ale nyní zdá se nám tak malickým býti jako novonarozené nemluvnátko.

Rodiny Petrinův těší se též dobré a hojné výživě; nebo veliká nadání u chrámu Svatopetrského k jeho osvětlení a ozdobení učiněná nejvíce do jich měšce splývají. Mimo to vstupují rodiny ty jenom mezi sebou ve svazky manželské, tvoříce tudýž zvláštní třídu lidí. Bář Svatopetrská jest jim nejmilejším domovem, zábavou i lékem v nemocech, a nejeden tyrdívá, že vrátí-li se z ciziny do Říma, jediný pohled na bání Svatopetrskou proň více ceny má a více slasti do jeho srdce vlivá, nežli veškery památnosti celého světa. Kdožkoli bání dotečnou navštívil, tomu radno, aby sestoupil dolů podíval se též do bytů Petrinův, do jejich cel, dílen a mosaické fabriky — a vůbec na celý závod ten.“

Kromě příprav dosavad vyličených dlužno též připomenouti, že za příčinou blahoslavenců, jejichžto za Svaté prohlášení na den 29. června ustanoveno, vyzdobeny byly kaply jím postavené červeným sukem se zlatými hvězdami a že v každé

kaple zavěšeno čtvero obrazů představujících zázračné události, kteréž se na přímluvu oněch blahoslavenců staly.

Mimo to připravována též ku slavnostné mši papežské v den 29. června zvláštní hudba. Složitě totiž ředitel papežské kapely Sixtinské Mustafa zvláštní motteto k Offertoriu o slovech: „Ty jsi Petr a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné nepřemohou ji.“ Motteto řečené rozděleno na tři sbory tou měrou, aby první sbor nedaleko hlavního oltáře stojící pod řízením kapelníka Mustafy representoval (zastupoval) písmo svaté, jež sv. Petra hlavou církve býti hlásá, druhý sbor aby nalezaje se na hořejším pavlanu nad hlavním vchodem chrámovým a řízen jsa kapelníkem Kappoccim zastupoval církev všech věřících, vyznávajících souhlasně onano slova písma svatého; a třetí sbor ponejvíce z jinochů složený aby stál v kruhu pod ohromnou bání Svato-Petrskou co zástupce andělů, kteří ve zvukné ozvěně totéž zpívají, co písmo svaté hlásá a co církev na zemi píše.

Také obecní rada města Říma činila přípravy k dotčené slavnosti a vydala k obyvatelstvu svolání toto: „Římané! Přeblahý návrat 18stoleté památky slavného mučnickví ss. apoštolův Petra a Pavla, popředních to ochráncův tohoto slovutného města, zbuzujíc vším právem radost ve všech srdcích, podává vám příležitost projevití zbožné a radostné city, jež jste bez ustání odkájeli v prsou svých. Každý projev pravdy jest zároveň uctivým svědectvím vděčnosti k těmto nebeským patronům, kteří bdíce nad námi vyprošují nám u Dárce všebo dobra ochranu a podporu. Římané! městská rada, tlumočnice všeobecného přání, obdrževši rozkaz ku vykonání veřejných slavností, vyzývá obyvatele, aby oslavu dnův 28. a 29. června osvětlením co nejskvělejší korunovali. Na kapitólu,

dne 19. června 1867. Senát římský. " Brzo na to, totiž dne 21. června vydala rada obecní nové vyzvání k Římanům, v němž spolu všechny národní slavnosti vypočítala, které k jubileu církevnímu zaříditi hodlala, totiž: „1. opětované osvětlení města, tombolu (hru loteriu), dne 1. července národní slavnost ve ville (na letohrádku) Borghesově s hudbou, běháním o závod, pouštěním balonu a p. v. nákladem knížete Borghesovým; dne 3. července poční národní slavnost na náměstí Římském (forum Romanum) a osvětlení starých pomníků ohněm bengalským; dne 4. července osvětlení tří na kapitoliu stojících paláců z venku a uvnitř s volným vstupem do galerií; dne 5. července velikou akademii ve spolku Arkadii v paláci Konservatoria o šesté hodině odpoledne; dne 7. července rozdělení peněžných darů mezi 100 chudých Římanek o 5 1/2 hodině odpoledne v paláci Senatorio."

Co konečně se týče příprav ku přijetí knížat církevních, jež se do Říma očekávali, prohlásil už dříve sv. Otec, že všichni biskupové a arcibiskupové jsou jeho hostmi. Za tou příčinou uchystány jim byly jednak v palácích papežských, jednak v residencích kardinálův a na díle také v kolejích diocésy zřízených. Primasovi Uherskému upraven byt v samém Vatikánu blízko sv. Otce. Arcibiskup Olomoucký s průvodcem svým kanovníkem Lichnovským přijat v residenci kardinála Hohenloha.

3. Přehojné účastenství v jubilejné slavnosti.

Ačkoli, jak hned z počátku podotknuto, Garibaldovci protináboženskými listy syými nejbroznější pověsti o choleře v Římě panující, o brigantech vlášských na cestách a o nastávající revoluci v sídelném městě papežově byli roztrušovali, přece nedali se horliví katolíci a jich nadpastýřové od návštěvy slavnosti té odstrašiti.

Sevšech končin světa, od severu a od jihu, od západu a východu, z Evropy, Asie, Afriky, Ameriky i Austrálie sešli se biskupové katolické církve a nesmírné množství laikův čili neknězův, věrných to synův církve, tak že veškeren počet lidu, jenž slavnosti té v Římě obcoval, páčí se na 250,000. Biskupův počítalo se, přidají-li se k tomu počtu i kardinálové, přes půl tisíce. Každá země mocnářství Rakouského byla aspoň jedním biskupem zastoupena. Ze zemí slovan-ských uvádíme jmenovitě knížete arcibiskupa Olomouckého Fürstenberga, z Haliče Lvovského arcibiskupa Wierzhlejského, z Poznańska arcibiskupa Leđochovského, z slavného biskupa Ďakovského Strossmaiera, z Uher pak mimo knížete primasa Jana Simora také arcibiskupa Koločského, Vesprymského, Čanadského a řeckokatolického biskupa z Velkého Varaždína. Vůbec bylo z Rakouska 17 biskupů v Římě.

I země, za času novotářství Lutherova a Kalvinova z lůna církve katolické vyrvané a na všeobecném sněmu Tridentském nezastoupené, měly nyní v Římě zase své zástupce, jako na př. Anglicko, z něhož biskupové na nově zřízených sídlích usazení se ku slavnosti do Říma dostavili. I z Ameriky severné, kde církev katolická teprva v tomto století utěšeně zkvétá, dostavilo se mnoho biskupů a arcibiskupův. Také misionářští biskupové z Indie, Kytajska a z nejdálejších dílů světa zavítali do Říma. Východané byli tak velikým počtem zastoupeni, jakého nezpůsobeno na žádném církevním sněmu k jejich s církví sjednocení shromážděném. Skoro každý východní národ měl zde své zástupce.

V přehojném počtu zvláště se dostavili biskupové Francouzští dosvědčující, že země tato věrně se toulí ke stolici sv. Petra a ochrání její za svůj nejvyšší úkol pokládá. Mezi biskupy francouzskými

nescházel ovšem nejslavnější z nich Dupanloup, tak jako z německých nescházel slovutný biskup Mohučský Ketteler. Portugalsko, které ještě r. 1862 nepřátelsky se stavilo k Římu, poslalo tentokrát také své zástupce a Španěly ukázaly se hodnými býti své staré katolické slávy. Z Německa, jmenovitě z Pruska a Bavorska nedostavili se sice biskupové v dostatečném počtu; ale z Itálie, kde právě se církvi svaté největší nátlaky a úkory dějí, shromáždili se téměř všickni biskupové v Římě. Skoro veškerá vyučovací církev, jinak po zemích rozptýlená, byla o slavnosti té v Římě pohromadě a převýšila velkolepostí svého sboru všechna dřívější shromáždění církevní. Neboť 1. z Evropy dostavili se biskupové z Itálie, Francouzská, Rakouska, Španělska, Portugalska, Anglicka a Irska, z Německa, Švýcarska, Turecka, Belgie, Řecka, Holandska; 2. z Asie biskupové z Palestiny, Syrie, Cypru, východní Indie, Cejlonu, Kytajaka, z Tonkingu, z ostrovů Filipinských; 3. z Afriky biskupové z Alžíru, Egypta, Abysinie, Senegambie, z mysu Dobré Naděje; 4. z Ameriky a sice: ze Spojených států, ze západní Indie, Kanady, Kuby, Brazílie, Mexika, Venezuely, Nové Granady, Hayti, Uruguay, Peru; konečně 5. z Austrálie a sice biskupové z Adelaidy; Melbourne a Port Viktorie. V celku bylo v Římě 382 biskupův evropských, 42 asiatských, 7 afrikanských, 49 amerických, 4 australští, nepočítaje v to kardinály.

Ale netoliko veleknězi — biskupové, nýbrž i duchovní druhé třídy čili knězi přibyli u velikém počtu do Říma. Žádný biskup nepřišel bez nějakého kněze co průvodčího a mimo to stihli přečetní knězi z rozličných, i z nejvzdálenějších biskupství do věčného města. Nejčetněji ovšem dostavili se ke slavnosti kněží vlastní, chtěje tím stolicí apoštolské svou synovskou

lásku a věrnost projevit. Ne mnohem menší byl též počet knězů francouzských do Říma přibylých, i zaplesalo zajisté srdce sv. Otce, když mu biskupové kněze své uváděli, aby tito vzdávající jemu nejhlubší úctu co náměstkovi Christovu vzali od něho apoštolské požehnání. Také Belgie, Holandsko, Anglicko, Německo, Rakousko, ano i Amerika poslala do Říma ku slavnosti dotčené mnoho knězův. Počet duchovních ze všech dílů světa a ze všech zemí, z řeholníků i z neřeholníků do Říma přibylých páčí se nejméně na patnáct tisíc.

Z laikův či neknězův pak zavítalo přes 100000 do věčného města, a mezi nimi nejvzdělanější a nejvěrnější synové církve. I v této věci patří palma čili přednost Itálii samé. Zástupcové asi jednoho sta měst čili většiny měst vlaských přišli v počtu patnácti set mužů co deputace ke svatému Otci, aby mu vyjádřili, že smýšlení jejich není smýšlením vlády italské, kteráž církev katolickou, zvláště pak stolicí apoštolskou osočuje a ji všemožně oloupiti hledí. I přemnoho rolníkův italských a jinozemských dostavilo se v malebných krojích ku slavnosti jubilejné. Z jinozemských sluší jmenovitě připomenouti 150 bavorských rolníkův, kteří hlubokou věrou a vroucí lásku ku stolicí apoštolské vedeni jsouce zavítali do Říma, aby na hrobě svatých knížat apoštolských se pomodlili a požehnání viditelného náměstka Christova účastnými byli.

Také Čechové osvědčili katolické smýšlení a přítulnost k apoštolské stolicí tím způsobem, jak právě v tehdejších okolnostech jim možno bylo. Spolek totiž sv. Michala v Praze upravil pro svatého Otce nadšenou adresu oddanosti v jazyku latinském, českém a německém skvostně vázanou v červeném hedbáví s okrasami velmi vkusnými ve zlatě, kterouž poutníci Pražští s sebou vzali a vedeni jsouce profesorem Dr. Mayerem svatému Otci odevzdali. Pří-

spěvek 4000 frankův co halíře svatopetrského odevzdal jiný náčelník poutníkův z Čech, důst. j. Dr. V. J. Voborník, převor rytířského řádu křížovníkův s červenou hvězdou v Praze. Jelikož ve zvláštní audienci milodary ty svatému Otci odevzdati možno nebylo, tedy odevzdal je dočlený p. převor kardinalovi Antonellimu, který to sv. Otci uvedl u vědomost a žádal, aby p. převor všem dárcům oznámil díky svatého Otce a spolu jeho apoštolské požehnání.

4. Předběžné slavnosti.

Dne 21. června, kdyžto už mnoho cizincův v Římě přítomno bylo, slavila se památka korunování Pia IX., který už 21 let tiaru papežskou nosí. Večer před touto slavností a v den samý bylo množství paláců a domů osvětleno; ráno pak byly slavnostné služby Boží v kaple Sixtinské, kteráž vlastně více velkému chrámu než nějaké kaple se podobá. Bohoslužbám těm obcovalo mnoho biskupův cizích už do Říma přibylých; kněží pak a laikové, kteří se do vnitřku chrámu dostat nemohli, zůstali v sálech před kaplou, kteráž jest ve Vatikáně, sídle papežském. Když se byl papež mezi nimi objevil, přijali ho s nesmírným jásotem, v němž patrně se obrazil synovská všech přítulnost ku sv. Otci. Mši svatou zpíval tehdaž kardinal Mathieu, arcibiskup Besançonský (Francouz).

Tři dni před tím u večer v 9. hod. připravil římský pyrotechnik (strůjce uměleckých ohňů) Vincenc Papi velkolepé osvětlení kolosea ohněm bengalským. Jest to ono místo, kde hned z počátku křesťanští mučenníci cedili krev svou, bývalce zde pro kratochvíli pohanských divákův předhazováni šelmám. Tisíce a tisíce mučenníkův pokropili pudu tuto svou krví. Protož i také tisíce a tisíce lidí domácích a ještě více cizích už o šesti hodinách chvávalo na ono místo krví mučenníkův skropené, které nyní slavnostně osvětleno býti mělo. I bylot jinak než jako-

by starý kapitol, na němž pohanští císařové druhdy vládli a celé starožitné pohanské forum*) (náměstí) z tisíciletého spánku se hýbaly, a jako by vrzaly dvěře mamertinského žaláře, aby odtud vyveden byl Petr, první hlava církve, na popraviště. Jako druhdy, když Titus, vydobytel Jerusalema pod vítězoslavným jemu v Římě postaveným a doposud stojícím obloukem koňmo jel do Kolosea, velkolepého to divadla od Vespasiana otce jeho založeného, tak brali se nyní tisícové a tisícové pod týmž vítězoslavným obloukem a po tétéž dlažbě do arény čili na místo šermířských pútek, dostihů a štvanic, kde až posavád jsou zříceniny onoho velkolepého divadla, do něhož se 90000 lidí vešlo.

Bezděčně připomínaly nyní všichni zde uměle strojením ohňové děje z prvé křesťanské starobylosti. Bylot divákovi, jakoby nejprve viděl, kterak oheň hořícího města Říma, jež Nero zapáliti dal, se odrážel silnou září od hladiny jasného jezera a jakoby jakási bílá postava (Nero) s vínkem vavřínovým na čele, obklopená průvodčími s pochoďnými sestupovala se schodů zlatého domu, což skutečně se totiž bylo událo l. 64 dne 19. července. Tehdaž slavil Petr uprostřed prvních křesťanů bohoslužbu v katakombách i zachvěli se všichni křesťané strachem, uslyševše pověst o hrozném požáru, kterýž založen samým císařem Neroem byl, jako prvním znamením ku pronásledování křesťanů, poněvadž císař pohanský vinu tu svalil na křesťany. Tenkráte co nejposlednější i nejušlechtilejší obět vykrvácel na kříži sv. Petr dne 29. června l. 67

*) Starořímské forum bylo druhdy střed Říma a římské říše, kde uprostřed nejnádhernejších budov, oblouků a soch milní kámen stál, ode kterého silnice na všechny strany světa vybíhaly. Nyní nachází se forum toto na jižním okraji města polozapadlé v zemi; za našich časů však jest opět odkopáno a vyčištěno.

a v týž den položil i sv. Pavel hlavu svou pod sekeru katovu.

Pri- jiném kusu divadelného ohňostroje bylo divákovi, jako by viděl, kterak tisíce a tisíce židův co otrokův po dobytí Jerusalema do Říma odvedených snášeli kamení, aby vysušili jezero a pak na jeho místě vystavěli obrovskou stavbu, kterouž císař Vespasian vybudovati dal, totiž koloseum, kde brzo potom syn jeho Titus pro obveselení lidu pohanského prováděti dával šermířské hry a potyčky se šelmami, při nichž tisícové a tisícové lidí k obveselení jiných života jsou pozabaveni. Najednou vyletěla bouřně do vzduchu raketa čili prskavka a po ní vyletěly hluchně celé snopy modrého světla, v němž viděti bylo obrysy velkolepé stavby. V arkádách čili polubích (zloubeních) jevíly se rudí plamenové nejinak se chvějící nežli červené oči v lebkách umrlčích, i bylo slyšeti tleskání jako ječení dalekého vodopádu a pronikavé zvuky fukacích nástrojů hudebných, jako když sv. Ignác, učeník sv. Jána, zde při světle pochodní předhozen dravým šelmám. Náhle proměnily se modré plameny v zář rudou; černý dým pokrýval širokou dalekou prostoru, žluté plameny vyšlehovaly občasné a ozařovaly oblouky, i bylo na vrcholích viděti muže, kteří pochodeň v ruce co furie sem a tam běhali upomínajíc na strašný den ve středověku, když totiž dva rodové římské, rod Frangipanův a rod Annibaldův o toto koloseum krvavé půtky vedli. Po tomto strašném výjevu ukázala se příjemná podoba slunce, kteráž na celou širokou prostoru jasnost dnovou vylila. I poznali se při lesku tomto známí přátelé, co diváci ohňostroje přítomní jsouce a pozdravovali se přátelsky.

Než ještě jednou vyletěly ohnivé koule rozličných barev a nebe zarudalo opět plameným mořem, i vystupoval z temnosti vítězoslavný oblouk Konstantinův jakož i všechny

poblízké vrcholy lidmi poseté i svatá cesta a pohraničný háj; vše to vystupovalo a metalo stíny své na starou dlažbu, lid pak dával se v pochod, nebo konec ohňostroje byl už přišel a trojí sbor hudebný zahrál ještě jednon a oživil staré mrtvé místo to. Když pak lid se rozbíhal, prosvítal opět měsíc temnými mraky a mohutné zbořeniny obdávaly zase jak obyčejně co obrovští svědkové posvátný dřevěný kříž uprostřed arény stojící, kde se každého pátku odbývá cesta křížova.

Tisíckrátě však důležitější nežli tento, právě líčený ohňostroj k zábavě lidu, byla schůzka veřejné konsistoře, kterouž sv. otec držel dne 26. června před polednem. Více než 400 biskupův bylo přítomno. Papež uděliv z prvu klobouk kardinálský arcibiskupovi Sevilskému (ze Španěl), učinil řeč ke všem přítomným biskupům, v nížto nejprve chválil horlivost biskupův, s jakou do Říma stihli a jich přítulnost kterouž Stolicí apoštolské na jevo dali. Pak doložil: „Není nic tak chvály hodno, jako divadlo jednoty církve za příležitosti kanonisace mučovníkův, kteří život svůj byli obětovali k obhájení stolice apoštolské a víry katolické. Při pohledu na tuto jednotu musejí nepřátelé seznati nesmírnou mohutnost církve katolické a přesvědčiti se o bludu těch, kteří ji sestárlou býti praví. To sjednocení biskupův s papežem, náměstkem Christovým, sesílá církev víc a více.“ Na to potvrdil papež odsouzení bludův zavvržených v alokuci ze dne 27. října 1865. Nejznamenitější pak věc v této konsistoři byla, že papež projevem touhu a předsevzetí, svolati všeobecný sněm církevní k napravení pohnout církve stisňujících a ku naznačení vhodných i nutných prostředkův. „Doufejmež, zvolal papež, že církev, jako legie (pluk) vřaděná v boj, zmate své nepřátely a rozmnoží vítěznou říši Christovu na zemi.“ Ku konci oslo-

vení svého doporučil sv. Otec modlitby ku Svrchovanému na výso-
stech a ku Panně nepoškvrněné,
načež všem přítomným biskupům
a jich ovečkám duchovním udělil
apoštolského požehnání.

Další listy z Říma ujišťují, že
program o 17 blavních člancích,
jenžto se vztahuje ku příštímu sněmu
církvnímu, už jest vytištěn a okruž-
ným listem veškerým biskupům ka-
tolským rozeslán. Vímeť též, že
nejšlovutnější bohoslovci ze všech
zemí jsou už do Říma povoláni, aby
zde potřebné činili přípravy ke
sněmu. A bohda ne-li tohoto roku,
co toto píšeme (1868) jistě na přes-
rok sejde se onen všeobecný sněm,
jehož si sv. Otec toužebně přál a
jenž spolu nejblazejším bude ovo-
cem osmnáctistoleť jubilejné pa-
mátky v Římě z roku minulého.

5. Hlavní slavnost.

Konečně zavítali dnové tou-
žebně očekávané slavnosti blavní.
Jak hned z počátku v programu
jubilea naznačeno, konaly se dne
28. odpoledne slavnostné nešpory
ve chrámě sv. Petra, a sice od vi-
ditelné hlavy církve ve přítomnosti
všech do Říma doježdících biskupův,
arcibiskupův, a v Římě už jsoucích
kardinálův, kteří všickni se objevili
v nejskvělejším slavnostném cír-
kevním rouchu co přistojící nej-
vyššího náměstka Christova. Po-
sváté zpěvy po velikých prosto-
rách chrámových harmonicky se
rozléhající, celé moře světél, jichž
zajisté na dvanáct tisíc po chrámě
hořelo, kouzelná téměř okrasa chrá-
mu, vše to způsobilo v každém,
kdo do chrámu vstoupil, neoby-
čejný dojem. Vše co jenom obra-
zotvornost si pomyslití může, bylo
takořka převyšeno a překonáno.

Ne jinak bylo druhého dne
(29. června), kde boboslužba, jižto
též sám sv. Otec konal, započala
ráno o sedmi hodinách a trvala až
do jedné odpoledne. K sedmé ho-
dině přišel sv. Otec do kapli six-

tinské, a když oblečen jsa albou,
štolou, pláštěm bílé barvy a pektora-
le na prsou i zlatou mitru na
hlavě maje, vykonal svou pobožnost,
započal o půl osmé hodině slavnostný průvod, jakýž před každou
kanonisací se odbývá. Všickni bisku-
pové přítomní brali v něm účast,
kráčeje v témž pořádku, jakýž
na den Božího Těla se zachovává.
Byloť jich, jak už dříve řečeno,
přes půl tisíce. Četa vojákův za-
počala pochod a dítky ze širôtčince
kráčely v předu. Za nimi brali se
řeholníci z řádův žebravých, pak
bratři kající, a po nich augustiniáni
bosáci, dale kapucini i bratři kong-
regace blah. Petra Pisanského a
bratři sv. Františka Paulanského;
za nimi šli řeholníci třetího řádu
sv. Františka Assiského, observáti
a reformáti, římští augustiniáni, kar-
melité bosáci, servité (služebníci
panny Marie), dominikáni; z každé
těchto řehol předcházelo několik
členů před jednotlivým řádem s
praporem a křížem; každý řeholník
nesl svíce. Po žebravých řeholách
následovali ostatní řádové: olive-
táři, cisterciáci, mniši Vallombron-
ští, Kamaldulenští, benediktini z
Monte Kassina a kanovníci řeholní
sv. Jana Lateránského.

Na to oznamoval kříž, nesený
dvěma akolyty, duchovenstvo ne-
řeholné; šli pak v předu tohoto du-
chovenstva chovanci semináře říms-
ského a za nimi kráčeli stálí fará-
rové a vikáři, kanovníci chrámův
kolegiálních, sv. Jeronyma Slova-
nův, sv. Anastasie, sv. Celsa, sv.
Juliana, Anděla strážce, sv. Eusta-
chia, Panny Marie na „Široké cestě“
(in Via lata), sv. Mikuláše ve „Vě-
zení“ (in carcere), sv. Marka, Panny
Marie „u Mučeníkův“ (ad Martyres)
a konečně komorníci duchovenstva
římského. Na to následovalo du-
chovenstvo basilik (velkých staro-
žitných chrámů); zprvu basilik men-
ších, P. Marie Regina coeli, P. Ma-
rie na Kosmedině, P. Marie na
Trantavéru, sv. Vavřince v Damasu,

a pak basilik patriarchálních, Panny Marie Větší, sv. Petra Vatikánského a konečně sv. Jana Lateránského. Před duchovenstvem velikých basilik nesen byl ohromný stan na červeně a na žluto se skvoucí, stan to, jenž druhdy nesen býval před císaři římskými co význak jich moci (církve zachovala odznak tento); před duchovenstvem basiliky sv. Jana Lateránského co nejstarší ze všech nesl se dvojí stan. Pak následoval místosprávce Říma se členy, z nichžto složen soud kardinála vikáře.

Mezi tím, co se průvod tvořil u schodů Vatikánu, posadil se na dotčeném místě soud tento, aby mohl ihned povstalé snad rozepře rozhodnouti; neboť všechna místa jsou přísně ustanovena podle pravidel hierarchických (svatovládných) a podle usnešení zcela určitých, aby se všechen zmatek odvaroval. — Kongregace obřadů následovala; bylať provázena prapory blahoslavenců nesenými a obklopenými od několika členů řehol, k nimž blahoslavenci ti náleželi, a bratři družících se k jich jmenu, byly to prapory bl. Germany Cousinovy, sv. Františka pěti ran, sv. Leonarda z Porta Mauricia, sv. Pavla od Kříže, bl. mučenníkův Gorkumských, bl. Petra Arbueského, bl. Josafata Kunceviče, Příbuzní světcův, kteří dosud na živé jsou, drželi šňůry praporův; při průvodu tomto byli jen příbuzní Petra Abueského a příbuzní mučenníkův Gorkumských.

Dvě stráže švýcarské ohlásily příchod dvoru papežského; byliť to četní komorníci, nadpočetní komorníci kápí a meče, prokuratoři koleje, otec kapucin kazatel apoštolský a otec servit zpovědník domu papežského, hlavní prokuratorové řehol žebavých, kaplani nesoucí drahocenné mitry papežské, klenotník ustanovený k jich ostříhání, jenž nesmí od nich se vzdáliti; tajní komorníci konsistorní, advokáti, kaplani atd.

Pak kráčeli preláti oděni rouchy posvátnými, opati v mitrách, rytíři od sv. ducha, archimandrit Messenský, biskupové, arcibiskupové, primasové, patriarchové nesoucí červené kápě a mitru z bílého hedbáví, kromě vychodních, kteří mají výsadu nositi jedni mitru vyšívanou, druzí podobu tiary ozdobené drahokamy; na to preláti, sv. kolegium, kardinálové jabni, kardinálové kněží, kardinálové biskupi, po nich konservatorové Říma, senát, kněze přistojící trunu, místokanovník církve; konečně preláti přistojící papežovi, a sám papež nešený na stoličce nosící pod červeným baldachynem.

Co se však nedá popsat, jest velikolepý pohled na tento průvod ve skvoucích barvách italského slunce, uprostřed ohromného davu všude na kolena se vrhajícího k dosažení papežského požehnání. Průvod vkročil do chrámu; preláti a kardinálové a všechny osoby tvořící komonstvo papežovo usadili se na svá místa; sv. Otec však pozdržel se malou chvíli v kaple, kde se nchovává velebná svátost a uctívá ji zasedl na svém trůnu, postaveném u stolu sv. Petra, i započala druhá část slavnosti.

Kardinál prokurátor předstoupil s advokátem konsistorným žádaje papeže, aby dotčené blahoslavence vřadil v soupis světcův. Papež odpověděl, že potřebí jest vzývati Ducha svatého za dar osvětlení; a proto zanotil se litanie ku všem Svatým. I přišel tentýž prokurátor s advokátem konsistorným po druhé ke trůnu papežskému a prosil ještě vroucněji a snažněji, aby sv. Otec přikročil ku kanonisaci. Papež odpověděl, že ještě třeba modliti se, a hned sám zanotil Veni Creator (přiď stvořiteli Duchu sv.). I došel kardinál prokurátor s advokátem konsistorným po třetí ke trůnu a prosil co nejsnažněji o vyhlášení už uvedených blahoslavenců za svaté. Načež sv. Otec, mitru maje na hlavě, sedě na svém trůnu, prohlá-

sil se stolice apoštolské, co učitel a hlava všeobecné církve nález kanonisace.

Po učiněném prohlášení sv. Otec složiv mitru zanotil *Te Deum*; zazvučely trouby a rozvučely se zvony na Vatikáně, jimž ihned odpovídaly všechny zvony po veškerém městě, rozhlašující v povětří radostnou zvěst o udalé kanonisaci, při čemž spolu vířily bubny a ze tvrze andělské hřímala děla.

Byl to okamžik nad míru velebný, i není péro lidské s to, aby popsalo dojem, jež slavnostní obřadové tito učinili na srdce všech přítomných svědků kanonisace, kterýmžto výkonem spolu nabyli přesvědčení, že jim v dotčených světících dáni jsou noví orodovníci v nebesích. Protož i po skončeném *Te Deum* konaly se ještě modlitby, v nichž noví svědčové jmenovitě co orodovníci nebeští se uváděli.

Na to následoval třetí díl hlavní slavnosti, totiž slavnostná mše, kterouž sloužil sám papež. Z vysokého panstva bylo při ní viděti krále Neapolského, jeho bratra, královnu vdovu, králevičnu portugalkou, Marii Isabellu, a poslance katolických i protestantských dvorů císařských a královských. Ačkoli všickni do Říma přibylí biskupové od papeže za přistojníky jeho trůnu prohlášení byli, přece jenom dvanáct z nich z rozličných obřadů vybráno, aby stáli při trůnu papežském, poněvadž všechny blíže něho umístiti možno nebylo. Ostatní tedy zaujali místo ve stolicích zeleným kobercem potažených v presbiteriu.

Byla to doba neslýchané velikoleposti, když všickni biskupové (jichž přes půl tisíce bylo), zanotili *Credo*, vyznávající všickni jedním srdcem a jako jedněmi ústy jednu a tutéž víru svatou, rozšířenou po celém oboru světa. Jak mohutný a velikolepý to výraz jednoty církve naší.

Při offertoriu zapěly tři kůry s pěti sty hlasy: *Tu es Petrus* (Ty jsi Petr) podle hudby k této slav-

nosti od uherského umělce Liszta složené. Byloť v ní pozorovati bohatost slohu důstojného a přiměřeného okolnostem a slavnosti, při nížto se zvuky ty rozléhaly. Co taktů ode tří kůrů zpíváno, našlo ohlas nejenom ve srdcích všech přítomných křesťanův, přespolních a domácích, nýbrž veškeren křesťanský svět opakoval ohlasem slova Páně: „Ty jsi Petr a na této skále vzdělám církev svou a brány pekelné nepřemohou ji“.

Velmi dojímavou bylo též obětování hrdliček a holubic a jiných ptáků, pozlacených a postříbřených chlebu a voskových svíců. Obětování to stalo se příbuznými světcův aneb bratřími řádu, jemuž světec náležel. Ne jeden z příbuzných těchto byl vysokým úředníkem státním aneb vysokým důstojníkem a oblečen jsa ve slavnou zlatem vyšívanou i rozličnými řády ozdobenou uniformu nestyděl se anobrž za čest si to pokládal, držeti v ruku pozlacenou klec s bílými holubicemi aneb pozlacenou či postříbřenou, rozličnými erby a odznaky ozdobenou nádobku s vínem aneb 25 libernou voskovou svíci, na níž obraz svätce vymalován byl. Ti všickni vedle řeholníků v chudém a hnědém rouchu Františkánském přistupovali ke trůnu papežskému podávající svatému Otci tyto dary a líbajíce mu nobu. Při tom sprovázeli je tři kardinálové, jeden jáhen, jeden kněz a jeden biskup i kardinál prokurator. Pěkný úkon tento nabyt ještě více dojímavosti velebným zpěvem konaným ode 300 pěvcův na tři sbory rozdělených. Mimoděk vmyslí se divák v první křesťanské časy, v nichžto křesťané na oltáře kladli plody a požitky své pilnosti a pracovitosti. Protož i také se zpívalo při tomto obětování: „Oltáře tvé, o Pane, pokrýváme dary svými!“ Jinak připomínají obětované hrdličky úzké spojení světcův s Bohem a holubičí tichost Christovu, kteráž se v nich obrazil.

Chleby pak obětované připomínají tělo Páně a víno krev jeho, jimiž Světcové ti živeni jsouce dospěli k svatosti.

Dojem, jež všickni obřadové tito na srdce přítomných učinili, nelze popsat slovy; velkolepé osvětlení veškerého obrovského chrámu lahodila oku, ale především padala do očí velká ze skla vzdělaná tiara papežská se dvěma heraldickými (erbovníma) klíčky a obráceným křížem, co znakem mučidla sv. Petra. Vše to bylo v obrovském rozměru zhotoveno a výborně osvětleno. I viselo to jako ve vzduchu nad hrobem apoštola Petra, jenž od vděčných křesťanů živými květinami v girlandách či pletivech a ve stříbrných vázách (nádobkách) výzdoben byl.

Veškerá slavnost beze vsí nehody se vykonala a přese všechno vyhrožování Garibaldovcův se úplně zdařila. Velkolepé nešpory, při níž dvěma kůry zpívána chvalopiseň „O felix Roma“ (ó šťastný Říme); pak Girandola (ohňostroj s prskávkami hřímavými) na Monte Pincio a všeobecné osvětlení města ukončily hlavní slavnost, jejížto dojem zajisté každému účastníku po celý život nezapomenutelným zůstane.

6. Doslavnosti.

Následného dne měla se slavit památka sv. Pavla v basilice, která za zděmi města stojí. I bylo hned z rána viděti přečetné zástupy poutníkův ubírajících se na toto posvátné místo, jakož i nepřetržitou řadu vozů těch, kteří nechtíce pěšky jíti v prachu aniž na ložkách po Tibeře jeti, raději vozem tu cestu tam konali.

Chrám sv. Pavla byl architektem (stavitelem) Palottim velkolepě osvětlen a vykrášen. Okolo 10 hodin, když už všickni biskupové ve stolicích byli, dojel svatý Otec a zasedl na trůnu zde mu uchystaném. Patriarcha Alexandrijský sloužil slavnou mší. Chrám

ten s klášterem náleží Benediktinům. Tito tedy obstoupili též svatého Otce a řady jejich ještě rozmnoženy jsou cizími Benediktiny sem přibylými, jako opatem Kata-nejským, Montrealským, Svato-Martinským, Svato-Severinským, Florentinským a také z našich zemí arciopatem Martinským z Uher, opatem Svato-Petrským ze Solnohradu a Grieským z Tyrol a posléz i benediktinským biskupem Salvadem z Austrálie.

Po službách Božích poctil papež své hosti ve chodbách kláštera dotčeného rozličnými potravinami k občerstvení-totíž šokoladou, mraženinou a cukrovinami. Pro papeže, pro kardinály a biskupy postaveny tam zvláštní stoly. Jen sv. Otec požil maličko šokolady nedotknuv se ničeho jiného. Doby této použili biskupové, zvláště francouzští, španělští a vlašští, aby se mu přiblížili, s ním promluvili a jemu svou úctu vzdali. Všem věděl sv. Otec něco přátelského neb vtipného povědět. Jednomu odpovídal francouzsky, druhému španělsky, třetímu vlašsky aneb latinsky. S německými biskupy, nejsa znalým jazyka jejich, mluvil papež latinsky.

Když sv. Otec zase od stolu povstal, zavznělo opět se všech stran bouřně: „Ať žije Pius IX.“ I přiblížili se ještě mnozí, aby políbili posvátný prsten jeho a obdrželi jeho požehnání. Byly zde také vznešené osoby z nejvyšších kruhů, jako: král Neapolský ve velké uniformě s hvězdou a páskou sv. Januaria, pak jeho strýc a oba bratři a mimo ně i teta králova, králevična Maria Isabella Bourbonská a ještě třetí dáma, všechny zastřeny jsouce závojem až k zemi visícím. Svatý Otec oslovil útlého králeviče a přitisknul ho k srdci. Tu pokynul královský otec dítěti a synáček položil hned ručky na zem a políbil svatému Otci nohu.

Hned odpoledne na to byly ve chrámě sv. Pavla slavné nešpory,

při kterýchž shromážděné množství lidu po prvé mělo příležitost viděti podivuhodné umělecké práce, mosaiky čili díla vysazovaná, kteráž představovala Christa a jemu po boku s obou stran stojící knížata apoštolská, Petra a Pavla. Po slavných nešporách vracelo se opět všechno do města, jedni na vozích, jichž byla nepřehledná a téměř nepřetržitá řada, jiní na lodích po Tibeře plovoucích, kde zpěváci (pacholíci) vracející se ze chrámu sv. Pavla zpívali ještě jednou velmi dojemně: „Ty jsi Petr,“ a žalm: „Chvalte pacholíci Hospodina!“

Dne 1. června bylo ve Vatikáně velmi živo. Biskupové zde shromáždění usnesli se podati sv. Otci adresu od nich podepsanou, v nížto by vyslovili city své přítalnosti ke svatému Otci, jakož i své rozhodné hájení samostatnosti papežovy. Kardinal Patrici osloviv náměstka Christova odevzdal mu ji ve jmenu všech. Poněvadž ale právě v tomto okamžení zvonem dáno znamení k andělskému pozdravení o polednách, vyříkal nejprve svatý Otec modlitbu tu a pak odpověděl ještě několika srdečnými slovy děkovacími biskupům na rozloučenou.

V adrese té praví biskupové připomínajíce sobě rok 1862, (kde též veliké jich množství bylo v Římě): „Přišli jsme ne za hlasem Otce velícího, nýbrž přejícího si toho — a dostavili jsme se po třetí do Říma v tak velikém počtu, jako nikdy dříve. Ale láska a blahosklonnost Tvá k nám svatý Otče, převyšuje ještě tento počet. Podávat nám to útěchu a radost, zvláště proto, že jsme svědky kanonisace tolika světcův býti mohli. Ješto lidé plesají nad podivnými výplody průmyslu, vztyčuješ Ty vysoko vítězoslavný prapor sluhův Božích, připomínaje rozkaz Páně: „Bohu se budeš klaněti a jemu samému sloužiti.“ A tím spolu dosvědčuješ neproměnnost církve. Říše vznikají a zacházejí, ale stolice Pe-

trova zůstala a zůstává přese všechny pikle a úklady proti ní po 18 století strojené. Přesvědčení toto vyslovili jsme už před pěti léty; opakujíce je dosvědčujeme poznovu, že čemu Ty věříš a učíš, i my věříme a učíme; co Ty zavrhuješ, že i my zavrhuje. Hotovi jsme, sdíleti s Tebou kterýkoli osud. Opětujeme usnešení synody Florentinské, že římský papež jest náměstkem Christovým, jest hlavou veškeré církve a otcem i učitelem všech věřících, a že jemu v osobě sv. Petra dáno Pánem plnomocenství, vésti a spravovati veškerou církev.“

„Než ještě o jinou příčinu opírá se láska a vděčnost naše. Obdivujeme se rekovské udatnosti, s kterouž uprostřed velenebezpečných útoků chráníš duchovní stádece své na cestě spásy; obdivujeme se Tvé neumorné pečlivosti, kterouž věnuješ národům východním i západním, obdivujeme se Tvému příkladu, kterým i nepříteli svého porážíš. Pokračujž směle ve chránění věci Boží a v obracování pobloudilých. Kéžby protivníci Tvoji nachýlili sluchu ke slovům Tvým! Nám jest to známkou blaženější budoucnosti, že mezi všemi národy vystupují mužové, kteří hotovi jsou pro práva a čest stolice apoštolské nasaditi hrdel a statků a že Římané stolicí Petrově oddáni jsou láskou a přilnulostí. Coby pak také Řím byl bez Tebe, svatý Otče? Spravování Tvé dává netoliko tomuto městu, nýbrž veškerému světu lesk a světlo a nám spolu pokynutí, jak bychom i my svůj úřad zastávali měli, a tudíž pocítujeme všichni náramnou radost z přípovědi Tvé, že svolati chceš všeobecný sněm církevní. Jest to nejjistějším prostředkem proti velikým nebezpečím v církvi. Kéžby požehnal Bůh předsevzetí Tvému, jež Tobě sám byl vnuknul! Kéžby pobloudilci na synodě této použili příležitosti k návratu! Království Boží jistě sněmem tím slaviti bude vítězství a svět pozná neskončené

dobrodiní, že jedině v církvi nalezení lze pravé a trvalé základy blaženosti.“

„Poznají-li to knížata a národové, pak i tomu brániti budou, aby vznešené právo Tvé, nejlepší to záruka každé autority čili pravomoci a všelikého práva, beztrestně nohama šlapáno bylo; anobř sami o to pečovati budou, aby Tobě neztenčena zůstala svoboda moci i moc svobody a aby se Tobě nikdy nenedostávalo prostředků ku provádění vznešené úlohy Tvé. I nebudou trpěti, aby blas Tvůj nepronikal až ku Tvojm věrným; nebo bez tohoto duchovního pokrmu bylo by jim bídně hynouti a bez spojení s Tebou bylyby vysílány i ty autority (pravomoci), kterými králové vládou a státy zákony dávají. Tot naše naděje, tot předmět ustavičných modliteb našich.“

„Buď tedy dobré myslí, svatý Otče a spravuj i dále bezpečnou rukou svou loď církve uprostřed bouře. Matka milosti, kterouž jsi nejkrásnějším názvem poctil (nepoškrvněně počatou), zástupové nebeských mocností a knížata apoštolská Petr a Pavel přispějí Tobě ku pomoci, my pak zůstaneme veždy tobě oddanými účastníky všech Tvojich starostí, modliteb a prací. Žijíž ještě dlouho na zemi a budiž druhdy blaženým v nebi!“

Tot slova adresy biskupův, kteráž tak jasná jsou, že nepotřebují žádného výkladu. Jak patrně z obsahu, vyjádřili se všickni biskupové jednomyslně, že papeži třeba úplné volnosti správy a úplné moci a neodvislosti u vykonávání této volnosti, čili jinými slovy: že papeži co hlavně veškeré církve jest třeba úplné samostatnosti.

Zbývá nám ještě zmíniti se o slavnostech národních k oslavě jubilea zařízených, kteréž všechny úplně se zdařily. Taková slavnost byla dne 1. července na letohrádku Borghesově, kteráž záležela blavně v jízdě na vozích podle staroříms-

ského způsobu, v jízdách s koňmi o závod, v pouštění balonův a jiných Římanům oblíbených hrách. Sem náležejí také ohňostroje, osvětlení a hudba na Korsu, kde vedle Římanův i přemnožství cizincův bylo, jimžto Římané co hostům velmi zdvořile přednější místa ponechávali, velmi důstojně a klidně se chovajíce. Dne 3. července bylo velmi skvělé osvětlení starých pomníků na starém fóru (náměstí) Římském bengalským ohněm. Dne 4. července jsou slavnostně osvětleny tři na kapitoliu stojící palácové a do vnitřních gallerií popřán lidu vstup. Dne 5. července slavena veliká akademie ve spolku Arkadii v paláci konservatoria o šesté hodině odpoledne; dne 7. července pak rozdělovány jsou peněžné dary mezi 100 chudých v paláci Senatorio o 5 1/2 hod. odpoledne.

Dopoledne byla ještě velmi důstojná závěrka všech církevních slavností, totiž prohlášení 205 japonských mučenníků za blahoslavence. Umučení jejich událo se v letech 1611—1632. Mezi nimi jsou někteří kněžími z řádů: dominikánského, františkánského, augustiniánského a jesuitského, jiní pak laikové z rozličných stavů, stáří a pohlaví. Už papež Urban VIII. v první polovici 17. století učinil kroky k jejich oblažoslavení, ale vyslychání svědků bylo náramně těžké, odlehlost dějiště náramně veliká a přístup do země japonské po několik desetiletí nemožným, pročež se u věci té pokračovati nemohlo. Tepru pod nynějším papežem zavítala příznivější doba a protož vyjednáváno opět o té věci a tak daleko v ní postoupeno, že Pius IX. dne 17. května r. 1867 vydati mohl brve (listinu), v nížto prohlásil, že vyhlášení mučenníků oněch za blahoslavence už se připustiti může. Dne 7. července téhož roku, tedy při závěrce jubilea, přikročeno skutečně k tomuto prohlášení slavnému. Šestnáct kardinálů dostavilo se do

chrámu sv. Petra, kde se ta slavnost dala.

Dříve nežli započal kardinál slavnost řídicí slavnou mší svatou sloužiti, stoupili před něho žadatelé: dominikan, františkan, augustinian a jesuita, a vyjádřili svou prosbu, aby dotčení mučenníci za blažence vyhlášení byli. Na to vystoupil notář papežský na vyvýšené místo a přečetl výše uvedené breve, v němž se cnosti a zásluhy mučenníků těch krátce vyličují a spolu účta se udává, která jim za to přísluší. Po přečtení listiny té zapěl kardinál *Te Deum* a hned odhaleny jsou obrazy nových blahoslavencův, i zaběhla děla ze tvrze svatoandělské a rozzvučely se zvony Svatopetrské, oblašující Římu a světu katolickému

vůbec oblahoslavení dotčených mučenníkův. Po příslušných modlitbách započal kardinál slavnou mší svatou na poděkování sloužiti, při níž dva hudební sbory bez fukacích nástrojů a violín přednášely své skladby.

Tak ukončena veliká slavnost jubilejní osmnáctistoleť památky umučení ss. Petra a Pavla, při kteréžto sami Římané, zvyklí podobným slavnostem, tak unešení byli, že zvolali: „To je jako v nebi!“ Jak veliký byl teprv dojem v srdcích poutníkův do Říma přibylých, jimž vše to bylo něco nevidaného a neslýchaného? I my zajisté čtouce to jsme roztoužení a unešení a Bohdá i u víře a přítulnosti k náměstku sv. Petra utužení.

Císař Maximilián v Mexiku.

(Sepsal P. Method Halabala, kněz Rajhradský.)

Nešťastný osud císaře Maximiliána v Mexiku, panovníka tak šlechtetného i hrdinského, naplnil veškeru Evropu hromovým úžasem, a srdce všech lidí vzdělaných hlubokým zármutkem. Abychom seznali důkladně pravé příčiny a vývoj tak neobyčejně strašné, na věky památné a dějepisně již ukončené události světové, přede vším nutno, podati čtenářům stručný náskres soukromého života Maximiliánova, přvé nežli byl povýšen na osudný prestol císařský.

Ferdinand Maximilián*), arcivojvoda rakouský, narodil se dne 6. července 1832. Byl druhým synem arciknížete Františka Karla i manželky jeho Sofie, kněžny bavorské, starším tudýž bratrem Jeho Veličenstva právě panujícího císaře a krále našeho Františka Josefa.

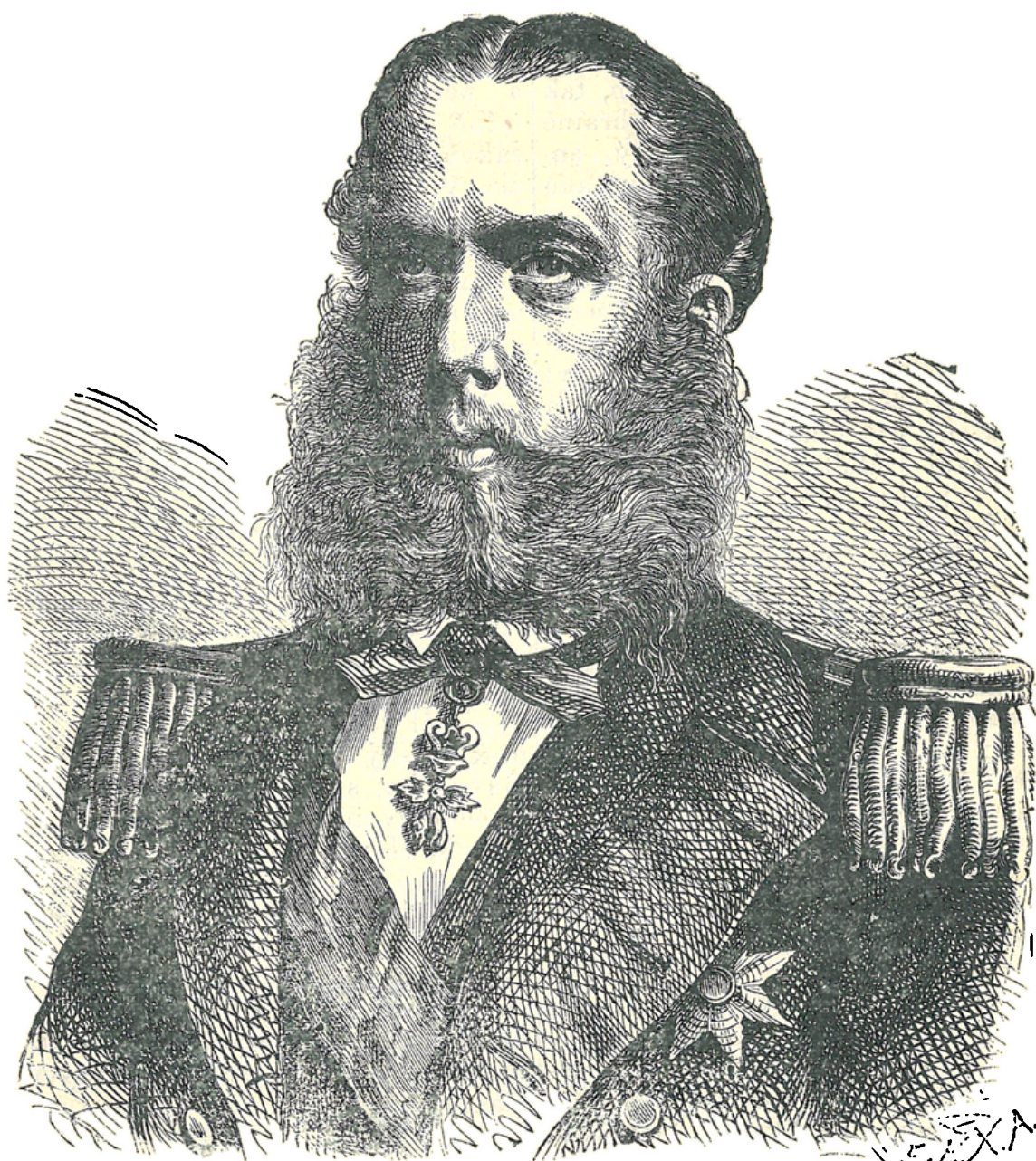
V mladém již věku jevil neobyčejný důvtip a pevnou snahu ducha podnikavého a vzletného. Záhy oblíbil sobě vědu, umění, a

zvláště námořnictvo. V osmnáctém roku věku svého podnikl již plavbu do Řecka i Malé Asie. R. 1851 cestoval v Itálii a Španělsku, r. 1852 opět v Sicilii a Portugalsku, pak navštívil též Madeiru a severozápadný břech Afriky. Ihned na to projíždil se po moři jaderském i středném. R. 1855 plavil se s loďstvem 17 korábův do krajín východních, aby navštívil svatou Palestinu i Egypt. V následujícím létě cestoval v Německu, Francii a Nizozemsku, všude sbíraje drahocenné poklady a zkušenosti v oboru vědy přírodní, krásoumy a života občanského. Dne 27. července 1857 zasnoubil se v Bruselu s kněžnou Marií Karolinou (nar. 7. června 1840), mladistvou i spanilou dcerou krále belgického. Tenkrát cestoval i v Anglicku, a r. 1859 a 1860 navštívil též krajinu brasilskou v Americe.

Obohacen jsa mnohými a důkladnými zkušenostmi v každém ohledu, hodlal, navrátil se s mladou chotí svou do vlasti, rozhodně i blahodárně působiti na rozvoj

*) Viz obrázek na str. 107.

vzdělanosti a všestranného pokroku občanského v císařství rakouském. Nedaleko města Terstu oblíbil sobě sídlo v Miramaru, kdež na skalnatém břehu moře jaderského s velikým nákladem a královskou nádhrou dal vystavěti čarokrásný letohrad. V němž uložil pak, i srovnal vědecky vzácné poklady svých sbírek přírodnin, obrazův a starožitností, štědrým a pohostinným jsa příznivcem všech myslitelův i umělcův. Mnoho přispěl též k blahobytu přístavných měst Terstu a Poly. On dal jmenovitě podnět k světové plavbě korábu „Novary,“ a k stavbě velikolepého památného chrámu Spasitelova ve Vídni. On položil takže základ k netušenému rozkvětu vítězoslavného loďstva rakouského. Avšak i co duchaplný básník a spisovatel oslavil se arcivojvoda Max, vydav dva svazky básní a čtyry svazky cestopisův. Kromě toho zanechal zajímavé paměti a zápisky ze života svého v rukopise. Sloh

Císař Maximilian.

jeho spisův jest nad míru živý a důmyslný.

Po smrti vítězného vůdce a otce vojska Radeckého odevzdána byla arcivojvodu Maxovi správa království lombardo-benátského, kteréž dle možnosti poměrův zvelebiti svědomitě snažil se. Osobnost jeho byla velmi příjemná i statečná. Vysoké čelo klenulo se nad jeho důmyslnými modrými očmi, a mírný obličej jeho svědčil věrně o spanilomyslné upřímnosti a dobrotě jeho rozumu i srdce. Již o pěti hodinách ráno pracoval každodenně u svého stolku psacího. Veliké vlohy měl v naučení se jazykům jinostranným, tak že kromě jazyka materského obratně i správně mluvil francouzský, anglický, italský a španělský, ano rozuměl též jazyku slovanskému a maďarskému, jakož i latině a řečtině. Co bratr starší císaře vládnoucího, co veliký admirál námořnictva říšského a královský náměstník v Lombardsku i Benátsku byl arcivojvoda Max všeobecně ctěn i vážen, pro tichý a soukromý život svůj v útulku Miramáru nazván byv „poustevníkem Miramarským“.

Bylo to dne 5. června 1863, když vojsko francouzské, po ústupu Španělův i Angličanův dobrovolně, obsadilo dle rozkazův císaře Napoleona III. a pod velením generála Bazaina krajinu i hlavní město Mexiko v střední Americe, ne bez činného a smužilého odporu silné strany republikánské, pod náčelníkem a předsedou svobodné obce mexikánské generálem Juárezem. Avšak Napoleon, spojiv se s duchovenstvem, utišil poněkud bouřlivého ducha Mexikánův, v ustavičných převratech a v krvavých válkách občanských jakoby již vrozenou oblibu majících. Leč dokonale a navždy nepřekonal císař Napoleon zarýtný odpor republikánův mexikánských oikdy, patrně se jevící v násilných loupežích a vraždách, neustále páchaných na vojsku francouzském.

V té veliké nesnazi, uznávaje nebezpečné postavení svého vojska, i nemožnost trvalé a pokojné vlády nad vydobytými krajinami v střední Americe, počal císař Napoleon ku konci roku 1863 písemně i ústně vyjednávat s arcivojvodou rakouským Maximiliánem v Miramáru, zejména tajným důvěrníkem vlády francouzské rytířem Debrauzem, podávaje mu vládu i titul císařský země mexikánské, s určitými sliby všemožné podpory a ochrany. Ačkoliv arcivojvoda Max z počátku váhal, dobře znaje obtíže a překážky tak odvážného a nebezpečného podniku; nicméně oznámil již dne 5. září 1863 zákonodárnému sboru francouzskému v Paříži v trůnní řeči úmysl svůj císař Napoleon těmito slovy: „V Mexiku viděli jsme, po neočekávaném, ale udatností našich vojnův a plavcův zlomeném odporu, obyvatelstvo radostně nás vítající jako osvoboditele. Naše snahy nebyly neplodny, a my dosáhneme ze své oběti bohaté odměny, až osudy té země, kteráž znovuzrozením svým nám díky zavázána jest, vloženy budou do rukou knížete, jehož osvěcenost i vlastnosti tak šlechetné úlohy jej hodna činí.“ Ku konci roku 1863 vyslána byla od zástupcův mexikánských slavná deputace osmi členův do Miramare, v jejichž čele stál znamenitý muž a státník mexikánský Don Gutierrez de Estrada, s prosbou a usnešením náčelníkův mexikánských, aby arcivojvoda Max císařskou korunu mexikánskou i vládu již ode dne 1. ledna 1864 přijmouti ráčil. Avšak arcivojvoda Max až posud nerozhodnul se. I postavil vyslanstvu mexikánskému výminku, že nepřijme podávanou jemu korunu, pokud lid obecný v Mexiku sám všeobecným hlasováním nedá na jevo svůj rozhodný souhlas. To se ovšem úsilím vlády francouzské většinou hlasův stalo, a tu teprva svolil arcivojvoda Max na ustavičné naléhání ministra

francouzského Drouina de Lhuis'a. Ihned započalo na to vyjednávání s Vídní; neboť arcivojvodu Maxovi bylo před odjezdem ještě odříci se všech práv následovnických na trůn císařský v Rakousku. To bylo slavným způsobem vykonáno dne 9. dubna a přítomnosti císaře rakouského, arciknížat Karla Ludvíka i Ludvíka Viktora; jakož ministrův rakouských Rechberga i Šmerlinga. Po velikolepém uvítání císaře bratra svého podepsal arcivojvoda Max listinu odříkací na letohradě Miramáru. Nazejtří dne 10. dubna přijal již Maximilián v slavné audienci nové poselství mexikánské, zvěstující jemu všeobecný souhlas národa. Blahosklonně odpověděl Maximilián v jazyku španělském na slavnostnou řeč vůdce poslův mexikánských Dona Gutierrez de Estrada mezi jiným takto: „Přijímám ústavou vládu, kterouž mi podává národ, jehož zástupci jste. Leč podržím ji jen tak dlouho, pokud toho nutno bude, abych v Mexiku zákonitý pořádek zjednal, a rozumně svobodomyslnou ústavu založil.“ Na to pozdravil jej vůdce poslanstva mexikánského dojemnými slovy co císaře svého národa. Pak složil nový císař Maximilián přísahu na svaté evangelium, že dle nejlepšího vědomí a svědomí svého vynasnaží se, aby oblažil národ sobě svěřený a že svobodu a neodvislost země pozřdy hájiti bude. Po něm složil vůdce Don Gutierrez ve jmenu Mexika do rukou císaře přísahu věrnosti, načež císař Max dvakráte jej políbil, sňal velkokříž řádu Quadelupského z vlastních prsů a upevnil jej na brudi jeho, s těmito slovy: „Tam bude na místě důstojném.“ Ihned jmenování jsou někteří noví ministrové a důstojníci dvoru císařského, Slavnou mši svatou ukončena byla slavnost. Tébož dne ohlášena byla událost ta mnohým dvorům panovníckým, a slavný manifest poslán ihned do Mexika. Císař Napoleon zaslal do Miramáru následující tele-

gram: „Císařová i já želáme Vám tisícero blaha, a budeme se modliti k Bohu za císaře a císařovou Mexika.“ —

Dne 12. dubna ukončeny jsou byly slavnosti na rozloučenou v Miramáru; pak již chystali se manželé císařští v tiché samotě na brzký odjezd do své říše. Císař Max zaslal starostovi města Terstu Dra. Porentovi srdečný dopis na rozloučenou, uděliv jemu zároveň kříž komandérský řádu Quadelupského, a městu Terstu znamenitý dar 20000 zl. s tím účelem, aby úroky tébož každoročně na štědrý večer byly rozdány mezi chudinu v Terstě.

Konečně přiblížil se den odjezdu, 14. duben 1864, den čarokrásný, an slunce skvělo se v nejjasnějším svitu na jasnomodrém blankytu nebeském, a v šumné hladině mořské zrcadlil se skalnatý hrad miramárský; mezi tím co na bouřících se vlnách houpaly se v přístavu dvě lodě, k plavbě světa širým okeánem určené, totiž znamenitý koráb rakouský „Novara“ a parník francouzský k průvodu jmenem „Themis.“

Nesmírné množství obyvatelstva města Terstu chtělo býti svědkem dojemného loučení se nového panovníka i štědrého dobrodince obecného lidu s vlastní milenou; tak že asi 30000 osob stálo na břehu, na šesti párnících Lloydových, a na nesčíslných čajkách, ačkoliv silná bůra zdvihala se. O 1 hodině po poledni rozloučil se císař Max, maje choť svou po boku, se slavným vyslanstvím města Terstu, majícím v čele Dra. Porentu, kterýžto podal císařovi skvostné album pamětné, darem města, s adresem obyvatelstva, čítající 11000 podpisův. Císař děkoval tklivě a s velikým pohnutím za všechny důkazy věrnosti a vděčnosti obyvatelstva, tak že oči všech přítomných zarosily se slzy. Po druhé hodině ubíraje se pak nádvorním hradu, v slavném průvodu k ozdobné loďce císařské, ohrom-

ným zástupcem lidstva, nadšeně jej mezi výstřely lodními vítajícího, zaplakal císař usedavě, a jakoby v prorocké předtuše pravil prý bolestným hlasem: „Ach, nikdy více tuto zemi nespátřím!“ — Daleko ještě vyprovázely koráby a loďky města Terstu císaře odjíždějícího až na moře širé. Císař Max hodlal prvé navštívit s chotí a průvodem věčné město Řím, aby k podniku svému vyprosil si požehnání sv. Otce.

Slavně byv uvítán od maršálka francouzského vojvody de Montebello, od kardinálův sv. Otcem vyslaných, jakož i od poslancův Rakouska, Francouzsko i Belgie, přijat byl v soukromé audienci dne 19. dubna císař Max s chotí svou i průvodem od sv. Otce velmi blahosklonně. Pius IX. žehnal novým manželům císařským, padšim na kolena s průvodem; vyjednával s nimi důvěrně, a pocítil je velikou slavností; pak druhého dne osobnou návštěvou byl v obydlí císaře na rozloučenou. Odpoledne téhož dne o 4. hodině vrátil se císař Max i s průvodem opět k lodím na širém moři zakotveným. Dne 24. dubna stihla „Novara“ k pevnosti Gibraltáru, kdež manželé císařští od anglického vyslance generála Codringtona s všemožnou slávou vítáni jsou byli. Na ostrově Madeira zotavili se poněkud, a posilnili se na dlouhou plavbu velikým oceánem. Mezi tím pracovali ustavičně obě veličenstva v kabinách svých loďních, pilně se zabývaje čtením, psaním a poradami o budoucím úkolu panovnickém. Posléze zastavili se na krátký oddech na ostrově Martinique a na Jamaice, kdež všude stali se účastny nadšeného uvítání. Konečně dne 28. máje zakotvila se „Novara“, ozdobená praporem císařským, nedaleko přístavu mexikánského města nábrežného Vera-Cruz čili Pravého Kříže. Ještě na palubě korábu napsal císař Max smírné psaní odbojnému vůdci strany republikánské

generálu Juarezovi, v němž ho zval k důvěrné poradě do hlavního města Mexiku o záležitostech říše; avšak Juarez odpověděl císaři záporně. Všichni na lodích byli teď napnutí, kterak budou uvítání v prvním městě mexikánském, na hranicích říše císařské, avšak uvítání se strany obyvatelstva, na větším díle cizinského, bylo nad míru chladné. Sám pohled na město a okolí neposkytoval zhola nic utěšeného. Po delším trapném očekávání, dojel konečně do města námořského generál mexikánský Almonte, prozatímný vladař říše, kterýž, z bázně před žloutenicí v městě Vera-Cruzu strašně řádící, v dosti vzdáleném městě Orizaba zprávu o příjezdu císaře očekával. Takže dostavil se k uvítání francouzský podadmirál Bosse, s několika loďmi, žádaje zpupně i dotěrně, aby koráb císařský „Novara“ uprostřed mezi loďmi jeho do přístavu vjel, což mu bylo rozhodně odepřeno.

Večer před slavným vjezdem byli císař i císařová na palubě „Novary“ vítáni od generálův i náčelníkův města, načež císař i císařová velmi laskavě odvětili. V noci byla slavnostná střelba i velkolepé osvětlení ohněm bengálským města i loďstva. Ráno o půl páté hodině byla na lodi císařské sloužena mše sv., načež obě veličenstva na bohatě ozdobené loďce k nábreží blížila se, vyprovázeni jsouce velikým množstvím slavnostně okrášlených čajek a člunkův. Město bylo prapory a věnci ozdobeno; avšak obyvatelstvo, málo nadšené, součastnilo se při slavném odevzdání klíčův města jen v nepatrném počtu. Ihned prvního dne jmenoval císař Max znamenité náčelníky mexikánské: Santanu, Almonte, Miramona a Marqueza velkými maršálky říše, ovšem více z milosti, nežli pro zásluhy osobné. Z Vera-Cruzu vydal též císař svolání k Mexikáncům, v němž přislíboval jim neustrannou spravedlnost, zákonnitou svobodu a

ochranu osob i jmění. Po železnici, jen 45 anglických mil dlouhé, a od vojska francouzského z nouze vystavené, odjeli pak veličenstva v průvodu svého dvoranstva dále do nepatrných osad Soledad a Lomalta, kdež snídali a obědvali. V družině císařské nacházeli se v Mexiku: Rytíř Kujačevič pokladník, hrabě Josef Zichy nadkomorí, rytíř Scherzenlechner, a hrabě Lützow tajní raddové, markýz Corio komorník sloužící a baron de Pont tajemník; v průvodu císařové byly pak dvorské dámy hraběnka Koloničova i hraběnka Zichy nadkomorná. Čím dále cestovali, tím více rostlo nadšení obyvatelstva. Nejvíce se vyznamenali Indiáné čisté krve, národ až posud od Kreolův i Mesticův smíšené krve velmi utiskovaný, ač původně domorodý a většinu obyvatelstva tvořící. Ti uvítali císaře Maxe co osvoboditele žádoucího a dávno již očekávaného z východu. V osadě Čolula přišlo veličenstvům 50000 Indiánův v ústrety, a posadili je s velikou slávou na trůn, kvítím prvé ozdobený. Císaře vyprovázel též licenciát Čimalpopoka, z rodu indiánského a druhdy královského, co tlumočnick císařský, jakož i kazik Amatlanský, ctihodný stařec a náčelník indiánský všeobecné vážnosti.

V městě Puebla, 70000 obyvatelův počítajícím a poměrně dosti zámožném a vzdělaném, byl císař Max i s průvodem s velikou vděčností a radostí uvítán; ač i zde cestující jen malého pohodlí použili. Škoda, že v tak rajské krajině žije na větším díle toliko zlodějská a loupežnická sběh. Konečně po velikých nesnázích nepohodlné cesty dostal se průvod dne 11. června do poutního jen asi hodinu od hlavního města Mexika vzdáleného místa Santa Maria de Quadalupe, kamž nejbohatší měšťané na 400 koních a dámy mexikánské v 200 kočárech k uvítání císařských man-

želův dostavili se, až do údolí Aragonského, po obou stranách cesty rozestaveni jsouce. Hlučně a nadšeně uvítali veličenstva, blaženosti takže nad tím plesající; malé děvčátko podalo císařové něžnou kytku, a přiměřenou básní oba manžely císařské vítalo. Vůz císařský byl kvítím z rukou paní a slečen téměř zasypán. Mezi slávnou střelbou a velebným hlaholem zvonův uvedeni jsou byli veličenstva do kolegiátního chrámu Mariánského, aby tam před zázračným obrazem ochránkyň říše mexikánské vroucnou pobožnost vykonali. Tam je uvítali na trůnu pod baldachýnem arcibiskup z Mexika i z Valadolid, jakož biskup z Oajaka, i opat v průvodu kapitoly. V neděli dne 12. června byla tam o deváté hodině ráno sloužena mše sv., načež pěšky odebrali se veličenstva na stanici železné dráhy s velikým průvodem dvoranstva i lidstva nadšeně plesajícího. Na cestě do města Mexika byly vystavěny slavnostné brány, domy vesměs byly ozdobeny věnci, prapory a koberci drahými. Na nádvorí stanice mexikánské postaven byl skvostný trůn císařský, kdež veličenstva zasedavše přijali po uvítací řeči zlaté klíče města z rukou starosty. V kočáru šestispřežném vjel pak císař Max i císařová Karolína za nesmírného jásotu lidstva slavně do hlavního města císařství mexikánského, mezi hlaholem střelby a zvonův do chrámu stoličného, kdež bylo slavné „Tebe Bože chválíme!“ Na to byla skvělá beseda v paláci císařském, v dlouhé ale velmi úzké dvoraně; císařská veličenstva seděli na trůnu, přijímajíce náčelníky města i říše; pak byla hostina a večer ohňostroj na náměstí.

Až do 19. června trvaly neustále slavnosti na uvítanou nového panovníka, velikým pochodem pochodňovým a plesem měšťanským končící se, samé to radosti a blaženosti; avšak ihned na to povstaly péče a těžké starosti panovnické.

Jmenovitě ztrpčoval hořce život císařův v Mexiku francouzský generál a později maršál Bazaine svou pánovitou a urážlivou nadutostí. Vojsko francouzské nepodniklo od příjezdu císařova na dále téměř ničeho, hovic sobě v nečinnosti a bezuzdnosti. Tím více rostla ovšem odvaha i síla odbojníkův a loupežníkův. I v samém sousedství města Mexika spáchány opět loupeže a vraždy. Ani přísností ani laskavostí nebylo možno zlomiti odpor vášnivých Mexikáncův, bouřlivých a nepokojných jako sopky stále v té krajině doutnajících. Císař Max nedal se však ničím nesnázi odstrašiti, od rána až do večera pracoval neunavně k blahu říše a národa, v čemž jeho věrně podporovala císařová Karolína z Belgičanem Eloiem, náčelníkem kabinetu císařského; leč všechna snaha i dobrá vůle byla naprosto marná. Císařová jela každého rána na procházku do čarokrásného okolí hlavního města, vyprovázena jsouc hrabětem Bombellem a jediným komorníkem; tak že sami Mexikánci divili se její odvaze, obávající se, aby nevpadla do rukou loupežníkův. Pak opět neunaveně pracovala v záležitostech domácích a říšských. Stalo se, že manželka Maxova vatoupila jedenkrát mezi rozmluvou s jistým pánem do kabinetu v Miramáru, nesoouc balík dopisův a otazujíc se, i pravil tenkrát Max usmívaje se: „Ejhle, toť můj tajemník!“ — Totéž činila pak častokrát i v Mexiku. Šaty nosila obyčejně jednoduché, ale při slavnostech skvěla se pravidelně v císařské nádheře. Císař chodíval po městě v obyčejném obleku občanském, jen málo kdy v šatech vojenských; na koni však častokrát sám do okolí vyjížděje, oblečen býval též v národním kroji mexikánském. Jídla na stole císařském, jen kvítkem okrášleném, byly takže prosty a jednoduchy. Často tázal se svých hostův mezi jídlem: „Zdali jste kdy tak špatně jedli,

jako u mne?“ — Později vydal se císař Max, složiv vládařství říše do rukou císařové, na cesty po svém císařství, aby osobně seznal poměry a potřeby lidu obecného. Všude byl od obyvatelstva s důvěrou i láskou slavně uvítán. V Dolores konal slavnost neodvratnosti mexikánské říše v tomtéž domě, kdež r. 1810 Hidalgo poprvé vydal svolání k osvobození vlasti. V městě Guanajuato obzírál bohaté bány zlaté, kdež jej uvítalo 700 havířův s pochodněmi večer u návratu z dolův. An císař na té cestě poněkud ochuravěl, zachladiv se; návratil se spíše, nežli určeno bylo, do hlavního města. Tam jej očekávalo však mnoho nemilých a ostudných záležitostí. Vědomo, že z císařství rakouského vůbec, jakož i z Čech, Moravy a Slezska zvláště, mnoho dobrovolníkův vydalo se s velikými nadějemi za moře do krajin mexikánských; avšak brzo toho velmi litovali. Podobně dělo se i dobrovolnickému sboru belgickému. Dobrovolníci rakouští stáli pod velením hraběte Thuna-Hohensteina, plukovníka Kodoliče, Boleslavského, a mnoha jiných důstojníkův. Šat, strava i noclehy byly u nich velmi nuzny; na větším díle leželi v starých chrámech, neb pod širým nebem. Vojsko francouzské jimi pohrdalo, obyvatelstvo mexikánské štítilo se jich; výplata peněz byla nepravidelná. Císař sám málo kdy se mezi nimi objevil, mužstvo nemělo více důvěry, nadšenost jejich ustydla. Císař Max bydlel obyčejně na starožitném hradě Chapultepec, kdež k stavitelským opravám sám dohlížel, hned stavěti, hned právě dostavené opět bourati rozkazoval; na to zase s doktorem Bašem, důvěrným společníkem svým, přírodniny obíraje, o samotě bloudil. Císařová Karolína v hlubokém zármutku nad nezdařením výpravy náhle opustila Mexiko dne 13. července 1866, i odplula do Evropy k štěstí a neštěstí svému zároveň; neboť sezna-

jič v Paříži u císaře Napoleona i v Římě, že vše ztraceno jest, minula se nešťastná i ubohá paní rozumem. Což tedy divu, že, když císařským patentem ode dne 6. prosince 1866 sbor rakouských dobrovolníkův bez výplaty rozpuštěn byl, většina rodákův našich, posud na živě jsoucích, opět na lodích do Terstu se vrátila. Ano i mužstvo indiánské pod vůdcem polským Čajkovským do Evropy přeplaviti se žádalo, ačkoli marně. Dne 18. února 1867 vstoupili ve Vera-Cruzu naši „Mexikánci,“ vůbec od lidu tak nazvaní, na koráby, načež dne 18. dubna přistáli opět k břehu terstskému. Postavení císaře Maxa v Mexiku stávalo se den ode dne truchlivějším a opuštěnějším. Peněz v pokladnicích nebylo, přátelé jej opouštěli, zrádové jej obklíčili.

Francouzský maršál Bazaine veřejně císařovi posmívaje se, radil mu k tomu, aby korunu císařskou složil. Avšak císař statečně odpořoval dotčenému naléhání jeho, právě dne 16. září 1866: „Vytvrám buďsi v jakémkoli protivenství neohrožen jsa v povinnosti své na tom místě, kam mne důvěra národa povolala; neboť v okamžiku nebezpečnosti neopouští pravý Habsburčan své stanoviště.“ Mezi tím stalo se, že severní republika americká zvítězila v boji proti odbojným státům jižním, i počala podporovati povstalce mexikánské pod vůdcem Juarezem peníze, zbraně a mužstvem. Tu císař Napoleon vida nezbytí, za včas povolal vojsko své ohrožené z Mexika nazpět, tajně a chytře po delší dobu již vyjednávaje s republikány severní Ameriky. K císaři Maxovi vyslal generála svého Castelnau se smutným poselstvím, že nedostane z Francouzův ani peněžitě ani vojenské; že Napoleon neručí za nic více. Následkem toho opustilo císaře nejzámožnější obyvatelstvo v Mexiku, ano i duchovenstvo, zklamáno jsouc v naději a očekávání svém. Vojsko

republikánské vždy blíže a blíže k Mexiku vítězně postupovalo.

Císař Max odjel náhle do Ori-zaby, blíže se k břehu mořskému, hodlaje již do Evropy se navrátiti, aniž by korunu císařskou složil; tu však maršál francouzský Bazaine ihned rychle jel za ním, dotíraje naň nestoudně, aby mu dopisy císaře Napoleona vydal, jasně o tom svědčící, jakým způsobem jej do Ameriky vylákal, a lichými sliby podpory a ochrany jeho obloudil. Císař Max statečně se tomu opřel, v trpkých žalobách vyčítaje vládě francouzské tak hanebné počínání. Maršál Bazaine náhle chopil se i násilí, zacházeje s císařem nešťastným jako se svým zajatcem. I donutil maršál francouzský Bazaine císaře Maxa, aby se opět do Mexika vrátil. Jak lživé jsou tedy pomluvy, jakoby zpovědník jeho P. Fischer byl k tomu radil, a císaře Maxa k návratu přemluvil, o čemž i osobně nezvratné svědectví písemně i ústně podal. Z Mexikáncův zůstalo císařovi jen málo znamenitých mužův a generálův až do posledního okamžiku věrno; mezi nimi byli princ Iturbide z rodu císařského, jehož v nedostatku potomkův za vlastního syna přijal a nástupníkem trůnu císařského v Mexiku jej jmenoval, pak generálové Miramon, Marquez, Mejia i Uraga. Po odjezdu vojska francouzského stávala se nejistota statku i života v Mexiku, veřejnou zradou liberálův i nátlaky zbujo-kův a povstalcův, vždy větší a větší. Císař Max sám s několika tisíci vojska svého odhodlán byl, brániti se až do poslední chvíle v opevněném městě Queretaro, kteréž brzo na to se všech stran obklíčilo vojsko republikánské, pod zuřivým a krvežíznivým generálem Eskobedou. Po 70 dní, totiž od 8. března až do 15. máje trvalo obležení města. Císař nebál se ničeho nebezpečnosti, hrdinsky bojujovav vždy v prvních řadách; patrně hledal rekovské smrti s mečem

v rukou; avšak jinak bylo mu od Boha souzeno. „Vím dobře,“ pravil často, „že mne zastřelejí, jestli mne lapnou: ale raději hodlám bojovat, nežli dáti se na útěk.“ Nikdy se nedal přemluvit k pomstě a k zuřivosti proti nepřátelům, se zbrání v rukou zajatým, ačkoli mnozí důstojníci k tomu radili. „Nechci ni žádné popravy,“ odpověděl, „ačkoliv mi vina těchto lidí není neznámou. Skončí-li se všechno šťastně, dobře; jestli nešťastně, pak nebudu mítí aspoň ničeho nasvědčí.“ Ano i spíše, ačkoli vydal přísný rozkaz o záhubě odbojníkův; ihned jej odvolal, obává se možného zneužívání. Tenkrát povstal v městě obleženém veliký hlad, takže i maso koňské a mezkové již požívali; následkem hladu vypukl tam na to strašný mor. Z 12000 bojovníkův málo již zbývalo; sotva šest neb sedm tisíc. V noci dne 14. května chystal císař všeobecný výpad z města obleženého, snad aby možno-li středem nepřátel vysekal se. Leč ve vlastním táboře císařském kula se již zráda. Důvěrný přítel jeho plukovník Lopez zradil císaře svého republikánskému generálovi Escobedovi, vpustiv jej v noci do hlavního stánu císařského, za příslibnou sumu zlata. Ten zrádce ohavný byl tedy původem a příčinou záhuby císaře Maximiliána. Císař tise odpočívaje, ničeho nenadál se, avšak ráno časně povstav, ihned spozoroval proměnu. Sám ještě zbudil pobočníka svého prince Salma-Salma, a běžel ku dveřím; avšak tu spozoroval, že jest již v rukou liberálův a republikánův. Lopez, ničemný zrádce, stál ještě na blízku, a spatřiv císaře, pravil plukovníku nepřátelskému Rinconu Gallardovi: „To jest on!“ a pobádal, aby jej zajal. Avšak plukovník, co šlechtitný muž a voják, nechtěl se státí šerhou císaře, i přistoupiv k němu, pravil: „Vy jste měšťan, vy nejste vojákem, o vás nestojíme, odejděte!“ Těmi slovy jej z klá-

štera Le Cruze čili sv. kříže vystrčil. Ten pospíchal na druhý konec města do pevnůstky Cerra de la Campara, vyprovázen jsa zbytky svého vojska, oddílem uher-ských husarův, a věrnými generály i důstojníky svými, mezi nimiž Mejia, Castillo, Avellona a kníže Salm-Salm. Ostatní vojsko císařské, obklíčené nepřátely se všech stran, složilo zbraň, volajíc jako o závod: „Ať žije svoboda!“ Generál Miramon jediný, sebrav něco vojska v ulici kapucínské, hotovil se k zmužilému odporu; avšak prvými výstřely pozbyv rozhledu, s celým zástupem byl zajat. Leč i císař brzo seznal, že všeliký odpor jest marný obklíčen jsa na pahorku těsně pěchotou i celou jízdou nepřátelskou, nebylo více než žádné naděje spásy. I seslav tudíž císař Max jednatele s velikým praporem bílým do tábora republikánův, poddal se generálu Coronevi se všemi důstojníky. Koně i zbraň byly jim ponechány, a vůkol města vedeni jsou byli nazpět do hlavního tábora La Cruze. Na to uvězněn byl císař s důstojníky v kláštere sv. Teresie, kdež na holé zemi spali, a po dva dni málo co k jídlu dostali. Jen na veliké prosby kněžny Salm-Salmové, hrdinské to ženy v lásce a věrné oddanosti, u velitele Eskobedy, zacházelo se s nimi šetrněji. Přesídlení jsou pak do výhodnějšího kláštera kapucínského, kdež jim víno, jídla i šaty darem podávají dovoleno bylo. V celku padlo prý do rukou nepřátel 490 důstojníkův a téměř 8000 mužův vojska. Mezi důstojníky bylo 14 generálův, 18 plukovníkův, 25 nadporučíkův, 16 setníkův, 36 majorův a 338 nižších důstojníkův.

Císař Max odevzdáváje Eskobedovi meč, pravil prý tato slova: „Tu máte můj meč, jelikož jsem se stal obětí hanebné zrády; což kdyby se nebylo stalo, snad byste zítra, svůj mi odevzdali, přinucen býval.“ Zrádce Lopeza bylo ještě

téhož dne v Queretáru viděti. Možná, že ještě nebyl dostal svou jidášskou mzdu. Potkav prý na ulici plukovníka Rincona Gallarda (téhož, který císaře na svobodu propustil), pravil prý jemu: „Plukovníku! nejsem bohatý a nemám ničeho, kromě meče svého; doufám, že mne odporučíte, na kterékoli místo v armádě republikánské.“ Plukovník Gallardo odpověděl jemu: „Plukovníku Lopeze! mám-li vás na nějaké místo odporučiti, mohlo by to býti toliko na strom, s provazem okolo krku.“ — Od té doby nikdo jej více v městě nespatriil.

Dne 13. června 1867 shromáždil se vojenský soud v divadle Iturbide v Queretáru, pod předsedou Platonem Sándezem nadporučíkem, z šesti setníkův sestávající, kterýž po přečtené žalobě a důkladné obraně přítomných generálův Miramona i Mechie, po skvělých řečech sedmi advokátův, z nichž čtyři schválně z města Mexika povoláni jsou byli, aby obhajovali churavého poněkud císaře, teprva druhého dne o 10 hodinách v noci všem třem oznámil rozsudek smrti. Zuřivý velitel republikánský Eskobedo, bývalý honec mezkův, potvrdil den na to strašný rozsudek ten s výhrůžkou samému náčelníku republiky Juarezovi, že, jestli jim milost udělí, s celým vojskem potáhne proti němu. Krvožiznivec ten pravil prý druhého dne po popravě: „Postavil jsem hrůzu na denní pořádek, an jsem hlavy toho spiknutí odpraviti dal. Boháčům uložil jsem těžké daně, statky jsem jim pobral. Doufám, že před ukončením mé vojenské dráhy uvidím ještě téci krev posledního v mé vlasti bydlícího cizince.“ Poslancové Pruska i Anglicka přimlouvali se vroucně a opětně u předsedy republiky Juareza, aby aspoň život císaře byl ušetřen a navždy aby byl raději do Evropy vyobcován; leč marně. Tu již chystal se v poslední noci ubohý císař Max s oběma generály

svými k poslední hodince života svého. Zpovědník jejich připravil je udělením svátostí a požehnáním k rozhodnému kroku do věčnosti. Když dne 19. června 1867 ráno vyveden byl císař Max z kláštera s dvěma společníky Miramonem a Mejiou na pokraj města k popravě, tu zvolal: „O, jak nebesky jasný den to! Takého počasí přál jsem sobě k poslední hodině své.“ Všichni tři zajatci byli čistě oblečení, v průvodu vojska republikánského kráčejíce. Velitel jejich omlouval se u císaře před popravou a prosil za odpuštění, podotýkaje, že co voják musí poslušen býti rozkazův svých představených, ačkoliv s nimi nesouhlasí; odpověděl jemu císař laskavě: „Vojín má vždycky rozkazu uposlechnouti. Děkuji vám srdečně za přátelské city vaše, ale spolu žádám, aby jste vykonal, co vám uloženo.“ Pak rozdal ještě vojákům vše, co měl drahocenného i peníze zlaté, praviv jim: „Vezměte to, jest to odměnou milosti, kterou od vás prosebně žádám: naměřte dobře, aniž se chvějte před obličejem toho, který ještě včera byl vaším císařem.“ Generál Miramon četl dosti obšírný spis s důkazy, že jest nevinný, Mejia mlčel s hrůžkou myslí snášeje všechno, císař Max promluvil ještě několik slov, proč do Mexika dojel, a že se modlí k Bohu, aby krev jeho byla ta poslední, prolita v té nešťastné zemi. Na to objav oba generály, s neohrožeností očekával pak s nimi, oči majícími bez obvyklou, střelbu smrtenosnou. Pět kulí ranilo císaře do prsou, šaty se jemu vzňali; avšak posud žil, i vystoupili dva vojáci z řady, a naposledy povzdechšimu: „Ach, moje Karolino!“ dali jemu obě rány z blízka. Generálové sklonili hned po výstřelu. Manželka Mejiová, velmi krásná paní, bloudila po popravě s rozpuštěnými vlasy a na loktech majíc novorozené dítě, jako šílená. Tělo císařovo bylo očištěno a s drahými

masťmi v Queretaru pochováno. Dozvědvši se po dlouhé době císařová Karolína, na dvoře belgickém v trudném pomatení mysle žijící, o smrti manžela svého, zvolala prý smutně: „Můj ubohý manžel! — Ode dávna tušila jsem jeho smrt!“ — Po dlouhém vyjednávání poštěstilo se rakouskému viceadmirálu Tegetthovu, že jemu posléze vydal Juarez tělo nešťastného císaře Maxa, kteréž přeplavil pak na známém korábu „Novara“, avšak již pod rakouským praporem smutečným, do Terstu dne 16. ledna 1868 s velikou oslavou a nádherným uvítáním. V pátek dne 17. ledna večer přivezeny jsou rakve s tělem císaře Maxa po železnici

do Vídně, v průvodu arcivojvodův rakouských a dvořanstva; den na to pak v sobotu dne 18. ledna 1868 vykropil tělo ubohého císaře sám kardinál arcibiskup vídeňský Otmar Raušer s velikou slávou a s ohromným účastenstvím lidstva i vojska. U přítomnosti císaře rakouského, i celého dvoru a všech poslancův, bylo tělo císaře Maxa uloženo v rodinné hrobce císařské, v chrámu kapucínském. Byl to panovník šlechetného a hrdinského srdce, odvážný v podniku a neohrožený v nebezpečství; ale k neštěstí svému všem, i lichotníkům a zrádcům, důvěřující, jakož sám byl povždy i důvěry i soucitu lidu hoden. —

Včelařství.

(Pokračování.)

• *Pokořil.* Pochválen buď Pán Ježíš Kristus.

Zvědavý. Až na věky! My o vlku a on za dveřmi! Nuže vítáme vás všickni srdečně! Moudrý povídal, že snad už ani nepřijdete.

Pokročil. Což nepřicházím v čas ustanovený?

Moudrý. Pravda, pravda! Avšak považte jenom, že zde už hodinu skoro čekám. Ani nevíte, jak velice to nové včelaření mne zajímá, práhnu touhou, něco více o něm zvěděti! Mé pochybování v příchod váš musíte na vrub mé nedočkavosti zaznamenat.

Pokročil. Těší mne velice, že vás včelařství dzierzonské zajímá. Jak pak vy Opozdi, nevyspal jste se ještě z úmyslu, zjednat si ty nové oule?

Opozdi. To ne! Než abych vám upřímně řekl, také bych se nerád přenáblil; proto jsme se, po zdravém uvážení té věci s Nedbalem zřekli, že ještě trochu poseč-

káme až — — inu až jak to dále dopadne. Onehdy jsem si zašel do Hlupětína k bratranci Ráčkovi, — vždyť jej znáte — on má nebo raději měl už také ty nové oule, — abych jej v záležitosti té o radu požádal. Ten mně však dzierzony všemožně zrazuje; měl prý už také včely v nich, ano i o děláni rojů se též pokusil, a přišel o staré i o mladé, a medu z nich také ani kapky nedostal; proto prý je zapovrhnul.

Pokročil. Věřím, máš on, jak ho znám, více dobré vůle, jako rozumu. Na něm lze vám poznati pravdivost slov mých, že není ještě včelařem, kdo dzierzonské oule má, pakli nezná život včel; proto myslím, že mu nekřivím, řeknu-li, že jenom svou nevědomostí včely své pokazil. A jím nechal jste se odstrašiti od zavedení rozumného včelařství?

Opozdi. Nikoliv! vždyť jsem řekl, že s tím jenom trochu po-

sečkám až jestli vašim vypravováním v očekávání svém utvrzen budu. Lepší vrabec v hrsti, nežli holub na střeše!

Nedal. Jednáme zcela důsledně. Co by nám ty nové oule byly platny, jak sám pravíte, když přirozenost včel neznáme! My kráčíme na jisto!

Zvědavý. A nebude vám nikdo mlti za zlé, kdo vás nezná. Prosím, kmotře, nezdržujte se nadarmo; slíbil jste, že nás dnes poučíte o přirozenosti, čili životu včel, není tomu tak?

Pokročil. Ba ano. Včela patří do četné rodiny hmyzu. Naše včela ale není jediná druhu toho; nebo máme vícero odrud včel, s nimiž vás též seznámíti uznávám za potřebné. Jsouť následující:

1. Naše domácí včela. Ona jest na celém těle černá, chloupky přihnědlými porostlá.
2. Vlášská, jest též černá až na půl třetího kroužku břišního, které jsou do červenava žluté; porostlá jest chloupky žlutými. Chváli si ji včelařové zvláště pro její plodnost, pilnost a mírnost.
3. Egyptská, vlášské podobná, o něco však menší a porostlá chloupky bílými. Pochází z Egypta.
4. Krajinská, naší podobná, jen že srst její jest bělavá.

Vypočítal jsem je proto, že se u nás více méně zavádějí. Jest však ještě více druhů, které jmenuvati nebudu, proto že je jen dle jmena známe. Ve svých spůsobech ale podobají se jedna druhé jako vejce vejci, jsou abych tak řekl titěž tvorové, jenom v rozličných kabátech; proto se hodí na všecky, co o životu včel vypravovati budu.

Včela vede život pospolitý, rodinný; sama o sobě, jako moucha neobstojí, zhyne.

Moudrý. Počkejte drobátko strýčku, mně něco napadá. Rád v Boží přírodě se ohlednu a o nálezech nepochopitelných přemýšlím.

Letos na jaře, když slunečko po nejprv příjemné teplo počínalo rozšířovati, spatřil jsem mouchy sem tam ze skulin vylézati a života se radovati, i myslím si, čím se asi tento člověku a dobytku tak obtížný hmyz živí v zimě, že nezmrzne? — a včela, tento tak užitečný tvor tak choulostivá jest, že při dosti nepatrném chladu padnouc na zem křehne, hyne! Snad mně to můžete nějak vysvětliti, co?

Pokročil. S radostí, vždyť se to hodí právě k objasnění věci naší. Moucha v zimě žádných pokrmů nepožívá; na zimu zaleze do ledasjaké skulin, skřehne a jest jako mrtvá, my říkáme, že spí — spánkem zimním, až pak z jara teplo slunečné ji k novému životu probudí. Ne tak včela, ta nespi, ona žije, a aby žiti mohla, musí pokrm, totiž med požívati, trávením se zplozuje teplo, sama o sobě by však nezplodila tepla tolik, by zimě odolala; proto musí žiti ve společnosti s druhými, slezouce se na zimu v jeden chumáč, zahřívají se vespolek, je-li jich dostatek, pak zplodí u prostřed chumáče tolik tepla, že sebe větší zima jim neuškodí; ovšem mají-li jen dostatek medu, jehož k zplození tepla požívati musí, jinak by zmrzly. Čím větší zima, tím více medu spotřebují.

Zvědavý. Dle mého sprostého rozumu by bylo pro včelaře líp, kdyby včely v zimě spaly jako mouchy, nic by netrávili; žádná by nezhylnula, včelaři by zůstaly zásobny nedotknuty a včely při síle, co myslíte?

Pokročil. Mluvíte jako slepý o barvách. Což myslíte, že včela jest tvor rozumný a jen z vděčnosti pánu svému med snáší? Ne, milý sousede, včela je jako každá jiná nemá tvář tvor nerozumný, rozumného rozvažování neschopný, co činí, činí jen dle pudu od Stvořitele v ní vloženého. Ona v zimě nespi, musí aby nezmrzla trávit, přirozený pud ji vede k tomu, aby v letě

shromáždžovala zásoby, z kterých by v zimě trávit mohla. Kdyby v zimě spala, jistě by v letě žádné zásoby nedělala; a nač také, když by je nepotřebovala? Moucha si také ráda lízne medu, ano med ještě její nejmilejší pamlskou a přece jej neshromáždžuje, protože ho v zimě nepotřebuje. Proto pravím: kdyby včela v zimě spala, nebylo by žádných včelařů. Tu nezbyvá nic než moudrosti Stvořitelově se klaněti, nikoliv ji posuzovati.

Zvědavý. Inu nemějte za zlé! Když chce člověk o něčem mluvit, čemu nerozumí, pleská všelico zpozdlého do světa.

Moudrý. Kolik as může být včel v jednom oulu, strýčku?

Pokročil. Přejde na to jak jsou silny, a jakou roční dobu právě máme. Může jich tam být tisíc nebo ještě méně, může jich tam ale také být 40, 50 tisíců ano ještě více.

Zvědavý. Jemine! tolik že by jich tam bylo? Vy snad žertujete! — Kdo pak je čítal?

Pokročil. Lidé, jimž na tom záleželo. Sem a tam jest ještě dosti takových nelidských včelařů, kteří na podzim včely své zapálenou sírou usmrcují a med a vosk vybírají; čítáním usmrcených včel nadzmiňný počet se vynalezl. Ostatně lze se toho dovědět i vážením. Na jeden lot se vejde hladových včel as 150, na libru tedy asi 4800. Dostanete-li tedy roj, který váží 6 liber a odrazíte-li 1 libru na med, jež sebou mají, nechybíte mnoho, odhadnete-li jej na 24 tisíců včel.

Nyní ale rozvažme, že jedny silné včely dají kolikrát až 4 roje, z nichžto poslední už arci slabý je a nebudeme se diviti, že v jednom oulu může být tolik včel. Dejme tomu, že by roj první vážil 8, druhý 4, třetí 3 a čtvrtý $1\frac{1}{2}$ libry, dělá dohromady $17\frac{1}{2}$ libry; odrazíme-li 3 libry na med, jež asi sebou mají, zbyde nám $13\frac{1}{2}$ libry včel, v oulu jich zůstalo také ještě as za pro-

střední roj, dejme tomu že $2\frac{1}{2}$ libry, máme všehovšudy 16 liber a ty obsahují asi 76 tisíců včel. Pravda že mnohé z nich teprv mezi rojením se líhnou a než se vylíhnou zase leckterá ze starých zahyne: přec už z výpočtu možno posouditi, že na silné včely 50 tisíců není nic mnoho.

Moudrý. Ano strýčku, dosvědčují, že jste nepřepínal. Nejednou jsem dostal prvoroj 9 až 10 liber těžký, a druhoroj ne o mnoho slabší, pročez nepovažují ani já počet 50 tisíců za přehnaný.

Pokročil. To platí však jen o včelách v letě; v zimě jest jich o mnoho méně. Než podívejme se také mezi ně, do jejich příbytku! Otevřeme-li si oul v čas nejvyššího vývinu, tedy v měsíci červnu a červenci, shledáme tam bytosti trojího druhu.

Opozdil. Aha! Myslíte matku, trůbce a včely, není-liž pravda?

Pokročil. Tož je bezpochyby také dobře znáte?

Opozdil. Abych neznal! Starý včelař aby neznal trůbce a včely! Kdo jenom několikrát do oulu nahlédl, pozná na první pohled, že ti velcí neobrabaní tvorové, kteří při výletu tolik hluku nadělají jsou trůbci, a ty štihlé, obratné, které umějí tak dobře píchati, jsou včely.

Pokročil. A matka?

Opozdil. A matka? matka — ta je — totiž — hm — abych se upřímně vyznal, já ji ještě neviděl. Nedávno jsem našel před oulem včelu mrtvou, — trůbec to nebyl, tím jsem jist; včela však dle zdání také ne. nebo byla delší než obyčejná včela, ač k ní podobna, nožky byly přízloutlé, pod bříškem též tak a tu mi napadlo, že by to mohla být matka; proto jsem si ji uschoval.

Pokročil. A neklamal jste se, byla to skutečně matka. Matka a sprostá včela jsou dle ústrojů svých sobě velice podobny, a tomu se nesmíme diviti, jsouť obě samičky.

Trůbec ale, jakožto sameček liší se od obou nápadně.

Zvědavý. Jsou-li matka a včela sobě podobný, kterak je od sebe rozeznáte?

Pokročil. Dříve, než vám odpovím, prohlédneme si včelu náležitě. Já několik k tomu cíli vzal sebou — zde jsou. Na první pohled spatřujeme, že každá složena jest ze 3 hlavních oddílů. Zde hlavička, ta spojena jest tenkou a kratičkou stopkou s prsíčkami čili hrudí, a tyto též tak se zadečkem čili životem nebo bříškem. Abychom však každý oud dobře prohlédnouti mohli, použijeme k tomu zvětšujícího skla. — vzal jsem je též sebou. Zde je máte *Zvědavý* a prohlédněte si ním přede vším hlavičku, — co vidíte na ní?

Zvědavý. Jemine, ta je veliká — a chloupky porostlá — na čele vidím 3 kuličky jako bradavky v trojhran sestaveny — snad to nejsou oči? — ale ne, vždyť po každé straně má jedno velké oko!

Pokročil. Nemýlíte se sousede, ty tři řupky na čele jsou skutečně jednotlivé oči, a ty svaly po straně jsou též oči, ale oči složené, což tímto sklem spozorovati nelze, museli bychme míti k tomu tak zvaný drobnohled, složeno prý jest každé as s 3500 jednotlivých očí.

Zvědavý. Co pravíte s 3500 očí? není možné, kde pak by se tu směstnaly?

Pokročil. A přec tomu tak! Znamenití mužové to proskoumali.

Zvědavý. Inu, pak musí včela nad míru dobře viděti, co?

Pokročil. Že bystrý má zrak nenechá se upřít. Pozorujme je jenom, když se praší, tisíce a tisíce jich tu lítá v jedné chumelici a přec sobě vyhýbají tak dobře, že jedna o druhou ani nezavadí. Tak dobře vidí však jen při světle slunečním, jak mile se počne setmívat aneb jest den pošmourný, tu skoro nevidí nic, navrací-li se která v soumrak domu, naráží jako slepá na

každý předmět a nalezne jen s tíží oul svůj.

Opozdil. Na hlavní důkaz ale zapomínáte. V oule jest tolik tisíců včel, my, kdybychom měli sebe ostřejší zrak, nejsme v stavu jednu od druhé, nerci-li včelu z jednoho oule od včely z druhého oule rozeznati; a včela pozná na první pohled, zdali včela právě přilítá jest domácí čili cizá. Není-liž to podivuhodné?

Pokročil. Ba podivuhodné, avšak připisujete-li to zraku bystrému mýlíte se!

Opozdil. A čím by to pozorovala, ne snad patou?

Pokročil. To ne! Avšak považte: když se cizí včely podaří vniknouti do oule, chopí se ji každá domácí na setkání. Čím pak ji pozná? V soumraku už nevidí, a v oule, kde čírá tma panuje měla by viděti? Ne milý *Opozdi*le, včely se poznávají čichem. Každý oul má svůj zvláštní zápach, kterým každá včela natchne a dle něhož se napotom poznávají aneb raději čichají. Snad pochází ten zvláštní zápach od matky!

Zvědavý. K čemu pak má ty dva zahnuté, jako zlomené proutky tu na čele?

Pokročil. Jsou to tak zvaná týkadla, v nich má nad míru jemný cit a jak bez mála všickni na slovo vzatí včelařové se domnívají i čich. V oule je čírá tma, a přec tam staví plásty své, tu z buněk včelích tam trubčích, které svou pravidelností náš úžas vyžadují, tu ukládají do jedné buněk med, tam zase květný prášek, tu opět krmí plod na včely tam na trubce, podávající mu, co mu dle pohlaví a stáří prospívá, tu zase vynášejí všelike odpadky z oule, tam zas zalepují každou skulinku tmelem, a to vše činí po tmě, vše jen pomocí jemného citu a čichu v týkadlech. Týkadly svými zpozorují každou změnu v povětrnosti, každý vlažný větříček je tak dobře

z oule vyloudí, jako chladný do oule zaplaší.

Zvědavý. Což včela nemá čich v nose, jako jiná zvířata?

Pokořil. Přijde na to, má-li jaký nos. Jen si ji dobře prohlédněte!

Zvědavý. Ba nemá! Dle čeho soudíte, že má čich v týkadlech?

Pokořil. Že nejlepšími drobnohledy žádného ústroje se nenalezá, jemuž by čich bezpečně připsati se mohl: domnívají se někteří včelařové, že ho má v průdušnicích, větší díl však kladou sídlo čichu v týkadla. Co se mne týče, jsem pro mínění poslední. Oblétuje-li na př. nějaká včela česno, obrací se ihned všecky ostatní, na češně meškající včely hlavičkami svými, natahující svá týkadla, proti ní jako by k ní chtěly přivonět; je-li domácí hned je spustí; je-li ale cizí, snáží se ji kousadly svými uchopiti. Přiblížíme-li k ní stéblo namočené v medu, vztáhne nejprve svá týkadla po něm, jak pes, když něco čenichá, nos svůj a učijí med, vztáhne ihned sosáček, aby jej lízala.

Čich včely jest podivuhodný. Jim nalezne vše, co pro domácnost potřebuje: květný prášek, med, vodu, pryskyřici, nalezne nejen na blízku, nýbrž i v značné vzdálenosti. Zvláště ostrý čich má na všeliké sladkosti. Cukrovarny navštěvuje i na hodinu vzdálí, při přepouštění medu vníká dvěřmi, okny, komínem, v letu ví, ve kterém kvítku jest med a ve kterém ne, na toto ani nesedne.

Moudrý. Věrná pravda! Já bych ani nevěřil, kdybych se byl sám o tom nepřesvědčil. Rok 63 byl na med tak špatný, že rovného nepamatují, i v letě musel jsem včely krmiti. Jednoho dne ale zporuji, že jedny včely neobyčejně litají, med donášejí a uvnitř o přetrh pracují, tak že v krátkosti zadělány a zanešeny byly až na dno, ano i trubličku jim přidanou dvakráte zadělaly a naplnily. Dlouho

jsem si lámal hlavu, čím to je, že jedny hynou hladem, kdežto druhé vším oplývají. Snad neloupí, myslím si v duchu, poptávám se u okolních včelařů — ale nikde ani zmínky o loupení. Na to jsem měl práci ve mlýně. Jak to už mezi včelaři obyčej jest, že řeč se rozpře brzo o včelách, táže se mne pan Moučka, zdali jsem už slyšel, co se přihodilo ševci Verpánkovi s medem; načež jal se vypravovati takto: „Nedostávalo se mi, jako vůbec všem včelařům medu, věda však, že Verpánek má zásobu, jdu k němu a prosím, by mně asi 2 mázy přepustil a podávám mu 3 zlatky za máz, on však nechce ani slyšeti, pod 4 zlatky prý jej nedá. Co naplat! nechtěje včely nechat zhynouti, musel jsem dát, co žádal. Když jsme se shodli, vzal milý Verpánek řebřík a vede mne na půdu.“ Nediňte se pane Moučko, dí, že si беру řebřík, med můj má tu jednu chybu, že jest sladký, a děti mají zase tu chybu, že sladkostí milují, abych med před nimi uchránil, upravil jsem mu místo na hambálcích, kam bez řebříka se nedostanou, budu vás ale prositi, by jste mně řebřík zadržel nebo hrnec jest velmi těžký, jest v něm bez mála 15 mázů medu.“ Držím tedy řebřík, Verpánek leze zhůru, chopí se vši silou roučky, by hrnec k sobě přišinul, ale nastojte! bez mála by byl spadl i s hrncem dolu, kdybych jej byl nezachytil, hrnec byl prázdný. Tu jste měli vidět Verpánka, jak tu stál celý zaražený, že by jste se kapky krve v něm nadořezal. Zpamatovav se poněkud, počal bédovati: „Ach můj Bože! já nešťastný člověk — okraden — oloupen —!“ „Slyšte milý Verpánku, mně se nezdá, zloděj by byl vzal med i s hrncem, aneb kdyby jej byl do menších nádob předělal, byl by zůstal hrnec medem potřísněný: podívejte se ale, on jest jako vymytý — neodnesly vám jej naposled včely?“ „I jděte pantáto, co

vám to napadá, tolik medu — tak v krátkém čase — není tomu ani 14 dní, co jsem jej prohlížel — a — a — hromel aby do toho tisíc šidel a kopit! teď mně napadá, onehdy jsem slyšel u svislů jakési bzučení, podívám se zhůru a vidím skulinou něco lítati, já hlupák myslil, že to jsou vosy a ony to byly ty zatrolené, Bůh mně hřích odpust, včely.“ I prohlížíme papír, jímž hrnec byl ovázán a našli jsme v něm dírkou nic větší, než co by včela prolezla.“

Tak daleko pan Moučka. Mně se ale oči otevřely, zvěděl jsem, odkud moje včely tolik nanesly. Právě přemýšlím, jakým způsobem chudáku Verpánkovi škodu nahraditi, an sám do světnice vstupuje s prosbou, bych mu něco medu přepustil. „Jak mnoho potřebujete?“ „Čtyry mázy by nebyly mnoho, tolik však sotva budete moct postrádat — kdybyste mi mohl aspoň s dvěma pomoci.“ „Víte co Verpánku, přepustím vám celé čtyry mázy.“ „Jenom shodneme-li se o cenu!“ „O to se nestarejte, necháme to tak, budete-li ještě potřebovat, přijděte zase, však se spravíme, kdybych já zase někdy potřeboval, pomůžete opět vy mně.“

Zvědavý. Tot k víte nepodobné aby včely našly med pod střechou uschovány v hrnci, v hrnci papírem ovázaném!

Pokročil. Med byl včelám na blízku, a byl-li hrnec nebo papír medem potřísněn aneb papír již předkem dřavý, pak bych se diviti musel, kdyby jej byli slídky nenalezly.

Moudrý. Onehdá jsem byl v městě u švagra perníkáře; naříkal si, jakou škodu mu ty sloty dělají, okna prý nesmí otevřít, nechce-li mít plnou dílnu včel, ano i komínem prý mu vnikají do kuchyně a odtud dírkou od klíče do světnice.

Zvědavý. Že jedna neb druhá včela med vyslídí, tomu bych se ještě tak velice nedivil, vždyť jej

hledá a kdo hledá nalezne; že ale hned všechny ostatní přicházejí a vypátranou kořist odnášeti pomáhají, to mi nepochopitelné, přichází mi to zrovna tak, jakoby slídlka, naleznouc med, přišla domů a družky ku pomoci vyzvala.

Pokročil. A nemýlíte se, jest tomu skutečně tak. Navrátivši se domů, dává již v česné radostným bzučením návěští o šťastném nálezu družkám svým; tyto se sbíhají, ona dá každé okusit medu nalezeného, načež v jich průvodu k medu vypátrnému se navrátí. Družky přijdouce domů, počínají si též tak, načež v krátkosti celý úl tam lítati bude. Včely si dobře rozumějí, mají řeč svou.

Nedbal. A své písmo, ne?

Pokročil. Nechte mně vymluvit, až vyložím, jakou řeč mají potom si vtipkujte. Já pravím, že včely mají svou řeč, t. j. vydávají jisté zvuky, kterými své city, jako: radost, žalost, strach, podezření atd. naznačují. Rozumí-li včelař řeči této, usnadní si značně práci svou.

Zvědavý. Prosím kmotře, ukažte nám to příkladem!

Pokročil. Pozoruje-li tedy na př. včela něco podezřelého, dává hned družkám výstrahu, úsečným „czi, czi,“ poškočíc při tom ku předu. Na to slítne, aby podezřelý předmět blíže vyšetřila, obletuje jej vydávajíc prodloužený jasný zvuk, tot. znamená velikého podezření. Uzná-li předmět ten skutečně za nebezpečný, promění se zvuk ten v zlostné síčení, při čemž počne jako slepá na předmět ten dorážeti, hledíc píchnutí. Vysoký, zpěvný hlas ukazuje na radost, jak na př. při rojení, nízký, zdoluhavý — žalost, strach, na př. když nemůže najíti úl svůj, prostřední, ani vysoký, ani nízký znamená mysl klidnou. V stavu klidném tichounce mumlají, zaklepeme-li na ně, silně zahučí, a hned ustanou, jsou-li zdravý; jsou-li ale osířely, pak počnou ža-

lostným hlasem naříkati a po delším kvílení se teprv utíší. Přitiskneme-li včelu náhle, pronikavým zakřikne „cíl“ jakoby volala o pomoc a včely nejbližší také skutečně ku pomoci chvátají zlostně se síčením ven se řitice. Nalezla-li včela po delším hledání oul svůj, dává radost na jevo hlasitým „bžúú“ u česna prodávajíc neb spěšně tam vběhnouc.

Zvědavý. Běží-li jedna druhá na zavolání ku pomoci, musí také dobře slyšeti, a přec nenalezám žádných uší, ač co nejbedlivěji hledám!

Pokročil. Ovšem že slyší, uší však nenaleznete, proto že žádných nemá. Kde by smysl sluchu vězel u ní, až posud není vyškoumáno.

Zvědavý. Prosím kmotře, k čemu má tudý u hubičky ty klíštky?

Pokročil. Jsou to tak zvaná kousadla a má je jak už jmeno ukazuje, ke kousání. Potřebuje je k prokousání buňky, ve které se vylíhla, jimi hněte vosk k stavění plástů, hladí buňky, staré vykusuje, čistí stěny oulové, jsou-li drsné, jimi zachytne věc, kterou z oule chce vynesti, jimi se chopí i nepřitele chtějího do oule vniknouti. Kousadla matky jsou kratší a silnější nežli ona včely, kousadla trůbecův jsou nejkratší.

Zvědavý. Zde dole pod kousadly to třasno není to jazyk?

Pokročil. Ano jest to jazyk aneb raději sosáček, jím saje čili cucá medovou šťávu z kvítek do sebe a doma zase do buněk vpouští. Nepotřebuje-li ho, má jej pod sebe zahnutý, tak že ho z předu ani nevidět. Sosáček matky jest kratší nežli včely, trůbec má nejkratší.

Zvědavý. Proč to milý kmotře?

Pokročil. Med sbíráti jest zaměstnání dělné včely, ten ale nalezá z většího dílu jenom v kališkách kvítků, které jsou nezřídka dosti hluboké, proto jest sosáček její dlouhý, — matka to nedělá a trůbec také ne, proto jím delšího

sosáčku není třeba; matku krmit nejvíce včely a kdyby nekrmily, má všude medové buňky otevřené, potřebuje se jenom nahnout a z plné mlsy se najíst, a trůbec jest bez toho jen co mlaák znám.

Zvědavý. Požívají včely jen samý med?

Pokročil. Med jest jejich hlavní potravou, požívají však krom medu i květný prášek. Ostatně není včela příliš vybíravá, v čas nouze spokojí se i s jinými pokrmy, jen když jsou sladké, na př. sladké pivo, šťáva hrušek, cukr atd.; sladšímu arci dává přednost před méně sladkým, nebo smysl chuti ješt u ní značně vyvinut.

Opozdl. Netlachejte daremně sousede! musel bych slepý býti, bych neviděl, kterak včely i smrdutou vodu ano hnojovku jak se zdá i se zalíbením srkají, a potom mají míti chuť!

Pokročil. Milý Opozdile, co pravíte, jest arci vzato ze zkušenosti, důkazem však proti udání mému není. Vy si kávu osladíte, polívku osolíte, okurky okyselíte a je-li vám na nic i té hořké voloviny zavdáte a vím, že byste se podivně podíval na toho, jenž by tvrdil, že chuti nemáte, ano naopak, právě to dokazuje, že máte chuť užívaje kdy toho třeba, buďto sladké neb kyselé neb hořké. Taktéž činí i včela. Zvláště z jara pozorujeme množství včel nositi lůžovici, bezpochyby že ji, ana mnoho solných částek v sobě chová, k svému počištění potřebují. Smíchejte jim jen někdy med s nějakou hořkostí, na př. s pelyňkem a uvidíte, že jakmile toho lízne, otrouc nožičkami sosáček, více se toho netkne.

Opozdl. Budiž; než proč se nechají otrávit, berouče med s utrejchem?

Pokročil. Proto, že k tomu konci postačí jen malounký drobeček jedu, jež v medu ani neucítí a ostatně jest i utrejch chuti poněkud přisladlé. —

Nyní jsme hlavní částky hlavníčky poznali, pročez obraťme pozornost svou na prsíčka.

Zvědavý. Už se na ně dívám!

Pokročil. Nuže, co na nich vidíte? —

Zvědavý. Nic neobyčejného. Jsou okrouhlá, chloupky posetá: svrchu po obou stranách jsou připevněná křídla a vespod — co to vidím! jenom šest noh, z každé strany tři?

Opozdl. Kolik pak jich má míti? —

Zvědavý. Musím se přiznat. Dříve než jste se sešli, vzal jsem, abych alespoň nějaký pojem o včelách měl čítanku mého hochy, jenž druhou třídu navštěvuje, do ruky a přečetl si čtení o včele, tam se vypravuje, že včela má osm noh a zde vidím jenom šest!

Pokročil. Bezpochyby jen omyl v tisku, však páni učitelové to popraví! Včela patří k hmyzu, a ten má jenom šest noh, pročez i včela jich více míti nemůže. První pár jest nejkratší, poslední nejdelší. Každá nožka složena jest z pěti hlavních oddílů a končí se dvěma pazourky, jimiž si včela při lezení po oule pomáhá. Zadní nohy jsou zvláště paměti hodné. Na stehynku těchto noh se nalezají podlouhlé jámky kol kolem tuhými chloupky obrostlé, které nazýváme košíčky, do nich klade květný prášek a chloupky okolní zabraňují, že nevypadne; článek předposlední jest na straně vnitřní porostlý též chloupky tuhými, které mají jmeno kartáčky, kterých užívá včela k stírání květného prášku se sebe. Jelikož matka a trůbec květný prášek nesbírají, nemají ani košíčků ani kartáčků. Než abych uzapoměl, křídla se zdá býti na každé straně jen jedno, jsou však dvě, které se v letu tak spojují, jakoby byly jen jedno. Matka a včela mají křídla stejná, trůbec ale značně větší, proto lítaje dělá i větší hluk.

A teď si prohlédneme zadeček. —

Zvědavý. Již se dívám. Záleží ze samých kroužků, které krajemi jako šindele přes sebe leží.

Pokročil. Kolik jest jich?

Zvědavý. Jeden — dva — tři — čtyry!

Pokročil. Mýlíte se! nečítáte bezpochyby koneček čili špičku a první kroužek, jenž jen úzounký jest a tvoří k hrudí jako dýnko celého živůtky.

Zvědavý. Ty nečítám, s nimi jest jich šest, a z konečku vyčnívá žihadlo.

Pokročil. Podívejte se lépe na ty kroužky, ony nejdou v celosti kolem celého života!

Zvědavý. Ba nejdou! Jsou to jenom polokroužky a pod bříškem se k nim připojují zase jiné polokroužky v témž počtu; proč to?

Pokročil. Proto, aby se mohl život na délku i šířku natahovat a zkracovat, rozšiřovat a zúžovat, jak toho právě potřeba. Na pastvu letí štihlá, z pastvy přichází se zadečkem nabobřelým — medem, kdyby nebyly pohyblivé, sotva by med domu nositi mohla.

Nedbal. Rozumíme, čini to jako kmotr Nesita, jenž na hodech po každém pokrmu pás o díрку popouští.

Zvědavý. Haha! tak tomu asi bude. —

Pokročil. Za těmi kroužky se nalezá tajemná dílna vosku, který se ze spod kroužků ve způsobě průhledných, pětibranných lupínek vyprýštuje.

Moudrý. Odpusťte strýčku, že vás vytrhuji, rád bych se na něco zeptal. Mnohá včela přiletouc z pastvy, padá na zem, tomu se ale nedivím, vždyť nese těžký náklad, avšak zadeček její se tu dme a upadá, jako kovářský měch, jakoby těžce oddychovala, proč to?

Pokročil. Právě jste to vyslovil, ona oddychuje. Nese-li člověk nějaké břímě, aneb beží-li spěšně,

unaví, zadýchá se, musí si odpčinouti, oddechnouti, prsa a život se při tom tím více dmou, čím více jest unaven. Totéž se děje s včelou. Za každým kroužkem má dvě průdušnice, jakož i na prsech malounké to otvory, jimiž vzduch do sebe vtahuje a opět vypouští, slovem jimiž dýchá. Nuže přilítla-li včela z pastvy třeba na půl hodiny vzdálené a nese-li k tomu ještě těžký náklad sebou, můžeme si pomyslit, že ubohá celá utrmácena sotva dechu popadá, proto si tak hluboce oddychuje, což zvláště patrné na bříšku, an pohyblivé jest.

Moudrý. Děkuji. Než abyste na řeč nezapomenul, mluvil jste o těch kroužkách.

Pokročil. Dobře! U trůbce jest 1., 4. a 5. kroužek dlouhými chlupy porostlý a 2., 3. a 6. jsou holé. U včely jest každý kroužek na spodním kraji krátkými chloupky hustě porostlý tak že vypadá zadeček jako prouhovaný. Zadeček matky jest ale celý holý. Pod břichem jsou trůbec, matka i včely holé.

Nejdolnější část těla jest žíhadlo, které obyčejně jest skryto. Záleží ze dvou tenounkých, ostrých, dutých bodlic, které po zevnější straně opatřeny jsou 10—12 ozubci, pro které včela pichnuvši, žíhadlo z rány vytáhnout více nemůže; ono se jí od těla utrhne a ostane v ráně vězeti, dutinou žíhadla vnikne do rány jed v puchýřku nad žíhadlem uschovaný a způsobí bolest, zánět a otok. Žíhadlo včely jest rovné, přímé, matky ohnuté a bez ozubců, trůbec nemá žíhadla. Matka žíhadla svého neupotřebí proti nikomu, leč jen proti jiné matce, člověka nepíchne nikdy.

A nyní si ještě promluvíme o některých vnitřních ústrojích, jichžto známost nám mnohé nepochopitelné udalosti ze života včel objasní.

Nejdůležitější ústroje se nacházejí v bříchu. Od sosáčku se táhne střívko čili jícn skrze stopky, hlavu s prsy a tyto s životem spojující,

do břicha a zde pod 1. a 2. kroužkem se rozšíří v míšek, jež nazýváme žaludkem medním. V tomto žaludku shromáždí se sebraný med, který napotom, přijdouc domů zase do buňky vyvrhne. Z medního žaludka vede střívko zase do žaludka druhého, jenž pod třetím kroužkem leží; tento jest pravý žaludek, nimž pokrm, totiž med a pel k zachování života svého potřebný zažívá. Odtud jde zase střívko na mnoze zkroucené až ke konci zadečka. Zažíváním promění se pokrm v jistou jako mléko vypadající šťávu, která napotom žilkami v tělo se rozchází. Požila-li včela pokrmu v bojnější míře, nežli k zachování života potřebuje, přeměňuje se nadbytek ve vosk aneb jej včely použijí ke krmení plodu. Nezaživené částky odcházejí střívkem co výkal.

Trůbec, jenž med nehledá a nesbírá, také medního žaludka nemá.

Pod 2. a 3. kroužkem v bokách nacházejí se u matky a u včel vaječníky, u trubců místo nich tak zvaná varlata. Vaječníky matky jsou hrubé, vyvinuté, u včel ale seschlé, scvrklé. Od vaječníků se táhnou do zadu trubice, tak zvané vodiče vajec, až pod kroužek pátý kde se spojí v jednu, která jde až ven a otvor svůj pod páteřem má. Tam, kde oba vodičové se spojují v jeden, jest umístěný kulatý míšek velký asi jako prosné zrnko s malounkým otvorem do vodiče vajíček, a slouží co schránka pro semeno trubců. Když se matka spáří s trubcem, vnikne jeho semeno, které ve varlatech svůj původ má do vodiče vajíček matky a odtud se vtáhne do onoho kulatého míšku čili semenní schránky. Ve vaječnících matky se vyvinou vajíčka, která onými vodiči jdou dolů a procházejíce podle otvoru semenné schránky bývají semenem ze schránky vychá-

zejícím zúrodněná aneb odcházejí nezúrodněná, jak totiž matka chce. Z vaječníků včely dělné, které jsou scvrklé, žádné vajíčka se obyčejně nevyvinou. —

Z vaječníků matky se vyvine tolik vajíček, že by člověk ani neuvěřil, kolikráte jich snese matka za den i přes 3 tisíce; pak bývá ale i život její naplněn vajíčkami. Z té příčiny jest i zadeček její prodloužen tak že jej křídla jen něco přes polovic zakrývají, kdežto zadeček včely jest nimi přikryt skoro celý. Dlouhá jest nemnoho na palec, nejdelší vypadá arci v čase, když vajíčka klade. V tom čase jest její chůze též vážná a let její těžký. Mladé však matky jsou stihlé jak obyčejná včela, chůze i letu bystrého.

Dle hlavičky a hrudí se podobá pomalu zcela dělnici, zakrývají-li včely její život, s tíží ji poznáme, leč by byla už stará, kde by ji prozradila holá záda, nebo pokud je mladá, jest na zádech jako jiná včela chloupky ač řidšími porostlá, pročež šedá, později však barvy leskle černé; to tím, že častým zalízáním do buněk při kladení vajíček hnědé chloupky po zádech se ometají, tak že tudy na jevo vycházejí holé záda, které jsou barvy leskle černé.

Co se však barvy bříska týká nalézáme u matek velkou rozmanitost. Jedna jest černá, jako havran, druhá prozloutlá, jedna přilnědlá, jiná zase přes polovic červeně žlutá; opět jiné jak u př. mezi matky vlášskými jako z dukátového zlata; zadní nohy, které svou délkou se vyznačují, jsou u všech matek červeně žluté.

Tot jsou ony známky, kterými se liší matka od ostatních pouhých včel. Májíce ji před očima, hned na první pohled poznáváme v ní což vznešenějšího, důstojnějšího všech ostatních bytostí v oulu. A v skutku jest ona také osobou

nejdůležitější. My ji nazýváme matkou a ona v zdravém oulu skutečně jest matkou všech ostatních obyvatelů, všickni mají původ svůj od ní.

Opozdl. Tintili vantili! Dlouho už poslouchám, co mluvíte o matce, o vejcích, které prý klade, a nyní do konce má už všechno včelstvo jen od ní pocházet! Musel bych nevědět, jak se včely líhnou! Vždyt včely zakládají samy na plod, naleznete celé plásty plny, jakésy přihnědlé hmoty, které my včelari říkáme rez, k tomu přinesou lůžovice, a potom se z toho už červ vylihne. Jen považte milí sousedé, jak mnoho včel jest kolikráte v oulu, vždyt sám Pokročil řekl, že i přes 50 tisíc! Cnci-li sám mítí tele aneb to hloupé kůře, musím dřív krávu zavést k býkovi a mítí kohouta, jenž by se se slípkou pojímal! Kdyby matka tolik včel zplodit měla, vždyt by jí čas nestačil ani k pojímání, nerci-li ke snášení vajíček. K tomu, — je-li matka samice a trůbec samec, kterak by se mohly líhnouti včely už z jara, kde žádných trůbců ještě není, by se tedy ani matka pojímání nemohla, co? — Ten jest můj náhled, a víte, že ve včelářství se prodati nedám. Kdyby to ode mne záviselo, nejmenoval bych matku nikdy matkou, ani královnou, jak mnozí nevědomci činí, říkal bych jí král! A ním taky jest. V oulu vládne, poroučí rozděluje práci ona, bez ní se nic, neděje. To jest matka a nic míň. Punktum a dost.

Pokročil. Nechal jsem vás domluvit, ač mně za těžko bylo, smíchu se zdržeti; neb vážím si přesvědčení každého a mýlné kde nalezám, snáším se rozumnými důvody spraviti. Řekněte mi tedy, proč se vytratí včely, když ztratily matku?

Opozdl. Proč se vytratí? Proto že není nikoho, kdo by nad nimi vládl, je pohromadě, je na uzdě držel, jim poroučel, je ve svornosti zachovával! Činí každá co chce, a

království v sobě nesvorné, rozpadne se. Ostatně jest zpozdlcem každý, kdo to nechá tak dalece přijít. Dejte dobrý pozor, Pokročile, co nyní řeknu, může vám to, co začátníků býti ještě jedenkrát dobře; dobrá rada stojí za peníze! Já, když mně včely bezmatčí, činím to tak: Vezmu matku, kterou pro tu příležitost mívám uschovanou, usuším, utluču na prášek, zamíchám do medu, jejíž potom osířelým přidávám; ony, uctívající matku, roztouží se po ní, založí si na ní, a mohou z nich býti ještě kapitální včely. Probatum jest, říkává pan Mastička, zkušený to prostředek.

Pokročil. Ne! co je mnoho je mnoho. Hahaha! Pamatujete se ještě, co jste se loni nabědovál, když vám kobyla zdechla? Proč jste onoho zkušeného prostředku neužil, mohl jste prášek z kobyle přimíchat valachovi do obroku, snad by vám dopomohl ke klisně!

Opozdl. Což to jest zcela něco jiného! Kůň není včela.

Pokročil. Já zase myslím, že to jedno; kůň je zvíře, tvor Boží jako včela. Ve všem živém tvorstvu pozorujeme rozdílné pohlaví, učiněné tak k rozmnožení svého druhu. Jen vy, jak se mi zdá, vycházíte od zásady té, jakoby u včel se nenalezalo žádného pohlaví, že tudíž včely nanosí do buněk mrtvých látek, z nichž napotom se vyvine živý tvor, včela, tak jako u. př. novověcí mudrlanti upírají, že by byl první člověk od Boha stvořen, nýbrž že se někde z kolu mořského vylíhl a během století v nynějšího člověka vyvinul. Nenaroste na poli pšenice, jest-li tam semena pšeničného nenasejete, ba ani ten škodný bodlák vám tam nevyroste, pakli tam dříve símě jeho nepadlo.

Rez, o němžto mluvíte, jest květný prášek, jejíž si včely do buněk pro potřebu svou ukládají, tedy látka mrtvá a hnojívka jest též látka mrtvá; z nich se nevylihno živý tvor, včela, nebyl-li tam zásedek

na včelu, totiž vajíčko od včely počínající vloženo. Je-li matka, nebo jak chcete král v oule pouhým panovníkem a nic více a včely toliko hotovitelé medu, voska a nového včelstva, nač jsou tam trůbci?

Opozdl. Trůbci? K vyhrívání plodu.

Pokročil. Dobře tedy; jsou-li trůbci abych tak řekl pouhými kvočnami, proč nejsou v oule žádní z jara, když už včely hojnost plodu mají a notká zima ještě panuje; a proč v letě, kde bez toho takové horko je, že se včelám nezřídká i dílo rozpuští a trhá, proč jářku jest v leto tolik trůbců, že povážlivého včeláře jimi až hlava bolí?

Opozdl. To je proto, že — ano — hmhm — jak pak jsem chtěl honem říci —

Pokročil. Že nevíte proč, chtěl jste říci; nůž povím vám proč: V letě se včely rojí, je tudíž mnoho mladých matek, ty musí, aby pro roj se staly pravými matkami, dříve spáříti se, k tomu zapotřebí jest trůbců, co opravdových samečků a k ničemu jinému. Vyjma této potřeby je trůbec v oule tolik platen, co páté kolo u vozu. Jaký jinší oučel by mohl míti! Mád nenosí, nikdo jaktěživ neviděl, aby trůbec kvítka obletoval a med z nich cucal, ba ani k tomu není schopen; jeho sosaček jest jenom krátký, prcčež nedostatečný, aby ním medovou šťávu z hloubí květných kalíšku vybíral, nemá ani medového žaludku jako včela, aby v něm šťávu tu shromažďoval, nemá na nohou košíčků, v nichž by květný prášek snášel; jehož kousadla nejsou ani schopna ke stavění voskových plástů, ba ani toho žíhadla nemá, aby sebe nebo dům svůj hájiti mohl: za to má ale vždycky dobrý apetit, když se napere vylítne si, a to jen v den nejpěknější o polednu na procházku, aby se navrátil a zase jedl — ta jest celá jeho práce. Slovem trůbec jest v domácím hospodářství pouhý ničema — jak jistý proslulý spiso-

vatel praví — dobrý leda jen k tomu, aby nejlepší, nejčistší med z buněk ujídal a v pohodlí živ byl. Pravý to lenoch a břichopásek.

Jediný účel jeho jest, spáříti se s matkou, ji zúrodniti. A nalézáme u něho také všechny podmínky k tomu. V jeho varlatech vyvinuje se símě, které záleží ze samých malounkých pohyblivých, v jakési tekutosti se pohybujících pulečků. Při spáření vnikne toto símě v rodné částky matky a naplní její schránku semenní.

Znamenití mužové, kteří pytvou zvířat se zabývají shledali, že matka nespářená má semennou schránku tekutostí průhlednou naplněnou, spářená však pohyblivými svými pulečky, které jsou tytéž co ve varlatech trubců. Tím jest nad všelikou pochybnost postaveno, že matka jest dokonalá samice a trubec pravý samec, dělnice však, anytysamy ústroje mají co matka s tím toliko rozdílem, že jejich vaječníky a semenné schránky jsou seschlé, scvrklé, že jsou samé sámičky, sámičky zakrnělé, plodnosti neschopné.

Opozdil. Bud si! Klade-li však matka vajíčka, kterak postačí pářiti se?

Pokročil. Vždyť ona se spáří jen jedenkrát a to na vždy, na celý život. A símě, kterého se jí dostane při spáření, postačí také na celý život. Počet pulečků v semenné schránce se nalézajících páří se na 2 i 3 miliony, jak to též ony pytevnické udávají. K zúrodnění jednoho vajíčka spotřebuje matka nejméně jednoho takového pulečka, má-li jich však tolik můžeme si vypočítati na prstech, že jí vystačí na dlouho, ano na celý její život, jenž bez toho není příliš dlouhý.

Opozdil. Hmh! před chvílí jste pravil, že v tvorstvu není výmínky, vše že se z vajíček líhne, a zde činíte již výmínku! Vždyť každé zvíře, které vejce klade, na př. husy, kachny, slepice atd. musí

před snešením každého vejce spáříti se?

Pokročil. Ke kladení dobrého, ano, však hmyz není pták! Hmyz všeliký páří se jenom jedenkrát navždy, po spáření samec zhyne a samice klade vajíčka a když všechny snesla, zhyne též. Motyl na př. nebo chroust patří též jako včela k hmyzu. Když se byly spářily, samečkové zemřou, sámičky však zalezou, tato do země, ona někde na strom, kde vajíčka svá snáší a potom též zemřou. Podobně se děje i s matkou a trubcem. Trubec zemře v tomtéž okamžiku jakmile s matkou se zavěsil a matka klade v oule vajíčka a když se docela vynese, co arci trvá několik let zemře též. Včela není tedy žádnou výmínkou.

Opozdil. Hmh! potřebuje-li matka k spáření svému jenom jednoho trubce, k čemu pak jest jich tolik v oule, co?

Pokročil. Námítku tu jsem očekával, a nezůstanu odpověď dlužen. Matka se nepáří v oule, nýbrž venku. Mnozí včelařové mají za to, že v letu, vysoko v povětří, jiní zase zvláště v čase nejnovějším, se domnívají, že matka někde na př. na list keře si usedne a čeká, až ji některý trubec nalezne a s ní se pojme. Který náhled jest pravdivý, nelze ještě rozhodnouti, možná že oba. Aby tedy matka nemusela dlouho hledati aneb čekati na ženicha a tím drahý svůj život v nebezpečení vydávati, proto jest v oule tolik trubců.

Moudrý. Řekněte mi strýčku, v jakém pak stáří páří se matka.

Pokročil. Třetího dne po vylíhnutí se vylétuje obyčejně ku spáření, je-li jen den k tomu pohodlný, totiž jasný a teplý. Stává se to jen za poledne, prvního dne však sotva se spáří; spíše hledí se s krajem seznámiti, oul svůj dobře v paměť vštípit si, aby při pozdějších výletech jej bezpečně našla a snad do cizího nezabloudila, což by

bylo arci smrtí její, proto při výletu prvním oul svůj jen v menších, větších kolech obletuje a navracejíc se, velmi opatrně sobě počíná nežli do česna vletí. Druhého dne vylítne zase, tentokráte už s úmyslem spáříti se; nedosáhne-li cíle svého, navrátí se brzo, v 5 až 10 minutách; pakli se ale za čtvrt hodiny ještě nevrací, navrátí se buďto již spářená, nebo jí potkalo neštěstí a nevrátí se už více. Spářivši se padne s trůbcem nyní již mrtvým na zem a když s velkým namáháním od něho se odtrhla, jest tak unavena, že si chvíli odpočinouti musí aneb uloví ji nějaký pták ve vzduchu, nebo spojivši se s trůbcem padne do vody a utopí se; pročež přijde v prvním pádu později, v druhém arci více se nenavrátí.

Zvědavý. Možno-li poznati, vra- cí-li se spářena nebo ne?

Pokročil. Obyčejně to poznati lze, ač ne vždycky. Navrátí-li se matka, majíc něco bělavého v zaděčku trčeti, jest jistotně spářená, jest to oud trůbce, jenž se utrhł a vězeti zůstal. V oule si jej matka zadními nožkami vytáhne, nebo ji jej vytáhnou včely.

Zvědavý. Jak ale, kdyby se ji spáření i tentokráte a snad vícekrát nepodařilo?

Pokročil. Vylítne si následujícího dne opět, až se jí to podaří; potom už nevyhlítne více leda s rojem. Není-li však žádných trůbců, jako na př. na podzim neb z jara, vyletuje tak dlouho, až jí chuť zraje, pak nechá tak.

Zvědavý. A co potom?

Pokročil. Potom bude klásti vajíčka, ze kterých však se líhnouti budou jenom — trůbci.

Nedbal. Hahaha! tot' výborné, haha! —

Pokročil. Proč se smějete Nedbale? —

Nedbal. Proč se smějí? Podívejte se jen na své poslouchače, otvírají oči a huby samým udive-

ním, nechápajíce, že jim věsíte notného bulíka na nos!

Pokročil. To si vyprosím! Dělati si z druhého blázna, není hezké a já to nemám ve zvyku. Co povídám, jest věrná pravda.

Nedbal. Jděte k šípku s vaší pravdou, která zdravému rozumu v obličej bije. O ženských se sice říká: „Dlouhé vlasy, krátký rozum,“ řekněte jim však, co zde povídáte a — vysmějí se vám všecky. Chceme-li mítí, tak vám řeknou, chceme-li mítí housata neb kuřata, musíme mítí housera neb kohouta, nemáme-li jich, budeme mítí místo housat a kuřat — záprtky, rozumíte? Zeptejte se jen své ženy a ona, až bude rozbíjet vejce na kapánek neb drobty do polívky, poučí vás o tom náležitě, okáže vám žloutek a řekne: toto má očko, jest tedy zúrodněno a vyhlíhlo by se z něho kuře; toto nemá očka, jest nezúrodněno a byl by z něho záprtek, a vysmějí říci: z vajíček od matky nespářené, tedy z vajíček nezúrodněných se líhnou trůbci. Vždyť takové vajíčko je čisté a bude z něho jen záprtek!

Pokročil. Co jsem řekl, řekl jsem a také při tom zůstanu. U včel už to jinaké není. Jenom z vajíčka zúrodněného se vyhlíhne včela a z nezúrodněného bezvýminečně trůbec.

Moudrý. Nemějte za zlé strýčku, i mně se výpověď vaše zdá býti jaksi k víře nepodobná. Onehdá jsem měl vypůjčenou od pana lazebníka Mastičky knihu, — jak pak se honem jmenovala — jaksi jako Coulokij — nechť se jmenovala jak chtěla, bylo v ní pojednání o zvířatech, tam jsem se dočetl, že každé zvíře bere původ svůj z vajíčka, které ve vaječnicích matky se vyvinuje, že ale dříve musí býti zúrodněno; ssavci, totiž zvířata, jichžto mláďata se živí mlékem matky, podržují prý bytustku, z vajíčka se vylihnuvši, v těle tak dlouho, až dospěje a potom teprv žívou na svět porodí; ostatní prý ta vajíčka snáší

a pak buďto přirozeným teplem, sedíce na nich vyhřívají nebo teplem slunečným vyhřátí nechávají. Dle vašeho udání byla by včela, z jejíhožto nezürodněného vajíčka trůbec se líhne, jedinou výmínkou v tvorstvu.

Pokročil. Ba není! U hmyzu to není nic neobyčejného. Samička hedbávníka, na př. ač ne každá, přec mnohá, kdyby se i nespářila, klade též vajíčka, z nichž se nápodobně housenky líhnou.

Moudrý. Klade-li matka nespářená trůbce, odkud pak se bere veliké množství trůbců v oule s matkou spárenou?

Opozdil. To ještě nevíte? Jste mi pěkný včelař! Ani nevíte, že ty černé, lesklé včely v oule jsou matkami trůbců.

Pokročil. Chyha Opozdile, chyba! —

Opozdil. A že ne? K čemu pak jsou v oule?

Pokročil. K práci jako ostatní! Že jsou černé, nesmí nám divno býti. Mnohý člověk má hlavu černou neb hnědou, když má vlasy buď černé neb hnědé; pakli mu vlasy slezou, má hlava jeho barvu ostatního těla. Včela jest těla leskle černého; chloupky však hnědé neb šedé, kterými porostlá jest, činí ji hnědou neb šedou, a když ji chloupky ty za jakou kolivěk příčinou slezou, ukazuje se nám ve své nahotě, jest tudyž černá.

Zvědavý. Z jakých pak příčin ztratí včela srst?

Pokročil. Lítáním na kvítka ostrými chloupky opatřená, jako na př. charpu. Častým zalezáním do buněk omete si též srst, pročez bývají staré včely holé, zvláště však zlodějky svou černou, lesklou barvou se prozrazují. Zlodějka při krádeži si spěšně počíná, potřísne se medem, domácí včely obírajíce ji vyškubou ji i chloupky, a včely okrádané ji také neušetří, škubajíce ji ze všech stran.

Moudrý. Milý strýčku, neza-

pomeňte na otázku mou, odkud pocházejí trůbci v oule s matkou spárenou!

Pokročil. Odkud jinud, nežli od matky; ona klade vajíčka na včely i na trůbce.

Moudrý. Varte, vždyť je to víře nepodobné. Matka nespářená klade jak se samo sebou rozumí, vajíčka nezürodněná, ze kterých se tedy líhnou trůbci, matka spářená, anat spářená jest na celý život, musí tudyž klásti vajíčka jenom zürodněná, a z takového vajíčka, by se měl vylíhnouti také trůbec?

Pokročil. Vždyť matka nesnáší vajíčka jenom zürodněná, ona klade též nezürodněná: do malé buňky snese zürodněné, do větší nezürodněné; z tohoto se vylíhne trůbec, z onoho dělná včela.

Zvědavý. Netlachejte kmotře; kdyby to bylo pravda, pak by musela matka už napřed vědět, které vajíčko je zürodněno, které ne!

Pokročil. Arci že ví, aneb raději jen od vůle její závisí, má-li vajíčko, které snáší, býti zürodněno čili nezürodněno, má-li se z něho vylíhnouti včela či trůbec.

Moudrý. Věru, kdyby jste to nepovídal vy strýčku, nevěřil bych, nebo je-li tomu tak, pak jest včela jediný tvor na světě, kterému na vůli ponecháno, ploditi buďto samičky nebo samce dle vlastní libovůle!

Pokročil. Divné jest to ovšem, upřítí to však nelze, ano každodenní zkušenost o tom svědčí. Jen si zpomeňte na to, co o vnitřních ústrojech matky jsem pravil. Z vaječníků matky pošínují se vajíčka jedno za druhým vodičemi dolu; tam kde se obadva rodiče spojují v jeden, jest otvor schránky se semenem trůbčím. Chce-li tedy matka, aby z vajíčka právě procházejícího se vylíhla včela, stáhne zvláštními čívami onen míšek se semenem trůbčím, tak že jeden neb více těch pohyblivých páleček do vodiče vejde a do vajíčka mimojdoucího vnikne a je zürodní; má-li býti z

vajíčka trůbec, nestáhne onen míšek, pročez žádný půleček do vajíčka nevnikne a ono zůstane nezárodné.

Nedbal. Hezké jest to, jenom kdyby byl každý tak hloupý a na slovo vám věřil! Já chci mítí důkazy.

Pokročil. Mohl bych vás poukázat na výsledky pytevní, dle kterých v každém vajíčku na včelu takový půleček se našel, nikoliv ale ve vajíčku na trůbce, čímž na jisto postaveno jest, že trůbec se líhne jen z vajíčka nezárodného. Avšak poukáží vás na svou vlastní zkušenost. V loni jsem dělal roj se starou matkou, rozdělil včely na dvě rodiny. Opomenuv vyrojené včely prohlednouti, pozoruji po nějakém čase, že jaksi nápadně slábnou. Rozdělám je tedy a shledám plně dva včelí plásty naplněny plodem — trůbčím.

Moudrý. Dovolte strýčku, abych se vás na něco zeptal. Jak rozeznáte plod trůbčí od včelího, když je v plástu včelím?

Pokročil. Plod včelí, je-li jen už zabedněn, jest zabedněn dýnkami plochými, tak že celý plast vypadá plochý, rovný; plod však trůbčí v buňkách včelích jest zabedněn dýnkami vypouklými, tak že celý plast vypadá jako hrachem posetý; to odtud, že trůbec jest větší nežli dělnice; jelikož buňka včelná pro trůbce jest krátká, prodlouží ji včely dýnkem vypouklým.

Moudrý. Ah to jest to! Já takové plásty už viděl na jaře u jedné včel pana Zázvorka; on povídal, že prý jsou to samé matky, bahaha! Než aby jste nezapomenul na svou řeč; povídal jste, že jste našel u svých včel samy trůbčí plod. —

Pokročil. Ano; nyní jsem hledal matku a naleznuv ji, shledám, že jednoho křídla nemá; ubohá nemohla konati svadební výlet, nemohla se spáříti, kladla vajíčka, z nichž se líhnul samý trůbec. Zde máte patrný důkaz, že matka nespá-

řená, klade vajíčka jen na trůbce, nemohouc se zúrodniti.

Že však i matka spářená klade vajíčka na trůbce, vidíme patrně na včelách vlašských. Včely tyto se nyní všude mezi pokročilými včeláři zavádějí. Dopomoci si k nim, není nyní tak nesnadné ani tak drahé, jak by si člověk myslil. V Itálii jsou takoví včelařové, kteří se jen pěstováním a prodáváním matek žlutých zabývají. Chceme-li si k vlašským pomoci, neobjednáme celý úl, ten by byl příliš drahý, ale jenom matku. Pošlou nám ji uzavřenou ještě asi se stem včel ku posluze v dřevěné krabičce po poště. Vyjmuvše nejprv některým černým včelám jejich matku, dáme jim za ni žlutou spářenou s trůbcem žlutým. Ona bude klast vajíčka, z nichž se roditi budou včely jenom žluté, černé pomalu se vytratí a v krátce budeme mítí všecky žluté. Než jací trůbci budou se nám líhnouti? Samý žlutí, samý vlaší. Hle tuž důkaz neomylný, že v řádném oulu jenom matka vajíčka trůbčí klade.

Moudrý. Tu není arci žádné pochybnosti více; pozdržte se trochu strýčku, já si to zapíšu taky — nebo jak vidíte zapisují si ty důležitější věci, abych na ně nezapomenul, — no už to mám. Tak tedy pravíte, že matka řádná klade v oulu všecky vajíčka — na včely, trůbce i na matky, tedy vajíčka trojího druhu, ano?

Pokročil. Nikoliv, nýbrž vajíčka druhu jen dvojího.

Opozdl. Jak se jen tak pozdile můžete ptáti! Slyšíte nyní na své vlastní uší, že jen druhu dvojího, na včely a na trůbce; na matku si zakládají včely samy: jakým prostředkem je k tomu povzbuzují, vypravoval jsem před chvílkou, zapíšte si to taky, aby jste nezapomenul.

Moudrý. Prozatím odpusťte, až uslyším mínění strýčkovo.

Pokročil. Povídal jsem již, že matka a včela jsou obě samice,

mají tedy původ svůj z vajíčka téhož druhu; jediný rozdíl mezi oběma jest, že matka jest samice úplně vyvinutá, dokonalá, včela ale samice zakrslá, nedokonalá.

Moudrý. To mně nechce jaksi pod čepici. Z vajec vylíhnou se kůřata, které dospějí v dokonalé kohouty neb slepice, kapoun se nelíbne!

Pokročil. U včel už to jinak není. Z některých vajíček se líhnou bezvýminěčně jenom trůbci a to jsou vajíčka nezárodněná, z jiných zase bezvýminěčně buďto dělnice neb matky, dle toho, jak za svého mládí byly pěstovány a v jaké kolibce se vylíhly; a ty jsou všechny zárodněny síměm trůbčím. Inu v palácích královských rodí se obyčejně princové a princezny, již předkem ustanoveny k vladnutí a panování nad jinými; v těsné pak chatrči se rodí dívky chudobné již předkem k práci a lopocení ustanovené. Nyní popatřme na buňku, ze které se matka a na buňku, z které se líhne pouhá dělnice; jaký to rozdíl! Buňka včelná jest tak ouzká a těsná, že se včela musí dobře přikrčit, aby do ní vlezla a stěny její do šesti uhlů sestavené jsou tenké jako nejtenší papír. Naproti tomu jak prostranná jest buňka matečná! Již to, že není vystavená v pořadí chudých chýžek robotnic, nýbrž o samotě na zvláštním místě, obyčejně jenom v dole na krajích plástů, že její směr není vodorovný nýbrž kolmý, to jest otvorem dolu postavený, ukazuje na něco vznešenějšího, důstojnějšího! A jaký teprv rozdíl ve slohu! Ona není hranatá, nýbrž do okrouhla vyklenutá a má na sobě kolikráte stokrát tolik vosku co buňka sprostá a dle prostrannosti jest pravým palácem proti sprosté doškové chatrči. Dohotovena jest na palec dlouhá ano i delší a vypadá jako visící žalud. Hle toť kolébka královny! V ní se může mladý tvor arci náležitě vyvinouti.

Nedbal. To milý brachu! není ještě žádným důkazem, že by vajíčko na matku a dělnici bylo totiž.

Pokročil. Vím, a nechci to také za důkaz uváděti; vždyť máme dosti příkladu, že i z matečnicka se vylíhla pouhá dělnice. Hlavní podmínka nestejného vyvinutí zdá se býti pokrm, jehož se mladému tvor, zvláště v posledním čase dostává.

Zvědavý. Jako před vylezením z buňky myslíte?

Pokročil. Nikoliv! Včela, nežli vyleze z buňky, musí několik proměn podstoupiti. Patřte, byste tomu lépe porozuměl na motýla. Samice motýla, spářívši se, usedne někde na větev stromu a klade tam svá vajíčka. Přiměřeným teplem slunečním z jara počne se červík ve vajíčku vyvinovati, skořabka pukne, on vyleze a živí se na potom listím stromovým; my mu říkáme housenka. Když housenka dozrála, připne se leckde a zapřede, visíc tu jako mrtvá po několik neděl; dotkne-li se jí, mrskne sebou, čímž prozrazuje, že jest živa. My ji říkáme kukla čili pupa. Konečně, když dospěla, prokouše se a opustí obálku co motýl.

Podobně se to má i s včelou. Třetího dne, je-li jenom přiměřené teplo v oule, pukne skořápka vajíčka, červík vyleze, včely skořápku vyklídí a počnou červa ihned krmiti, podávající mu štávu povstalou z požitého prášku květného, medu a vody, která vypadá skoro jako mléko. Nyní přibývá červa, jenž na dně buňky skroucen leží, co den, až pak šestého dne se počne přimiti a včely se jmu buňku dýnkem voskovým zalepiti. Prvé ale, než se to stane, dají červu do buňky hojnost potravy — do zásoby. Červ, jenž má zůstatí samičkou zakrslou, čili dělnici, dostane sirového prášku medem rozředěného taktéž i trůbec; matka však dostane hojnost oné vyvařené štávy čili mléčka. Oným hrubým

pokrmem zamezí se, jak se zdá, další vývin dělnice v matku, jmenovitě zůstanou její vaječníky a taška na semeno zakrnělé.

Když včely buňky zalepily, zapřede se červ v nich; potáhne totiž stěny buňky tenkou kožkou a pak odpočívá jako mrtvý; stane se kuklou čili pupou; dospív však po více méně dnech, prokouše dýnko a vyleze z matečníka co matka, z ostatních buněk co trůbec nebo včela.

Abych ale nezapomenul, matka se nezapřede v celé buňce, nýbrž jenom do polovice buňky; horní část zůstane nezapředena, proč? také uslyšíme.

Opozdl. Hmhm! Nepochybuji, že by tak veliký rozdíl mohl býti mezi sirovým květným práškem a svařeným, že by požívání onoho mělo za následek vývin včely, tohoto zase matky! Myslím, že nám slouží stejně ke zdraví požívání karlátek jako povidel.

Pokročl. Nevím bude-li to jednostejné, požívati slámu nebo mléko, co myslíte?

Opozdl. Máte nápady jako stará vrata! Sláma a mléko! Kdo pak bude mluvit o slámě, kde o pokrmu lidském se jedná! Sláma je dobrá pro dobytek hovězí, ovce a kozy, ne ale pro člověka.

Pokročl. Vždyt nemluvíme o člověku, nýbrž o včelách. Sláma a mléko mají nám toliko posloužiti k objasnění rozdílu mezi sirovým práškem s medem a vyvařenou šťávou. Ukáží vám to příkladem. Představme si tedy krávu. Ona, živíc se rostlinami: trávou, slámou, senem, požívá jich v hojné míře. Trávením se ony látky promění v krev a tato žilami probíhající usazuje se dílem co maso, dílem co loj v těle; druhá částka zase, proměnivši se v mléko ve vmenu se shromáždí a telátku za první pokrm slouží. Nezáživné částky odcházejí co trus. Že tuk, mléko a maso jenom zažíváním přeměněné

rostliny jsou, nenechá se upříti; nebo zkuste toho, a skrbíte s pící, a krávy vaše budou se podobati na vlas oným hubeným kravám nebožtíka krále Faraona. Nuže u včel v ohledu tom není výmínky. Ona požívá pel s medem, ty se proměňují ve šťávu, z které jedna část přechází v tělo a tuk, totiž vosk, druhá část ale v mléko potřebné ke krmení mláďat. Před zabedněním dostane matka, abych tak řekl zásobu mléka záživného, kterým se úplně vyvine, včela ale slámy a sena, totiž oné hrubé, z pelu a medu záležející píce, a jak se zdá, právě proto zakrní.

Nedbal. Jsem milý sousede trochu tvrdohlavý a vašimi: zdá se, snad — nenechám se omesti; žádám důkazů!

Pokročl. Mohu vám jimi též posloužiti. Že včela před zabedněním jiného pokrmu dostane, nežli matka, přesvědčiti se může každý, kdo jenom do oule nahledne. Včela vězí před zabedněním ve vodičce barevné: bělavé, přizloutlé, přihnědlé, přičervenalé atd., dle toho, jaké barvy byl prášek rozředěný; u matky toho nepozorujeme; dostávat až do zabednění mléčko.

Dále, stane se dosti zhusta, že matka zahyne aneb ji včelař odejme v čas, kde žádného matečníku nemají, čímž osiří. Jak mile ztrátu tu zpozorují, počnou hned naříkati; mají-li ale nezabedněného ještě červa na dělnice, upokojí se ve 24 hodinách tak, jakoby matku nebyly ani ztratily. Víte proč? Otevřeme-li oul, nalezneme množství matečnicků na plástu s červem včelím kdekolivěk, třeba u prostřed plástu založených. Vyhlídly si totiž některé buňky s vajíčkem neb červem ještě nezabedněným na dělnou včelu, a sklenuly nad ním buňku královskou, sklenuly jich hned více do zásoby; nebo čekati nelze, kdyby čekaly, přestárnul by červ, dostal — by za pokrm sirového prášku, a z takového by se

nedala královna vychovati. Prohlédneme-li takový matečník, jež nazýváme přistavným, proto že byl k buňce sprosté přistaven bedlivěji, sbledáme na něm patrné známky dřívějšího ustanovení. Nalezá se třeba uprostřed plástu, kde včely pořádný matečník nikdy neumístí; jeho dno není do okrouhla vyklenuto, nýbrž hranaté, památka to po buňce sprosté a jde nejprv vodorovně, ve směru včelích buněk, ač je poněkud rozšířená, to tím, že vedlejší buňky se strhly, aby rozšířiti a poněkud směrem dolu táhnouti se mohla, a pak teprv se táhne dolu. Samé to známky, že původně byla založena pro sprostou dělnici.

Táží se tedy: Mohly by včely z červa na sprostou včelu vychovati matku, kdyby nebyl téhož původu, totiž z vajíčka na samičku? A čím by se to mohlo jiným státi, nežli pokrmem červu v posledním čase před zabeďněním podávaným a rozšířením buňky, aby se náležitě vyvinouti mohla?

Moudrý. O tom nemůže ani nejmenší pochybnosti více býti, vždyť to jasné jako slunce. Musím si to též zaznamenati. — Tak. Víte strýčku, co bych si přál? — Spatřiti královnu, když ty vajíčka klade. Viděl to už kdo?

Pokročil. Viděti to může každý, kdo jen chce a oul k tomu má. Jestli i vy si toho přejete, pak mne jenom navštivte, v tom neb onom oule to přec spatříme. Stojím vám za to, že toho nebudete litovati.

Opozdil. Hmhm — — uvidíme!

Pokročil. Musíte však přijíti okolo poledne, tak od 10—12 nebo 1—2 hodin, tu ji nejspíše sbledneme.

Zvědavý. Nežli pozvání vaše přijmu, řekněte mi, musíte-li k tomu konci včely rozebírat, čili ne? já píchnutí se bojím jako ohně; jest to hrozná bolest! — o to by však tak nešlo; ale ten otok; ten otok!

Pokročil. Pak nebude z vás včelař. Včelař píchnutí se nesmí

báti. Než k upokojení vašemu mohu vás ujistiti, že se to nestane. Kdybychom chtěli rozebírat včely, neviděli bychom ničehož, poněvadž matka velice plachá a bázlivá jest, tak že při nejmenším podezřelém zašustnutí na útěk se dává. Otevřeme si toliko dvířka, některého oule a oknem to ohledneme. Máme právě několik oulů, ve kterých matka tyto dny klásti bude na posledním pláště u skla.

Zvědavý. Jak pak víte, že matka bude klásti u okna?

Pokročil. Vidím-li, že včely buňky u okna pilně vytírají a leští, do horních buněk med ukládají, zvláště: je-li už v plástu vedlejší nasazený plod; vím jistotně, že je pro plod připravují. V tom pádu nenechá matka na sebe dlouho čekati. —

Zvědavý. Nechtěl by jste nám prozatím vypravovati, jak si matka při tom počíná? Člověka mnohem více těší, patřiti na věc, která mu dříve popsána byla, poněvadž může nad ní svůj úsudek pronést a popis se skutečnosti porovnávat.

Pokročil. Milerád! Když tedy včely plást k přijetí plodu jak náleží připravily, přivelebí se z nadání matka v průvodu 10—12 včel vážným krokem, včely stojící v cestě, ustupují uctivě stranou a setkají se která s ní podává jí hned s největší ochotností svůj mlodárek, sósáčkem svým připravěnou krmi jí podávajíc. Octnuvši se na místě, kde s kladením chce započnouti vstrčí nejprve do buňky hlavičku, by se přesvědčila, zdali čistá jest aneb není-li tam už vajíčko a naleznuvši vše v pořádku, učiní krok ku předu, vyšine se na dlouhých nožkách do výše, ohne zadeček pod sebe, vstrčí do buňky právě vyšetřené až na dno a potrvá tak asi co by člověk 10 vypočítal. Průvodkyně její, jsouce všechny hlavičkami k ní obráceny, jako paprsky okolo slunce obírají a olizují ji, co ona mezi tím va-

jíčko snese a na dnu buňky přilípne. Zapomenul jsem říci, že při otvoru těla má matka jakousi žlázku, která ustavičně lepkavý mok vylučuje. Tímto lepem vajíčko při odchodu se potře a na dně buňky přilípne. Na to se zdvihne, služky ji laskují na novo, podávajíce ji sosáčky svými pokrmu na posílněnou. Odpočinuvši si několik okamžení pokračuje ve snášení. A tak snáší do malých buněk na včely, do větších na trůhce, na ty však jen tehdy, když hojná snůška nastane a chuť k rojení se ozívati počíná, do počatých matečnicků však jen tenkrát, když včely už skutečně rojíti se chtějí. Vloží-li jedenkrát matka do buněk královských vajíčka, potom také za několik dní vyjde roj skutečně, pakli mu přítrž neučiní nepříznivé počasí.

Zvědavý. Ah, jak se těším, až to spatřím!

Moudrý. Snese matka mnoho vajíček za den?

Pokročil. Mnoho i málo, jak totiž matka dokonalá jest, oul silný, snůška hojná, počasí příznivé. V slabém oule snese 20, 30, víc by slabé včely sotva vychovaly, v silném oule snese, je-li jen mladá, zdravá a silná a ostatní okolnosti příznivy 2 i 3 tisíce denně.

Zvědavý. I jemine jemináčku! snad jste se přerekl — tolik vajec — snad 2, 3 sta! — a to je ještě mnoho! — ale 3 tisíce! — ne to k víře nepodobno!

Pokročil. Jenom si to čítejme, a pak se nebudete diviti. K snešení jednoho vajíčka potřebuje matka asi 10 sekund; mezi kladením si ale také odpočine; dejme tomu, že by na snešení jednoho vajíčka potřebovala 15 sekund v průměru, pak snese za minutu 4, za hodinu 250, za 12 hodin, čili půl dne 2880 a ostatního půl dne nemusí ani jednoho snášeti.

Zvědavý. Inu na ten způsob to arci není mnoho.

Nedbal. Sousede, vylíhne se z každého vajíčka něco, nebo snáší matka někdy také vejce čisté, ze kterého se nic nevylíhne?

Pokročil. Něco takového až posud se nepozorovalo.

Nedbal. Tož dobře! Snese-li matka denně 3000 vajec, musí se také vylíhnouti denně 3000 včel za 10 dní 30 tisíců. Před chvílí jste pravil, že v silném oule jest v čase nejvyššího vývinu i přes 50 tisíců včel řekněme, aby jich tam bylo 60 tisícův, kde máte ostatních 240 tisíců, co?

Pokročil. Onehdá mně velebný pán povídal, že v osadě naší se narodí do roku průměrně 30 lidí, tedy za 10 let 300 a za 100 let 3000, a přec jest nás všech všudy 800, kam se podělo ostatních 2200 osob?

Nedbal. Kam? Vždyť všichni nežijí, narodí-li se jich 30, také jich zase skoro tolik zemře.

Pokročil. Uhodl jste! Myslíte ale, že včely věčně žijí! Každodenně jich zhyne na sta ano na tisíce. Mnohá se vylíhne zmrzačená na nohách neb křídlech, a tu vyklídí z oule, nebo mrzáka k práci neschopného tam netrpí; mnohou polapí ptáci, jiné zastihne zase jiná nehoda, buďto že ji zafoukne vítr do vody, neb že opozdivší se venku přes noc ustydne neb docela zmrzne, náhlým lijákem a krupobitím bývá jich na tisíce ubyto, do bláta zatlučeno; nastane-li nepohodlné mrazivé počasí, vytrhají včely mladý plod z buněk a ven vyhážejí, obávajíc se, by jim zbytečných jedlíků nepřibýlo, největší díl jich však zhyne stářím čili sešlostí věkem.

Zvědavý. Žije dlouho včela?

Pokročil. Na to je těžko odpověděti. Udati možno na nejvýš tolik: Včela dělná žije tak dlouho, až životní síla je vyčerpána, což se stane v čase buď delším, buď kratším.

Nedbal. To jest: ona žije až do smrti — tolik také víme.

Pokročil. Musím se zřetelněji vyjádřiti. Ona žije tak dlouho do-

kuď se práci nesesdere, Netrvá každý nový vůz stejně dlouho. Zptejte se Opozдила, kolik vozů na svých cestách sedral, já však mám vůz už na 10 let a je ještě dobrý, proto že ho ustavičně nepotřebuji.

V čase, kde zvláště mnoho práce, sestárne dělnice v několika dnech více, nežli jindy v tolika nedělích. V zimě, kde včela svých síl nepotřebuje, skoro ani nestárne, tenkrát se sejde sotva která včela věkem; sejde-li, sejde zimou, hladem, ouplavicí neb jinou nehodou. Nejdéle žije tedy včela, která se vylíhla na podzim; v zimním odpočinku netratí nic síly své, z jara jest tak bystrá, jako kterákoliv mladá a může se dožít června i července, žije tedy 9—10 měsíců. V letě v čas nejbojnější pastvy přečká ale včela sotva 10—12 neděl.

Nedbal. Bezpochyby se díváte zemřelým včelám na zuby, že víte jak staré byly?

Pokročil. Toho není třeba. Vykládá jsem už, že si nyní včelárové zhusta jednají včely žluté, nechávajíce si donést jen matku s několika dělnicemi. I já jsem to už několikrát učinil. Přidav černým včelám matku žlutou, shledal jsem, že ve čtvrt roce byl celý úl povlaštěn, černé včely pomalu vyhynuly a místo jejich zaujímaly žluté. Patrný to důkaz, že včela v letě žije sotva 3 měsíce; ba ani tak dlouho, poněvadž se vytratily i ty, které teprv za matky vlašské z vajíček černých v oule pozůstalých se líhly.

Zvědavý. Jak pak dlouho žije as královna?

Pokročil. Královna může žít 4 i 5 let. Než každá takového věku nedosáhne. Čím jest orodnější, tím spíše vyčerpá se její síla životní. Matky žluté, pro svou plodnost proslulé, přečkají sotva 3 roky, ano větší díl jich zhyne již v 2. roce. U černých matek můžeme vzít průměrný věk na 3, u žluté na 2 leta.

Opozdil. Máte tedy za to, že nejvyšší stárí, jakého matka dosáhnouti může, jest 5 roků?

Pokročil. Ano, tak jest.

Opozdil. Povím vám příklad, kde matka 15 let žila a ještě žije.

Pokročil. Což jest o to. Má matka už je 70 let stará, a ještě žije.

Opozdil. Nežertujte sousede! Víte že mluvím o matce včelné a že, co já řeknu, mívá vždy hlavu i ocas.

Moudrý. Ale nohy, nohy tomu scházejí, pročez to nemůže z místa!

Opozdil. Vy mlčte, já mluvím k Pokročilovi. Aby jste nemyslel, že jsem si to s onou matkou, která už 15 let žije, vymyslel, musím hned doložit, že ta matka patří muš. Mám totiž jedny včely, které neosiřely a jsou až posud v dobrém stavu. —

Pokročil. A co z toho soudíte?

Opozdil. Což se nemůžete dovtípit? Jsou-li tak staré a nikdy neosiřely, musí býti matka též tak stará, bez matky snad nebudou?

Pokročil. Nenechte se vysmát sousede! Co zde vypravujete, jest rovně tak směšné, jako kdybych chtěl tvrditi, že Smrkovský starosta má kobyly už padesátiletou a to za příčinou tou, že jest vraná a já už od dětinství vranou klisnu u něho pamatuji.

Vždyť včely nečekají vždycky, až matka sama zhyne. Pozorujce, že jaksi chřadne a ustává vajíčka klásti, nemeškají, nýbrž zakládají bez průtahů na novou; kdyby meškaly, mohla by jim matka zemřít, mohla by zemřít v zimě, kde žádného plodu v oule není a pak by byly ztraceny. A matka, jakoby cítila, že se jí konec života blíží, kde miláčky své bude muset opustiti, a že by bez matky v krátkosti zhynouti musely, vloží do započatých matečnicků vajíčka, snad poslední, která snáší, a tak ubezpečuje jejich budoucnost. Nežli mladá dozraje, obyčejně stará zhyne, nežli zhyne-li, zapíchnou ji včely a z oule

vynesou. V tomto pádu včelař arci ani neví, že si včely matku vyměnily. Jinak tomu arci, zhyne-li matka v nejkrásnějším věku svém náhle; pak ovšem nařikají, mají-li ale mladý včelí plod v oule, upokojí se brzo, jak mile si totiž na novou byly založily. Tuto ztrátu nepozoruje včelař, který každého dne k včelám svým nepřihlíží, a zpozoruje-li, zpozoruje jenom náhodou. Tak můžete ve svém oule mítí už dobře matku pátou.

Opozdl. Hmhmm!

Zvědavý. Jak pak dlouho žije trůbec? —

Pokročl. I to na jisto určití nelze. Trůbec, kterému se poštěstí, zasnoubiti se s mladou královnou, zaplatí to životem svým v tomtéž okamžení, ve kterém s ní se byl spojil. Vylíhl-li se v květnu a spáhl v červnu, žil nejdéle 4 neděle. Život však ostatních trůbců skončí se vždy smrtí násilnou, a ta může každého dne rozkošnému životu učiniti konec. Dokud je venku hojně medové pastvy, tu trůbcům je hej — včely nechají je, ať si na snešeném medu hoďují. Jak ale pastva se počne tenčiti, tu pomýšlí včely hned na odstranění škodlivých břicho-páskův. Seženou je nejprv s medu na prázdné plásty do zadu neb dolů na dno, kde nedostatkem pokrmu a chladnem mdlí a křehnou. Štěstí pro ně, nastane-li venku zase hojnější pastva; pak se opět dovolí trůbcům na med. Uhodí-li ale zase nepříznivé počasí, pak není žádného smilování více. Seženou je opět s medu a hladem a zimou se sláblé vytahují a vyhánějí česnem, kde padajíce na zem, pro mdlobu slítnouti více nemohou. Podaří-li se ale přec některému ještě slítnouti, nepustí jej do oule více. Stává se to obyčejně v kraji našem ke konci července nebo z počátku srpna. Přestane-li pastva dříve nebo později, vypuzují se trůbci též dříve neb později. Tak žije trůbec sotva 3 měsíce. Ba mnohý ani světlo světa

nespatří. Když záhy z jara nastala dobrá pastva a včely se už připravovaly k rojení, na to pak nastalo dlouho nadřžující špatné počasí, tu vytrhají všecken trůbčí plod z buněk a z oulů ven vyklídí načež i ostatní trůbce vyženou. Takový konec bere marnivý život trůbců.

Zvědavý. Milý kmotřičku! když jste vypravoval, jak dobře se vede trůbcům, bez mála bych jim toho byl záviděl, nyní však jim toho na krátce trvajícího dobrého bydla ze srdce přeju; vždyť odsouzenci k smrti nebude nikdo záviděti oných lahůdek, kterých se mu před smrti dostává.

Moudrý. Nevím milý strýčku, jestli jste to také zpozoroval, vloni z mých včel málo které trůbce vyháněly.

Pokročl. Také to u mne tak bylo. Z devatenácterych včel sotva šesterý trůbce vyháněly, a ty ještě jaksi nedbale, jakoby se jim do toho ani nechtělo.

Moudrý. Co při tom nejpodivnějšího, že do zimy se přece všechny vytratily.

Pokročl. Tak tomu jest. Vloni měly včely až do podzimka hojnou pastvu a tudíž i těm ubožákům kousek toho vezdejšího chlebička z milosrdenství popřívaly. Trůbec však je veliký nestyda a podobá se na vlas našim tulákům, kteří místo práce raději cizí domy vytloukají a lidem drzostí svou obtížnými se stávají. I on není příliš svědomitý, jde-li domu nebo jinám, vráží rád do onoho oule kam nejvíce včel lítá. Včely však s drzím vetřelcem mnoho okolků nedělají, chopí se ho, vykudlí mu, křídla vyvrátí a ven vyhodí, kde zahyne. Jelikož nejsilnější včely nejsilněji lítají a také nejdříve s trůbci svými hotovy jsou, mívají takových návštěv nejvíce, a tak se stává, že do zimy trůbci i z oných oulů, které je nevyháněli se zcela vytratí.

Jenom v čas nejhojnější pastvy, v čas rojů, kde v každém oulů hojně jest trůbců, uděluje se domovni

právo i cizím, snad pro to, že majíce plné ruce práce ani času nemají, dáti je na postrk.

Zvědavý. Sejdou všickni trůbci násilnou smrtí se světa?

Pokročil. V zdravém, plodnou matku majícím oule všickni. Jinak ale v oule osiřelém. Včely osiřelé doufají pořád, ač marně na vychování nové matky, k jížto zúrodnění bude potřeba trůbců proto je nevyhánějí. A vzdaly-li se už té naděje, pak se už také o nic nestarají a nechají všechno jít jak chce.

Mají-li matku nezúrodněnou, která klade vajíčka pouze trůbci, počnou je sice z počátku vyháněti, vidouce však, že nových trůbců ustavičně přibývá, zmálomyslní a nechají tak, a kdyby i později chtěly, nemohou pro slabost, nebo včel každým dnem ubývá, kdežto trůbců přibývá. Totéž se stává, mají-li v oule na místě matky jednu neb více dělnic kladoucích vajíčka trůbci.

Moudrý. Co povídáte strýčku? Že i včely kladou vajíčka? Vždyť dělnice jest samička plodností neschopná, která by mohla klásti vajíčka?

Pokročil. Pravda, pravda! Avšak v oule se někdy přece některá včela vydaří, která má vaječnický poněkud vyvinutější, čili méně zakrnělé nežli ostatní, tuto si potom včely osiřelé, když si k matce pomoci nikterak více nemohou, zvolí za matku a povzbuzují hojným krmením ke kladení vajíček, že pro nepoměrnost svých rodných částek k oudu trůbci spáříti se ani nemůže, ba na spáření ani nepomyslí, klade samá vajíčka nezúrodněná, z kterých se líhnou jenom trůbci.

Opozdl. Nevím, proč by měla jedna včela vyvinutější vaječnický, nežli druhá!

Pokročil. Povím vám proč. Takové polomatký vyskytují se nejvíce v oných oulech, které ztratí své řádnou matku z plodu pozůstalého novou si vyhrály, a tato za příčinou svadebního výletu zahynula. Pří-

stavné matečnický pěstují včely s velikou pečlivostí, kojná za kojnou leze do kolebky, podávajíc královskému nemluvněti pokrmu příslušného. Tu se stane, že nejedna chůva shledá malou princezku na zbyt zaopatřenou, pročež aby dárek svůj nemusela sebou nositi, dá jej některému vedlejšímu červu na včelu, načež včela z něho se vyvinuvši hojněji byvši krmena, stává se dokonalejší nad jiné a ke kladení vajíček schopnou.

S takovým foulem to však velmi bledě dopadá, kde jedenkrát včela dělná se dá do kladení vajíček. Mám-li v oule matku, kladoucí trůbci vajíčka, naleznou ji snadně a odstraním; s přidaného plodu vychovají si novou. Kde však vajíčka klade dělnice, tu nenaleznou, proto že ničím od ostatních se neliší: kdybych jim i řádnou matku přidal, zůstanou své liché matce věrny a pravou nepřijmou, zapíchnou ji, aniž si na plodu jim přidaném na jakou založí. Takovým včelám pomahati jest práce velmi piplavá a sotva se vyplatí; nebo včely jsou už slabé a nestojí ani za to.

Zvědavý. To se mně u nich nelíbí. Vědí přec, že matky nemají a přec přidanou nepřijmou.

Moudrý. Já zase hledím na to s jiné strany. Včela jest tvor nerozumný a nemůžeme ji to pokládati za zlé; obdivovati však musím její věrnost a oddanost, s kterou visí na tvorů jedenkrát co panovníci přijatém; mnohý člověk by si mohl z ní příklad vzíti.

Zvědavý. Vždyť by lichou matku nemusely zapíchnout; mohli by ji podržet; pravá by mohla snášeti vajíčka na dělnice a lichá na trůbce.

Pokročil. Milý kmoťe! pak bych nechtěl ba ani nemohl býti včelařem; vždyť by včely musely v krátkosti vzíti za své. Řádná matka snáší na trůbce jenom tehdy, když jich třeba; včela ale by nasazovala trůbci plod ustavičně, v létě v zimě; a co teprv, kdyby ta-

kových lichých matek bylo v oulu 10, 20, 50! A to by se jistě stalo, kdyby kromě řádné matky některá lichá připuštěna byla, každá hrstka včel by měla svou. Ubohé včelky by ani nestačily nositi med pro trůbce, nercili aby nosily ještě květný prášek ke krmení plodu; v krátkosti by musely včely přijíti na mizinu. Ne milí sousedé, co Bůh učinil, dobře učinil.

Zvědavý. Jak ale, kdyby v oulu bylo 2 nebo více řádných matek?

Pokročil. Pak by byl výsledek skoro tentýž. Každá matka by měla své přívržence, jedny by se držely té druhé oné, v oulu by se utvořilo dvou neb více nepřátel-

ských táborů, místo práce by se rvaly a konec všeho — zkáza celé říše. Pročež dobře tak, že v každém oulu jest jen jedna matka. Proto moudrý Stvořitel to už tak učinil, že matka jedna žádné druhé podle sebe netrpí. Žárlivost její v tom ohledu jest k víře nepodobná. Ona, jindy tak tichá, mírná, že kdybychom ji sebe více ublížovali, nás nepíchne, ba ani k ochraně života vlastního proti nepřátelským včelám žihadla svého neupotřebí, ona jakmile s jinou matkou se setká, okamžikem započne s ní boj, boj na život a na smrt, ve kterém nezřídka obě podlehnou.

Ale dosti o tom.

Vychování mládeže.

(Fr. Poimón.)

„Uč se na svého.“ Sirach 30, 13.

„Jdi k mravenci,“ dí se v knize příslovi, (6, 6.) „a zpytuj cesty jeho, a uč se moudrosti.“ K mravencům ale když jdeme, a jejich domoví, jejich hromada se rozštourá, když jim nebezpečnoství hrozí, co vidíme že oni činí? Kde který jest, hledí přede vším vajíčka odnésti a v bezpečnost uvést, oni hledí své potomstvo zachovati, svou budoucnost pojistiti, a pak teprv pomýšlí na opravu svého domoví a na shromáždění potravy. Toť pěkným poučením i povzbuzením pro jednoho každého z nás, abychom všichni a každý zvlášť přihlíželi k tomu, aby naše mládež nehýnula tělesně i duchovně, aby si osvojila dobrý mrav a řádné vyučení ve škole na základě svatého náboženství, kteréž jest základ života národů; bychom uemuseli sami nad sebou vzdýchati a s Isaiášem (9, 3.) říci: „Rozmnožil jsi, Hospodine, národ a nezvelebil jsi radosti.“ — Vezměme si v tom příklad od národu mezi námi

žijícího, totiž od židů. Jak si oni dají záležeti na tom, aby se jejich děti ve školách dobře učili, jak oni pilně posílají děti do školy, jak tu chudobný otec kolikráte s uzlem na zádech obchází po celý týden vesnice a městečka a jest co nejskrovnější a nejšetrnější živ a snaží se něco vydělati, aby napotom výděleček na učení dítek vynaložiti mohl, aby jim dal učení, kterému on dává přednost před statkem a bohatstvím, věda že umění, že učnost jest prostředek nejlepší k zaopatření si obživy a statků vezdejších; jak se u nich mnohdykrátě i celá přízeň ba i obec přičiňuje a skládá, aby nadějnému synkovi ve studiích byli nápomocní a jemu k lepšímu zaopatření dopomohli. Vezměme si příklad i z praktických Angličanů. Jak známo, stáli Francouzy do nejnovější doby v čele výroby vkusného tovaru, kdež na-proti tomu anglické výrobky láce a vnitřní dobrota doporučela; před

několika však málo lety založili Angličané v Londýně zvláštní, rozkazem parlamentu ročními 160.000 zl. podporovanou školu průmyslovou, která výlučně k tomu pracovatí má, aby vkusný, úhledný tovar vyráběti učila. Škola tato francouzský průmysl velmi nepokojí, aby nebyl přinucen z prvního místa ustoupiti. K zachování dobrého vkusu poroučí známý časopis *Revue de deux Mondes*, aby se v každé elementární škole vyučování v kreslení a zpěvu zavedlo, jelikož se tím u mládeže pevné kořeny krásoty pouštějí. — Na řádně zřízené škole, při které se i knihárna s dobrými mravními a poučujícími knihami nachází, má si každá obec dáti záležeti. Škola jest štěpnice obce, a není jejím účelem, aby se tam děti jenom poněmčovali, odnárodňovali, rodičům a rodině odcižovali; jak se to přežil ještě nedávno stávalo a sem tam posud stává, tak že se i svaté náboženství za děvečku německé mluvnice snižuje, ješto se ono moravským dětkám německý přednáší, a ony jenom německy katechismus papouškovati musejí. Někteří pošetilí rodičové by ovšem posud tomu rádi chtěli, ve své zpozditosti na zřeteli majíce, že z jejich synka, když se němčině naučí, bude moci býti kaprál.) jakoby vojáci z německých osad všichni byly pány kaprály, proto že umí německy), aneb někde diurnista, (písař z denního platu). A synek zanedbaný v náboženství, bez ušlechtěného srdce, zanedbaný pro samou německou mluvnici ve všem jiném učení takový prospěch konečně učiní, že umípo německy žebrati a ještě ve svém hrdém domnění, že není „gemein“ (sprostým) myslí, že by měl každý před ním honem klobouk smeknouti a za německé zažebvání hojně ho obdarovati. Díky však Bohu, že se už z větší části v našich moravských městech a městečkách a vesnicích k rozumějším náhledu přichází. Avšak sebe

lépe uspořádaná škola by nic neprospěla, kdyby jí děti pilně ne navštěvovaly, protože také veškeré obce jest svatou povinností k tomu přihlížeti, aby všechny ke škole povinné děti i sebe chudších a nedbalejších rodičů, do školy pilně chodily. Zde neplatí předstírání nedbalých aneb lakomých rodičů: „Děti jsou mé, já je živím, nemá mně s nimi nikdo co poroučeti.“ To není pravda. Mají s nimi i jiní co poroučeti, ony patří také i jiným. Když rodičové zemrou, co pak oni vezmou děti své s sebou do hrobu? To ne, ale děti zůstanou zde, a jsou-li zanedbané, zpustlé, případnou napotom za břemeno obci, jsou na škodu státu a hanbou církve. Děti tedy přináležejí také obci, státu, církvi, a proto mají s nimi co poroučeti také: obec, stát a církev. Na křestu svatém byly děti za údy chci říci, za děti církve přijaty, a proto se faráři a kněžím vůbec, co sluhům této naší svaté matky církve, říká: „pater“ to jest otec. Farář, kněz, jest tedy otec svých osadníků a tedy i dětí. Jemu přísluší, na děti a tedy i na školu dohlížeti, a dle své velké odpovědnosti, Bohu Otci všech lidí, a Ježíši Kristu, hlavě a zakladateli církve, svědomitě nad vyučováním bdíti a vyučovati a napomínati a i otcovsky kárati.

Ovšem první přináležejí rodičům povinnost: děti dobře vychovati, aby se z nich k jejich radosti a cti, a odplatě od Boha jim zaslíbené, stali pořádní, k blahu obce napomáhající zdární sousedé, užiteční občané státu a věrní, bohomilí údové církve svaté. Proto je mají, oni vychovávati v pobožnosti a bázní Boží, což se může státi 1. vyučováním. Už moudrý Sirach (30, 13) dí: „Uč syna svého a pracuj na něm;“ a opět (7, 25.) „Máš-li syny, cvič je, a shýbej je z mláde jejich;“ neboť jak žalmista dí: „Dědictví Hospodinovo jsou synové a mzda plod života.“ (Žalm 126, 3.), to jest: Dar od Boha jsou synové, a mzda

za cnost a bohabojnost jest potomstvo. Toto první učení a cvičení dítěte musejí rodičové, obzvláště ale matka převzít, a musí se ono na Boha vztahovati a srdce dětské pro cnost a náboženství přístupné a vnímavé učiniti. Kde tento základ schází, tam zůstane všechno pozdější vyučování a cvičení bez užitku, bez požehnání. Po šestém roku uveď dítky k dalšímu vyučování do školy, a hleď na to, aby do ní pilně chodily, pamětliv jsa prostonárodního přísloví: „Chceš-li z synka míti vola, nech ať jemu smrdí škola.“ Vem si, matko, otče! kdy, a vyptávej se také dítek, co ve škole slyšely, čemu se naučily, a poslouchej trpělivě jejich vypravování. Posýlej je též do kostela na kázání, a tu otče neopomeň nikdy, synka neb dcerky se vyptávat, co si zapamatovali z cvičení neb z kázání. Toto vyptávání jest velmi užitečné i potřebné. Dítka tvé jsou tím donuceny, shromážděnou myslí pozorně poslouchati, a oni učení, podobenství a příklady si tím lépe zapamatují a do srdce vstíplí, a mimo to se tím cvičí paměť a vzdělává rozum, tak že dítky tím spolu nejlepší návod dostávají, jednou slyšenou neb přečtenou věc si zapamatovati, a to co ví a cítí, své myšlenky a city, slovy pronášeti.

2. Mají rodičové své dítky nábožně a bohabojně vychovávat svým dobrým příkladem. Nádarmo budou slova rodičů zaznívati, bez užitku zůstanou jejich hořké nářky, jejich nejlépe míněná napomenutí a výstrahy, ba i co škola u dítek vystaví, to se zboří, jestliže rodičové svým příkladem nevzdělávají nébrž pohoršují. „Slova zní, příklady hřmí“; „slova jen vedou, příklady ženou,“ dí přísloví. Co děti vidí obzvláště na svých rodičích, toho brzo i následují: „Jaký otec, taký syn, jaká matka, taká dcera.“ — Tuto větu zkušenosti nacházíme, v životě jen až příliš často za pravdivou potvrzenou.

Kde by se jinak dítky klení a nadávání, rouhání se Bohu, na cti utrhování a pomlouvání duchovních i světských představených naučily, kdyby to všechno z úst a příkladu svých rodičů nevěděly? Proto dí sv. Basil velký (hom. 14, in ebriosos): „Jak budete své dítky v kázni držeti, když sami vedete život bezkázný a nepořádný?“

3. Mají rodičové své dítky nábožně a bohabojně vychovávat, a jestli toho potřeba je i trestati. Sv. apoštol Pavel (Efes. 6, 4) dí: „Vy otcové vychovávejte syny a dcery své v kázni a v trestání Páně.“ To pak se státi může mírnějším způsobem, vážným napomináním a výstrahy dáváním, citelným vytýkáním a domlouváním aneb také, když to všechno neprospívá, i tělesným potrestáním. Trestání musí ale vždy s opatrností a mírností býti spojeno a nikoliv od náruživosti diktováno; „neboť ve hněvu nečiní člověk, co před Bohem spravedlivého jest.“ (Jak. 1, 20.) Proto dí svatý Anselm: „Chcete-li dítky své dobře vychovávat, musíte s přísností kázně také sladkou silu otcovské lásky spojovat.“ — Proti tomu se velmi mnozí rodičové prohřešují; buď je ve zlosti bijí až k zmrzačení, aneb trestají tehdaž, kdyby se trestati neměly, když na příklad něco roztlukou z neopatrnosti, nebo nějakou škodu udělají z nevědomosti; aneb, když je trestati mají, netrestají, jako Heli svých synů netrestal. Oni ze samé opičí lásky skutečné chyby na svých dítkách nevidí a viděti nechtějí; jim všechno promijí, nedbajíce na slova písma svatého: „Kdo šetří metly, nenávidí syna svého, ale kdo ho miluje, v čas jej třešce;“ (Přísloví 13, 24.) a „Neodjímej od pačolete kázně: nebo budeš-li je mrskati metlou, neumře. Ty je metlou mrskati budeš a duši jeho z pekla vysvobodíš.“ (Kniha přísloví 23, 13. 14.) Odkudž i naše přísloví povstalo: „Metla vyhání děti z pekla.“ — Proto velmi chybuji rodičové a

jednají nemoudře, když hned hubují, v hněv upadají, a ba hněvu svému i rozličnými žalobami průchod dávají, byla-li jejich rozmazlená neposlušná dcerka, nebo jejich nezbedný, potouchlý chlapec ve škole moudře potrestáni. První citelnější potrestání ho často před mnohými pozdějšími ranami uchrání, ho na lepší cestu přivede, a rodičům mnohé pozdější slzy uspoří. — Ale učitel má jen na cit pro čest působiti! Avšak on také působí, a nemoha ho u dítěte naleznouti slovy, tedy ho metlou nebo proutkem hledá, kde asi ten cit vězí. Nebude zde jistě od místa, ještě o anglickém tajemství ve výchování promluvíti. Právě v tu dobu, když angličan Burke nejprudčeji do francouzské revoluce se pouštěl, navštívila paní de Genlis britské ostrovy, a podařilo se jí, s tímto slovutným mužem známost učiniti. V jejich schůzích mluveno o literatuře, o politice a o výchování. Francouzka, ačkoliv sama výborné dílo o výchování sepsala, dávala předce anglické výchovavací metodě velikou přednost před francouzskou. Ona dolehala na Burke, aby ji obeznámil s prostředky jakých se v Anglicku potřebuje, aby se tak výteční a umělí lidé vychovávali. „Ano, madame,“ (má paní) řekl angličan, „máte dobře; my máme skoro neomylný prostředek, mládež vzdělávati, a tento prostředek nachází se v parku St. James (vyslov: Džéms.)“*)

— Ačkoliv tato slova se jí tajemnými býti zdála, neměla velebystrá Francouzka předce nic pilnějšího na práci, než se do parku odebrati, aby tam po tomto prostředku pátrala; avšak všechno její pátrání zůstalo bez výsledku. Mrzutá navrátila se druhý den k panu Burkeovi. „Jak“ — zvolal on — „Vy jste na náš prostředek nepřišla?“ On projevil hned svou ochotnost, že s ní ještě jednou do parku půjde. Cestou nemohla zvědavá panička ani dost slov vynajíti, aby mu děkovala za mimořádnou ochotnost slovutného muže. Kočár se konečně u parku St. Jamského zastavil. Burke vzal paní de Genlis pod paždí a vedl ji do prostřed houště, ku které hodně vyšlapaná pěšinka vedla. „Jsme na místě,“ řekl. Jeho doprovoditelka vyvalovala náramně oči. On se usmíval nad její nejistotou a ukončil ji tím, že větev ulomil a jí tu samu s významným švihnutím ruky podal. Bylať to — březová metla. V tomž okamženi krácel také školní učitel tamtudy, jenž tento veliký prostředek anglické metody výchovavací pod paždí nesl. — U nás nakládal a místy posud nakládá metlu, co výchovavací příspěvek, (jak němcí říkají: Erziehungsbeitrag) přítel dítek, svatý Mikuláš, a tento nástroj také divy činil; od té doby ale, co z pedagogické (vychovatelské) opičil lásky tohoto spasitelného prostředku v ošklivost vzato, plete se ona od dítek na rodiče.

Potrestaná drzost.

Humoreska ze života Daniela O'Conela.**)

Jako každý velký muž, měl i Daniel O'Conel přemnoho velkých i malých nepřátel, kterým nemalou bylo radostí, když si na něho leckde vyjetí a všeliké překážky mu v cestu klásti mohli. Jakkoli častokráte těžce mu ublížováno, spíláno a posmíváno,

*) St. James jest v Londýně královský zámek (sv. Jakuba) nad Temží, nyní opuštěný, při němž se park, totiž sad či zahrada v anglickém vkusu, na způsob jako jsou nyní Lužánky v Brně, nachází.

**) Viz životopis velkého a šlechtetného katolíka v Moravanu pro rok 1863.

neustal přece veliký tento osvoboditel Irčanů u vznešeném svém úkolu. S nepřáteli rovnajícími se mu duchem potýkával se zbraněmi svého genia, svého přesvědčení, a neústupnou svou vytrvalostí; malé však duchy, kteřížto na něho jak říkáme co psi na měsíce štěkali, odbýval obyčejně svým ostrým vtipem. Za mladších let potrestal je kolikrát i způsobem, že notnou hanbu a všeobecný posměch odnesli. Irčané rádi si vypravují následující hezký kousek o velikém svém krajanu, jenž ostatně méně znám jest.

Daniel O'Conel ukončil kdysi v Dublině jednu oněch slavných řečí, ježto slávu jeho celým světem roznesly, vyprovázen ctiteli svými jakoby u triumfu bral se kolem hostince „u zlaté koruny“, jehož majetník, rovněž hloupý jak nadutý muž k nepřátelům O'Conelovým patřil. Sláva prokazovaná O'Conelovi mrzela ho; umíniv si tedy s ním zažertovati a jej pozlobiti vyšel, jak mile oslavovaný řečník s přáteli kolem hostince se bral, ze vrat a podával slavnému muži malounky peníz s těmito slovy:

„Veliký Danieli! znáš prý krásně řečniti. Hle tu máš půl-guineu *) a učiň mi za to nějakou působnou řeč!“ —

Rozlobení průvodcové O'Conelovi chtěli takouto drzost okamžitě potrestati, avšak O'Conel zabránil jim to řka: „Takovýto lidé nesmějí se jinak trestati, leč by to hódně ucítili. Ponechtež mne potrestání nestydy toho, ujišťuji vás, že budete spokojeni!“ —

Několik dní přešlo, když se O'Conel jednoho odpoledne menšími uličkami Dublinskými potuloval, až konečně u krámu klempířova se zastavil, z něhož veselé bušení zaznívalo. Nemeškaje dlouho vstoupil do malého krámku a od pílneho řemeslníka, kterýž ho byl poznal s velikou úctou pozdraven jest.

„Jak se vám daří, příteli krajaně?“ ptal se O'Conel. „Zdáte se míti mnoho práce, že neustále i za pozdného večera bušení z vaší dílny slyšeti.“

„Ba nemohu jinak; mám ženu a čtyry děti k obživení a práce se špatně platí. Vašnosti ráčíte sám vědět, jak těžko řemeslníku se protlouci. Bohu díky jsem však zdrav a vesel a nežádám si lepšího osudu.“ —

„Příteli! rád bych vám v něčem posloužil; avšak tentokrát přišel jsem vás sám o nějakou službičku požádat.“

„Jakže Vašnosti? já ubohý řemeslník mohl bych vám posloužiti?“ —

„Však uslyšíte jakým způsobem. Jedná se mi o potrestání podlého hrubiána za to, že si ze mne a z dobré věci naší, kterou zastávám žerty tropiti chtěl.“

„Ach pane, to se můžete úplně na mne spolehnouti. Jen bych věděl —“

„Vše se dozvíte. Teď zamčete svůj krám a zkažte ženě, že jste dnes mým hostem a že se snad až zítra ráno domu navrátíte.“

Klempíř občarován přívětivostí O'Conelovou na slovo uposlechnuv, vykračoval si pyšně ulicemi radostí, že může největšímu muži Irska v něčem posloužiti. Přiblížili se k oficiálně holičově a O'Conel navrhl svému společníkovi, aby společně s ním dal se oholit, což tento s radostí přijal. Lépe myslel si, když se dám zdarma holiti, než bych si doma tupou břitvou tvář pořezal. —

„Aj vyť vypadáte dosti švarně příteli!“ vece po operaci holičově O'Conel, se zalíbením mladého řemeslníka prohlížeje.

„O ráčíte býti velmi milostiv!“ odpověděl blažený klempíř, jemuž přívětivost velikého muže lichotila. „Ne nadarmo praví se, že šat dělá člověka; mnohý lord by v žebračské haleně obdržel krejcar od nuzáka; a mimo chodem

*) Anglický zlatý peníz, asi našich 5 zl. r. č

řečeno, mně má stará často říká, že bych mimo ty hrubé manýry mnoho na sobě měl, čím bych se leckterému gentlemanu*) vyrovnal. Což teprv kdybych se vyfintil jako naši hejsci; žádný by ve mně klempíře nehledal!“

„Toho minění jsem sám!“ — odvece Daniel O'Conel „a rád bych vás věru viděl elegantně vystrojeného.“

„Těžká věc Vašnosti!“ pokrčil ramenama klempíř, „mám sice ještě jeden oděv sváteční, je však o málo lepší tohoto. — Stydím se opravdu Vašnost v tak mizerném obleku doprovázeti. Co si budou lidé myslet?“

„Ať myslí co myslí; avšak poslouží to záměru mému, aby jste co nejvkusněji vypadal a proto vás zavedu do nejbližšího módního skladu, kdež se musíte vystrojiti, jak by jste byl nejspůsobilejším gentlemanem.“

Milému klempířovi se celá ta věc jak náleží líbila a když dle nařízení O'Conelova od hlavy k patě v největšího šviháka se proměněna viděl, nemohl sama sebe poznati více. Každého známého pozdravoval a tito mu děkovali s takovou ponížeností, že vidno bylo, že ho dobří ti lidé nepoznávají a že by každý spíše vojvodu jakéhos než klempíře v něm byl tušil.

I spřímil se pyšně v chůzi, pokoušel se i o čistější mluvu a kdykoliv okolojdoucí liberatora**) Irského pozdravovali, děkoval jakoby ta čest jemu byla platila. O'Conel se tomu smál a pozval přítele svého na sklenici porteru; ***) mezi důvěrnou rozprávku odhalil mu svůj plán, kterýžto ale milým čtenářům prozatím zatajíme.

U večer odebral se náš klempíř v nejlepší rozmaru do hostince „ku zlaté koruně“. Sluha provozu-

val před jeho klempířskou výsostí ty nejkrásnější komplimenty, jež uměl a lital z jednoho koutu sálu do druhého.

Náš gentleman posadil se samotem ke stolu, žádal s velikým hřmotem noviny, láhev obstojného vína, a jídelní lístek, všechno ve způsobu velkých pánů. Na otázku, nechtěl-li by společně s ostatními hosty jísti a čaj píti odpověděl poníženému hostinskému co nejhrubějším: „Ne!“ — zrovna tak jako vznešení vzdělaní lidé. Donešeny mu noviny. Zdali je četl, nevím; jistě by ho to bylo mnoho práce stálo; nicméně však opovržlivě odhodil list dosti hlasitě zabručev: „Samý hloupý škvár!“ — právě tak jako vzdělaní lidé. Když mu přinešeno víno, sotva ho okusiv počal hubovati na mizerný chlast, ačkoliv jaktěživ tak dobrého vína nebyl okusil; avšak náš přítel chtěl si jednou na hodně vznešeného pána zahrát a k tomu patří také hrubianství.

Nejhůře však si počínal při jídle. Ačkoli výborné jídla co vlk do sebe hltal, nicméně, kdykoliv ústa náhodou prázdná měl, huboval strašně na každé jídlo; pravil, že v Dublině ani těch nejmizernějších věcí uvařiti nedovedou, že šlechtné umění kuchařské v Paříži, Londýně i v Edinburgu na mnohém vyšším stupni stojí jako v tomto hnězdě, a tak dále; zkrátka, počínal si právě tak, jak vznešení, vzdělaní lidé. Po večeři zavolal sklepníka ku placení, vytáhnul notný zlatem naplněný váček a hrábna doň brst zlata vysypal na stůl, právě jako vznešení lidé, když peníze mají, byt by i jim tak málo náležely jako našemu klempíři. Peníze mají tu sílu, že i tu nejvlastnější vlastnost hostinských, totiž hrubost v nejponíženější úslužnost promění dovedou. Také náš hostinský jindy vzor hrubosti, tak hluboce se klonil, jak mile peníze uhlídal, že div kuprovým svým nosem o zem neza-

*) gentleman, vyslov žentlmen muž vyššího stavu.

**) vysvoboditele.

***) porter, výboruě anglické pivo.

vadil. Že milého klempíře ihned mezi šlechtu povýšil, rozumí se samo sebou; jen že dokud pouze hrubým byl, jej mylordem nazýval, když pak i veliké spropitné sklepníkovo uhlídal, titul Excellence mu dáti za dobré uznal. —

Jeho klempířská Excellence však byla tak laskavá, že se milostivě tázati ráčila, zdali by hostinský „u zlaté koruny“ také bytbných pokojů neměl, ve kterýchž by gentleman pohodlně bydleti mohl. Tuto otázku zodpovídal hostinský nesčíslnými poklonami a uchytiv svícen na vzdor tělnatosti své stoupal s takovou lehkostí po schodech vzhůru, jakoby tanečním mistrem byl býval.

Jeho klempířská Excellence prohlídnul si velikou siň nad průjezdem, jakož i vedlejší náhodou prázdné pokoje, a ačkoliv způsobu vzdělaných lidí všude jak náleží šetřil, totiž notně huboval, přece konečně hostinskému milostivě blahosklonnost svou projevit ráčila. Hostinský byl radostí bez sebe nad tímto milostivým nálezem Jeho Excellence a co nejspíše mohl vykládal dole v hostinské světnici; že náramně bohatý vojvoda, kterýžto prý na zapřenou cestuje, aby potřeby země vyskoumal do hostince „u zlaté koruny“ zavítal a že se mu zaručil čestným slovem, že v celém Dublíně, ba ani v Londýně a v Paříži nádherněji a vkusněji zřízených bytů nestává, jako ty jsou, které jeho Excellence právě prohlížeti ráčila, a že si jeho Jasnost za zvláštní potěšení pokládáti bude, všem svým známým lordům a vojvodům v království co nejlépe doporučiti hostinec „u koruny“, kterýžto řízen jest tak zkušeným a vzdělaným mužem. — Proto že mu hosté věřili, častoval je ještě nepříliš dobrým punšem a odebral se pln nejkrásnějších myšlenek na lůžko. —

Ackoliv věděl, že vznešení lidé rádi dlouho se povalují přece ráno nadobyčejně časně povstav,

chvátal na horu, aby rozkazy Jeho Excellence vyslyšel. Milý klempíř ale chrápal ještě dlouho po slunce východu chtěl se jednou do vůle vyspati. — Dlouho tedy spal, procitnuv nerázně zvoncem zatřhnul na sklepníka — byl co nejvíce hrubým — žádal nesmírně mnoho jísti — samé známky vznešeného eleganta. *) Ku snídani ráčil jeho Excellence sestoupiti v hostinskou světnici.

„Pane hospodský!“ — zkríkl.

„K službám, račte nejmilostivěji poroučeti!“ —

„Dnes jsem zase jednou dobře spal. Líbí se mi u vás, pane hospodský a nerád bych takový byt tak brzy opustil. Miním u vás déle zůstat. Co žádáte za ty tři hlavní pokoje s okny na ulici na tři měsíce?“ Z odpovědi hospodského bylo viděti, že hosta svého nejmeně za Náboba **) držel. Avšak klempíř nepovažoval požadavek za příliš velký; žádal jen, aby se vyhotovil řádný kontrakt notářem, což se ihned stalo. Domnělý vojvoda dal výslovně zaznamenati, že obydli na tři měsíce pronajímá, a že mu hostinský dovoluje, aby se mohl se svou malou rodinou v něm uhostiti a zaměstnání své jako doma provozovati. Hostinský výminky milerad přijal, ještě raději však peníze, které mu klempíř-vojvoda za všechny tři měsíce ihned zaplatil. — Štědrý pán odměnil se bohatě notárovi za práci, vzal kontrakt k sobě, a projádl se, že ještě dnes na večer do svého bytu se přistěhuje.

To se i skutečně stalo. Jakmile se smrákalo, přivezeno několik velkých beden a též i paní vojvodkyně se přistěhovala. Služka, ježto k večeři nesmírný kus pečeně na horů nesla, vykládala s ustrnutím, že to panstvo docela žádného rázu nemá do sebe; paní vévodkyně že prý se podobá spíše nějaké pradleně a její děti nezvedeným žroutům.

*) žviháka.

**) Nábob, nesmírný boháč.

Ale Jacques,*) který rok tři měsíce a pět dní v Paříži v učení byl, vysvětlil nevzdělané služce, že právě vznešení lidé si někdy v takovýchto mravech libují, což ale Kačenka nikterak pochopiti nechtěla. V nevěře své i něčím jiným byla utvrzena. Neboť ačkoliv se vždycky vychloubala, že všetečnost mezi její necností nepatří, tentokrát přece náhodou dírkou kliční do appartementu vojvodova nakoukla a nastojte! — Svatosvatě ji musely družky slíbiti, že to žádnému nevyzradí když jim sdělila, jaké kleště, kladiva, dláta a Bůh sám ví jaké nástroje vojvoda ze skříně vyndával a že bezpochyby nějakým (a to řekla šeptem) — padělatelem peněz bude. Divná věc, že vzdor svatosvatých přípovědí, kterými se všechny zavázali k mlčelivosti přece za malou chvíli celý dům divnými pověstmi se naplnil, ano i hosté, jenžto se dnes pověstí o bohatém vojvodovi přilákání četněji než kdy shromáždili, divné věci dílem hlasitě, dílem povážlivě a tajemně vykládali, — an tu najednou jakoby bleskem omráčení všickni ustrnuli, ano tlustý Alderman (přednosta) i se židli leknutím na zem se svalil. Nebo nastojte! z hora zavzněl na jedenkrát takový dábelský hřmot, tak oblušující bušení, tlučení, pilování a cinkání, že ani vlastního slova slyšeti nebylo. Hosté strnouce poslouchali chvíli, — ale pekelný hřmot nepřestával. Hospodskému těžké krápěje studeného potu vystávaly na čele. Na strašidla o deváté hodině ještě nebylo času a jak jinak měl si ten hřmot vysvětliti? — Konečně se zmužil a provázen assistencí dvou hostů blížil se bázlivě dveřím vznešeného svého hosta. Hrubé „dál“ ozvalo se na mírné zaklepání jeho, dveře se otevřely a — co socha z kamena stál tu nebohý hospodský, vida Jeho Excellenci s vyhrnutými rukávy bez

kabátu těžkým kladivem na veliké plechové konvě hřmotiti.

„Vaše Vznešenost!“ — vece hostinský skleslým hlasem, čepičku v rukou mačkaje, „ráčíte se zvláštním způsobem bavit!“

„Miluji toto zaměstnání!“ — zněla odpověď.

„Vaše Excellence zajisté se nebude nad tím pozastavovati, když se já nebohý usouzený hospodský opovázím co nejponíženeji ve známost uvésti, že touto dobou právě pod touto světnicí se moji hosté shromáždují a že v hostinci vůbec a zvláště u zlaté koru — —“

„Nu a co tím chcete říci? Snad, že bych nesměl v mých světnicích, za které tak lacině velký nájem platím, dělati co se mně líbí? Pane hospodský, tři měsíce jsem tu pánem; mám zákonitý kontrakt. Výslovně tam podotknuto, že zde mohu dělati co chci, a že tu mohu své zaměstnání vykonávat.“ —

„Ráčíte míti pravdu, Vaše milost, ale toto Vaše zaměstnání?“ —

„Jest klempířství, jak sám vidíte; a potřebujete-li dobrého nádobí, lacině Vám posloužím. Divíte se, že jsem klempířem? Proč jste se mne nezeptal, než jste podepsal kontrakt. Teď již je pozdě a já tu budu mít po tři měsíce svou dílu.“

„Ale pro Boha ten hřmot!“ —

„Bude zítra ještě větší. Dnes jsem trochu zemdlen; ale až zítra přitáhne mých šest tovaryšů, toť bude rozkošná muzika. Musíte zvykat, pane hostinský!“

„Pane!“ —

„Nu, co ještě? — Prosím Vás jenom, nedělejte tu velkých brykulí, nebo já jsem sice dobrý chlap, ale dovedu se také pořádně rozčertit, je-li toho třeba!“ —

„Ale vaše šatstvo, vaše peníze!“

„Do obou vám pranic není. Já mohu obléci co chci, a proč jste tak hloupý, že se dáte leskem oslepiti. Teď ale prosím, jděte, jestli že vaše útlé ucho veselé tyto zvuky

*) Jacques, vyslov Žak, t. j. Jakub.

snést nemůže. Do zýtřka musí tato konva býti hotova!“

Při těchto slovech počal veselý klempíř bušiti, že ubožáku hostinskému uši zalehaly, a že nížádné z jeho velice přívětivých slov ucha klempířova nedošlo. Rukama lomě odebral se ku svým hostům, aby jim sdělil nešťastný výsledek své expedice. Hosté byli rozhořčenosti bez sebe. Kuly se strašlivé plány proti rušiteli pokoje, ustanovilo se však prozatím jen, aby deputace z hostů odebrala se ku strašlivému klempíři s nejponíženejší prosbou, aby přece ustal ve svém bezbožném hřmotění. Avšak milá deputace co nejrychleji vrátila se nazpět, nechťc toho zkusiti, jak pádný klempíř svého slova držívá, jimž se byl zaručil, že je shodí se schodů, pakli by se ještě jednou opovážili jej návštěvou svou obtěžovati. — Jeden host ztrácel se po druhém a o dvě hodiny spíše než jindy byly hostinské síně prázdný.

Ubožák hospodský byl celý bez sebe. Nespál celou noc a když časně ráno sladký spánek se přiblížil, již ho hřmotné kladivo klempířovo ze sna vybouřilo. Rychle se oblekav zašel k nejbližšímu soudci smírnému, přednesl mu svou stížnost a když se byli oba douškem rauním posilnili, vedl jej k přespílnému klempíři. Tento měl se ku smírce velmi přívětivě, avšak ukázav mu kontrakt dokazoval nepopíratelně, že dle anglického zákona právo na své straně má a každý proces s hospodským vybrati by musel; což mu všechno byl O'Conel již vyložil. Oba pak divili se nemálo právnícké moudrosti klempířově. Tolik však již poznával hostinský, že kdosi jiný za prožklým klempířem vězetí musí, a proto když ani peníze, jimiž klempíře podplatiti chtěl ničeho nevymohly, úzkost nebohého hospodského dosáhla nejvyššího stupně. —

Přece však ještě doufal, že nemilý host se klempířství konečně

nasytí, a žertu konec udělá. Čekal však nadarmo. Vše bylo vážná opravdivost. Hosté přišli zase, majíce celou tu věc za pouhou pomíjející frašku, avšak když hřmotění nepřestávalo, ztráceli se poznenáhla, byť si i hospodský naříkal a bědoval seč byl. Policejní komisař nemohl než za právo dáti klempířovi kontraktem úplně pojištěnému, a pakliže hostinský si stěžoval, že by byl spíše ministra než klempíře v tom člověku byl bledal, — na nejvyšší se mu lidé vysmáli. Kolovaliž o ubožáku nejdivnější pověsti po celém městě a když konečně klempíř velikou konvu před okno pověsil a hospoda na místo „u zlaté koruny“ u konvy jmenovati se počala, tu div že si hostinský nezoufal. Avšak jaká tu byla rada? —

Po několika dnech nesnesitelných muk odhodlal se konečně i sebe většími obětmi nemilého hosta se zbýti. Poslav tedy pro obratného advokáta, žádal ho aby uspořádání celé té věci převzal. Advokát jsa však co přítel O'Conelův o žertu tom dobře spraven, pomáhal jej až ku konci provésti. Hostinský prosil klempíře, aby se nad ním ustrnul, aby jej na mizinu neuváděl, že mu rád, cokoliv požádá, zaplatí. Klempíř uvolil se konečně upustiti od práva svého, pakli že se řádné vyjednávání zavede a úplná náhrada se mu zaručí. Mezi svědky v hostinské světnici byl též O'Conel. Po dlouhém jednání ustanovilo se konečně aby hospodský zaplatil nájemníku svému 20 liber šterlinku (200 zl. r. č.); než i tato suma neuspokojila zpupného klempíře. Hospodský padal do mdlob. —

Tu konečně povstal O'Conel, přistoupil k němu a pravil: „Darebáku, ty jsi mi nabídnul půl guiney, abych ti držel řeč; tato urážka může tě jak vidíš více než 20 liber státí, avšak hloupá drzost tvá jest tuším dosti potrestána. Jde mi jen o to, abych tě i za špinavou lakotnost tvou vytrestal. Řekl

jsem přátelům mým, že tě jak náleží smočím a držím slovo. Tomuto poctivému řemeslníkovi zaplatíš 10 liber šterlinku, přepravíš mu zdarma věci jeho do bytu a posloužíš mu ještě dobrým obědem. Co jeho výprava stála zapravím sám, nájemné vrátíš, a co ti za stravu dlužen nedostaneš. Za to ti chci dnes se svými přátely výdělků přát. Dones nám několik lahví dobrého vína.

Všechno se splnilo, a hostinský radostí nechtěl si ani víno dát zaplatiti. Od té doby měl se k O'Conelovi co nejuctivěji. Klempíř ale plesal, že mu krásný oděv zůstane a velmi rád i v pozdném věku vypravoval, jak vznešeným a vzdělaným způsobem se věděl zachováti, tak že ho hostinský „u zlaté koruny“ za vojvodu míti musel. Dle něm. spracoval Vl. Št.

Ze života a obyčejů národních.

(Fr. P.)

„*Ostatek dej nám na penězích*“ říká se v Čechách i na Moravě hostiteli, když se byli hosté dosti najedli a dále jísti nemohou. Příslloví to prý povstalo za Karla IV. Jak Aeneas Silvius (jenž psal dějepis Českého království a napotom r. 1458 papežem se stal pod jménem Pia II.) vypravuje, bylo Karlu IV. císaři a králi od jednoho pražského souseda stotisíc zlatých peněz půjčeno na upsání. Třetí den na to pozval měšťan milovaného krále a císaře k hostině a ho počastoval hojně. Po hostině byl přinešen druhý stůl a císaři mezi pochoutkami předložen na zlaté mise také jeho ujišťující úpis, při čemž měšťan Karla, otce vlasti, takto oslovil: „Ostatní jídla měli jste ty císaři a tvoje knížata společna; toto pak patří pouze císaři Karlu a nikoliv dvořanům. Zlato které jsem předvírem půjčil tobě dávám darem, a všecken dluh odpouštím.

„*Ruská koupel*“ a „*ruská zima*“ jsou známá na Moravě pořekadla, jejich pak původ jest asi následující. Když Rusi ponejprv roku 1796 na Francouze Moravou táhli, byla zima třeskuta, tak že lid říkal, Rusi že ji s sebou přinesli, a na ni dlouho pamatoval a v pořekadlo uvedl. Tehdáž přišli ponejprv také do Slavkova a do okolí asi 14 dní

před vánoci a pobýli zde až přes ostatky. Z té doby vypravují posud staří sousedé, jak to od svých rodičů slyšali, jmenovitě ve vesnici Křenovicích, blíž Slavkova, o ruských lázních následující: „V tubě, kruté zimě vysvlekli se do naha, a ve sněhu se váleli a jiní je pak čerstvě naváženou vodou polívali. Jednoho pak dne po novém roce sebrali z dolního konce vesnice při potoku všechny ženské ze stavení a odvedli je na horní konec a dali k nim stráž. Ty měli ovšem strachu dosti, co se bude s nimi dít, avšak nebylo jim ani v nejmenším ublíženo, kromě, že nesměla žádná k potoku jíti. Mezi tím ale Rusové vysekali ve velmi tlustém ledu na potoku velikou jako vrata díru, a v ní se nazí koupali, a pak vyskočivše z vody do blízké chaloupky běželi, v které byly dvěře a okna vysaděny a v síni a v světnici sena nastláno, do kterého zalízali se ohřát; tam chvíli pomeškavše opět do vody se schladiti a umyt běželi.“

„*Tomu chutná po prusku*“ a „ten má pruskou chuť“ jsou pořekadla na Moravě ve zvyk vcházející od poslední války s Prusy, minulého roku 1866, a naznačují nejen pruskou chuť na sousední země, ale také jejich výborné pochutnávání si v jídle, jakéž za svého pobytu

na Moravě osvědčili. Nejen že zmožili řádnou snídani, k desáté hodině něco vydatného k zakousnutí, o polednách tučný oběd, ke čtvrté hodině hodnou svačinu a večer hojnou večeři; ale také kde se krajáče s máslem neb štrandlika se sádlem dopídili, zasedli k němu a na posedění všechen obsah na chléb vymazali a po žlicích tak jedli, a mlékem, v němž vejce rozředili, zapijeli. Obzvláštní chuť osvědčena i tím, že když na příklad dne 23. července (1866) sbor gdánský do Slavkova přišel, a asi 150 mužů nemohouce se v městě vojskem přeplněném už ubytovati, ve dvoře nocovali a v poli jídlo si sami vařiti museli, že zabitých právě krav vnitřní lůj, ještě teplý vytahovali, syrový na chléb dávali a jedli.

Kdo byl původně „deutscher Michel“? Jistý německý list na tuto otázku odpovídá, že to byl prý General Obertraut, jenž jsa ve službě dánské r. 1622 Španělům mnoho škod nadělal, začez tito ho oním názviskem vyznamenali.

Vídeňský tak zvaný „peň v železe.“ Každý pocestný, jenž delší dobu ve Vídni pomešká, dá sobě zajisté ukázati pověstný „peň v železe“ (Stock im Eisen), kterýž u jednoho domu na náměstí téhož jména, nedaleko hlavního chrámu u sv. Štěpána stojí. Tento asi na sáh vysoký, pobočnými brčemi čili hrboly vyznačený peň, jest na vše strany do něho zatlučenými většimi menšími hřebíky tak zakryt, že nikde ani nejmenší částky dřeva není viděti, a že by se už nikde do železného puncíře hřebík vraziti nemohl; celý pak peň jest pevnými železnými obručemi k rohu domu toho přitážen. — Všeobecná pověst o tom pni byla, že prý se tak zvaná „vídeňská hora“ někdy až po místo pně toho rozprostírala a že on byl „na památku“ tam ponechán, a když pak vůkol a vůkol město povstávalo, že putující tovaryši, zvláště kováři, zámečníci

a jim podobní dělníci, na památku své návštěvy ve Vídni po jednom hřebíku do pně zatloukali. Podivná tato starožitnost nalezla zvláštního vysvětlovatele pana prof. dra. Ungera, kterýž „o vídeňském pni v železe takto dí: V dějepisu samého města nic se o původu pně nenalezá; jméno jeho se připomíná po prvekráte v šestnáctém století, a skoumatel Zappert za to měl, že on byl znakem pomezi nějaké obzvláštní majetnosti, z ucty k majiteli železnými hřebíky otlučeným. Pan profes. Unger ale věc jináče vysvětluje; obyčej totiž, znamenité stromy železnými hřebíky otloukati, jest právě tak starý jak všeobecně rozšířený, a p. Unger udává více příkladů, že takové stromy na svých rozsáhlých cestách v Syril, v Horním Egyptě, a jinde nalezl, co znaky modloslužby předmětům prokazované. Tímto způsobem že nepochybně i vídeňský „peň v železe“ povstal v šedé dávnověkosti. Co se konečně dřeva pně dotýče, panovalo dosud domnění, že památný peň s dubu pochází; pan Unger ale drobnohledem (mikroskopem) malinkou jeho třísku proskoumal a nalezl, že jest to červený smrk (pinus abies picea). — K tomuto zde uvedenému ještě podotknouti sluší, že se podobný, ovšem o něco menší „peň v železe“ také v Prešpurku u brány sv. Vavřince nalezá.

Paskviľ čili hanopis. Každý již o hanlivém, potupném spisu, paskvil zvaném, slyšel, avšak nebude každý věděti, kdy, kde a jak povstal. — Na rohu jedné ulice v Římě stojí od nepamátné doby nepatrná a zvětralá socha, na kterou od rovněž tak dávných dob lid své vtipi, uštěpačné epigramy (náписы), hanozpěvy sem tam i vyhrůžky napisovával a své pitvory (karikatury) kreslil, a která se tím stala takovým místem města, na které pozornost všeho obyvatelstva se obracela. Socha nese jméno: Paskvino. Papež Adri-

an řekl jednoho dne ku kardinálu Svissonu, že takové nezbednosti nebude déle trpěti, a že poručí sochu do řeky Tibery vhoditi, kde bude moci ona napotom se žabami o závod kvákati. Ale kardinál odpověděl na to, že by to jenom příležitost dalo, aby lid Paskvinu dal hlasitěji křičeti, nežli všechny žáby na světě. „Dobře, tedy ho dám spáliti.“ Chraň se, Vaše Svatost, to učiniti řekl kardinál, nebo jako fenix*) by ze svého popela povstal a lidu tím příčinou dal, aby jeho upálení jak i vzkříšení každoročně slavil, jako by to bylo druhé jezero Lorenzo. Papež to přivoli a tak zůstal Paskvino státi. Jmeno pak Paskvino bylo soše po smrti jistého římského ševce dáno, kterýž co na slovo vzatý šprýmovník po celý svůj život svými jizlivými vtipy, které na všechny dělal, kdo se ně čeho dopustil, římský lid obveseloval a k smíchu přiváděl.

„To byl labutí zpěv“ říká se o umělcích v básnictví aneb v hudbě vzhledem na poslední jejich výtvar. Tento způsob mluvení vzat jest z vůbec známé povídky, že labuť, krásný pták z pokolení husího (Anas cygnus olor), když se rozloučiti má ze životem, jakýmsi velmi pronikavým hlasem poslední svou píseň zazpívá, po jejímž ukončení zdechne. — Dlouho se mělo za to, že povídka o labutím zpěvu také mezi báječné smyšlenky náleží, a že v běhu přírody nijakého základu nemá; avšak dr. Schilling, správce zoologického musea university v Greifswaldu, po dlouholetém pozorování života jmenovaných ptáků přišel k tomu přesvědčení, že o skutečnosti labutího zpěvu pochybovati nelze, avšak že on z příčin přirozených objasněn býti musí. Dotčený zkoumatel přírodý upomíná předně na

to, že tento zpěv jenom labuť zpěvná (anas cygnus musicus) vydává, která se tím od jiných rozeznává, že jest po celém těle jako sníh bílá. Všechny labuti, a tak i tato, hledají své žrádlo ve vodách, na jejichž spodek dlouhým krkem svým dosáhnouti mohou; když tedy v ostřejší zimě mēlčiny zamrznou, tak že na hlubších místech labuť nemůže už na spodek dosáhnouti tuť ovšem hladem a zimou zmořená začne podivné zvuky vydávati, které hned co zvonky, hned co píšťaly varhan znějí a zvláště v noční tichosti čarovně na člověka působí. To pak, rozumí se samo sebou, že jestli se hladem a zimou zmořené labuti buď přirozené, buď lidské pomoci nedostane, v krátkce po tom zpěvu i skutečně zahyne. Tak povstala povídka o mimořádnosti labutího zpěvu, co dotčený dr. Schilling ve zvláštním spisu vysvětlil.

„Svatojanské komonstvo“ v Sardínsku jest u rolnického lidu velmi oblíbené a záleží v tom, že dvě dospělé osoby rozličného pohlaví a ze stavu manželského se sřeknou na počátku měsíce máje, že ve svatojanský svazek kmotry a kmotra vejdou. Okolo sv. Urbana (25. máje) vezme budoucí kmotra kus kůry z tam rostoucího dubu korkového (quercus suber, Korkeiche), z nížto se, jak známo, zátky do lahví dělají; skrutí ji do podoby hrnce květinového, dobrou zemí naplní a zaseje do této podivné nádoby hrst pšenice, která při bedlivém opatrování a teplem tamního ponebí do sv. Jana Křestitele (24. junia) v bujný zelený snopek vyrosté, jemuž italsky un erme aneb un nennero říkají. Na den sv. Jana táhnou kmotr a kmotra, pokrevnými a známými sprovázení, k nejbližší, zvláště v poli ležící kapli; kmotra hodí u dvěři kaple posud bedlivě opatrovaný nennero na zem, tak že se všechno rozpadne, načež sobě podá společnost ruce, postaví se do kola a zazpívá starobyrou, k požehnání

*) Fenix, samolet či ohňáček, jest báječný pták, o kterém staří se domýšleli, že prý přes 500 let žije, se napotom ve svém hnízdě spálí, a co nový pták fenix z popele vyrůstá.

obyčejně toho určenou píseň. Na to následuje hostina z vajec na másle škvařených, a tanec piffera-mi (dudami čili gajdami) sprovázený zavírá slavnost. Svatojanské kmotrovstvo zavazuje osoby jím spojené, aby sobě ve všelijakých potřebách života i slovem i skutkem všemožně pomáhaly; avšak ono jenom do roku trvá. — Ono jest jihoslovanskému pobratimstvu poněkud podobné, jen že toto poslednější výlučně mužské osoby k vzájemné pomoci spojuje a po celý život trvá.

Emancipace žen pokračuje v evropských zemích (kromě Turecka) patrně. Nejen že nosí fraky a blýsklavé, velké knoflíky, mužské čičkošské čepice a podobné věci a kouří cigary a rozličné jiné dosud mužské spůsoby a nespůsoby na sebe berou, ale čím dále tím více počíná se pohlaví ženské v živnostech rovnati pohlaví mužskému. Znám, že v našich zemích mohou nejen řemesla a obchody na své jméno samostatně provozovati ale i také některé veřejné úřady, jakož při telegrafu, při kassách na nádražích a jiné zastávají. V Anglicku toto uvolnění čili vymanění (emancipace) ženských již značně pokročilo. Ze statistického seznamu v Anglicku nalezáme, že jest tam 10 bankérek, 7 propůjčovatelkyň peněz, 274 pomocnic při obchodu, 23 cestujících v záležitostech obchodnických, 45 dohazovaček, 29 lékařek zvířat, 419 tiskařek, 3 pastýřky, 43964 polních dělnic, 13 lékařek, 2 ranhojičky, 17 léčitelkyň zubů, 6 těsnopisatelkyň, 3 obecné pisárky, 1 hvězdárka, 8 zpytatelkyň přírody, 4 učitelkyň výmluvnosti (!), 4 čarodějnice (!) atd.

„Snátky žebráku“ v Anglicku. Jistý cestovatel vypravuje v listu „Athlantic Monthly“ takto: Navštívil jsem temný chrám katedrální v Manchesteru, abych shlédnul zvláště uměleckou práci rezbářskou na stolicích chrámových. Žena kostelníková požádala mne, abych počkal,

až bude po oddavkách chudých, kteříž nyní o velikonočních svátcích bývají zdarma oddáni. Usedl jsem; a za nedlouho vstoupil anglikánský duchovní se sluhou svým; jinými pak dveřmi se přihnál četný dav lidí, kteříž se v chrámě usadili. Byli to žebráci. Muži měli ošumělé dřevé šaty; ženy obnošeným šátkem zakrývaly roztrhaný oděv svůj; každému bylo na tváři viděti, že se dávno už nemyl a nečesal. Žebrák a žebračka se tu domnívali, že polehčeji bídě své, když ji společně ponesou a v rodině své ji ještě více rozmnoží. Všichni tito snoubenci jedním rázem povstali, když církevní výkon započal. Anglikánský duchovní je všecky najednou oddal. Toliko některé otázky neb modlitby říkal u každého zvlášť, ostatní obřady konal najednou nade všemi. Chudáci tito nyní co novomanželé uchýlili se zas do svých skrýší, skladů a sklepů, aby tam ostatek života svého trávili. — Takoveto oddavky jsou zajisté jedním z nejžalostnějších úkazů v anglikánské církvi. —

Trhy na ženy. V Bemin-Sotoru, krajině to horské, kterouž Berberové v císařství Marokko (v Africe) obývají, jest místo pro zvláštní divadlo znamenité. Jest to totiž trh na ženy. Ženy se však ale samy prodávají; počínají ale dílo své takovým způsobem, který nás poněkud na královnu Penelopu upomíná. Co nejlépe vyšňoreny sednou si závojem nezastřeny na náměstí prodávajíce kus tkaniny, kterou samy byly zhotovily. Mužští, kteříž manželek hledají, procházejí se na trhu, zkoušejí plátno, avšak ještě více těká jejich zrak po prodáváčkách. Líbí-li se některému mužskému ta neb ona prodáváčka, táže se jí, co by onen kus stál, načež ona mu jej buď nízko neb vysoko cení, totiž podle toho, líbí-li se kupovatel prodáváče, čili nic. Zdá-li se jí býti protivným, žádá tak ohromnou sumu, že ji tento brzo opustí. Ujednají-li se obě strany,

jdou hned k rodičům děvčete, kteřížto právo mají, povolení svého uděliti aneb dáti odpověď zápornou, a konečně, když již uděleno povolení, učiní se smlouva, kterouž lektický veřejný písař vyhotoví. Napotom ji všichni podepišou a děvče odebere se do svého nového domova se svým manželem. Nyní jest ona jeho pravou manželkou a peníze za látku žádané dostanou se jí co vydané. —

Zkáza světoznámé „věže porcelánové“ v Kytaji. Následkem ukrutného, po kolik roků v Kytaji zuřícího zbouření proti panující rodině císařské vzala i pověstná věž porcelánová v druhém hlavním městě Nankingu zkázu. Povstalci totiž řečeného místa dobyli, a divoká surovost jejich proslavenou, ve všech pohromách času na 1600 let trvající budovu nejprve v nitru vypálila, a pak silou puškového (ručníčného) prachu rozbořila. Nankingská věž porcelánová povstala v třetím století křesťanského počítání, totiž po narození Krista Pána; měla 9 pater a byla 150 většími i menšími zvony v nitru, z venku pak 140 velikánskými, různobarevnými kahany (lucernami) ozdobena. Čeho hrom po tolik věků ušetřil, co zemětřesení a povodním vzdorovalo, ba co posud i divé rotý mongolské pro krásu a řídkost všech částí budov zachovali nedotknuté: to padlo na podzim r. 1858 ohavným buřičům v obět. —

Zvláštnosti a některé obyčeje v Egyptě. (Ze soukromých tam odtud r. 1866 zaslaných dopisů) Bouřky, jako u nás bývají, jsou v Egyptě něco velice vzácného a řídkého. Lid je považuje za něco brozného, ba i za zlé znamení. Když r. 1866 dne 7. máje v noci nad Kahyrou (Kairo), hlavním a sídelním to městem, bouřka byla, trochu přšelo, se blýskalo a hřímalo, poděšení arabové hubovali na Evropany tam žijící, oni prý jsou tím vinni a všeho toho příčina. V týž čas byla pšenice s polí

už sklíděna a listí se stromu už opadalo, a náramné letní horko nastávalo, tak že v stínu ukazoval teploměr na 36 stupňů Reaum. a na slunci přes 42.

Souboj na ulici. Dne 7. máje potkal Angličan Rusa na ulici, kde mnoho lidí přecházelo, a Rus šloupl Angličanů na nohu. Tento pak se obrátiv počal Rusa pěstí do obličeje bít. Rus na to poodešel asi deset kroků nazpět, rozběhl se a vrazil hlavou Angličanovi do břicha, ten pak se ihned skácel. Rus šel opět nazpátek a postavil se na své předešlé místo, očekávaje až Angličan vstane a opět do něho drcne. Angličan ale nevstával i šel on k němu se podívat a tento ležel mrtev na zemi. I utřel si vousy a jádrně na něj zaklel. V tom ale přišli kavasi (drábi) Rusa jali a před bašu přivedli. Baša zavedl výslech, kavasi svědčili, jak se to stalo a Rus byl co nevinný na svobodu propuštěn. To ho totiž chránilo, že se opět na své místo postavil, když Angličan na zemi už ležel.

Střelba slavnostná. U nás se dává ku počtě císařově 101 rána *) z děl, v Egyptě ku počtě místokrále 104. Když ku konci máje 1866 do Kahyry z Cařihradu zpráva přišla, že byl tam místokrále od sultana dobře přijat a že si vymohl dědičnost trůnu v Egyptě, byly 30. a 31. máje a 1. junia každý den z citadelly (tvrze) 104 rány z děl dány, a dne 2. junia ku počtě navrátilšího se týž den místokrále bylo slavnostné osvětlení města.

Pošta Egyptská jest velmi loučavá. Z Alexandrie jde železnice do Kahyry a tou se dopravují listy pravidelně. Z Kahyry do středního a horního Egypta udržují poštovní spojení pěší poslové. Posel též sebere listy v Kahyře, nese je dvě hodiny, pak je odevzdá druhému poslu, který je opět dvě hodiny dále nese, a od toho je převezme

*) Viz Moravan na rok 1866 str. 97.

třetí atd. Kdo chce peníze v Egyptě poslati do Evropy, musí je zanést až do Alexandrie a je tam na poštu odevzdati. Jinde se nikde nepřijímají peněžité záсылky.

Vino má pokoj od mohamedánů. Vyznávající islamu*) mají v koranu**) pít vína zapovězeno a proto ani vinné révy nesázejí. Do Egypta přivážejí grekové víno pro Evropany a pro křesťanské kláštery. Takovýto obchodník grek přivezl též r. 1866 víno do Kahyry a několik Čechů tam bydlících koupilo si od něho soudek neúplně čtyřvřederní vína, nevědouce ale na kvap kam s ním, přivalili ho před obydlí jednoho z nich a nechali soudek s vínem na ulici před domem státi celou noc a celý den beze vší i té nejmenší dohlídky a starosti o něj, a teprv druhý den večer přišli a ho dále odklídili. Že to bylo víno, araby, mohamedánského vyznání, se ho ani nedotkli, ba mu ještě vyhýbali. —

Uvítání egyptského místokrále v městě Minieh. Místokrál chtěl navštívit město Minieh, ve středním Egyptě, přes 40 míl od Kahyry vzdálené, kde má místokrál též cukrárnu, ješto tam se nejvíce cukrová třtina a bavlna pěstuje. Cukrárnu řídí čtyři Francouzi. Před příjezdem místokrálovým byl tam napřed poslán zámečník Čech, aby tam uspořádal stroj na umělé dělání ledu. Stroj byl uveden v činnost, a led počal se vyráběti, kterýž všeobecné podivení u obyvatelstva způsobil. Prvním ledem byli arabové podělování, a každý jako lahůdku ho cumlal a křoupal, a nával pro led byl tak náramný, že dělníci ani pracovati nemohli; prali se o led, a nebylo pokoje až byli arabové ze stavení jeden po druhém ven

vyhazováni. — Minieh pod 28. stupněm severní šířky ležící, jest město malé asi jako Polna nebo Velká Meziříč, ale co do upravý jest to den a noc. Domy jsou z nepálených cihel stavěny, neomítany a neobíleny; ulice tak úzké, že člověk roztáhná ruce sahá z jednoho domu na druhý, ba místy tak úzké, že z jednoho domu z okna může přes ulici do protějšího domu ruku podati. Ženské tam nosejí kroužky v nosích, na rukouch i nohouch a na krku veliký kruh. Před příjezdem královým musely se domy vyzdobiti, což pozůstávalo v tom, že se musely u každého domu dvěře obílit, ale nikoliv dřevěné dvěře, těch tam nemají, nébrž tu díru ode dvéří. Místokrál přijel po Nilu, a s ním asi 18 parolodí. Večer bylo město osvětleno, po domech a všude bylo viděti samy dřevěné pŕlměsíce a hvězdy a na nich samé svítilny s olejovými lampičkami. Olej kouřil a smradu bylo dost a dost. Z děl také stříleli po celou noc. Druhý den připravily se králové ženy na lodi, bylo jich dvacet. Majíce z lodí vystoupiti, bylo od lodí až ke kočárům z obou stran plátno nataženo, aby jich nikdo neviděl, a byla předce noc a tma. Jakmile usedly do kočárů běželi před vozem běhouni majíce v košíkách hořící louč, aby vozkové viděli na cestu. Místokrál se tam pozdržel jenom deset dní, pak zas odjel do Kahyry. Okolo Miniehu a podle Nilu jest viděti také sem tam vesnice, ale domky ty jsou jako vlaštovčí hnízda, malé a nízké, že v nich člověk sotva přímo státi může, aby hlavou o strop nezavadil, a široké jsou, jak jest člověk dlouhý, co by si mohl lehnutí. Písek z pouště dosahuje místy až k Nilu; někdy se stane, že se písek zdvihne větrem hnaný a jako mračna se vznáší a nastane taková tma, že se o polednách světlo musí rozšíti. —

*) Islam jest učení víry Mohamedovy.

**) Koran jest kniha, v níž zákony víry turků čili mohamedánů obsaženy jsou.

Z přírodopisu.

(Fr. P.)

Úkazy arktické zimy. U severní čili půlnoční točny trvá, jak známo, v letě nejdelší den kolik neděl, v zimě pak nejdelší noc opět tolik též neděl, a u samé točny jest půl roku den a půl roku noc. Zima pak, která tam v této předlouhé noci panuje, jest velmi krutá a nese jméno zimy arktické čili severní. Slovnítný a r. 1856 zemřelý plavec, angličan dokt. Kane, zanechal po sobě zajímavé opisy této hrůzyplné zimní noci, kterou on v sousedství severní točny země se svým mužstvem strávil; některé pak úkazy, jakými se krutá arktická zima našim plavcům pocítiti dala, tuto zdělujeme. Dne 11. septembra (září) vjeli neohrožení plavci do tak zvaného „průplavu Vellingtónova“ byvše tam už silným mrazem a ledem obklíčeni; a tam mělo přezimováno býti. Dne 4. oktobra (října) prostřední teplo celého dne nedosáhlo už prvního stupně pod 0° R. (totiž pod ledovým bodem teplo-měru Reaumura čti Rómyra), a čím dále, tím více rostla krutá zima, nutíc naše pocestné, k ochraně života svého mimořádných prostředků užívati. Oděv sobě udělali z husté kožešiny „psů mořských“ a sice srstí do nitra obrácenou; všechno pak jídlo, co nejtvrdší kamení sekerami odtínati museli, což se také a nápojem stávalo. Víno červené podobalo se tmavému křemeni a muselo po roztlučení sudu nejprve na kusy rozdrobováno a tak na páncích rozebráno býti, aby za nápoj sloužiti mohlo. Z masa jim odsakovaly červené třísky; máslo a slanina musely dlátkem a kladivem rozdrobeny býti. V této kruté zimě se nejen na kovových věcech popálíš, ale také na ledu samém jako bys řezavé železo do ruky vzal. Jeden ze spoluplavců doktora Kane

byl tak lebkomyslným, že se střechy jejich domku visící ledový rampouch (střechejl) vzal mezi zuby; i zaplatil to na místě kůží svého jazyka a mohl jenom trapně z těžkého poranění toho vyhojen býti. Po každém dýchnutí člověka povstane vůkol úst jeho kouř, jako by se prý z pistole bylo vystřelilo; vystřelí-li kdo všetečně aneb při nutnosti mluvení jazyk, okamžitě jej kůra ledová pokryje, kterou člověk rychle prsty svými rozdrobiti musí, aby mohl jazyk zase uschovati. A všechny tyto znaky kruté zimy nezjevují se snad jenom na svobodném povětří, ale i ve světnici plavců, kdež veliké ohně neustále plápolaly. Když se pak dýcháním a roztápěním zmrzlého nápoje hojně vodné páry v komůrce nashromáždilo: jak mile někdo dveře otevřel, vražením chladného proudu povětří i pára tam zmrzla, v podobě sněhu v jizbě povstalého dolů padající. Jediné, čím se tato treskutá zima snesitelnou stává, jest tichost povětří, sic by zajisté údy lidské jakkoli zaobránné zdřevěněti musely.

Modré hory u města Batavie. Z rejdy Batavie, města na Sundajském ostrově Java (čti Džava) viděti, píše skoumatel přírody Ferd. Hochstädter, v modré dalekosti vysoko nad ploché pobřeží vynikající, ohromné brdo vrchů s pěknými, kuželu podobnými chlumy; ono se v řeči plavců nazývá „velkým brdem“ aneb „modrými horami.“ Ráno při východu slunce skvějí se tyto chlumy, pableaky slunce pozlacené, jasné a čistě daleko do moře. Tříchlumový, rozervaný vrch na pravo brda jest Gunong Salak, sopka vybořelá, která ještě roku 1699 u prostřed blesků, hromů a hrůzyplného rachotění podzemského veliké spousty hleny (bláta z louže) a vřelé vody vyhazovala,

kteréžto husté vřelé proudy podvrácené stromy a mrtvolý nepočtených divokých i krotkých zvířat, pak ryb, krokodilů (ostrovidů), hadů atd. u Batavie do moře vnášely. Nyní stojí tento vrch až do nejhlubšího nitra rozervaný, a pokojné sady hospodářské táhnou se na úpatí jeho. Na levo Salaku zdvíhá se, obvodem i výškou značnější brdo Gedeh. Nejvyšší chlům jeho, Gunung Pangerango, 9300 pařížských stop vysoký, a jemu na levo téměř v té samé výšce, může oko z rána, když vycházející slunce brdo osvětluje, spatřiti dosaváde činnou sopku Gedab, s párami z jícnu vystupujícími. Avšak už o 10. hod. počnou se mračna stahovati nad těmito průvětrnými vyšinami; oblaky se o polední rozmnožují, okolo pak třetí hodiny odpolední visí na tom brdu v nepochybné pravidelnosti těžká bouře, jejížto blesky pozdě do noci okolí města Batavie hrůzo-krásným světlem z daleka ozárují. A to se skoro pravidelně každodenně stává.

„Ohnivý vlk“ při pečení chleba. Při všeliké pozornosti v čas pečení chleba *) užívané, povstávají předce záhubné požary, jejichž příčina se tak zvanému „ohnivému vlku“ připisuje. Záhubný tento vlk jest veliká, ohnivá koule, která bez patrné příčiny z pece vybuchne, po kuchyni vůkol obíhá, až nalezne průchod na podsířeší, kteréž obyčejně podpálí, pakli šťastně komínem nevyletí. Ze pověřčivost tento podivný úkaz nějakému zlému, nepřirozenému vplyvu připisuje, už ze samého jména „ohnivého vlka“ viděti, jehdž se hospodyně sprostí chce pometlem z roždí jedlového stromu, kterýž u křížných cest stojí. Avšak ani takové pometlo nezažene ohnivého vlka do pece zpátkem. Místy opět se hospodyně domnívají, že taková ohnivá koule z pece vyletuje, když bylo dřívím topeno, které bylo naděláno ze

stromu hromem roztrštěného, a proti tomu opět jinakých pověřčivých prostředků upotřebiti bledí, ač marně. My pak zde chceme udati způsob, jak by se výbuchu vlka předejiti mohlo i mělo. Dle pravdě podobného vysvětlení fysického vlk ohnivý povstává ze zápalného plynu vodíkového, který se v nitru pece proto nashromáždil, že se k jejímu vytopení vlhkého dříví upotřebovalo. Když se toto v peci naložené dříví jenom smudí, dotčený plyn se vyvinuje, který potom, když smuděním přeschlé dříví hořeti počne, ven vybuchne a nebezpečí požaru přináší. — Avšak není pochybnosti, že k utvoření „ohnivého vlka“ i hromovina čili elektřina způsobem posud náležitě nevysvětleným přispívá, jelikož by se obíhání ohnivé koule, (jaká se i při uhodění hromu často pozoruje), po kuchyni pochopiti nedalo. Z toho následuje, že po každé, když se k vytopení pece něco vlhkého dříví potřebovalo, nemusí sice „ohnivý vlk“ neomylně vybuchnouti, jestliže poměr elektřiny v povětří není tomu příznivý; předce však dobře bude, aby se pro uvarování možného neštěstí ku pracem pečení chleba a vytápění peci k jiným účelům vždycky jenom úplně suchého dříví upotřebovalo.

Poměr všelijakých barev polních květín. Pochvalně známý skoumatel přírody Schübler vynaložil značnou částku činného života svého k tomu, aby polní květiny, které ve střední Evropě (a tedy také i po našich krajinách) rostou, co do jejich barvy proskoumal a dle toho v jistý pořádek uvedl, o čemž se tuto v krátce zmíníme. Počet všech jevnosných (fanerogamických; t. j. viditelných květ majících) rostlin — stromů a křovin sem ovšem nepočítajíce — udává Schübler prostřední Evropu na 2726. Mezi nimi jest 601, jejichž květ vlastně nijaké barvy nemá; ostatních 2125 jest rozličnými barvami vyzdobeno. Převahu má barva bílá, ku kteréž 731 našich polních květín

*) Také u hrncíře při pálení hrnců a podobných zaměstnáních se to stává.

náleží; druhá jest barva žlutá s 636 květinami; následuje červená, 376 květinami vyznačená; modrou barvu mají 192, fialkovou 126 květin; zelenou naposledy barvu má květin 36, pomorančovou (oranžovou) 11, brunatou 9, černou 3 a sivou 2 rostliny. Dvě tedy barvy, bílá a žlutá, všechny ostatní spolu co do počtu květin k sobě příslušících převyšují. Ostatně podotknouti sluší, že čím vřelejší jest ponebí některé krajiny, tím více barva bílá polních květin v uzadí ustupuje, aby ohnivějším barvám místo učinila, a na opak. Tak na př. dolní Italie už jen 324 polní rostliny o bílém květu počítá, a tak tedy ani polovici bělokvětých květin krajů našich; naproti tomu ale v nejsevernější části Evropy, v Laponsku, kde se podle spisů cestovatele Vahlenberga jen 316 barvitých květin nalezá, barva bílá 138 květinám přináleží, tak že tedy ona téměř polovici všech květin zaujímá.

Co se zrůstu květin zvláště zahradnických týká, ode dávna pozorováno, že modré světlo vidma duhového (spectrum prismaticum, t. duha sklem trojhranným uměle způsobená) zrůstu bylin patrně pomáhá; tuto zkušenost užili vídeňští a i jiní zahradníci ve svůj prospěch a dali své skleníky (skleně domy k chování rostlin) modrým sklem opatřiti, aby tak zrůstu bylin v zimní době pěstovaných napomohli.

Květiny utržené a už vadnoucí dají se vřelou vodou občerstviti. Vlažná voda výborně se hodí k zalívání květin, a zrůstu jejich napomáhá; avšak vřelá voda občerstvuje květiny od kořene odříznuté a už už vadnoucí. — Známoť, že kterákoli květina od kořene svého odloučená, utržená neb uříznutá, i ve vodě asi 24 hodin svou původní čerstvost podržuje a potom rychle vadne; avšak už od dávna bylo v rozličných teplicích pozorováno, že uvadlé květiny v teplé jejich vodě opět původní čerstvost obdrží, aneb že

v blízkosti proudu těch vod mimořádně dlouho čerstvými zůstávají. To platí jmenovitě o lázních v Gasteinu, na staré, zesláblé osoby tak podivně působících; pročež také dotčené oživení květu ve vodě jejich za důkaz divotvorné léčivosti uváděno. Totéž pozoruje se v Karlových Varech; jestliže totiž u tak zvaného „nového proudu“ kytky květin právě nasbíraných nad vodami jeho pověsí, ony přes týden čerstvé zůstávají, což se ale zde uhlíkovému, z vody vystupujícímu plynu připisovalo. Novějšími však zkouškami dosvědčeno, že nejen voda ve vnitru země rozehrtá divotvorně na oživení květů působí, ale že k tomu cíli kterékoliv, přičiněním člověka vřelé vody užiti lze. Přesvědčíme se o tom následovně: vezmi svadlou květinu a vlož ji do vřelé vody tak hluboko, aby asi jedna třetina stopky čili stebélka byla ve vodě ponořena; i spatříme k nemalému podivení svému, že svadlá květina mezi chladnutím vřelé vody korunu svého květu pozdvihovati počne a že opět původní čerstvost na se vezme. Když se květina tímto způsobem až k vychladnutí vřelé vody občerstvila, třeba opařenou spodní částku stebélka ustříhnouti a květinu do čerstvé chladné vody vložiti, kdež opět po delší dobu v původní své kráse potrvá.

Maceška (violka trojbarvá, viola tricolor, Stiefmütterchen, Samtveilchen) jest povšechně oblíbená květina, ano svou trvanlivostí všechny ostatní květiny převyšuje. Ona ale není původní plodina, nýbrž povstala překřížováním naší obyčejné jarní fialky (*Viola odorata*) a altaiské (*viola altaica*); jejížto domovinou jsou hory altaiské v Rusku. Své pak jméno maceška obdrželo kvítko od tud, že jeho pětolistový květ představuje prý macechu s dvěma dcerami vlastními a dvěma po nebožce. Nejširší a barvami nejvíce ozdobený lupínek

vypodobňuje macechu samu, která co mladá při obstárném muži nádherně se šatí (odtud snad pojmenování macechy u francouzů: belle mér t. j. krásná matka); po obou stranách širokého skvěle barevného lupénku nacházejí se dva menší dosti pěkně vyzdobené, představující macešiny dvě vlastní dcery, ježto se přízní matčinou dosti skvěle šatí a předno t před dcerami po nobožce mívají, kteréž jenom jednoduše bývají ošaceny, v domácnosti jenom popelušky představují a jenom tak asi jako pazdeří u lnu ve vážnosti bývají (ovšem ne u každé macechy), a ty napodobňují poslední dva listky ve květu macešky obyčejně jen jednobarevné, jakoby na ně šperku a skvostu barvitého ostatních tři lupének se už nebylo dostalo a ony jenom po macešku odbyty byly.

Novější zkušenost o jedu houb.
Francouský časopis „Journál des Débats“ přinesl dne 18. dubna 1857 obšírný článek o jedovatosti houb, který s dosavadním domněním o těchto podezřelých plodinách se neshoduje, z kteréhož článku hlavní a podstatné částky tuto zdělujeme. Syn slovutného francouzského doktora Leclercq-a, v městysi Senslis-u v sousedství Paříže přebývajícího, procházel se jednou v průvodu svého přítele a soudruha v lékařském učení, po háji, který se mezi Senslisem a Pařížem rozprostírá. Na té procházce našli mnoho všelijakých houb, které mladý přítel Leclercq-ův bez odkladu sbíral a ihned sůrové jísti počal, nic se na to neohlížeje, k jakému asi druhu sebraná houba přináleží. Leclercq trnul strachem, vída co se děje, a počal příteli svému ostrými slovy nevědomost a lehkomyšlnost jeho vytýkati, že mladý svůj život podivným tímto lahůdkářstvím v nebezpečenství uvádí; k nemalému ale podivení ten, v jehož domnělém prospěchu výstrahu dáváno, vysmál se náležitě učiteli svému dokládaje, že v okolí jeho domova obyvatelé

od jakživa jakékolí surové houby jídají a že nikde neslycháno, aby se byl kdo tímto způsobem otrávil; ovšem ale že více lidí v obět padlo, kteří domnělé „jedovaté houby“ vařené, smažené, aneb jináče pomocí ohně připravené požíli. — Všechno toto vypravoval mladý Leclercq svému otci, lékaři a později nebezpečného příkladu soudruha následoval, jídaje surové houby, kteréž se mu na rozličných procházkách jeho v háji naskytly, nepozorovav z toho nikdy nižádných obtíží. Po vypuknutí bojů u Sevastopolu dostal se mladý Leclercq s vojskem francouzským do Krimu, kdež nové učení o houbách nejrozsáhlejším způsobem v život uváděl, dáváje vojákům, nedostatek čerstvých jídel na škorbut (hnílobu krve) onemocnělým, surových, neznámých, na Krimu v neštěstí hojnosti rostoucích houb požívati, které nejen zdraví jejich neškodili, ale právě sílu škorbutu prolomily. Od té doby lékař Leclercq za to má, že houbový jed buď delším ležením na povětrí, buď při vaření, smažení aneb jiném připravování těchto plodin pomocí ohně vyvinuje; surová ale, bez odkladu požitá houba že neškodí. — Takový jest obsah dotčeného článku novin Jour. des Deb., který kdyby se potvrdil, otevřel by cestu k možnosti zachování mnohého života lidského v čas nedostatku pokrmu. Rukojemství za pravdivost toho všeho ponecháváme výše udaným novinám a projevujeme přání, aby se k vyškoumání pravdivosti této věci rozsáhlé zkoušky předevzaly, avšak takovým způsobem, aby se živobyti zkoušku dělajících osob v nebezpečenství nevydalo.

Medvědy v Čechách. Poslední medvěd, jenž byl dne 15. listopadu 1857 v lesním obvodu Zelnavském u Krumlova zastřelen, dle Pražských Novin od 16. novembu (listopádu) 1856 vážil 236 liber a byl 18 let star, byl dobře vykrmený a

kožich jeho měl pěknou srst. Obyvatelé zelnavské krajiny věděli velmi dobře, že se v lesích medvěd zdržuje; neboť polekal mnohou ženu, která si do lesu na trávu vyšla, ostatek ale byl dobrák a nikdy se na člověka neosopil. Zato ale byl úhlavní nepřítel vesnických polí a úlů. Dobře bylo poznáti na poli jeho stopu, jak na zadních tlapách se procházel předníma oves si přitahuje a pohodlně klasy ožiraje. Med obvyčejně až na poslední kapky vyhlízel, a když ho včely pronásledovaly, dřel se nerázně o kmeny, tak že pokaždé chumáče chlupů tam nalezeny byly. Mnoho let po něm myslivci pásli až jim předce jednou do pásti vběhl. Sešlo se k honu 35 střelcův a 105 honců. V jedné kotlině přišel číhajícímu tam hajnému zrovna do rány, jenž vypálil a medvěda skutečně trefil. Tento však takových maličkostí si nevšímaje kráčel pokojně dále; tu ale padla druhá rána a trefila do komory. Ještě po této ráně kráčel asi 20 kroků až pak klesl. Před tím nebyl už dvacet let (totiž roku 1836) v Šumavě medvěd zastřelen, a tentokráte, jak se myslelo, padla poslední snad ratolest tohoto někdy slavného šumavského plemene. Kůže byla vycpana pro vzácnou zoologickou sbírku v loveckém zámku Ohradě. Avšak už roku 1857 v zimě spozovali myslivci v Šumavě opět stopu medvědí. V uherských a sedmihradských T. trách to ovšem jináče vypadá s pokolením medvědů. Takt bylo v Sedmihradě v okresu deesském počátkem novembu (li stopadu) r. 1856 na medvědy honěno, při čemž za jeden den 19 kusů vyhnáno a 9 skutečně zastřeleno bylo; a tak každoročně se tam hon na medvědy drží, aniž by vyplemenění býti mohli.

Velbloudi v Americe. Do Ameriky byli velbloudi — tak jako koně teprv po době Kolumbové od Španělů tam přivezení a rozmnoženi byli — teprv roku 1855 prvně do-

vezení z Itálie a sice do krajiny Texasu a sice 35 kusů. Poněvadž ale tato velbloudská osada dobře se vydařila, vyslala americká vláda už koncem leta 1856 kapitána Portera, aby plnou loď těchto užitečných zvířat do Ameriky převezl, kterážby obzvláště na rozsáhlých pustinách západní Ameriky výbornou službu konala.

Kampeška jest barvidlo, kterým vyvářeným se barví na červeně, na fialovo nebo na černo, a jest rozemleté dříví ze stromu jenž sluje *Kreveň* obojhná (*haematoxylon campechianum*, Blutholz). Jest to strom 20 až 50 stop zvýší, mající dříví u vnitr červené, do fialova a černava, vně pak bělavé s korou hnědou. Sází se v celé Indii západní, a na polouostrovu Jukatanském mezi mexickým zálivem a mořem Karaibickým ve střední Americe. Má pak své jméno od jukatanského města: *Kampeše* (San Francisco de Campeche), od kud se tohoto dříví vejvíce vyváží v polenech, 3 stopy dlouhých, 2—3 palce tlustých, povrchní vrstvy žluté zbavených.

Brezalka také pryzila neb fernambuk nazývaná, jest napodobná barvidlo, kterého se k barvení látek a také o velikonoci vajec na červeně užívá. Jest to rozemleté dříví ze stromu, jenž v rostlinupisu (botanice) slove: *Bonduk buksolistý* (*Guitandina echynata*, *Guilandina*.) Strom jest vysoký, tlustý, baktatý, huédokorý a má květy drobné, žluté a červeně strakaté, jako konvalinka zapáchající. Roste na skalách v Brasilii, kterážto země také od těchto stromu své jméno obdržela. Když totiž r. 1500 tato země byla od Kabrala na jeho cestě do Indie nalezena a za majetnost koruny Portugalské prohlášena, byla z počátku nazvana: *Santa Cruz* (Svatý kříž); toto ale jméno muselo brzo ustoupiti nynějšímu (Brasilie), k němuž barva brasílského (prysilového čili fernambuského) dříví

žhavému uhlí (brasa v řeči portugalské) podobná, příčinu zavdala. Kmen téhož stromu býva z tlouští člověka, protože ale vněšná jeho vrstva jest měkká, již osekati náleží mají polena toliko tloušťku stehna. Toto jádro jest silné, velmi suché, tak že v ohni ani kouře nevydává, barvy tmavě červené. Mimo k barvení potřebují ho také na nářadí, protože se dává pěkně leštiti. Jméno pak fernambuk obdrželo toto brasílské dříví od obchodního města Pernambuko čili Fernambuko, na břehu brasílské provincie Bahia, od kud se téhož dříví nejvíce vyváží.

Jak se drahokami (drahé kameny) dobývají. Anglické noviny Chamber's Journal podali obšírnou a velmi zajímavou zprávu o způsobu dobývání drahého kamení, diamantů, v Brasilii, z nížto následující podrobnosti vyjímáme. Nejbohatší na diamanty část Brasilie leží pod 13. stupněm jižní zeměpisné šířky, a sice v krajině Miras-Geraes, na pobřežích řek Doce a Jequitinhonha, která poslednějši nejvíce diamantů vydává. Tato krajina má toliko dvě částky roku: suchou která naše leto i podzim, a mokrou, která zimu a jaro nabrazuje. Jak mile suchá, palčivá, od počátku apríle do konce októbra trávající doba roku nastane a voda těch řek parnem slunce klesá, odrazí se řeky do pobočných, k tomu cíli vykopaných průplavů, napotom se hlinatá půda řeky ven vynáší, co surovina, v nížto se diamanty ukrývají. Všechny sem patřící práce vykonávají černoši otroci (negři, mouřeníni), jelikož by členové jiného plemena tyto práce v parnu slunce nevydrželi. Drahocenná tato hlína, cascalho řečená, snáší se na určitě, mnohými koryty (canoes) opatřené místo, kteráž koryta jsou tak rozložena, že se do každého voda naraziti může. U koryta zvýšeného sedí černoši; na nejvyšším ale místě dílny jest sedadlo přísného dohlédáče, který bíčem ozbrojený

na každé pohnutí otroků pozoruje, aby snad nějaký nalezený drahokam neodcizili. Děje se pak vymývání tím způsobem, že otrok do svého koryta kus té hlíny vloží, potom do nádoby vodu, žlábkem neustále tekoucí napustí a hlínu tak dlouho rukama obdělává, až voda čistá oteká, co když nastalo, na spodu koryta jenom hrubší písek a drobné kaménky zůstávají.

Nyní počne otrok tyto pozůstatky, kousek po kousku, co nejpilněji přibledávati; nalezne-li pak mezi nimi diamant, zatleská rukama, aby dohlédáče na učiněný nález upozornil. Tento přijde, vezme surový drahokam a vloží ho do sklené, vodou naplněné, u prostřed dílny pověšené nádoby; po dokonané práci večer vybere dohlédáč diamanty, zapíše počet jejich spolu s váhou do určené k tomu knihy. Drobnější kusy zapisují se do hromady pospolu. Značení toto váhy diamantů sprovázejí otroci s největší napnutostí, jelikož od váhy nalezeného kamene rozličná odměna závisí. Kdo nalezne diamant 8 do 16 karátů*) těžký, obdrží dvě nové košile, kabát, klobouk a pěkný nožík; kterému ale z otroků se podaří diamant 17½ karátů těžký naleznouti, toho spoludělníci korunují květinami a přivedou jej ve slavnostném průvodu před dohlédáče práce, kterýžto jemu s novým, také čizmi čili boty v sobě zavírajícím oděvem, i propuštění z otroctví ve jménu dosavadního pána jeho, spolu pak i právo udělí, budoucně na vlastní účty drahokamů hledati.

K doplnění obrazu o hledání

*) Jmenem karátu značí se váha perel a drahokamů, která se ve svém základu s váhou zlata srovnává. Jeden totiž cis. král. dukát má váhu 60 zrněk (gránů), jeden karat ale 4 taková zrnka obsahuje, tak že tedy dukát 15 karátů váží. Karat holandsky (amsterdamský), jehož se při ocenění drahokamů nejčastěji užívá, jest o něco málo těžší než vídeňský.

drahokamů ještě dokládáme následující: Diamantů vytěžilo se jindy ročně v průměru 12000 karatů, hlavně v provincii vyše řečené. Minas Geraes (která jest také nejbohatší na zlato a ročně asi 64000 hřiven zlata dává), pak také v Serra do Trio, v San Antonio, a mimo ty také v provinciích brasílských San Paulo, Gojaz a Matto Grosso. Diamanty sbírají se jen pro vládu, která si podržela právo, v nich obchod vésti. Nyní ale těží se jich z bohatých r. 1847 otevřených diamantových jam v okrese Cincora či Sincaru (které prý už v prvních šesti měsících 400000 karatů diamantů poskytl) měsíčně v průměru téměř za 700000 tolarů. — Mezi 10000 kameny nalezá se obvyklejše toliko jeden, který 20 karatů váží; 2000 ale kusů lehčích jest jednoho karatů; ostatních 7999 kamenů váží přes jeden karát více; ze všech ale 10000 kusů bývají obvyklejše 3, kteréž od 17 do 20 karatů váží a tak tedy nálezci svému svobodu přinášejí. Největší v těchto brasílských dílnách nalezený diamant vážil před svým vybroušením 254 karaty a pro nesmírnou cenu svou i jméno „jižní hvězdy“ obdržel. Za dávnější doby vyváželo se do 600000 karatů drahokamů z celé Brazílie, v nynější ale době klesnul vývoz na 130000 karatů ročně. Surové, nebroušené diamanty jdou větším dílem do hollandského města Amsterdamu, kdež vybroušeny a vyleštěny bývají. — Mimo diamanty nalezají se v Brasílii také drabokamy: berylly, chrysoberylly, safiry, hyacinthy, i granáty, turmaliny a topasy, ale žádné smaragdy, kterýchžto vlast, zdá se, jen Perua Quito jest.

Co se pak diamantu samého týká, abychom o něm ještě zde promluvili, skládá se on pouze z uhlíku a proto v prudkém ohni shoří, tak že nic po něm nezůstane; i náležel-by mezi hořaviny, kdyby pro ostatní vlastnosti své mezi drabokamy čili tvrdokamy postaviti se

nemusel; neboť jím netoliko sklo, ale i všechny kameny řezati se mohou. Také už uměleckým způsobem, zhuštěním uhlíků, diamanty se vyrobily; ony sice také se lesknou a shoří, ale nemají takové tvrdosti. Pravý diamant vzdoruje i sebe tvrdšímu pilníku, a nedá se jinak hladiti, leda svým vlastním prachem, (jenž se Brot zve) kdežto všechny jiné kameny smykem hladiti se dají. Mimo Brasílii nalezá se také ve východní Indii v naplaveninách; v Rusích na východním úbočí Uralském v potoku Kočvě a jmenovitě v Poludence. On se nalezá sám o sobě, a nezdědky v jiných kamelech zarostlý. Diamant honosí se živým leskem a nádhernou měnivostí barvitých paprsků; potmě skvětlkuje čili vydává kmítavé avětlo, které za dne do sebe vnímá. Bývá buď jako voda jasně prozračný aneb bělošedý, někdy přizlутlý, zelený, lnědý modrý i černý. Diamanty prozračné, bezbarvé, barvami ohnivými se třpytící, mají největší cenu; cena pak roste dle způsobu hlazení a dle jich velikosti geometrickým postupem, tak že, váží-li diamant 1 karat (asi 4 grány), stojí asi 90 zlatých rak. čísla ve stříbře (mimo agio); váží-li ale 2 karaty, stojí čtyřikrát tolik; a váží-li 4 karáty, stojí devětkrát tolik. Jest-li diamant hlazený na hoře i dole pleskatý, routou slove; jest-li dole pleskatý a na hoře špičatý s rozličnými hranami, rosetkou se nazývá; briliantem ale, má-li stranu hořejší i dolejší špičatou a rozličně hranatou. Největší posud diamanty viděti jest u Ráji Matanského (poplatného sultána sídlícího v městě Matan) na ostrově Borneu z tíží 300 karatů, což přes čtyry loty vynáší; u císaře ruského 193 karatů; u císaře rakouského 139 karatů. Vévoda orleanský koupil diamant hlazený, tak řečeny regent, za 2,250.000 franků. *) Nejdražší

*) Frank platí asi 41 kr. r. č.

diamant měl král Portugalský z tíži 25 lotů, který měl ceny 2370 milionů zlatých rakouského čísla. Konečně ještě připomenouti dlužno, že přicházejí v obchodu také český a uherský diamant, což ale vlastně není žádný diamant nýbrž prohlášen čili křišťal (Bergkry stall), křemen to nejčistější, totiž kyslíčnk křemíkovy, lomu lasturovitého, kterýž se dá výborně hladiti k napodobnění diamantu. Čistě, slíčené hlati křišťálové pod jmenem českého diamantu nacházejí se v Čechách u Turnova, a pod jmenem uherského diamantu v Uhřích u Marmoroše.

Ptačí hnízda co lahůdky. K indickým a vůbec jihoasiatským lahůdkám přináležejí také hnízda některých tamních ptáků a sice pro tutéž látku, pro kterou i naši lovci (polovníci) střeva sluky (*scolopax rusticola*, Schnepfe) za výbornost považují; takováto hnízda prodávají se všude na trhu. Taková nejlepší hnízda indických vlaštovek jsou prý na ostrově Borneo. — Dle udání anglického cestovatele a statistika Cravfurda v Indii (výchoďní) každoročně asi 2500 centů hnízd v obchod přichází; na trhu v Batavii, obchodním městě na ostrově Java, prodává se pikul (náš cent a 5 liber) za 1200 dolarů.

Pštros a jeho život. Pštros (*struthio camelus*, Strauss) má dlouhé silné nohy, dva prsty obrácené, temer o nahé a krk bílou vlnou obrostlý; křídla krátká bez kosinek čili pér létacích, neschopná k lítání. Tělo má veliké, tlusté, těžké. Pérí nemá ublazených praporů, ale vlákna jejich stojí vedle sebe rozčechaná; pérí samo jest černé, v ocasu a křídlech bílé, hedbávné, jehož potřebují k šperkování. Košť hrudní nemá výrostek hřebenovitý či ko bylku, protože pštros nelítá a svalové křídelní tolik místa k opírání nepotřebují. Tím rychleji ale umí on běhati.

Hon na pštrosy není nebez-

pečný, ale jest velmi těžko ho dostat, jak mile pštros myslí, že jest pozorován a stíhán; kdežto někdy sám přijde k řadě vozů a pak snadno jest, jej zabít, třebaš kopím. Máť do sebe tu zvláštnost, že vůbec nikdy neuhne se směru, v jakémž se jednou počal pohybovati, jen že rychleji ubíhá. Při mírné chůzi dělá kroky šest a dvacet palců veliké, je-li ale poplašen, obnášejí kroky jeho půldvanácta i čtrnáct stop (střevíců), a běže křídloma tak prudko vesluje, že žádnému zvířeti nelze, ho dostihnouti. Nohy jeho v běhu nelze ani rozeznati, právě tak jako špice v kole vozu, s největší rychlostí se pohybující. Když tedy při každém kroku jen dvanáct stop učiní, urazí za hodinu asi šest a dvacet míl anglických aneb třináct hodin cesty a může se tedy pustiti o závod s parním vozem na železnici. Stane li se ale, že jezdec neustálým během ho předce dohoní, tu pštros nemoha utéci, hlavu do křoví schová, maje snad za to, že když on lovců nevidí, ani lovci jeho nespátří: a tak bývá chytán.

Pštrosí samice klade vejce dříve ještě, nežli si nějaké místo pro hnízdo vyvolila. Hnízdem jest jí ale několik palců hluboká díra v písku a asi krok v průměru veliká. Jednotlivě roztroušená vejce, která Becuané (větev Kafrů v Africe) lesetta nazývají, bývají sem tam pohozena a stávají se pokrmem šakálů (ssavců to dravých, vlkům podobných.) Samice klade často vejce do hnízda cizího, a tak se stává často, že se až pět a čtyřicet vajec nalezne v jednom hnízdě. Samice i samci sedají na vejcích; poněvadž ale těchto (samců) jest vždy počet o mnoho větší, stane se nepochybně často, že práci tuto samci obstarávají. Několik vajec leží vždy u hnízda a bývají nepochybně potravou mladých, která nejprve se vylihnou až konečně se celé hejno malých pštrosů z hnízda vyhrne a se potuluje. Viděl jsem několikrát, praví Living-

stone, že samec sám všechna mláďata ošetřoval a vodil; a tu dělal jako by kulhal, chtěje tak pozornost lidí klamati. Pokud mladé jsou příliš maličké a nemohou ryhleji utéci, sedají ani se nehýbajíce; když ale dosáhly velikost slepice, umějí běhati s rychlostí nepochopitelnou. Nemůže se říci, že by mezi pštrosy panovalo mnohoženství, ačkoliv se tak někdy býti zdá.

Darvin líčí jihoamerického pštrosa velmi obšírně a mluví také o způsobu líhnutí. Samec, praví, jest větší nežli samice, tmavější a má tlustou hlavu; vydává zvláštní, velmi hluboký a předce síčící zvuk. V září a říjnu bylo široko daleko množství pštrosích vajec roztroušeno; buď jednotlivých, které se u Špánělů huachos nazývají (lesetta Bečuanů) aneb v mělkých důlcích, které tvoří hnízdo. Darwin ohledal čtyry hnízda; tři obsahovala po 22, čtvrté 27 vajec. V jednom dni našel 64 vajec, z nichž 44 ve dvou hnízdech, ostatní byly co huachos roztroušeny.

V zemi samé tvrdí se, a jest to nepochybně pravda, že jen samec na vejcích sedá a nějaký čas mladé vodí. Leží pevně na vejcích a nepustí je, i když někdo přijíždí. Několik samic klade vejce do jednoho hnízda. Od očitých svědků slyšel Darwin, že za jeden den pět samic přišlo k jednomu hnízdu. Tato podivná okolnost vysvětluje se sama. V takovém hnízdě bývá 20 až 40, někdy i 50 vajec. Přírodopysce Azara tvrdí docela, že jich bývá 70 i 80. Samice klade mnoho vajec ale v určité lhůtě, která u skroceně samic Azarovy obnášela tři dni. Kdyby tedy samice chtěla jen své vlastní vejce vyseděti, byly by první dávno zkaženy, nežli by poslední do hnízda přišlo. Jinak ale ta věc vypadá, když více slepic své vejce svěří hnízdu jednomu. Darwin myslí, že počet vajec v každém hnízdě obnáší právě tolik, kolik slepice v průměru snese, a z toho soudí, že

není více samic nežli hnízd. Samec musí sedění obstarávati v tu dobu, když samice nemůže na vejcích seděti, poněvadž musí ještě vejce snášeti. Časté nalezání huachů se taktéž dá vysvětliti; mnohé slepice nemohou se snad shodnouti k účelu společnému a naleztí kohouta, který by se k vysedění uvolil.

Africký pštros snadno se dá skrotiti, ale není k nížadnému užitku. Před několika lety byl učiněn v Pařížských listech návrh, aby se toto žravé zvíře do Francouzsko přesídlilo, poněvadž by jeho pírí a vejce byly velmi užitečné. Jest podivno, že zde a onde návrh tento upřímně se bral. Ostatně jest v pštrosím vejci velká síla životní. Livingstone měl takové vejce přes tři měsíce ve svém pokoji při teple asi 60° F.; a když se pak náhodou rozbilo, nalezeno v něm z části vyvinuté mladé, které se bývalo. Křováci čili Sábové (Bushmanové, prabydlitelé jižní Afriky k Hotentotům přínaležející) nedotýkají se nížadného vejce v hnízdě, ano zahlazují stopy své, když se náhodou k hnízdu byli přiblížili. Vejce pštrosa mají silnou, nepříjemnou vůni a člověk je jí jenom tenkrát, když dlouhým pobytem v poušti přestal býti vybíravým v jídle. Pštros jí lusky a semeno luštěnin a listí rozličných rostlin; tyto bývají často tvrdé a suché a proto pohlcuje mnoho obláskového kamene, aby je strávil. Také bambolinami a cibulovými rostlinami nepohrdá a občerstvující šťávnatý meloun jest mu vždy vítaný. P. Václav Netherda*) vypravoval, že ochocný pštros, kterýž v Kahyře v klášteře po dvoře chodil, jednou tesařům, když tam něco pracovali a poodešli všechny železné hřebíky až na několik málo, při kterých ho ještě zastihli, zpolykal, aniž by mu

*) Z řádu františkanského kněz, rodem ze Slavkova, jenž mnoho let v Kahyře a v Alexandrii co kvardian strávil a roku 1866 rodiště své navštívil opět do Kahyry se odebral.

byly co uškodily. Křováci (Buschmanni) musejí často na míli cesty po bříše se plaziti, aby se k pštrosu přiblížili, jsou to ale naskrze obratní střelci, tak že mnoho pštrosů pobijí, a mnohopér nashromáždí, jichž zvíře málo na sobě má takových, jaké se v obchodu požadují. Pěří pštrosa výborně se hodí k ponebí pouště Kalabari, jelikož tělo zastíňuje, při tom ale průvanu volný poskytuje přístup. —

Pštros zbuzoval od dávna pozornost cestujících, a též Švéd Karel Jan Andersson bedlivě ho pozoroval, a zajímavě život jeho popsal; zdá se ale, že posud o některých věcech nepanuje jedno mínění. Takž praví tento cestující, neshoduje se poněkud s Livingstonem a Darwinem, mimo jiné: „Čas líhnutí nezdá se býti určitý, neboť jsem mezi červnem a říjnem v každém měsíci hnízda nalezal. Praví se, že každá samice klade 12 až 16 vajec a všechny do jednoho hnízda. Samice i samci líhnou; vejce ale v hnízdě neleží, no brž stojí přímo, aby se jich co nejvíce směstnalo. Pták počne líhnouti, jakmile je asi tucet vajec v hnízdě a posadí se vždy tak, že nohy široce roztažené ku předu klade. Vidí-li přícházeti člověka, neuteče, ale natáhne krk na zem a skrčí se, poněvadž nepochybně myslí, že ho tak nikdo nespatří. Také čas líhnutí zdá se býti neurčitý, v průměru ale obnáší asi osm a čtyřicet dní. Praví se, že mezi tím jedna i více samic líhnou, zbytečné vejce se ale uloží podle hnízda, a mají mladým sloužiti za potravu. Je-li tomu skutečně tak, vidíme v tom opět podivuhodný důkaz prozřetelnosti přírodě Bohem vytknuté; neboť by kůřata tvrdou potravu, jaké poušť poskytuje, jen s tíží mohla strávit. Všeobecně rozšířené mínění, že pštros své vejce na slunci vylíhnouti nechává, povstalo nepochybně z toho, poněvadž se pozorovalo, že právě v nejparnějších počasí někdy od hnízda odchází, hledaje potravu. Někteří po-

cestní tvrdí, že se nikdy více na vejce nevrací, když se jich lidská ruka dotkla, ano, že své hnízdo zruší, když kolem něho někdo šel. O tom nemohu podati nižádnou zprávu, zdá se mi ale jisto býti, že vejce opustí, když se jich někdo dotknul.“

Někteří cestovatelé, na př. Thunberg a Barrov praví, že se někdy v pštrosích vejcích nalezají malé, ploché aneb velmi tvrdé kameny. Barrov nalezl v jednom vejci dvauáct v jiném devět takových kamínků z více hrachu neb bobu.

Ze všech v hnízdě ležících vajec nikdy se nevylihne více než 30 neb 35 mladých. Mladé vesele pak těkají a jdou s kvočnou; od přírody výborně jsou vypraveny. Pepřová a solní barva výborně se hodí k písku a kamení roviny, tak že tato zvířátka jen s těžší lze rozeznati. Nemají na sobě ani prach, ani pěří, ale jakési štětiny, které je chrání před kamínky a rostlinami, mezi nimiž se musejí pohybovati. Maso mladých dobře chutná, starých ale jest špatné a hrubé jako zebrové. U židů považováno za nečisté, a Arabové podnes je zavrhuji.

Kdežto Livingstone chuť pštrosích vajec líčí co odpornou, praví Andersson, jenž se také odvolati může na vlastní zkušenost, že ji domácí i cestovatelé velice vychvalují. Ostatně obsahuje jedno pštrosí vejce, jež obyčejně dvě až tři libry váží, tolik, co čtyry a dvacet vajec slepičích. A předce se dost často stává, že Afričan k večerí dvě pštrosí vejce slupne. Také se z nich připravuje „púštní svítek“ způsobem následujícím: Černoch ze země Damarův učiní na jednom konci díru do vejce, dal do něho pepře, soli atd., a tak dlouho jím vrtěl až bilek a žloutek se smísily, zacpal díru a položil pak vejce do žhavého popele.

Dospělý pštros jest sedm až osm stěvíců (stop) vysoký, ano někdy ještě větší; váží přes dva i tři centy, někdy docela, jak se tvrdí,

třicet kamenů, tedy přes čtyry sta liber. Dosáhne nepochybně stáří dvaceti i třiceti let. Že křik jeho má velikou podobnost se řvaním lva, výslovně Andersson potvrzuje, tento ale praví, s Livingstonem neso- uhlase, že křičívá také v noci a nikoliv pouze z rána. Holandští osadníci roztloukají šlupky pštrosích vajec na prášek a dávají ho koním co lék, jenž prý zabraňuje řezavku. V Kapském městě stojí libra pér dvě až dvanáct guinei*), dle potřeby a jakosti. Na libru jde sedmdesát i devadesát pér. V páření vládí je pštros po zemi a mnohé pokazí; nejlepší čas je sbíratí jsou

měsíce marc a ápril (březen a duben) Damarové a Bečuanové z nich připravují rozkošné šlunečníky. Pštros jest jak známo velmi plachý, předce se ale někdy přiblíží k obydlím a v polích veliké škody činí. V zajetí jest zvíře pokojné a smutné, ano často i zlomyslné, ale na svobodě jest tím čilejší a velmi plachý a hbitý. Žije se svými v hejnech až po padesáti kusech, nikdy ale s jinými ptáky, kdežto ho často vidati lze se zebrou, (gnu čili pakoněm**) a sajhami (antilopami). Posud nepodařilo se, aby v zajetí lhnul, ačkoliv někdy vejce nese. —

František Sušil,

první starosta Dědictví ss. Cyrilla a Metoda.***)

I.

„Sušil umřel!“ zavznělo bleskorychle četnými telegramy dne 31. května 1868 po širých vlastech slovanských a zvěst ta jako břemová rána omráčila všechny, kteří neso- uce se úctou a láskou ku zvěč- nělému ji zaslechli, blahou se koji- vše nadějí, že Sušil užívaje lékův pod svatým Hostýnem, ještě dlouho církvi a národu zachován bude.

Konáme jenom svou povinnost, když členům Dědictví ss. Cyrilla a Metoda, jehož Sušil prvním staro- stou byl, předkládáme stručný ži- votopis jeho a činíme to s tím větší ochotou, an zvěčnělý starosta byl nejvyšší chloubou naší.

František Sušil narodil se dne 14. června 1804 v Novém Rousínově (blíže Brna). Rodičové jeho velmi počestní a bohabojní měli tam ho- spodus polním hospodářstvím, přísně vychovávající jediného syna a jedi-

nou dceru, kteří jim byli na živě zůstali. Záhy jevil syn František neobyčejné vlohy duchovní a jak mile se čísti naučil, ukazoval takou vědodochtivost, že hned každou knížku, která mu před oči přišla, horlivě pročítal. Tato vědodochtivost, která knihy téměř pohlcuje, spro- vázela jej napotom po celý život a neopustila ho ani v poslední ne- moci. Už tato neobyčejná vědo- chtivost prozrazovala též neobyčej- ného badavého ducha, kterýž ne- přestává na několika capartech vědy a jejím povrchu, nébrž ku širému objemu a hloubce její prohlídá.

Otec jeho byl biblař a pilný čítatel českých listů, kteréž tenkrát,

*) Guinea (vyslov. ghinni) platí 6½ to- larů čili 9 zl. 75 kr. r. č., nyní se už nerazí.

**) Pakůň čili gnu jest jako z více zvířat složená potvora, hlavu má volskou, tělo i ocas koňský, nohy jelení; na krku má hřívu. Jest zvířecí osla, divoký, zuřivý; žije v jižní Africe; má chut- nější maso nežli hovězí, a protož tam- nější lovci silně na něj chodí, ač honba nebývá bez nebezpečností; neboť ra- něn jsa pouští se zuřivě za lovcem.

***) Viz obrázek na str. 164.

ovšem ve skrovničkém počtu, vycházely. Když se synáček naučil čísti, vyhledával mu otec z písma svatého kapitolky a místa, která jednají o povinnostech dětí k rodičům; i říkával k němu. „Synu můj, přečti nám tato slova a vlož si je sám hluboko v srdce!“ Už tenkrát budila se v synovi láska k bibli, v nížto rád čítával netuše, že to vlastně onen živel života, v němžto co muž se nejvíce pohybovatí bude, poněvadž právě v tomto

oboru prozřetelnost Božská jemu zvláštní a velikou úlohou vytknula. Už tenkrát naznačoval Bůh jeho láskou k bibli budoucí jeho povolání. —

Veliká láska jeho ke knihám a neobyčejná chápavost nezůstavila v srdci otcově žádné pochybnosti o jeho povolání ke studiu. Odbyv domácí školy František byl od svého duchovního strýce Pospíšila, kaplana Slavkovského a později faráře Újezského, soukromě cvičen

František Sušil,

první starosta Dědictví ss. Cyrilla a Metoda.

v latině a v ostatních předmětech prvních tří latinských škol a do-
svědčiv při zkoušce výtečný pokrok
vřaděn jest v Kroměříži do počtu
veřejných žákův čtvrté třídy, kte-
rouž jakož i následující dvě, pátou
a šestou na témž gymnasiu s vý-
tečným prospěchem prodělal. Už
zde obrácen naň od spolužákův
zvláštní zřetel pro jeho znalost če-
ského jazyka, jemuž se tehdaž ve
školách latinských a vyšších nikde
nevyučovalo. Kterýkoli ze spolu-
žákův něco českého napsal, žádal
Sušila, aby mu to opravil; i jiní
výše postavení chtěje něco správně
na češtinu přeložiti, utíkali se k
němu co znalci. Už tenkrát měl
Sušil úplné a jasné vědomí, že jest
národem Slovan a sice český Slo-
van, ačkoli na Moravě nejen v lidu
našem českoslovanském, nébrž i v
samých českoslovanských osvícen-
cích v tomto ohledu čirá tma pano-
vala. Vědomí tohoto jasného a úpl-
ného nabyl přečtením předmluvy
ke slovníku Tomsovu, v níž se vy-
kládá, jak veliký jest národ slo-
vanský ze mnohých větví (české,
polské, ruské, srbské a chorvatské,
slovinské a bulharské) složený, že
totiž počtem svým 80milionovým
převyšuje všechny národy země a
že od Boha k velikým věcem jest
povolán, kteréž i skutečně provede,
bude-li sobě vědom veliké a vzne-
šené úlohy své. Slova tato byla
jako jiskra do mladistvé duše vho-
zená, která se v ní v plamen mo-
hútné nadšenosti pro tuto myšlenku
rozhořela.

Prodělávaje studie filosofické
v Brně v r. 1822 a 1823 seznámil
se s piaristou Dominikem Kynským,
bývalým professorem řečtiny a děje-
pisu obecného, kterýž co básník a
spisovatel český tehdaž už na slovo
vzat byl. Jím Sušil ve směru svém
se utužil a jako tento z latinského,
řeckého, francouzského i vlaského
jazyka překládal básně a jiné ne-
veršované články a spisy, aby jimi
obohatil literaturu naši, tak snažil

se i Sušil osvojiti si znalost nejenom
latiny a řečtiny, kterou už prvé u
veliké míře měl, nébrž i novějších
jazyků evropských, totiž franciny,
vlaštiny a angličiny, aby z boha-
tých literatur (písemnictví) i těchto
národů ve prospěch národa česko-
slovanského těžiti mohl. Německou
literaturu, která se i ve školách
přednášela, už prvé znal a ke všem
novým výtečnějším spisům němec-
kým pilně zřetel svůj obracel. I špa-
nělskou a portugalskou literaturu
snažil se aspoň dobrými překlady
německými poznati.

Tento literární a spolu národní
směr chránil Sušila od všelikého
poblouzení mravního. Nebo když
jiní spolužáci jeho shánějce se po
rozkoších tělesných seděli při žbán-
cích piva a hojně popíjeli, aneb
vilným duchem vedeni za ženštinami
pádili, sedával Sušil u knihy a čer-
pal odtud jiné, vyšší a trvalé i ne-
pokalené rozkoše, rozkoše duchovní.
Tento literární a spolu národní
směr byl také příčinou, že po šta-
tně odbytých studiích filosofických
se rozhodnul pro stav duchovní.
Nepudila ho k tomu žádná nouze
(byltě jediný syn dosti zámožných
rodičů), nébrž vedla ho k tomu
dvojitá láska, láska k církvi a láska
k národu. Věděl, že obzvláště co
kněz národu svému prospěti může,
jelikož tenkrát všichni osvícenci
světští na Moravě (kromě dvou:
Josefa Heřmana Galaše, lékaře v
Hranicích a Fr. Štěpničky, kame-
ralního rady v Brně) národa našeho
se stranili a jen několik kněží z Čech
na Moravu přibylých s moravskými
kněžími Stachem a Fryčajem si ná-
roda našeho všímalo a k jeho du-
chovním potřebám prohlížalo.

Vstoupiv do škol bohoslov-
ných zamiloval sobě pod výborným
professorem bývalým prelatem Nap-
pem východní jazyky: hebrejský,
chaldejský, syrský a arabský, z
nichžto obzvláště hebrejský po celý
život velice miloval a nikdy pěstov-
vati nepřestal. Jelikož písmo sv.

nového zákona psáno původně v jazyku řeckém (vyjma evang. Matouše, jehož však původný text hebrejský se nás nedochoval), miloval Sušil také obzvláště jazyk řecký a ku dokonalému poznání jeho velmi rád čítával starou literaturu řeckou. I s latinskou literaturou se rád zabýval a už co posluchač bobosloví pokusil se o převod některých kusů básnických z této literatury na jazyk českoslovanský, které překlady také uveřejněny jsou ve vědeckém tehdejší vycházejícím časopisu „Kroku.“ Tím poprvé vystoupil Sušil u veřejnosti co spisovatel český a obrátil na sebe zřetel slovanského světa. Psal mimo to také do Dennice (1825), do Poutníka Slovanského (1826) a do Mus. Čas. (1833).

II.

L. 1827 po šťastně dokončených studiích boboslovných v Brně vysvěcen byv na knězství poslán jest co kaplan na štaci dvojjazyčnou, do Olbramovic, kde si brzo získal lásku obojí strany národní, slovanské i německé. I zde neopominul nic ze dřívějších studií svých anobrž přidal studia nová, probíraje pilně veleobšírnou historii Ritterovu o všech soustavách filosofů, kteřížkoli kdy na světě žili, i blahoslavlil později, když co professor svatého Pavla vykládati měl, sama sebe, že se čtením historie té sám ve filosofii velmi vzdělal a tím se uschoptil, ponořiti se v hlubiny moudrosti a osvícenosti sv. apoštola Pavla. Spolu čítával pilně církevní časopisy, které tehdejší v Němcích vycházely, a čerpal z nich veždy nové nadšení pro Christa a svatou církev jeho.

Tenkráté pracoval jemu po boku ctih. kněz Tom. Procházka, který posléz co kaplan v Ivančicích l. 1859 zemřel. Tohoto získal Sušil pro svůj dvojitý směr, církevní a národní a vzdělal ho v řeči naší českoslovanské tou měrou, že Tomáš Procházka nejenom pěkné básně skládal, které na mnoze

v Hlasu Brněnském uveřejněny byly, nýbrž i větší dílo pro Dědictví ss. Cyrilla a Metoda sepsati a r. 1853 tiskem vydati mohl, totiž „Putování Christa Pána po svaté zemi se stručným popisem jejím.“ Celé dílo to nejprve Sušil přečetl a byl Tomáši Procházkovi při něm ve všem raden a pomocen.

Tentýž ctihodný kněz, s nímž Sušila po celý život páska přátelské lásky spojovala, byl příčinou, že Sušil, ač vysoce učený avšak velmi skromný a nesmělý, se roku 1835 odhodlal závoditi o nabytí professorství biblických studií nového zákona v Brně. I podnikl zkoušku tu s tak výtečným a skvělým výsledkem, že pro učenost při ní projevenou byl obdivován nejen od profesorův university Olomoucké nýbrž i od profesorů vysokých škol Vídenských, jimž písemná práce jeho ku posouzení předložena. Uváděl v ní z paměti doklady ze spisovatelův řeckých (Platona), anglických, francouzských, německých ba i z arabštiny, kterouž byl právě před tím pěstoval. I při zkoušce ústně přednášel latincky profesorům něco, čehož oni nikdy ještě nebyli slyšeli, totiž o slovanských překladech písma sv., počínaje od staroslovanského biblického překladu sv. Cyrilla; nebo už i v těchto věcech byl Sušil zvláštní studia filologická či jazykozpytná prodělal.

Přes to vše, ač všecky své soupeře nesmírně překonal, přece nedoufal, že úřadu professorského dosáhne. Nebo nedlouho před rozhodnutím této věci byla jedna písemná práce jeho, jaké se tehdejší mladšímu duchovenstvu každoročně ukládaly, od krátkozrakého pozuzovatele za kacířskou prohlášena a on sám při svých kázáních pod dohlídku postaven. Na štěstí dal sobě biskup, výtečný Ant. Gindel, nejenom tuto domněle závadnou práci, nýbrž i ony výtečné zkušební práce Sušilovy předložiti a pročet je bedlivým, skoumavým okem netoliko nic

neshledal v nich závaďného, kacírského, alebrž obdivoval se v nich neobyčejné učenosti katolického kněze na venkově dlicího. I nerozpakoval se déle a jmenoval dne 20. února 1837 Sušila skutečným professorem biblického bohosloví nového zákona. V tomto úřadě setrval zvěčnělý až do své smrti, tedy 31 let. Většina tudýž duchovenstva biskupství Brněnského studovala pod ním, on jí byl učitelem, rádcem a vůdcem. Bohonadšenost, která planula v prsou jeho, zvláště když vykládal sv. Jana aneb sv. Pavla, kteří jeho nejhlavnějšími miláčky byli, bohonadšenost tato a v ní obsažená vroucí láska ku Christu a církvi přelívala se mocným a vřelým tokem také do mladistvých prsou žákův duchovenských a z nich proudily a vylévaly se toky ty zase na lid, jež žáci ti vysvěcení byvše na kněžství, vyučovali a vychovávali. Bohonadšenost tato tím více rozněcovala srdce jinošská, an učitel milovaný a na nejvýše ctěný vše slova svá také vlastním skutkem podporoval, jsa vzorem všeliké cnosti.

Vůbec známo bylo, že z rána záhy vstává a obětovav Bohu prvotiny dne v modlitbě hned ku práci duchovní zasedává a v ní až do večera s malou jen přestávkou pro snídání a oběd vytrvává. Mluvil-li tedy Sušil o pilnosti a vychvaloval-li pracovitost, měla slova velkou váhu, an je podporoval vlastním příkladem. Pravili jsme, že jenom dvakrát za den, totiž ráno a v poledne jídával; na večír zdržovával se, jak jsme po 18 let sami očitě pozorovali, ode všeho jídla. Po celý život pítal také jen vodu (vyjma několik kapek vína při hostinách slavnostních, ku kterým pozván byl a jichž se straniti nesměl.) Teprva ve dvou posledních letech, kde mu chuti k jídlu značně ubývalo, přimíchával vodě při obědě několik kapek vína. Mluvil-li tedy o střídmosti a střízlivosti, byla slova jeho tím závažnější, an každý věděl, že

také u věci této sám jest vzorem. Mluvě o střídmosti neopominul nikdy žáky duchovenské upozorniti na zlou povahu lidu našeho na Moravě, že se rád oddává hýřivosti a umí-li sobě vyděláti peníze, že neumí prostředkem spořivosti je také zachovati a rozmnožiti. I napomínal snažně žáky, aby budouce ve správě duchovní náš lid na tuto mornou blízu, která jej dusí, upozornili a jej z této duševné nemoci vyléčiti usilovali. Že lilium kněžské čistoty své úzkostlivě chrání, o tom každý věděl a nikdo, kdo jej blíže znal, o tom nepochybuje, že lilium to neporušené s sebou do hrobu vzal. Protož i slova jeho, kdykoli o cnosti této mluvil, dvojnásobně na váhu padala a tím větší důraz měla, an o cnosti této s velkým zápalem i mluvíval i psával a krásy její v básních oslavoval.

Miloval též skromnost a tichý, klidný život; protož i u veřejnosti nikdy nevystupoval a po hodnostech a vyznamenáních nikdy nebažil, anobrž jich se i obával. I měli jsme s ním velkou práci, abychom jej k tomu pohnuli, by přijal rytířský řád sv. Anny II. třídy, jež mu císař ruský při slavení jubilea tisíciletého trvání říše ruské l. 1863 udělil. Toliko dvoje vyznamenání jej velmi těšilo: předně, že l. 1865 jmenován jest od Vídenské university čestným doktorem, v čemž viděl poctu vědě vzdanou, a že před tím l. 1864 jmenován jest čestným kanovníkem vysoce důstojné královské kapitoly Brněnské, v čemž viděl blahosklonnou lásku svého nejd. p. biskupa, načemž mu vezdy mnoho záleželo.

III.

Největší pak ozdobou bohoslovných škol Brněnských byl Sušil proto že vynikal nade všechno duchovenstvo československé svou literárníou či spisovatelskou činností. V ní zračí se provedena vznešena ona myšlénka, která co řídící hvězda

po celý život jej vedla a všechny ostatní myšlenky, city, tužby a úkony jeho ovládala, láska totiž k církvi a k vlasti čili k národu. To Sušil sám byl velmi krásně vyřknul ve slovích:

Dvě krásce spanilých duše mé ovládnou
stánek,

Zemská jedna, druhá s výšiny pošla
nebes.

Církev a vlast ty v mojích milují se
stersky se nádrech,

Každá půl, každá má moje srdce celé.

Co se týče spisovatelské činnosti jeho bohoslovné, ta se nejprve zračí ve vydání „spisův svatých otcův apoštolských“ jež obšírným úvodem a potřebnými výklady opatřené poprvé 1837, po druhé l. 1849 vydal a v poslední době podle nového řeckého rukopisu od Tišendorfa nalezeného přepracoval a ku třetímu vydání připravil. Dále se zračí tato bohoslovná spisovatelská činnost v překladu sv. Justina s obšírným úvodem a s potřebnými výklady, kteroužto práci už od dávných let v rukopisu choval a po sobě zůstavil. Nejvíce a nejskvěleji však ozračuje se činnost jeho v obšírných výkladech celého písma svatého nového zákona, z kterýchžto prací čtyry evangelia už tiskem vyšla a sice nákladem Dědictví sv. Prokopa v Praze. Ostatní části v rukopisu připravené vydají se týmž Dědictvím později. Jest to práce na nejvyšší dokonalá a přetučnělý výplod třicetileté píle, jakýmž žádný kmen slovanský, ba ani francouzští a vlastí bohoslovci se vykážati nemohou. Jsou zde v jedno snešeny všechny myšlenky, které Bohem osvícení veleduchové všech století křesťanských o těch neb oněch místech písma svatého pronesli; jsou zde jako v jeden sklad snešeny všickni pokladové bohaté bohoslovné učenosti Sušilovy, vane zde občerstvivy a posvětný vánek Ducha svatého, kterýž jej samého ovíval a občerstvoval, plane zde vroucí láska ke Christu a církvi,

kterouž sám háral. Smělý vzlet básnický, živá a ušlechtilá básnická mluva, přehojnost jisker duchovních všude vyšlehujících, ryzá a svrchovaně vytříbena i zdokonalená řeč dodávají výkladům těm zvláštních půvabů. —

Do tohoto nikdy nevaďnoucího věnce zásluh o bohoslovné spisovatelství české přivil Sušil ještě jedno roztomilé kvítko, totiž překlad „hymnův církevních“ latinských i řeckých s udáním skladatele toho onoho hymnu a s četnými výklady jednotlivých veršů. Poprvé vydal perly tyto l. 1846. V druhém opraveném a rozmnoženém vydání vyšly jeho Hymny církevní l. 1859 v Brně. I tento překlad jest, jako všecka díla Sušilova, klassický t. j. výtečný a všeštranně dokonalý. — Mimo to psával též veledůležité články a klassické básně do Hlasu (církevního časopisu v Brně) a už r. 1827 také články do časopisu katolického duchovenstva v Praze. Mnoho let pořád po sobě běžících vykládal v Brněnské jednotě katolické životopisy sv. Otcův církevních a obsah jejich spisův. R. 1850 jsa spoluzakladatelem Dědictví ss. Cyrilla a Metoda v Brně a jednomyslně vyvolen byv za starostu toho spolku uvázal se také v práce pro Dědictví dotčené. Jmenovitě přeložil z řeckého Flavie Josefa o válce židovské, kterážto kniha ač od nekřesťana, totiž od žida původně psaná jest jako doplněk dějin biblických nového zákona, ana dosvědčuje, že všecko cožkoli Pán o zkáze Jerusalema se slzami byl předpověděl, do litery se vyplnilo.

Než dvě krásce spanilých ovládnulo stánek duše Sušilovy, jedna pošla s výšin nebes a druhá zemská. O jedné — nebeské totiž — už jsme mluvili. Zbývá nám tedy vypravovati ještě o krásce zemské čili o lásce jeho k vlasti a národu. Jako miláček jeho sv. Pavel, o němž veždy s nadšením mluvil, svůj národ miloval a pro něho hotov

byl i umřít, tak snažil se Sušil i v této lásce národní jemu se připodobniti a národ, z něhož pošel, pozvednouti a tudíž jemu všemožně prospěti. Za tou příčinou všecko ochotně svými penězi podporoval, cokoliv k osvětlení, vzdělání a k zvelebení národa našeho sloužilo, jmenovitě knihy a časopisy české dobrého druhu. Sám pak po třicet let chodil po Moravě ode vsi ke vsi, sbíraje duchovní květy národních písní, aby z nich uvil krásnou kytku podanou světu na obdiv a ku zvelebení národa svého a spolu aby básníkům a hudebníkům národním v písních těch ukázal základ, na němžby své vlastní básně a hudebné skladby budovali, aby básně a hudebniny ty skutečně národními nazvány býti mohly. I sebral písní těch spolu s nápěvy tak velikou hojnost (přes 18 set), že se sbírka ta l. 1860 úplně tiskem vyšla podobným sbírkám velikých národů dokonale vyrovnává, ba některé, kde žádných nápěvů zaznamenáno není, daleko převyšuje.*) Výtečnost sbírky této uznal i německý výtečník v hudbě Chrysander, redaktor hudebních novin v Mohuči, který dostav do rukou sbírku Sušilovu a proštudovav nápěvy tam zaznamenané i seznav, že v nápěvích těch pevný, určitý zákon panuje, neopominul zvláštním velmi pochlebným listem k Sušilovi se obrátiti a jemu svou nejvyšší chválu za toto zaznamenání vyjádřiti. Podobně pronesli se o sbírce té i jiní slavní mužové, kteří co znalci takových věcí umějí dílo tohoto druhu oceniti, vědouce jak veliké poklady pro národní básnictví a hudbu v takových sbírkách složeny jsou. Právě touto sbírkou oslavil Sušil předně svůj vlastní českomoravský národ před celým světem dokázav,

že to není národ surový a bezduchový, kterýž tak pěkné a tak četné písně má, nébrž že jest to národ jemný, čilý a od Boha duchovně velmi nadaný. Za druhé nabyt Sušil sám sbírkou tou slavného jména po celém světě; nebo sbírku písní moravských najdeš netoliko v Moravě a v Čechách a v celém Rakousku, nébrž i daleko za hranicemi, najdeš ji v Berlíně, Štokholmě, Kodani, Petrohradě, Moskvě, Charkově i Kazani, najdeš ji v Mohuči, Mnichově, v Římě, ba i v samé Americe. Sbírká ta zůstane nevyváženým pramenem pro národní básníře i pro národní hudebníky. Spolu zrcadlí se v ní celá duševná povaha našeho českomoravského lidu, jeho jemnost, jeho bodrost a žertovnost, jeho dobroserdečnost a bezelstnost, jeho dumavost a zbožnost. Tolikéž podává se nám v ní věrný obraz národních zvykův a národního na svět nazírání, tak že i v tomto ohledu jsou písně ty bedlivému skoumateli zvykův a mravův jednotlivých národů hojným, skoro nevyčerpatelným zdrojem.

Kdyby Sušil jenom toto jediné — totiž sbírku národních písní moravských — byl provedl, už by byl sám sobě věnec nehynoucí slávy uvil; nebo u všech národů vzdělaných klade se na takové sbírky veliká váha a sbíratelům veliká se přičítá zásluha; nebo sbírka taková, při níž i nápěvy se zaznamenávají, potkává se v životě s velikými nesnázemi. Jest už velmi těžko lidí po práci na poledne anebo na večír sehnati a je k tomu přimět, aby zpívali; jedni se tomu smějí, jiní tomu bázlivě utíkají a jsoutě i tak nazvaní osvícenci, kteří tomu ve své krátkozrakosti všemožné překážky kladou, lid od toho zdržujíce. S takovými nesnázemi a překážkami potkával se na cestách i Sušil; nejenom že snášel všechny obtíže cest drsatných, nepohodlí lůžka a špatného bytu, nejenom že po celý den

*) První malou sbírku národních písní moravských vydal Sušil už r. 1835, druhá následovala l. 1840. Velká pak sbírka všech národních písní Moravských vyšla v rocích 1853—1860.

zůstával bez jídla, nébrž kladený mu často překážky v tom se strany, s které se toho nejméně nadál, se strany zdánlivě rozumných a pro dobro horlivých, ve skutku však velmi obmezených duchů, kteří pochopiti nemohli proč Sušil s takovými věcmi se zabývá, nazývajíce to daremnostmi. Ale jednažena v Moravičanech (matka horlivého kněze) náramně Sušila potešila, an proti takovym krátkozrakým čest jeho hájila řkouc: „On chce tím národ náš oslaviti.“ A on ho skutečně sbírkou svou oslavil i zasluguje, aby národ jemu to splácel, oslavujíc též památku jeho. On dokázal, že nosí národ v srdci, necht národ i jej v srdci nosí.

Na základě národních písní Moravských počal milovaný žák jeho ctih. Pavel Křížkovský budovati hudebné skladby své a uvil sobě mistrovskými výplody svými, v nichž ve všech zaznívá duch národních písní moravských, nevadnoucí věnec slávy. Ku podobné slávě hudebnické jest dotčenými písněmi široké a prostranné pole otevřeno všem umělcům, kteří dovedou jako Křížkovský z tohoto pramene těžiti. Sušil sice sám neskladal hudebniny, ale byl výborný znatel hudby, anižby bez hudebních znalostí byl dovedl nápěvy zaznamenati.

Za to však skládal Sušil na základě národních písní Moravských své vlastní básně, které jednak dýchají duchem národa českoslovanského, jednak duchem nejvroucnější lásky k Bohu a církvi. Už roku 1847 vydal první sbírku svých básní, druhá jeho sbírka vyšla pod jmenem: „Růže a trní“ l. 1851, třetí pod názvem: „Sebrané básně roku 1862.“ Od toho času nepřestal Sušil básniti a i národní písně vyhledávati, a protož se nalézají v rukopisech jeho ještě básně nové v tak velikém počtu, že utvoří samy o sobě dosti valnou sbírku

novou.*) Z národních písní nenalezl už Sušil po vydané velké sbírce své l. 1860 mnoho nového mezi lidem moravským. Mnoho vlastních básní Sušilových nalezá se též v kalendáři „Moravanu“, kde také r. 1856 poprvé vytištěna jeho „Krátká prosodie česká“, která později r. 1861 sama o sobě obšírněji vyšla. Znamenaje, jak mnozí spisovatelé novější nemotorně překládají do češtiny staré klassiky řecké i latinské a stydět se za tu chválu, kterou vzdávali titěž spisovatelé jeho prvotinným pracem v témže oboru, pustil se v přepracování svých starých překladů a přičinil ještě překladů jiných částí ze starých klassiků řeckých, i vydal to vše l. 1861 v Brně pod názvem „Anthologie z Ovidia, Katulla, Propertia a Muséa.“ Překlad tento klassikův řeckých a latinských jest až posavád vedle překladů Vinařického nepřevyšeny v naší českoslovanské slovesnosti. Dokázalť jím Sušil (a o to mu při tom hlavně běželo), že v naší řeči zaznívá tentýž blahozvuk a tatěž lahodná hudba jako v řečtině a latině, umí-li jen spisovatel úplně jazykem naším vládnouti. Vyhledával a bránil tedy Sušil tímto dílem nejvíce čest národní, sám pak bledně o sobě dověděl, jak veliké ba obdivuhodné má vědomosti filologické či jazykoslovné. —

Při této veliké činnosti spisovatelské pamatoval též veždy na podporování spolků církevních, dobročinných, vědeckých, uměleckých i národních, načež každého roku mnoho peněz obětoval, jako na př. na jednotu katolickou, na seminář pacholecký, na sv. Otce, na pohřební spolek chudiny Brněnské, na spolek dobročinných paní v Brně, na ochranovnu pro zanedbalou mládež, na historickou sekci, na spolek hudebný, na slovansko-čtenářský •

*) Vydou nákaldem kněhkupectví Koberova v Praze v tak nazvané: „Národní bibliotéce.“

spolek v Brně; a kdykoli se jednalo o podporování nějaké dobré věci neb národního podniku, veždy svou štědrnou podporou se tomu propůjčoval. Ač k dobročinným spolkům každoročně hojně příspěvky dával, přece ještě i jednotlivým chudým, který každý měsíc k němu se utíkal, se dobrotivým a štědrým býti prokazoval. Když německý otec četné rodiny, kterýž býval přednostou německého katolického spolku, náhle oslepl a sám svou rodinu živiti nemohl, poslal mu Sušil hned padesát zlatých a také v následujících letech jej podporovati neopominul.

Za všechny tyto přčetné a nevšední zásluhy byl r. 1848 jmenován čestným, l. 1862 skutečným radou konsistorním a l. 1864 čestným kanovníkem vysoce důstojné král. kapitoly Brněnské. Že za své literární zásluhy v bobosloví l. 1865 byl jmenován čestným doktorem vysokých škol Vídeňských a za své československé práce že obdarován byl řádem rytířským sv. Anny II. třídy od císaře ruského, už jsme dříve podotkli.

Samé pak velebné duchovenstvo, obzvláště bývalí žáci jeho projevili mu l. 1862 když už 25 let professorem byl, svou úctu, vděčnost a oddanost tím, že mu co výraz těchto citů podali spolu s blahopřáním drahocenný kalich, ježž on r. 1863 při slavnosti jubilejné daroval svatyni Velehradské.

IV.

Na začátku března tohoto roku (1868) počal churavěti a churavost tato znamenitě rostla, tak že nemohl více školu navštívit a ponejvíce na lůžko upoután byl. I tušil konec života svého a záhy napsal sám vlastnoručně svou poslední vůli cili svou závěť, v níž heslo jeho: „církev a vlast — ty v mojich milujš sestersky se řádrech“ se věrně obráží; nebo učinil zde odkazy pro pokoj duše své svatými mšemi, pro svatého otce, pro dědictví sv. Pro-

kopa, pro chrám a chudé v Novém Rousínově, pro chudé Brněnské, pro ústavy slepých a hluchoněmých v Brně, pro matici moravskou, pro československé gymnasium v Brně, jemuž mimo peníze i svou četnou, vzácnými spisy opatřenou slovenskou biblioteku doporučil; ostatní bohatou biblioteku daroval klášteru ctih. oo. Minoritů v Brně, na něž i jiným ještě odkazem peněžným pamatoval.

Jelikož se domníváno dle úsudku lékařova, že strádá neduhem plicným (tuberkulemi), jemuž žincice Bystrická pod Hostýnem hojivým lékem bývá, svítal jakýsi paprsek naděje, že i Sušil se tamo pozdraví. Nemoc jeho se sice skoro každým dnem bohužel horšila, ale příznivý čas, jakýž v letošním květnu pro takové neduživce nastal, podával naději, že Sušil se brzo bude moci do Bystrice Hostýnské odebrati a tam se zase zotaví. Na toto odcestování do Bystrice, které se skutečně dne 19. května stalo, se Sušil srdečně těšil, an Hostýn velice miloval, k němu na všech procházkách na horách kolem Brna strmicích vzíral a v přčetných básních jej opěvoval. Kdykoli spisatel těchto řádků co průvodčí jeho na procházkách s ním na horu u prachoven Brněnských přišel, zastavil se Sušil a ukazoval mu pokaždé v dálce ten bod, kde vyčnívá posvátný Hostýn, i říkával: Smekněte a pozdravte Matku Boží, „která tamo divy tvoří,“ (jak dí prastará píseň z Královského rukopisu).

Nemůžeme tuto nepodati aspoň dvě písně Sušilovy, které jsou jako prorocké tušení jeho, že zde cili vlastního života jeho. V písni „Hora svatobostýnská“ praví:

Horo, svatá horo,
Zelenej se skoro!
Propušt ze svých břehů
Již ten zástup sněhu.

Pláň již v milé kráse
Všady zelená se;
A ty sněhy chováš,
Či z nich perly snováš?

Nitro se mně ouží,
Vroucně k tobě touží.
Sprav se v oltář Bohu,
Ať jít k tobě mohu.

Láskou k tobě hořím,
V dáli se ti kořím,
Nechť již svého trudu
Na tvé hrudi zbudu.

Nepřijdu já prázdný,
Přinesu dar rázný,
Ozdobím tě kvítím,
Světlo tobě vznítím.

Budu v záři skvoucí
Zpívat písně vroucí,
Choť tvou budu chválit,
Pánu obět pálit.

Tvář svou budu shýbat,
Hruď tvou budu líbat,
Budu toužit matce,
Plakat budu sladce.

Horo, milá horo,
Rozkvěť se již skoro,
Ujemni svou drahu,
Ať smím k tvému prahu.

Ještě proročtěji o cíli života
Sušilova zní druhá píseň jeho nade-
psaná: „Pout moje“:

Každý tamto putuje
Kam ho mysl vede,
Duše moje libuje
Tam ty hory šedé,
Tam má mysl koná peuti,
Když jest jasna, když se rmoutí.

Ony hory vysoké
K nebi hlavy nesou,
Ale v úctě hluboké
Vidomě se třesou,
Oko jejich u pokoře
K jedné pořád hledí hoře.

Hostýne ty důstojný,
Tys tou svatou horou;
Na tobě vzduch úkojný
Pro hruď věje chorou.
V duchu denně chodím k tobě,
Tak ctím Pannu v každé době.

Jitřenka když vychází
O ruměnné záři,
Mysl má ji provází
S plápolavou tváří;
Neb kde vzchází zoře jasná,
Tamto vládne Panna spasná.

Když se běře k západu
Slunko svojí dráhou,
Chodím na ven k ochladu
Těšit se svou bláhou,
Na kopečku tamto sedím,
Na posvátný Hostýn hledím.

V blahém tedy pocitu
Duše moje splývá,
Vanot z rajských obytl
Mile na ni zívá,
Posel to, jež matka lásky
Posílává na obcházky.

O ty Panno přečistá
Matko na Hostýnu!
Nechť tvá láska uchystá
Byt mně ve svém stínu!
Nechť tam duši chorou kojím,
Až se láskou s Christem spojím.

Tušení toto i toužení, aby mu Matka Boží uchystala byt ve svém stínu na Hostýně a aby zde s Christem byl spojen, vyplnilo se záhy. Nebo ačkoli v prvních dnech, co na radu lékařovu do Hostýna stihl, aby se léčil žincí, se silnějším bytí cítil, tak že i mši svatou sloužit mohl, přece v následujících dnech, co skutečně žinčice užívati počal, zdravotný stav jeho hned se zhoršil tou měrou, že chuť k jídlu docela přestala a konečně i křeče se dostavily. V tomto stavu přijal, jak mile zase sebevědomí nabyl, ještě jednou svátosti, ale hned na to dostavily se křeče ty a svírání tak silně, že dne 31. května ráno o dvou hodinách životu jeho konec učinily. Umřel jak žil co dobrý křesťan, co pravý kněz katolický. Vypravuje se, že když v Bystřici pod Hostýnem nedlouho před prvními křečemi četl v Orlici tři nové zákony: manželský, mezináboženský a školní a viděl při nich podpis císařův, že se mu hned oči slzami zalily a že povzdychnul: „I toho jsem se ještě dočkati musel? Bože, kam to povede!“ Zračit se v této obavě Sušilově patrně horoucná láska k církvi, jejíž blaho mu nade všechno šlo; nebo v blahu církve viděl i blaho a spásu národa svého. Ač tak náramným obavám o církev za příčinou dotčených zákonův se neoddáváme, proto přece umíme vysoko ceniti Sušilovu lásku k církvi, kteráž se v oněch obavách tak jasně zaskvívá.

Sušil byl postavy dosti vysoké, kostí silných, těla ani tlustého

ani hubeného, chůze vážné, pleti bílé a velmi jemné, v tváři načervenalé, čela vysokého, hlavy v posledních letech ponejvíce lysé, v řeči skrovný či malomluvný a nikdy svou učenost na odiv nevystavující, obličej máterní ale přes to vše vlídný a v obcování laskavý, tak že přistupující k němu na rozpacích bývali, mají-li k němu přistoupiti více s výrazem úcty čili více s výrazem lásky. Patřilť on do počtu oněch řídkých a vzácných osobností, kteréž žádných nepřátel nemají.

Zvěst tato: „Sušil umřel!“ proletěla jako blesk veškeru Moravu i Čechy a poněkud i Slezsko, kde též četní údové Dědictví ss. Cyrilla a Metoda bydlejí. Všickni četní ctitelové jeho ronily slzy hluboké žalosti jako děti o svého zemřelého otce a dávali citům svým průchod jednak v žalozpěvích, jakéž rychle složili v. p. Jan Soukop, far. Doubravický, v. p. Fr. Valouch, far. Hostímský, p. prof. Vl. Štastný, pp. alumnové Brněnští a p. Josef Vurm, poštovský official, básník moravský, který jsa právě tehdaž v Bystřici pod Hostýnem četnými službami Sušilovi a jeho příbuzným se laskavě propůjčoval; jednak dávaly se city ty na jevo smutečnými službami Božími, jež se nad mrtvolou Sušilovou vykonávaly nejen v Bystřici pod Hostýnem, nýbrž i v rodišti zvěčnělého v Novém Rousínově, jakož i slavnostným průvodem a církevními obřady ve všech osadách, kudyž mrtvola Sušilova vedena byla do Brna, (jako v Hulíně, Kroměříži, Vyškově, Lulči a j.), tak že celá cesta ta pravé vítězoslávě se podobala. Na rakev zvěčnělce všady kladeny přčetné věnce. —

Na všcobecnou žádost četných v Brně ctitelův v Panu zesnulého dali totiž příbuzní Sušilovi mrtvolu jeho zaveztí do Brna, aby tam na městském hřbitově byla slavně pochována a zde aby mu postaven byl důstojný pomník, při němž by

se ctitelové jeho obročně při památce zemřelých scházeli a mládež studující spolu s nimi ku podobné činnosti se povzbuzovati mohla. Mrtvola dovezena dne 3. května do Brna a hned na to vykonán slavný pohřeb. Sám Jeho Exc. nej-důstojnější biskup Antonín Arnošt vykonával posvátné obřady, spřvázen jsa veškerou nejdušt. kapitolou svou.

Chrám ctih. oo. Minoritů, v němž se obřady smutečné nad mrtvolou vykonávaly, byl kněžstvem ze všech končin Moravy a lidem ze všech ostatních stavů přeplněn. Když obvyklé obřady církevní vykonány, zapěli bohoslovci velmi dojemně latinský sbor smutečný ke slovům písmá sv. k této příležitosti zvláště složený od d. p. Jana Chmelíčka. Na to vynesli bohoslovci co žáci zesnulého rakev z chrámu na vůz smutečný. V čele průvodu nesen kříž ověnčený, za ním kráčeli žáci českého gymnasia, na něž zvěčnělý laskavě odkazem pamatoval, se svým sborem professorským. Za těmito ubíral se zpěvácký spolek „Beseda Brněnská“ s praporem smutečně ozdobeným v čele. Pak následovala veliká řada knězův (jistě na 250) všech důstojností a téměř ze všech krajův Moravy. Nejprvé šli řeholníci Brněnští a za nimi brali se ostatní, většinou to bývalý žáci zesnulého. Mimo celou vysoce důstojnou kapitolu Brněnskou a professorský sbor bohoslovný pozorovati bylo vys. d. pp. preláty: Rajhradského a Starobrněnského, veled. p. kanovníka Mikulovského Kittnera, mnoho čestných pp. kanovníků, mezi nimi vd. p. Kandusa, spisovatele české: Klácela, Soukopa, vojenské kněze a téměř veškeré kněžstvo Brněnské. Na konci průvodu kněžského kráčel Jeho Exc. p. biskup s mitrou a pluvialem, jemuž veled. p. prelát Panschab assistoval. Pak následoval vůz s rakví, před nížto od alumna nesený řád a odznaky důstojnosti kněžské,

Okolo rakve hojně ověnčené kráčeli bohoslovci s rozžeuými pochodněmi; před nimi a za nimi po obou stranách větší části průvodu kráčelo přes 150 údů „Besedy“ a jiných pánů, kteří nesli smolnice.

Za rakví ubírali se nejbližší příbuzenci zesnulého, pak téměř nepřehledný průvod přátel a ctitelů zvěčného, mezi nimi vd. pp. kanovníci Vyšehradští: Vinařický a Štulc ve skvostných talárech s třírohými klobouky a odznaky, vysokorodí hrabata: Egbert Belcredi a Bedřich Sylva-Taroucca, (kterýž vlastně mezi kněžími kráčel), pak pp. poslancové zemští: Dr. Pražák, Dr. Helcelet a Ign. Vurm; dále právníci, lékaři, spisovatelé, úředníci, měšťané, důstojníci, téměř všichni údobé slov. čtenářského spolku, velečetní zástupcové Brněnských dělnických spolků, zvláště „Výpomocné pokladnice“ a „Svatopluka“, velečetné deputace venkovanův, které schvalně byly do Brna přibýly; vůbec zástupcové všech stavův a povolání. Průvod končila velká řada dám, které Sušila co vzorného kněze znávše vysoce ctily. Všude, kudy se ubíral průvod, stály nesčíslné davy lidstva. Před hřbitovem městským sňata rakev s vozu a bohoslovci nesli ji na ramenou ku hrobu, který se nachází na druhém hlavním oddílu hřbitova. S očima zarošenýma dívali jsme se do otevřeného hrobu muže, jehož slavná památka nikdy nevyhyne v národu našem. Když rakev spuštěna do hrobu a obřady církevní vykonány, zapěl slovansko-zpěvácký spolek „Beseda“ veledojímavý sbor smutečný od H. Vojáčka. Mezi tím rozdělovány básně od J. Soukopa a Vurma-Čejkovského mezi účastníky pohřbu, jemuž co do impesantnosti a účastenství jsme v Brně podobného ještě neviděli, a při jehož skončení jen jeden hlas se ozýval v srdcích veškerých: „Pokoř duši zvěčného a sláva památce jeho!“

Desátého června na to byly

ve chrámu ctih. oo. Minoritů slavnostné smutečné služby Boží vykonány veledůstojným p. prelátem Ferd. Panschabem a při pobočujících oltářích slouženy mše sv. od veledúst. p. kanovníka Aug. Kiovského, od veledúst. p. exprovinciala Bonaventury Zdury a od spisovatele těchto řádků. Konečně zpíván i žalozpěv od samého Sušila při úmrtí archiváře Bočka složený a od ctih. kněze Pavla Křížkovského mistrovsky v hudbu uvedený. Tentýž umělec řídil sám na kruchtě jak tento zpěv tak i ostatní smutečné zpěvy, protože i dojem jejich v srdcích četných shromážděných ctitelů Sušilových byl nesmírný a téměř nevýslovný. Smutečné tyto služby Boží za pokoj zemřelého našly ohlas v přečetných také na jiných místech v Moravě, v Čechách i ve Slezsku (od v. p. Lelka) odbývaných slavnostných rekviích. I nepochybujeme, že četní údobé našeho Cyrillo-Metodějského Dědictví neopominou zpomínati na modlitbách na svého prvního starostu, kterýž byl chloubou církve a přední ozdoubou národa našeho na Moravě, kterýž církvi vychoval množství výtečných kněží a bohatýrských obránců, národu pak osvěcených vůdců i statečných obhájců. Nepochybujeme, že při zpomínce na jméno jeho zazní i v jejich srdcích hlas vděčnosti řkoucí: „Pokoř duši Sušilově a sláva památce jeho!“

Já pak druh jeho, kterýž jsem po 18 let se blažil jeho přátelstvím a v něm ctil netoliko svého přítele, nébrž svého vůdce a otce, vzírám k výšinám nebes a ulevujíc návalu bolných citů v rozžalostěných prsou volám: Žijí, předrahý druhu můj, žijí ve slávě věčné! Napájej žiznivého ducha svého z nevyčerpatelných pramenův nejjasnější moudrosti Boží; kochej se s miláčkem svým sv. Janem ve spanilosti a nevýslovné kráse oslaveného Christa, k němuž jsi co k věčnému Slovu s okem orličím vzíral; pijí z číše

rajských rozkoší a ovlažuj prahnoucí duši svou potokem blaženosti, jenž se ustavičně ze tváře Boží na všechny vyvolence vylévá; ponoř se nyní bezmezně se sv. Pavlem v nevystihlé hlubiny moudrosti a lásky Christovy a vzlítej k jejím bezměrným výšinám. Vezmi palmu za všechny šťastně přestálé boje,

přijmiž korunu za všechny oběti zapíravosti, za svou diamantovou pilnost, za všechny své nad zlato skvělé cnosti, za nesčíslné práce své ke cti a chvále Boží. Já pak osiřelý ukájím zatím bol srdce svého útěšnou křesťanskou myšlénkou: „Maličko a uzříme se zase.“

Matěj Procházka.

Ze zahradnictví a polního hospodářství.

(Fr. P.)

Slepice kytajské, (chynenské, kochyn-chynské), asi před 20 roky prvně do Anglicka přenesené docházejí také po ostatních částkách Evropy co rok větší oblíbenosti, kterouž také úplně zaslужují. Slepice tyto nehrabou v zahradách, ani ve dvoře; ovšem ale sbírají všechny šlimáky a červíky co nejpilněji, tak že se kytajský kohout za opravdového zahradníka považovati může. Váha těla jeho 15, tělo slepice, (to se rozumí, že náležitě chované) 12 liber dosahuje; jedna slípka sedí i 3—4kráte do roka a při tom ještě na 70 vajec snese. Vejce mají pěkný žloutek a i povrchu škořápka jest zažloutlá. Kuřata čerstvo rostou a jsou masitější domácích.

Jahody pozdní. Nejprvnější ovoce roku jsou jak známo, jahody; avšak příjemné a vzácné ovoce toto zahradníci v kterékoli době teplé částky roku v zahradě dochovávají následujícím jednoduchým způsobem: Když bylina jahodová mládníky své na tolik vyhnala, že se květ otevřítí má, zahradník tato, ke květu přistojená stébélka asi ve vysokosti 2 palců od půdy odstříhne, ostatek ale práce přírodě zanechá. Za sedm asi týdnů jest škoda nůžkami opět nahrazena, čímž tedy zahradník jahody o sedm týdnů později obdrží. Podělením této práce na rozličné byliny může zahradník vždy čerstvé jahody prokázat.

K čemu jest pecka (kostka) ve střešní? Na to odpověděl roku 1857 německý, v Bilsku vycházející týdeník; jen že následky odpovědi opácným a nepříjemným způsobem na hlavu původcovu spadly. On totiž tvrdil, že pečlivá hospodyně ze sladkých střešů hrozinek nadělati může, jestliže pecky povylupuje a střešů usuší. Přišla doba střešňová a pečlivé hospodyně v Bilsku dělaly o závod hrozinky; ale co shledaly? Střešně pecek pozbavené uschly na černou, co brok tvrdou a co pelínek hořkou látku, tak že ani střešů ani žádoucích hrozinek nebylo. — Z čehož napotom vzaly naučení: Hrozinky se dělají z hroznů vřelých krajín; kdo ale chce sladké, suché střešně mítí, pecek (kostek) nevylupuj.

Kopřiva (urtica) jest rostlina každému dobře známá. A jak by nebyla, když ho už nejednou popálila; neboť ona celá i listy její jsou posety tuhými chlupy, štárou ostrou naplněnými, která pustí-li se do kůže, pálení působí. Ona má dvojí květ samčí a samičí; květ samčí má kalich čtyřlupený, v kláscích pohromadě stojící, květ pak samičí má kalich dvoulupený, v hlavičkách stojící. Jest pak dvojí, menší čili žahavka roste zvýší 1 1/2 střevice, větší pak roste do výšky 4 i 8 střeviců (stop). Obě rostou v rumu, při zděch, u plotů,

mezi křovím, též ve větším množství v lesech a na místech nevzdělaných. Někdy se nedají ani vyplemeniti. Avšak pro jejich důležitost a užitečnost měla by se jim větší péče vynaložiti, nežli posud se to stává, a měly by na místech, kde buď už rostou, a nebo na místech pro ně určených pěstovati a rozšiřovati. Sazení se děje buď semenem zasety do země zkyprné, nebo kořínkami asi na dva palce na dlouho nařezanými. Užitek pak dávají následující: Mladé pazousky z jara jsou dobré, když se na drobno rozkrají, do polívky, jedí se také jako špinát nebo salát, a jsou velmi chutné. Mladé žahavky rozsekané a s medem smíchané užívají se pro slabé plíce. Poodrostlé, dokud jsou mladé, bývají dobré na krmení housat, když se totiž rozsekají a zpočátku dokud housata jsou mladá s tvarem smíchají. Větší z jara, když jest zle ještě o zelenou pici, dávají se sečkou (řezankou) rozřezané a promíchané dobrou pící pro krávy, ještě krávy je rádi žerou a dobře po nich dojí. Také se mohou pařeně krávám dávat. Sušené dávají též zdravou pici dobytku. V lékařství se někdy žahavkou mrskají zkřepenělé (ztrnulé, zkřehlé) údy. Štávy z nich vytlačené a cukrem oslazené i semena roztláčeného užívá se co domácího léku proti rozličným chorobám, jako na př. každé 2 neb 3 hodiny lžice proti močení krve, otevřené zlaté žíle, proti kašlání krve, zásluchu, součotinám i žloutenici; též kořene ve vodě vařeného užívá se proti zdoluhavému kašli, a podobně. Semeno rádi žerou slepice a dobře po něm nesou jako po maku. Mimo to, když se ve větším množství zvláště kopřiva větší pěstuje, když dozrává, sežne se srpem, na řádkách se nechá na rose a dešti uléžeti, nebo v močidle odmočiti, pak se suší, na mēdlici jako len nebo konopě vytře a dá pěkné vlákno, které se dá buď samo se

lnem smíchané dobře přísti. Plátno z kopřivové příze udělané slove kopřivka a jest vzácnější i hledanější nad lněné. Také rukavičky se pletou z kopřivové příze a pěkně se nesou. — Komu se nelení, tomu se zelení.

Hniloba révi a hroznů navštívila v posledních letech na mnoze i naše vinohrady. Proti tomu užívá se s nejlepším prospěchem sirkového prášku aneb obyčejné vody klíhové (klejové); jen že tyto prostředky k zachování úrody vinohradské jsou příliš útratné. Francouzské listy podaly zprávu, že jeden z tamních slovutných vinohradníků, M. Louis, prachu z potlučeného uhlí proti hnilobě révi s nejlepším prospěchem užil, co se z tak zvané antiseptické (proti-hnilobné) povahy uhlí vysvětluje. Vláda francouzská dala také působnost toho nového prostředku proti hnilobě révi a hrozně úředně vyzkoušeti. —

Okurkové semeno dělává prozřetelným zahradníkům mnoho starosti, jelikož se při kupování jeho nijako nelze přesvědčiti, zdaliž semeno, na oko snad překrásné, také časem svým skutečně zejde. Příčinou nezdaru toho jest nepozornost při sbírání okurkového (oharkového) semena. Kdo chce mítí jisté semeno, ať k tomu vezme jenom tři první okurky od kořena rostliny, ty mu dají semeno, které, při náležitém opatření přes zimu, jistě zejde. Čím dále okurka od kořena roste, tím slabší jest i její semeno; okurky ale, na dlouze potáhnutých stebkách odrostlé, téměř ani semena nemají.

K ochraně stromů proti zajícům v zimě odporoučí se následující mazivo: Zadělej trochu nehašeného vápna vodou a přidej k tomu tolik sazí, aby to mazivo barvu tmavohnědou obdrželo, pak natři ním kůru stromů tak vysoko, jak asi zajíc dosáhnouti může.

Pustošení jablečného červa ve

květu jabloní. Mnohý zahradník často ani pochopiti nemůže, jak se to státi mohlo, že jabloň, kteráž u prostřed příznivé povětrnosti „jako mléko“ květla, očekávaného požehnání nenese, ba že se ovoce ani „nezavázalo.“ Na Slovensku říkají, že „klupa jabloň sežrala“, ačkoliv snad málo kdo příčinu a způsob té zkázy vysvětliti může. Dotčená záhuba objasňuje se následovně: Červ jablečný (*curculio pomorum*, německy, *der Apfelschäler*, u Slováků klupa) jest drobnoučký, jabloni vlastní červíček, jenž listky květu dohromady slepuje, aby před sluncem a před ptáky ukrytý, pohodlně jádro květu vyžírali mohl. Z toho už pochopitelně, že jabloň tímto hmyzem zachvácená, byťby jakkoli květla, ovoce přinést nemůže, jelikož květ v jádru svém zkažený jalově odpadá. V dalším běhu leta promění se červíček v broučka (chrobáčka), svou velikostí blechu jen málo přesahujícího, který svá vajíčka po ratolestech jabloně uloží, z nichž potom z jara červíček jablečný čili klupa vyleze a květu stromového ke své potravě vyhledá. Jediný prostředek ruky lidské proti té záhubě jest: na podzim opětované tření kůry stromu, co možná nejvýše do ratolestí, hrubým sukrem, aby se vajíčka červíčkova na kůře uložené zničila; než ale to vždycky neprospeje, poněvadž hmyz vajíčka nejraději do rozpuklin kůry ukrývá, odkud je toliko naši zpěvaví ptáci, jmenovitě slavík, pinkava a sýkora vyzobávají; ve štěpnicech blízko domů ležících i vrabec tuto zahradnickou službu koná. Tato zkáza jabloní novým jest důkazem, jak velice k povznešení zahradnictví potřeba, aby se všeliké vybírání hnízd ptáků zpěvavých a jich chytání všemi možnými prostředky, zvláště poučováním ve škole zamézilo. Ostatně pozorováno, že čím lépe jabloň jest opatrována a čím jest čistější a zdravější, tím méně od červa jablečného trpí, a naopak.

Fasola. Mezi nejznámější hospodářské rostliny patří nepochybně fasola, která se i tam pěstuje, kde zahradnictví ještě ani první pokusy nepřekročilo. Ona byla už starým Grekům a Římanům v dávnověkosti známa a od nich přešla i k jiným národům. Po původní její vlasti patráno, a někteří udávají za ni pobřeží chvalinského čili kaspického moře, jiní pak východní Indii. Za naší doby málo která říše tolik fazol pěstuje, jak austriacká (rakouská), jelikož fasoly k oblíbenému jídlu zvláště slovanských a romanských obyvatelů náležejí. — S novějším rozvinutím zahradnictví i rozličné druhy fasol povstaly, tak že dosaváde už asi 80 druhů počítáme; avšak všechny dají se od tří hlavních druhů odvésti, kteréž jsou: Fasola obecná (*phaseolus communis*) o bílé barvě zrna, která sama sebou trochu do vysoka roste a obyčejně na Moravě, ve Slovensku a v Čechách u pokraji zemáků (brambor) aneb i na pokraji čili pomezí vinohradu (ovšem k ujmě vína) pěstována bývá. — Fasola drobná (*phaseolus nana*) tím obzvláště vyniká, že rostlina (nať) její po půdě se rozprostírá a zrnka menší, více okrouhlá, všelikými barvami vyznačená donáší; naposledy fasola cukrová čili plazivá (*phaseolus repens*), ohnivě červeným květem a dlouhými struky (lusky), v nichž pak většími, na plocho stlačenými zrnkami vyznačená. Tato tři hlavní plemena rozpadají se na přemnohé pobočné druhy, které se také v každém řádném seznamu zahradnickém nalezají. — Zrno fasoly jest u přirovnání k obilí velmi těžké, jelikož jedna vídeňská míra od 100 do 108 liber váží, kdežto nejtěžší banátská pšenice sotva kdy váhu 89 liber přesahuje. Odtud se dá i na vydatnost této potravy uzavírat; zelenou fasolu, zvláště drobnějšího druhu, sluší mezi nejzdravější jídlo počítati, kteréž i takový člověk snese, jehož zdravotní stav

ostatním zeleninám odporuje. Na dlouhých cestách mořských jsou také fasoly hlavní potravou, protože i ve množství pěstované vždy dobrý odbyt nalezají. Všecky zde krátce připomenuté přednosti měli by zajistě k tomu posloužit, aby se zahradnictví i u nejzanedbalejších domů snadným pěstováním užitečné fasoly počínalo.

Jak se mají jablka a hrušky rok i déle zachováti čerstvé? Na výstavách zahradnických plodin bývá někdy viděti i jablka a hrušky od předešlého roku, ano i dvouleté, které tak čerstvé vypadají, jako by byly právě natrhány. Celé tajemství jejich zachování jest následující. Jablka nebo hrušky k zachování určené, musí býti vyzralé a nesmí býti potlačeny nebo potlučeny, protože dlužno je opatrně na stromě natrhati, a nikoliv střísti. Vezme se bedna a na dno položí se vrstva dobře vysušeného mechu lesního, pak se poklade jablky, ta řada čili vrstva přikryje se tímž mechem, a na to se klade opět po jablku řada druhá jablek a ta se opět pokreje mechem, což se opakuje až do vrchu, a poslední vrstva mechem přikrytá se dobře víkem zabeďní. Napotom se vykopá jáma v zahradě o něco prostrannější nežli bedna, na spodku položí se dvě dřeva a na ně bedna, avšak takovým způsobem, aby mezi bednou a stěnami jámy všude byla asi na ruku prostora volná; na bednu se položí opět dvě dřeva a na ně dají se prkna, které se vykopanou zemí zacházejí. Když bednu po roce vyzdvihneme a jablka nebo hrušky vyndáme, dlužno ovoce na hromadu dáti, a je tak asi pět nebo šest dní nechati, aby se zapotilo, načež opět svou vůni obdrží a vypadá jako by bylo právě se stromu natrháno.

Proti zatvrdnutí vemen kráv se radí následující jednoduchy prostředek: vezmi cihlu a rozpál ji co nejlépe možná; napotom vezmi škoppek, naplň ho do polovice vodou, vlož do ní rozpálenou cihlu a drž

nádobu pod vemenem tak, aby z vody vystupující pára na vemeno působila, což se tím lépe stane, jestli se kráva plachtou zakryje. Po několikrát opakovaném paření bude vemeno uzdraveno. Pozor ale, aby se na cible i žížavý (řeřavý) uhel nedostal do stáje a ji nějak nepodpálil. Ono pozornosti nikdy nezbyvá!

Nejlepší hnojivo louk. Louky potřebují také svého dobrého vyhlížení a opatrování. Není na tom dosti, jenom seno a otavu sesíci, usušiti a sklídit, ale také dlužno z bahnitě louky nadělanými strouhami vodu stojatou a rezovatou odváděti, suché louky podobnými strouhami, pokud možná, z jara svlažovati, mech železnými hraběmi vyškrábati a taková místa popelem posypati, krtkové hromady rozhrabati a zem takovou po vrchu potrousiti a obzvláště louky také hnojit, což se stane buď napodzim nebo záhy z jara hnojovkou (jíchou, břeckou z hnojnice), která tak mnohemu hospodáři ze dvoru vytéká často i na náves, což jest tolik jako by týž hospodář peníze na náves vyhazoval; aneb může také následujícím, za nejlepší uznaným způsobem louky své pohnojit. Pod jeseň (v augustu neb septembru) když se hnůj ze dvoru na pole vyzvil, nechť naveze odkudkoli asi na stopu tlustou vrstvu písku nebo země třebaš sebe hubenější na to místo dvoru kde hnojová hromada napotom státi má; napotom se hnůj bez další starosti o týž písek tam vyhazuje a ukládá. Po roce vtáhnul tento písek všechny, jinak do půdy dvoru vnikající vlhkosti hnoje do sebe a proměnil se ve výborný hnůj, kterýž napotom hospodář buď na podzim, buď z jara, což lépe jest, když se byl hnůj svrchu odvezl, na louky rozveze, rozsype a hraběmi rozhrabe, kdež potom na tak pohnojené louce své „divy a zázraky“ uvidí, zvláště jestli pohodlná povětrnost připadne.

Dobré opatření zemáků ve sklepe

(v lochu.) Často se stává, že zemáky (brambory), tato manna věku našeho, chybným opatrováním v lochu hnijí, na zmar přicházejí, a to mnohdykráte i takové, kteréž byly docela zdravé a ani nejmenší známky hniloby na poli neukazovaly. — Hlavní totiž mezi podstatnými částkami zemáků jest voda; pročež se i tato plodina, do sklepu (lochu) aneb jiné komory uschovaná, velmi potí, kterážto vlaha se na stěnách a klenutí komory shromáždjuje. V mokré takovéto místnosti musejí se i nejzdravější zemáky hnilobou nakaziti, a to tím více a rychleji, jestliže tato ze zemáků pošlá a na stěnách komory nashromážděná pára v podobě smradlavé vody zpátkem dolů na zemáky kape. Tato voda jest pro zemáky otravou, která hnilobu jejich očividně působí a takto nakažený zemák svou vlastní záhubu i sousedním bez odkladu zděluje. — K odstranění zkázy této dlužno přihlížeti k tomu, aby se škodlivé paření zemáků překazilo, že ale toto paření v samé plodině nijak udusiti nemůžeme, potřeba jest aspoň takových prostředků, aby tak zvaný „pot zemáků“ na stěnách komory se shromáždžovali a odtud dolů zpátkem padati nemohl. K tomu ale máme laciný a každému hospodáři snadně přístupný prostředek, který také ze zkušenosti prospěšné schvalujeme. Prostředek tento jest sláma, kterou zemáky v lochu (sklepě) nebo v komoře uschované pokryjeme. Následek prozřetelnosti této bude, že sláma všechnu, ze zemáků vystupující páru do sebe vtáhne a tak tedy že stěny a klenutí komory suché zůstanou. To pak rozumí se samo sebou, že slámu už zcela navlhlou — po několika dnech — odstraniti a novou k pokrytí zemáků užítí potřebí; avšak ani sláma ze sklepu čili lochu vyhoděná nepřijde na zkázu, jelikož, když trochu na povětří vyčíchla, ve stáji co stelivo pod nohy dobytka upotřebiti se dá. Několik snopů slámy může tímto způsobem hojnou zemákovou úrodu

zachovati, která by snad jináče — a sice následkem domnělé choroby zemákův, opravdu ale jen za příčinou neopatrnosti hospodářské — byla částečně aneb snad docela na zkázu přišla. Toho pak není se co obávati, že by se snad chutí zemáků nějaký puch od slámy připojil; a kdyby snad také i některý surový zemák trochu slámou páchnul, při vaření se tento zápach jistotně ztratí. —

Mimo to od obezřetných hospodářů také ještě při uschovávání zemáků šetřeno, aby zemáky na velkou, vysokou hromadu se nedávaly, nébrž pokud možná rozhrnuly; aby zem, prvé nežli se tam dávají byla pokryta latěmi a není-li těch, tedy prkny aneb aspoň vrstvou popela, což nikdy není zemákům na zkázu.

Akáci užitečnost. Strom akác čili čimšník (robinia pseudoacacia) pochází z Ameriky a nyní po Evropě už zobecněl; neboť patří k stromům užitečným. Z vonných jeho květů vyrábí se sirup lehce počistující, a včely z nich dělají žlutou barvu a mnoho medu nasnášejí do úlů svých. Listy slouží za dobré vydatné krmivo pro dobytek; ze semena pak dělají olej podobně jako ze semena lněného; a že dřevo též užitek skýtá, netřeba dokládati. Poněvadž ale akác snadno se ujme a valně se plemení, poněvadž také rychle roste a s každou půdou se spokojí: radno jej vysazovati na stráních neúrodných, a na vyslunných pastviskách, aby chránil trávu před vypálením, a všade tam, kde by se štěpový strom už nedařil, akáce zstanou též na laciný způsob nejlepší živé ohrady a ploty kolem zahrad a polí, jelikož mohou ohýbaný a nízko držány a stříhány býti, jak se líbí. Hojně listí a husté větve činí ho stromem stínným, jenž se výborně hodí na besídky a do zahrad místností veřejných, jako: hostincův a kaváren atd. Dá se také červeným akácem oštepovati. Po-

sléz poskytují semeno i lusky užitek nemalý; neboť má 36 liber semena do sebe tolik krmiva co 100 liber sena, jakož i asi 28 měřic lusků jest též tolik co 100 liber sena, a 324 liber prázdných lusků rovná se 108 libráům semena čili třem centům sena. Skopy plnými lusky krmení mívají lepší maso a hustší jemnější vlnu, nežli skopy senem krmení. Velice přibývá ovčím, kteréž se krmí plnými lusky smíchanými s výtláčky řepovými. Obzvláště v rocích suchých, kdy nedostatek píce bývá, má každý hospodář a majitel ovčince nasbírat si na podzim pro ovce akácových struků bojnost, aby pak v zimě neměl nouzi o píci a nemusel pro nedostatek krmiva dobytek lacino prodávati a takměř vyhazovati, aby nemusel se sháněti snad po větších olšových, jak se to často stává při nedostatku píce pro ovce. — Místy také dávají ovčím v zimě sušené listí dubové, a ovce to také žerou, ale jesti to bídná píce a to ještě jenom pro jalový dobytek; neboť ovčím matkám jsou dubové listí velmi škodlivé, proto že stahují vnitřnosti a mimo jiné způsobené neduhy ovce potrácejí mléko, a jehňata napotom z nedostatku mateřského mléka pocházejí. — V Čechách zde a onde, zvláště pak na statcích knížete Švarcenberka došel mnohonásobně užitečný strom akácový zaslouženého už uznání; upotřebeno tam listí a lusků plných i prázdných mnohostranně a na všelijaký způsob, nejvíce však na krmení ovec. Slušno tedy zajistě, aby toto bylo od hospodářů bedlivě uváženo, a aby tomuto stromu péče, jak jí on zasluhuje, byla věnována, on se za to hojně odmění, a i krajinu okrášlí.

Nebude zde od místa, abychom připoměli, že právě nyní za naší doby nutna toho jest potřeba, aby rolník své hospodářství všemožně zveleboval, a na základě zvelebo-

hospodářství jistého blahobytu došel, jenž by mu usnadnil úlohu, kterouž má vyplniti ve společnosti lidské, jakož i aby nezůstal pozadu než raději aby postupoval a kráčel s duchem času ku předu a zadost učinil nynější době obecného pokroku; proto musí se on všeho chytati, byť i sebe menší užitek to dalo, jen když jest užitek; on musí novoty, nové vynálezy a opravy zaváděti a zkoušeti. Netečný a nedbalý nevybředne z bídy a z dluhů, nedostoupí nižádného stupně vzdělanosti a vážnosti, ba přijde o svou živnost, a svůj majetek a octne se na mizině.

Příčina pádu drůbeže a prostředek proti takovému pádu. Příčina téhož pádu jest, že husy a kachny, jelikož jsou plavci vodní, nemají dosti, neb docela žádné čisté říčné neb čisté rybníkové vody pro své koupání. V mnohých obcích musejí se husy a kachny spokojiti jen vodou, kterou mají na dvoře, a ta bývá nečistá, jsou to pouze odtoky z hnojniště neb po dešti ze špinavých slámených střech kalné naplaveny. Husy a kachny nemohou ve zdraví snést slunečné denní parno a teplo, a právě měsíc září byl suchý, vedro-slunečný, skoro denně bezdáždný, a tato povětrnost účinkovala na záhubu drůbeže vůbec. Husám a kachnám z horka parného se utvoří na hlavě nesčíslný počet drobnouňkých sušiček, lezou husám a kachnám ušmi do mozku, tím husy a kachny zpytomněji a pojdou náhlou smrti. Na husách a kachnách jest ta nemoc hned k poznání, oni třesou často hlavou, nemají chut k žrádлу, chtějí pořád píti, a ve 48 hodinách zdvihaají své nohy k nebesům, a zcepení na místě hned. Proti takovému pádu domácí péřnaté drůbeže jest prostředek jednoduchý a hospodyně může jim svou drůbež, obzvláště husy a kachny od náhlé smrti zachránit. Prostředek tento jest. Naplní se čistou vodou velká

mísa neb škopek, a hodí se do ní mnoho kuchyňské soli k rozmočení. Do této solené vody ať hospodyně svých hus a kachen hlavy máčejí a potápějí, mohou tak učiniti ráno a večer a husy jim nebudou zcepenit, ani kachny, ani ostatní domácí drůbež. Dobře také jest, když se dává kachnám a husám pomeje z vařiva dobře osolené k pití do

velkých, plochých mís neb škopků; husy i kachny to rádi pijí a samy si svou hlavu v takové vodě omáčejí a koupají, což i na jejich velký tělesný zrůst velmi prospěšně účinkuje, ztuční a maso jejich pečené bývá o mnoho chutnější než z jiných hus a kachen tak nenapájených.

Pražský povětrnosti prorok
pan Vavřinec Seyček.

Z průmyslu.

(Fr. P.)

*Karty ke hře.**) Dlouho se vedl spor o stáří karet ke hře, nikdo ale je za tak starobylé neprohlásil, jako učený vévoda z Sussexu, kterýž jednou i tvrdil, že prý už staří Egypťané karty ke hraní znali. On udal i příčiny, dle kterých počet a rozvržení karet s vědou astronomií (s hvězdářstvím) v spojení prý stály. Dle jeho domněnky srovnává se 52 karet (ku př. při kartách whistových) s nedělemi v roce, těch třináct jedné barvy se čtvrt rokem v neděle rozděleným, tak že by ty čtyry barvy představovaly čtyry roční časy. Počítáme-li od esa do desítky, a vezmeme-li chlapce za třináct, dámu za dvanáct a krále za třináct; obdržíme 91, a čtyrykrát 91 obnáší 354, počet to dnů, kolik má rok dle některých počítání v dávnověkosti.

Salajka. Od té doby, co se pomocí lučby uměle dělá soda z obyčejné kuchyňské soli; ztratila i salajka (Pottasche) z popele vyvařená mnoho ze své předešlé ceny, tak že se nyní vaření salajky jenom tam vyplácí, kde hojně dřevo nižádným vydatnějším způsobem upotřebováno býti nemůže, aneb kde se mnoho dřeva k jiným potřebám

spálí jako na př. v pivovárech, vinopalnách (palárnách) a podobných závodech. — Jak mnoho čisté salajky obecnější naše dřevo v sobě obsahuje patrně z následujícího přehledu, v němž za základ poměrných čísel, na mnohost salajky poukazuji, 100 centů dřeva se klade; a sice ze 100 centů jedlového dřeva (totiž z jeho popele) vyvaří se 4 libry čisté salajky; bukové dřevo (100 centů) dává 12 až 14 liber, dubové 15, vrbové 30, lípové právě 50 liber salajky, co se jistě mnohemu divným zdání bude, že lehčí druhy dřeva více salajky mají nežli dřevo těžší. Ze 100 centů kůry dubové lze docíliti 150 liber, z réví 180, ze stebel kukuřičných 200 lib. salajky, tak že tedy poslední rostlina 2 procenta salajky (totiž 2 centy ve 100 centech suroviny) v sobě obsahuje. Nejvíce salajky ze všech u nás známých rostlin dává pelyněk, totiž sedm procent.

Přiboudlý olej. V čas prvního odkapu (destilace, pálení) líhu přechází spolu s líhem také jistý olejek, pod všeobecně přijatým jménem přiboudlého čili fuslového oleje (fusl, Fuselöl) známý, který nápoji velmi nepříjemné chuti dodává. V novějším čase naleznu lučbař Klečinský, že se olej fuslový čili přiboudlý dá z líhu vyloučiti pomocí obyčej-

*) Přirovnání článek: „Karty pikety“ v Moravanu na r. 1866 str. 79.

ného mýdla, tak aby se na každé vědro k přečištění určeného líhu 4 libry mýdla vzaly. Mýdlo ku sladu přidané musí býti tvrdé a sodou zadělané, jakého se v továrnách svíc stearinových způsobem pobočného výrobku dobývá. — My toho zde nepodotýkáme proto, abychom snad ukazovali cestu ke zdokonalení záhubné a národ náš otravující pálenky (kořalky), ale proto, že se čistého líhu k rozličným účelům nevyhnutelně vyhledává.

Slaná voda mořská přípravená k pití. Anglický lékař, dokt. Normamby, vymyslel nový přístroj a způsob, jímžto se slaná voda mořská snadně a bez mnohých útrat na mnoho očišťovati může, aby lidem i hovědům k pití sloužila. Vynález ten jest velmi důležitý a veleprospěšný pro plavce na moři. V Benátkách, dokud ještě k rakouské říši přináležely, byly zkoušky toho způsobu provedeny, a z mořské vody úplně čistá a zdravá voda vyzískána, pročež i dotčené město s obchodnickým domem G. Neville smlouvu uzavřelo, aby v čas potřeby obyvatelstvo zásobami čisté vody opatroval.

Ústav ke praní pomocí páry. Nově založený „ústav ke praní pomocí páry“ ve Vídni v předměstí Leopoldově byl dne 4. februaru (února) 1856 k upotřebení obecnstva odevzdán. Budova jest veliká i potřebám sídelního města, i všelijakým pracem praní úplně přiměřená. Hlavní částka obsahuje 56 komůrek. jedna každá s třemi koryty, kteréž se stránkám (lidem soukromým) projednávají. Každé koryto má tři kohoutky vedle sebe; z jednoho studenou, z druhého vřelou vodu, z třetího páru osoba pracující na prádlo v korytě ležící dle libosti vypouštět může; užíváním páry činí se zbytečným při práci nejen kartáč, ale i všechny jiné velkoměstské prostředky, které prádlo bělosti dodávají, ale z druhé strany i nejsilnější plátno za

krátkou dobu v nic obracejí. Velice ostrovtipná jest příprava k vyždímání vody z prádla, tak zvaný hydro-extracteur (vytahovač vody), přístroj kolem opatřený, jehož lehounkým pohybem samo povětří vodu vytáhne. Z přístroje tohoto jde prádlo do sušírny, t. j. do zvláštní komůrky, právě tím číslem opatřené, kteréž najatá komůrka ke praní nese; tam ono pomocí vřelého povětří za nejkratší dobu konečně uschne. K zbývajícím pracem hladění (biglování) určena jest obzvláštní dvorana (sál), kde každá stránka svůj mřížkami oddělený kus stolu obdrží, na čtyřech ale velikánských pecích stojí ustavičně přes 100 rozpálených hladidel (cihliček) pohotově, kterých dělnice dle libosti užívají. — Konečně jsou ještě v ústavě 4 větší a mnoho menších příručných, velmi lehce sebou hýbatí dajících válu (manglů), k válení hrubšího prádla. Za první hodinu, v ústavě užíváním všech pomůcek strávenou platí se jenom 17 kr. r. č., další práce počítá se na čtvrtě hodiny; výsledek ale práce jest, že jedna obratná dělnice na dva týdne potřebné prádlo rodiny o šesti osobách za dvě hodiny co nejpěkněji vyprati, vysušiti a zváletí může, co zajistě o mimořádné prospěšnosti ústavu svědčí. Aby se pak všem hádkám o dlouhosti času užívání ústavu předešlo, jsou všechny hodiny s elektrickými hodinami ve spojení, tak že na vlas rovně jdou. — Odtékající špinavá, mýdlem proniknutá voda může se k účelům hospodářským, jmenovitě k děláni hnoje, užiti.

Jak lze mech krásně zeleně barviti. Vezmi asi dva mázy vody měkké, a dej ji vařiti. Ve vodě vařící rozpust asi lot kyseliny pikrové (Pikrinsäure) a dostatečné množství karmínu indichového. Žlutá barva pikrové kyseliny a modrá indichového karmína dávají barvu zelenou, která tím světlejší jest, čím méně karmínu indichového obsahuje,

a čím více, tím tmavější. Kdyby snad náhodou barva příliš tmavá býti měla, lze si snadno pomoci přísadou kyseliny pikrové. Do takto připravené tekutiny vařící se mech v malý chumáč svázaný asi na minutu ponoří, načež se na nitku po-

věsí a usušiti dá. Takto mech na zeleno barvený dá se výborně použiti k děláni věnců na hroby o dušičkách potřebované, k stavění betlémů (jeslíček) o vánocích, k děláni rozličných hraček pro děti na sv. Mikuláše a k jiným potřebám.

Ú r y v k y

ze života domácího a rodinného starověkých křesťanů.

Podává K. Šimbera, farář v Mislbořicích.

I. Jejich modlitby.

Ignác z Antiochie, žák sv. Jana Evangelisty Páně, píše křesťanům v Magnesii: „Nevěřci nesou na sobě obraz (odznak) světa, v lásce však věřící odznak Boha Otce skrze Ježíše Krista.“

Tento krásný odznak zrcadlí se zvláště v životě prvotních křesťanů. Život člověka v domácnosti, pokud nádhera a pokrytství nad ním vlády nemají, jest vždy odleskem vnitřního života, an smýšlení, náhledy, zásady a city vnitřního člověka v domácnosti se projevují, a vlivem svým na její zvyky a obyčeje mohutně působí.

Na začátku druhého století píše učený křesťan Diognétovi: „křesťané se neliší od ostatních lidí ani obydlím, ani řečí a zvyky ani zvláštním životem. Avšak přebývajíce v městech mezi barbaři a Greky a odívajíce se dle kroje obyčejného vynikají podivuhodným chováním svým.“ Dle slov těchto zdálo by se, že domácí zvláštnosti prvotních křesťanů pranepatrné byly, a však domněnka tato nemá podstaty, považíme-li, že posvatnost a čistota mravů, na kterou uvedená slova hlavní váhu kladou, mnohou změnu v životě obrácených pohanů a židů způsobiti musila. Zajiště vyhýbali se tito všemu, což se s duchem náboženství Kristova nesrovnávalo,

a tudíž i nevšední změna v domácím životě jejich nastati musila. Tomu neodporují ani slova zmíněného listu na Diognéta, zahrnující v sobě tuto hlavní myšlenku: „že při všem zevnějším připodobnění se křesťanů pohanům v řeči, oděvu, obydlí atd. přece velikánský rozdíl mezi oběma v mravním ohledu panuje.“ Z toho vidmo, že se prvotní křesťané všeliké nádhery pohanské a marnivosti jakož i neslušností v oděvu a jiných zvyků odrekli a křesťanským mravům přednost dávali. Duch křesťanský pronikl jako kvas veškerý život domácí, byv příčinou mnohé změny v něm.

První místo v domácím životě prvotních křesťanů zaujala modlitba v duchu víry svaté. Tertullian o tom praví: „Modlitba star. zákona vysvobodila z ohně, z hrdla litých želem atd. a přece nebyla ještě přijala svoje pravidlo od Krista.“ (Orat. 1, 24.) Tím chtěl na slovo Páně upozorniti, že se Bohu v duchu a pravdě klaněti máme. Dle tohoto pravidla lišili se křesťané od pohanů, domnívajících se, že bohové na jistá místa a prostoru obmezení jsou, a také od židů tvrdících, že modlitba toliko v Jerusalemě neb na hoře Garizim vykonaná Bohu příjemná jest. Tedy v duchu se

módlili první křesťané vědouce, že cena modlitby od prostoty nezávislá jest, jak praví sv. Jan Zlatoústý: „Nemá křesťan příliš dbáti o místo, nýbrž o pravý způsob modlitby.“ (bom. 8.) Přece však porozuměli, že každá místnost se nehodí k modlení a že přede vším dům Boží k tomu ustanoven jest, jakož i dle slov Kristových tichá komůrka.

Také se modlili prvotní křesťané srdcem a nikoliv ústy, jak krásně o tom praví Klemens Alexandrinský r. 190: „Skrze modlitbu obcujeme s Bohem a kdybychom rtoma ani nehnuli, přece mluvíme srdcem, a takovou vnitřní rozmluvu slyší Bůh.“

Rozdíl mezi židy a křesťany v tomto ohledu naznačuje Hugo Grotius těmito slovy: „Židé považovali všechny modlitby za neplatné, jestliže hlasem aspoň mezi rtoma vysloveny nebyly.“ Křesťané však vážili sobě proseb toliko v duchu zniklých. Pravý opak židů hlasitě se modlících jsou kvietisté 17 století, zavrhuje každou hlasitou modlitbu a cenu příkládajíce toliko tichému rozjímání. Pravou střední cestu mezi těmito krajnostmi našli a zachovávali prvotní křesťané. Za tou příčinou vyznamenávají se všechny modlitby prvotní církve stručnou jádrností, zvláště u latinů, kdežto v řecké církvi více rozvláčitost panovala, jak z liturgie sv. Basilia poznati lze. Toliko Jan Zlatoústý přidružuje k lepšímu vkusu latinů.

Jak velice si křesťané modliteb v duchu a pravdě konaných vážili, vysvítá ze slov Tertulliana: „Stará modlitba (v st. z.) chránila proti ohni, proti šelmám a hladu a přece neobdržela ještě svého pravidla od Ježíše Krista. Nelze li tedy větších účinků se nadíti do modlitby křesťanů? Ona sice nepřivádí anděla vlasy (rosy) do prostřed plamenů (Dan. 3, 92), neucpává tlamu lvů (Dan. 6, 22) nepřináší lačným

obyčejný oběd (IV. Král. 4, 43) nezabavuje pocitů bolesti, avšak ovičí trpících ve svaté trpělivosti“

Druhdy přinesla modlitba neštěstí jiným, zničila vojska, zabránila deště. Nyní však překáží modlitba spravedlivá hněvu Božímu, chrání nepřitele a prosí za utiskovatele . . . Jenom modlitba přemáhá Boha; avšak Kristus nikde neprojevil, aby byla příčinou zlého, uděliv ji toliko účinky blahodonné. Pročež nemá účinků jiných, než duše křísiti z mrtvých, slabých posilňovati, chorých uzdravovati, posedlých osvobozovati, žaláře zotvírati a nevinných pout sprostiti. Ona (modlitba) nivačí hříchy, odbání pokusení, málomyslných těší, velkodušných obveseluje, pocestných chrání, krotí vlnobití, máte loupežníky, krmí chudých, ovládá boháče, pozdvihuje padlých a udržuje stojících. Jestliže zdí vlry, naší zbraní a naším šípem oproti tajným nepřítelům. Dále prvotní křesťané přesvědčení, že pravé modlitby bez života pobožného nestává. V ohledu tom praví Origenes: „Celý život křesťana má býti ustavičnou modlitbou, a tak zvaná obyčejná modlitba má býti toliko částkou této veliké modlitby.“ Podobně praví Basilius veliký: „Bez přestání se máš modlit, netoliko slovy, nýbrž veškerý život tvůj musí býti ustavičné spojení s Bohem, a tudíž ustavičnou modlitbou.“ (Basil. M. homil. in M. Julittam §. 4.) S tímto výrokem shodují se všichni avatí otcové, mluvíce o modlitbě ustavičné. Svätý Augustin ku př. poráží námitku, že nemožno jest, Boha ustavičně chválii takto: „Poradím tobě prostředek abys, pakli v tom vůle tvá jest, Boha ustavičně chválii mohl: Cokoliv činíš, čin pravě, a tím Boha chváliš.“ (Aug. in Ps. 34, 13.) Ustavičná modlitba zahrnuje v sobě tedy všelikou činnost a pracovitost, a pozoruhodno jest, že se všichni pravověřící vzpírali blouzněním Eutihů a Massaliánů, kteří zavrhuje

práci, výhradně modlitbu pěstovali. Neméně bojovali otcové staré církve proti těm, kteří zneuznávající cenu modlitby ji za pouhou slabost vyhlášovali.

Klemens Alexandrinský (v 7. knize Strom.) takto praví: „Připadají mi na mysl bludaři někteří, kteří tvrdili, že se nemáme modlit, stoupencové totiž Prodika. (Žák gnostika Karpokrata a tvůrce zlo-pověstných Adamitů.) Ať se nehonosi svým bezbožným učením, jakoby bylo nové, nýbrž mají věděti, že pochodí od mudrců cyrenejských.“ (Žáků to pověstného Aristippa z Cyrene v Libii.) Velmi krásně mluví o potřebě modlitby sv. Ambrož takto: „Modlitba jest potravou duše, anáž sídlo nepravosti proměňuje ve svatyni ctnosti.“ A sv. Augustin píše takto: „Modlitba povznáší a čistí srdce propůjčující mu schopnost, všech darů Božích do sebe pojmouti, jichž duch uděluje nám. Bůh sice vždy hotov jest obdařiti nás duchovním světlem, my však nejsme vždy dostateční přijmouti je . . . Modlitbou však povznáší se srdce k tomu, který vždy hotov jest rozdávat, pakli přijímáme, čehož uděluje, a směrem modlitby k Bohu čistí se naše vnitřní oko a prosté takto srdce schopné se stává, pojmouti do sebe prostého světla.“ (Aug. de serm. in monte I. II. §. 14).

Ostatně se dá v jistém smyslu o prvních křesťanech skutečně říci, že se bez přestání modlili, zasvěcující všechny případy, poměry a doby života modlitbou. Klemens Alexandrinský praví: „Celý život gnostika (dokonalého křesťana) podobá se ustavičnému svátku: Čtení z písma svatého před jídlem, žalmy a hymny při jídle a před spaním a také v noci modlitby. Ustavičnou upomínkou na Boha horuje mezi Svatými v nebi . . . na každém místě se modlí, ne sice před lidmi veřejně, ať kráčí (chodí), ať mluví, ať čte neb odpočívá, vždy se modlí.“

(Strom. lib. VII.) Za rouhače byl každý považován, kdo celý den bez modlitby prožil, a jak sv. Cyprian tvrdí, každá hodina modlitbou se začínala: „Časně ráno,“ praví tentýž, „musíme se modlit, aby naší ranní modlitbou vzkříšení Páně uctěno bylo.“ A sv. Basil veliký píše: „Co může blaženějšího býti, než hned na úsvitě se pomodlit, díkem a chválou Tvůrce velebiti, a pak, když světlo sluneční všude pronikne, práci podotknouti?“ (epist. II. ad Gregor). Podobně praví sv. Ambrož: „Nevíš-li člověče, že denně Bohu prvotiny svého srdce a řeči obětovati máš?“ (Žalm 118). Bylo-li více křesťanů v jednom domě, tu vykonávali ranní pobožnost společně a nebylo-li mezi nimi kněze, modlil se hospodář na hlas; ostatní modlili se s ním po tichu. V apoštolských konstitucích (lib. II., 59) v třetím a čtvrtém století uvádí se žalm 62. co společná ranní modlitba. Netoliko na úsvitě, nýbrž také v noci vykonávali prvotní křesťané modlitby své, jak praví sv. Cyprian: „Ani v noci nezapomínejme na modlitbu.“ Tento obyčej starověkých křesťanů k nočním modlitbám vstávali, udržel se toliko v klášteřích. Jako začátek podobně také ukončení dne posvětilo se modlitbou. V této modlitbě byla obsažená prosba, aby Bůh proslím nového dne dožítí popřál, (ut super nos lux denuo veniat.) Jak z konstitucí apoštolských lib. II. c. 59 poznati lze sloužil žalm 140. za modlitbu večerní. —

Podobně před jídlem vykonala se předně modlitba. Jak Tertullian praví (de orat. c. 20) před jídlem a umytím sluší se modlit, poněvadž potrava a občerstvení ducha přednější jest, než občerstvení a potrava těla. Také při loučení se s hostem užívalo se modlitby, jakož při vkročení do domu krátkou modlitbou uvítán byl.

Mnozí křesťané řídili se také dle obyčeje židů, že krom ráno a

večer také ještě o třetí, o šesté a deváté hodině denní se modlili připisující vyšší význam tomuto způsobu modliteb. O třetí hodině se modlivali, poněvadž v tuto hodinu v den letnic duch svatý na apoštoly sestoupil; o šesté se modlili poněvadž v tuto hodinu svatý Petr vidění měl o čistých a nečistých pokrmech; pak o deváté, poněvadž v tuto hodinu Kristus Pán umřel a v touž hodinu svatý Petr a Jan, do chrámu jdouce, chromého uzdravili.

Tento způsob modliti se zároveň s modlitbami ranními a večerními nalézáme také v konstitucích apoštolských lib. II. 59 a dle knihy osmé č. 34 přidala se k hodinám zmíněným doba ad gallorem cantum (= laudes) což celkem šest hodin v sobě zahrnuje. Compleťář, sedmá hodina modlitby našla původ svůj v klášteřích v Mesopotamii a v Palestině. Takto povstaly kanonické hodinky dle denních dob, při kterých se také kněží (laikové) k společnému modlení do chrámu Páně dostaviti museli. —

Na otázku jaké druhy modliteb v starověké církvi opanovaly, sluší podotknouti, že biblické žalmy a biblické zpěvy (hymny) v užívání vešly, a jak částečně z listů sv. Pavla k Efeským 5, 19 a Kolos. 3, 16 poznati lze, stal se žaltář hlavní modlitební knihou starověké církve. Tomu nasvědčuje také sestavení kanonických hodin denních, kteréž svůj původ v šedé dávnověkosti církve mají. Samy sebou se rozumí, že starodávni křesťané krom žalmů také modlitbu Páně (Mat. 6, 9.) pěstovali. Ovšem jest to dosti nápadné, že apoštolé a žáci jejich o této modlitbě žádné zmínky nečiní. Teprve ve IV. století nedovolovala se tato modlitba katechumenům (čekancům křestu svatého), a až jest přede vším modlitbou věřících. Z toho však, že se apoštolé a apoštolští otcové o modlitbě Páně nezmiňují, nelze souditi,

že se modlitby té vůbec neužívalo. Nebo nač by byli apoštolé Pána prosili, aby se jich naučil modliti, když by té modlitby nechtěli užívat? Známo jest, že za času Tertulliana, tedy hned po době žáků apoštolských, modlitba Páně za modlitbu oprávněnou, řádnou a obyčejnou považována byla. Její rozšířenost v II. století, vysoká úcta a chvála, jaké požívala, pak mnohočetné výklady obsahu jejího ručí nám za to, že v zapomenutí nevěšla. Sám Tertullian obdivuje se stručnosti modlitby Páně, jakož i bohatosti obsahu, a pročez nazývá modlitbu tuto „breviarium totius evangelii“ (stručný obsah celého evangelia.) Krom otčenáše zobecněla v církvi staré druhá významná na základě biblickém spočívající modlitba, totiž: Zdrávas Maria (Ave Maria). Sestává modlitba tato z dvou hlavních dílů. První zahrnuje v sobě pozdravení andělské (Luk. 1, 2) a dále pozdravení Alžbětino (Luk. 1, 42) „požehnaná jsi mezi ženami, a požehnaný plod života tvého.“ Podobno pravdě jest, že první polovice modlitby této hned po třetí všeobecné synodě, přede vším v církvi řecké se užívalo co protijedu proti Nestoriánům. Později rozšířila se modlitba tato také v církvi západní, zvláště v 11. století skrze Petra Damiana, který jakýsi druh pobožnosti růžencové mezi věřícími zavedl; ještě v 12. a 13. století netěšila se modlitba tato z valného rozšíření, což z toho poznati lze, že biskupové francouzští ji pravověřícím svým opětně odporučovali. Tak biskup Odo v Paříži r. 1188 nařídil: aby kněží lid ustavičně napomínali, aby se modlil modlitbu Páně, Věřím v Pána Boha a pozdravení blahoslavené Panny. Druhá polovice pozdravení andělského: „Svatá Maria, matko Boží, pros za nás . . .“ nalézá se přede vším v 16. století v některých breviářích otců Františkánů. Avšak synoda strážburská od roku 1549

nočiní ještě žádné zmínky o tomto přídavku. Po několika letech r. 1551 vydala synoda Narbonská nařízení o modlitbě „Zdravas Maria“ v němž se podotknutý přídavek uvádí, avšak bez slov posledních: Nyní a v hodině smrti naší. Dle návodu jejího končí se modlitba tato slovy: pros za nás za hříšné, Amen. Zdá se tedy, že teprv katechismem Petra Kanisia modlitba: „Zdravas Maria“ v úplnosti své rozšířená byla, čemuž zároveň současný rozkaz Pia V. napomahal.

Co další modlitby došly u starodávných křesťanů obliby biblické výrazy: Halleluja a Hosanna. Slovo Halleluja přichází již v žalmu 117. 1, a 145, 1, pochodic z hebrejského slovesa: halel = svítiti, osvěcovati, (Imperat. Hallelu = velejte, chvalte Jah = Jehovah hospodin, tedy hallelujah = chvalte Hospodina) a znamená tolik co: „chvalte Hospodina.“ V novém zákoně nalézáme slovo to ve zjevení sv. Jana 19, 1 co výraz radosti, a zvláště v Jerusalemě užívali starodávni křesťané slova toho při zpěvích svých, načež také za času papeže Damasa r. 380 v církvi západní zobecnělo. Hosanna ž. 118, 25, jest podobně hebrejské slovo, znamenající tolik co: „Spmožiž přece.“ Tímto chvalozpěvem byl Kristus Pán na květnou neděli při svém vjezdu do Jerusalema uvítán (Mat. 21, 9.) Také biblického výrazu: Kyrie eleison, Pane smiluj se, užívalo se v prvotní církvi, co zvláštní modlitby. Také pohané znali toto volání o milost, jak poznati lze z Aeneidy lib. XIII., kdež Virgilius Turna takto mluvícího uvádí: „Fau ne, prosím, smiluj se nade mnou.“ Také nalézáme zhusta tento výraz v překladu Alexandrinském starého zákona, ku př. v žalmích 10, 5 a 11, ž. 6, 3 a v novém zákoně Mat. 15, 22 a 17, 15. Že starodávni křesťané těchto slov při modlitbách svých užívali, dosvědčují apoštolské konstituce lib. VIII. 6. V zemích západních uvořil papež Silvester

(r. 320) slova „Kyrie eleison“ a Řehoř veliký přidal známé Christe eleison a obě se střídavým zpěvem pronášelo. Že by se také snešení apoštolské totiž: „Věřím v Pána Boha“ bylo za modlitbu v prvotní církvi považovalo, o tom nikde žádné stopy nenalezáme. Užívalo se ho pouze co osvědčení víry při křestu katechumenů. Teprv v V. století činí Pseudodionys první zmínku o něm, že se totiž při mši sv. odříkávati má, a toliko nařízením středověkých synod bylo pravověřícím křesťanům také co modlitba odporučeno. Konečně nelze pochybovati, že starodávni křesťané krom těchto církevních, také svých zvláštních modliteb dle rozličnosti potřeb užívali, jichž duchovním správcům k prohlídnutí předkládali, aby se v nich nějaká nepřislušnost nenacházela.

Také obeznamují nás církevní otcové se zevnější obvyčejem při modlitbách starověkých křesťanů. Klemens Alexandrinský praví: „při modlení pozdvihujeme ruce a hlavu k nebi a ku konci modlitby pohybujeme také nohy t. j. povstáváme ku konci modlitby, kterou jsme dříve klečíce konali.“ Tertulian napomíná při tom, aby se ruce toliko slušně a pobožně, nikoliv však příliš vysoko pozdvihovaly. Podobně nemá se obličejem hrdě k nebi pohlížeti a také hlasem toliko pokorným mají se modlitby říkati. Podobně mluví Origenes (de orat. c. 31) a toliko nemocným dovoluje při modlitbě seděti neb ležeti. Již Barnabáš a Justin poznali z rozstažení rukou Mojžíše (II. Mojž. 17, 8) odznak kříže aneb křížování Krista. —

Před modlitbou se obvyčejně umývaly ruce na znamení nutnosti vnitřní čistoty, s obličejem ku východu obráceným, poněvadž světlo od východu přichází. Dle apoštolských předpisu modlili se mužští s obnaženou hlavou, ženské však se závojemi (1 Cor. 11, 4). Tertulian už vedl nářek, že panny za

jeho časů v jeho domovině při modlení závojů nenosily, vymlouvající se, že apoštol Pavel toliko ženám nošení závojů doporučil, což se jich, jakožto svobodných osob netýká. Horlivosti a učenosti až směšnou dokazuje Tertullian, že slovo *gyne* a *gynaikes* (v řeckem: žena, ženy) v bibli veškeré pohlaví ženské vyznačuje. Podobnou horlivosti bojuje tentýž proti obyčeji při modlitbě odložití svrchní roucho. „To činí toliko pohané před modlami, Bůh však (praví on) křesťanů vyslyší také toho, kdo pláští na sobě má.“ Při modlitbě klečeti považovali prvotní křesťané za příslušné, poněvadž také Pán a mistr jejich na hoře Olivetské klečel, když se modlil (Luk. 22, 41.) Podobně klečel sv. Štěpán, modle se za nepřátele své. (Sk. ap. 7, 59) a sv. Petr, když Tabithu vzkřísil (sk. ap. 9, 40). V nejúžším spojení s modlitbou byl obyčej poznamenati se svatým křížem. Starodávni křesťané neznamenalí toliko sebe, čelo, oči, ústa a prsy křížem, nýbrž také svoje oděvy a roucha, lůžka, pokrmy, domácí nábytky a nářadí, příbytky atd. a vůbec znamenali se vždy křížem, když do domu vcházel, neb z něho vycházel, se odívali, k stolu sedli, se uložili neb umývali atd. „Obyčej tento,“ praví Tertullian, „nezakládá se na písmě svatém, avšak pochodí z ústního podání.“ Netoliko rukou znamenali všecko prvotní křesťané znamením kříže, nýbrž také obrazů ukřížovaného, buďto malbou neb řezbou zhotovených záhy užívali. Tak dle Eusebia Konstantin Veliký v nejprřednější síni paláce svého kříž z ryzého zlata drahokamy ozdobený, na stěně pověsiti. Také uprostřed hlavního města postavil pomník svatého kříže, a všelikou zbraň vojáků svých svatým křížem ozdobil. Také ostatní křesťané chltěli všude před sebou mítí sv. kříž a tudíž všechny stěny, dvěře ano i podlahy domu svých, klenoty křížemi zdobili.

II. Jejich obědy.

Také obědy starověkých křesťanů byly ovanutý duchem církevním. Vždyť apoštol Páně už napsal: „ať jíte, ať pijete, čiňte to ke cti Boží.“ (1 Cor. 10, 31.) Krásně nám popisuje obyčeje při jídle starodávnych křesťanů Tertullian (Apologet. c. 39): „Dříve nezasedáme ku stolu, dokud se nepomodlíme, požíváme tolik, jak hlad požaduje, pijeme, pokud to cudnosti prospívá, při svém nasycení nezapomínáme, že také nastávající noci Boha ctíti musíme, a mluvíce, máme na paměti, že to Bůh slyší. Po umytí rukou a rozžetí světél vybědne se každý, aby z písma sv., aneb z hlavy neb jinak dle možnosti Bohu chválu vzdal, a z toho poznáváme, mnoho-li kdo pil. S modlitbou se opět ukončí oběd, pak se rozcházíme, nikoliv však do špatných společností, nýbrž na místa, kde cudnost a pokora panuje, tak že se podobá, jakbychom nepřicházeli od obědu, nýbrž z kázání.“ Také mezi jídlem zpívaly se žalmy a chvalozpěvy jak Cyprian (ad Donatum c. 14) dosvědčuje: „Ani čas mezi jídlem nesmí bez milosti Boží uplynouti. Při skromném pojezení mají žalmy zaznívati, a kdo dobrou paměti a hlasem obdařen jest, ať předzpěvuje. Lépe uhostí přátelé své, uslyší-li něco duchovního, a pakli náboženská zbožnost ucho jeho obveselí.“

Vzhledem bujnosti pohanů mluvili staří otcové s jakousi okázalostí o cudné skromnosti, anaž při jídle křesťanů panuje. Minutius Felix praví: „Naše obědy jsou netoliko cudné, nýbrž také skromné a tudíž netrpíme žádného labužnictví, aniž nesmíchaným vínem (*merum*) neprodužujeme jídla, nýbrž mirníme veselost vážnou a cudnou řečí. Ještě obšírněji mluví o tomto předmětu Klemens Alex. ve své druhé knize o křesťanské dobrovědě. „Jiní lidé,“ praví, „žijí, aby jedli jako nerozumní

tvorové, jimž břícho životem jest; náš však vychovatel (Kristus) odporoučí nám jídlo, abychom žili; neboť jídlo není naší práci, aniž naší úlohou. Dva jsou činitelé našeho života, totiž zdraví a síla, a těmto prospívají lehká jídla nejlépe. ... Mnohá jídla nestojí za nic, poněvadž jsou zdraví škodlivá atd.“ Umělecké kuchtění zamítá Klemens naprosto, a tupí lahůdky a vzácné koření, poněvadž to vše škodí tělu i duchu; dle jeho výroku jsou hubené osoby silnější, rozumnější nad jiné, o čemž se každý přesvědčiti může, porovná-li rolníka neb mudrce s boháčem. Jídlo křesťanů má být jednoduché a skromné, méně kořeněné, aby nočnímu bdění nepřekáželo. Podobně kará všelikou bláznivost při jídle; podané pokrmy mají se vážně brát, aby se ruce, obličej, vousy, sedadla nepomazaly, aniž se nemá zároveň s jídlem pít, což by důkazem bylo nezdrženlivosti. Jídla jimiž se nedráždí tělo, jako cibule, olivy, zeleniny, mléko, sýr a ovoce jsou prospěšnější, nežli uměle připravená. Dále dovoluje Klemens křesťanům mírného požití vína, poněvadž sám Pavel Timotheovi doporučil, aby pro svůj žaloudek střídavě vína použil. Víno považuje toliko za lék, a k uhašení žízně nemá víno, nýbrž voda sloužiti. Zvláště se mají mladí lidé vína vystříhati, poněvadž z horkého na horké horoucí žádosti povstanou. Velice pak horlí Klemens (pag. 182) proti nepravosti opilství, a proti užívání vína cizího a rozličného při jídle. Dále poučuje křesťany jak se při jídle obovati mají. Všelike hostiny a kvasy s hudbou a tancem, s bubny a cymbálem nazývá divadlem pijanství. Naopak sluší, aby křesťan při jídle dárce všeho dobra žalmy prozpěvoval, dle slušného nápěvu, což střídmosti velmi napomáhá. Nestoudné žerty nemají u křesťanů místa míti, aniž se má při jídle jakých šasek trpěti. Také nemají mladí lidé k hostinám choditi a pakli se ženy dostaví, sluší, aby se zevnitř oděvem, vnitř pak

stydlivostí opatřily. Tento zbožný mrav skromné slušnosti při jídle utrpěl postupem času mnohou újmu, zvláště však při kvasech svatebních. Synoda v Laodicei r. 370 nařídila tudíž takto: „Jsou-li křesťané svatebním plesům přítomni, nesluší jim tančiti a skákat, nýbrž mají toliko cudně a střídavě poobědvati, klerikové však vyšší a nižší nesmí při svatbách a plesích žádnému divadlu přítomni býti, nýbrž se odstraniti dříve, než divadlo započne. Bylo tehdy totiž obyčejem, že se pohánští šaškové a hudebníci k svatebním plesům najímali, aby pozvaných při dobré mysli a veselém rozmaru udrželi. Provozování veselých žertů považovalo se tehdy za nepřislušné křesťanům, a když později toho dbáno nebylo, doporučila druhá všeobecná synoda v Nicei r. 787 všem nekněžím, aby se při plesích neb hostinách všech posuňků a ďábelských zpěvů vystříhali.

III. Pannentství a stav manželský.

Nejvíce získalo pannentství a stav manželství mocným vlivem víry svaté. Pohanská nemravnost zbavila pannentství i manželství všeho vyššího lesku a všeliké posvátnosti; křesťanství však vynahradilo jim hojně tuto ztrátu.

Vším právem praví Jan Zlatoustý, že pannentství teprv v církvi sv. v důstojnosti své uznání došlo, a táže se tudíž: „Dříve než se křesťanství upevnilo, kde bylo tehdy pannentství?“ (Serm. III. de poenit). Prvotní křesťané vážili (oceňovali) pannentství dle výroku písma sv. (Mat. 19, 12. a 1 Cor. 7, 1.) V druhém století píše Justin mezi jiným takto: „Mezi křesťany jsou mnozí (mužští a ženské) oběho pohlaví ze všech stavů, ve věku 60 až 70 let, kteří od dětinství pannentství zachovali, nepočítaje těch, kteří se od nečistoty obrátili.“ (Apolog. 1). Podobně tvrdí Athenagoras (leg. 12, 33): „Mezi námi jsou mužové a paní, nevstupující do stavu man-

želského, aby úžší spojení s Bohem měli.“ A Minucius Felix praví: „Vodíme sobě cudně v řeči, ostříhajíce neporušenost těl svých. Přemnozí z našinců pěstují ustavičné pannenství, nijak se tím nehonosíce.“ (Octav. Jan. c. 31.) Také Cyprian a ostatní otcové prohlašují pannenství za vznešenější nad stav manželský, souhlasíce takto s výrokem apoštola Pavla (1 Kor. 7, 34), a tudíž byl v prvotní církvi každý za kacíře považován, kdo opáčně mluvil neb učil jako ku př. Jovinian, Helvidius, Vigilantius a j. Při tom se docela nezapomínalo, že pannenství nezáleží jedině v neporušenosti těla, nýbrž také v pokoře a vnitřní čistotě. Tak okolo roku 70 po Kristu Pánu píše Klemens Romanus, žák sv. Petra a Pavla ku Korintským: „Kdo neporušenost v těle zachová, nevynášej se a uznávej, že jiný dar zdrženlivosti uděluje.“ A podobně píše Ignác Antiochenský, žák evangelisty Jana, na Polykarpa: „Chce-li někdo panícem zůstatí ku cti toho, který pánem těla jest, nevzdávej se pokory. Honosí-li se tím, jest ztracen, a podobně, kdyby se tím nad biskupa vynášel. (ep. I. ad cor) Synoda Gangraská v polovici IV. století praví: „Kdyby se někdo z těch, kteří pro Boha v stavu panickém setrvají, vynášel nad ty, kteří do stavu manželského vstoupili, vyobcován buď.“ (Kan. 10). Jak velice se také na vnitřní čistotu dbalo, vysvítá ze slov Athenagora (I. c. c. 33): „Pannenství vede k Bohu, a nečisté myšlení a žádosti odvracují od Boha.“ Starodávni křesťané chovali to přesvědčení, že vnitřní čistota nikdy ujmy neutrpí, byťby i v dobách pronásledování tělesná čistota hrubým násilím porušená byla. V ohledu tomto praví Prosper: „Pokud čistota duše trvá, neporuší se posvátnost těla, kdyby se také toto zhanobilo, a naopak, bývá-li čistota duše porušená, zmizí s ní i posvátnost těla, kdyby také toto po-

rušeno nebylo.“*) Když za císaře Diokletiana správce pohanský Paschasius svatou Pannu Lucii ze Syrakusy v Sicilii na místo hanby odvésti dal, řekla tato: „Nikdy nevezme porušení tělo, pakli duch nesvolí . . . dáš-li mně proti vůli mé zhanobiti, zdvojnásobní se cudnost má pro korunu (ad coronam).“

Bylo-li křesťanským pannám a paním volno, zvoliti sobě buďto zhanobení neb smrt, vždy rozhodně a s radostí žádaly sobě smrt. Volili raději umřítí, než pannenství ztratiti. Kdo nezná v ohledu tomto životopis sv. Anežky? Zvláště často se stávalo za časů císařů Maximina a Diokletiana, že křesťanské panny a paní usmrcovány a mučeny byly, že chlipným žádostem panovníka, jeho vojevůdců neb úředníků vyhověti nechtěly. Eusebius vypravuje o 600 křesťanek, které v podobném zápasu oslavily jména svá a v čelo jich staví vznešenou a vzdělanou ženštinu z Alexandrie, již sám císař Maxentius úklady strojil a pak po dlouhém a marném stíhání všeho jmění pozbavil.

Docela jinou otázkou jest, lze-li takovému zneuctění samovraždou ujíti, což pozdnější otcové a moralisté naprosto zamítají, kdežto v starodávné době taková samovražda v takových okolnostech za dovolenou a chvalitebnou pokládána byla. Tak chválí Eusebius jistou římskou matronu, kteráž za času Maxentia (na začátku 4. století) k zhanobení určená jsouc, mečem sobě prsy prohnala a co mrtvola k zemi sklesla. Podobně vypravuje Nicephorus Callisti, že dvě antiochenské panny na náradu matek svých do vody skočily, aby zhanobení svému ušly. — Tento skutek, praví dále, došel takové pochvaly, že ještě jiné mnohé panny do moře skočily, aby takto

*) Jak o tom i svědčí jeho krásné verše:
*„Mens illaesa nihil violato corpore perdit,
 Invitam carnis vulnera non maculant atq.“*

obhájily pannenství své. — Zvláštní případ s křesťanskou pannou Euphrasii z Nikomedie zasluhuje tuto povšimnutí, jakž nám ho tentýž Nicephorus vypravuje. Tázala se totiž panna tato biskupa Anthima z Nikomedie, co by činiti měla, kdyby se stalo, že by voliti musila buďto smrt aneb modlám obětovati. V tomto případě jí schvaloval smrt, kterouž také následovně podstoupila. Mládenec, jemuž odevzdána byla, uzavřel se s ní do komnaty. Zde dosvědčovala, že zná jistý kouzelný prostředek, jímž se každý proti velikému poranění zabezpečiti může, a že hotova jest, jemu ho sdělit, pakli se jí nedotkne. Učinivši rychle smíšeninu z vosku a oleje natřela šiji svou, prosíc mládence, aby pádným mečem ji do krku udeřil, že se takto přesvědčí, že se jí pádná rána ani netkne. Mládenec provedl zkoušku, a cudná panna klesla mrtvá k zemi. Jelikož tato leť všeobecně došla pochvaly, považovaly se také ještě jiné prostředky, jako lež, přetvářování a j. za dovolené, pakli k obhájení pannenství sloužily.

Samo sebou se rozumí, že ku pravému pannenství dle náhledů starověkých křesťanů přináležela vnitřní čistota myšlenek a žádosti, slušnost a cudnost v oděvu a podestnost v řeči. —

Při vši účtě k pannenství uznávali starodávni křesťané vždy pravou cenu stavu manželského. Na všech synodách všech století byla důstojnost stavu manželského proti zhoubnému učení jistých kacířů a bludařů hájena. Tak píše synoda Gangraská c. 9: „Žije-li kdo v zdrženlivosti z pouhé ošklivosti k stavu manželskému, nikoliv však pro krásu a posvátnost pannenství, vyobcován buď.“ Podobně čteme v 51. kanonu apoštolském: „Kdyby biskup, kněz, jáben aneb jakýkoliv klerikus se zdržel manželství, masa a vína, nikoliv z pobožnosti, nýbrž z ošklivosti k tomu, zapomínaje takto, že Bůh všecko dobře učinil, muže i

ženu stvořil, musí se polepšiti aneb bude sesazen a z církve vyobcován.“ Církev se vždy držela slov apoštola Páně, dle nichž se stav manželky v účtivosti míti má, (Hebr. 13, 4) a Klemens Alexandrinský dává téměř přednost stavu manželskému před pannenstvím na jednom místě. „Dokonalý křesťan (dle jeho mínění) jedná dle příkladu apoštolů, když dle vůle Boží do stavu manželského vstoupí, a právě zmužilosti nelze projevit v stavu svobodném, nýbrž z ostatních mužů přináležejí vítězství tomu, který co manžel a hospodář uprostřed všech pokušení, jakých péče o ženu a dítky, o čeleď a statek sebou přináší, pevně stojí a od lásky Boží se odloučiti nedá. Kdo však neobstarává domácnosti, nemá mnoho pokušení. Jelikož se sám o sebe stará, nemůže se měřit s tím, který sice méně pečlivosti na svou spásu vynakládá, za to však více v obecním životě působí.“

Vlivem křesťanství utvořil se přede vším nový způsob uzavírání sňatku manželských. První stopu církevního působení při uzavření sňatku manželského nalazáme v listu Ignáce z Antiochie na Polykarpa.

„Těm, praví, kteří do stavu manželského vstupují, sluší, aby se mezi sebou dle výroku biskupa spojili, aby se spojení takové bohu libým způsobem, nikoliv však z pouhé žádostivosti stalo.“ (c. 5.)

Ovšem není tu jasno, co by výraz dle výroku biskupa (*secundam sententiam episcopi*) znamenal, přece však poukazuje na jakési spolupůsobení, svolení a ztvrzení, zkrátka na jisté účastenství církve při uzavírání sňatků manželských.

Podobně a důrazněji mluví Klemens Alexandrinský. Káraje obyčej mnohých paní, zdobiti se cizími vlasy, praví: „Komu pak má kněz požehnání udělit (snad při sňatku)? V tomto případě nežehná paní samou, (při skládání rukou), nýbrž vlasy jiné.“ (Paedag. lib. III. c. 11.)

Tertullian pak píše: „Kterak bych mohl býti dostatečným, o štěstí stavu manželského mluvit, jaký se v církvi uzavírá, obětí ztvrzuje (quod confirmat oblatio), požehnáním zapečetí, (obsignat benedictio) od andělů zvěstuje a od otce věčného za platný uznává (angeli renuntiant, pater rato habet. Ad uxor. lib. II.) A na jiném místě praví: „Všeliká tajná zasnoubení, t. j. taková, která se církvi neoblašují, jsou v nebezpečení, k cizoložství připočtenou býti.“ (De pudicitia c. 4). Že se sňatky manželské církevním způsobem uzavíraly, máme velmi mnoho svědectví z doby pozdnější. Sv. Ambrož ku př. píše Vigilius-ovi takto: „Sňatek nabývá posvátnosti tím, že kněz nevěstě závoj odevzdává, a snoubencům žehná.“ Odevzdání závoje nevěstě v staré církvi bylo velmi důležité, poněvadž ženy nesměly bez závoje vycházeti.

Také zachovávali prvotní křesťané své lože manželské čisté a nepoškvrněné, vědouce, že stav manželský obrazem jest spojení Krista Pána s církvi, jakož i svatosti nového zákona. Obrancové víry svaté obraceli také pozornost nevěřících na tuto stránku manželství křesťanského. Justin praví: „Neoddávají se sobě křesťanští manželé z pouhé žádosti těla, nýbrž pro zplození dítek.“ (Apolog. I. c. 29). A v listu na Diognéta čteme: „Ačkoliv křesťané v těle žijí, přece nežijí podle těla.“ (Epist. od Diog. c. 5.) A Klemens Alexandrinský praví: „Dobré manželství se necení dle peněz, ani dle krásy, nýbrž podle ctnosti.“

Netoliko cudností, nýbrž také svatou zdrženlivostí vynikali starodávni křesťané. V jistých dobách, ku př. v čas očišťování, těhotenství, v dnech prosebních, nedělních a svátečních, v dny sv. zpovědi a přijímání aneb svatebního veselí neměli žádného obcování mezi sebou ohledem manželského práva, nýbrž oddávající se svaté zdrženlivosti,

buďto dobrovolně aneb dle nařízení církevních, dávali na jevo, že před očima Boha živého sluší střídme, mírně a svatě obcovati. Za tou příčinou nazývali se často ženy sestrami mužů svých, pěstující cudnost jak v řeči, tak v oděvu. Tertullian dává křesťanským ženám tuto dobrou radu: „Noste na sobě ozdobu proroků a apoštolů, bílou barvu sprostnosti a červenou stydlivosti, natírejte sobě oči cudností a ústa svá mlčenlivostí, zavěšte sobě na uši slovo Boží a na hrdlo jho Páně. Odívejte se hedbávím počestnosti, kmentem svatosti a šarlatem čistoty. V takové ozdobě zalíbíte se Bohu.“ (De cultu feminarum lib. II. c. 12).

Krásným spolkem pro celý život nazývá dále křesťanské manželství. „Jaké to spojení (ad uxorem lib. II. 9) dvou věřících, an jednu naději, jednu snahu, jednu službu Páně mezi sebou společnou mají. Jsouť sobě příbuzní stejnou službou, nelíšíce se od sebe ni duchem, ni tělem. V pravdě jsou tuto dva v jednom těle, a kde jedno tělo, tam také jeden duch panuje. Spolu se modlejí, klekají, posty zachovávají, sebe poučují, napomínají, snášejíce se vespolek. Spolu bývají v chrámu a u stolu Páně, sdělující mezi sebou žalost a radost. Nemají mezi sebou žádných tajností, žádné k sobě nenávisti, aniž činí sobě úkoři. V nemoci přislubují sobě, v nedostatku jsou sobě podporou... Společně zpívají žalmy a chvalozpěvy, a vynasnažují se o závod, Boha lépe chváliti. To vida a slyše raduje se Kristus, posílaje jim pokoje svého; kde takto jsou dva, jestiž on mezi nimi.“

Toto sjednocení a společnost křesťanských manželů zahrnovaly v sobě také společnou snahu, pečovati o spásu duší svých. Již Klemens římský r. 70 po Kristu Pánu chválí mužů Korintských, že ženy své k životu počestnému a svatému vedli. (ep. 1 ad Cor.) Sv. Polykarp pak vybízí mužů z Philippi, aby

ženy své k tomu napomínali, aby ve víře, lásce a čistotě setrvaly, v uctivosti mužů svých měly, každého cudně milovaly a dítky své v bázni Boží vychovávaly. Kterak muži žen svých spásu vyhledávali, dosvědčují dvě knihy Tertulliana *ad uxorem*, a o svatém Petrovi vypravuje se v druhém století všeobecně, že paní svou k trpělivému snášení smrti mučnické vybízel těmito slovy: „Pamatuj na Pána.“ (Clemens Alex. lib. strom. VII.) Neméně staraly se ženy o spasení duší mužů svých, získavše jich pro Boha, pro víru a pro život ctnostný. Tak vychvaluje ku př. Řehoř Nazianský matku svou Nonnu; *Martyrologium Romanum* dosvědčuje, že Perpetua, žákyně svatého Petra, manžela svého Afrikána, pak syna Nazaria pro Krista získala. Podobně píše svatý Chrysostom: „Žádný není spůsobilejší nad zbožnou ženu, muže vésti a napomínati,“ — což příklady všech století stvrzují.

Posvátnost stavu manželského byla také příčinou, že společnost manželská potud přetržená byla, pokud jeden z manželů nepravosti oddán byl. Pastýř Hermasův rozhoduje v tomto ohledu takto: Žádný křesťanský muž, který věřící avšak cizoložnou ženu má, a o jejím přestupku ví, nesmí s ní déle obcovati, pokud neučiní pokání se nepolepšila. Jinak se stává účastným jejího hříchu. Musí ji propustiti a bez ženy žíti. Pojímá-li jinou za ženu, stane se sám cizoložníkem. Pakli hříšná žena po vykonaném pokání k muži svému se navrátiti chce, má ji tento přijmouti. Pakli toho neučiní, prohřešuje se velice.

Avšak takovou hříšnici musí jenom jednou přijmouti, nikoliv však vícekrát, poněvadž křesťané jenom jednou pokání činiti mají. Co jsem zde vzhledem muže pravil, platí také o ženě.“ (Pastor Hermae lib. II.) Když křesťanství konečně veřejný život opanovalo, musila církev svatá tuhý a dlouhý zápas podniknouti

proti souložnictví římskému, proti manželstvím věřících s nevěřícími atd. Dle práva římského nebyly dovoleny sňatky vyšších stavů s nižšími, a stalo-li se jaké spojení mezi nimi, neslo na sobě ráz souložnictví zákonem dovoleného. Těchto poměrů nemohla církev rázem změnit, nýbrž snahou její bylo, toliko poznenáhla duchu křesťanskému ku vítězství dopomoci. Podobně jen postupem času zvítězila církev proti manželstvím věřících s nevěřícími neb kacířemi, a v prvotní církvi často se stávalo, že z nevěřících manželů jeden se pokřestanil a pak věřící s nevěřícími sňatky uzavírali. Jelikož v novější době o smíšených manželstvích mnoho pojednání vyšlo, chceme tuto o nich jenom v krátkosti promluvit.

V písmě svatém, jak známo jest, nemluví se nikde zřejmě o těchto manželstvích; jenom z listu apostola Pavla vysvítá, že sňatků věřících s nevěřícími chváliti nelze. V prvním listu ku Kor. (7, 39) uvádí právo ženy, že se smí po smrti muže svého znovu provdati, avšak toliko v Pánu. Tím chce apoštol říci, že toliko s křesťanem sňatek uzavřítí má, což opět z druhého listu ku Kor. (6, 14) vysvítá, když praví: „Netáhněte jha s nevěřícími.“ Ohledem smíšených manželství v užším smyslu mezi katolíky a nekatolíky, sluší uvážiti také slov Pavla k Tit. 3, 10: „Člověka kacíře po jednom i druhém napomenutí varuj se.“ Dále upíratí nelze, že apoštolští otcové toliko sňatky souvěrců schvalují. Že ještě ku konci II. století sňatky s nevěřícími zřejmě zapověděny nebyly, dosvědčují dvě knihy Tertulliana *ad uxorem*. Napomíná totiž v nich paní svou, aby se více po jeho smrti nevďávala, kdyby však vdovou zůstati nechtěla, aby se neprovdala za muže nevěrce. Při tom jí uvádí na mysl všechny nehody, jakých sňatky s nevěřícími za následek mají, a na mnoha místech počíná

sobě v ohledu tomto velmi důrazně, ku př. (lib. II. c. 3.): „Věřící dopouštějí se smilstva, pakli s pohany do stavu manželského vstupují, a dle slov Apoštola má se jich každý varovati.“ Zajisté by byl tuto na církevní záповěď poukázal, kdyby jaké bylo stávalo.

Nejstarší posud známou záповěď smíšených sňatků máme ze sněmu v Elvíře ve Španělsku r. 306, kdež se krátkými a rozhodnými slovy křesťanským rodičům pod pokutou pětiletého vyobcování z církve zapovídá, zasnubování synů a dcer svých s pohany, židy a kacíři povolovati. Kdeby však dceru svou pohanskému knězovi k zasnoubení propustil, ani na smrtelném loži večere Páně přijmouti nesmí. Také synoda Arles-ská r. 314 vydala podobné nařízení (c. 11): „Věřící Panny, zasnoubivše se s pohany, nemají dočasně k stolu Páně připuštěny býti, o čemž rozhoduje biskup.

Nejstarší záповěď smíšených manželství v užším smyslu pochází ze sněmu Laodicenského r. 370. Kánon 10 zní takto: „Údové církve nesmějí netečně dítkám svým sňatky s kacíři povolovati,“ a v 31. kánonu podotknutého sněmu čteme: „S kacíři nelze sňatku uzavírat, aneb jim syny a dcery dávati, dříve sluší jich přijmouti, pakli se zavážou slibem, že se dají pokřesťaniti.“ Tento kanon připouští smíšené manželství pod tou výmínkou, když kacířská strana přislíbí, že se stane katolickou. Podobnou výmínku stanoví všeobecný sněm Chalcedonský zapovídaje sňatky smíšené.

Jako s kacíři podobně nakládáno bylo s rozkolníky (schismatiky), jak poznati lze z c. 12 synody Hipponské r. 393, která se sňatku s židy ještě více štítí, jako s pohany. Také zapovídali křesťanští císařové pod nejtěžšími tresty wszeliké manželství věřících s nevěřícími, jako Konstantin, Valentinian II., Theodosius I. a Arcadius.

Konečně nebude se žádný di-

viti, že církve v dávné šerověkosti k druhým manželstvím nepřívznivě pohlížela, pováží-li, jak snažně křesťanským snoubencům svatou zdrženlivost odporoučela a posvátnou vznešenost stavu manželského vždy a všude hájila. Podobně připustí každý, že křesťanství blahodátnou změnu v životě rodinném způsobilo, prohlásivši manželství za nerozlučitelné. U provedení této zásady bylo ovšem mnoho času a bojů třeba, an židé a pohané rozvedení manželství za dovolené považovali. U Římanů provádělo se za císaře Augusta rozvedení manželů s takovou lehkomyšlností, jak Seneca (lib. III.) dosvědčuje, že všechna mravopoděstnost a život rodinný do jisté záhuby uvoďeny byly. Podobně u židů mohl muž, pro věc sebe nepatrnější, třeba po připálení pokrmů ženu propustiti a jinou pojmuti. Teprv Kristus prohlásil stav manželský za nerozdvojitelný (Mat. 5, 31. Mark. 10, 11. Luk. 16, 18. I. Cor. 7, 10. 11), a ani v případě cizoložství nesměla nevinná strana nový sňatek uzavříti. Tato náuka Kristova o nerozlučitelnosti manželství dlouho nemohla pevných kořenů v církvi zapustiti, poněvadž římský zákon netoliko za panování císařů pohanských, nýbrž také za časů císařů křesťanských rozvedení manželství s právem znovu zasnoubení povoloval. — Avšak ani po vyvrácení západní říše nevtězila náuka Kristova, an se germánští národové po avém pokřesťanění svých starodávných občanských zákonů a obyčejů nevzdali, jimiž rozvedení manželství se povolovalo. Ještě roku 753 vydal král Pipin Krátký, s přivolením biskupů na sněmu ve Vermerii c. 5 toto nařízení: „Činí-li žena s dorozuměním jiných životů muže svého úklady, může ji tento propustiti a s jinou se zasnoubiti.“ K dalšímu však zákonu dotčeného krále (c. 18), aby také ženě dovoleno bylo, za jiného se provdati, pakli by muž s její tetou nedovoleně obcoval, nechtěli bisku-

pové svého svolení dáti. Teprv Karel Veliký učinil průchod křesťanskému právu manželskému, ačkoliv také ještě v pozdější době, jednotlivé případy o rozvedení a znovuzasnoubení manželů, zvláště za příčinou cizoložství nalazáme.

IV. Vychování dítek.

Konečně se také podstatně dotknul duch křesťanství poměrů rodičů a dítek v církvi prvevní. Již apoštol Pavel napomíná rodičů, aby dítky své vychovávali v kázni a trestání Páně (k Efes. 6, 4.) Také nejstarší otcové církevní poukazují na toto apoštolské napomínání, přimlouvajíce křesťanským rodičům, aby dítky své v bázni Boží odchovali. Toto vychovávání v bázni Boží bylo základem všelikého pečování o dítky, kdežto pohané, jak Augustin o svém vlastním otcovi dosvědčuje, více na to dbali, aby synové jejich učenější než ctnostnější, výmluvnější než mravnější byli. Křesťané naproti tomu považovali náboženské vzdělání dítek svých za vrchol všelikého vychovávání, a tudíž každodenně hned v útlém věku s nimi o Božských věcech rozmlouvali. Již Barnabáš praví křesťanům: „od mladosti cvičte synů a dcer svých v bázni Boží,“ (ep. c. 19). Za hlavní prostředek k náboženskému vychování dítek považovalo se písmo svaté. Známo jest všem, že Leonidas, otec Origenesa, každodenně synu svému část písmen svatého k naučení z paměti uložil, a pak odříkávali dal. (Euseb. histor. lib. VI. c. 2.) Jeroným popisuje křesťanské vychování dcery takto: „Musí se učit více milovati slovo Boží, než klenoty a hedbávné šaty. Především musí se v žaltáři cvičiti a radost v žalmích nalazati. Z přísloví Šalomounových může se zbožnému životu přiučiti. Z knihy kazatelské naučí se pohrdati vším, čeho svět miluje. V knize Jobově nalezne příklady ctnosti a trpělivosti k následování. Odtud učiní přechod k evan-

gelium, aby jich více z ruky neodložila. Skutky a listy apoštolské musí sobě k srdci vzít, a porozumivši jim, může ku čtení kněh Mojžíšových, králů a proroků přistoupiti a jimi se zabývati.“ (Ep. 57 ad Laetam.)

Dále snázili se křesťanství rodičové, aby dítky své po odstranění všeho neslušného a mravům škodného v cudnosti upevnili. „Každá duše,“ praví Jeroným I. c., „musí k tomu vedena býti, aby ničeho neslyšela a nemluvila, co by bázni Boží překáželo, poněvadž chrámem Božím býti má. Nepočestným slovům nemá ani rozuměti, ani světských písní znáti... Nezvedené dítky jiných nesmí do domu přistupu míti, aniž chůvy do špatných společností choditi, aby ani sebe ani dítek nepokazily. Ochraňují přece rodiče dítky proti uškutí haďa, proč by jich nechránili před nákazou světa?“ Starodávni křesťané měli tedy hlavní péči o to, aby dítkám svým ctnostných učitelů zaopatřili, a při nedbanlivosti rodičů, pozdvihovali biskupové a kazatelové hlasu proti tomu. Chrysostom ku př. (hom. 60, 7) píše takto: „Nyní se věnuje větší péče koňům a oslům, než dítkám. Přijímá-li se pohůnek do služby, hledí se k tomu, aby nebyl střěštěncem, opilcem, zlodějem aneb jinak nezkušeným člověkem. Jedná-li se však o učitele pro dítky, tu se přijímá každý, kdo přijde, aniž se uváží na mysl, že umění vychovávatelské převyšuje každé jiné.“

Stávalo se nezřídka, že jedině křesťanské matky zbožně vychovaly dítky své zvláště v tom případě, když manželové jejich ještě modloslužbě oddáni byli. Krom milosti Boží položila svatá Nonna základ ku zbožnosti věhlasného Řehoře Nazíánského, svého syna; ona ho vychovala pro úřad církevního učitele, ona ho Bohu zasvětila, poskytnuvši mu knihu svatých evangelii do rukou, což hluboký dojem na útlu duši Řehoře učinilo. On sám se při-

rovnával k Samuelovi, jež podobně matka Bohu byla zasvětila.

Také Basilius, veliký přítel Řehořův, obdržel od své zbožné báby Emilie dobré vychování, která záhy do útlého srdce svěřence svého símě víry a pobožnosti vštíplá, postavíc mu za vzor ctihodného Řehoře divotvůrce. Neméně pečovala o své jediné dítě matka Theodoretova, jehož po dlouhé neplodnosti porodila, a za zvláštní dar Boží pevažovala. Hned v útlém věku vychovávala jedináčka svého v bázni Boží, vodíc ho týhodně k nábožným mnichům blíž Antiochie, aby od nich požehnání obdržel, a jejich pohledem a slovem blahodárně dojat byl. Také Chrysostom své matce Anthuse a Augustin svaté Monice děkovali větší část povýšenosti a slávy své v církvi, a zvláště Augustin vydává svědectví matce své: „Modlitbám tvým mám k poděkování, že mně Bůh tuto mysl udělil. (De ord. lib. II.)

Také měvše starodávni křesťané slova Páně na paměti, že přede vším království Božího a spravedlnosti jeho vyhledávati máme, nezapomínali, že sluší dítkám lepšího věna a dědictví nad statky tohoto světa, tedy dražších klenotů nad zlato a stříbro zanechat. Uznávajíce, že bohatství nemá té ceny, jakou mu svět připisuje, netoužili příliš po mamoně tohoto světa, dávajíce takto přednost statkům jakých rez a mol nekazí, ani zloději nevykopávají, které tudíž platnost mají na věčnosti. To svědectví jim vydává Barnabáš (c. 19) a Athenagoras (leg. c. I.) Tertullian pak kárá rodiče, kteří se ustavičně starají, aby aby dítkám svým bohatého věna zaopatřili (c. 12) a Řehoř Nazíanský chválí křesťanskou matku Gorgoniu, která sice dítkám svým žádného bohatství, za to však krásný příklad ctnosti zanechala, aby následovali ji. Orat. VIII.) Podobně píše Chrysostom: „Napomínám vás všech, abyate syny a dcery své hned z mládi k životu křesťanskému

vedli, pokladů z něho pochodících jim vydobyli, na zlato a stříbro tolik nedbali, jako na mravnost, počestnost a jiné ctnosti, jakých do duší jejich skládati máte.“ (De Anna sermo III.) Také ve své 21. řeči o listu k Efeským dokazuje Chrysostom, že dobré vychování nejlepším jest bohatstvím, jakého se dítkám dostati může. —

Aby se však netečnost při obstarávání časného blaha dítkám svým nějak neprovinili, pamatovali vždy na slova apoštola Pavla (I. Timot. 5, 8): „Jestliže pak kdo o své a obzvláště o domácí péče nemá, zapřel víru a jest horší než nevěřící.“

Dále s velikým důrazem poukazují nejstarší otcové na to, že u křesťanů nelidský způsob pohanů, dítky z domu zapuzovati, neb usmrtiti a plod vyhnati z těla, žádného místa nemá. Již neznámý pisatel listu na Diogneta z doby apoštolské praví o křesťanech: že uzavírají sňatky mezi sebou, jako jiní, splozující dítky, nehubíce však jich (c. 5.) Současně napomíná také Barnabáš (c. 19) spoluvěřících: „Neusmrcujte žádného dítěte vyhnáním plodu, aniž zahubením po porodu.“ Později dosvědčuje Athenagoras, že od křesťanů všechny pohanské ženy, zanášející se vyháněním plodů, za vražednice považovány byly, a že každý vraždy vinným se stal, kdo dítě odložil (legat. c. 35). Jak známo schvaloval sám Pláto odkládání slabých dítek a teprv křesťanský platoník Justin bojuje proti nelidskému jednání takovému, a Basilius Veliký má za to, že žena porodiť na cestě a nestaravši se o dítě podobně potrestána býti má, jako vražednice dítěte, tedy desítiletým pokáním, jakéž se dříve na zmíněný zločin doživotně ukládalo (epist. canon. II. c. 32.) Zvláště bylo obyčejem žen u pohanů, že dítě v cizoložstvu počatých buďto vyhnáním plodu aneb po porodu usmrtily, a jelikož jich v této nelidskosti mnohé

křesťanské ženy následovaly, vydala synoda Elvirská toto nařízení: „Kdyby se katechumena takového zločinu dopustila, odloží se křest její až na lože smrtelné; kdyby se v tom však věřící prohřešila, nesmí se jí tělo Páně ani na smrtelném loži podati.“ A synoda Ancyrská nařídila (r. 314): „Ženy oddávající se nečistotě a hubíce nápotom dítek buďto vyhnáním plodu aneb zavražděním, byly dle starších stanov až do smrti pokutovány; my však chtěme mírnějšími býti, ustanov-

vujeme, aby se desíletému pokání dle naznačeného způsobu podrobily.“ Tentýž trest vytknul Basilius Veliký v prvním kanonickém psaní (c. 2). Synoda však Leridská r. 524 zmírnila toto pokání až na sedm roků. Konečně nemohlo ani zákonodárství občanské na dlouho těmto názorům křesťanským ucha uzavřítí, a jedině mocnému vlivu křesťanství máme děkovati, že stát hrůzovládu rodičů nad dětmi v dávnověkosti občanskými zákony obmezil a slušným způsobem uspořádal. —

Přehled důležitých událostí r. 1867.

Nejsou to věru utěšené city, které na srdce naše doryvají, když si zpomínáme události, které se roku minulého v Evropě sběhly. Jakoby starý tento světa díl v kořanech svých byl rozvíklán; všudy ruch hřmotný, všudy rozčílená napnutost a neukonejšené očekávání, jaký konec tento ruch vezme, jak neulaďněné poměry narovnány budou.

Rok 1867 nastoupil smutné dědictví, kteréž mu rok 1866, rok kruté války u prostřed Evropy, byl zůstavil. Stará říše Rakouská nejvíce dotknuta byla ranou roku minulého a bylo mínění všech, že všemi silami se musí pracovati k tomu, aby přede vším se urovnaly statoprávní poměry jednotlivých království a zemí. Když pak ve válce Prusův proti Rakousku general Klapka, známý z revoluce uherské r. 1848, ze zajatých Maďarů zřídil legii 8000 mužů, aby s nimi vrazil do Uher, tu bylo se obávati, že v tomto království stanou se skutečně nepokoje, kdyby přáním Maďarským se nevyhovělo. Protož snahy vídeňských státníkův směřovaly k tomu, aby Maďaři přede vším upokojeni byli. Hrabě Richard Belcredi, tehdejší ještě státní ministr, chtěl jíti tou cestou, která naznačena byla v císař. patentě r. 1865

ze dne 20. září, maje za to, že návrhy uherského sněmu předložiti se mají zákonním zástupcům ostatních království a zemí, kteří o nich stejně vážné hlasy své podati by měly. K tomu konci rozpuštěny jsou sněmy, které r. 1861 voleny byly, císařským patentem daným dne 2. ledna 1867 a zároveň svolány jsou sněmy nové ze dne 11. února, jimž nařízeno, že mají volby konati do mimořádné říšské rady, jejížto jediným účelem býti mělo, aby se radila o konečném ústavním upravení říše.

Strana ta v Rakousku, která jest přesvědčena, že jedině na základě spravedlivého uspokojení všech národů Rakouské mocnářství ústavně upravití se dá, měla sjezd ve Vídni v měsíci ledna r. 1867 a ustanovila se na tom, že tuto mimořádnou říšskou radou pod jistými podmínkami obešle. A ve smyslu tom působila pak také ve vlasti, aby volby wypadly tak, že vyvolení mužové na sněmu práv jednotlivých království a zemí hájiti budou. Avšak právě v tu dobu, když volby ze sboru velkostatkářského v Čechách a na Moravě se konaly, docházely bezpečné zprávy z Vídne, že postavení ministra Belcrediho jest zvikláno a že dostala vrch strana ta, která

k maďarským názorům o úpravě říše se naklonila. Když pak sněmovné zemští dne 18. února zahájení byli, přednešeno jim vládní sdělení dané dne 4. února bez podpisu císaře, v němž najednou na místě mimořádné se svolávala ústavní říšská rada. Sněmy: Český, Moravský, Krajinský, Tyrolský ohradily se proti této ústavní radě říšské vyjádřivše zároveň ochotu svou, že sice tuto radu obešlou, avšak že jí neuznávají za ústavní a že tedy ji nemohou považovati za sbor, který by měl právo usnášeti se platně o úpravě říše, nýbrž že jí přísluší jen poradní hlas. Tito sněmovné zůstali tedy věrní úmluvě ve Vídni v měsíci lednu učiněné, kdežto sněm Haličský beze vší výmínky poslance do říšské rady volil.

Ministr Beust, který po odstoupení hraběte Belcrediho ve vyrovnání s Maďary se pustil a původcem onoho sdělení vládního ze dne 4. února byl, nemohl návrhy sněmu českého, moravského, krajinského a tyrolského přijíti a protož rozpuštěn sněm český, moravský a krajinský, kdežto sněm Tyrolský v posavadním složení zůstal, jelikož vláda očekávali nemohla, že by v Tyrolích volby jinak vypadly.

V Čechách a na Moravě vláda úsilovně k tomu pracovala, aby při nových volbách si většinu získala. Povedlo se jí to, že dostala do sněmů pomocí nižší šlechty mužů povolných a ústupných jí, tak že oba sněmovné, Český i Moravský, jenž zasedali od 6.—11. dubna, poslance do říšské rady zvolili. Menšina však, která neodstoupila od hájení práv staroslavného království Českého a markrabství Moravského, vydala od sebe na sněmu Českém i Moravském vyjádření, proč ve volbě poslanců do říšské rady účastenství mítí nemůže. Na Moravě toto vyjádření pronesl hrabě Egbert Belcredi dne 10. dubna, jež takto znělo: „V nejuctivější adrese, na níž se sněm Moravský dne 27.

února 1867 v sedmém sedění předšlého zasedání usnesl, jsou obsažena předpokládání, na základě jichž, dle našeho právního přesvědčení prospěšná působnost svolané říšské rady nadíti se lze a opírajíce se o tato předpokládání předsevzali jsme volby. Posavadní opatření vlády odňala možnost, že tato předpokládání k platnosti přijdou; povolaná rada říšská nebude mítí pouze jen poradního hlasu. Byli jsme tedy v druhém sedění tohoto zasedání ve svědomí svém zavázáni, návrhnouti: aby volby do říšské rady, která mimo půdu ústavní postavena jsou nicméně pravomocnosti uzavírajícího shromáždění opatřena jest, byly odmítnuty. Jelikož tento návrh usnesením učiněn nebyl, musíme zodpovídání za každé znebezpečení práv, které by činností svolané říšské rady mohlo markrabství Moravskému k jednotě i mohutnému postavení říše vzejíti, toliko oněm údům sněmu ponechat, kteří volby tyto před se berou a vyjadřujeme se se strany naší, že na tento čas volby se zdržíme.“ V Čechách vydala strana historická celý památný spis, jenž Dr. Riegrem ve sněmovně předčten byl. Když pak volby se předsevzaly a také někteří přívrženci historické strany podlé povahy skupin za poslance do rady říšské volení býti museli, zůstali tito doma a do Vídně na říšskou radu nešli. Z Moravy to byli: Kleveta, Vaněk a Hubík, který zatím zemřel.

Když pak říšská rada ve Vídni se sešla dne 20. května, začala za předsednictví Dr. Giskry přede vším rokovati o tak zvaném narovnání se sněmem Uherským, kteréž záleželo v tom, že se jí předložil zákon o delegacích, na kterémž se usnesl sněm uherský vlivem tak zvané strany Deákovy. Hlavní obsah tohoto zákona jest, že delegace čili poslové volení od uherského sněmu a říšské rady mají střídavě se scházeti ve Vídni a v Pešti a raditi se o záležitostech těch, které

Maďaři za společné uznávají, že však každá delegace pracovati má zvlášť a s druhou jen písemně se umlouvati. Říšská rada tento zákon přijala a tak upravena jest půda, aby císař Rakouský za krále uherského se korunovati dal. Sněm uherský vypracoval tak zvaný inaugurační diplom, v kterém král svobody a práva potvrzuje království, načež slavná korunovace korunou sv. Štěpána následovala. *)

Kdežto v Uhřích vykonával se jeden z nejslavnějších obřadů historických, totiž korunovace a pomazání krále uherského, zuřily odporné Slovanstvu listy nejvíce na Čechy a Moravany, proto že tito od historických práv koruny České upustiti nechtěli. Není žádné nadávky sprosté a uličnické, kterými by ony listy národ Českomoravský nebyly uctily; než hana s takové strany jest zajisté velikou pochvalou. Jmenovitě spíláno našemu horlivému katolickému kněžstvu, proto že pevně při lidu svém stojí. —

Nová soustava v úpravě říše dostala jméno dualismus, čili, kdybychom to jméno do mateřské řeči přeložili, dvojitosť čili dvojice, čímž naznačeno, že již není Rakouské říše v posavádním slova smyslu, nýbrž že jsou z ní učiněny dvě částky, kterýmž nejnověji také dáno nové jméno: „rakousko-uherské státy.“ Ač v obou těchto částech panovati má parita čili rovnost, předce přijali Maďaři na sebe jen 29 % státního dluhu, kdežto druhá část příjiti musela 70 %. — Říšská rada ve Vídni úsilovně pracovala k tomu, aby vydáním zákonů rozličných částí tu, kteráž zastupovati má tak zvanou Cislaitanii upravila na základě tak zvaného liberalismu čili svobodomyšlnosti, jak ona jí rozumí a ji pojímá. Jsout to známé z novin zákony základní státní, zákon man-

želský a zákon mezináboženský. *) Tyto dva poslední zákony, jelikož se přiči konkordátu uzavřenému dne 18. srpna 1855 mezi papežem a císařem Rakouským, vzbudily odpor spravedlivý biskupů rakouských, kteří dne 28. září 1867 přímo na císaře pána se obrátili, vyjadřující obavy své stran nebezpečí, které by takovými zákony společností lidské vzejtí mohly. Památný jejich spis zodpověděn od císaře v ten smysl, že on právům svaté církve nikdy ukrátiti nedá. Zákony, ty letošního roku potvrzeny jsou. Úsilovnou prací říšské rady Vídeňské, zásady liberalismu v Cislaitanii zavést, ukončen pro Rakousko rok 1867, na jehož konci zřízeno tak zvané parlamentární ministerstvo z většiny parlamentu Vídeňského a povoláni jsou do něho od císaře Giskra, Herbst, Hasner, Berger, Brestl, hrabě Taaffe, hrabě Potocki a presidentem učiněn známý kníže Karlos Auersperg.

Uvážíme-li výsledek, které měla vyjednávání stran lonského roku pro Rakousko, jest krátce vysloven ten, že říše jest rozdvojena a že se očekávati musí, jaké další následky takové rozdvojení míti bude, jelikož téměř celé obyvatelstvo slovanské s touto úpravou říše srozuměno není.

Jakož rok 1867 neukonejšil různice stran v Rakousku, taktéž jsou rozvíklány ostatní státy v Evropě. Ve Francii jest národ nespokojen s velikými prospěchy Pruska, kterýchž toto dosáhlo válkou proti Rakousku; vláda sama má tuze zápasiti s opoziční stranou a císař zdánlivě kolísá se mezi stranami, z nichžto jedna přeje si válku s Pruskem a druhá chce míti pokoj a mír. Kterak řevnivě oba státy, Prusko a Francouzsko, proti sobě

*) Viz obrázek I. na str. 200 a obrázek II. na str. 201.

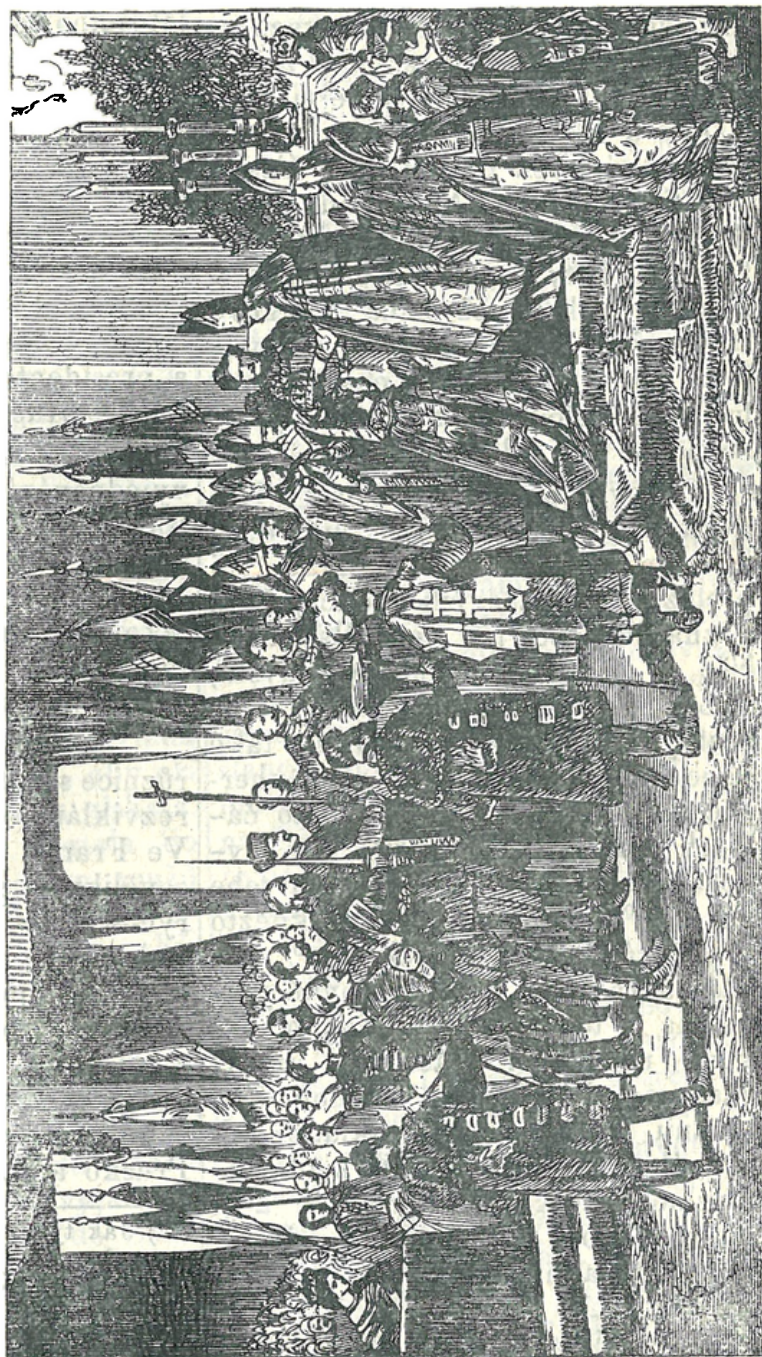
*) Jak tyto zákony právu církve sv. na odpor se staví, o tom poučují brožurky: „Škola a církev,“ „Manželství“ atd., jež vydává věhlasný Beneš M. Kulda, a kteréž všem čtenářům našim vřele doporučujem. (Pořadatel.)

smýšlejší, poznati lze z tak zvané otázky Lucemburské, kteráž povstala tím, že Francie tuto pevnost i s velkovévodstvím koupiti chtěla od krále Hollandského, čemuž se protivilo Prusko, pravíc, že severní spolek má k posádce v této pevnosti právo. Spor se konečně utišil tím, že Francie od kupu odstala a Prusko se zavázalo, pevné hradby pevnosti té rozkopati. Od té doby brojí císař Francouzský neustále, ant co vybroušený diplomat jest přesvědčen, že mír v Evropě dlouho zachovati se nedá. Sešli se šice vloni v Paříži rozliční mocnáři, král pruský, cár ruský, na něhož tam od zběsilého Poláka střeleno bylo, sultán turecký a císař rakouský, jemuž dříve návštěvu učinil císař francouzský v Solnohradě, — ale všechny ty schůze mocnářů nejsou s to, aby zbavily národy evropské smutných obav před budoucností, kteréž vstříce kráčeji.

Anglie znepokojena jest spiknutím Fenianův, oné společnosti irské, kteráž všemi prostředky k tomu praeuje, aby Irsko od Anglie odtrženo a se spojenými státy Americkými spojeno bylo. Feniané nalézají v Americe, ač nezjevně od vlády, nic méně od obyvatelstva vydatné

podpory a Anglie jest v ustavičné obavě, že nějaká armáda Fenianův učiní vpád do Kanady, krajiny v severní Americe, která Anglicku náleží. Postavení Angličanův v severní Americe jest tím nebezpečnější, jelikož Rusko r. 1867 prodalo své území v Americe spojeným státům Americkým, tak, že nyní Kanada obklopena jest ze severu i z jihu územím spojených států. Taktéž má se Anglie co obávati pokroků ohromných, kteréž činí Rusové v Asii přibližující se po-

I. Korunovace v chrámě Nanebevzetí Panny Marie v Pešti.

II. Korunovační pahorek, na němž korunovaný král uherský mečem k čtyřem dílům světa mává.

divuhodnou rychlostí k Indii, kteráž pod jařmem kupců a kramářů anglických sténá a již r. 1855 povstáním osvoboditi se chtěla. Největší nebezpečí brozí Anglii ze spojení a důvěrného dorozumění Ruska s Amerikou, kterážto oba státy rády se spojí proti Angličanům, onen, aby ze středního moře, tento, aby z Ameriky vypuzeni byli. Nejvíce záleží Rusku na zeslabení Anglie proto, aby pomáhati nemohlo Turecku, když Rusko hodinu vyhlídne, aby na Turecko vrazilo.

Turecko samo již od mnoha let žije jen ze řevnivosti velmocí evropských a jest v sobě tak zmalátnělé a skleslé, že ani není s to, aby potlačilo povstání na ostrově Kretě, kdež obyvatelstvo křesťanské se svatým zápallem mučednickým bojuje proti Muhamedanům a přes všechny muky a utrápení drží prapor Krista ukřižovaného naproti chliphnému učení Muhamedovu. Národy slovanské a řecké kmeny, které posud týráni pod jař-

mem tureckým, čekají hodiny spásy, která je vysvoboditi má z moci sveřepých Muhamedanův.

V Italii zase hnuli se staří nepřátelé svatého otce i církve katolické; odpřisáhaný nepřítel náměstnictví svatého Petra, Garibaldi, s bezpříkladnou smělostí učinil útok na území papežské, a to bezprostředně po hromadě v Geně, kamž se byli sešli liberalové ze všech krajín, aby rokovali, kterak by mír na světě věčně zachovati se dal! Z této hromady k založení věčného míru odebral se Garibaldi do Italie a sbíral boufy dobrovolníků, kteří na rozličných místech bra-

nice papežského území překročili; vojsko vlády italské, ač v počtu asi 40000 hranice obsadilo, nechalo předce Garibaldisty překráčeti a nelze pochybovati, že italské vládě na tom záleželo, aby Garibaldimu zlé dílo jeho se podařilo. Avšak francouzská brigáda zastihla vojsko Garibaldiho, složené z lůzy odevšad zběhlé u Montany, a rozprášila je do všech končin světa. —

Avšak na konci našeho přehledu zaznamenati nám jest jednu udalost smutnou, hrůzoplnou, krvavý konec neblahého začátku — konec císařství Mexikánského.

Čtenářům našim z dřívějších přebledů jsou známy příčiny, pro které rakouský arcikníže Maximilian do Mexika se odebral; vzletná mysl jeho měla jej k tomu, nabízenou mu korunu přijíti, ať v ušlechtilosti své se domníval, že se jemu poštěstí, tuto nešťastnou od 50 roků stranami rozličnými týranou zem

v nějaký srovnaný státní pořádek přivést. Ale nemělo to býti; císař Maximilian zaplatil snahy své životopisem, zpečetiv povolání své krví vlastní — jak vylíčeno v životopisu jeho na hoře položeném. —

V ý s t r a h a

před necudnými a dvojsmyslnými řeči a žerty.

„Ale pravím vám, z každého slova prázdného, kteréž mluví budou lidé, vydají počet v den soudný.“ Sv. Matouše 12, 36.

Rozmilý čtenáři! dej pozor na slova, neboť ona jsou veledůležitá, poněvadž mnozí necudnými a dvojsmyslnými řeči samy sebe i jiné v časnou i věčnou záhubu uvádí.

Necudné čili oplzlé řeči jsou ty, které proti stydlivosti a čistotě jsou. — Člověk vede dvojsmyslné řeči, když sice o dovolených věcech mluví, ale při tom takových slov užívá a se tak vyjadřuje, že také zároveň i nepočetné věci jimi se vyrozumívají, a že tím nepočetné myšlenky a představy v posluchačích buděny bývají. Takové dvojsmyslné řeči dlužno za rovné řečím necudným považovati a bývají často ještě záhubnější. Co tedy o prvnějších se dí, platí také o poslednějších.

Kdo řeči necudné vede, prozrazuje, že jest srdce jeho zkažené, plné chlípnosti. Spasitel náš dí: „Dobrý člověk z dobrého pokladu srdce svého vynáší dobré, a zlý člověk ze zlého pokladu (srdce svého) vynáší zlé; nebo z hojnosti srdce mluví ústa.“ (Luk. 6, 45). Jakož shnilá, nečistá voda jenom ze shnilého a nečistého pramene téci může, takť může nečistá řeč jenom z nečistého srdce pocházeti. „Ústa člověka, dí sv. Jan Zlatoústý, která vypouští slova necudná, podobají se otevřenému hrobu, kterýž shnilé mrtvoly v sobě chová!“ — „Ten není daleko skutku vzdálen, dí sv. Jarolím, kdo ve slovech zalíbení nachází.“ Jako kupec o svém obchodu a rolník o rolnictví: tak mluví chlipník o věcech necudných. — Kdo čistého jest srdce, má v ošklivosti řeči nečisté a oplzlé. Polák, svatý

Stanislav Kostka, byl tak čistotný, že při uslyšení nepočetných řečí omdlel a na zem sklesl. A ty máš nad nimi i radost, směješ se jim!! —

Zdržuješ-li se v nečistých myšlenkách zcela dobrovolně, hřešíš už těžce. Čím více jest to hřích těžký, když špatné řeči mluvíš, nebo ty jsou vždycky dobrovolné. — „Nemohu zabrániti,“ dí sv. František Saleský, „aby mně pták přes hlavu neletěl, ale to mohu zabrániti, aby si na mé hlavě hnízdo nedělal.“ Chce tím říci: Myšlenky mohou někdy proti mé vůli přijíti. Bojuješ-li proti nim, a nezdržuješ-li se v nich, nejsou hříchem. Pakli se v nich ale se zalíbením zdržuješ, jim jakožto hnízdo v mysli, v srdci dělati dovoluješ, jsou už dobrovolné a hřích. Slova můžeš ale mluvit, nebo můžeš mlčet, jak chceš. Slova jsou dobrovolná. Kdo necudné řeči mluví, vraždí svou vlastní duši. Takovému jazyk připravuje téměř řetěz, kterým na místo věčného trápení vlečen bývá. Jenom kdo jsou čistého srdce, budou Boha viděti. —

Takovýto necudný jazyk uvrhuje nejen samého sebe, ale i mnohé jiné do věčné záhuby. Lidé už zkažení bývají příkladem ku podobným řečem bezbožným ještě více podněcování, vidouce se podporovány. U takových jest to olej do ohně liti. Jeden hledí druhého v tom převýšiti. Oni se také tak suadno neobráťují, jelikož to více lidí činí.

Slyší-li nevinné duše tvé dábelké řeči, ó jak mnoho zlého jsi napotom ztropil; jak mnoho duší za-

vražduješ! Kristus je — obrazy Boží — svou krví vykoupil, je na křestu svatém drahocenným rouchem posvěcující milosti a nevinnosti ozdobil, je chrámy Ducha svatého učinil; ty pak hyzdíš obraz Boží, šlapeš po krvi Kristově, poškvřňuješ ono drahé roucho, otravuješ nesmrtelnou duši svým chlípným jedem. — Nic nečiní člověka před Bohem i lidmi dobrolibeznější, nic duši krásnější a andělům podobnější, jako sv. nebeská a andělská nevinnost, čistota; ty pak loupíš tento drahocenný poklad svými pekelnými řečmi, hledíš z andělů ďábly dělati. „Kdoby pohoršil jedno z maličkých těchto, jenž ve mne věří (a ty je pohoršuješ, horšími činíš svými řečmi), lépe by jemu bylo, aby zavěšen byl žernov osličí*) na hrdlo jeho, a on pohřížen byl do hlubokosti mořské.“ „Běda světu pro pohoršení!“ (Mat. 18, 6. 7.) Nad tebou vyslovuje Spasitel toto hrozné běda.

Budeš-li už z každého prázdného slova museti počet vydati, jaký počet bude tebe pak očekávat pro tak mnohá pohoršlivá slova, u soudce, který zde na zemi takovéto běda nad tebou vyřkl! Tvými slovy ke ztracení přišlé duše budou z ruky tvé tehdaž opět žádány. V pekelné propasti budou tyto tebe proklínati a tobě zlořečiti po celou věčnost: „Proklatý budiž ty, tys vinen mým zatracením, ty vražedníku duše mé!“ — Svatý Augustin nazývá lidi, kteříž tuto nepravost na sobě mají, pomocníky ďáblůvými; neboť co tento svými vnuknutími dovésti nemůže, toho podosahují onino svými necudnými řečmi. — O takových bohaprázdných jazycích dí svatý Jakub (3, 6.), že jsou oheň roznicený od ohně pekelného; oheň, který peklo samo podpálilo a rozdmíchalo, neboť kdo necudné řeči mluví, uvrhuje sebe i kdo ho poslouchá, do

*) Žernov osličí jest svrchní kámen takového mlýna, kterýž místo vody, dobyt看, voly neb osly atd. se táhne.

plamenů pekelných. — Svatý Bernard dí: „Také-li jenom jedno jediné slovo necudné proneseš, jsi přelce příčina, že snad všichni, kteříž jsou přítomni a tebe poslouchají, tím do hříchu upadají. Tot jest větší hřích, než kdybys šípem na jednou více lidí zavraždil. Neboť tehdaž bys předce jenom jejich těla usmrtil, co tvými hanebnými řečmi duše vraždíš.“ Takoví smilní lidé natropí největší zkázu ve světě, neboť jediný škodí často více nežli sto zlých duchů, jelikož zahynutí tolikerých duší způsobuje. Bože můj! jak často se takové hrozné řeči mluvívají, když jich jest více pohromadě při práci nebo ve společnosti. Tu neznají jiných žertů, než nepočetných a oplzlých řečí. Jak mnoho duší se tu vraždí, a nic si z toho nedělají! —

Tu dí snad mnohý, chtěje se omluviti a své svědomí uspati: „Já při tom nic špatného nemyslím, to se stává jenom ze žertu.“ — Jak, ze žertu? Ach nešťastníku, co to říkáš? Tak daleko to už s tebou přišlo, že hříchem žerty tropíš; že jest ti to žertem, když duše hubíš? Opravdu ďábelský to žert; tento žert zarmucuje nebe, svaté anděly, a dělá peklu největší radost! — Žert? Ale soudce tvůj vezme to někdy na opravdu, a tvé nynější ďábelské žerty promění se tehdaž v pláč a skřípení zubů. — Ze žertu? Zastřel člověka, a uspokoj se napotom, že řekneš: to bylo jenom ze žertu. — Ty nic z toho při tom nemyslíš? Jak? tobě lze, o něčem mluvit, a na to nemyslit? Jak pak jest to možná? Ale dejme tomu také, nebudou ale tvý posluchači následkem tvých řečí na nic špatného myslet? Kdo tím vinen, kdo musí z toho odpovídati, kdo jiný, nežli ty? — Co bys řekl, kdyby někdo tebe způsobem nejneslušnější hanil a tupil, se ale při tom pronesl: Ze mu to nejde od srdce, že se to jenom ze žertu nebo pro kratochvíl stalo. Byl bys takovou výmluvou spokojen, obzvláště, kdyby on v tom pokračoval?

Semeno jedovaté byliny když se zaseje, země ho přijme jako jiné semeno byliny užitečné; a trvá to delší čas, nežli se záhubná a zdraví i život smrtící bylina objeví a uzraje. Takovým ale pro duši jedovatým semenem jsou tvé oplzlé řeči, které do srdcí bližního zasíváš, a po čase ono vzejde a bylinu zlých, duši smrtících žádostí a hanebných skutků vydává. — Vztekly čili běsný pes když člověka kousne, aneb jenom zubem uškrábne, on se hned nevzteče, ale až po čase, — po několika dnech, těch dnech, měsících neb rocích. A předce tohoto přebrozného, tělo hubícího i smrtícího neštěstí jest příčinou ono ukousnutí neb uškrábnutí. Podobným ukousnutím duše bližního jest tvá oplzlá řeč, tvůj nestydatý šprým. Jed vzteklotiny smilstva zůstane vězeti v jeho duši a až dozrá, teprv později ukáže se ve své hrůznosti a duši hubící a do věčné smrti uvrhující podobě. Ty pak následky tvou vinou povstaly, tys dal příčinu k nim, ty je máš na svém svědomí a budeš museti z nich odpovídati i tresty za ně podstoupiti — na věčnosti!

Jiní považují tento hřích za nepatrný, poněvadž tolik lidí to činí a si nic z toho nedělají. Je to ale proto méně hříšné a trestu hodné? V Sodomě a Gomorře hřešili všichni; ani deset spravedlivých nebylo tam. Ušetřil ale Bůh proto města, proto že všichni křešili a si nic z toho nedělali? Právě proto deštil Bůh ohněm a sírou na ně. — Činí to mnozí! Víš-li pak, že dle slov Spasitelových nejvíce lidí kráčí po široké cestě, která vede v zabytnutí? — Jiní říkají: „Myt to smíme, když my to víme, my jsme ženati — vdáni! Však my se chráníme, aby děti při tom nebyly.“ Zloděj ví, co jest krásti, zdaliž ale smí proto svobodně krásti? Může býti, že takové řeči pro děti jsou záhubnější, jsou ale přece, jak výše ukázáno, pro všechny škodlivé a záhubné, poněvadž se jimi špatné my-

šlénky budí. Ony jsou samy v sobě hříchem. Jdi do lesa, a mluv se stromy oplzlá slova, a můžeš tím těžce hřešiti, a stromy nejsou předce už také děti, to slyšíci. — Tys ženat? Vdán? Myslíš, že šesté přikázání pro ženaté a vdané už neplatí? Mohlo by ale předce se státi, že mnozí manželé v pekle budou se páliť pro hřích smilství, kterého se ve stavu svatého manželství, myšlénkami, slovy a skutky dopouštěli. Uvažme dobře co svatý apoštol Pavel píše (Efes. 5, 3.): „Smilství pak, a všeliká nečistota nebud ani jmenována mezi vámi, jakož sluší na svaté, totiž na křestany; aniž mrzkost, neb šprýmování, kterážto věc jest nenáležitá.“ — Ano i nejnepatrnějšího neslušného slova mají se křesťané vystříhati. „Rozvaž,“ říká sv. Augustin, „že ústa tvá jsou ústa křesťana, do kterých tak často Ježíš Kristus ve svatém přijímání vchází.“ — Jak velikou zkázu jediné oplzlé slovo stropiti může, uče se z následujícího příběhu: Včera večer prvé nežli jsem usnul, přemýšlel jsem dle svého obyčeje o minulém dnu a zpytoval své svědomí. Mohl jsem v celku na své chování pokojně se ohlednouti. Jenom jedno mne znepokojovalo: Bez ohledu na častější napominání mého zpovědníka povolil jsem opět ve večerní společnosti své náklonnosti k lehkovážným neslušným žertům; dvojnásobně těžce tížil tento hřích na duši mé, když jsem si zpoměl, že dnes mladík, sotva pacho-leckému věku odrostlý, ve společnosti byl, aby staršího bratra domů zavolal, když ony neslušné řeči se vedly. Litoval jsem svého hříchu, učinil pevné předsevzetí k polepšení a prosil Pána Boha upřímně za odpuštění, a usnul jsem. A zdálo se mně, že mne někdo zbudil řka: Vstaň! já ti ukáži, cos učinil. Probudil jsem se ve snu, ohlížel jsem se a neviděl nikoho. Tu jsem zaslechl silný šramot jako hučení mořských vln, když víchor je zbourá a jimi smítá, já se zachvěl, a zaslechl

mezi hučením vzdýchání a bědování. Konečně sestoupil ke mně nebesko-krásný mládenec on se na mne podíval vážně a kyná mně řekl: „Pojď, já ti ukáži, cos učinil. I uchopil mne za ruku a odkvapil se mnou a postavil mne před známý dům našeho města. Dvěře se otevřely samy od sebe a zase se za námi zavřely; my šli skrze několik světnic a vstoupili do ložnice, kde mladík před křížem klečel a nsedavě plakal. S hrůzou poznal jsem v plačícím chlapce, kterýž do večerní společnosti přišel, svého bratra zavolat. „Toho's ty na cestu zkázy přivedl,“ řekl můj nebeský vůdce, „jeho tělesnost jsi z dřímoty vyburcoval! Slze, které nad svým prvním hříchem prolévá, brzo vyprahnou a nepotekou nikdy více.“

A odvedl mne opět k jedné škole, kde učitel a pět žáků byli. „Jak pak jsi k tomu přišel?“ tázal se učitel hlasem, vnitřní politování jevicím, jednoho ze žáků. „Jindřich mne k tomu svedl.“ „A ty, a ty, a ty?“ A všichni odpovídali: „Jindřich nás k tomu svedl!“ — „To oto učitele jsi zarmoutil,“ řekl anděl ke mně, „a těchto pět žáků jsi ty svedl. Kdybys nebyl ono nepočetné slovo promluvil, nebyl bys mladíka, kterýž těchto pět žáků naučil hříchu, na cestu zkázy přivedl, a oni všichni by byli posud stydliví a čistí bývali.“

Já se náramně chvěl strachem a hrůzou, když mne nebeský vůdce opět vzdálil a před okno jiného domu přivedl. „Podívej se tam!“ řekl on. A já do světnice nakoukl a spatřil jsem rozhněvaného otce, plačící matku a necitelného vzdorovitého syna. „Proč jsi nám to učinil?“ řekla matka zlykajíc. „Ty nesmíš více s oním mladíkem zacházeti,“ řekl otec a vzdálil se rozhněvaný. Po bledém obličejí přelítlo vzdorovité usmání; on zatvrdil své srdce před káráním otcovým a posmíval se prosbám matky své. Vida to počal jsem hlasitě plakati. „Plač jen,“ řekl anděl,

„tys přivedl otce dozlosti a matku v zoufalost! Ty máš neposlušnost synovu na odpovídání.“

A anděl mne opět uchopil a vedl před skvostný dům velkoobchodníkův. My do něho vešli, a přišli jsme do světnice, kde několik mladíků pilně psaním bylo zaměstnáno. Tu vstoupil vznešený pán, obrátil se k jednomu z písařů řka přísným hlasem: „Pane! ukažte co jste napsal.“ Zavolaný učinil to. Mezi čtením zamračoval se obličej pánův vždy více; najednou roztrhl papír, hodil kusy na zem a řekl hlasem, zlostí se třesoucím: „Vaší nedbalosti mám už dost; ode dneška nejste už v mé službě.“ — „Toho a rodiče jeho přivedl jsi na žebráckou hůl,“ řekl můj průvodce, „neboť on byl od jednoho z oněch pěti žáků, které jsem ti ukázal, sveden, a hřích udusil v něm lásku k práci a k pořádku; hlava jeho seslábla, jeho smysly otupěly. Přemýšlení a uvažování přicházelo mu čím dál vždy těžším. Nyní, an ho vážený a shovívavý pán ze své služby propustil, ztratil své důstojenství a zaopatření, a jeho nebozí rodičové čekají ve své chudobě marně na chléb, který on jim vydělával.“

A anděl vzal mne opět za ruku a vedl mne na veřejnou prostoru jakéhos města. Tu jsem viděl opilého člověka viklavým krokem po ulici se potáceti, a slyšel ho strašlivě klíti a se rouhati. Uličníci šli za ním, dělali všechno po něm, a měli z něho smích a tropili s ním šašky. „Toho jsi ty učinil opilcem a rouhačem,“ řekl anděl ke mně. „Ach, odpověděl jsem, „když pak víš, jak velice této nepravosti nenávidím, kterou člověk svou důstojnost tak zašlapuje, a se pod zvíře snižuje, jak mohu býti jejím původcem?“ „Kdybys nebyl,“ řekl anděl, „ve večerní společnosti mladíka na cestu zkázy přivedl, nebyl by tento opilec sveden býval, a nyní nehledal by v pití své svědomí ohlušiti.“

Studený pot úzkosti mne polil;

srdce tlouklo náramně, mne obešel mráz a já se zděsil a zachvěl a prosil vůdce svého s vřelými slzami: Ach upust ode mne! viděl jsem už dost. Měj slitování se mnou! „Toto podívání,“ odpověděl on, „jest ti nyní trpké, ale ono bude napotom, tobě i mnohým jiným, kterým ho budeš vypravovati, spasitelné. Kdo následky svého hříchu viděti nechce, není na cestě polepšení.“ — Tak pravil on a vyzdvihl mne od země, a chvátal se mnou pryč do obydlí mladého člověka, kterýž v křesle seděl! jeho hlava byla sklopena k levé straně, ruce spočívaly na opěradlech křesla. Zdál se asi třicetiletý, ale nebylo ani znamení plné mužné síly na něm k spatření. Vychrádlý a bledý seděl tu s vypoulenýma, vyhaslýma očima. V jeho tazích vystupovala zoufalost vždy patrněji. Já se chvěl na všech údech. „Chvěj se jen,“ řekl anděl, „tys jeho zdraví zničil.“

A uchopil se mne opět a nesl mne daleko přes města a vesnice a uvedl mne před jakousi hospodu, před kterou pevně uzavřený vůz stal. Dva mladíci šli právě okolo. „He, tu jest nějaké divoké zvíře k vidění,“ zvolal mladší na svého soudruha. Bolestně odpověděl vozká: „Jak dobře by bylo, kdybys byl pravdu řekl.“ Mladíci zarazili se, a šli zvědavě k vozu. Ale jak se podívali, spatřivše v něm pomatenou pannu. Veliké modré oči bez lesku v hlubokých jamkách, a celá zevnější postava prozrazovala přenáramnou bídu. „Bože,“ zvolali mladíci, „jaké to podívání,“ a prosili vozká snažně o vysvětlení. Týž vypravoval, jak tato panna, jeho nešťastná sestra, přísahami a sliby jistého mladíka svedena a hanebně podvedena byla. „Neštěstí mé sestry,“ pokračoval, „uvrhlo mé sklíčené rodiče do těžké nemoce, tak že zármutkem a hořem brzo zemřeli. Naše štěstí a jmění přišlo na mizinu, a já musím rád býti, že dům pro pomatené chce politování hodnou

šílenou přijmouti. — „Tys ji učinil pomatenou,“ řekl anděl ke mně, „tys rodiče hořem usmrtil, tys chudobu, neštěstí a zkázu na jinak šťastnou a zámožnou rodinu uvedl; neboť člověk, kterýž ji podvedl, byl onen písař, kteréhož pán ze služby zahnal.“

Tu padl jsem na tvář svou a hořekoval. Ale anděl shybl se ke mně a posilnil mne řka: „Ještě něco musím tobě ukázati,“ a pádl se mnou dále a postavil mne v jakéms městě do velikého stavení. Bylať to nemocnice. Průvodčí můj pozastavil se se mnou před jednou postelí, na které nemocný ležel: kněz seděl vedle něho. „Pohleď na tohoto nemocného,“ řekl anděl. Já naň pohleďl a sklesl bez sebe na zem; — byltě to onen vzdorovitý syn, kterýž se hněvu svého otce a bédování matky své uštěpačně posmíval. Přijda opět k sobě, slyšel jsem, jak kněz nemocnému přimlouval dojmavými, laskavými slovy a jemu velikost milosrdenství Božího rozkládal. Nemocný zůstal necitelný a odvětil drsnatým, sípavým hlasem: „Dejte mi pokoj, já chci spáti,“ a skryl hlavu, svou pod peřinu. Kněz seděl mlče, truchle a přemýšleje. Napotom pokračoval ve svém přimlouvání a připomínal mu lásku umírajícího Spasitele, kterýž i vrahům odpustil, a lotra na kříži na milost přijal. Tu se najednou vztýčil nemocný v posteli a upřel se zoufanlivým hněvem zraky své na kněze. „Pryč! já vás nechci, já pro vás neposlal, já chci míti pokoj!“ tak zasípal, vrhl s sebou na stranu, hřbetem ku knězi se obrátiv a byl — mrtev. „Z této smrti musíš ty odpovídati,“ řekl můj vůdce, a uvedl mne do mé světnice nazpět.

Prvé nežli jsem byl s to, abych strachem, úzkostí a mdlobou slova ze sebe vypravil, řekl anděl: „Věz pak smrtelníku, že nižádný člověk nemůže následky jedinkého hříchu přehlednouti. Ty se ještě chvěješ a hrůza tebe obchází nad tím, cos

viděl, a předce jsem ti ani tisícátý díl té bídy neukázal, kterou tvůj hřích v krátké době ztropil, a v několika málo letech ztropí.“ Nyní chtěl mne opustiti, já pak jsem ho se slzavýma očima prosil, aby ještě zůstal a mně ukázal, jak bych mohl ztopené zlo opět napravit. A on obrátiv se ke mně řekl: „Věz, smrtelníku, že kromě Neskončeného ničádná bytost nemůže nějaký hřích zrušiti nebo všechny jeho následky zničiti. Nedej oku svému večer se zavřítí prvé, nežli tvé provinění oplakalo, a nedej rukou svému v modlitbě klesnouti prvé, než bys od Všemohoucího vyprosil, aby proti nezadržitelnému pokračování hříchu tvých pevnou hráz položil. Avšak upěnlivé prošení tvé jest marné, nepřiložíš-li sám ruky své k dílu, a nenapraviš-li všemožně pohoršení, které učinil. Buď od této chvíle cudný a čistý v každé řeči, v každém žertu, a dej v celém obcování svém příklad, aby všichni lítost tvou viděli a se na ní vzdělávali. Čiň dobře, neboť i dobré má nepřehlednutelné následky. Buď moudrý a neopovrhuj výstrahou mou, neboť šustotem anděla smrti bude ona v ucho tvé zaznívat, a s tebou budou ji všichni národové čísti, až bude na soudu seděti Ten, kterýž z každého marného slova počtu žádá.“ — To praviv zmizel. —

Ejhle, rozmilý čtenáři křesťanský, jak mnoho zlého můžeš jedinkým oplzlým slovem natropiti. Jiní naučí se mu od tebe, a tak nepřestáváš ani po smrti na zemi ještě ustavičně, skrze ústa těch, kteříž se tomu od tebe naučili, oplzlé řeči mluvit, duše vraždit, zkázu a záhuby páchat. — Co nyní počít! ty, jenž jsi to posud činíval, nečiň toho více, polepši se, čiň pokání, pros za odpuštění, modli se také každodenně za ty, kteří tvé řeči slyšeli, aby úbony neutrpkali. Jsi-li hospodář, mistr řemeslnický, pak byl tvůj hřích dvojnásobně veliký, pak byl vlk za

ovčáka ustanoven. Jakožto hospodář neb hospodyně nesmíš připustiti, aby tvé dítky, tvá čeládka takové řeči vedli. Musíš jim to přísně zapovědět. Nepolepší-li se, propust je, jak mile lze, ze služby a tovaryše, by i sebe lépe rozuměli práce, propust z díla. Zdalíž bys takového čeledína držel, o kterém bys napřed věděl, že svou neopatrností tobě dům zapálí? —

Vy čeledínové nedávejte se do služby v domech, kde takové řeči se mluví neb trpí, a bydlíte-li tam, odstěhujte se co nejspíše, byť to i s časnou, pozemskou ztrátou bylo spojeno. Uvažte: Co prospěje člověku, by i celý svět získal, na své pak duši ztrátu trpěl! — V Americe se nachází jedovatý had, jehož uštknutí usmrcuje. On sluje chřestýšem, poněvadž když se spěšně sem tam pohybuje rohovými přehyby svého ocasu chřestící zvuk vydává. Toť pro lidi a zvířata štěstím, neboť jim to slouží za výstrahu k útěku, aby nebyli uštknuti a neumřeli. Tak jest chlípík chřestýšem pro duši. Také jej můžeš poznati po zvuku jeho úst, po jeho oplzlých, poboršlivých řečích. Budiž to také tobě výstrahou. Utíkej, ano utíkej před takovými více, nežli před jedovatým hadem, více než před vzteklým psem; neboť tito mohou toliko tělu škodlivými býti, onino ale otravují a usmrcují tvou duši. —

Poslyš ještě pravdivý příběh, kterýž tobě k poučení sloužiti může. (Životy svatých měsíce aprile den prvý.) —

Když jednou svatý Valerich ve veliké zimě kamsi cestoval, odebral se do domu vznešeného člověka, se ohřát. Sešel se zde s úředníkem téhož místa, kterýž s domácím pánem neslušné řeči proti čistotě vedl. Světec projevil svatou nevoli řka vážnými slovy k nim: „Nevíte, pánové, že Pán Bůh někdy také z každého prázdného slova bude počtu žádati?“ Než nezbedové ne-

dbali na toto upamatování, ale pokračovali ve své neslušné rozmluvě, řkouce, že jest to jenom žert. Nad tím rozhorlil se panický služebník Boží řka jim: „Chtěl jsem se sice u vás trochu ohrátí; ale jakkoliv jest venku zima, chci raději největší mráz snášeti, nežli vaši bezbožnou rozmluvu déle poslouchati. Dejte pozor, co bude brzo následovati. Já vás napomenul.“ Ti dva necudi smáli se tomu, a dělali si ze světce smíchy. Ale sotva, že tento poodešel, ukázal se trest Boží. Domácí pán oslepl na obě oči. Úředníka přepadla hrozná bolest na jistém údu těla, a trápila ho tak dlouho, až ducha svého vypustil. Oba poslali sice k světci, a prosili ho za osvobození od tohoto trestu. Ale on jim toho odepřel, poněvadž seznal, že je spravedlivý Bůh pro jejich bezbožnost jiným na příklad odstrašující tak trestati ráčil.

Jai-li, křesťanský čtenáři, při takových řečech přítomen, následuj příkladu svatého Valericha a zachovávej následující pravidla:

1. Hleď takové řeči zameziti. Napomeň takové lidi s velikou přísností řeči, že se tím prohřešují. Nemůžeš-li ale takovým způsobem ničeho spraviti, hleď řeč na něco jiného obrátiti, vypravuj něco, a podobně. Tím vykonáš úřad apoštola; snad tím zachráníš duše. Nestyď se, jako učeník Kristův se objeviti, kdybys byl proto vysmíván. „Kdo se za mne před lidmi

stydí, za toho se budu také tehdy před svým Otcem nebeským stydět!“ dí Spasitel náš.

2. Bylo-li by ale všechno tvé snažení, to zameziti, marné, pak musíš odejti, můžeš-li. Nesmíš ale takových řečí dobrovolně poslouchati. —

3. Nebylo-li by ale možná odejti, musíš svým chováním ukázati, že takových řečí neschvaluješ: ukaž vážnou, zamračenou tvář. Kdo se takovým řečem směje, není o mnoho lepší, než hdo je vede.

Rozmilá duše, kteráž jsi nucena, při takových řečech býti přítomna, mám útrpnost s tebou; nedej se svést. Když jiní takové řeči vedou, modli se v srdci, vzývej Ježíše a Marii, abys nezhřešila, žaluj to Matce Boží. Modli se také za ně, aby se obrátili a už více zkázy netropili.

Uvaž to, rozmilý čtenáři, dobře v srdci, a nebuď jeden z těch, kteří se tomu jenom smějí a žertují, když se podobné pravdy s kazatelnou nebo někde jinde přednášejí; sic budeš také jedním z těch, o kterých sv. Augustin dí: „Přijde čas, že onino své smání a žertování hořkými slzami oplakávati budou, kteříž nyní na naše napominání nedbají a se nám vysmívají.“ A Kristus Pán (Luk. 6, 23) dí: „Běda vám, kteříž se nyní smějete; nebo kvíliti a plakati budete.“

Fr. P.

Anekdoty.

Jakýs vesničan se chlubil, že přijde jeho syn domů. I táže se ho druhý: „A co jest váš syn?“ — „On je šustr.“ — „Co jest to šustr, snad švec?“ — „I ne, víte, švec ten dělá pro sedláky a pro sprosté lidi, a šustr ten dělá pro pány.“ —

V jisté společnosti byla řeč

o jakémisi vysoko postaveném pánu; i tu povstane chlubitivý krejčí a děláje jako by s ním byl velmi znám a v důvěrném poměru dí: „E co ten pán, já když jsem dělal v Praze, tož jsem já s ním pil pivo z jedné várky.“ (Také kamarádstvo!)

Výroční trhové na Moravě.

Dle nejvyšších nařízení neodbývají se trhové nikdy v neděli a ve svátek, nýbrž v den předcházející nebo následující.

- Archlebov** (okr. Žďánický) 1. v out. před sv. Fil. a Jak., 2. v out. před sv. Rochem, 3. v outery před sv. Simonem a Judou, 4. v out. po počtí p. Marie. Den před tím trh na dobytek.
- Ausov** (Aussee, okr. Moheln.) 1. na Fil. a Jak., 2. na Jiljiho, 3. na Tomáše Ap. Týdnní trh každou středu.
- Bánov** (okr. Uh. Brod.) 1. v out. po středopostí, 2. v out. po sv. Petru a Pavlu, 3. v out. po pozdvížení sv. kříže, 4. v out. po sv. Lucii. Trh na dob. před každým ročním trhem.
- Batelov** (okr. Jihl.) 1. pondělí v 1. postě, 2. pond. po sv. Janu křtít., 3. v pondělí po nanebevz. p. Marie, 4. na sv. Barboru.
- Bouzov** (okr. Litovel.) 1. v pondělí před sv. Fab. a Šeb., 2. třetí pond. po Velikonoci, 3. v pon. před sv. Maří Magd., 4. v p. před sv. Šim. a Judou. Trh na len a na přízi každou středu.
- Beroun** (Bärn, okr. Dvorecký), 1. na obr. sv. Pavla, 2. v pond. po 4. ned. Velk., 3. v pon. po sv. Anně, 4. v pond. po sv. Leopoldu. Trhy na přízi ten den před výr. trhy.
- Bergštat** (Horní Město, okr. Rymař.) 1. na popelec, 2. v pond. po křížové ned., 3. v pond. po sv. Maří Magd., 4. v ned. po obětování p. Marie. Koňský a dob. trh každý jarmark. Trh týdnní a na přízi každou středu.
- Bilovice** (okres Břecl.) 1. v pond. po 3. ned. postní, 2. v pond. před stětím sv. Jana, 3. v pond. po sv. Šimoně a Judě. Trhy dobytčí v ty samé dny.
- Biskupovice** (okr. Hrotovický), 1. na sv. Matěje v únoru, 2. na sv. Petra a Pavla, 3. v out. po sv. Bartol., 4. v out. po sv. Havlu.
- Býteš Velká** (Gross-Bitesch) 1. v outery po Hrom., 2. v out. před Velk., 3. v out. po nanebevzetí Páně, 4. v outery po sv. Fr. S., 5. ve čtvrtek před Vánocí. Týhodní trh každý čtvrtek. Dobytčí trh před každým výročním trhem.
- Bitov** (Vötteu) 1. první out. po sv. Janu Nep., 2. první out. po nejsv. jménu P. Marie.
- Bytýška Osova** (okr. V. Meziříčský), jarmark dne 25. července, 2. v outery po všech svat. Dob. trhy den před tím.
- Bytýška Veverská** (okr. Tišnovský), 1. v pondělí po sv. Apollonii, 2. v pon. po sv. Janu Nepomuckém, 3. v pond. po sv. Bartol. 4. v pond. před sv. Šim. a Judou. Dobytčí trhy před každým výr. trhem.
- Bliškovice** (Lispitz, okr. Budějov.), 1. v pon. po Bož. vstoup., 2. na den sv. Vavř.
3. v 2. pond. po sv. Michalu, 4. na sv. Lucii. Týh. trh každý čtvrtek.
- Blansko**, 1. v pon. po sv. Tomáši z Aq., 2. v pond. před sv. Martinem. Trhy na vlnu: 1. v pond. na nebevstoupení, 2. v pond. po svatém Matouši.
- Blučina** (Laučic, okres Židlochov.), 1. v out. svatoduš., 2. ve čtvrtek po Václavě, 3. v out. po sv. Mikuláši.
- Bobrová Dolní** (Bobrau, okres Novoměst.), 1. v out. před sv. Jiřím, 2. v out. před sv. Bartol., 3. v out. před všemi Sv., 4. v out. před sv. Tomášem. Dob. trh v pondělí před každým výr. trhem.
- Bobrová Horní** (okr. Novoměst.), 1. v out. po 3. král., 2. v pond. po sv. Vítě, 3. v pond. po sv. Mart. Dob. trhy: 1. v pon. po 3. král., pak na ostatní roční trhy.
- Bojkovice** (okr. Uh. Brod.) 1. v pondělí před masopust. ned., 2. v pond. po Bož. Těle, 3. ve čtv. po sv. Vavř., 4. v pond. po sv. Diviši. Před každým jarmarkem trh na dobytek a na obilí. Velké týhod. trhy: 1. ve čtv. před Vánocí, 2. ve čtv. před Velkon. Koňský trh každý čtvrt. v postě; týh. trh každé pondělí.
- Bošovice** (okres Žďánický), 1. v pondělí před Božím vstoup., 2. první pondělí po sv. Martině.
- Boskovice** (okres Žďánický), 1. v pondělí před Božím vstoupením, 2. první pon. po sv. Martinu.
- Boskovice**, 1. v pon. po ned. devítn., 2. v pond. po sv. Vítu, 3. v pon. před sv. Václavem, 4. v pond. po sv. Kateř. Velké týh. trhy ve čtv. před Velkon., Svatod. svátky a Vánoc. Koňští trhové ve čtv. před každým jarmarkem. Týhodní trh každý čtvrt.
- Brno** (Brünn), 1. v třetí pond. v únoru, 2. v 2. pond. v květnu, 3. v 1. pondělí v září, 4. 1. pondělí v prosinci. Každý trvá dvanáct dní, svátky a neděle nevyjímajíc. Obchodníkům jsou čtyry dni před začátkem každého trhu k vykládání a prodáji all' in grosso povoleny. Hlavní trh na vlnu: 1. out. v červenci, který trvá osm dní. Trh na vlnu: 1. v sob. před sv. Trojicí, 2. ten den před počtím P. Marie. Koňští trhové: v pond. po každém trhu. Kromě toho bylo na stanovišti pro dobytčí trhy před vybírajícím úřadem potravním na předměstí Olomúckém následujících 8 trhů koňských zařízení: 1. první středu v lednu, 2. první středu v únoru, 3. první stř. v dubnu, 4. první stř. v červnu, 5. první stř. v červenci, 6. první středu v srpnu, 7. první stř. v říjnu, 8. první stř. v listop. Týd. trh každou středu a pátek.

- Brno Staré** (Altbrunn) 1. první pond. v dubnu, 2. první pond. v červenci, 3. 2. pondělí v říjnu. Každý trvá 6 dní. Za počátkem každého trhu jsou jenom předcházející čtyři dni kvýkladu zboží určeny.
- Brod Uherský** (Ungarisch Brod), 1. v out. před 3 králi, 2. ve čtvrtek po smrtné neděli; 3. v out. po 6. neděli velkon., 4. v out. po proměň. Krista Pána, 5. v out. po sv. Šim. a Judě. Dob. trh před každ ročním trhem. Týdní trh každý čtvrtek
- Brodek** (Prödlitz, okr. Prostěj.), 1. v out. před hrom., 2. v out. před nar. P. Marie. 3. v úterý po sv. Alžbětě.
- Brtnice** (Pirnitz, okr. Jihl.), 1. v pond. po novém roce, aneb den po nov. roce, připadne-li tento svátek na pondělí neb úterý, 2. první pondělí v březnu, 3. v první v pondělí v květnu, 4. v pondělí po sv. Vítu, 5. v pondělí po sl. anjelů strážných, 6. v pondělí po všech svatých. Dobytčí trhy zároveň s výročními. Pak ještě jiných 5 trhů dobytčích a sice v 3. čtvrtek měsíců: února, dubna, srpna, října a pros.
- Bramov** (okr. klob.), 1. 14 ledna, 2. 7. května, 3. 1. července, 4. 20. srpna, 5. 21. října, 6. 16. pros. Kdyby jeden nebo druhý z těchto trhů padl na neděli nebo svátek, odbýváán bude výroční trh následující všední den. Dob. trhy odbývají se v ty samé dni, jako trhy výroční. Týh. trh každý out.
- Brunself** (Braunseifen), 1. v out. Velkon., 2. ve středu před naneb. P. M., 3. v pon. po sv. August., 4. v pond. po početi P. Marie. Trhové koňští. 1. v out. Velkon., 2. v pond. po sv. August. Dobytčí trh v pond. po sv. Augustínu. Týh. trh každou středu a sobotu.
- Brušperk** (Braunsberg) 1. v pátek před květ. ned., 2. outery před nanebevzetím P. Marie, 3. v outery po sv. Kateřině.
- Břeclava** (Lundenburg), 1. v úterý před popel. středou, 2. v út. po sv. Jiří, 3. v út. po nar. P. M. a 4. po sv. Mart. též při kaž. z těchto výroč. trhů, trhy na dobytek. Trh na vlnu: 1. dne 5. června, 2. 23. září.
- Březová** (Brüsan, okr. Svitav.), 1. v pon. před obrácením sv. Pavla, 2. v pondělí po nalezení sv. kříže, 4. v pondělí po pozdvižení sv. kříže, 3. v pondělí před Lucíí, 5. v pondělí po sv. Markytě. Velcí trhové: 1. před květnou ned., 2. v sob. před nar. Páně. Trhové na vlnu a na koně v outery před každým výročním trhem.
- Bučovice**, 1. v pond. po ned. masopustní, 2. v pond. před Sv. Duchem, 3. v pond. před Bartol., 4. v pond. po sv. Simoně a Judě. Koňský a dobytčí trh ten den po ročním trhu. Trh každý čtvrtek.
- Budějovice Moravské** (Mährisch-Budwitz), 1. v out. po 3 králích, 2. v out. před Božím vstoupením, 3. v out. po sv. Jiljí, 4. v out. po sv. Havlu. Dob. trh na den před každým výročním trhem. Týh. trh každý čtvrtek, potom dva velcí trhové ve čtvr. před Vánocí a na zelený čtvr.
- Budišov** (Bautsch), 1. na sv. Filipa a Jakuba, 2. v pon. po nar. P. Marie, 3. na sv. Ondřeje. Velké trhy: 1. v sobotu před květnou nedělí, 2. na sv. Tomáše Ap. Trhové na len a na přízi každou sob. Trh na vlnu z jara a na podzim po ostříhání ovcí po druhé sob. Trh na koně a na jiný dobytek v sobotu před květnou nedělí. Týdní trh každou sobotu.
- Budišov** (Budischau, okr. Třebíčský), na sv. Ondř. Veliké týdň trhy: na den sv. Tom. ap. a v pond. v pašiovém témdni.
- Buchlovice** (okr. Hrad.), 1 v out. po obr. sv. Pavla; 2. v out. po sv. Cyr. a Meth., 3. v out. po Bož. Těle, 4. v out. před sv. Šim. a Judou. Dobytčí trh každý pon. před ročním trhem.
- Bystřice** (v Jihlav. kraji), 1. v pond. po sv. Jiří, 2. v pond. po sv. Jakubu, 3. v pondělí po sv. Ludmile, 4. ve středu po sv. Havlu, 5. v pondělí po sv. Dorotě. Velké týhodní trhy: 1. v out. před Velkonocí, 2. v out. před všemi Svat. Trh na len a přízi v pondělí po sv. Havle. Trh na koně a na jiný dobyt. ten den před každým jarm. Týhodní trh každý out. a pátek.
- Bystřice** (pod Host.), 1. první čtvrtek v postě, 2. na sv. Filipa a Jak., 3. v out. před sv. Jiljím, 4. na sv. Václava. Koňští a dobytčí trhové: 1. v sob. před prvním jarmarkem, 2. 3. a 4. ten den před jarm. Týh. trh každý out.
- Bystřice Hrubá** u Olomouce (Gross-Wisternitz), 1. na sv. Matěje, 2. v pond. po sv. Filip. a Jak., 3. na sv. Bartol., 4. na sv. Ondřeje.
- Bzenec** (Bisenz), 1. v pond. po okt. sv. 3. králů, 2. v třetí pond. v postě, 3. v pon. po Janu Křtit., 4. v pond. po sv. Václavě, též koňští a dobytčí trhové. Týdní trh každý pond. a čtvrtek.
- Chropín** (okr. Kroměř.), 1. v pondělí po druhé neděli Velkon., 2. na Jiljího, 3. na sv. Havla.
- Časlovice** (okr. Třebíč., kraj Jihl.), výr. a dob. trh; 1. v out. po zvěstování P. Marie, 2. v out. po sv. jm. P. Marie.
- Černá Hora**, 1. na sv. Josefa, 2. v out. před Fab. a Šeb., 3. na sv. Vavřince, 4. v outery před sv. Havlem. Týh. trh každou středu.
- Červená Voda** (Rothwasser), 1. v pond. před Fabianem a Sebastianem, 2. v pond. po Fil. a Jak., 3. v pon. před rozesláním ap., 4. v pond. před posvěc. chrámů. Dobytčí trhy: 1. ve čtv. po středopostí, 2. ve středu před zeleným čtvrtkem, 3. ve čtvrtek po posvěcení chrámů. Týh. trh každou středu.
- Čejkovice** (okres Hodonín), 1. v pon. po sv. Marku, 2. v pond. po sv. Kunigundě. Trh na vlnu: 1. dne 16. máje, 2. v pon. po sv. Václ.

- Dačice**, 1. ve čtvrtek po druhé neděli postní, 2. v úterý po Vavřinci, 3. v úterý po sv. Františku Serafinu, 4. v úterý po sv. Mikuláši, 5. v úterý před vstupem Páně. Přední trhy: ten den před každým jarm. Dobytčí trhy: 1. třetí středu v postě 2. druhý pondělí po sv. Vavř., 3. druhý pond. po sv. Františku Ser., 4. na druhý pond. po sv. Mikuláši, pak první středu v každém měsíci. Týh. trh každou sobotu.
- Dalešice** (okres. Hrotov.), 1. na památku sv. Pavla, 2. na sv. Leopolda. Týh. trh každou středu.
- Dambořice** (okres Žďánický), 1. v pond. po Božím vstoup., 2. v pond. po sv. Mart. Týhodní a dobytčí trhy ve středu ode středy popelční až do velkon.
- Doubravice** (okres Blanenský), 1. v pond. po sv. Fabianu a Sebastianu, 2. v úterý svatodušní, 3. v pondělí po sv. Bartol., 4. na Šim. a Judu. Koňské a dobytčí trhy v sobotu před každým výročním trhem.
- Doubravnik** (okres Tišnov.), 1. na den sv. Fab. a Šeb., 2. na sv. Jana křtit., 3. v pondělí po povýšení sv. kříže, 4. na sv. Ondřeje. Koňští trhovci: 1. v pond. po smrtné neděli, 2. v pondělí po vstoupení Páně, 3. v pondělí po Anj. Strážci. Týh. trh každou středu.
- Deblín** (okres Tišnovský), 1. na den sv. Fab. a Šeb., 2. třetí postní pondělí, 3. pond. po sv. Michalu, 3. první pondělí po Mladátek.
- Dědice** (okr. Vyškovský). Trh každý pond.
- Dlouhá Loučka** (Unter-Langendorf, okr. Unčov.), 1. v stř. před Velkon., 2. v pon. po sv. Bartol., 3. v pond. před sv. Mik., 4. v pond. po sv. Trojici.
- Dobroměřice** (okr. Kojetín.), 1. na svat. Jiří, 2. v pond. před Porciunk., 3. na sv. Ondřeje. Týh. trh každý čtvrtek.
- Domaštát** (Damstadt), 1. první pondělí v postě, 2. dne 28. října. Trh na vlnu 16. máje. Trh každou sob.
- Drahotouše** (okr. Hran.), 1. na sv. Val., 2. dne 25. dubna, 3. v úterý po sv. Vavřinci, 4. dne 21. prosince. Týhodní trh každý out.
- Drnholce** (Dürnholz), 1. v pon. po třech králích, 2. v pondělí po kýchavné ned., 3. v pond. po třetí ned. velkon., 4. v pond. po sv. Bartol., 5. v pondělí před Brigit. Trh konský v sob. před prvním jarm. Týh. trh každou středu. Trhové na dobyt.: ve středu po 3. králích, 2. ve středu po třetí ned. postní, 3. v úterý po 3. ned. velikon., 4. v úterý po sv. Bartolom., 5. v úterý po sv. Brigitě.
- Dřevohostice** (okres Uh. Brod.), 1. druhý out. po hromn., 2. v out. po sv. Filipu a Jak., 3. v out. před nar. P. M., 4. druhý out. po všech Svatých. Trh na vlnu: 1. v pond. po sv. Jiří, 2. v pon. po sv. Václ. Koňský a dobytčí trh: v pond. před každ. trhem výročním. Týhodní trh ve čtvrtek.
- Dub** (v okr. Olomouc.), 1. v pond. před obrácením sv. Pavla, 2. v pond. před sv. Jos., 3. v pond. před sv. Jan. Křtit., 4. v pond. před sv. Mart.
- Dunajovice Horní** (Ober-Danowitz, okres Znoj.), 1. na sv. Marka Ev., 2. na pov. sv. kříže.
- Dunajovice Dolní** (Unter-Danowitz, okres Mikul.), 1. v pond. po sv. Jiljí, 2. v pond. po sv. Lucii.
- Dvorec** (Hof), 1. v pond. po sv. Trojici, 2. v pond. před vš. Svat. Týh. trh každý pátek.
- Dvorce** (Höflein v Mik. okresu), týhodní trh každý čtvrtek.
- Frenštát** (Frankstadt), 1. v out. po novém roce, 2. v out. po prov. ned., 3. v out. po sv. Janu Křtit., 4. v out. po sv. Václ. Trhy koňské a dobi.: 1. v pond. po nov. roce, 2. v pond. po provední ned., 3. v pond. po sv. Janu Křtit., 4. v pond. po sv. Václavu.
- Fryštát** (Freistadt, okres Holešov.), 1. dr. pond. po Jmenu P. Ježíše, 2. v pon. po nanebevstoup. Páně, 3. v pond. po sv. Jiljí, 4. v pond. po sv. Mikuláši. Velké týh. trhy: 1. v pond. po květné neděli, 2. v pond. po sv. Petru a Pavlu, 3. v pond. po sv. Václavu.
- Frydland** u Olomouce, 1. na sv. Josefa, 2. v out. svatodušní, 3. v pon. před sv. Matoušem, 4. na sv. Tomáše. Týhod. trh každý pátek.
- Frydland** (okr. Místecký), 1. na sv. Jiří, 2. pon. po sv. Petru a Pavlu, 3. v pon. po sv. Matouši. Trh dobytčí před ročn. trhy.
- Fulnek**, 1. v pond. před sv. Fab. a Šeb., 2. v out. před květ. ned., 3. v pond. po navštívení P. Marie, 4. v pon. po sv. Frant. Ser., 5. v pond. po sv. Barboře. Trh na len a přízi na každý výr. a týhod. trh. Koňští a dobyt. trhovci: 1. v out. před květnou nedělí, 2. v pond. po sv. Frant. Ser. Trh na vlnu dne 1. června a 6. říj. Týh. trh každou sob.
- Goldštejn**, 1. v pond. po smrtné neděli, 2. na svat. Linhartu, 3. na den svatého Matouše. Týhodní trh každé pondělí a pátek.
- Guntramovice čili Guntrovice** (Guntersdorf, okres Libavský), 1. v pon. po kých. ned. spolu trh na koně, 2. v pond. po Bartol. s trhem na suky.
- Hnoulice** (Gandlersdorf, okr. Znoj.), trh každou sob.
- Hodonín** (Göding), 1. v první pon. v postě, 2. v pond. po kříž. ned., 3. v out. v týdni sv. Vavřince, 4. v pondělí před sv. Šimonem a Judou. Koňští a dobytčí trh: 1. v první pond. v postě, 2. v pon. po sv. Šimonu a Judě. Trh na vlnu: 1. v úterý po Božím Těle, 2. v úterý před Vánoci. Týdenní trh každou středu.
- Holešov**, 1. v středop., 2. v out. po Bož. Těle, 3. v out. po sv. Anně, 4. druhý out. po sv. Václavu, 5. ve čtvrtek po sv. Lucii, a na těchto 8 dní týh. trh. Trh

na len, na přízi a vlnu o týhodních trzích každou středu. Dobytčí trh ve čtv. před valným trhem.

Holomouc (Olmütz), 1. v pond. po ned. v okt. sv. 3 králů, 2. v pond. po sv. Jiří, 3. třetí pond. po sv. Janu Křtit. 4. druhý pond. po sv. Michalu. Velké týdenní trhy ten den před každým ročním trhem. Trhy na len a na přízi před jarm. a o jarmarcích, také každou středu a sobotu o obyčejných trzích. Trhy na vlnu: 1. ve středu po sv. Duchu, 2. ten den před vš. Svat. Trh na koně a dob. vždy 8 dní před každým jarm. Obyčejné týdenní trhy ve středu a sob.

Hostěradice (Hosterlitz, okres Krumlov.) 1. v out. po 1 ned. po devítn., 2. v out., po křížové ned., 3. na M. Magdal., 4. na sv. Ludm., 5. na sv. Kateřinu. Padnouli pak tyto tři výr. trhy na sob., neděli neb pondělí, drží se nastávající out. Týdenní trh každé pond.

Hostim (Hösting, okr. Buděj.), 1. v první pon. po sv. 3 králích, 2. v pon. po sm. ned., 3. v pon. po sv. Fil. a Jakubu, 4. v pondělí po sv. Michalu. Trh na len, přízi, vlnu, koně a dobytek v sob. před každým jarm.

Hrádek (Erdberg, okres Jarosl.) roční trh na sv. Jakuba Větš.

Hradiště (Hradisch), 1. druhý out. před masopustní ned., 2. v out. po třetí ned. velkon., 3. v out. po sv. Marketě, 4. v out. po narození P. Marie, 5. v out. sv. Martině. Přední trhy: 1. v druhé pon. před masop., nedělí, 2. v pondělí po třetí ned. velkon., 3. v pondělí po nanebevz. P. Marie. Trh na len a přízi o předních trzích, též ve středu a v sobotu po celý rok. Trh na vlnu o předních trzích. Konští tržové každé pondělí. Trh na dobytek pak týh. trh ve stř. a v sob.

Hranice (Weisskirchen), 1. dne 24. března, 2. v pond. po sv. Jakubu Starším, 3. v out. po sv. Michal, 4. v out. po sv. Barboře. Trh na vlnu: 1. v pon. první po sv. Janu Nep., 2. v první pond. po sv. Mich. Přední trhy v sob. před těmito 4 jarm. na narození P. Marie, v sob. před sv. Lucii. Trh na len, přízi, vlnu, koňský a dobytčí na den předn. trhů.

Hrozenkov (okr. Brod.) 1. v out. po sv. Cyr. a Meth., v out. po sv. Urb., 3. v out. po nanebevz. P. Marie. Týh. trh každý čtvrtek

Hrušovany (Grusbach, okr. Jaroslavský), 1. dne 2. led., 2. na sv. Fil. a Jak., 3. na sv. Vavř., 4. na sv. Mart. Týh. trh každou sob.

Hulin, 1. v out. před sv. Fab. a Šeb., 2. v pond. po sv. Trojici, 3. v pond. po sv. Bartol., 4. v out. po sv. Havlu; na dobyt. trh ten den kdy jarmark. Trh týhod. na obilí: v out. každý týden.

Huzová něm. (Deutschhausen okr. Stern.), 1. v pond. po sv. Janu Křtiteli, 2. v pond. před Velk., 3. v pond. po sv. Mich., 4. v pond. po sv. Lucii. Týh. trh každ. sobotu.

Hustopeč (okr. Hranický), 1. v out. po hromnic., 2. v out. po sv. Fil. a Jak., 3. v out. po sv. Vavřinci, 4. v out. povšech Svatých. Tržové týhodní každý čtvrtek.

Hustopeče (Auspitz), 1. ve čtvrt. před sv. Prokop., 2. ve čtvrt. před sv. Nikod., 3. ve čtv. před c. posvícením. Velké týh. trhy: 1. ve čtvrt. před hromn., 2. na zel. čtvrt., 3. ve čtvrt. před svatod. svát., 4. před Vánoc. Přední trh ten den před každ. jarm., koňský a dob. trh každý čtvrt., potom dob. tržové v pond., v out. a ve stř. v každ. témdni k přihánání a odehnání a k prod. skopov. a vepřového dobytka. Trh na vlnu: 1. ve stř. po B. Těle, 2. ten den před sv. Havl.

Hvězdlice (okr. Bučov.) 1. na postní stř. po sv. Duchu, 2. na sv. Martina.

Ivančice (Vančice, Eibenschitz), 1. v pond. masop., 2. v pond. po sv. Urb., 3. v pond. před naneb. P. M., 4. ve čtvrt. po sv. růženci, 5. první pond. v adv. Dob. trh před každ. trhem výr. Týh. trh v out. a v pát. **Jantal čili Janov** (Johannisthal, okr. Šimberský), 1. na sv. Jiří, 2. v pond. před naroz. P. Mar., 3. na sv. Tom. ap. Velký týdenní trh v out. svatod.

Jaroměřice (Jaroměřitz), 1. na sv. Valent. 2. v první out. po Angele Meriči (v pond. před tím dobytčí trh), 3. na sv. Marketu, 4. na sv. Mat. Ev., 5. na sv. Martina. Tržové na koně a jiný dobytek drží se ten den před jarm. totiž 13. února, 12. červc., 21. září a 10. listopadu. Tržové týh. od 14. září až do 1. dubna každou sobotu. **Jaroslavice** (Jaroslavitz), 1. v pond. po Bož. T., 2. v pond. po sv. Vavř. Týh. trh každý out., 3. v pond. před sv. Michalem.

Jedovnice (okr. Blan.), 1. v pon. po hrom., 2. v pond. po bílé ned., 3. v pond. po sv. Trojici, 4. v pond. po sv. Václavu. Koňský a dobytčí trh. v pond. po každém jarmarku. Týhod. trh každé pond. Každý výroční trh po 8 dní se povol. v prodaji a v koupi.

Jemnice (Jamnitz), 1. na sv. Apolenu, 2. v pond. po třetí ned. Velk., 3. v pon. po Bož. Těle, 4. na sv. Jak., 5. na sv. Mich., 6. v pond. po sv. Ondřeji. Trh na koně a dob. ten den před každ. jarm., potom první out. v každ. měs. Týh. trh každ. out. a sobotu.

Jevíčko (Gewitsch), 1. v pond. po devítn., 2. v pond. po 4. ned. Velk. 3. v pond. po sv. Bartol., 4. v pond. před sv. Kateř. Trh na len a přízi každý out. po celý rok. Trh na dobytek každý. out.

Jevišovice (Jaispitz, okr. Znojem.), roční a dobytčí tržové: 1. v out. po sv. Matěji, 2. druhý pond. po sv. Jak., 3. v pond. po nar. P. Marie. 4. v první pond. adventní.

Jihlava (Iglau), 1. ve čtvrt. po sv. Matěje, 2. ve čtvrt. před sv. Jan. Křt. 3. ve čtvrt. po sv. Ludmile, 4. ve čtvrt. po sv. Kateř. Trh na vlnu: 1. ve čtvrt. před Petronil., 2. ve čtvrt. před sv. Voršilou. Přední trh před vš. 4. jarmarky. Trh na len a přízi: 1. ten den před sv. Jan. Křtit., 2. ten den

- před sv. Kateř. Trh na koně a dobyt. před každ. jarmark. Týh. trh každ. out. a sob.
- Jimramov** (Ingrowitz, okr. Novom.), 1. v pondělí po nanebevst. Páně, 2. v pond. po povýš. sv. kříže. Velicí trhové: 1. v pond. po smrtné ned., 2. v pond. před sv. Tom. ap. Dobytčí trh po nanebevstoup. Páně.
- Jiřice** (Iritz, okr. Kruml.), 1. v out. po smrt. ned., 2. út. po sv. Vavř., 3. út. po 24. říjnu.
- Jičín Nový** (Neutitschein), 1. ve středu před obrácen. sv. Pav., 2. ve stř. před sv. Duchem, 3. ve stř. před sv. Vavř., 4. ve středu před sv. Šim. a Jud. Trh na koně a dobyt. ve dny trhů výroč. Trh na len a přízi jako týh. trh každ. sobotu. Trh na vlnu: první pond. v červnu a druhé pond. v listopadu.
- Jičín Starý** (Altitschein); 1. v pond. po družebné ned., 2. pond. po sv. Petr. a Pav. 3. pond. před sv. Vác. Kouský a dob. trh v tytéž dny.
- Jivová** (Giebau, okr. Štern.), 1. první ve středu před Božím vstoup. 2. ten den před sv. Bartolom. Trh týhodní každý pondělek.
- Kamenice** (okr. Jihlav), 1. v out. velik., 2. na sv. Jak. Větš., 3. na sv. Václ., 4. na sv. Šim. a Jud., 5. na sv. Tom. ap. Dob. trh. ten den před každ. jarm.
- Kartousy** (u Brua.) dob. trhy: 1. v út. po koň. trh. Brněnsk. v břez., 2. v pon. po sv. Troj., 3. v pond. po sv. Václ., 4. út. po koň. trhu Brněns. v pros.
- Kounice Dolní**, 1. na sv. Fab. a Šeb., 2. na den sv. Jos., 3. na den sv. Flor., 4. na sv. Jana křtit., 5. v pond. po sv. Felixu Adaku, 5. v út. před sv. Kateř. Pad-nelí 1. 2. 3. neb 4. jarm. na pát., sob. neb ned., drží se v příští pond. Trh na obilí každ. čtvrtek.
- Kounice Horní**, 1. 10. dub., 2. 14. července, 3. 3. říjnu, 4. 9. listop. Padnou-li trhy na sob., ned. neb svátek, drží se den potom.
- Kelč** (Kelča), 1. v út. před sv. Matěj., 2. v pond. po sv. Fil. a Jak., 3. v pond. po pozdv. sv. kříže, 4. v út. po navšt. P. Mar., 5. v pond. po sv. Alž. Týh. trh ve čtvrtek v každém témdni,
- Klobouky** (v okr. Hustop.) 1. v pond. po sv. Troj., 2. v pond. po Vavř., 3. v 2. pon. v postě, 4. po Vavř., 5. na s. Barb. Trh na dob. den po každ. jarm. Trh na obilí každé pond.
- Klobouky** (v okr. Brodsk.) 1. v út. po obrác. sv. Pav., 2. út. po velk., 3. na sv. Jak., 4. na den sv. Jiljí, 5. v út. po posled. ned. svatoč. Veliký trh v pond. před nar. P. Krista. Trh na dob. ten den před každ. jarm. Dob. trh každé pond. po celý půst. Trhy obyčej. každ. střed. po celý rok.
- Knínice** (Knihitz, okr. Bosk.), 1. 15. červ. 2. 7. října. Velké týdň trhy: 1. v pon. po sv. Marketě, 2. v pon. po sv. Frant. Ser. Roční trh na dob. v pond. po sv. Mikuláši.
- Kojetín** 1. v út. po 3. ned. velik., 2. v út. po sv. Matouši, 3. v út. po sv. Mar. 4. v út. po sv. Fab. a Seb. Trh dob. v pond. před každ. jarm. Týh. trh každ. středu.
- Kokory** (okr. Přer.), výroč. a dob. trhy: 1. 2. pond. po sv. 3. král., 2. v pen. po 2. ned. velk., 3. v pon. po sv. Pet. a Pav., 4. v pon. po sv. Frant. Ser.
- Konice** (okr. Olom.) 1. v pond. po nar. P. Marie, 2. ve středu před sv. Mart. Hlavní trhové: 1. ve středu před velk., 2. ve středu před vánocí. Dob. trh v pon. před velik. a ve středu před ván.
- Koryčany** (okr. Kyjov.) v út. po nov. roce, 2. v út. po bílé ned., 3. v út. po sv. Troj., 4. v út. po sv. Vavř. Týhod. trh (každou středu. Dob. trh v pond. před každým výročním trhem.
- Kostelec** (okr. Plum.), 1. v út. po druhé ned. velk., 2. na sv. Vavř., 3. v út. po nanebevstoup. Páně. Trh na obilí každý út. po celý rok.
- Kralice** (okr. Prostěj.) 1. v pond. po provodní ned., 2. v pond. po sv. Jiljí.
- Krasa** (okr. Mezeř.), 1. 2. pondělí po sv. Jiljí, 2. v pond. po sv. Vavř. Týdň trhy každý pátek.
- Kroměříž** (Kremsier), 1. druhý pond. v postě, 2. v pond. po čtvrté ned. velkon., 3. v 5. pon. po sv. Duchu. 4. out. před sv. Mat. 5. v out. po sv. Lucii, 6. v út. po sv. Domin. Přední trhy 1. v 4. sob. po sv. Duchu, 2. v den po sv. Mat. 3. v den před sv. Lucii. Trh na len a přízi každ. týh. trh. Trh na vlnu ve stř. po 4. ned. velk. Trh na koně a dob. 8 dní před výroč. trhy. Týh. trh každou sobotu.
- Krumberky** (Křivá Hora) 1. v out. velk. 2. na sv. M. Majd., 3. v pond. před sv. Alžb. Trh koňský a dob. ten den před každým jarm.
- Krumlov** (Mähr. Kromau), 1. v pon. po hromn., 2. v pond. po sv. Fil. a Jak., 3. v pond. po Porciunkule, 4. v pond. po sv. Martině. Vel. týh. trhy. 1. na zel. čtv., 2. ten den po sv. Tom. ap. Trhy. na len a na přízi: 1. v pond. před sv. Cyr. a M., 2. na sv. Annu, 3. na sv. Martina. Týh. trh každý čtvrtek.
- Křenová** (Krönau, okr. Třeb.) 1. v pond. po velk., 2. 24. června, 3. v pon. po sv. Šim. a Judě.
- Křižanov** (okr. Velk. Meziř.), 1. v out. před sv. Fab., 2. ten den před sv. Jos., 3. v out. před P. Mar. sněž., 4. v out. před sv. Kat. Koňský a dob. trh před každ. roč. trhem; trh na vlnu ten den po sv. Pet. a Pav., týdň trhy každý pátek.
- Křtiny** (Kiritein) 1. v sobotu po Božím po Božím vstoupení, 2. na navštiv. p. Marie, 3. v pond. před naroz. p. Marie, 4. v pond. po všech Svatých. Dobytčí trhy dopoledne před každým výročním trhem.

Kunovice (okr. Holešov.), 1. pondělí po hromn., 2. v pon. po bílé ned., 3. dne 4. červ., 4. v out. před nar. P. Marie; týh. trh každ. pon.

Kuněšát 1. dne 2. led., 2. v pon. před vš. Svát.; trh na vlnu: 1. na J. Křtít. 2. na sv. Václ.

Kuřim (Gurejn, okr. Tišnov.), 1. v pond. po sv. Fab. a Šeb., 2. v pond. po sv. Jiří, 3. na sv. M. Majd. 4. v pon. po všech Sv. spolu i trhy na dobytek.

Kvasice (okr. Krom.), 1. v pond. před hromn., 2. na druhý pon. po velk., 3. na sv. Václ., když ten svát. na ned. připadne, v pon. na to se odloží, 4. v pon. před ned. adventní.

Kyjov (Gaya), 1. v out. před květ. ned., 2. v svatod., 3. v out. po sv. anjelu St., 4. v 1. out. v adv., 5. ve čtvr. po hromn.; trhy konaké: 1. ve čtvr. po smrt. ned., 2. ve čtvr. před sv. Duchem. Při tom také ten den před. každ. jarm. trh na koně a dob.; týh. trh kaž. út. a pát.

Lanzhot 1. v out. před sv. Duchem, 2. v v out. po sv. Bartol., 3. v out. po všech Sv. Trh na dob. před výročn. Když vš. Sv. v pon. připadne, byvá dob. trh také v out.

Louka (Wiese), 1. šesté pon. po vel., 2. v pond. po jménu P. Marie, 3. v pond. po sv. Martině.

Lednice (Eisgrub), 1. v out. po sv. třech král., 2. v pon. po 4 ned. velk., 3. v pon. po sv. Jiljí, 4. po první ned. adven; týh. trh každou středu.

Letovice 1. v pon. po ned. kýchavné, 2. po sv. Pet. a Pav., 3. v pon. po sv. Jiljí, 4. v pon. po sv. Mart. Vel. týh. tržové, 1. ve středu před velk., 2. ve stř. před sv. Duch., 3. ve stř. před ván. Trhy koňské: 1. v pon. po druhé ned. post., 2. v pon. před jarm. sv. Pet. a Pav., 3. v pon. před sv. Jiljí, 4. v pon. po jarm. sv. Mart. Přední trh den před kaž. jarm. Trhy na vlnu: v out. před nalez. sv. kříže, 2. v out. po povýšení sv. kříže.

Lhota hrozná (okr. Strážn.) 1. v 4. out. v postě, 2. v 4. out. po velik., 3. v 2. out. po nar. P. Marie, 4. v 1. out. v adv. Týh. trh každý úterý,

Libová (Liebau), 1. v pon. po jm. Jež., 2. v pon. před Rogate, 3. na sv. Jakuba větš., 4. na sv. Mart., 5. na sv. Josefa; před každ. ročn. trh na dob., vlnu, přízi a len.

Libiny něm. (Deutsch-Liebau), 1. v pon. po sv. Valent., 2. v pon. po vstoup. P., 3. v pon. po naneb. P. Marie, 4. v pon. před vš. Sv. Trh na koně a dob. 1. v sob. před 1. roč. trh., 2. dne 2. list. a padne-li na ned., dne 31. října; týh. trh každý čtvrtek.

Lipník (Leipnik) 1. v út. po obr. sv. Pay., 2. ve čtvr. po ned. družeb., 3. ve čtvr. po B. Těle, 4. 2 out. po sv. Jak. a Anně, 5. v out. před vš. Sv. Přední trhy ten den před každ. jarm. na len, přízi, vlnu a do-

byt. Koň. trhy; 1. dva týdny, totiž: od stř. v 2. ned. postní až do pátk. v příšt. týd. 2. 2. týden po 2. ned. postní po 2. týd., od stř. až do druhého pátk., týh. trh v pond.

Lipov (okr. Strážn.) 1. 2 út. po velk., 2. v out. po vš. Sv. Dob. trh den před tím.

Liptál (okr. Vsetín.) 1. v out. po nov. roce., 2. na den sv. Jiří, 3. v out. po sv. Pet. a Pav., 4. v out. po sv. Vác. a spolu i trhy na dob. Trh týh. každý out.

Líšeň (Lösch), 1. v pon. po sv. Fab. a Šeb., 2. v pon. po Bož. vstoup., 3. v pon. po sv. Jiljí, 4. v pon. po sv. Mart., týh. trh každ. pond.

Litenčice (okr. Krum.) 1. v 4. pon. v postě, 2. pon. po sv. Pet. a Pav., 3. v pon. před sv. Mat., 4. v 2. pon. před sv. Lucii.

Litovel (Littau), 1. v out. po obr. sv. P. 2. v out. po smrt. ned., 3. v out. před sv. Jan. Křt., 4. v out. před sv. Mich., 5. na sv. Mikul. Přední trhy v sob. před těmi jarm.; trh na len a přízi na obyč. roční a týh. trhy. Koňský a dob. trh 8 dní před jarm.; týdenní tržové každ. pon. da átek.

Lomnice (okr. Tišnov.), 1. dne 7. ledna, 2. v pon. po druž. ned., 3. v pond. po sv. Innoc., 4. v pon. po sv. Havle, též trh na dob.; týh. trh ve středu.

Loštice (okr. Tišnov.), 1. v out. po sv. 3. král., 2. v pon. po Judika, 3. v out. po sv. Pet. a Pav., 4. v out. před vš. Svátými.

Lysice (okr. Kunšt.), 1. v out. po hromn., 2. 1 út. po sv. Jiří, 3. 1 out. po sv. Bartolom., 4. 1. out. před 1. ned. adventní. Před každ. jarm. jest koň. a dob. trh, a ten den po jarm. trh na vlnu; týh. trh každ. sobotu.

Malenovice (okr. Napaj.) 1. v pond. po sv. Valent., 2. v pond. po 4. ned. vel., 3. v pond. po sv. M. Majd., 4. v pon. po sv. Václ.; trh každ. čtvrtek.

Medlov (Medlau, okr. Židli.) 2. v out. po sv. Janu Ev., 2. dne 2. července 3. dne 21. září.

Ménin (Mönitz, okr. Židli.), 1. v out. po sv. Mark., 2. v out. po sv. Frant. S., 3. 2. out. po sv. Mikul.; týh. trh každ. stř.

Měřín [Wollein, okr. Vel. Meziř.], 1. na sv. Mat. ap., 2. na sv. Sever. Dob. trhy v út. před velkon., před sv. Duch. a po poč. P. Marie.

Meziříč Valašská [Walachisch-Meseritsch], 1. v out. po sv. 3. král., 2. v út. po sv. Troj., 3. v út. po sv. Bart. 4. v út. po sv. Mart., 5. v út. před kv. ned.; trh. na vlnu: 1. v út. před sv. Jan. N., 2. v out. po sv. Terezií. Dob. trh ten den před každ. jarm.; týh. trh každé pond.

Meziříč Velká [Gross-Meseritsch], 1. v out. po sv. Fab. a Š., 2. v out. po bílé ned., 3. v out. po sv. Prok., 4. v out. po sv. Maxm., 5. v out. po sv. Ondř. Velké

- trhy týh.: 1. na velký pátek, 2. na sv. Tom. ap. Přední trh před kaž. trh.; trh na len, přízi, koně a jiný dob., ten den před kaž. jarm., týdenní trh každ. středu a pátek.
- Mikulov** [Nikolsburg], 1. v out. po sv. Fab. a Š., 1. v out. po druž. ned. 3. v out. svatod., 4. v out. po sv. Marketě, 5. v out. po naneb. P. Marie, 6. po sv. Václ., 7. v out. po sv. Mart. Přední trhy: 1. 4 dni před 1. jarm., 2. 8 dni před druhým, 3. 4 dni před sedmým; trh na koně a rozličný dob.
- Mikulovice** [Niklowitz, okr. Znojem.], 1. na sv. Jak., 2. na sv. Mart., 3. v pon. po sv. 3 král., týh. trh. kaž. čtvrtek.
- Míroslav** [Mislitz, okr. Krum.], 1. na sv. Flor., 2. na sv. Jiljí, 3. v out. po pam. dušiček.
- Mírov** [Mürau, okr. Moheln.], 1. v pond. po bílé ned., 2. v pon. po Porciunk. 3. v pon. po Šim. a Judě.
- Místek** 1. na tučný čtvrť, 2. před kv. nedělí, 3. ve čtvrť. po B. Těle, 4. ve čtvrť. po naneb. P. Marie. Koňský a dob. trh ve čtvrť. před všemi Svat.; týhod. trh každý čtvrtek.
- Modřice** [Mödritz, okr. Brn.] 1. 2 pon. po sv. 3. král., 2. v pon. po sv. Flor., 3. druhý pon. po sv. Bart., 4. dne 3. říj. po devítu, 2. v pon. po kříž. ned., 3. v pon. po nan. P. Mar., 4. v pon. po sv. Mart. Velký týh. trh. v pon. po naneb. P. Mar. Trh. týh. každou sob. Dva koňské trhy: ve čtvrť. před kříž. ned. a ve čtvrť. před sv. Martinem.
- Mohelno** [okr. Náměšt.], 1. v out. svatod., 2. na sv. Matouše.
- Morkovice** [okr. Ždánický], 1. v pon. před sv. Janem křtit., 2. v pon. po nar. P. M. Velk. trhy: v pond. před velkon. a ve středu před vánoci.
- Markotín** (okr. Telecký), 1. v masop. out., 2. vpátek po sv. Fil. a Jakubu, 3. na sv. Annu, 4. na sv. Václava. Dobytčí trh ten den co trh roční.
- Myslibořice** (okr. Hrotov.), 1. v pond. po nalezání sv. kříže, 2. v out. po sv. Jiljí.
- Náměšt u Olomouce**, 1. v pond. po Invocabit, 2. ve čtvrť. před sv. Jan. křt., 3. v středu po sv. Bartol., 4. na sv. Mart. Týh. trhově každý úterek.
- Náměšt u Brna**, 1. v out. po 2. ned. po velk., 2. v out. po 1. ned. po sv. Trojici, 3. v out. po první ned. po sv. Martině, 4. v out. po novém roce. Koňský a dobytčí trh ten den před každým jarmar. Týh. trh kaž. sobotu,
- Napajedla**, 1. v out. po hromnic., 2. v out. po sv. Janu Nep., 3. v out. po sv. Bartol., 4. v out. po vš. Svat. Trhově na len a příz. den před kaž. jarm. Trh na dobyt. ten den po kaž. jarm.
- Nedvědice**, 1. v out. po smrtne ned., 2. v out. po sv. Marketě, 3. v out. po sv. Jiljí, 4. ve čtvrtek po Brněnském jarm., před počet. P. Marie. Týh. trh. kaž. sob.
- Němčice u Brna**, 1. první out. po nov. roce, 2. v out. před Božím Tělem.
- Němčice u Olomouce**, 1. v úterý po smrt. ned. 2. v out. po Bartol.
- Německé** (okr. Novom.), 1. dne 7. máje, 2. dne 11. září. Dobyt. trhy na oba jarm.
- Nivnice**, 1. v druhý pon. postní 2. druhý pon. po Bož. Těle, 3. v. pon. po nar. P. M., 4. druhý pon. po sv. Martině. Dobyt. trh o každ. výr. trhu.
- Nosilava** (Nuslau, okr. Židl.), 1. out. po sv. Janu křtit. 2. v out. po sv. Martině.
- Nová Ves** (Neudorf, okr. Ostr.), 1. v out. po sv. Frant. de Paul., 2. v out. po nanebvzetí P. Marie, 3. v out. po sv. Mik. Trh dobytčí před jarm.
- Nové Město** (Neustadt), 1. ve středu po hromn., 2. ve stř. po sv. duchu, 3. ve stř. před sv. Jak., 4. ve stř. po sv. Frant., 5. ve čtvrť. po sv. Ondřeji. Pak každý den před jarm. koňský a dobytčí trh.
- Olbramkostel** (v Znojemsku), 1. dne 26. března, 2. dne 20. srpna na sv. Bernarda. Dopod. trh na dobytek.
- Olbramice** (Wolframitz, okr. Kruml.) 1. na obr. sv. Pavla, 2. v out. po sv. Trojici, 3. na sv. Michala.
- Olešná** (okr. Blan.) roční trh dne 23. června.
- Olešnice** (Oels) 1. v out. před sv. Fabiánem a Šebastiánem, 2. v druhý out. postní, 3. v out. před sv. Duchem, 4. na den sv. Vavřince, 5. v out. po sv. Václavě, 6. v out. po sv. Mart. Dobytčí trhy: vždy ten den před výročími, kromě Vavřinského, kde dobytčí trh s výr. čním tensamý den se odbývá. Každou středu trh na obilí a len.
- Oleksovice** (Olkovitz, okr. Zn.), 1. na den našti v. P. Mar. dne 2. červc.; případně-li tento svátek na sob. tedy ten pond. po něm, 2. v pon. po Roucho.
- Olomouc** viz Holomouc na straně 131.
- Opatov** 1. v úterý po zvěst. p. Marie, 2. v úterý po sv. Janě křtit., 3. v úterý po sv. Bartoloměji, 4. v úterý po sv. Barboře. Dob. trhy o výr. trhu.
- Osoblaha** (Hotzenplotz), 1. v pond. po obrácení sv. Pav., 2. v pond. po druž. ned., 3. v pon. po sv. Janu křtit., 4. v pond. před naroz. P. Mar., 5. v pond. po sv. Mikuláši. Trh na len a na přízi, a natýh. trh kaž. pát. Koňský a dobyt. trh každ. jarm.
- Oslavany** (okr. Ivanč.), 1. v pon. po květ. ned., 2. v pond. po sv. Janu křtit., 3. v pond. před sv. Havlem.
- Ostrava Mor.** (Mähr. Ostrau, v Novo-Jič. kr.), 1. ten den po nov. roce, 2. na sv. Mat., 3. ve středu před vatoup. Páně, 4. v pon. po Porciunk., 5. na sv. Matouše, 6. v pon. před sv. Cecilií. Dob. a koňský trh před kaž. jarm. Trh na len, přízi a vlnu: 1. v sob. po sv. Fil. a Jak., 2. v sob. po sv. Michalu. Velké týh. trhy: 1. v out. před ván., 2. v out. před velik. Týh. trh každou sob., na černou zvěř každý out. a stř.

- Ostroh** (Ostra), 1. v out. před masop. ned., 2. druhý pond. po sv. Řehoři, 3. 9té pon. po sv. Duchu, 4. v pon. před. hodami. Týh. trh. kaž. pátek a ten den před kaž. jarm. trh na koně a na dob.
- Ostrovačice** (Schwarzkirchen, okr. Ivanč.), výr. trhy: 1. v pon. po sv. Mauru (15. ledna), v pon. po B. Těle, 3. v pond. po nar. P. M., 4. na den sv. Barb.
- Osvětimany** (okr. Kyj.) 1. v out. před sv. Anton. Pad., 2. v out. po sv. Mat.; dob. trh před výročním.
- Otaslavice** (okr. Prost.), 1. v out. před sv. Mat., 2. v out. před sv. Lucí, 3. v out. před sv. Mich. Trh na dob. v pon. před kaž. výroč. trhem.
- Paskov** (Paskau), 1. na den sv. Jiří, 2. v out. před nar. P. Mar., 3. v pon. po sv. Lukáši. Ev. Trh na len, přízi, vlnu, koně, a dob. vždy o jarm.
- Pouzdrany** (Pausram, okr. Mikul.), 1. v pond. po hromn., 2. v pon. po 4. ned. velkon., 3. v pond. před sv. Pet. a Pav. 4. v pon. před sv. Jiljí.
- Plumlov**, 1. v out. po posl. ned. masop., 2. v out. po B. Těle, 3. v posl. out. m. září.
- Podivín** (Kostl, okr. Břec.), 1. na obrác. sv. Pav., 2. na sv. Fil. a Jak., 3. v out. před sv. Pet. a Pav., 4. na sv. Jak. vět., 5. v out. před sv. Mich., 6. na sv. Kat., jestliby ale 1, 2, 4, a 6. jarm. na sob. neb na ned. připadl, drží se přístí out. Trh na koně: 1. na obr. sv. Pav., 2. na sv. Kat. Týh. trh. každé pon.
- Pohořelice** (Pohrlitz, okr. Židl.) 1. v út. po sv. Mat., 2. v out. po nal. sv. kříže, 3. v out. po sv. Jak. větš., 4. v out. po sv. Frant. Ser., 5. v out. po sv. Ondřeji. Týh. trh. kaž. out.
- Polehradice** 1. dne 26. červn., 2. dne 13. listop.
- Polešovice** (okr. Hrad.), 1. na obrác. sv. Pav., 3. v pon. před sv. Jan. Křt. 3. druhý pond. po sv. Václ.
- Potštát** (Bodenstadt), 1. ve středu po ned. druž., 2. v out. Svatod., 3. na sv. Kateř., 4. ve čtvr. po sv. Bart. Trh na len, přízi, koně a dob. ten den před každ. jarm. Trh na vlnu ve střed. po povýš. s. kříže. Trh obyčejný každou sobotu.
- Pozlovice** (okr. Brod.), 1. v pon. po ned. druž., 2. v pon. po sv. Pet. a Pav., 3. v pon. po nar. P. Marie, 4. v pon. po 3. ned. adventní.
- Pozořice** (okr. Slavk.), 1. v pon. před sv. Fab. a Šeb., 2. v out. Svatod., 3. v out. po posvíc. 4. v pond. po sv. Ondř.
- Pravlov** (Pralitz, okr. Židl.), 1. v pon. př. sv. Duch., 2. v pon. před. sv. Václ., 3. v pon. po sv. Mart.
- Prostějov** (Prossnitz), 1. v out. po středopostí, 2. v out. před vstoup. Páně, 3. v 1. út. po naněb. Panny Marie, 4. na druhý out. po všech Sv. Přední trhy před kaž. jarm. Trhy na len a přízi: 1. v pon. po středop., 2. v pon. před sv. Abdon., 3. v pond. před sv. Šim. a Jud., 4. v pon. před početím P. Marie. Dob. a koň. trhy: 1. v pon. před středop., 2. předposl. úterý před naněb. Páně, 3. před posl. out. v srp., 4. předposl. out. před sv. Šim. a Jud. Týh. trh. kaž. pond. a čtvr.
- Prostoměřice** (Prossmeritz), 1. v pon. po květ. ned., 2. v pon. po sv. Jiljí, 3. na sv. Tomáše ap.
- Přerov** (Prerau), 1. v out. po smrt. ned., 2. v out. po vstoup. Páně, 3. v posl. out. v srpnu, 4. v out. vo vš. Sv. Trh před každ. jarm. Týhodní trh v out. a v pát.
- Příbor** (Freiberg), 1. v pon. před hromn., 2. v pon. před sv. Fil. a Jak., 3. v pon. před sv. Jak. větš., 4. v pond. před. sv. Hedvik. Trh koňský a dob. 1. v pond. po smrt. ned., 2. v pond. po sv. Vítu, 3. v pond. po nar. P. Marie, 4. v pon. po sv. Mart. Trh obyč. každou sob.
- Račice** 1. v out. velik., 2. v ten den po sv. Martinu.
- Radiměř** (Rothmül u Svitavy), 1. dne 25. července a padne-li v ned., tedy následujícího dne, 2. v pon. před posv. císa.
- Radostín** (okr. Velk. Mezř.), 1. první pon. po sv. Valent., 2. první pon. po sv. Stanisl., 3. první pon. po sv. Frant. Ser., 4. první pond. po početí P. Marie. Trh každou sobotu.
- Rouchovany** (okr. Hrotov.), 1. ve středu před velikon., 2. ve střed. po sv. Vítě, 3. ve středu po sv. Jiljí, 4. ve stř. před vánočí. Koňský trh před každým jarm.
- Rousínov** (Raussnitz, okr. Slav.), 1. v pon. po sv. Jos., 2. v pon. po sv. Troj., 3. v pon. po sv. Bart., 4. v pon. po sv. Frant. Týh. trh každý out. a pátek.
- Rejhrad neb Rajhrady** (Raigern), 1. druh. pond. před sv. Bened., 2. druhý pon. po sv. Vavřinci, 3. první pon. před sv. Tomáš.
- Říše Nová** (Neureusch, okr. Teleský), 1. v out. po nejslad. jm. Ježíš, 2. v out. před sv. Matěj., 3. druhý čtvr. po velkon., 4. v out. po sv. Pet. a Pav., 5. v out. po povýš. sv. kříže, 6. v out. po sv. Voršile. Dob. trh vždy v předcház. den. Velký trh na len v pond. ráno před šestým výročním trhem.
- Říše Stará** (Altreusch, okr. Tel.), 1. na sv. Jos. dne 19. břez., 2. na sv. Víta, 3. na sv. Havla.
- Roketnice** (okr. Třeb.), 1. v 2. středu po sv. 3. král., 2. ve stř. po ned. Miseric. 3. ve stř. po sv. Pet. a Pav., 4. ve stř. po sv. Frant. Ser.
- Rosice**, 1. ve stř. po n. roce, 2. ve střed. po sv. Jiří, 3. ve stř. po sv. Anně, 4. 1. pon. po sv. Havlu. Týh. trh. kaž. střed.
- Rožnov** (Rožnau), 1. ve stř. před hromn., 2. ve stř. před sv. Janem křtí, 3. ve stř. před. sv. Annou, 4. ten den před vš. Sv. Dob. trhy ten den před každ. jarm. Týhod. trh každou sob.
- Rosvald** (Rudoltice, okr. Osob.), 1. v pon. po sv. Jak., 2. v pon. po sv. Šim. a Jud.

- Trh na vlnu: 1. na sv. Jos., 2. v pon. po čtvrt. ned. velk. Na len a přízi trh každý out.
- Rýmařov** (Römerstadt), 1. v pon. před sv. Duch., 2. na navštívení P. Marie, 3. v pon. před sv. Mich., 4. v pon. před sv. Mart., 5. druhé pon. po n. roce. Týh trh každ. sob.
- Slavčín** (okr. Brod.), 1. v pon. před obr. sv. Pav., 2. v pon. po sv. Vojt., 3. v pon. před sv. Pet a Pav., 4. v pon. před sv. Václ., 5. v pon. před sv. Mart. Dva dob. trhy na druhý a čtvrtý jarm. Trhy na vlnu: 1. na sv. Vojt., 2. na sv. Cecil.
- Slavkov** (Austerlitz), 1. v pon. po obrác. sv. Pav., 2. v pon. po 2. neděli velk., 3. v pon. po sv. Jak. věš., 4. v pon. po sv. Mat., 5. v pon. po sv. Alžb. Koňs. a dob. trh. na sv. Mat. Trhy týh. každý out a pátek.
- Slabonice** (Zlabings), 1. v pon. po sv. 3. král., 2. v pon. po smrt. ned., 3. v pon. po sv. Troj., 4. na sv. Mat., 5. na sv. Alžb. Velké týh. trhy: 1. na zel. čtv., 2. v pon. před sv. Duch., 3. na sv. Tom. ap. Trh dob. v sob. před kaž. jarm. a z počátku prvního postního týdne až na sv. Mart. od 14. do 14. dní. Týh. trh každ. pon. Trhy na vlnu: 1. v pon. před sv. Pet. a Pav., 2. v pon. po sv. Václ.
- Sloup**, 1. v pon. po B. Těle, 2. v pon. po sv. anjela stráž.
- Slušovice**, roční a dob. trhy: 14. dubna, 25. srpna, 27. října, 24. listop.
- Sovinec** (Eulenberg, okr. Rym.), 1. posl. pon. před sv. Mat., 2. první střed. po sv. Duchu, 3. posl. out. po sv. Ondř.
- Spálov** (Sponau, okr. Hran.), 1. na sv. Jiří, 2. na sv. Šim. a Judu. Dobyt. trh každý roční trh.
- Staré** (Staré, okr. Třeb.), 1. v outery po hrom., 2. na sv. Kunig. 3. března, 3. na sv. Jiří, 4. na sv. Jak. věš., 5. ten den po narození P. Marie.
- Stará Říše** (místo na sv. Tomáše) dne 19. března, na sv. Josefa.
- Staré Brno**, viz: Brno staré.
- Staré Město** (Altstadt), 1. v pond. před masopust. pond., 2. v pond. po sv. Jiří, 3. v pon. po sv. Anně, 4. na sv. Kateř. Týh. trh každ. out.
- Stonařov** (Stannern, okr. Jihl.), 1. v první pon. po hrom., 2. v prv. pon. po sv. Pet. a Pav., 3. v první pon. po sv. Václ. Dob. trhy o jarm., týh. trh každ. sob.
- Strachotice** (Rausenbruck, okr. Znoj.), 1. v out. velkon. 2. na svat. Bartol.
- Stražek**, 1. ve středn před hrom., 2. v ten den před zvěst. P. Mar., 3. ve středn před. navšt. P. Mar., 4. ve střed. před nepošk. poč. P. Marie.
- Strážnice**, 1. v out. po sv. Dorotě, 2. v out. před sv. Duchem, 2. v out. po navštív. P. Mar., 3. ve 2. out. po vyzdvižení sv. kříže, 5. v out. po obět. B. Mar. Týh.
- trh. každ. stř. Trh. na dob. v pond. před jarm,
- Stráž** (v okr. uherskobrods.) 1. v out. před popeleční středou. 2. v out. před slavnos. anjelů strážných; pak trhy na obilí v outery každéko týhodne.
- Střílky** (Střílek, okres Zdoun.), 1. v out. terku před popel. stř., 2. v out. velikon., 3. v out. po sv. Bartol., 4. v out. po sv. Hav. Dob. trh o kaž. jarm.
- Studená** (Studein, okr. Telec.), 1. na sv. Jana Nep., 2. na sv. Matouše. Vel. trhy: 1. v pond. po květ. ned., 2. v pond. před vánocí. Dob. trh. o jarm.
- Svitavka** (okr. Bosk.), 1. v pon. po novém roce, 2. v pond. po sv. Jiří, 3. v pon. po sv. Vavř., 4. v pond. po sv. Havle. Dob. trh v out. po každém jarm.
- Svitava** (Zwittau), 1. v pond. po brom., 2. v pon. po navšt. P. Marie, 3. v pond. př. sv. Jiljím, 1. v dond. před sv. Mart. Velké týh. trhové: 1. v pond. po sv. Jiří, 2. v pond. po sv. Havlu. Trh na len a přízi každý pond. Trh na vlnu ten čtvrt po nalez. sv. kříže a dva násled. čtv., 2. ve čtvrt. po sv. Jiljí a na tři čtv., na to koň. trhové kaž. pond. po celý púst až do květ. ned. Týh. trh kaž. pond. a pát.
- Šafov** (okr. Vranov.), 1. out. po sv. Cyr. a Meth., 2. na sv. Víta, 3. na sv. Bar., 4. na sv. Havla. Dob. trh před kaž. jarm. Týdnní trh kaž. pátek.
- Šatava** (Schattau, okr. Znoj.), 1. na den sv. Fab. a Šeb., případ. ale ten svátek v sob. nebo v pon., tedy se jarm. budoucí out. drží, 2. v out. Svatod., 3. na sv. Matouše, 4. v out. po sv. Mart. Trh na len a přízi v sob. po sv. Mart. Trh týhodnní každ. pond.
- Šimberk** (Schildberg), 1. v pond. masop., 2. po sv. Prok., 3. v pond. po sv. Alžb. Velké trhy: 1. ve středn před vánocí, 2. ve stř. před velk. Koňské a dobyt. trhové: 1. druhou sob. v postě, 2. v pon. po čtvrté ned. velkon., 3. na sv. Alžbětu.
- Šlapánice** (okr. Brněnsk.), 1. třetí pon. po velk., 2. v pond. po nanebevz. P. Mar., 3. v pon. po hromnic.
- Štěpánov** (Štěpanau, okr. Jevícký), 1. v out. po sv. 3. král., 2. v out. po sv. Medardu, 3. v out. po nanebevz. P. M., 4. v out. po vš. Svat. Trh na dob. v pond. před trhem výročným.
- Šternberg**, 1. v out. po hromn., 2. v out. po velikon., 3. v out. po sv. Vavř., 4. v out. po sv. Havl. Dob. a koňští trhové; 1. po obrác. sv. Pavl., 2. v pon. před sv. Vavř. Týh. trh každý pond. a pátek.
- Štítary** (Schiltern, okr. Vran.), 1. 2hý out. po sv. Jiří, 2. v out. po naneb. P. Marie, 3. v out. po narož. Krista Pana, 4. v out. po sv. Alžbětě. Dob. a koňští trh. před každ. jarm.
- Štramberg**, (okr. Novojič.) 1. ve středn po kýchav. ned., 2. ve střed. po Bož. Těle,

3. ve střed. po sv. Bartol., 4. ve střed. po sv. Mart.
- Šumberg** (Schönberg), 1. na obrácení sv. Pavla, 2. v pond. po květ. ned., 3. v pát. po Bož. Těle, 4. 4tého srpna, 5. na sv. Havla. Konské a dobyt. trhy: 1. v pátek před prvn. jarm., 2. v pon. po květ. ned. Týh. trh každ. stř. a sob.
- Švábenice** (okr. Vyškov.), 1. v pond. masopust., 2. an 4tý pon. po sv. Duchu, 3. v pon. po sv. Mich.
- Telč**, 1. v out. po sv. Pavlu, 2. v out. po družebné ned., 3. v out. svatoduš., 4. v out. po sv. Anjelu Stráž., 5. v out. po sv. Mart. Vel. trh an zel. čtvrt. — Dobyt. trh před každ. jarm. Trh týhod. každ. out. Trh an vlnu 1. v out. po sv. Fil. a Jak., 2. v out. po sv. Havle. Dob. trh. 1. out. každ. měs. a l dyby na ten den připadl svátek, nejlépe příští stř.
- Tišnov** (Tišnovice), 1. v pond. před hrom., 2. v pond. po sv. Fil. a Jak., 3. po nanebevz. s. Mar., 4. v pond. před sv. Klement. Týh. trh každ. pond. a dva trhy na vlnu: 1. v pondělí po sv. Medardu 2. v pond. po sv. Teresii. Dobytčí trhy v out. po každ. jarm.
- Tláštin** (okr. Kojet.), 1. v out. po sv. Jos. pěst., 2. v out. po sv. Janu křít., 3. v 2hý out. měsíce října.
- Tlumačov** (okr. Napaj., v Hrad. kr.), 1. v pond. po 3. král., 2. 3. pon. po velkon., 3. na sv. Jiljí, 4. na sv. Havla.
- Tovačov** (Tobitschau), 1. den po novém roce, 2. v outer. velikonoční, 3. v outer. svatod., 4. v out. po sv. Václ. Týhod. trh v out. v každý týd.
- Trachtin** (Tracht, okr. Hustop.), 1. v pon. po sv. Trojici, 2. v pond. po sv. Bartol., 3. v pond. před sv. Ondř.
- Trnavka** (Tyrnau, okr. Třeb.), 1. v 1ní pond. v postě, 2. na sv. Jiří, 3. na sv. Jak., 4. den všední po naroz. P. Marie, 5. na sv. Mik.
- Troskovice** (Treskovic, ok. Mikul.), 1. v pond. po 4té ned. velikon., 2. v pond. po naroz. P. Marie.
- Trávice** (okr. Liven.), 1. v out. po jménu Ježíše, 2. ve střed. po sv. Janu Nep., 3. ve středu po naroz. P. Marie, 4. ve středu po sv. Mart.
- Třebíč**, 1. v středopostí, 2. na sv. Bartol. Veliký trh. na sv. Annu. Koňský a dobyt. trh ten den před každ. jarm., pak v outerý před sv. Aloisiem a v outerý po vš. Svat. Týh. trh každý pond.
- Třebová Moravská** (Mährisch-Trübau), 1. v pond. po 2hé ned. postní, 2. v pond. po sv. Troj., 3. v pon. po sv. Duchu, 4. v pon. po sv. Frant. Ser., 5. v pond. po sv. Lucii. Trh na koně a dob. ve čtv. před 1ním a 4tým jarm. Týh. trh každ. sobotu.
- Třešť** (Triesch), 1. 3tí pond. v postě, 2. v pond. po sv. Prokopu, 3. v pond. po sv. Frant. Ser. Dobyt. trh na trh výr., 4. výr. a dob. trh v pond. po sv. 3 král. Týhod. trh každ. pátek.
- Tvrdonice** (Turnitz, okres Břeclav.), 1. v pon. po družeb. ned., 2. na sv. Matouše.
- Uherčice** (Auerschwitz, okres Hustop.), 1. v pond. po 3 král., 2. v pond. po sv. Trojici, 3. v pond. po sv. Františku. Týh. trhy každý out. a pátek.
- Unčov** (Hunčov, Mährisch-Neustadt), 1. v out. po jménu Ježíše, 2. 2hý out. v máji, 3. 2hý out. po sv. Pet. a Pav., 4. 1ní out. v září, 5. v out. před sv. Mart., 6. 2hý out. v březnu. Velké týh. trhy: 1. ve čtvrt. před vánoci, 2. na zel. čtvrt. Týh. trhy v out. a v pátek.
- Vejmyslice** (okr. Kruml.), 1. ve čtvrt. před květ. ned., 2. v out. po nanebevzetí Pan. Marie, 3. ten den před sv. Tomáš.
- Vejvanovice** (Ivanovice, Eivanowic), 1. v třetí out. po hromnicích, 2. v out. svatod., 3. v den po sv. Vavřinci, 4. v out. před sv. Mikul. Koňské a dobyt. trhy ve středu po každém valném trhu (jarm.) Týdenní trh každ. stř.
- Velká** (okr. Strážn.), 1. v out. po hromn., 2. v 3. středu po velikon., 3. v out. po sv. Maří Majd., 4. v out. po sv. Šim. a Judě. Trh koňský a dobytčí každý pon.
- Veseli Nové** (okr. Žďár.), 1. v out. po sv. Marketě, 2. na sv. Václav. Hlavní týdní trh v out. před. květ. ned., 3. v out. po sv. Leop. Trh na dobytek zároveň s ročním trh.
- Veseli Staré**, 1. v out. po květné neděli, 2. ve středu po sv. Trojici, 3. 4tý out. před sv. Anjel. Strážc., 4. 2hý out. v adventu. Trh na dobyt. ten den před každ. jarmar.
- Visternice Dolní** (Unter-Wisternitz, okres Mik.) 1. v out. po sv. 3. král., 2. v out. po sv. Cyr. a Method., 3. na svat. Filip. a Jak., 4. na sv. Jakub., 5. na sv. Matouše, 6. v pon. po sv. Ondřeji.
- Vladislav** (okr. Třebíč.), 1. ve čtvrt. před květ. ned., 2. ve čtvrt. před kříž. ned., 3. ve čtvrt. před sv. Matoušem, 4. ve čtvrt. před sv. Tomáš. Dob. tyh. o těch 4 jarm.
- Vlachovice**, 1. v out. po hrom., 2. 3tí út. po sv. Fil. a Jak., 3. v out. po nanebevz. P. Marie, 4. 2hý. út. po sv. Havlu, v den. před tím trh na dobyt. Týh. trh každ. sob.
- Vlasatice** (Wostiz, okres Mikul.), 1. v pondělí po Božím Těle, 2. 3tí pondělí po sv. Matouši, 3. v pondělí před všemi Svatými.
- Vracov** (okr. Kyjov.), 1. ve středu po velik., 2. na svat. Prokopa, 2. v outerý po všech svatých.
- Vranov** (Frain), 1. na popeleční středu 2. na svat. Floriana, 3. na sv. Annu 4. v pond. po obrác. sv. Pavla, 5. na Dušičky. Trh na koně v sob. před obrác. sv. Pav. Připadne-li výr. trh na sobotu

- odbyvá se násl. úter. a dob. trh v pond. před tímto úter.
- Vrátenin** (Fratting, okr. Jem.), 1. na den sv. Fab. a Šeb., 2. v out. po květ. neděli, 3. v out. po sv. Marketě, 4. v out. po sv. Jiljí, 5. v out. po sv. Kateřině. Trh koňský a dobytčí před každým jarm.
- Vsetin**, 1. v out. po hromn., 2. v out. po sv. Fil. a Jak., 3. ten den po proměnění Krista P., 4. na sv. Lukáše Evan. Velké týh. trhy: 1. na zel. čtvrtek, 2. v pond. před sv. Václ., 3. na sv. Tomáše Ap. Trh dobyt. před každým jarmar. Trh na obilí každou sobotu.
- Vsetin dolní**, 1. v out. po sv. Matěji, 2. ve středu před sv. Duch., 3. v out. po naroz. P. Marie. Trh na dobytek před každ. roč. trhem. Týh. a dobytčí trhy ve středu ode stf. popeleční až do velkon.
- Vyškov** (Wischau), 1. v pond. po 3 král., 2. ve středu po sv. Františce, 3 v pond. po sv. Fil. a Jak., 4. v pond. po sv. Marketě, 5. v pond. po povýšení sv. kříže, 6. v pond. po všech Svatých. Trhy na koně a dob. 8 dní před každ. jarm. Týh. trhy každ. out. a sob.
- Vyzovice**, 1. na 2hý out. po sv. 3 králích, 2. 2hý out. po velikon. 3. 2hý out. po sv. Pet. a Pav., 4. ve stf. a ve čtv. před posvícením, 5. v out. po všech Svat. Dobyt. trhové v pond. před každým jarm. Velicí týh. trhové: 1. v out. po sv. Duchu, 2. v out. po sv. Vavř. Týhod. trh každý outerek. V postě jest každ. outerek trh na dobytek.
- Zábřeh** (Hohenstadt), 1. 2. ledna, 2. v pon. po Bož. Těle, 3. ten den po sv. Bartol., 4. na sv. Voršilu. Trh na koně a dobyt.: 1. v pon. po neděli postní, 2. v pond. po Bož. Těle, 3. v pond. po sv. Bartol., 4. v pond. po sv. Voršile.
- Zdounky** (Zdaunek, okr. Kroměf.), 1. v pond. po Bož. vstoupení, 2. v pondělí po sv. Mart.
- Zlín**, 1. na sv. Matěje, 2. v pond. po provodní neděli, 3. ve střed. po sv. Duchu, 4. v out. po škap., 5. v pond. po naroz. P. Marie, 6. na sv. Barboru. Velk. týhod. trhy v pon. svatodušní.
- Znojmo** (Znaim), 1. na sv. Dorotu, 2. v out. po kýchavné ned., 3. na sv. Jiří, 4. na sv. Jana křt., 5. ve čtv. po naroz. P. Mar., 6. na Šim. a Judu, 7. ve čtv. před počtím P. Marie. Kdyby sv. Doroty, Jiřího, Jana křt. nebi Šim a Judy připadlo na pátek, drží se výroční trh v outery na to. Obyčejný trh vždy před výročním trh. Trh na len a přízi 1. na sv. Šim. a Jud., 2. v sob. před druhou ned. advent. a někdy i o předním trhu. Trhy na vlnu: na Šim. a Jud., někdy též o předním trhu. Trh na koně a na dob. ten den před výročn. trh. Trh týdlní každ. sobotu.
- Ždánice** (Steinitz, okr. Kyj.), 1. v pondělí před Božím vstoup., 2. v pondělí před sv. Bartol.
- Žďár** [Saar] 1. v out. po n. roce, 2. v út. před středop., 3. v out. po sv. Troji, 4. v out. po sv. Bart., 5. v out. před sv. Mart. Dobytčí trhové v pon. před každ. jarm. Trh na koně zároveň s trhem na hovězí dob.
- Želetava** [Scheletau, okr. Tel.], 1. na sv. Matěje, 2. v pond. po sv. Trojici, 3. ve čtvrt. po sv. Václ., 4. na sv. Tomáše ap. Dob. trh ten den před každ. jarm. Trh obyčejný každou středu.
- Žeravice**, 1. v pon. masop., 2. v pon. v kříž. dnech, 3. v pon. po sv. Anně, 4. ten den po sv. Kateř. Trh koň. a dob. první den po sv. Kateřině.
- Židlochovice** [Seelowitz], 1. v outery po obrác. sv. Pavla, 2. v out. po sv. Vítě, 3. na sv. Šim. a Judu. Když ale ten svát. v ned. připadne, drží se jarm. v pondělí, 4. v out. po sv. Vavřinci.

Výroční trhové v Slezsku.

- Albrechtice** (Olbersdorf), 1. v pon. po 3 král., 2. na sv. Filip. a Jakub., 3. v pon. po naneb. P. Marie. 4. na sv. Šim. a Judu. Trh koňský a dob: 1. ve středu před nedělí květ., 2. ve středu po Jak. a Anně, 3. ve středu po 2. pon. v říjnu. Týh. trh každou středu.
- Anjelská hora** (Engelsberg), 1. v pond. před obrác. Pavla, 2. na 1. pon. po sv. Anně, 3. v pon. před vš. Svát.
- Benešov** (Benisch), 1. na 1. pon. v postě, 2. v out. po Pet. a Pav., 3. v pond. před Jiljím, 4. v out. po Kateř. Týhod. trh každou středu.
- Bílá Voda** (Weisswasser), 1. v pond. po ned. smrt., 2. v 4. pond. po Velik., 3. v pond. po všech Svat.; Týh. trh každ. čtv.
- Bilovice** (Wagstadt), 1. druhý čtv. v postě, 2. na Jiljí, 3. na Mik. Dob. trhy 1. ve čtv. před Bož. vstoup., 2. první čtvrtek po Bož. Těle. Velký týhod. trh na zel. čtvrtek. Každý čtvrt. trh týhod. a na obilí.
- Bílsko** (Bělič), 1. v pon. po 2. ned. post., 2. v pon. po Janu Křt., 3. dne 15. září, 4. na Mik. Trh na vlnu: 1. dne 22. kv., 2. dne 10. října. Trhy dob 1. v pon. po

- sv. Troj., 2. na Jana Křit., 3. na Jak., 4. dne 15. září.
- Bohumín** (Oderberg), 1. na Adelgundu, 2. v pon. po 2. ned. Velik., 3. na navšt. Pan. Marie, 4. na Michala. Hlavní týh. trhy: ve středu před Velk., před sv. Duchem a před Vá.nocí. Koň. a dob. trh před kaž. výr. trhem
- Bruntál** (Freudenthal), 1. v pon. po nov. roce, 2. v pond. po 2. ned. post., 3. v pond. po Jiří, 4. v pon. po Marketě, 5. v pon. po Mart. Týh. trh každý out. Dob. trh: 1. v out. po Jiří, 2. v out. po Martinu.
- Cikmantel** (Zuckmantel), 1. na Matěje, 2. v pon. po 7. ned. Velik., 3. na Matouše, 4. na Ondřeje. Týh. trh kaž. stř. a sobotu.
- Freivald** (Freiwaldau), 1. v den po nov. roce 2. ledna, 2. na sv. Josefa, dne 19. břez., 3. na sv. Jana Křit., dne 24. červ., 4. na sv. Mich. dne 29. září.
- Fridberg**, 1. v pon. po masop., 2. v out. vel., 3. na navštívení P. Marie, 4. pond. po Hedvice.
- Frydek** 1. v pon. po 3. král., 2. v pond. před Jos., 3. v pon. po Fil. a Jak. 4. v pon. před Janem křit., 5. na sv. Jak., 6. v pon. po Mich., 7. v pon. před Kat. Trh na koně, vlnu a dob. dva dni před každým výr. trhem. Týh. trh kaž. pon. a pátek.
- Freystat** (Freistadt), 1. na obrác. Pavla, 2. v pon. po ned. velk., 3. na Bartol., 4. na Šim. a Jud., 5. ve střed. po Velk. Trh na vlnu v den před Šim. a Jud. Týhod. trh kaž. úterek.
- Hrabina**, 1. na zasnoubení P. Mar., 2. dne 16. března, 3. dne 16. květ., 4. dne 2. červc., 5. pond. po naroz. P. Marie, 6. na Šim. a Jud.
- Hradec** (Graz), výr. a dob. trhy: 1 v pon. před. 1. květnem, 2. v pon. po B. Těle, 3. na Jak., 4. v pon. po Michalu, 5. na mladátka.
- Jablunkov**, 1. v pon. po obrác. Pavla, 2. v pon. po Jak. apost., 3. v pon. po Šim. a Jud., 4. v pond. po Fil. a Jak., 5. v pon. po první ned. Velik. Týh. trh kaž. outerek.
- Javorník**, 1. v pon. a v out. po obrác. Pav., 2. na Fil. a Jak., 3. na Jak., 4. na Šim. a Jud. Koň. a dob. trh na všechny výr. trhy. Týh. trh každ. úterý na obilí, stravné věci, slámu, dříví atd.
- Klinkovice** (Königsberg), 1. v pond. po ned. družeb., 2. v pon. po sv. Trojici, 3. na sv. Vavřince, 4. na Kateř., 5. v pond. před Valent. Trh na dob. a vlnu: 1. na Fil. a Jak., 2. na Václ. Týh. trh každé pondělí.
- Krnov** (Jägerndorf), 1. v pond. po ned. kyčavné, 2. v pon. po 6. ned. velik., 3. v pon. po navšt. P. Marie, 4. v pon. po nar. P. Marie, 5. v pon. po obět. P. Mari Koň. a dob. trh 1. v pon. po ned. květ., 2. v pon. po Markytě dne 13. července, 3. v pon. po Bartol., 4. v pondělí před Mikulášem.
- Odry** (Odrau), 1. v pon. před 3 krály, 2. v pon. po ned. provodné, 3. v pon. před Janem, 3. v pon. po pov. sv. kříže. Dob. trh 1. v pon. po ned. provod., 2. v pon. po povýšení sv. kříže. Týh. trh každé pondělí.
- Opava** (Troppau), 1. dne 1. února po 8 dní, 2. dne 1. května po 14. dní, 3. dne 1. srpna po 8 dní, 4. dne 1. list. po 14 dní. Vel. dob. trhy: 1. 8 dní po sv. Troj., 2. 8 dní po Janu Křit., 3. v dni po Jak., 4. 8 dní po nar. P. Marie. Trh na vlnu: 1. dne 6. květ. 2. dne 29. září. Každý trvá 8 dní. Týh. trh každ. středu a sobotu
- Opavice** (Tropplovitz), 1. první pondělek po Božím Těle, 2. po sv. Michalu, 3. po devítniku.
- Skočov** 1. ve čtvrtek po devítniku, 2. a den po Bož. Vstoup., 3. na Martina; pak dne-li v sob. neb v ned., odloží se na budoucí úterek, 4. na Bartol. Vel. týh. trhy: 1. ve čtvr. před Ván., 2. ve čtvr. před Velik., 3. ve čtvr. po Bož. Těle, 4. ve čtvr. po Michalu. Dobytčí trh v den před každým výročním a velkým týh. trhem.
- Střebovice**, 1. na 4. úterek po n. roce, 2 v out. po Velik., 3. v out. před Jan. Křt. 4. v out. před Hedv.
- Strumec** (Schwarzwasser), 1. na Jiřího, 2. na Michala, 3. v pond. po Jakubu, 4. v out. po nov. roce. Dobytčí trhové v den před každ. výr. trhem. Týhod. trh každý pátek.
- Těšín** (Teschen), 1. v den po hrom., 2. v out. svatod., 3. v pon. před sv. M. Majd., 4. po nar. P. Marie, 5. na sv. Ondřeje. Týh. trh kaž. středu a sobotu. Trh na vlnu v 1. dne 28. května, 2. dne 2. října. Dob. trh každý pátek. Padne-li však na ten den svátek, odloží se na budoucí sobotu.
- Vidna** (Weidenau), 1. v pon. po n. roce, 2. v pon. po ned. kříž., 3. na Vavřince, 4. v pon. po Frant. Seraf. Týhodní trh kaž. pon.
- Vitkov** (Wigstadt), 1. na sv. Víta, 2. ve stř. před sv. Havlem. Týh. trh: 1. ve čtvr. před hrom., 2. v pon. po 3. ned. Velik., 3. na rozeslání apoštolů, 4. v den před sv. Lucí velk. trh.
- Vrbno** (Würbenthal), 1. v pon. před hrom. 2. v pon. po sv. Janu Křit., 3. v pon. po Mich., 4. druhé pon. před Velkon. Týh. trh kaž. pon.

Výroční trhové v Čechách.

NB. Výroční trhy na svátky padající odbyvají se následujícího, místně také předcházejícího všedního dne.

Abertamy (Abertham), v pondělí po čtvrté neděli svatodušní.

Abtsdorf, 1. na zel. čtvrt., 2. v pond. před sv. Duch., 3. ve čtvrt. po Marii Sněžné, 4. druhý čtvrt. po počtí P. Marie.

Anjelská Hora (Engelhaus), výroční a dobytčí trhy ty pondělky: 1. po Lätare, 2. po sv. Trojici, 3. po sv. Anjelu Strážci, 4. v první pond. v Adventu.

Arnoltice (Arnsdorf), ty pondělky: 1. po bílé ned. 2. v pond. př. sv. Petrem, 3. po sv. Václavu.

Aš (Asch), výroční a dobytčí trhy ty pondělky: 1. po ned. Lätare, 2. po sv. Trojici, 3. před sv. Jiljím, 4. před sv. Ondřejem; každou sobotu tyhodní trh.

akov nad Jizerou (Backofen), 1. v pon. po druhé ned. adventní, 2. v pond. po sv. Fabianu a Šebestianu, 3. v pond. po smrtelné ned., 4. druhé pond. po Velikonoci, 5. ve středu před Božím Tělem, 6. v pond. po sv. Marketě, 7. v pond. po sv. Bartoloměji, 8. ve středu po sv. Františku Seraf.

Bárink (Bärringen) první pon. v září neb po sv. Anjelu str.

Bavorov (Barau), 1. popel. stř., 2. na sv. Jiří, 3. na sv. Jiljí, 4. na obětování P. Marie.

Bečov (Betschau), ty pondělky: 1. před Velikonoci, 2. v červenci, 3. po sv. Havlu, 4. př. Vánocemi.

Bechyně (Bechyn), 1. v pond. o jménu Ježíše, 2. ten den po sv. Petru a Pavlu, 3. na Dušičky. Trhy na dobytek a všeliké zboží v outery po celý rok. Čtyřkrát, totiž: druhý out. v postě, v outery velikonoční, v out. po nanebevz. P. Marie, v outery po sv. Urbanu, (kdyby měl poslední na svatodušní out. padnouti, tedy příští outery) všem cizím obchodníkům a řemeslníkům dovoleno jest své zboží veřejně prodávati. Úterý po sv. Fil. a Jakubu, pak po sv. Václavu jsou pouze pro domácí ustanoveny.

Běla má čtyry výr. a čtyry dob. trhy o pondělkách: po hrom., př. kv. ned., po nalez. sv. kříže a po sv. Matouši ev.

Bělá (Weisswasser), ty pondělky: 1. první v postě, 2. před nanebevstoup. Páně, 3. druhý po sv. Marketě, 4. po povýšení sv. kříže, 5. ve středu před sv. Kateřinou, 6. na sv. Tomáše apoštola; každou středu týdení trh.

Bělčice, výroční a trhy na dobytek: 1. na sv. Josefa, 2. na den po naroz. P. Marie, 3. v pond. po sv. Petru a Pavlu, 4. ve čtvrt. př. všemi Svat.

Bělohrad, 1. ve čtvrtek po sv. Petru a Pavlu, 2. ve čtvrtek po narození Panny

Marie, 3. v out. po sv. Havlu; týdň trhy každý outerek.

Benátky (Neubenatek), výroční a trhy na dobytek ty pondělky: 1. po neděli Okuli, 2. po Božím Těle, 3. po sv. Maří Majdaleně, 4. před narozením P. Marie 5. po sv. Martinu.

Benešov (Beneschau), 1. na den obrác. sv. Pavla, 2. na sv. Josefa pěstouna, 3. na sv. Filippa a Jakuba, 4. na sv. Antonína Pad., 5. na sv. Annu, 6. na sv. Matouše, 7. na sv. Rafaela Arch., 8. na sv. Ondřeje apost. První a třetí trvá 8 dní. Případně-li některý z nich na sobotu, drží se v násl. pon. Týh. trh každ. čtvrtek.

Benešov (Bensen), ty pondělky: 1. před květnou nedělí, 2. před nanebevstoupením Páně, 3. po naroz. P. Marie.

Benešov u Kaplice, 1. v outery velikonoční, 2. na sv. Jak., 3. na sv. Teresii.

Bernardice, 1. ve čtvrtek po sv. Matěji, 2. ve čtvrtek před Kantate, 3. na sv. Prokopa; týhodní trhy: ve čtvrtek před velikonocí, ve čtvrtek před Vánocemi.

Beroun, 1. v pond. po jménu P. Ježíše, 2. třetí pondělí v postě, 3. v pond. po neděli Jubilate, 4. ve čtvrtek po sv. Prokopu, 5. v pondělí po stětí sv. Jana Křtit., 6. v pond. po sv. Martinu; v outery a ve čtvrtek týh. trhy.

Bezručice (Weseritz), 1. v pond. před hromn., 2. dne 4. květ., 3. v pon. po sv. Václavu.

Bílina (Bilin), 1. v pond. postní, 2. ve čtvrtek po Božím Těle, 3. ve stř. po sv. Bartoloměji, 4. na sv. Martina bisk. Každou sobotu týdení trh.

Bílice, 1. ve čtv. př. květ. ned., 2. ve čtv. př. Mar. Sněž., 3. v pond. př. povýš. sv. kříže, 4. ve čtv. před sv. Martinem.

Blatná, 1. na sv. Fabiana a Šebestiana, 2. druhý čtvrtek v postě, 3. ten den po zvěstování P. Marie, 4. na sv. Víta, 5. ten den po nanebevzetí P. Marie, 6. v pond. po sv. Jarolímu, 7. ten čtvrtek před 1. nedělí adventní 8. ve čtvrtek před sv. Matoušem a na sv. Tomáše koňský a dobytčí trh. Každý čtvrtek po celý rok trhy na obilí a dobytek.

Blovice, 1. ve středu před kv. nedělí, 2. na sv. Marketu, 3. ve středu po sv. Jiljí, 4. ve středu před všemi Svatými.

Blšany (Flöhan), výroční trh na koně a dobytek: 4. první pondělí v postě, 2. ve středu po sv. Trojici, 3. v pond. po sv. Jarolímu, 4. v pond. po počtí P. Marie.

Bohdanec, výroční a dobytčí trhy: 1. ve středu před vstoupením Páně, po 8 dní. 2. v den rozesl. sv. apoštolů, 3. ve středu po Bartoloměji, 4. v pond. před svatým

- Havlem, po osm dní, 5. ve středu před sv. Martinem, 8 dní na přízi, v pond. 1. po třech králích, 2. po hromnicích, 3. po sv. Josefu, 4. po sv. Vítu. Každou středu trh na obilí.
- Bochov (Buchau)**, výroční a dobytčí trhy: 1. v pondělí, po sv. Jiří 2. v pond. po sv. Jakubu, 3. na sv. Michala, 4. v outery před Adamem a Evou.
- Boleslav mladá (Jungbunzlau)**, ty outerky: 1. po 3 Králích, 2. před sv. Duchem, 3. před sv. Bartolom., 4. po sv. Havlu.
- Boleslav stará (Altbunzlau)**, 1. tu středu po smrtelné neděli, 2. poslední středu v srpnu, 3. ve středu před sv. Havlem, 4. na den sv. Jana Evang.
- Bor (Haid)**, výroční, dobytčí a koňské trhy ty outerky: 1. po Okuli, 2. před sv. Duch. 3. po sv. Michalu, 4. po sv. Mikuláši; obilní trhy každý outerek, na koně a hovězí dobytek každý outerek od sv. Jiří až do sv. Havla.
- Borek, Jirkov (Görkau)**, ty pondělky: 1. po neděli Lätare, 2. před sv. Janem Křtitelem, 3. před sv. Bartolomějem, 4. na sv. Šimona a Judu.
- Borohrádek**, 1. ve středu v středopostí, 2. na sv. Františka Seraf.; každý outery týhodní trh.
- Borotin**, 1. ve čtvrtek po středopostí. 2. v pond. po neděli Rogate, 3. ve čtvrtek po Božím Těle, 4. na sv. Prokopa, 5. na sv. Annu, 6. na povýšení sv. kříže, 7. ve čtvrtek před sv. Havlem.
- Borová (Borau)**, výroční trhy ty čtvrtky: 1. po sv. Fabianu a Šebestianu, 2. po neděl. Quasimodog., 3. po Bož. Těle, 4. po narož. P. Marie. Trhy na dobytek ty outerky: 1. po první neděli postní, 2. po Lätare, 3. po Judika. 4. na sv. Tomáše apošt. Týhodní trh každý pátek.
- Borovany (Forbes)**, 1. v pondělí po nanebevst. Páně, 2. na sv. Lukáše 18. října.
- Bousov dolní (Bautzen)**, 1. na svat. Vavřince, 2. v první pondělí v postě, 3. ve čtvrtek po svatém duchu, 4. ve čtvrt. po narož. P. Marie. 5. na sv. Šimona a Judu, 6. ve středu před vánocemi. Týhodní trhy každý čtvrtek po celý rok.
- Božejov**, 1. na sv. Annu, 2. na sv. Leopolda; každou středu týhodní trh.
- Boží Dar (Gottesgab)**, v pond. po sv. Anně a před sv. Šimonem a Judou
- Brandejs**, 1. v outery před Hromnicemi. 2. po Velikonoci, 3. po sv. Trojici, 4. po sv. Vavřinci, 5. př. sv. Václav., 6. po sv. Alžbětě.
- Brandejs nad Orlicí**, výroční trhy s předcházejícími trhy na koně a hovězí dobytek ve čtvrtky: 1. před popeleční středou, 2. před sv. Markem, 3. před rozesláním sv. apoštolů, 4. před sv. Havlem 5. před štědrým dnem. Týh. trh každý čtvrtek na len a potravu.
- Březnice** 1. v pondělí po první neděli postní, 2. v pond. po květné neděli, 3. v outery svatodušní, 4. v pond. před sv. Maří Majdalenou. 5. ve čtvrtek po sv. Bartol., 6. ten den po Dušičkách, 7. v pondělí po sv. Mikuláši.
- Březno (Priesen)** 1. v pondělí po sv. Řehoři, 2. po nanebevzetí P. Marie, 3. po sv. Michalu; týdenní trh každý outery.
- Brod Český (Böhmisch-Brod)**, ty pondělky: 1. po neděli Judika, 2. po sv. Trojici, 3. před sv. Havlem. Dobytčí trhy: 1. v pondělí po první neděli postní, 2. po sv. Petru a Pavlu, 3. v pondělí po sv. Šimonu a Judě.
- Brod Německý (Deutschbrod)**, ty outerky: 1. druhý out. po sv. třech Král. 2. druhý v postě, 3. po nalezení sv. kříže. 4. před sv. Janem Křtitelem, 5. po povýšení sv. kříže 6. po sv. Františku Seraf. (Třetí a pátý bývají nejslavnější). Trhy na dobytek ty outerky: 1. po Hromnicích, 2. čtvrtý v postě, 3. před Velikonocí, 4. po sv. Trojici, 5. po sv. Prokopu, 6. po sv. Vavřinci, 7. po sv. Martinu, 8. před Vánocemi.
- Brod železný (Eisenbrod)**, 1. předposlední masop. outerek, 2. před sv. Vitem, 3. po sv. Václavu, vesměs po 8 dní.
- Brodec**, 1. v masop. pondělí, 2. v svatodušní outery, 3. v pond. po sv. Frant. Ser., 4. po Vánocích.
- Broumov (Braunau)**, 1. v pond. po ned. Sexag., 2. v outery svatodušní, 3. v pond. před narož. P. Marie. 4. v po neděli, adv. Každý čtvrtek trh na přízi, každou sobotu trh na plátno.
- Brožany**, 1. v pond. po 3 Králích, 2. po sv. Gotthardu, 3. na sv. Víta, 4. v pond. po sv. Václavu.
- Buckov (Butzkau)**, 1. dne 19. ledna, 2. dne 24. května. 3. dne 19. července, 4. dne 17. října a každé pond. týdenní trh.
- Budějovice (Budweis)** ty pondělky: 1. po 3 Králích, 2. po Božím Těle, 3. po narož. P. Marie 4. na sv. Martina, vesměs po 14 dní, totiž 8 dní před a 8 dní po jmenov. dnu. Týh. trh kaž. pát.; každý čtvrt. trh na koně a hovězí dob.
- Budňany (Budňan)** 1. dne 4. dubna, 2. ve stř. po narož. P. Marie, 3. na sv. Voršilu,
- Budyně (Budín)**, 1. v outery po Hromnicích, 2. v out. po sv. Antonínu Pad., 3. v pond. po Marii Sněžné, 4. out, po sv. Václavu, 5. po sv. Křišpinu.
- Bukovsko**, 1. na sv. Vojtěcha, 2. na sv. Maří Majdalenu, 3. na sv. Havla.
- Buškovice (Puschowitz)**, výr. a dob. trhy; 1. v outery před sv. Duchem, 2. v out. po jménu P. Marie. 3. ve čtv. před sv. Kateř.
- Bydžov (Neubidschow)** výr. a dob. trhy: v druhou stř. postní, v out. po svatod. svát., 3. na den sv. Jiljí, 4. v out. před sv. Havlem, 5. na sv. Tomáše bisk.; týd. trhy na obilí každou stř.
- Bystrá (Bystrau)** výr. a dob. trhy 1. ve střed. po Septuag., 2. ve stř. po Mat. 3. ve stř. po sv. Ondř.

Bystřice, 1. dne 24. únor., 2. dne 23. dub. 3. dne 29. srpna, 4. dne 28. října, 5. dne 20. pros.

Bystřice Nová, ty středy: 1. po Remin. 2. po Lätare, 3. po Misericordia, 4. po sv. Duchu, 5. v pon. po sv. Petru a Pav. 6. v pond. po sv. Mich., 7. na sv. Kat. s osmidenní lhůtou na rozl. zboží a dob. Týh. trh na dobytek každ. stř.

Cerekve Dolní, ty pondělky: 1. po sv. Jos. 2. po sv. Jakubu, 3. po sv. Havlu. 4. po sv. Lucii.

Cerekve Horní, 1. ve středop. 2. na sv. Marketu, 3. na sv. Maurice dne 22. září 4. na sv. Linh. 6. listop.

Cerekve Nová, 1. první středu v postě, 2. na sv. Matouše.

Cerhenice 1. na sv. Matěje 2. na sv. Vojtěcha, 3. na sv. Víta, 4. na svatého Václava.

Cerhovice ty čtvrtky: 1. druhý v postě, 2. čtvrtý po Velikon., 3. před sv. Petr. a Pavl., 4. po sv. Václavu; každ. outery týdní trh.

Cinwald, výroč. a dob. trhy: 1. na sv. Marketu, 2. na sv. Frant. Seraf.

Čáslav, ty pondělky: 1. třetí v postě, 2. po ned. Jubilate, 3. po sv. Pet. a Pavlu, 4. po nanebev. P. Marie, 5. ve čtvrt. po sv. Lidmile, 6. v pon. po sv. Havl., 4. trhy na koně: 1. out. po prvním dnu postním 2. dne 22. a 23. květ., 3. ten den po sv. Prok., 4. v out. po sv. Barb. Trhy na rozl. dob.: 1. den po sv. Pet. a Pav. 2. den po naneb. P. Marie, pak každ. stř. a pátek po 3 králích, po Reminiscere a Jubilate.

Častalovice 1. ten den po 3 králích, 2. na sv. Víta, oba s dob. trh., 3. na sv. M. Majd., 4. na den po nar. P. Marie.

Čechtice, výr. a dob. trhy: 1. na obrác. sv. Pavla, 2. v pátek před svatod. ned. 3. na sv. Wolfganga, 4. třetí po Šim. a Judě.

Čelakovice výr. a dob. trhy: 1. po sv. 3 králích, 2. po neděli Kantate, 3. po sv. Anj. Strážci, 4. po sv. Havlu.

Čermna (Lenkersdorf), ty pondělky: 1. poslední v měsíci květnu, 2. po sv. Havlu, 3. před sv. Mikulášem.

Černošín, 1. v pon. po hromnicích, 2. na sv. Jiří, 3. na sv. Michala. Trhy na dobytek od sv. Jiří až po sv. Mich. každé pondělí.

Černovice, výr. a dob. trhy: 1. na sv. Blažeje, 2. na zel. čtvr. 3. v pon. před nanebevst. Páně, 4. v pond. před B. Tělem 5. na sv. Prokopa, 6. ve stř. před pov. sv. kříže, 7. na sv. Terezii, 8. den po sv. Leopoldu. Každý čtvr. týdní a dob. trhy.

Cestín, 1. v pon. před nanebevst. Páně, 2. v pond. po sv. Petr. a Pavlu, 3. dne 2. listop. Týh. trh každ. stř.

Čistá, 1. v out. před Velik., 2. na sv. Víta, 3. na sv. Annu, 4. na sv. Kateř., Týdní

trhy na potravní věci, dříví a uhlí každ. pondělí.

Chabařovice (Karbitz), výr. a dob. trhy ty pondělky: 1. druhý postní, 2. druhý po Velik., 3. posl. po sv. Duchu, 4. prv. v srp. vždy po tři dny a tolikéž dní na dob. Ve stř. po celý rok týh. trhy.

Cheb (Eger), ty pond.: 1. po ned. Lätare 2. po B. Těle, 3. po sv. Matouši. Týdní trh každ. stř. a sob. Trhy na dob. první stř. každ. měsíce.

Chejnov 1. na obr. sv. Pavla, 2. na sv. Fil. a Jak., 3. den po sv. Pet. a Pav., 4. na sv. Martin. Týdní trhy ty pon.: 1. po 3 králích, 2. první v postě, 3. v středop. 4. po květné ned., 5. druhý po Velik., 6. po sv. Duchu, 7. po sv. Václavu, 8. v out. po Vánoc.

Chlum Královský čili Kinžberg (Königsberg), 1. v pon. po 3 ned. postní, 2. na sv. Víta, 3. v pon. před sv. Václ., 4. 2 pond. v adven. V out. každ. měsíce trh na dob. a všechny pátky po celý rok trhy na obilí.

Chlumec, výr. a dob. trhy: 1. v pon. po obr. sv. Pavla, 2. v první out. v postě, 3. ve stř. po Kantáte, 4. ve stř. po sv. Havle, 5. ve stř. po poč. P. Marie. Každ. čtvr. týh. trh.

Choceň 1. na obr. sv. Pav. 2. na velik. outerek, 3. na sv. M. Majd., 4. v den po sv. Václ., všechny s osmidenn. svobodou: druhý a třetí s mladým jarm. Ráno v den výr. trhů trh na dob. Týhodní trh každ. pátek.

Choltice 1. v pon. po 3 králích, 2. v out. po sv. Fil. a Jakubu, 3. ve středu po sv. Václ.

Chomutov (Komotau), ty pondělky: 1. v pon. po ned. Reminiscere, 2. po sv. Fil. a Jakubu, 3. po navštív. P. Marie, a sejde-li se ten den s pon. po Petru a Pav. v pon. na to, 4. po sv. Michalu, 5. po sv. Martinu bisk.

Chotěboř, 1. v pond. druhý postní týden, 2. v pon. čtvrtý postní týden, 3. v pon. šestý postní týden, 4. v out. po sv. Duchu, 5. v pon. po sv. Jak., 6. na den sv. Felixe muč., 7. v pon. po sv. Lukáši, 8. v pon. po sv. Martinu. Každou středu týh. trh.

Chotušice, trhy na dob.: 1. dne 12. červ. 2. dne 17. října.

Chrast, 1. ten den po 3 králích, 2. ve čtvrtek před květnou ned. trvá 8 dní, 3. ve čtvrtek před sv. Janem Nep., 4. ve čtvrtek po sv. Markétě, trvá 8 dní, 5. ve čtvrtek po sv. Augustu, 6. před sv. Havlem.

Chrastava (Kratzau), ty pondělky: 1. před masop. ned. 2. před sv. Janem Kř. 3. před sv. Vavřin. 4. před sv. Havlem, 5. po 2. ned. adv. Týh. trhy drží se každ. středu.

Chřibská (Kreibitz), 1. v pon. tři neděle před sv. Duchem, padneli ale Děčinský

- trh na ten samý den, tedy o 14 dní dříve, 2. v pon. po sv. Michalu, 3. první pondělí v adventě. Týd. trh každ. stř.
- Chroustovice** ty čtvrtky: 1. po očištv. P. Marie, 2. před sv. Fil. a Jakub. 3. před sv. Vavřincem, 4. na den sv. Kateřiny.
- Chrudim**, 1. druhé pon. v postě, 2. ve středu po nalezení sv. kříže, 3. den po po nanebevz. P. Marie, 4. v pon. před sv. Frant. Seraf., 5. na sv. Barboru. Padne-li 3. neb 4. trh na sob. odbývá se příští pondělí. Trhy na koně: 1. v první pon. postní, 2. 3. postní pon. 3. v pon. po smrt. ned., 4. v pon. před sv. Duchem, 5. na sv. Prokopa, 6. v pon. před nanebevzet. P. Marie, 7. v pon. po sv. Františku Ser. 8. v pon. před sv. Barb. Týh. trh každ. sobotu.
- Chudenice** 1. druhou středu v postě, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. na sv. Havla. 4. na sv. Kateř. Týh. trhy na přízi: 1. druhý pátek v postě, 2. první pátek v adventě.
- Chvalšiny** (Kalsching), výr. trhy: 1. na sv. Matěje, 2. na sv. Florianu, 3. na sv. Vavřince, 4. na sv. Šim a Judu. Týd. trh každ. out.
- Chýše** (Chiesch), výr. a dob. trhy: 1. na sv. Josefa, 2. ve čtvrt. v 3 týdnů velik., 3. v pon. po 16. červenci, 4. v pon. po nar. P. Marie, 5. na sv. Martina. Každý out. trh na obilí.
- Dašice** 1. na den sv. Školast., 2. v pon. po Kant., 3. na sv. Víta, 4. v out. po sv. Jakubu, 5. den před sv. Michalem, 6. na sv. Lucii. Koňské trhy: ve středu po sv. 3 králích, 2. ve středu po Jubil., 3. ve středu před sv. Jakubem, 4. ve středu po povýšení sv. kříže, 5. ve středu po svatém Martinu.
- Davle**, 1. ve čtvrt. po sv. Fil. a Jakubu, 2. dne 11. července, padne-li v sob., drží se příští pon., 3. ve čtvrt. po sv. Bart., 4. ve stř. po sv. Rafaeli.
- Děčín** (Tetschen), ty pondělky: 1. po nov. roce, 2. po sv. Fil. a Jak., 3. po nanebevz. P. Marie, 4. poslední v říjnu; vždy po 2 dní. Týhodní trh na přízi, obilí a potravní věci každ. pon. a stř.
- Děšenice**, 1. 5. dubna, 2. 16. srpna, 3. 2. prosince; každou středu trh na obilí a od sv. Josefa až do sv. Marka trhy na dobyt. každ. středu.
- Deštna**, 1. na sv. Vojtěcha, 2. na sv. Jana Křt., 3. na sv. Jakuba, 4. na sv. Bartol., 5. na sv. Šim. a Jud., 6. na sv. Barb. Trhy 1. v out. před Vánoce, 2. v out. před Velikonocí. Týhodní trhy na dobytek od sv. Josefa až do konce října každou střed. Padne-li na středu nějaký svátek, nedrží se žád. trh.
- Divišov**, výr. a dob. trhy ty čtvrtky: 1. na tučný, 2. na zelený, 3. před svatým Vitem, 4. před sv. Bartol., 5. před sv. Mart., 6. před Vánoce.
- Dobřany** výr. a dob. trhy ty pond.: 1. p. Remin., 2. po Exaudi, 3. po narož. P. M. 4. na sv. Mikul.
- Dobříš**, 1. ve čtvrt. po popel. stř., 2. v pon. po sv. Troj., 3. na den sv. Mich., 4. na dušič., 5. na sv. Tom.
- Dobruška**, 1. ten den po sv. Jiří po 8 dní. 2. po bílé ned., zároveň koňský trh, 3. po sv. Duchu, 4. na sv. Jiljí, 5. po sv. Václav. 6. v out. po sv. Matěji, zároveň trh na koně. Trhyna dob.: 1. den po sv. Troj., 2. v out. po sv. Havlu, 3. den po obrác. sv. Pavla. Každý out. týhodní trh na len, přízi, obilí a jiné.
- Doksy** (Hirschberg), 1. ve středu po očištv. P. Marie, 2. po sv. Fil. a Jakub. 3. v pon. po sv. Jiljí, 4. v pon. po obětování Panny Marie.
- Domašín** ty outerky: 1. před květ. ned., 2. na svatod., 3. po sv. Bartol., 4. v pond. před sv. Havlem; každý outerý trh na dobytek.
- Domažlice** (Taus), 1. ve středu po sv. Dorotě, 2. na sv. Anton., 3. v pond. po sv. Anjelu Strážci, 4. druhý čtvrt. po svat. Martinu. Týh. a dob. trh vždy ve čtvrt. po celý rok.
- Doubravice**, výr. a dob. trhy ty čtvrt. 1. po Kantate, 2. po sv. Jak., 3. po sv. Vác 4. po vš. Svat.
- Doupov** (Duppau), 1. ve čtvrt. po sv. Michalu, 2. v pon. po Okuli, 3. dne 17. květ., 4. v pon. po sv. Alžbětě. Dva trhy na dob. drží se druhého všedního dne po jarmarcích.
- Dub Český** (Böhm. Aicha), ty outerky: 1. před. hromn., 2. před velkon., 3. před sv. Duch., 4. po Bart., 5. před. sv. Havlem, 6. v první pon. advent.
- Dubá** (Douba) 1. na sv. Jos., 2. v out. po sv. Pet. a Pav., 3. v pon. po sv. Havlu, 4. 2. pond. v adv.
- Duchcov** (Dux), 1. ve stř. po 1. ned. post., 2. na sv. Víta, 3. na sv. Bartol., 4. v pon. před vš. Svat.
- Dvořiště Dolní** (Unterhaid), 1. v outerý před sv. Duch., 2. na sv. Mich.
- Dvořiště Horní** (Oberhaid), 1. na sv. Jos. 2. v svatod. out., 3. na sv. Mich., 4. na sv. Jana Ev. Týh. trhy každ. stř. od 1. květ. až do posl. září.
- Dvory Nové** (Neuhof), 1. na den obrác. sv. Pavla, 2. ve čtvrt. po Judika, 3. ve čtv. před sv. Duch., 4. na sv. Annu, 5. v pond. před sv. Matouš., 6. na sv. Šim. a Jud., 7. na sv. Tomáše. Týh. trh každý outerek na obilí a rozličný dobytek.
- Dvůr Králové** (Königinhof), výroční s předcházejícími trhy dobytčími: 1. v outerý před bromnicemi, 2. před květnou nedělí, 3. před sv. Duchem, 4. před sv. Marketou, 5. před sv. Matoušem, 6. před všemi Svatými, 7. před sv. Tomášem; týh. trhy na obilí a přízi v out. a v sobotu.
- Ervénice** (Seestadt), výroční a trhy na dobytek: 1. v pond. po bílé ned., 2. na

- sv. Bartoloměje, 3. na sv. Barbaru; každý čtvrtek týh. trh.
- Fleissen**, 1. v pond. před. nanebevstoup. Páně, 2. druhé pond. po sv. Michalu.
- Fridland** (též Mírov), 1. po hrom. 2. po ned. Rogate, 3. v pond. po sv. Bartol., 4. v pond. po sv. Šim a Judě vždy 8 dní, spolu s trhem na dobytek; trh týhodní každé pond., na obilí každý pátek.
- Frimburg** (Friedberg). Výr. trh na sv. Annu. Týdň. trhy, pak na dob. a obilí každý úterý.
- Georgswalde**, (v kraji Litoměřick.), 1. v pond. po nalez. sv. kříže. — 2. na 1. pond. po sv. anjelu strážci. Každý úterek týdň. trh na přízi.
- Grafensried** výroč. a dob. trhy ty pond. 1. po Bož. těle, 2. po narož. P. Marie.
- Habry** (Habern), dobytčí trhy: 1. ve středu po jménu Ježíše, 2. ve čtvrtek v postě, 3. ve čtvrtek v středopostí, 4. ve středu před Velikonocí, 5. ve středu před sv. Duchem, 6. v út. po sv. Janu Křtit., 7. po sv. Jak., 8. ve stř. po nanebev. P. M., 9. ve čtvr. po povýšení sv. kříže, 10. ve středu po sv. Lukáši, 11. ve čtvr. po sv. Felixi, 12. ve čtvr. před vánoce.
- Hainpach**, 1. v pondělí masopustní, 2. dne 2. května, 3. v pond. po navštívení P. Marie, 4. v pond. po sv. Šim. a Judě.
- Hartmanice**, 1. na den sv. Vitála, dne 28. dub., 2. na sv. Kateřinu; týh. trhy na dobytek a rozličné věci každý pátek.
- Hajda** ty pon.: 1. po sv. Jiří, 2. po sv. Vítu, 3. po nanebev. P. M., 4. po sv. Václ.
- Haslova** (Hasslau), ty pon.: 1. po sv. Jiří, 2. po 18. červenci, 3. po třetí ned. v říjnu.
- Heralec**, 1. na sv. Eleonoru 21. února, 2. na sv. Antonína Pad., 3. na sv. Teklu 23. září. Každý 1. čtvrtek v měsíci trh na dobytek, vlnu, přízi a len.
- Heřmanův Městec**, trhy výroční a na dobytek ty pondělky: 1. po jménu Ježíše, 2. po první neděli po velikonoci, 3. po sv. Medardu, 4. po sv. Bartol., 5. ten den po všech Svatých.
- Hlinsko**, výroční trhy s předcházejícími trhy na dobytek ty středy: 1. první po sv. Apoloně, 2. první po sv. Vítu, 3. první po sv. Bartoloměji, 4. první po sv. Lukáši, 5. první po Velikonoci.
- Hluboká** (Frauenberg). Trhy na koně a hov. dob., 1. druhý čtvr. po velikon., 2. v out. před sv. Bartol., 3. v out. po sv. Šim. a Judě. Týh. trh každý outerek.
- Hodkovice** (Liebenau), ty pondělky: 1. po neděli Látare, 2. po sv. Vavřinci, 3. po sv. Matouši.
- Holice** ty pond.: 1. po jménu Ježíše, 2. po bílé ned., 3. před. navstív. P. Marie, 4. po povýš. sv. kříže, 5. po sv. Mikuláši.
- Hora Březová** (Birkenberg), výr. trhy: 1. druhý čtvr. po 3 Král., 2. dne 14. květ., 3. dne 21. července, 4. dne 15. října. Týdň. trh každ. pond.
- Hora Kosová** (Amschelberg), na vl. elikon. pon., 2. ve stř. před Božím tělem, 3. ve čtvr. po jménu P. M., 4. v pon. po sv. Barb.
- Hora Krásná** (Schönberg), 1. první pondělí v postě, 2. v outery před velikonocí, 2. den před. svat. Jan. Nep., 4. v outery před sv. Duchem 6. den po nanebevzetí P. Marie, 5. na sv. Kateřinu, 7. v outery před vánoce.
- Hory Kutné** (Kuttenberg), výr., koňské a dobytčí trhy: 1. první pondělí postní, 2. v pond. po Kantate, 3. den po Božím Těle, 4. v pon. po sv. Ignáci Loj., 5. v pond. po sv. Matěji, 6. v pond. po sv. Martinu.
- Hora sv. Kateřiny** (Katharinaberg), 1. dne 2. července, 2. v pond. před sv. Bartolomějem, 3. v pondělí před sv. Havlem.
- Horaždovice**, 1. v outery před Septuagesima, 2. v outery před květnou nedělí, 3. ve čtvrtek před sv. Petrem a Pavlem 4. v den Porciunkuly, 5. v outery před sv. Havlem, 6. na sv. Barbaru. Každou středu trhy na dobytek, obilí a potravu.
- Hory Kašparské** (Bergreichenstein), 1. ve středu postředopostí, 2. v outery po povýšení sv. kříže, 3. ve čtvrtek po Božím Těle, 4. v pond. před sv. Mikulášem.
- Hory Matky Boží** (Bergstadt U. L. F.), 1. v prv. pond. v postě, 2. dne 16. srpna.
- Hory Nalžovské** (Silberberg), 1. třetí čtvr. po velikonoci, 2. v pond. po sv. Prokopu 3. den po sv. Václ., 4. v pond. před sv. Luc.
- Hořepník**, 1. na sv. Blažeje, 2. na sv. Michala, 3. na sv. Martina biskupa.
- Hořice**, ty čtvrtky: 1. po sv. třech Králích, 2. před květnou nedělí, 3. před Rogate, 4. před sv. Prokopem, 5. ve stř. a ve čtvr. před sv. Václ.; 6. ve stř. a ve čtvr. před sv. Martinem; den před tím se drží vždy trh na dobytek. Trh na obilí každý čtvrť.
- Hořice** (Höritz). Svobodný trh na sv. Bartoloměje. Trhy na chléb: 1. den před nanebevstoupením Páně, 2. na sv. Martina, 3. na sv. Tomáše.
- Hořovice**, výroční a dobytčí trhy: 1. dne 11. února, 2. v out. před nanebevstoupením Páně, 3. na sv. Jakuba s osmidenní lhůtou, 4. na povýšení sv. kříže, 5. dne 29. listopadu. Trhy na kramářské zboží: 1. v sobotu před kv. nedělí, 2. v sobotu před vánoce; týhodní trh každou sobotu.
- Hostice Střelecká** (Strahlhostie), 1. čtvr. v březnu, 2. dne 2. května, 3. dne 26. září, 4. dne 12. prosince.
- Hostinná** [Arnau], trhy výr. a dob. ty pon.: 1. po sv. Dorotě, 2. po sv. Trojici, 3. před jmenem P. Marie, 4. po všech Svatých; každ. out. a sob. týh. trh na hov. dob.
- Hostomice**, 1. v pon. po 3. Král., 2. na sv. Matěje, 3. na den sv. Jiří na vlnu, 4. v pon. po sv. Prokopu, 5. ve stř. před narož. P. Mar., 6. ve stř. po sv. Václ. Každ. týh. trh.
- Hostouň** (Hostau), 1. ve stř. před masop., 2. ve stř. před velikon., 3. na sv. Jana Křtitele, 4. na sv. Jak., 5. na sv. Šim. a Judu,

6. ve stř. před vánocemi. Týh. trhy každ. stř. na obilí a polní plodiny, a na rozličný dobyt. Trh na koně od ned. Invokavit až do Bož. Těla každ. středu.
- Hostka** [Gastdorf] ty outerky: 1. po Septuagesima, 2. po Kantate, 3. na svatodušní. 4. po nanebevzetí P. Marie, 5. po jmenu P. Marie, 6. před sv. Kateřinou.
- Hradec Jindřichův** (Neuhaus), 1. v první pond. v postě, 2. v out. po Exaudi, 3. v pon. po nanebevz. P. Marie, 4. v pon. po sv. Havlu; trhy na dob.: 1. ve stř. v čtvrtém týdnu v postě, 2. ve stř. po Judika, 3. ve stř. pátý týden po velik., 4. v pon. po sv. Trojici, 5. ve stř. po sv. Václavu, 6. ve stř. po sv. Kateřině; týhodní trhy každou stř. a sob.
- Hradec Králové** [Königgrätz] ty outerky: 1. po 3. Králích, 2. po neděli Reminiscere čili druhé v postě, 3. po sv. Trojici, 4. po narož. P. Marie, po každ. 8 dní. Koňské a dob. trhy: 1. v pond. po sv. Fabianu a Šeb., 2. v out. po ned. Reminisc., 3. outery v pašijový týden, 4. ve středu po křížových dnech, 5. v pond. po sv. Trojici, 6. den před narož. P. Marie.
- Hradec Nový** [Neuköniggrätz], 1. v pond. po sv. Janu Křt., 2. v pond. po sv. Ondř. Každý out. týhod. trh.
- Hrádek** [Grottau], 1. po neděli Jubilate, 2. sedmý týden po svatodušních svatech, 3. v pond. po sv. Bartolom., 4. v pond. před sv. Martinem. Týh. trh každ. pátek.
- Hrádek Nový** [Neuhraдек], 1. ve stř. po velikon., 2. v pond. po nanebev. P. Marie, 3. na den Moudrosti; každé pond. týh. trh.
- Hradistě Mnichovo** [Münchengrätz], výroční s předcházejícími trhy dobytčími ty čtvrt.: 1. tučný, 2. zelený, 3. čtvrtý po velikon., 4. po Božím Těle, 5. po proměnění Páně, 6. po sv. Václavu, 7. před sv. Martinem, 8. před vánoc. Každý čtvrt. trh na obilí.
- Hradiště Choustníkovo** [Gratlitz], 1. ve stř. po sv. Jiljí, 2. ve stř. po všech Svat.; týh. trh každou stř. a sob.
- Hradý Nové** [Gratzen] 1. v pon. po ned. Lätare, 2. na sv. Matouše, 3. v pond. po první adv. ned. Každé pon. trh na dob. P. Marie, 2. na sv. Filipa a Jak., 3. osm dní po pozdvížení sv. kříže, 4. na sv. Ondřeje apošt.
- Hronov**, ty out.: před 3 Králi, 2. po sv. Josefu, 3. v kříž. týdnu, 4. po sv. Bartol. 5. před všemi Svatými. Případně sv. Jos. nebo Bart. na out., tedy toho dne.
- Hroznětín** (Lichtenstadt), 1. v pond. po 1. květ., 2. v pond. pojmenu Panny Marie.
- Humpolec**, ty středy: 1. po sv. Filipu a Jak., 2. druhou po sv. Adolfu, 3. před povýšen. sv. kříže, 4. druhou po sv. Klementu. Týdní trh každ. stř. — na dob. potravu, len a přízi.
- Hůrky** (Adamsfreiheit), 1. v pon. po rozesl. sv. Apošt., 2. v pon. po sv. Rafaelu.
- Husinec**, 1. na sv. Filipa a Jakuba, 2. na sv. Lukáše. Týh. trh každ. sob. na obilí a hov. dob. mezi nimiž i 4 hlavní trhy na obchodnické zboží: 1. v masop. sob., 2. na květ. ned., 3. v sob. po Božím Těle, 4. v sob. před vánoc.
- Hutě Stříbrné** (Silberberg), 1. třetí ned. po velikon., 2. na sv. Michala arch.
- Jablouná** (Gabel), ty pon.: 1. před bromn. 2. čtyry ned. po velikon., 3. po sv. Janu Křt., 4. po nar. P. Marie, 5. po sv. Kateř. Trhy na vlnu: 1. dne 8. květ., 2. dne 4. říj.
- Jablonec** (Gablonz), ty pond.: 1. před velikon., 2. před sv. Duchem, 3. před 7 bratry, 4. před sv. Bartolom., 5. první v říjnu 6. před sv. Alžbětou. Týh. trh každ. out. a pát. na obilí, přízi, len a jiné věci.
- Jachymthal**, Jáchymov (Joachimsthal), ty pond.: 1. po hromnic., 2. třetí v dub., 3. po sv. Markétě, 4. čtvrtý v měsíci září.
- Jankov**, 1. na sv. Rehoře, 2. den po sv. Janu Nep., 3. den po sv. Petru a Pavlu, 4. na sv. Bartolom., 5. na sv. Mart. bisk.
- Janovice v Tábor.**, 1. dne 14. února, 2. dne 31. květ., 3. dne 13. září, 4. dne 13. prosince.
- Janovice v Čásl.**, ty outer.: 1. po 4. ned. postní, 2. před sv. Janem Křtit. 3. po jm. P. Marie, 4. před sv. Mart.
- Janovice v Plzeňsku**, 1. na sv. Josefa, 2. na sv. Jana Křt., 3. na sv. Šimona a Jud. Týdenní trh každ. pon.
- Janovice Uhliřské** (Kohljanowitz), 1. v pon. po obrác. sv. Pavla, 2. v pon. v středop., 3. v out. po velik., 4. na den sv. Víta, 5. v pon. před sv. Maří Magd. 6. v pond. po Anjelu Strážci, 7. v pond. po sv. Havle.
- Jaroměř**, 1. druhý den po sv. 3 Králích, 2. ve středu po sv. Duchu, 3. v outery před sv. Bartolom., 4. den po sv. Havlu, padne-li který na neděli neb svátek, drží se o týden později. Týh. trh každý pátek.
- Jelení Horní**, 1. na sv. Josefa, 2. v outery po sv. Duchu, 3. na sv. Jakuba, 4. na sv. Matouše, 5. v outery před Martinem, 6. v pond. před Adamem a Evou. Týh. trh na obilí každý outery.
- Jenikův Golčův** (Goltsch-Jenikau), ty středy: 1. po očišťování P. Marie, 2. po zvěstov. P. M., 3. před sv. Janem Nep., 4. před Bož. Těl., 5. po sv. Markétě, 6. po sv. Václavu. Týdní trh každou středu.
- Jenikův Větrný** [Windig-Jenikau], 1. den po sv. 3 Králích, 2. v pon. po sv. Janu Nep., 3. na sv. Jakuba, 4. druhé pon. po naneb. Panny Marie, 5. na svatého Martina.
- Jesenice** [Jechnitz]. Výroční a dobytčí trhy: 1. v pon. před Velikonocí, 2. ve středu před svatým Duchem, 3. v pond. po svatém Šimonu a Judě, 4. v pon. před vánoci.
- Jičín** [Gitschin], ty pondělky: 1. první po Hromnicích, 2. po Jubilate, 3. po s. Jak.,

4. před sv. Havlem. Trh na obilí každé pondělí.

Jilemnice [Starkenbach], ty pondělky: 1. po jm. Ježíše, 2. před Velikon., 3. před sv. Duchem, 4. před sv. Jak., 5. před sv. Divšem, trvá 8 dní, 6. před Vánoc. Týhod. trh na obilí, potravu, přízi a plátno každ. středu.

Jilové [Enlau], výr. a dob. trh 1. pond. v listop., případně-li na svátek, tedy následující všední den.

Jilovi [Eule], 1. v pon. po 3. Králích, 2. v pon. po Bož. Těle, 3. na sv. Vavř., 4. na s. Lukáše, 5. v pon. před sv. Kateř.: týhod. trhy: 1. ve středu před Velikonocí, 2. na sv. Tomáše.

Jindřichovice [Heinrichsgrün] 1. v pond. před sv. Janem Křtitelem, 2. v pon. před sv. Havlem.

Jirkov viz Borek.

Jičetín Hořejší [Obergeorgenthal], ty pondělky: na masop., 2. po sv. Jiří, 3. po nar. P. Marie, 4. po všech Svat. Týh. trh každ. pátek.

Jičetín Dolní [Niedergeorgenthal], 1. na sv. Vojtěcha, 2. v pon. před Bož. těl., 3. v pon. před svatým Matoušem, 4. na svatého Mikuláše.

Jistebnice, ty pondělky: 1. po sv. 3. králích, 2. na sv. Matěje, 3. po květné ned., 4. po Velikonoci, 5. po svatod. svátcích, 6. na sv. M. Majdal., 7. na sv. Bartol., koňské a dobytčí trhy po 8 dní; 8. v pon. po sv. Matěji, 9. v pon. po vš. Sv. Trhy na dob. každé pond. od sv. 3. král. až do nanebevst. Páně.

Josefov čili Plesy [Josefstadt], výroční s předcházejícími trhy na koně a hovězí dobytek ty outerky: 1. po zvěstování P. Marie, 2. po sv. Markétě, 3. po sv. Václavu, 4. po početi P. Marie; tyto trhy trvají vesměs po 3 dni; týdlní trh každý pond. a čtvrtek.

Kácov, 1. na nalez. sv. Kříže, 2. na sv. Petra a Pavla, 3. na nar. P. Marie, 4. na sv. Martina. Týdlní trhy: 1. den po hromnicích, 2. v pátek před květnou ned., 3. na sv. Michala, 4. v pátek před. čtvrton nedělí adventní.

Kadaň [Kaaden], výroční, koňské a dob. trhy: 1. v pondělí po Judika, 2. po sv. Janu Křt., 3. po pov. sv. Kříže, 4. po sv. Barboře, každ. trvá 3. dni.

Kamberg, 1. na sv. Jiří, 2. na povýš. sv. kříže.

Kamenice, 1. prv. pátek v postě, 2. v out. velikon., 3. na sv. M. Majd., týd. před a den po ní, 4. ve čtvr. po nanebvst. Páně, po 3 dni, 5. den po sv. Václ., a před ním po 4 dni. Týdlní trhy každé pon. na koně, hovězí dobytek a rozličné jiné zboží.

Kamenice česká [Böhmisch-Kamnitz] ty pondělky: 1. před sv. Duch., 2. po Porciunkule, 3. před Havlem.

Kamenice tržová, výr. a dob. trhy ty čtvrtky: 1. 3. postní, 2. pátý v postě, 3. na zelený, 4. po sv. Prokopu, 5. po nar. P. Marie, 6. po vš. Svat., 7. po početi P. Marie.

Kamýk [Kamaik], 1. na sv. Aloisia dne 21. června, 2. na sv. Františka Ser. dne 4. října.

Kaňk [Gang], výr. trhy: 1. ve čtvrtek před květ. ned., 2. v out. před sv. Duch. 3. v out. před sv. Bartol., 4. ve čtvrtek po sv. Havle. Na dobytek: 1. ve čtvrť před jmenem P. Ježíše, 2. ve čtvrtek po narození P. Marie, 3. před sv. Market. [13. července], 4. ve čtvrtek po svatě Kateřině.

Kaplice, 1. v pon. masop., 2. na sv. Prokopa, 3. na sv. Šim. a Jud. Týdlní trh každ. sobotu.

Karlovy Vary [Karlsbad], 1. třetí pond. v dubnu, 2. první středu v měsíci říjnu; trvá dva dni. Trhy na koně a jiný dobytek, poslední pon. v červnu; každ. čtvr. týh. trh.

Kasejovice, výroč. a trhy na koně a hovězí dobytek 1. den po sv. 3. Králích, 2. v out. po provední ned., 3. na sv. Jak., 4. den po sv. Jiljí, 5. na sv. Voršilu, Týdlní trh na dobytek každý kvatembr. pátek, ve středu před zeleným čtvrtkem, pak každý pátek po velikonoci až do vš. Svatých.

Katovice, první čtvrtek po hromnic., na Filipa a Jakuba, 3. ve čtvrť. po Vavřine. 4. dne 12. pros.

Kdyně Nová [Neugedein], 1. v pon. po sv. 3. Králích, 2. druhé pon. po Velik. 3. na sv. Bartol., 4. na sv. Ondřeje. Týdlní a dobytčí trhy od 2. postního týdnu až do sv. Mart. každý pátek.

Kirchenberg [v Chebském kraji] dva výr. a dob. trhy ve 4. out. v březnu a v říjnu. Dobytčí trhy každ. 4. out. v ost. měsících.

Kladno, ty pondělky: 1. po obrác. sv. Pavla, 2. po sv. Vítu, 3. po sv. Václav.

Kladruby [Kladrau], 1. ve středu před květnou ned., 2. v pon. po B. Těle, 3. na sv. Jak., 4. na sv. Matouše.

Klásterec [Klösterle], výr. a dob. trhy ty pondělky: 1. před hromnicemi, 2. před sv. Johannou králov., 3. před sv. Bartolomějem, 4. před svatým Martinem. Případně-li na ten den svátek, odbývá se trh o osm dní dříve. Týhodlní trh každ. středu.

Klatovy, ty outerky: před obrácením sv. Pavla, 2. po neděli Kantate, 3. po svatém Kilianu, 4. po sv. Jiljí, 5. po sv. Kateřině.

Klenčí [Klentsch], 1. na sv. Matěje, 2. v outerý po svatě Trojici, 3. na svatou Lucii. Týdlní trhy po celý půst; trhy na dob.: každý outerý od postu až do sv. Martina.

- Klomin** [Chlomin], ty pondělky: 1. po hromnicích, 2. v třetí pondělí měsíce května, 3. po P. Marii Sněžné, 4. po vš. Svatých. Hlavní trhy na dob. v pon. po květné ned., po sv. Janu Křt., po sv. Václavu, a před vánoci; týhod. trh. každ. pondělí.
- Kněžmostí** [Fürstenbruck], výroční a dob. trhy ty pondělky: 1. druhý po sv. Fab. a Šeb. 2. druhý v postě, 3. po Velikon., 4. před navští. P. Marie, 5. před nanebevz. P. Marie, 6. po jmenu Panny Marie.
- Knín Nový** [Neuknin], 1. v poslední masopustní čtvrtek, 2. v pon. po květné neděli, 3. na sv. Víta, 4. ve čtvrtek po sv. Vavřinci, 5. na sv. Ludmilu, 6. v pon. před Havelským posvícením, 7. na sv. Barboru.
- Kocengrún** [Gossengrün], výroč. trhy ty pond.: 1. 3. v měsíci dubnu, 2. před sv. Vítem, 3. po nanebevz. P. Marie, 4. před sv. Šim. a Jud.
- Kolečovice**, výr a dob. trhy: 1. dne 20. břez., 2. dne 30. června, 3. dne 4. září, 4. dne 12. listop.
- Kolinec**, 1. na sv. Fil. a Jak., 2. na sv. Vavřince, 3. na sv. Ondřeje.
- Kolin Nový** [Neukolin], výroční s předcházejícími trhy na dobytek: 1. ve čtvr. po 3 Král., 2. v pond. po posl. masop. neděli, 3. v pon. po svátostech, 4. na sv. Antonína Paduan., 5. v pon. po sv. Bartoloměji, 6. na sv. Františka Seraf., 7. v pond. po sv. Ondřeji. Týdní trhy ve stř. a v pátek.
- Koloveč** [Kolautschen], 1. v out. Velikon. 2. na sv. Jana Křt., 3. v pond. před sv. Havlem; týhod. trhy: 1. druhé pon. po Velikon. a po sv. Martinu.
- Kopidlno**, 1. ve střed. po Velikon., 2. na sv. Prokopa., 3. ve stř. před nar. P. Marie, 4. ve středu před poč. P. Marie.
- Kostelec Černý** [Schwarzkoletz], 1. v pon. po ned. Rogate, 2. na sv. Jana Křt., 3. na sv. Mich. archanj., 4. v pond. před poč. P. Marie.
- Kostelec nad Labem** [Elbekoletz], výroční, koňské a dobytčí trhy: 1. v pond. před sv. Matěj., 2. ve čtvrtek před nalez. sv. kříže, 3. na sv. Víta, 4. na svatého Jakuba, 5. na povýšení svatého kříže, 6. na sv. Šimona a Judu. Každou sob. týh. trh.
- Kostelec u Náchoda**, ty čtvrtky: 1. po jmenu P. Ježíše, 2. před první ned. v květ. 3. po sv. Matouši, 4. po poč. P. Marie. Trh týdní každ. středu.
- Kostelec nad Orlicí**, výroční s předcházejícími trhy na koně a hovězí dob.: na sv. Dorotu, 2. ve čtvrtek před květnou nedělí 3. v pondělí po nanebevstoupení Páně. 4. dne 17. července, 5. na svatého Bartoloměje, 6. na Karla Bor. Trh týhod. každ. čtvrtek.
- Kouřim**, výroční, koňské a dobytčí trhy ty pondělky: 1. po n. roce, 2. po květné ned., 3. před sv. Duchem, 4. na sv. Maří Majd., 5. po narození P. Marie, 6. po sv. Kateřině.
- Kožlany**, 1. ve čtvrtek po Velikonoci, 2. ve čtvrtek po sv. Duchu, 3. na sv. Vavřince dne 10. srpna, 4. na sv. Matouše.
- Králiky** [Grulich], 1. ve čtvr. před hromn., 2. druhý čtvr. po Velik., 3. ve čtvr. po sv. Anně, 4. po sv. Luk. Týdní trh každ. pon. Případně-li na pondělí svátek odbývá se týdní trh v out.
- Královice**, výroční, koňské a dobyt. trhy: 1. ve čtvrtek před zvěstov. P. Marie, 2. v pod. před svat. Pet. a Pavl., 3. v pon. před nanebevz. P. Marie, 4. ten čtvrtek před sv. Havlem.
- Královice Dolní**, výroční a dob. trhy ve středu před sv. Vojtěchem, 2. na sv. Jana Křt. 3. ve stř. před Marií Sněžnou, 4. ve stř. před sv. Václavem.
- Kráupy**, 1. v out. před. Velikonocí, 2. ve středu před naroz. P. Marie. Týdní trh ve středu na rozličné potrav.
- Králov Městec** [Königsstadt], trhy výroční a na hovězí dobytek ty pondělky: 1. po sv. 3 Králích, 2. po Quasimodogeniti, 3. po Božím Těle; 4. na sv. Bartol., 5. ve středu po sv. Frant. S., 6. ve středu po sv. Cecilii. Týdní trhy na obilí po celý rok v pátek.
- Kraslice** [Grasslitz], 1. den po sv. Janu Křt., 2. druhé pon. po sv. Michalu. Trhy na dob. 3. středu každ. druhého měsíce.
- Krásné Doly** [Schönthal] 1. ve čtvrtek před sv. Václavem. Týd. trh každ. sobotu.
- Křinec**, 1. na tučný čtvrtek a ty čtvrtky: 2. po sv. Duchu, 3. po sv. Bartoloměji, 4. po sv. Kateřině.
- Křivsoudov**, na pondělky po sv. Jiří a Jiljí. Týdní trh každý pond.
- Krucenburg** [Krucburek, Kreutzberg], výr a dob. trhy s 8 denní svob. ty pond.: 1. po hromn., 2. před květnou ned., 3. před vstoup. Páně, 4. den po sv. Vavř.; každý čtvrtek týdní trh.
- Krumlov Český** [Böhmisch-Krumau], 1. ve čtvrtek po středopostí, 2. ve čtvrtek po Božím Těle, 3. v pon. před sv. Havl.; padne-li sv. Havla na pondělek, odbývá se trh o týden dříve; na sv. Kateř. Trhy na dobytek od sv. Jiří až do sv. Havla každou středu; týhodní trhy každ. středu a sobotu.
- Krupka** [Graupen], ty pondělky: 1. před květ. ned., 2. před sv. Duchem, 3. před sv. Michalem, 4. před sv. Martinem.
- Krýry** [Kriegern], výroční a dobyt. trhy: 1. ve stř. před ned. Látare, 3. ve čtvr. po ned. Kantate, 3. ve čtvrtek po pozdvížení sv. kříže, 4. na sv. Bohumíra 8 listopadu.
- Kumžák** [Königseck], ty pondělky: 1. po Hromnicích, 2. po Miserikordia, 3. po

- sv. Matouši**, 4. na dušičky. Trhy týdň a dobytčí každý čtvrtek.
- Kumštát** [Kronstadt], výr. a dob. trhy ty pond.: 1. posl. v dub., 2. první v srpnu, 3. posl. v říjnu.
- Kunžvart**, Kušvarda, 1. o sv. Jiří, 2. o sv. Michalu arch., 3. 15. prosince.
- Kuřivody** [Hühnerwasser], výroční trhy na dobytek: 1. v pond. po Velikonoci, 2. v pond. po Sv. Duchu, 3. na sv. Jana Křt., 4. v pondělí po nanebevz. P. Marie, 5. v pond. po sv. Havlu, 6. v out. před sv. Tomášem apošt. Každou středu týh. trh na dobytek a rozličné krámské zboží.
- Kynžvart** [Königswart], výroční dobytčí a koňské trhy: 1. na sv. Josefa, 2. v pond. po sv. Markétě, 3. v pond. po všech Svätých. Trh na obilí každý čtvrtek.
- Landškroun** [Landskron], 1. v pondělí po 3 Králích, 2. v out. po ned. Judika, 3. na svato-dušní out., 4. na sv. Maří Majdaleny, 5. v outery po sv. Matouši.
- Ledeč** 1. v out. po neděli Septuagesima, 2. den před nanebevstoup. Páně, 3. den před sv. Maří Majdalenou, 4. v outery po sv. Jiljí, 5. ve čtvrtek před sv. Havlem.
- Leskov**, 1. dne 19. března, 2. dne 2. květ., 3. dne 4. července, 4. dne 15. října.
- Levin**, na sv. Matouše Evang.
- Lhenice** [Elhenitz], 1. na sv. Fabiana a Sebestiana, 2. na sv. Jiljí, týh. trh každou středu. Trh na přízi na sv. Linhartu.
- Libaň**, 1. v out. po sv. Mat., 2. po sv. Troji, 3. po sv. Bartoloměji a 4. po sv. Šimonu a Judě. Týdenní trh každý outery.
- Liberec** [Reichenberg], ty pondělky: 1. po bílé neděli, 2. před sv. Vitem po 8 dní, 3. po naroz. P. Marie po 8 dní, 4. v pond. a v outery po 3tí neděli v říjnu, 5. v pond. a v outery před první nedělí adventní. Trhy na vlnu: 1. v outery a ve středu po sv. Duchu, 2. v outery a ve středu po sv. Michalu. Trhy na dobytek: v sob. před bílou ned., v sob. 8 dní před 1. ned. adv. Týh. trh kaž. pon. a čtvrt.
- Liběšice**, výr. a dob. trhy: 1. dne 8. dub., 2. dne 25. září.
- Libice**, 1. v pondělí po jmenu Pána Ježíše, 2. na popeleční středu, 3. v pond. po sv. Janu Nep., 4. v pond. po sv. Prokopu, 5. v pond. po nanebevz. P. Marie, 6. na sv. Havla.
- Liblín**, ty pondělky: 1. po Látare, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. před Bož. Tělem, 4. po sv. Jiljí, 5. před sv. Martinem.
- Libochovice** 1. v středopostí, 2. ten den před nanebevst. Páně, 3. na sv. Bartolom., 4. ve středu po sv. Václavu, 4. tu stř. po sv. Martinu. Každou středu týh. trh.
- Libouchec** [Königswalde] v Litom., výr. a dob. trhy: 1. v pon. masopustní, 2. v pon. před sv. Jan. Křt., 3. v pon. po nar. P. M.
- Libštejn** [Liebenstein], 1. v pond. po navšt. P. Marie, 2. v pondělí před první nedělí adventní.
- Lipa Česká** [Böhmisch-Laipa], 1. ve čtvrtek po sv. Markétě, 2. ve čtvrtek po sv. Martinu, oba po 8 dní. Případne-li sv. Markety neb sv. Martina na čtvrtek, začne trh téhož dne. Trhy na dobytek: ty středy: 1. po středopostí, 2. po Bož. Těle, 3. po sv. Bartoloměji, 4. po sv. Martinu, každý trvá 2 dni.
- Lipnice**, výroční, koňské, a hovězí trhy: 1. v pond. po sv. 3 Králích, 2. po Judika, 3. po sv. Petru a Pavlu, 4. před sv. Havlem, 5. po sv. Martinu, 6. před Vánocemi. Trhy na vlnu: 1. na sv. Floriana, 2. v pond. před sv. Havl. Trhy na dobytek: 1. každý pond. od 8. ledna až do 9. listop. Týdň trhy každý pátek po celý rok.
- Lišov**, 1. na velikonoční outery, 2. na sv. Bartoloměje, 3. na sv. Ondřeje. Týhodní trh ve čtvrtek.
- Liteň**, 1. na čtvrtý pondělek po novém roce, 2. ve středu před sv. Duchem, 3. na sv. Maří Majd., 4. ve středu před sv. Václav., 5. na sv. Alžbětu, též vždy trh na dobyt.
- Litoměřice** [Leitmeritz], ty pond. 1. po Sexagesima, 2. po Kantate, 3. po naneb. P. Marie, 4. po sv. Kateřině. Týdň trh v sobotu a v outery.
- Litomyšle**, 1. dne 27. ledna na sv. Chrisost. — 2. dne 7. květ. na sv. Stanisl. — 3. dne 5. září na sv. Vikt. — 4. dne 6. listop. na sv. Leonarda. — Kdyby některý z těchto trhů připadl na pátek, na sobotu, na neděli nebo svát., odloží se na příští úterek. Trh dobytčí jest o den dříve; padne-li výroč. trh na pon., je trh dob. v pát. před výr. trhem. Týdň trh každ. sobotu.
- Literbachy** [Lauterbach] výroční a dobytčí trhy: 1. na sv. Jana Křt., 2. první pond. po růžencové slavnosti.
- Litvinov** [Oberleutensdorf], 1. ve středu před květnou ned., 2. na sv. Maří Majdaleny, 3. na sv. Mich., 4. v pon. po všech Sv.
- Lochovice**, 1. na sv. Jiří, 2. na sv. Mat., 3. den před sv. Janem Křt., 4. na sv. Leop.
- Loket** [Ellbogen], 1. na zelený čtvrtek, trh: na chléb, 2. dne 1. května, 3. první stř. v září, 4. na sv. Martina, 5. ve čtvrtek před Vánocemi, pouzo na chléb.
- Lomnice**, v Bud. 1. na sv. Jiří, 3. na sv. Jana Křt., 3. na sv. Michala.
- Lomnice**, v Jičín., 1. 2. čtv. postní, 2. ve čtvrtek před sv. M. Majdalenou, 3. před sv. Šimonem a Judou, Hlavní trhy na dobytek a jiné věci 1. 8 dní po vstoup. Páně 3. ve čtvrtek po Bož. Těle. Týdň trhy každý čtvrtek.
- Louny**, výroční a dobytčí trhy: 1. ve stř. před tučným čtvrtkem, 2. v pond. a v out. před nanebevstoup. Páně, 3. ve stř. po naroz. P. Marie po 8. dní, 4. ve středu a ve čtvrtek po sv. Šimonu a Judě.
- Louňovice**, ty čtvrtky: 1. před sv. 3. Králi, 2. před sv. Řehořem, 3. před sv. Vojtěchem, 4. na sv. Vítu, 5. na sv. Maří Majdaleny, 6. ve čtvrtek před sv. Bartolomějem, 7. před sv. Václavem, 8. na sv. Lukáše, 9. na sv. Barboru

- Lovosice** [Lobosic], ty pondělky: 1. po Lätare, 2. po sv. Troji, 3. po naroz. P. M., 4. po sv. Barboře.
- Lubenec** [Lubenz], výroční a dobytčí trhy: 1. 2hý pond. po hromnicích, 2. ve středu před sv. Václavem.
- Lukavice**, ve středu po sv. Jiří. Týhod. trh každou středu.
- Luže**, 1. ve středu před nalez. sv. kříže, 2. ten den po sv. Petru a Pavlu, 3. ve středu před povýš. sv. kříže, 4. dne 4. listopadu. Trhy na dob.: 1. ve stř. před jmen. Ježíš, 2. ve stř. po 3. ned. postní, 3. na sv. Antonína, 3. dne 2. listop. Trh na obilí každou sobotu.
- Lysá**, 1. v pond. po sv. Filipu a Jakubu, 2. v pond. po stěti sv. Jana. Týhodní trhy každou sobotu.
- Malešov**, ty outerky: 1. po 3. ned. post. 2. před nanebevst. Páně, 3. před sv. Maří Majdalenou, 4. před naroz. P. Marie, 5. před sv. Martinem biskupem.
- Maňetin**, 1. v pondělí po neděli Sexagesima, 2. druhý pond. po velikonoci, 3. na sv. Víta, 4. na sv. Mat., 5. na sv. Barb.
- Maršovice**, 1. dne 14. ún., 2. dne 18. říj.
- Mašov** [Maschau], 1. první neděli v postě, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. na den nar. P. Marie (8. září) 4. v neděli po všech Svatých, každý trvá 8 dní. Trhy na vlnu: 1. první pátek po sv. Jiří, 2. druhý pátek po sv. Jiljí. Týhodní trhy každý pátek.
- Měděc** [Kupferberg], 1. v pondělí po sv. Vítu, 2. v pond. po sv. Matouši.
- Měděcin** [Miedschin], 1. v pon. po sv. Jos., 2. druhý den po sv. Marketě, 3. v pon. po sv. Mikuláši. Týdní trh kaž. pond. od sv. Jos. až do sv. Havla.
- Mělník** výroční, dobytčí a koňské trhy ty čtvrtky: 1. po sv. 3 Králích, 2. po druhé postní neděli, 3. v pond. po sv. Filipu a Jakubu, trvá 8 dní, 4. v pondělí po sv. Petru a Pavlu, 5. ve čtvrtek po nanebevzetí P. Marie, 6. po sv. Havlu, 7. na sv. Ondř. apošt. po 8 dní. Týh. trh. kaž. out.
- Merklin**, 1. v pond. po sv. Trojici, 2. na sv. Vavřince, 3. v pon. po sv. Martinu.
- Městečko České** [Friedländer Neustadt], Ty pondělky: 1. po sv. 2 Králích, 2. po sv. Josefu, 3. 14 dní po Sv. Duchu, 4. po jménu P. Marie, 5. po svatém Martinu.
- Město Nové nad Metují** [Neustadt], výroční a dobytčí trhy: 1. na sv. Anežku, 2. na sv. Jiří, 3. na sv. Jana a Pavla, 4. na den povýšení sv. kříže. Týdní trh na přízi a obilí každou středu a sobotu.
- Měšov**, Mnichov [Einsiedl], ty pon.: 1. 2 po Velikon., 2. posv. Janu Křt., 3. před sv. Havl.
- Mýto** [Mauth], 1. v pond. po první neděli po velikonoci, 2. v outerý po sv. Trojici, 3. na sv. Matouše.
- Mýto Vysoké** [Hoheumauth], 1. první čtvrtek v postě, 2. v out. před sv. Filipem a Jakubem, 3. v outerý po sv. Petru a Pavlu, 4. v outerý po nanebevzetí P. Marie, 5. v out. před sv. Františkem Ser., 6. v outerý před sv. Lazarem. Dobytčí trhy: 1. v pond. po květné neděli, 2. v pond. před sv. Filipem a Jakubem, 3. v pond. po sv. Petru a Pavlu, 4. v pond. po nanebevst. P. Marie, 5. v pondělí před sv. Františkem Seraf., 6. v pond. před sv. Lazarem.
- Mezimostí**, 1. na sv. Dorotu, 2. na sv. Floriana, 3. v pond. po sv. Martinu.
- Mikulov** [Niklasberg], v pon. po sv. Vítu.
- Milčín**, 1. na sv. Stanislava, 2. na den sv. Jana Křt., 3. dne 13. červc., 4. na den naroz. P. Marie, 5. na dušičky.
- Milešov** [Mileschau], výroční a dobytčí trhy: 1. den před archanj. Gabrielem, 2. den po sv. Antonínu Pad., 3. v pond. po pozdv. sv. Kříže, 3. v pon. před naroz. Páně.
- Miletín**, 1. tu středu po sv. Jiří, 2. v pond. po svatém Lukáši; každou středu týhodní obilní trh.
- Milín**, 1. v masopustní pondělí, 2. dne 28. července, 3. dne 14. září, 4. na sv. Ondřeje.
- Milevsko** [Mühlhausen], 1. na sv. Josefa, 2. v pondělí po sv. Trojici, 3. na svatou Marketu, 4. v pondělí po jménu P. Marie, 5. na sv. Voršilu; týdní trhy na dobytek, obilí a potravu každý čtvrtek.
- Mimoň** [Niemes], 1. první pátek v postě, 2. v pondělí po sv. Trojici, 3. v pondělí po sv. Matouši, 4. v pondělí po sv. Šim. a Judě.
- Mírotice**, [v Píseckém kraji], 1. v pond. masopustní, 2. na sv. Fil. a Jak., 3. v pond. před sv. Pet. a Pavlem, 4. v pondělí po sv. Jiljí, 5. v pond. před sv. Martinem. Týdní trhy na hovězí dob., obilí, dříví, len, atd.: 1. v outerý před velikonocí, 2. v out. před vánocí, takto ale každou stř. po celý rok.
- Mírov** viz Friedland.
- Mírovce**, 1. na den obrácení sv. Pavla, 2. v pondělí po Sexag., 3. na sv. Vojtěcha, 4. ve středu před Božím Tělem, 5. na sv. Prokopa, 6. na den Marie Sněžné, 7. den po narození Fanny Marie, 8. v pondělí před sv. Havlem, 9. na den obětování P. Marie.
- Mlátkov** [Wichstädt], 1. 23. dubna, 2. dne 24. června, 3. dne 30. listopadu.
- Mlázovice**, 1. v pondělí po jménu Pána Ježíše, 2. v outerý po Velikonoci, 3. v outerý po sv. Vítu, 4. v outerý po sv. Kateřině.
- Mnichovice** ty středy: po nanebevstoupení Páně, 2. před Božím Tělem, 3. před narozením P. Marie, 4. na sv. Martina biskupa. Hlavní trhy na dobytek, obilí a rozličné věci: 1. na tučný čtvrtek, 2. na zelený čtvrtek, 3. na sv. Jakuba apošt., 4. ve čtvrtek po sv. Václavu, 5. na sv. Františka Xav., 6. den před štědrým večerem; týhodní trh každý čtvrtek.
- Mníšek**, 1. na sv. Fabiana a Šeb., 2. na sv. Josef, 3. na sv. Filipa a Jakuba, 4. dne 2. srpna, 5. dne 24. srpna 6. dne 24. října.
- Most** [Brüx], výroční trhy na dobytek: 1. v pondělí po Okuli, 2. v outerý svatodušní, 3. na sv. Jiljí, 4. v pond. po sv. Burkhardu

- Máec** (Kornhaus), výroční a trhy na dobytek: 1. ve stř. po neděli Okuli, 2. den před nanebevstoup. Páně, 3. dne 2. října.
- Mšeno**, (v Bolešlavském kraji) ty středy: 1. po jménu Ježíše, — 2. po sv. Filipu a Jak., 3. ve středu před sv. Václ. — 4. po sv. Martinu. Hlavní týdenní trh ve stř. po sv. Josefu a ve středu po navštívení P. Marie. — Týhodní trh každé ponděli.
- Muncifaj** (Smečno), 1. den po sv. Vojtěchu, 2. den po sv. Michalu.
- Mutějov** (Muttersdorf), dne 24. srp.; týh. trh každý čtvrtek.
- Načeradec**, výroční a dobytčí trhy: 1. první outery v masopustě, 2. v outery po květné neděli, 3. v outery po svatodušních svátcích, 4. ve středu po sv. Jakubu, 5. ve středu po jménu P. Marie, 6. na sv. Teresii, 7. v outery před vánocemi.
- Nadějkov** (Nadějkau), výroční a dobytčí trhy: 1. v outery po sv. Rudolfu, 2. na den sv. Štěpána (2. srpna), 3. v pond. před svat. Teresii, 4. v ponděli po sv. Kateřině.
- Náchod**, 1. poslední čtvrtek v postě, 2. na sv. Víta, 3. na sv. Martina biskupa. Každý čtvrtek týhodní trh.
- Nasavrky** (Nassaberg), výroční a dobytčí trhy: 1. ve čtvrtek po první postní neděli, 2. ve čtvrtek před sv. Norbertem, 3. ve čtvrtek po sv. Havlu.
- Nečtiny**, výroční i trhy na koně a hovězí dobytek, 1. první ponděli v postě, 2. v pon. před nanebevzetím Panny Marie, 3. na sv. Jakuba, 4. v ponděli po svatém Michalu, 5. v ponděli po všech Svatých.
- Nejiřsko**, Nýrsko (Neuern), 1. v ponděli po nanebevst. Páně, 2. v ponděli po narož. P. Marie; týd. trhy ve stř. a sice na obilí a potravu po celý rok, na dob. ož střed. až do sv. Martina.
- Nehvizdy** (Grossnehwizd), výroční a dobytčí trhy, též na koně a vlnu, 1. ve čtvrtek po nalezení sv. kříže, 2. druhý čtvr. po povýš. sv. kříže, každý trvá 8 dní.
- Nechanice**, 1. v ponděli před sv. Matějem, 2. v ponděli před Svatým Duchem, 3. ve čtvrtek před nanebevzetím P. Marie, 4. v ponděli po sv. Václavu, 5. v ponděli před první neděli adventní.
- Nepomuky**, 1. v pon. po hromnicích, 2. v pond. po Jubilate, 3. ve středu po sv. Janu Křt., 4. ve stř. před sv. Matoušem, 5. ve středu po sv. Barboře; každou středu od hromnic až do sv. Jana Křt. týhodní trh.
- Nepomyšl** (Pomeisl), 1. v ponděli před narozením P. Marie, 2. na sv. Mikuláše; trhy na dobytek 8 dní trvající: 1. na Remin., 2. na sv. Víta.
- Netolice**, výroční a trhy na koně a hovězí dobytek: 1. v pon. po hromn., 2. na sv. Jana Křt., 3. druhý pon. po naneb. P. M., 4. na sv. Michala, 5. na sv. Lazara 17. pros. Velké trhy na koně a hovězí dobytek: 1. v outery velikonoční, 2. v outery svato-
- dušní; týhodní trh na obilí a hovězí dobytek každé ponděli po celý rok.
- Netvořice**, výroční a trhy na dobytek: 1. dne 4. března, 2. dne 17. května, 3. dne 27. srpna, 4. dne 16. října.
- Neukirchen**, 1. druhé ponděli po velikonoči, 2. v ponděli po pozdržení svatého kříže.
- Neustupov**, 1. den po sv. 3 Králích, den po Hromnicích, 3. na sv. Marka evangelisty, 4. v pond. po Božím Těle. Týhodní trhy každý čtvrtek po celý půst.
- Neveklov**, 1. dne 3. února, 2. v outery svatodušní, 3. dne 4. srp., 4. dne 29. září.
- Nevděky** (Neudeck), ty pondělky: 1. před květnou nedělí, 2. po sv. Michalu, 3. před všemi Svatými.
- Nymburk**, Vícemilov, ty středy: 1. ve středopostí, 2. po sv. Janu Křt., 3. po povýšení sv. kříže.
- Olešnice** (Giesshübel), ty pondělky: 1. před Velikonocí, 2. před Sv. Duchem, 3. po sv. Maří Majdaleně, 4. po sv. Bartoloměji, 5. po sv. Havlu; týhodní trh každý čtvrtek na přízi, plátno, obilí a všeliké krámské zboží.
- Olovi** (Bleistadt), 1. v ponděli po Rogate, 2. druhé ponděli po sv. Michalu.
- Ondřejov**, 1. tu středu před sv. Blažejem, 2. tu středu před sv. Vojtěchem, 3. na den sv. Petronily, 4. na den sv. Markety, 5. ve středu před povýšením sv. Kříže, 6. ve středu před sv. Šimonem a Judou. Kdyby 3. neb 4. výroční trh na sobotu, na neděli aneb na nějaký jiný svátek padl, drží se tu středu před tím.
- Opočno**, 1. na sv. Řehoře, 2. na sv. Marka dne 25. dubna, 3. dne 20. října, 4. na sv. Mikuláše dne 6. prosince. Trhy na koně a rozličný dobytek, jakož i jiné zboží: 1. na obrác. sv. Pavla dne 25. ledna, 2. na svatého Řehoře dne 12. března, 3. v pátek před sv. Jiřím. Trhy na vlnu: 1. na sv. Petra a Pavla dne 29. června, 2. na stětí sv. Jana dne 29. srpna. Trhy týhodní na obilí a kramářské zboží každý pátek.
- Osečno** (Ošic), ty pondělky: 1. po čtvrté postní neděli, 2. po sv. Vítu, 3. druhý po narození P. Marie, 4. po sv. Šimonu a Judovi, 5. před sv. Tomášem.
- Ostrov** (Schlackenwerth), 1. v pond. před sv. Jan. Křt., 2. v pon. před sv. Havlem, 3. v pon. před štědrým več.; trh týhodní a obilní každou středu.
- oudlice** (Eidlitz), výroční a dobytčí trhy: 1. ve čtvrtek po smrtelné neděli, 2. v ponděli po narození Panny Marie, 3. v ponděli po sv. Kateřině; při každém výročním trhu jest spolu trh na dob., jakož každý čtvrtek týhodní trh na obilí, palivo a potravní zásoby.
- ounošť** (Unhošť), 1. den po novém roce, 2. na sv. Josefa, 3. den po sv. Petru a Pavlu, 4. ve středu před sv. Františku Seraf., 5. v ponděli po sv. Martinu.

- Onpice (Eipel)**, 1. na hromnice, 2. v outery před sv. Jakub. V., 3. v outery po svatém Jiljí, 4. v outery po sv. Martinu. Týdenní trhy tyto pon.: 1. před velikon., 2. před svatodušními svátky, 3. před sv. Havlem, 4. před vánocemi. Týdní trh každou stř.
- Ousoby (Pollerskirchen)**, 1. v pondělí po hromnicích, 2. dne 22. července, 3. dne 28. října. Každý pondělek trh na dobytek a obilí.
- Ousti nad Labem (Aussig)**, výroční i dobytčí trhy ty pondělky: 1. po sv. Fabianu a Šebastianu, 2. 14 dní před Velikonocí, 3. po sv. Marketě, 4. po sv. Bartoloměji a 5. po sv. Martinu.
- Ousti nad Orlicí (Wildenschwert)** výroční trhy s předcházejícími dobytčími: 1. v out. po středoposti, 2. na sv. Víta, 3. na sv. Jakuba, 4. v out. po narození P. Marie, 5. na sv. Martina. Každou sobotu trh na len, plátno a vlnu.
- Ouštek (Auscha)**, 1. pátou stř. postní, 2. na sv. Jana Křtitele, 3. na sv. Bartoloměje, 4. na sv. Šimona a Judu.
- Outerý (Neumarkt)**, 1. v outery před květ. nedělí, 2. ve čtvrtek před sv. Duchem, 3. na sv. Jana Křt., 4. ve čtvr. před sv. Havlem, 5. v sob. před Ad. a Evou.
- Pacov**, 1. v pondělí po neděli Kantate, 2. na sv. Annu, 3. v pondělí před sv. Havlem, 4. na sv. Barboru. Týhodní trhy od středoposti až do začátku adventu na koně, hovězí dobytek, obilí, vlnu atd.
- Paka Nová (Neupaka)**, 1. v outery po jménu P. Ježíše, 2. v outery po neděli Rogate, 3. v outery po Božím Těle, 4. na sv. Vavřince, 5. v outery po sv. Matouši. Každý úterek týhodní trh.
- Pardubice**, 1. v pondělí po hromnicích, 2. v pond. v křížovém týdnu, 3. na sv. Viktorina, 4. v outery po počtu P. Marie. Trhy na dobytek: 1. v pond. 8 dní před ostatky, 2. druhý pond. v postě, 3. druhý pond. po velikon., 4. v pond. před sv. Jak., 5. v pond. po sv. Havle.
- Pecka (Peckau)**, výroční, koňské a dobytčí trhy: 1. v pond. po sv. 3 Králích, 2. v pond. po Sv. Duchu. Týhodní trh každou středu.
- Pečky (Petschkan)**, 1. v pond. po jménu P. Ježíše, 2. na sv. Jana Nep., 3. na sv. Vavřince, 4. v pond. před sv. Martinem.
- Pelhrimov (Pilgram)**, ty outery: 1. po novém roce, 2. po středoposti, 3. po Bož. Těle, 4. po sv. Bartoloměji, 5. po sv. Šimonu a Judě. Trhy na dobytek každou středu postní, pak 1. sob. před křížovou nedělí, 2. v sob. před sv. Trojici, 3. v sob. před sv. Prokopem, 4. v sob. před povýšením sv. kříže. Trhy na koně každé pond. před výročním trhem. Týhodní trh každou sobotu.
- Pernink (Bäringen)**, první pond. měsíce září aneb po svátku Anjela Strážce.
- Petrovice (Peterswalde)**, 1. pond. před sv. Janem Nep., 2. v pond. 14 dní před císařským posvícením.
- Pilnikov**, 1. v outery velikonoční, 2. na sv. Víta, 3. na sv. Šimona a Judu.
- Písek**, 1. ve čtvr. po 3 Králích, 2. pátý čtvrtek v postě, 3. v outery po sv. Trojici, 4. na sv. M. Majdalenu, 5. na den povýš. sv. kříže, 6. na sv. Alžbětu.
- Píseli**, ty pondělky: 1. první v postě, 2. po nanebevz. P. Marie, 3. po povýšení sv. kříže, 4. po všech Svatých.
- Planá (Plan v Chebsk. kraji)**, 1. na sv. Tom. Akv., 2. v úterý před zel. čtvr., — 3. v pond. po nanebevstoup. Páně, 4. v pon. po povýš. sv. kříž. V pondělí na dobytek a v sobotu na obilí.
- Planá Horní**, 1. druhou nedělí po hromnicích, 2. 2hou nedělí po velikonoci, 3. na sv. Marketu, 4. na sv. Michala; týh. trh. každý outery.
- Plaňany**, 1. na sv. Fabiana a Šebastiana, 2. na sv. Matěje, 3. v svatodušní pond., 4. na sv. Jakuba.
- Planice**, ty čtvrtky: 1. po Quasim. po 8 dní, 2. do rozeslání sv. apost., 3. po povýšení sv. kříže po 3 dní, 4. po svat. Havlu, padne-li sv. Havla ve čtvr., ten samý den; týhodní trhy: 1. na velký pátek, 2. na sv. Tomáše, od Josefa až po sv. Havlu na rozličný dobytek každou sobotu.
- Platna (Platten)**, ty pondělky: 1. před Sv. Duchem, 2. po sv. Vavřinci, 3. třetí v říjnu.
- Plzeň (Pilsen)**, výroční a dobytčí i koňské trhy ty pondělky: 1. po Reminiscere, 2. po sv. Petru a Pavlu, 3. po sv. Bartoloměji, 4. po sv. Martinu. Trh na vlnu drží se zároveň s trhem Petro-Pavelským a trvá plných 8 dní. Týhodní trhy ve středu a v sobotu.
- Plzenec**, výroční a dobytčí trhy ty out.: 1. po hromnicích, 2. po sv. Vojt. 3. po nanebevzetí Panny Marie, 4. po svatém Diviši.
- Počátky**, ty pondělky: 1. po jménu Pána Ježíše, 2. po na nebe vstoupení Páně, 3. po sv. Františku Ser.
- Poděbrady**, výroční a dobytčí trhy ty pondělky: 1. po sv. Josefu, 2. před sv. Marketou, 3. po povýšení sv. kříže, 4. na sv. Havla; každou sobotu týh. trh.
- Podhořany (Podersam)**, výroční a dobyt. trhy ty středy: 1. před Velikonocí, 2. před sv. Havlem, 3. před Vánocemi. Týdní trh každý pátek.
- Podhrady**, výroční a trhy na koně a hovězí dobytek: 1. v out. po velik., 2. druhý out. před sv. Bartolomějem 3. v out. po sv. Šimonu a Judě.
- Podmokly**, týdní trh v outery a ve čtvrtek.
- Podoly Bílé (Weisspodol)**, 1. na hromnice, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. na sv. M. Majdalenu, 4. na sv. Václava.

- Poleň (Polín),** 1. na sv. Marketu, 2. na dušičky.
- Police,** 1. v pon. po ned. Kantáte, 2. na sv. Prok., 3. na sv. Bernarda; padnou-li ale dva posled. trhy na sobotu nebo na neděli, drží se v pond. s osmiden. sobodným prodejem kramářsk. zboží, koní a hověz. dobytka. Týždní trh každou středu na plátno, přízi a obilí všeho druhu.
- Polčany,** 1. v pond. po sv. 3 Králích, 2. pátý pátek v postě, 3. v pondělí po sv. Filipu a Jakubu, 4. na sv. Jana Křt., 5. na sv. Bartoloměje, 6. na sv. Šimona a Judu; týždní trh každý čtvrtek.
- Políčka,** 1. v pondělí po sv. 3 Králích, 2. třetí čtvrtek postní, 3. v outery před sv. Jiřím, 4. ve čtvrt. před sv. Bartolomějem, 5. v out. před sv. Šim. a Jud.
- Polna,** 1. ve středu po sv. Matěji, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. po sv. Vítu, 4. po sv. Václavu.
- Poříčí Spalené (Brennporičen),** 1. na sv. Josefa, 2. ve čtvrtek po sv. Duchu, 3. v pondělí po sv. Bart., 4. v druhé pondělí po sv. Martinu.
- Postoloprty (Postelberg),** výroční trhy: 1. v pond. před Velikonocí, 2. v pond. po sv. Trojici, 3. den po nanebevzetí P. Marie, 4. na sv. Ondřeje ap.; týždní trh každou středu.
- Postupice,** 1. dne 30. květ. 2. dne 5. září, 3. dne 16. říj., 4. dne 20. listop.
- Praha,** 15. března na star. náměstí; 12. května na malostran. náměstí a na Štěp. nám.; 11. června na mal. nám.; 24. září na Václav. nám.; 2. prosince na starom. nám. — vždy 14 dní.
- Prachatic,** 1. ve čtvrtek po sv. 3 Králích, 2. den po sv. Jakubu, 3. na sv. Matouše; týh. trhy na dobytek a obilí každý čtvrtek, z nichžto hlavní jsou ve čtv. po sv. Matěji a po sv. Vojtěchu.
- Prčice,** výroční a dobytčí trhy: 1. v masopustní pond., 2. v pond. po sv. Vítu, 3. po nanebevz. P. Marie, 4. na sv. Šimona a Judu.
- Přelouč,** 1. ve čtvrtek po neděli Judika, 2. ten den po navštívení P. Marie 3. na proměnění Krista Pána, 4. na sv. Kateř.; trh na dobytek vždy 6. června.
- Přestice,** 1. v pondělí po nanebevstoup. Páně, 2. po Božím Těle, 3. po sv. Vavřinci, 4. den před sv. Křišp.; týh. trhy na sv. Tomáše; pak od začátku postu až k sv. Mart. každý čtvrtek.
- Příbyslav,** 1. prv. postní sobotu, 2. třetí pond. po Velikonocí, 3. v pond. po svat. Petru a Pavlu, 4. po narození P. Marie, 5. po sv. Ondřeji.
- Příbram,** 1. ve stř. po hromnicích, 2. po Velik., 3. po sv. Janu Křteli, 4. na sv. Jiljí, 5. ve stř. po Linhartu.
- Příbram, (v Čásl.),** 1. dne 23. dubna, 2. v pond. před sv. Michal. Trhy na dob. 1. první čtvrtek v postě, 2. třetí pond. v postě, 3. pátý čtvrtek v postě, 4. na sv. Jana Křt.
- Příbuzy (Frühbass),** v pond. po sv. Bartoloměji.
- Přidoli (Priethal),** 1. na den sv. Vavřince, 2. v neděli po sv. Jiří; každou stř. týždní a dobytčí trhy.
- Příchovice,** výroční trhy ty pond.: 1. po Jubil., 2. po sv. Pet. v okovech, 3. před sv. Havlem.
- Přísečnice (Priesen),** trhy výroční a na dobytek: 1. v pond. před nanebevstoup. Páně, 2. v pond. po sv. Bartoloměji, 3. ve čtv. před posvíc. V témdni před adv. ned. je po 6 dní trh na len; týždní trh každ. sob.
- Proseč,** výroční a dob. trhy: 1. v pond. po hromn., 2. ve čtvrtek po sv. Řehoři, 3. v pond. po sv. Maří Majd., 4. v pond. před sv. Teresí, 5. v pond. před svatou Kateřinou. Dobytčí trhy odhávají se před polednem.
- Protivín,** 1. na sv. Vojtěcha, 2. na sv. Prok., 3. na sv. Havla. Trhy na dob. každý čtv. od 3 Králů počínajíc.
- Rábí,** 1. v pátek po sv. Josefu, 2. na svatou Trojici po 8 dní, 3. na sv. Bartoloměje, 4. na svat. Martina, po 8 dní; týždní trh každou středu.
- Rabsteln (Rabenstein),** 1. druhou středu po sv. Jiří, 2. ve čtvrtek před sv. Václavem.
- Radnice,** 1. v pond. po Judika, 2. po nanebevstoupení Páně, 3. po Bož. Těle, 4. po naroz. P. Marie, 5. po Lukáš. Zvláštní trhy: 1. na zelený čtvrtek, 2. na sv. Tomáše apošt.; trh na dobytek a obilí každý čtvrtek.
- Radomyšl,** 1. na sv. Vojtěcha, 2. na sv. Matouše.
- Radonice,** výroční a trhy na koně a hovězí dobytek: 1. v pond. po ned. Látare, 2. na svat. Bartoloměje, 3. v pond. po sv. Kateřině.
- Radoušov (Graber),** výroční trhy: 1. na sv. Valentína 14. února, 2. na sv. Víta 15. června, 3. na sv. Michala 29. září, 4. na dušičky 2. listopadu.
- Radyně (Richenburg),** výroční trhy a na dobytek: 1. ve čtv. po Božím Těle, 2. ve čtv. po sv. Bartolom., 3. v pond. před sv. Václavem.
- Rakovník (Rakonic),** ve čtvrt. po Reminis., 2. ve středu po Kantáte, 3. na rozeslání sv. apoštolů, 4. na sv. Ludmilu, 5. na den sv. Linharta; týždní trh na sv. Tomáše.
- Rataje,** 1. v suché dni před svatým Matějem, 2. v pond. před Velikonocí, 3. ve středu po nanebevst. Páně, 4. v ponděl před Vánocemi.
- Ratibořice,** 1. v středopostí, 2. na svat. Jakuba; týdní trhy: 1. na masop. outery, 2. ve středu po Velkon., 3. na sv. Víta, 4. na sv. Šimona a Judu.
- Rechsteln Dolní (Unterreichenstein),** 1

- na sv. Šebest., 2. na sv. Vojtěcha, 3. na sv. Jiljí, 4. na sv. Linhartu.
- Ročov Horní**, městys, 1. v pond. po zvěst. P. Marie, 2. v pond. po Janu Křt., 3. v out. před sv. Hav., 4. ve střed. po počestí P. Marie.
- Rochlice**, ty pondělky: 1. po velikonoci, 2. po sv. Prokopu, 3. po nanebevz. P. M. 4. po císařském posvícení. Týdní trh každý čtvrt.
- Rokycany**, 1. v pond. po sv. Faustinu, 2. po sv. Torpesu, 3. po sv. Štěpánu papeži, 4. po sv. Frant. Seraf., 5. po první neděli adventní.
- Rokytnice**, 1. na sv. Valentina, 14. února, 2. na sv. Marketu, 3. ve stř. před první nedělí adv. Poutě: 1. na svat. Josefa, 2. v oktávu Božího Těla; týh. trh každé pond.
- Rokytnice** (Nieder-Rochlitz), vždy druhé pondělí: 1. po velikon., 2. po sv. Prok., 3. po nanebevzetí P. Marie, 4. po císařsk. posvíc.
- Ronov**, 1. ve čtvrtek před Velikonocí, 2. před sv. Duchem, 3. před Vánocemi, a padne-li na ten den štědrý večer, drží se trh o týden dříve.
- Ronov** (Ronsperg), 1. na sv. Filipa a Jakuba, 2. v pond. po sv. Petru a Pavlu, 3. v pond. po narož. P. Marie po 8 dní, 4. na sv. Mikuláše, 8 dní.
- Roudnice** (v Litoměřic. kraji) 1. první čtvrť v postě, 2. prostřední čtvrť v postě, 3. v pond. po květ. ned., 4. na den nalez. sv. kříže, 5. ve čtvrtek po nanebevstoupení Páně, 6. v pond. po Božím Těle, 7. na sv. Maří Majdalenu, 8. ve čtvrtek po sv. Jiljí, 9. ve čtvrtek po sv. Václavu, 10. ve čtvrtek po sv. Martinu, 11. na den sv. Tomáše; týhodní trhy každý pát. a na obilí každ. čtvrť.
- Rovensko**, výroční a dobytčí trhy: 1. na sv. tři Krále, 2. na sv. Josefa, 3. na sv. Vojtěcha, 4. na sv. Víta, 5. na sv. Mich. 6. na sv. Martina. Týdní trhy na obilí a jiné zboží každý out. a pát.
- Rožďalovice**, výroční a trhy na koně a dobytek: 1. ve čtvrtek po třetí neděli po 3 Král., 2. po Judika, 3. v out. před nanebevst. Páně, 4. ve čtvrtek po sv. Marketě, 5. po sv. Vavřinci, 6. po svat. Havlu, 7. po sv. Martinu, 8. ve čtvrtek v suchém témdni před Vánocemi. Týh. trh každý čtvrtek.
- Rožmberk**, 1. na sv. Fabiana a Šebestiána, 2. na sv. Vojt., 3. v pond. před sv. Václavem; trh na chleb. na sv. Mikul., týhod. trhy každou sobotu.
- Rožmítal** (Rosenthal), 1. na sv. Filipa a Jakuba, 2. na sv. Jakuba dne 25. červ.; týhodní trh každou středu.
- Rožmítal**, 1. v pond. po Judika, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. v pond. po Bož. Těle, 4. na sv. Vavř., 5. v pond. před sv. Václavem, 6. na Kateřinu. Týd. trh každ. čtvrtek.
- Rumburk**, 1. v pond. po obrácení svat. Pavla, 2. po svatoduš. svátcích, 3. před sv. Bartolomějem, 4. po sv. Havlu; týh. trh každou středu.
- Rychnov** (Reichen), 1. na sv. Bartolom., 2. na sv. Michala.
- Rychnov** (Reichenau), výroční a trhy na dobyt.: 1. ve středu po jménu Ježíš, 2. na den nalez. sv. kříže, 3. na sv. Prok., 4. na sv. Matouše, 5. na sv. Lucii.
- Rychnov Český**, 1. v pond. po Božím Těle, 2. na svat. Ondřeje; každé pond. týdní trh.
- Rychnov Nový** (Neureichenau), výroč. a dobyt. trhy: 1. v pond. po hromnicích, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. před nanebevz. P. M., 4. po sv. Martinu; týh. trh každé pond. na plátno, přízi a potr. věch
- Řečice Červená** (Rothřečic), 1. v out. před květ. ned., 2. v out. po nanebevstoup. Páně, 3. na sv. M. Majd., 4. na sv. Šim. a Judu, 5. na sv. Kateřinu.
- Řečice Kardašova** (Kardašřečic), 1. na sv. Jos., 2. na sv. Vavřince, 3. na sv. Matouše, 4. na sv. Martina; trh na dobytek každý outerek.
- Řevnice**, 1. v pond. po sv. Matěje, 2. ve stř. před Bož. Tělem, 3. ve stř. před sv. Havlem.
- Říčany**, 1. ve čtvr. po sv. Matěji, 2. na sv. Zikmunda, 3. ve čtvr. po sv. Prok., 4. ve čtvr. po sv. Bart., 5. v pon. po sv. Václ., 6. ve čtvr. po sv. Mart., 7. v pon. před štědrým več.; týh. trh každ. sob.
- Sadská**, 1. v pon. po jménu P. Jež., 2. po sv. Janu Křtit., 3. po svat. Bart., 4. po sv. Havlu; týdní trh každ. pon.
- Sandava** (Sandau), 1. v pon. po ned. Reminiscere, 2. po sv. Duchu, 3. po sv. Mich. Arch., 4. po druhé ned. adventní; týh. trh na obilí každé pon.
- Sázava**, výroč. a dob. trhy ty outerky: 1. před sv. Jos., 2. před sv. Ant. Pad., 3. před nanebevz. P. Marie.
- Seč**, výr. a trhy na koně i hověz. dob. s 8 den. svobodou: 1. ve čtvrtek po sv. Vítu, 2. v pond. po sv. Jiljí, 3. na sv. Mart. bisk. Na obilí, vařivo, vlnu a přízi: 1. v out. v post., 2. v out. před středopost., 3. v out. po Judika.
- Sedlec**, 1. v pon. po jménu P. Jež., 2. na sv. Jiljí, 3. na Pia papeže, 4. na sv. Michala arch., 5. na Alžbětu.
- Sedlice**, 1. ve stř. po čtvrté post. ned., 2. v pond. po nejsvětější Trojici, 3. ve stř. po navštív. P. Marie, 4. na sv. Bartol., 5. na svat. Michala, 6. na svat. Martina biskupa.
- Sedlčany**, 1. ve stř. v středopostí, 2. ve stř. před Velkon., 3. ve středu před sv. Duch., 4. den po sv. Petru a Pavlu, 5. na sv. Jiljí, 6. ve stř. před sv. Havlem, 7. na sv. Martin, 8. ve stř. před Vánoc. Týhod. trh každ. stř.; tak nazvaná kocanda, totiž trhy na len a plátno: 1. osm dní

- před sv. Petrem a Pavlem, 2. osm dní před sv. Martinem.
- Sedlo Staré** (Altsattel), 1. v out. po sv. Janu Nep., 2. v pon. po sv. Václavu, 3. ve stř. před sv. Mart.
- Semily**, 1. v pond. v středopostí, 2. před svat. Janem Křt., 3. po sv. Jiljí, 4. před sv. Ondřejem. Týhod. trh každý pát.
- Senožaty**, 1. na sv. Hátu, 2. na sv. Vojt., 3. na sv. Matouše, 4. dne 15. list., 5. d. 27. pros.; každý pát. trh na dob.
- Sezemice**, 1. ve čtv. po jmenu P. Ježše, 2. ve stř. před květ. ned., 3. v pond. po sv. Trojici, 4. na sv. Bart., 5. na sv. Šim. a Jud.; týhod. trh kaž. čtvrtek.
- Skalice**, 1. na sv. Matěje, 2. na sv. Jana Nep., 3. na sv. Vavřince, 4. v pond. před sv. Kateřinou.
- Skalice Česká čili Velká**, výroč. a trhy na dob.: 1. ve stř. před hromn., 2. po sv. Filipu a Jak., 3. po sv. Vavřinci, 4. před všemi Svatými. Týh. trh na obilí, přízi a potravní věci každ. out.
- Skuteč**, 1. první out. v postě, 2. v úterý svatodušní, 3. na povýšení sv. Kříže, 4. na sv. Lucii. Trhy na koně a hovězí dobyt.: 1. na den sv. Karla Vel., 2. na první out. postní, 3. v pát. před květ. ned., 4. na proměnění Kr. Pána, 5. na sv. Martina bisk., 6. na sv. Lucii.
- Slané** (Schlan), 1. na sv. Filipa a Jakuba, 2. na sv. Matouše po 8 dní, 3. na den obětování P. Marie. Trhy na dob.: 1. druhé pond. v postě, 2. na den proměnění Kr. Pána.
- Slavětín**, 1. tyto stř.: před květ. ned., 2. před sv. Ignác., 3. před sv. Václavem, 4. po obětov. P. Marie.
- Slavkov** (Schlaggenwald), 1. v pondělí po ned. Septuag., 2. po jmenu P. Marie.
- Smidary**, 1. v out. před zvěst. P. Marie, 2. v out. po sv. Stanislavu, 3. v out. po sv. Marketě, 4. v out. po narož. P. Marie, 5. v out. po všech Svatých. Každou sobotu trh. na obilí.
- Smířice**, 1. ve stř. po hromnicích, 2. před sv. Jiřím, 3. po navštívení P. Mar., 4. po sv. Mat., 5. před adv. Každou stř. týh. trh.
- Smržovka** (Morchenstern), 1. ve stř. před sv. Josefem, 2. po sv. Marku, 3. po sv. Marketě, 4. po všech Svatých. Týh. trh každou středu.
- Soběslav**, 1. v pond. po obrácení sv. Pavla, aneb v pon. před hromnicemi, 2. před svatodušními svátky, 3. po povýšení sv. kříže, 4. před sv. Kateřinou. Trhy na koně 1 den potom, trhy na hovězí dob. od druhého pon. v postě až do pon. po svatě Troj. každ. pon.
- Sobotka**, 1. ve čtv. po 3 Král., 2. na velk. out., 3. na sv. Majd., 4. na sv. Bart., 5. na sv. Michala, 6. na sv. Kateřinu. Týhod. trh každ. sobotu.
- Sokolov** (Falkenau), 1. v pond. před Sv. Duchem, 2. po sv. Jakubu Vět., 3. na sv. Michala; trhy na dob. kaž. 3. pon. v každ. měsíci.
- Solnice**, 1. na masopustní pond., 2. na sv. Jana Křt., 3. na sv. Jiljí, 4. na sv. Šim. a Judu; týh. trh. každé pond.
- Sovinka**, 1. ve čtvrtek před hromnicemi, 2. v out. před sv. Václ.; týh. trh na obilí a dob. každý čtvrtek.
- Stadlec** (Stahletz), 1. ve čtvrt. po sv. Janu Nep., 2. ve čtv. po početí P. Marie.
- Stankovy**, 1. v outery po novém roce, 2. po sv. Františku Serafinském; týh. trh každé pond.
- Stárvov** (Starkstadt), výroční a trhy na dob.: 1. v první pon. v postě, 2. v pon. před sv. Duchem, 3. v pon. po sv. Voršile. Případněli sv. Vorsily na pondělí, drží se trh toho samého dne, a druhý den na to dobytčí trh; týhodní trh na přízi a plátuo každou sobotu.
- Stody** (Staab), 1. ve čtv. před hromnicí, 2. na sv. Jiří, 3. ve středu po sv. Michalu, 4. v outery před sv. Martinem. Případněli svatojirský trh na neděli neb svátek, odloží se na příští outerek.
- Strakonice**, 1. 3. ledna, 2. ve čtvrtek v středopostí, 3. v outery po nanebevstoup. Páně, 4. v out. před sv. Maří Majd., 5. v out. po narož. P. Marie, 6. na den sv. Šim. a Judu. Pakli některý z těchto trhů na neděli a svátek padne, drží se násled. dne a jestliže by trh na sv. Maří Majd. s Vodňanským trhem stejně padl, drží se ve čtvrtek před sv. Maří Majd. Po cel. rok ve stř. dob. trhy; ve čtvrtek a v sob. trhy obilní a na běžné zboží.
- Strašecí Nové** (Neustrašic), 1. ve čtvrtek před květnou nedělí, 2. v outery před nanebevstoupením Páně, 3. ve čtvrtek před navštívením Panny Marie, 4. v pond. před and. stražcem, 5. v pond. před sv. Havlem, 6. na sv. Barboru.
- Strašov**, 1. na sv. Jiljí, 2. na sv. Martina.
- Stráž** (Neustadt), 1. v pond. před sv. Janem Křt., 2. na sv. Kateřinu; každý outerek trh na dobytek.
- Stráž** (Platz), 1. v pondělí po smrtelné neděli, 2. ve čtvrtek po Božím Těle, 3. na sv. Bartoloměje, 4. na sv. Lucii; trh na dobytek každý pondělek.
- Stráže** (Wartenberg), výroční a dobytčí trhy: 1. v druhé pond. po Velikonoci, 2. po rozeslání sv. apost., 3. před sv. Havlem, 4. po sv. Martinu; týhodní trh: 1. ve středu před Velikonocí, 2. před Vánocemi.
- Strážov** (Drosau), 1. ve čtvrtek po sv. Matěji, 2. po sv. Jiří, 3. po sv. Jakubu, 4. po sv. Martinu.
- Strmilov** (Tremles), 1. den po novém roce, 2. druhé pond. v postě, 3. čtvrtek, pond. po velikonoci, 4. v pond. po Božím Těle, 5. na sv. Jiljí, 6. na sv. Havla, 7. den po sv. Ondřeji; trhy na dobytek každé pond. od 1. května až do 31. října. Trhy na obilí každé pondělí.
- Stříbro** (Mies), výroční a dobytčí trhy; 1. v outery po početí P. Marie, 2. třetí

- pon. po velikon., 3. v pon. po sv. Vavřinci, 4. po sv. Frant. Seraf.
- Stropnice** (Stropnic), 1. 5. ún., 2. na svatod. out., 3. 6. list. každý out. trh na dob.
- Strunkovice**, 1. v pond. po nejsvětější Trojici, 2. na sv. Vavřince, 3. na sv. Františka Ser.; týhodní trhy vždy v out.
- Sukdol**, v out. před sv. Havlem, 2. v out. před sv. Tomášem apošt.
- Suniperk** (Sonnenberg), 1. dne 1. května, 2. na sv. Michala.
- Supi Hora** (Geiersberg), výroční a trhy na dobytek: 1. po hromn., 2. po druhé ned. po velikon., 3. po svatě Marketě, 4. po sv. Matouši, 5. po obětování Panny Marie; trh týhodní na obilí každé pond.
- Sušice** (Schüttenhofen), 1. v pond. po 3 Králích, 2. v out. svatodušní, 3. na sv. Rocha, 4. na sv. Františka Ser., trhy na dobytek od květné neděle až do sv. Martina; každý pondělek a pátek po celý rok trhy na obilí.
- Světla** 1. v out. týd. po sv. 3 Králích, 2. na sv. Vojtěcha, 3. na sv. Bartoloměje 4. na sv. Michala.
- Sviny** (Schweinice), 1. den po sv. Trojici, 2. v neděli po nanebevzetí Panny Marie. Padne-li na ten den trh v Lišově, drží se o osm dní dříve, 3. na sv. Františka Serafinského.
- Svojanov**, výroční a dobytčí trhy, kteréžto poslední drží se před polednem: 1. ve čtvrtek před květnou nedělí, 2. ve středu před křížovou nedělí, 3. na sv. Maří Majdaleny, (22. července), 4. ve středu po 1. neděli v říjnu, 5. ve čtvrtek po 2. ned. adv.
- Svratka**, 1. v pond. po sv. Fab. a Šebest., 2. po velikonoci, 3. na sv. Prokopa, 4. ve středu po sv. Martinu.
- Šanov** (Schöna u Teplic), 1. posl. out. v dubnu, 2. v out. před sv. Janem Křt., 3. v pond. před vánoce.
- Šenbach**, 1. v pondělí po neděli Kantáte 2. po všech Svatých; trhy na dobytek každý první čtvrtek v měsíci.
- Šenbach**, 1. v pond. po první neděli velikonoční, 2. v out. před sv. Jan. Křt., 3. v pond. po jmenu P. M., 4. v out. po všech Svatých.
- Šensfeld**, 1. v pond. před sv. Bart., 2. v pond. po sv. Martinu bisk.
- Šenlind**, 1. druhé pond. před sv. Jan. Křt., 2. v pond. před první adventní nedělí.
- Šenlinda** (Krásná Lípa), 1. druhé pondělí po velikonoci, 2. v pondělí před sv. M. Majdalenou, 3. v pondělí po sv. Martinu.
- Škvorec**, výroční a dobytčí trhy: 1. v out. před Velikonocí, 2. před sv. Havl. 3. před Vánoci.
- Šluknov** (Schlukenau), 1. v pond. po neděli Okuli, 2. po nanebevstoupení P., 3. po sv. Vavřinci, 4. po sv. Matouši; padne-li sv. Vavřince neb Matouše v pond. drží se trh ten samý den; týh. trhy každý čtvr., na selený čtvr. a ve čtvr. v adv. přicházejí cizí kramíci.
- Štěkná** (Stecken), 1. out. po 1. neděli v postě, 2. v out. před sv. Jiljí, 3. na sv. Teklu.
- Štěpánov**, 1. dne 31. března, 2. na sv. Bartoloměje, 3. v out. před sv. Havlem; trhy na všeliký dobytek po celý půst každou středu.
- Štětí** (Wegstädtl), výroční trhy na dobytek: 1. druhý čtvrtek po Velikonoci, 2. ve čtvr. před sv. Vavřincem, 3. ve čtvr. před sv. Havlem, 4. po počtí P. Marie.
- Štoky** (Stecken), ty pond.: 1. po sv. Jos. 2. po sv. Vitu, 3. po sv. Vavřinci, 4. po všech Svat., 5. po počtí P. M., 6. po hromn.
- Švarcental**, výroč. a trhy na koně a dobytek: 1. v pond. po jmenu Ježíše, 2. dne 8. května, připadne-li svátek, tedy v out., a padne-li 8. května v pondělí o týden později, 3. v pon. po sv. Bart., padne-li sv. Bart. na pond., tedy příští pondělí.
- Švihov**, 1. v pondělí po neděli Látare, 2. na sv. Víta, 3. v pondělí po sv. Václavu, 4. v pondělí po sv. Lucii, každou střed. týhodní trh.
- Tábor**, 1. na sv. Řehoře, 2. na sv. Urbana, 3. v pond. před sv. Bartol., 4. na sv. Havla, 5. na sv. Ondřeje, padne-li některý z těchto trhů na sobotu aneb jiný židovský svátek, drží se příští středu.
- Tachov čili Dřevňov** (Tachau), 1. v pon. po jmenu P. Ježíše, 2. po květ. ned., 3. v pond. po Božím Těle; trhy týdenní každ. středu a pátek.
- Teplá** (Tepl), trhy na koně a jiný dob.: 1. ve středu před hromnicemi, 2. před Velk., 3. po Jubilate, 4. po sv. Kilianu, 5. na sv. Jiljí, 6. ve středu před císařsk. posvícen., 7. ve středu před Vánoci; trh na obilí každou středu.
- Teplice** (Teplic), 1. v pon. po sv. 3 Král., 2. po sv. Janu Křt., 3. po sv. Jiljí, 4. po sv. Havlu; hlavní týhodní trhy v out. každého téhodne a týdenní trhy každodenně. První hlavní týhodní trh v každém měs. je spolu trh na dobytek.
- Teplice** (Weckelsdorf), 1. v out. po jmenu P. Ježíše, 2. po nanebevstoup. Páně, 3. po nanebevzt. P. Mar., 4. po všech Svat.; týhod. trhy každ. out. na plátno, přízi a len.
- Terezín** (Theresienstadt), 1. v pondělí po sv. 3 Králích, 2. první pon. po velikon., 3. ve čtvrtek po sv. Petru a Pavlu, 4. v pon. po sv. Václavu.
- Tejn Horšův** (Bischofsteinitz), 1. v out. před hromnicemi, 3. po povýšení svat. Kříže; týhod. trh na obilí každou sobotu po celý rok.
- Tejn nad Vltavou** (Moldautein), 1. dne 8. května, 2. dne 25. července, 3. dne 21. září, 4. dne 25. listopadu, trhy pro poutníky dne 19. března a 15. června; týdenní trhy na potravní věci každou stř. po celý rok.
- Tejnice Hrochův** (Hrachovteinitz), 1. na den sv. Mat., 2. ve čtvrtek čtvrtého téhodne po velikon., 3. na sv. Jana Křt.

4. den po sv. Mich., 5. na sv. Tomáše; trhy na dobyt. o druhém trhu ten samý den, o čtyřech ostatních den před tím.
- Tejnice Labská** (Elbeteinic), 1. v pond. po 3 Králích, 2. po květné neděli, 3. v out. před sv. Duch., 4. v pon. po sv. Janu Křt., 5. v out. před sv. Bartolom., 6. po sv. Václavu.
- Tejnice Panenská** (Jungfernteinic), 1. v pon. před hromn., 2. po sv. Jiří, 3. před naroz. P. Marie. Na sobotu připadlý trh drží se příští pondělí.
- Toužim** (Theising), 1. na zelený čtvrtek, 2. dne 1. května, 3. druhé pond. po Sv. Duchu, 4. ve čtvrtek po naroz. P. Mar., 5. ve čtvrtek po sv. Martinu, 6. ve čtvr. před Vánoci; s druhým, třetím a čtvrť. trhem jsou trhy na dobyt. spojeny; týh. trh každý čtvrtek.
- Třebechovice** (Hohenbruck), výr. a dob. trhy: 1. ve středu po obrác. sv. Pavla, padne-li ale stř. na ten svátek, drží se trh v příští středu, 2. na proměn. Krista Pána, 3. na sv. Kosma a Dam., 27. září, 4. na sv. Kateřinu, každý čtvrtek týhodní trh.
- Třebešice**, 1. v sobotu po středopostí, 2. v oktávu sv. Petra a Pavla, 3. na svat. Františka Ser.
- Třebešice**, výroční trhy na dobyt.: 1. ten den po hromn., 2. na sv. Jiří, 3. v pon. před proměněním Krista P., 4. den po vš. Svatých.
- Třeboň** (Wittingau), 1. na svatého Filipa a Jakuba, 2. na svat. Jiljí, 3. na svat. Tomáše.
- Třebova Česká** (Böhm. Trübau), 1. na sv. Matěje, 2. v outery po vstoupení P., 3. na sv. Vavř., 4. na sv. Matouše. Před každým trhem je trh na dobytek. Trh na obilí každý čtvrtek.
- Trmice** (Türmic), 1. v outery po Velikon., 2. v pondělí po Rogate, 3. po sv. Mich., 4. po početí Panny Marie.
- Trutnov** (Trautenau), výroční a trhy na dob.: 1. na obrácení sv. Pavla, 2. po sv. Jos., 3. ve čtvr. před Sv. Duchem, 4. na sv. Jak., 5. na sv. Mich., 6. na sv. Alžbětu. Všecky trhy, s výminkou svatoduš. trhu, drží se první pondělek, na který ta slavnost padá, jinak následující pondělek i s trhem na sv. Jos. a sv. Alžb. povoleným na koně a hovězí dobytek; pakli-by trh na koně o sv. Josefu s Chrudimským stejně padl, drží se v Trutnově na pondělek před tím; mimo ty jest každé pondělí a čtvrť. týhodní trh na obilí, přízi a plátno.
- Tučapy**, 1. dne 27. květ., 2. dne 30. září; každý pát. trh na dob.
- Turnov**, 1. po 3 králích, 2. ve středu po středopostí, 3. před svatým Janem Křtitelem, 4. po sv. Jiljí, 5. po Božím Těle, 6. před proměněním Krista Pána, 7. před všemi Svatými.
- Tuškov**, výroční a trhy na dobyt. 1. druhý čtvrtek po Velkonoci, 2. první čtvrť. po Božím Těle, 3. první čtvrť. po sv. Františku Seraf., 4. v pondělí po početí P. Marie.
- Týniště**, výroční trhy na dobytek: 1. v pon. po nejsv. Trojici, 2. na sv. Lukáše, 3. na sv. Vavřince, 4. na sv. Tomáše, 5. velký týh. trh v pond. po květné ned. Týh. trh každý pond.
- Útlina** (Uittwa), 1. v pond. po sv. Vítu, 2. po sv. Mich.
- Valeč** (Walč), výr. trhy a na dobytek: 1. ve středu po sv. 3 Králích, 2. ve středu po sv. Václavu.
- Vamberžice**, 1. pátý čtvrtek v postě, 2. na sv. Annu, 3. na sv. Fr. Seraf., 4. na sv. Barb. Každé pon. týh. trh na dob., vlnu a přízi.
- Vartemberk**, viz Stráže.
- Velešín**, 1. na svatého Josefa, 2. v outery svatodušní, 3. v pondělí po svatém Havlu.
- Velhartice**, 1. na zelený čtvr., 2. ve čtvr. po nanebevstoup. Páně, 3. na sv. Maří Majdal., 4. den po dušič.
- Velvary**, 1. v pond. po zjevení sv. Mich. dne 8. května, 2. ve středu po sv. Pet. a Pavlu, 3. ve středu po sv. Bartolom., 4. na sv. Šimona a Judu, 5. na sv. Martina bisk.
- Verneřice** (Wernstadt), 1. na sv. Vojtěcha, 2. v pát. po sv. Marketě, 3. na sv. Ond., 4. v pon. před sv. Havlem. Týh. trh každ. outerek.
- Veseli nad Lužnicí**, 1. ve středopostí, 2. ve středu po nanebevstoup. Páně, 3. na sv. Prokopa, 4. ve stř. po sv. Frant. Seraf.; trhy na vlnu: 1. ve čtvrtek po sv. Filipu a Jakubu, 2. ve čtvrtek po svat. Jiljí. Trh na dobytek od Velkon. až do Sv. Ducha každý čtvrtek.
- Veseli nad Cidlinou** (Hochweseli), 1. na sv. Matěje na všecko zboží a dobyt., 2. na sv. Vojtěcha na plátno a přízi, 3. na sv. Jana Křt. na všelijaké zboží a dob., 4. v out. po sv. Vavřinci na zboží a dobyt., 5. na sv. Mich., 6. na sv. Mart. na přízi a plátno.
- Vejpřty**, 1. v pondělí po Božím Těle, 2. třetí pon. v červenci, 3. v pon. po nar. P. Marie.
- Vildštejn**, 1. v pondělí po sv. Janu Křteli, 2. v pondělí po sv. Mich. Od břez. až do října každé poslední pond. v měsíci dob. trhy.
- Vilemice** (Wilomic), 1. v pond. po svat. Jiří, 2. před svat. Havlem.
- Vilimov**, 1. v první čtvrť. v postě, 2. ve čtvrť. po let., 3. na sv. Vavř., 4. ve čtvrť. po sv. Mart.
- Vimberk** (Winterberg), 1. ve stř. před Velikn., 2. na sv. Prok., 3. na sv. Bart., 4. na sv. Mart.
- Vlachovo Březí** (Wällischbirken), 1. na sv. Apolináře, 2. na sv. Ludmilu, 3. na sv. Mikuláše, po každé s osmid. svobo.

- don. Velké týd. trhy; ve stř. před Vel., sv. Duchem a Vánocemi; týdenní trhy na obilí, hov. a vepř. dobytek každ. středu. Padne-li svátek, odbývá se trh předch. dne.
- Vlašim**, 1. v masop. pon., 2. v pon. před Velikon., 3. v out. před nanebevst. P., 4. v pondělí před Sv. Duchem, 5. v sob. po sv. Jiljí, 6. na dušičky, 7. v druhé pon. před nar. Krista Pána. Týdenní trh každ. sobotu.
- Vltavice Dolní** (Unter-Wulldau), 1. na obrác. sv. Pavla, 2. v ned. po sv. Janu Křt. Týh. trh každý čtvrt.
- Vodňany**, výroč. a trhy na koně a hov. dobytek: 1. třetí out. v postě, 2. v out. před sv. Janem Nepom., 3. na den rozslání sv. apoštolů, 4. ten den po naroz. Panny Marie, 5. na sv. Barboru. Velké týd. trhy a na dob. ty out.: 1. druhý po jmenu Jež., 2. druhý po Velik., 3. před sv. Havlem. Každý out. trh na obilí a potravní věci.
- Volary** (Wallern), 1. ve čtvrt. před květ. ned., 2. na sv. Mikuláše.
- Volyně**, 1. v pon. po obrác. sv. Pavla, 2. v pon. po nanebevz. P.; oba 9 dní, 3. v out. po nanebevz. P. Marie, trvá 8 dní, 4. v pond. po všech Svat. 3 dní.
- Vošice**, 1. ve čtvrt. před květ. ned., 2. ve stř. v křížov. témdni, 3. ten den po navštívení P. Marie, 4. na sv. Vavř., 5. po naroz. P. Marie, 6. na sv. Frant. Ser., 7. na sv. Petra z Alkantary (19. října), 8. na sv. Tomáše, apost.
- Vozice Mladá** (Jungwožic), výr. trhy na dobytek a rozličné zboží: 1. v out. po sv. Petru a Pavlu, 2. po zvěstov. Panny Marie, 3. po sv. Vojt., 4. po nanebevst. Páně, 5. po Bož. Těle, 6. po nanebevz. Panny Marie, 7. po sv. Matouši, 8. po sv. Manhartu.
- Vraná**, 1. dne 21. března, 2. na sv. Jana Křt., 3. druhý den po sv. Mat. Malé trhy: 1. ve čtvrtek po sv. Filipu a Jak. 2. den po sv. Bartolom., 3. ve čtvrtek před sv. Lukášem, 4. ve čtvrt. po svatě Barboře.
- Vrať** (Freiheit), 1. v outery po přeneš. sv. Václava, 2. po Bož. Těle, 3. po narození Panny Marie, 4. první outerek v adventu.
- Vrch. sv. Šebestiána** (Sebastiansberg), 1. v pond. po sv. Trojici, 2. první pon. po ned. po sv. Havlu.
- Vrchlabí** (Hohenelbe), 1. den po sv. Matěji, 2. na svat. Filipa a Jakuba, 3. den po Vavřinci, 4. na sv. Kateř. Týh. trhy vždy v out. a v sobotu na rozličné obilí a vařivo.
- Vroustek** (Rudig), trhy výroční a na dobytek: 1. ve středu před květnou nedělí, 2. ve čtvrtek po sv. Janu Křteli, 3. ve čtvrtek po sv. Bartoloměji, 4. ve čtvrtek před poč. Panny Marie. Každý outerek trh na obilí.
- Všeruby** (Neumarkt), 1. ve čtvrtek po neděli Kantate, 2. ve čtvrtek po Božím Těle. Trh na obilí a dobytek každou středu.
- Všeruby** (Všerau), 1. na sv. Blažeje, po 8 dní, 2. na sv. Marketu, 3. na sv. Filipa a Jakuba, 4. na sv. Michala, po 8 dní, 5. na sv. Mikuláše.
- Vysoké** (Hochstadt), 1. v pondělí po Quasimodogeniti, 2. páté pond. po velikonoci, 3. v pond. po sv. Prokopu, 4. v pond. po nanebevz. P. Marie, 5. v pond. po naroz. P. M., 6. v pondělí po sv. Šimonu a Judě, 7. v pond. po sv. Barboře. Týhodní trh každou sobotu a outery.
- Vyšší Brod** (Hohenfurth), 1. svobodný trh, nasv. Bartoloměje. Trhy na chléb: 1. na sv. Matěje, 2. na sv. Josefa, 3. na zelený čtvrtek, 4. v pondělí po sv. Trojici, 5. na sv. M. Máidalenu, 6. na sv. Šimona a Judu, 7. na sv. Tomáše; týhodní trh každý pondělek s dobytčím trhem za letních měsíců.
- Záblati**, 1. na sv. Florianu, 2. na stěti sv. Jana, 3. na sv. Ondřeje.
- Zacler** (Schatzlar), 1. v outery po 3 Král. 2. v outery po svatošušních svátcích, 3. na sv. Martina. Trhy týh. v outery a pát.
- Zahrádka**, 1. ten čtvrtek po středopostí, 2. na sv. Vítu, 3. ten pondělek před sv. Bartolomějem, 4. na sv. Havla, 5. na sv. Ondřeje; v out. každého týdne trh na dobyt.
- Zákupy**, každou středu týdenní trh.
- Záměstí** (Friedberg), v. Frimburk.
- Zásimuky**, 1. v pondělí po hromnicích, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. ve středu po sv. Prokopu, 4. v pondělí po nanebevzetí P. M., 5. ve středu po sv. Václavu, 6. ve středu po vš. Svatých; trh týhodní každou středu.
- Zbirov**, 1. v outery velikonoční, 2. na sv. Bartoloměje, 3. na sv. Kateřinu.
- Zbraslav** (Königsaal), 1. dne 4. dubna, 2. v pondělí po sv. Janu Nepom., 3. po jmenu P. Marie, 4. po sv. arch. Rafaelovi.
- Zbraslavice**, 1. v outery po hromnicích, 2. po neděli Judika, po 8 dní, 3. po sv. Trojici, 4. po navštívení Panny Marie, 5. v pond. po sv. Vavřinci, 6. v outery po sv. Václavu, 7. na sv. Kateřinu, trvá 8 dní, 8. na sv. Tomáše apoštola.
- Zdislavice**, výroční trhy na rozličné kramářské zboží a spolu trh na dobytek, 1. ve čtvrtek před hromnicemi, 2. ve středopostí, 3. po nalezení sv. kříže, 4. den před Božím Tělem, 5. ve čtvrtek po sv. Markétě, 6. po povýšení sv. kříže, 7. den po sv. Barboře.
- Zetvice** (Zettwing), 1. druhý pond. po Velikonoci, 2. v pondělí před sv. Martinem; trh na chléb každý outerek.
- Zlonice**, 1. první pond. v postě, 2. na sv. Vojtěcha, 3. na sv. Ondřeje, 4. na nanebevzetí Panny Marie. Druhý a třetí trvá 8 dní; trh každý pondělek.
- Zruč**, 1. na sv. Dorotu dne 6. února, 2. na proměnění Krista P.; trhy: v outery před zeleným čtvrtkem, v outery před Vánocemi.

- Zvíkov**, výroční trhy v pond.: 1. po sv. Valentinu, 2. po Božím Těle, 3. po povýšení sv. kříže, 4. po sv. Alžbětě; trhy týhodní na obilí, len, přízi a rozličné potravní věci každou středu.
- Žamberk** (Senftenberg), výroč. a dob. trhy ty pond.: 1. před hromn., 2. před Marií Sněžnou, 3. před sv. Havlem; hlavní týh. trhy na všechno zboží v pondělí před Velikonocí, před Sv. Duchem a před Vánocemi; každé pondělí a čtvrtek trhy na obilí.
- Žandov** (Sandau), 1. v pondělí po jmenu P. Ježíše, 2. třetí v postě, 3. po sv. Antonínu, 4. před sv. Václavem; dobyt. trhy každý poslední čtvrtek v měsíci od února až do konce listop.; týh. trh každé pond.
- Žatec** (Saaz), 1. v pond. před obrác. sv. Pavla, 2. ve čtvrtek po neděli Okuli, 3. v pond. před Sv. Duchem, 4. v pond. před naroz. P. Marie, 5. v pond. před sv. Kateřin. trhy chmelové: v září, v říjnu, listopadu a prosinci každý čtvrtek; od 15. až do 31. října každý všední den.
- Žebrák**, 1. ve čtvrtek po jmenu P. Ježíše, 2. na svatodušní outery, 3. na sv. Vavřince, 4. na sv. Šimona a Judu.
- Železnice** (Eisenstadt), 1. ve středu po jmenu Pána J., 2. v pondělí po sv. Janu Nep., 3. ve středu po narození P. Marie; trh na obilí každou středu.
- Železná Ruda** (Eisenstein), trhy na obilí a dobytek: 1. ve svatodušní outery, 2. na sv. Vendelína dne 20. října. Měl-li by poslední trh na sobotu neb neděli padnouti, odbývá se v pondělí na to.
- Žihle** (Scheles), 1. v out. po sv. Jiří, 2. v outery po sv. Václavu.
- Žirec** (Schurz), 1. v outery před sv. Filipem a Jak., 2. v outery před sv. Bartolomějem.
- Žirovnice**, výroční a dobytčí trhy: 1. v pond. po svatých 3 Králích, 2. po svat. Filipu a Jakubu, 3. po svatém Jiljí; trhy na dobytek každých čtrnáct dní od druhého outerka po sv. Matěji až do sv. Havla.
- Žiželice**, 1. ve středu před sv. Jiřím; 2. na sv. Víta, 3. v pondělí po narození P. Marie, 4. v pond. po všech Svatých, po každé 8 dní; na kramářské zboží v pátek před květnouned. a před Vánocemi každou středu trh na obilí.
- Žleby**, 1. den po sv. 3 Králích, 2. den po navštívení P. Marie, 3. den po všech Svatých; týhodní trh den před všemi Svatými.
- Žlutice** (Lutitz), 1. v outery Velikonoční, 2. v outery svatodušní, 3. v pond. před sv. Bart., 4. na sv. Šimona a Judu.
- Žumberk**, výroční a dobyt. trhy ve čtvrtky: 1. před. hrom., 2. před sv. Vítem, 3. před nanebevz. Panny M., 4. před všemi Svatými.

OBSAH.

Celoroční kalendář, čtvrtě měsíce, východ a západ slunce i měsíce na každý den, povětrnost str. 3. — I. Přehled židovského kalendáře na rok 1869. — II. Pohybli e svátky na rok 1869 str. 15. — III. Dnové postní. — IV. Čtvero suchých čili kvatembrových dní. — V. Nedělní písmena. — VI. Posvátný čas velikonoční. — VII. Znamení oběžnic čili bludic větších str. 16. — VIII. Zatmění slunce a měsíce. — IX. Roční časové. — X. Noremní dnové. — XI. Letopočet nové doby str. 17. — Nejnovější kolkové škály str. 18. — Svatí patronové zemští, jichžto památka slavně se koná v zemích našeho císařství Rakouského. — Nejvyšší císařský rod panující v říši Rakouské str. 19. — Výtah příjmů a vydání při Dědictví sv. Cyrilla a Metodía od 1. ledna až do 31. prosince 1867 str. 20. — Stanovy str. 21. — Řídící výbor str. 23. — Seznam zemfělých údů Dědictví sv. Cyrilla a Metodía, pokud oznámení byli str. 24. — Svatá rodina str. 26. — Rozličné školy a studie str. 27. — Pátka s býky str. 54. — Listek z tobolky r. 1866 str. 61. — Jediná dcera ze statku str. 68. — Památka osmnáctiletá umučení knížat apoštolských v Ří e dne 28. a 29. června 1867 str. 90. — Císař Maximilián v Mexiku str. 106. — Včelařství str. 116. — Vychování mládeže str. 138. — Potrestaná drzost str. 141. — Ze života a obyčejů národních str. 147. — Z přírodopisu str. 153. — František Sušil, první starosta Dědictví sv. Cyrilla a Metoda str. 163. — Ze zahrad ictví a polního hospodářství str. 175. — Z průmyslu str. 181. — Úryvky ze života domácího a rodinného starověkých křesťanů str. 183. — Přehled důležitých událostí r. 1867 str. 197. — Výstraha před nečudnými a dvojsmyslnými řeči a žerty str. 202. — Anekdoty str. 208